BIBLIOTHECA

CLASSICA LATINA

SIVE

COLLECTIO

AUCTORUM CLASSICORUM LATINORUM

CUM NOTIS ET INDICIBUS.

On souscrit, à Paris,

CHEZ N. E. LEMAIRE, Éditeur, rue des Quatre Fils, n° 16.
BARROIS l'aîné, libraire, rue de Seine, n° 10, Faub. St. Germ.
DEBURE frères, libraires du Roi, rue Serpente, n° 7.
J. DIDOT, l'aîné, imprimeur du Roi, rue du Pont-de-Lodi, n° 6.
F. DIDOT, imprimeur du Roi et de l'Institut, rue Jacob, n° 24.
DONDEY-DUPRÉ PÈRE ET FILS, imp. lib., rue Saint-Louis, n° 46, au Marais; et rue de Richelieu, n° 67.
TREUTTEL et WURTZ, libraires, rue de Bourbon, n° 17.
AUG. RENOUARD, libraire, rue de Tournon, n° 6.
BOSSANGE père, libraire, rue de Richelieu, n° 60.
BRUNOT-LABBE, libraire, quai des Augustins, n° 33.
MONGIE aîné, libraire, boulevard des Italiens, n° 10.
H. VERDIÈRE, libraire, quai des Augustins, n° 25.
ARTHUS-BERTRAND, libraire, rue Haute-Feuille, n° 23.
Et chez tous les Libraires de France et des pays étrangers.

PHÆDRI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBRI QUINQUE.

EXCUDEBAT JULIUS DIDOT
NATU MAJOR
REGIS TYPOGRAPHUS.

PHÆDRI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBRI QUINQUE

QUALES OMNI PARTE ILLUSTRATOS PUBLICAVIT

JOANN. GOTTLOB. SAM. *SCHWABE.*

ACCEDUNT ROMULI

FABULARUM ÆSOPIARUM LIBRI QUATUOR

QUIBUS NOVAS PHÆDRI FABELLAS

CUM NOTULIS VARIORUM ET SUIS

SUBJUNXIT

JOANN. BAPT. *GAIL*

IN REGIO GALLIARUM INSTITUTO, ACAD. INSCRIPT. ET LITTERARUM SOCIUS, ETC., ETC

VOLUMEN POSTERIUS

PARISIIS

COLLIGEBAT NICOLAUS ELIGIUS LEMAIRE

POESEOS LATINÆ PROFESSOR

MDCCCXXVI.

Duo Genii pueri circa cathedram ludentes

Lib. III. Fab. VIII, 4 et 5.

Lith. de Engelmann.

PHÆDRI

AUGUSTI LIBERTI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBER TERTIUS.

PROLOGUS AD EUTYCHUM.*

Phædri libellos legere si desideras,
Vaces, oportet, Eutyche, a negotiis,

(*) MS. Pith. *Phædrus ad Eutychum*, v. Gud. Ita edidit Desbillonius.

1. Graviter vituperat priores hujus Prologi versus censor doctus, scribens in Ephem. Gœtting. ann. 1781, Part. 53: *Wir möchten wohl die Verbindung der Gedanken im Anfang des Prol. zum 3 Bd. sehen. Es soll eine Zuschrift an den Eutychus seyn; man sehe wie die Sätze laufen; welche Verbindung sie haben, und was für ein Dedicationskompliment heraus kömmt.* — *Phædri libellos*, meos libellos. Sic solent poetæ. Burmannus laudat Ovid. V, Fast. 377: « Floreat ut toto carmen Nasonis in ævo. » Remed. 71: « Naso legendus erat. » V. etiam Hoogstrat.

2. *a negotiis.* Burmannus capit de *negotiis*, unde *negotiatores* et *negotiantes* dicuntur, qui vel pecuniæ collocandæ, vel pecuariæ exercendæ studebant; de quo genere negotiorum v. Burm. ad Petron. CI; Gronov. lib. IV, Obs. 24; Ernesti Clav. Cic. h. v. De his Hor. Epod. II, 1: « beatus ille qui procul negotiis. » Et hoc innuere Phædrum, suspicari licet e vs. 11, 21. Rectius tamen Schefferus locum de curis publicis intelligit. Sed clar. *Lindner* in Teut. crit. philol. P. I, p. 5, docte probat, de his solis Phædri locum non agere, verum etiam de *cura rei domesticæ*: de curis publicis poetam contendit loqui vs. 5; ad quem vs. vide; de privatis et domesticis vs. 11. Etsi enim *negotiosa vita* maxime usurpatur de ea, quæ occupatur in obeundo officio publico, vid. e. c. Plin. lib. VII, Ep. XV, 2, tamen illud non perpetuum est. Ita Cic. pro Rosc.

Ut liber animus sentiat vim carminis.
Verum, inquis, tanti non est ingenium tuum,
Momentum ut horæ pereat officiis meis.

4. *inquis*. In Cod. Pith. est *inquit*, quod sæpe pro *inquis*, et *inquiunt* etiam ponitur. V. Gronov. ad Liv. lib. XXXIV, cap. 3, tom. IV, pag. 769. *Drakenb*. Subintelligitur enim *aliquis*; cf. Heusinger. *Inquit* tuetor etiam Jac. Gronov. Emendat. in Phædr. p. 149. Sicque edidit Burm. in Editione majori. At Phædrus quum vs. 8, eodem modo dicat, *fortasse dices*, et vs. 10, *legesne*; etiam, hic scripsisse videtur *inquis*, quod præter Rittershus. Rigalt. in Edit. 2; Nevelet. Ursin. Mattar. Hoogstratan. Bentlei. alios, receperunt Lallem. Brot. Bipont. Desbillon. Tzschuck. — 5. *officiis meis*. In libris scriptis legitur, *officii mei*. Ita ediderunt Rittershus. Rigalt. in Edit. 2, Nevel. Gronov. Hoogstratan. Mattar. Richter. Ursin. Freinshem. ingrata genitivorum cumulatione, etsi hanc in rem non desim

Am. c. 41, fin. « non est verisimile, ut Chrysogonus... *rei familiaris negotio* diligentiam cognorit eorum et fidem. » Catil. II, 10, ubi *male gerere negotium* est, rem familiarem male gerere.

3. Vult Phædrus, animum Eutychi liberum esse a negotiis, ut *vim carminis*, i. e. virtutes, brevitatem, elegantiam et suavitatem, nec non doctrinam fabularum sentire possit. Nam et quælibet auctoris fabula, et fabularum opus universum dici *carmen* potest. Lege quæ notat ad h. l. Desbillonius. Epil. II, 13, hunc versum ita expressit: *Et arte fictas animus sentit fabulas.* ubi vide. — *liber*. Vs. 9 dixit, *pectore* soluto. — *Vis carminis* Desbillonio est intentio operis, seu doctrina fabularum.

4. *ingenium*. Capiendum pro ingenii fetu, seu opusculo fabularum. Recte *Lallemant*, *productions de l'esprit*. Sic, teste Desbillonio, Ovid. Rem. 365: « ingenium magni livor detrectat Homeri, » ubi *ingenium magni Homeri* opus hujus immortale intelligi debet. Proprie enim poetis, qui inventioni præcipue laudem suam debent, adscribi solet *ingenium*. Sic Hor. de se ipso II, Od. xviii, 9: « ingeni benigna vena est. » Propertius autem I, vii, 22: « Tunc ego Romanis præferar ingeniis, » i. e. poetis, ad quem locum Burmannus laudat Passeratium. Ita Ovidius non raro ingenio suo periisse dicit, notante eodem viro docto. Sattler.: *die Arbeit ist so viel nicht werth*.

5. Bene explicat Gron. ut punctum temporis horæve detraham meis ordinariis muniis, et tuis legendis libellis attribuam. Olim *officium* de omni negotiorum complexu intelligebam, sive essent publica, sive privata. Sed quum de his vs. 11 sqq. seorsim verba faciat, nunc capio de munere publico. Nam sic usurpari solere hoc verbum, satis erit, unico probare exemplo. Plin. in Paneg. cap. XCI, 1: « nondum biennium compleramus in officio laboriosissimo et maximo, quum tu nobis consulatum obtulisti; » Præfecturam autem ærarii intelligit: cfr. Id. lib. I, Ep. x, 9: « distringor *officio* ut maximo, sic molestissimo, » et lib. V, Ep. xv, 5. De munere Eutychi publico lege quæ notamus in Excurs. I, ad hunc Prol. ex quo certe perspici potest, id non constitisse in officiosa divi-

Non ergo caussa est, manibus id tangi tuis,
Quod occupatis auribus non convenit.
Fortasse dices : Aliquæ venient feriæ,
Quæ me soluto pectore ad studium vocent.

exempla. Sic Nep. Att. 3. *Domicilium orbis terrarum imperii.* Ad quam duorum genitivorum collisionem vitandam Heinsius emendavit, *officiis meis*, addicentibus Gronovio, Bentleio, Burmanno, et recentioribus Editoribus. Male enim conjungunt, *momentum horæ officii*, quum *momentum horæ* debuisset sufficere, ut vulgo dici solet. Hor. I, Sat. 1, 7 sq. *horæ momento cita mors venit, aut victoria læta*; Liv. lib. IX, 16; *momento unius horæ Samnis cæsus Satricanus captus*, quæ loca Burmannus affert. Etiam verbum *pereat* judicante cl. Tzschuckio, desiderare videtur *officiis*.

tum, magistratuum et principum salutatione, quod vult Faber, improbante Scheffero.

6 sq. Respondet objectioni, quam ipse finxerat vs. 4 sq. Sensus : Non igitur est, quod in manus sumas fabulas, quas propter negotiorum multitudinem, quibus districtus es, non potes legere, aut prælegi tibi jubere. — *Non caussa est, id tangi.* Infinitivus a poetis multis nominibus substantivis subjicitur, pro gerundio in *di* exeunte. Interdum hæc substantiva ac tum quidem, quum illis *est* adjicitur, cum infinitivo passivi junguntur. Exempla habes in *Jani* A. P. Cic. pro Cæcin. c. 5 : « nulla est ratio, amittere ejusmodi occasionem. » — *occupatis auribus.* Eleganter, in oppositione ad præcedens *manibus*, inde illud *tuis* huc trahendum est. Videtur autem hic Eutychus fuisse quispiam ex iis, quorum opera res suas proponere principi solerent, i. e. qui audire negotia consueverat. *Scheff.* Sic *vacivæ* et *feriatæ aures.* Vid. Munker. ad Fulg. princ. *Heins.* Cl. Sattler. : *Was für die Ohren des Geschäftmanns sich nicht schickt.*

8. *Fortasse dices.* Nova objectio. — *feriæ* sunt dies cessationum ab opere. Hinc Macrob. Saturn. I, 16 : « affirmabant sacerdotes, pollui ferias, si indictis conceptisque opus aliquod fieret. » Theocritus autem Idyll. XV, 26 : ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτά. V. Santoroc.

9 Sensus : quibus animo a curia et negotiis libero aliquid doctum, i. e. fabulas, legere cupiam. — *Soluto pectore.* Insolentior locutio videtur Burmanno, qua frequentior est, *animo soluto.* Accedit proxime, licet de vino, quod solvit mentes, agatur, locus Tibull. I, El. VII, 39, 40, quem Burmannus laudat : « Bacchus et agricolæ magno confecta labore pectora tristitiæ dissoluenda dedit. » Cic. Verr. I, jungit *animo soluto et libero*, teste Scheffero. Cf. vs. 3. — [*soluto pectore.* Insolentior locutio videtur Burmanno, qua frequentior est, *animo soluto.* Sed utiliorem navasset operam si indicavisset quid intercedat discriminis animum inter et pectus. Scilicet *pectus* (quasi *pactus* a compactis costis), anatomice spectatum (ut apud Phæd. lib. III, fab. X, 27), est pars thoracis anterior jugulo subjecta, in quam costæ copulantur, interdumque apud Hippocratem pro toto anteriore thorace accipitur, ut Aphor. 24, lib. V, utque apud

Legesne, quæso, potius viles nenias,
Impendas curam quam rei domesticæ,
Reddas amicis tempora, uxori vaces,

10. *viles nenias*. More suo Heinsius conjicit: *legasne potius aniles nenias.*

Thuc. II, XLIX, 2. Animus vero, id quod sentit, meminit, prævidet et moderatur, et movet id corpus cui præpositus est: *animus*, igitur, ut patet, multum differt a *pectore*: attamen interdum synonymice usurpantur *animus* et *pectus*. Quod latinis, *animus*, *pectus*, id apud Græcos vocatur ψυχή, στῆθος. Sed hæc duo voc. græca nunquam, ni fallor, usurpantur synonymice. Apud Xenophontem, semel tantum occurrit τὸ στῆθος, sed physice spectatum: raro, ap. Platonem, nunquam ap. Polybium, qui quidem ut alii bene multi, sexcenties habent τὴν ψυχήν. Homerus, et illius imitatores sæpius habent vocab. στῆθος: sic Od. IV, 449, 450, κραδίη ἐν στήθεσσι: Od. X, 329, νόος ἐν στήθεσσιν: Od. X, 461, et Theocr. XXV, 112, ἐν στήθεσσι θυμός: Iliad. V, 125, ἐν στήθεσσι μένος. Inde merito concludas primo, apud Græcos antiquioris ævi, τὸ στῆθος, figurate habitum fuisse instar receptaculi, in quo nunquam τὴν ψυχὴν repositam censebant. Homerus dicebat ψυχὴ ἐκ ῥεθέων πταμένη, Iliad. XVI, 856; et Xenoph. ψυχὴ ἐν θνητῷ σώματι: nunquam vero ψυχὴ ἐν στήθεσσιν (1). Concludas insuper τὸ στῆθος physice solummodo sed nunquam figurate, ni fallor, usurpatum. Quod secus apud latinos, qui interdum non proprio sed figurato sensu, *virtus animusque in pectore præsens* (Virg. Æn. V, 363), et apud Italos qui sic, *virtu in petto*. G.]

(1) De physico τοῦ στήθεος sensu, sexcenta penes nos esset exempla commemorare, quæ quidem Dammio laudantur lexicographo, nostratibus non sat cognito. Vide Thuc. II, XLIX, 2, distinguentem στῆθος et καρδίαν, de cujus vocabuli sensu notando, consule *Mém. sur Thuc.* p. 153, nostræ edit. G.

10. Respondet ad vs. 8 sq. — *Viles nenias*. Nenia seu neniæ, Græce νηνία, proprie sunt inconditum carmen, quod in funere, laudandi gratia, a præficis cantatur ad tibiam, ἐπιτάφιος ᾠδή. V. Fest. et Non. De Propriet. Serm. II, 594, et quos laudat Dispontin. Hinc tropice omnia dicta vulgata et carmina inepta dixerunt *nenias*, *schlechtes Lied*, *Posse*; h. l. viles neniæ, *schlechte Fabeln*. Eodem modo Phædrus lib. IV, fab. I, 14, fabulas suas vocat *nenias*. Sic autem appellat per modestiam. Quæ Bothius ad hanc vocem notat, non Burmannum, sed Harium habent auctorem. Vid. hujus Epistol. crit. pag. 47. Idem notandum de iis, quæ ad vers. 22 de locutione, in *vitam hanc incumbere*, observata sunt. Conf. Harii Epist. crit. p. 48. Ceterum vix credibile est, Phædrum respicere ad lectores fabularum, qui non erubescerent, ipsius fabulas maledico dente carpere, et publice nauci ducere. Utique enim poeta hoc nexu fabulas suas dicere poterat *nenias*, communi usu loquendi, quo, modestiæ caussa, nostra, etsi bona et laudanda, verbis tamen elevare solemus. Cfr. Editor Anonymus ad h. l.

12. *Reddas amicis tempora*. Sin-

Animum relaxes, otium des corpori,
Ut adsuëtam fortius præstes vicem?
Mutandum tibi propositum est et vitæ genus,

14. In Cod. Pith. hic versus ita exhibetur : *ut ad suetam fortius perstes vicem.* Ita edidit Nevelet. Sed *perstare ad vicem suetam* Rittershusio parum Latine dici videtur. Pithœus conjicit *præstet;* Neveletus ad marginem editionis suæ *præstes.* Heinsius Ep. XXI, ad Scheffer. malebat *perstet vicem*, scilicet corpus, cujus exemplum desiderat Burmann. — 15. *et vitæ genus.* MSS. Pith.

gularis locutio. Recte explicavit cl. Lindnerus l. c. p. 6, fruaris consuetudine amicorum, quibus alias, officii curis impeditus, parum temporis tribuere potes. Tò *reddas* refer ad *vicem* vs. 14. Hæc locutio Burmanno idem notare videtur, quod apud Ter. Adelph. IV, 1, 16 : « dare operam amicis, » clientibus, hospitibus. — [*Reddas tempora.* Hic notent tirones *d* additum, jubente euphonia : nam reddere, a *re* (*rursus*), *dare, rendre ce que l'on a reçu*, vel *ce qui nous a été confié.* G.] — *Tempora* vero eidem sunt opportunitates adeundi, quibus possunt te convenire et commendare negotia sua, quum per ferias illis vacare possis, quum officia, quibus distringeris, tempora amicis danda eripiant. Sic fere Desbillonus. Sed hoc sensu tempora *quæruntur.* Hor. I, Sat. IX, 58, *eliguntur,* Senec. Ep. LXIV. Curt. VII, VII, 10, non *redduntur,* observante cl. Lindnero, l. c. — *uxori vaces.* Uxori vacare est, fabulari cum uxore, seria et jocos miscere. Quod nempe non poterat diebus aliis Eutychus, occupatus negotiis suis. Ita bene Scheffcrus. Apte Sattler. : *mit dem Weibchen plaudern.* Alii aliter; sed male : de quo consules Schefferi et Rigaltii Notas.

13. *otium des corpori.* Otium dare corpori est, respirare, vires colligere, *ausruhen.* Vid. Lindner. l. c. Simili modo infra fab. XIV, 12, dixit, *dare lusum animò* et similem locutionem Burmannus affert ex Sallust. Catil. LII : « voluptatibus otium præbere. » Nonnulli interpretes hanc loquendi formulam interpretantur, curare corpus, sive genio indulgere, *den Leib pflegen,* improbante Lindnero V. D. Nam corpus curare, sive genio indulgere, et otium dare corpori longe aliud sunt.

14. *adsuëtam.* Per diæresin. Vid. Wasii Senar. p. 134. — *vicem* : Intellige officium et negotia, post ferias et datam corpori quietem obeunda. Hoc sensu occurrit apud Tac. Ann. lib. IV, 8 : « vestram meamque vicem explete, » de iis, qui peragunt ea, quæ sunt sui muneris; qui locus Scheffero debetur. Liv. I, 20 : « ne sacra regiæ vicis desererentur, » coll. Epil. III, 25. Paullo aliter cepit Burmann. — *præstes,* peragas. Cic. lib. II, de Or. cap. 9, 38 : « omnes artes aliæ sine eloquentia munus suum præstare possunt; » sed *præstare vicem* pro, alicujus locum obire, partes agere, dixit Ovid. Art. III, 666, notante Burmanno. — *fortius.* Præclare cl. Sattler. : *dem Leib Erholung gönnen, dass er neugestärkt vorstehen kan dem Amtsgeschäft.*

15. Sattler. : *Verändern musst du deinen Plan und Lebensart.*

Intrare si Musarum limen cogitas.
Ego, quem Pierio mater enixa est jugo,
In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi,
Fecunda novies, artium peperit chorum;
Quamvis in ipsa natus sim pæne schola;

et Remens. *ut vitæ genus*; pro quo Pithœus emendavit, *et vitæ genus*; cui obsecuti sunt alii. Sed Gudius *aut*; vel, *propositum istud vitæ genus*; Heinsius, *mutandum tibi propositæ id est vitæ genus*. Uterque e coojectura. — 20. *natus sim pæne schola*. Ita libri scripti et olim editi. Sunt tamen, qui metri caussa verborum ordinem invertant. Heinsius cui parent Hoogstrat. Maittar. Beotlei. Lallem. Brotier. Desbillon. Wakefield. in Silv. Crit. P. I, p. 64 : *pæne sim natus schola*. Bipootini, *natus pæne sim schola*. Heumaonus in N. B. P. XXVII, p. 610 : *pæne natus sim schola*. Sed recte observantibus Burmaono et Heusingero ultima vocis *pæne* producitur positione, quia sequens *schola* a duplici consooante incipit. Hoc licitum et familiare poetis esse, innumeris probari potest exemplis. Vid. quos Burm. citat, Piocier. Parerg. lib. IV, 12; Barth. ad Calporn. Ecl. II, 32, ut et Adv. XXI, 8, et XXIII, 4, obi tamen e multis probat exemplis vir doctus, litteras *sp*, *sc*, *st* non semper facere positionem præcedenti syllabæ; it. ad Stat. VI, Theb. 551. Nil igitur muta. Claud. Civilis, i. e. Withofius io Misc. Observ. Nov. Vol. I, tom. 1, p. 127, legit *Hellade*, pro *schola*, quod a manu Phædri discedit

16. Si velis cum litteris commercium habere. Locutio poetica. — *Musarum limen. Heiligthum der Musen.* Lallemant. *le temple des Muses.* — *Intrare limen.* Hanc locutionem in re simili usurpavit Juvenal. II, Sat. 88.

17. Assurgit oratio. — *Pierio jugo*, i. e. monte. Martial. lib. IX, 72 : « Massyli leo fama jugi. » Mons Pierius, Musis sacer, quæ ex eo Pierides dictæ sunt, situs erat in confiniis Macedoniæ atque Thessaliæ, in quo Mnemosynen novem Musas Jovi peperisse fabulantur. Cic. de N. D. lib. III, 21. Hesiod. Θεογ. 51 sqq. De hoc monte supra Vitam Phædri consules ab init. Ex hoc loco autem probari non potest, Phædrum Thracem fuisse, ut supra vidimus in Vita Poetæ.

18. *tonanti*. Sollemne Jovis epith. Græce βρονταῖος. — *sancta*. Venerabilis. Hoc sensu non de diis solum, sed etiam de hominibus solet usurpari. Ita Cic. Arch. 8 : « sit sanctum apud vos hoc poetæ nomen. » Id. Cat. I, 4, Senatum Romanum *sanctissimum orbis terræ consilium* appellat.

19. *Fecunda novies, etc.* Novem edidit liberos uno partu. Cl. Sattler. *neunmal befruchtet.* — *artium chorum*. Ita Musas dici, quæ artium sunt magistræ, rarum ac fortasse singulare. V. Heusinger.

20. *schola*. Intellige Græciam, doctrinæ parentem et magistram, ejusque partem illam, quæ Musarum patria credita fuit (vs. 17) in Thessaliæ et Macedoniæ confiniis. Sed jugum Pierium, in quo se natum dicit Phædrus, capiendum pro ea montis parte, quæ pertinebat ad Macedoniam, in confiniis Thessaliæ. Hoc docet vocula *pæne*, quam non adjecisset, si in ipsa schola, i. e. in Thessalia, Græciæ parte, natus fuisset. Scribit etiam vs. 54, se litteratæ Græciæ propiorem esse

Curamque habendi penitus corde eraserim,
Et laude multa vitam in hanc incubuerim,
Fastidiose tamen in cœtum recipior.

longissime. — 22. *Et laude multa*. De varietate lectionis cf. Excurs. II, ad h. v. — *incubuerim*. Rittershus. *incubuverim* conjicit, addicente Ursino.

Æsopo. Græcus igitur fuisset, si in altera montis parte, Thessaliæ adscripta, natus esset. Quæ supra jamjam observata sunt in Vita Phædri, præeunte Desbillonio. — *in ipsa schola natus*. Simili modo Senec. Consol. ad Polyb. 21 : « liberalibus disciplinis non innutritus tantum, sed innatus est. » Justin. lib. VI, c. 8 : « ut mirabile videretur, unde tam insignis militiæ scientia homini inter litteras nato. »

21. *Curam habendi*, i. e. opum parandarum studium. Absolute. Vid. Jani A. P. p. 189; Hor. I, Ep. VII, 84, dixit *amore senescit habendi*. Ita Ovid. III, Art. 541. Sed Aur. Vict. Cæs. III, p. m. 236 : « auctum habendi studium. Græci appellant πλεονεξίαν. Cf. Burm. — *penitus corde eraserim*, ex animo deleverim. Eleganter. Eodem modo dixit Hor. III, Od. XXIV, 51 : « eradenda cupidinis pravi sunt elementa ; » et Senec. Ep. XI, « eradere vitia. » Ita in similibus alii sæpe. Cl. Tzschuckius efficaciter indicari censet, istam habendi curam alte insedisse: Phædrus eam potissimum ob caussam *curam habendi* penitus corde erasisse censendus est, quo liberiori animo et pectore soluto ad litteras, maxime ad poesin, incumbere posset; etsi aliæ quoque caussæ cogitari possint, quare curam opum parandarum non egerit. Videatur Vita Phædri.

22. Sensus : quamvis in hoc studiorum genere multam laudem sim assecutus. — *laude multa*. Gudius non explicat magna, sed multorum hominum, quod ei modestius videtur, quam si Phædrus dixisset, *magna*; laudans Hor. A. P. 279 : « successit vetus his comedia, non sine multa laude. » Sed hæc puto dicta esse subtilius, quam verius. Phædrus autem passim sibi laudem tribuit. Vid. Epilog. II, 11, mox vers. 61; Prolog. IV, 17, cf. Var. Lect. Ita quidem, *haud invita*, sentio cum Bentleio corrupta esse, quæ utcunque emendare studui. *Haud invite*, i. e. libenter, versari se in his studiis dicit, non reluctante animo, ut Eutychum illosque, qui divitias quærant. *Bothe*. Displicet hæcce conjectura Censori Lips. l. c. Censet enim, langnide dici *haud invite*, etsi hæc lectio sensum fulciat. Legendum proponit *et laude inventa*, quod certe menti Phædri et nexui orationis accommodatius est. — *vitam*, vitæ genus; quo sensu apud Cic. Rosc. Am. 17, occurrit *vita rustica*.

23. *Fastidiose*. Fastidiose recipere est, ita recipere, ut a recipiendo omnia exigas summa cura, nihil non absolutum velis ac perfectum; ut vel levissimo vitio ac defectu offendaris; ut summa cum venustate omnia fieri velis, et absolutionem perfectionemque desideres. Sic bene explicat Tœpferus in Observ. ad Latinit., pertinent. Centuria, quæ legitur in Act. Soc. Lat. Ienens. Vol. III, p. 170. Atque etiam ita

Quid credis illi accidere, qui magnas opes
Exaggerare quærit omni vigilia,

interpretatur idem vir doctus τὸ *fastidiose judicare* Ciceronis de Or. I, 26. Gronovio *fastidiose* est, vix tandem et tarde, nec sine difficultate et cum fastidio; Burmanno, quasi non meritus essem, vix inter poetas habeor a principibus artis istius. — *cœtum*, scilicet poetarum. Cl. Sattler. *Dichterzunft.* — *in cœtum recipior.* Disputant, an supplendum sit *a Musis*, an *a multis*, *omnibus.* Prius mallet Schefferus, qui locum ita explicat : etsi omnia posthabeam literis ac doctrinæ, ut opes et gloriam; tamen ad eam veram solidamque non nisi difficulter ac sero pervenio. Simili modo Editor Anonymus : Quamvis in ipsa natus sim pæne schola, et laude multa vitam in hanc incubuerim; nondum tamen limen Musarum penetrare, et arctius cum iis commercium habere contingit. Quæ interpretatio repugnat versui 22, maxime verbis Phædri vers. 61, huj. Prol. *sollemnis mihi debetur gloria*, et Epilog. II, 8 sq. *Quod si labori faverit Latium meo, Plures habebit, quos opponat Græciæ;* ut omittam, optime cohærere orationem, si locum ita interpreteris : Fastidiose recipior a multis in cœtum poetarum, i. e. vix, nec sine difficultate et cum fastidio inter poetas habeor. Ceteroquin h. l. non omittenda est conjectura Anonymi, qui verba Taciti Ann. IV, 7 : « modesta servitia; intra paucos libertos domus, » ubi agitur de Tiberio, refert ad Eutychum et Phædrum, quos una in domo Tiberii aliquamdiu libertos censet fuisse, sed postea alterum, Phædrum, qui se addixisset certis e domo Augusta hominibus, invisis quidem Sejano, hujus machinationibus fuisse deturbatum. At vero locus Taciti de quibuscunque aliis, quam de Eutycho et Phædro potest intelligi; deinde ex iis, quæ supra in Vita Phædri disputavimus, luculenter patet, Phædrum rectius haberi Augusti, quam Tiberii libertum. Atque etiam Eutychum conjectura probabili Caligulæ fuit libertus, non Tiberii. Vide Exc. I, ad lib. III.

24. *Quid credis illi accidere.* Perperam Schefferus explicat : quomodo putas illum evadere posse doctum. Verte : *wie, meinst du, wird es dem gehen?*

25. *Exaggerare.* Proprie coacervare et in unum quasi aggerem atque acervum cogere. Cic. de Off. I, c. 26, dixit, « exaggerare omni ratione rem familiarem, » i. e. amplificare, augere. Catil. IV, c. 9, « auctæ atque exaggeratæ fortunæ. » Vid. Gesner. et Rittersh. Horatii II, Od. III, 19 sq. *exstructis in altum divitiis* huic locutioni simile est. Conf. infra lib. IV, XIX, 23. — *omni vigilia*, cura. Cic. Phil. VII, 7, « ut vacuum metu populum Romanum nostra vigilia et prospicientia redderemus. » Alii, ut Praschius, interpretantur, vigilantia. Sattlerus : *in durchgewachten Nächten.* Cum hoc versu compara Horat. I, Sat. 1, 70 sq. Nox apud Romanos in quatuor vigilias, non tres, ut apud Græcos, erat divisa. Liv. libr. IX, cap. 37 : « quarta fere vigilia... arma capiunt. » Id. libr. XXI, c. 48 : « quarta vigilia noctis. » Aliter Anonymus.

Docto labori dulce præponens lucrum?
Sed jam, quodcunque fuerit (ut dixit Sinon,

26. Rigaltius sequentes sex versus inserendos putat medios his duobus : *Nec his dolorem delenirem remediis*, vs. 44, et *Suspicione si quis errabit sua*, vs. 45. Sed vs. 33... 37 ponit post vs. 26. Præterea inter hos duos : *Calumniamque fictis elusit jocis* vs. 37, et *Ego illius pro semita feci viam*, vs. 38, fingit notas lacunæ.

26. *Docto labori*. Doctus labor est, qui ad litteras pertinet, qui in colendis litterarum studiis insumitur. Vid. ad Epil. II, 15. Coll. vs. 8, 10. Recte cl. Sattler. *gelehrter Fleis*. *Doctos* ait dictos Burmannus, Græce linguæ et artium Græcarum studiosos, et doctum inde laborem, Græcorum æmulatione susceptum; de quo more suo vir doctus erudite disputat. Quum enim Phædrus in hoc prologo et alibi se Æsopi, qui Græce scripsit fabulas, exemplum sequi profiteatur, hanc rationem esse contendit, cur *doctum* laborem hic et in Epil. II, 15, vocet. Quem vocis *doctus* usum an Phædrus in mente habuerit, doctioribus relinquo. Anonymus inhæret interpretationi Burmannianæ vocis *doctus*, laudans locum Ciceronis Off. I, 1, ubi Cicero *doctos* opponit rudibus græcæ linguæ; quem quidem locum Burmannus jamjam produxit. — *dulce*. Proprium in hac re Epitheton. Ter. Heaut. II, II, 5 : « cui nihil præter pretium jam dulce est. » *Dulce lucellum* dixit Horat. I, Ep. XVIII, 98. *Burm*. Bene opponit τὸ *dulce* τῷ *labori*, ut jam olim notavit cl. Tzschuckius.

27. *Quodcunque fuerit*. Hæc verba in proverbium abiisse, recte statuunt viri docti Prasch. et Scheffer. Nec diffiteri vult Burmannus, proverbii locum posse vindicare, eidem tamen simul in non multum diversum sensum, quam apud Virgilium, capi posse videntur. Ibi enim notare ait, quicunque eventus me sequatur, sive mors, sive liberatio a malis, quæ passus sum apud Græcos : hic sive inter poetas habear, sive excludar cœtu, tamen exarabo librum tertium. Sed, si quid ego judico, hæc sunt contra mentem Phædri. Non enim dicit, se excludi cœtu poetarum; testatur potius, se recipi, etsi fastidiose. Quare quum initio hujus prologi sermo sit de fabulis Phædri ab Eutycho legendis, mea quidem sententia ista formula hæc poeta innuere videtur : sive habere velis cum Musis commercium, sive non; sive legas viles istas nenias, sive non, negotiis, quæ officium tibi injungit, cura domestica, consuetudine amicorum, etc., impeditus; exarabo tamen librum tertium. Fac enim, non tantum tibi esse a negotiis tuis otii, istas legendi fabulas, non frustra laborem suscepturus sum. Habebunt enim posteri, quo se oblectent. Itaque Scheffero non est adsentiendum, ita explicanti hunc locum : sive perveniri hac ratione possit ad eruditionem, qua tu putas; sive non possit, ut ego censeo. Neque est vero simile, quod itidem conjicit Burmannus, Phædrum formula, *quodcunque fuerit*, ad fatalem exitum respexisse, quia fabulis suis ambiguæ interpretationis quosdam offensurum se prævideret, et jam etiam prioribus editis offensam

Ad regem quum Dardaniæ perductus foret),
Librum exarabo tertium Æsopi stylo,
Honori et meritis dedicans illum tuis.
Quem si leges, lætabor; sin autem minus,
Habebunt certe, quo se oblectent posteri.

et odium contraxisse intelligeret. Nam suspicari licet e vs. 31 seq. hujus Prologi, in quibus tantummodo Eutychum memorat et posteros, quorum ad manus fabulæ libri III transmittendæ sint, noluisse Phædrum, ut ab aliis tunc viventibus ipsius legerentur fabulæ, quum e fabulis libri I et II, antehac editis, magna cepisset incommoda. Vid. Desbillon. ad vs. 31 sq. Itaque non erat, quod fatalem metueret exitum; quum sciret, scripta sua se vivo non in lucem emissum iri, ut in Vita Phædri suo loco observatum est. Anonymus locutionem, *quodcunque fuerit*, refert ad *dulce lucrum*, eamque ita vult explicari: dulce est lucrum, fateor; sed utcunque res sit, tantum abest, ut voluptati, e fabulis scribendis percipiendæ, renuntiem, sicque docto labori dulce præponam lucrum; ut potius pergere libeat, fabulas scribere, licet quamvis multi offendantur hisce fabulis; licet denuo contraham odium, sicque dolorem atque periculum subeam. Cf. quæ ad hunc locum notata sunt. — *Sinon*. Vid. Virg. Æn. II, 77: « Cuncta equidem tibi rex, fuerit quodcunque, fatebor, » ubi viri docti hujus Phædri loci auctoritate defendunt lectionem, *fuerit quodcunque*, contra vulgata, *fuerint quæcunque*. Sinon autem a Trojanis se capiendum obtulit, et ad Priamum regem deductus ipsi persuasit, abiisse Græcos, atque equum illum ingentem, in urbem dūcendum, statuisse. Virg. Æn. II, 57 sqq. Vide p. 225, Vol. II, Virg. nostr. Editionis. Ed.

28. *regem Dardaniæ*, Priamum, Trojanorum regem, qui vocati sunt Dardani a Dardano, regni Trojani conditore, unde et ipsa regio Dardania dicta est. — *foret*. Vide lib. III, fab. X, 13; et lib. V, fab. V, 10.

29. *Æsopi stylo*. Schefferus construit *stylo* cum *exarare*, ita ut dicat poeta, se librum tertium Æsopi exaratum stylo, i. e. suo. Sed *stylo Æsopi* conjungendum, i. e. genere scribendi (fabulandi ratione, *Manier*) quo Æsopus usus est, ut toties jactat. Sic *orationes Attico illo scriptas* dixit Cic. in Brut. c. 45. C. Titii, qui tamen sine Græcis erat litteris. Quis vero credat, hunc Phædri librum tertium cum Æsopi tertio plane congruere? certe fab. X, sui temporis historiam refert: et quis nobis probabit, Æsopum fabulas suas in libros aliquot digessisse? aut tempore Phædri fabulas Æsopi libris distinctas in manibus doctorum fuisse? *Burm.* v. Prol. II, 1. — *exarare stylo* per translationem est, scribere. Qui enim stylo scribunt in codicillis et tabulis ceratis, quasi sulcos, instar aratorum, ducere videntur. Vid. Gesn. in Th. L. L. h. v.

30. Ex veteri formula, quæ in inscriptionibus frequens, *Gud.*

31 sq. Vid. quæ notamus ad vs. 27. — *sin autem minus*. Vid. ad Epil. II, 15. — *Habebunt quo se*

Nunc fabularum cur sit inventum genus,
Brevi docebo. Servitus obnoxia,
Quia, quæ volebat, non audebat dicere,
Affectus proprios in fabellas transtulit,
Calumniamque fictis elusit jocis.

34. *Brevi*, Heins. malebat *breviter*, quia *brevi* vulgo ponitur pro, intra breve tempus, sed v. Notas. — 35. *dicere*. Suidas in Αἴσωπος multa dixit huc facientia teste Nevel. Heinsius corrigebat *hiscere*, ingeniose: ita ap. Plaut. Milit. I, 1, 11, melioris notæ codices: *Mars haut ausit hiscere*, pro vulgato *dicere*, et obvium hoc verbum eo sensu. *Burmann*. De usu verbi *hiscere* docte disputat Heinsius in Notis, quibus adde Gesneri Thes. L. L. h. v. — 37. In V. Cod. i. e. Pithœi, Neve-

oblectent. Eamdem constructionem habes. Epil. II, 9.

33. *fabularum genus*, fabulæ, ut lib. IV, fab. VII, 2: *hoc jocorum genus*, pro, hos jocos legere fastidis. Sic *genus hominum*, *genus ferarum* pro hominibus ferisque usurpari solent. Vid. Desbillonii Addend. p. 48. Adde Hor. I, Od. 11, 9: « piscium genus. » Male huc refert Rigalt. Prol. II, 1, ubi vide.

34 sq. *Brevi*. Sic veteres dixisse pro *breviter*, probat Burmannus exemplis Cic. III, ad Div. 8: « faciendum putavi, ut tuis litteris brevi responderem, » et lib. IV, 5: « decrevi brevi ad te perscribere. » Quibus adde locum Cic. de Or. lib. I, c. 46, quem Desbillon. memorat. — *Servitus*. Æsopus, Xanthi philosophi servus. Abstractum pro concreto, ut sæpe. — *obnoxia*, non tantum est subjecta alterius arbitrio, sed etiam semper timida, trepida, injuriæque exposita, quæ impune fere læditur. Huc referri posse videtur locus Livii lib. XXIII, c. 12, in quo τῷ *superbus* opponit *obnoxius*, addens, « quorum alterum est hominis alienæ libertatis obliti; alterum suæ: « Cui addi potest locus lib. VI, c. 34: « obnoxios submiserant animos non infimi solum, sed principes etiam plebis, etc. » Obnoxium et trepidum conjungit Sueton. Tib. 12, testibus Gron. et cl. Tzschuck. Hanc vocem explicat J. F. Gronov. ad Senec. de Ira III, 8, p. 20 seq. quem etiam laudant Dispontin. et cl. Schirach. l. c. p. 247. Adde Not. Burmanni.

36. *Affectus*. Absolute. Alias addi solet, *mentis*, *animi*. Bene explicat Burm. sensus animi sui: scilicet non audebat libere eloqui, quicquid animo suo sentiebat, sed per fabulas adumbrabat. Pro sensu animi cepit Cic. Tusc. V, 16: « qualis cujusque animi affectus esset, talem esse hominem: » et mox, « affectus animi in bono viro laudabilis. » Absolute ponitur apud Ovid. Met. VIII, 473. Affectus publicos sæpe dixerunt auctores Declamationum, sub Quintiliani nomine editarum, teste Burmanno, qui etiam laudat Ovid. Met. VII, 147, 171, et Trist. V, 11, 8. Adde Trist. IV, 11, 32. — *in fabellas transtulit*. Illustrando huic loco præclare inserviunt, quæ notavit Perizonius ad Æliani V. H. lib. XIV, cap. 15.

37. *elusit*, evitavit. Lege quæ de hoc verbo notamus ad lib. I, fab. XII, 9. — *fictis jocis*, fabulis. Sæ-

Ego illius pro semita feci viam,

lectus legi testatur, *calumniam quæ fict scelus et jocis*; sed Heinsius in eodem se ait invenisse, *calumniæque fict scelus* et *locis*, pro quo conjicit, *calumniæque fictus illusit* jocis, ut lib. V, fab. VII, 33, vel *adlusit*, ut lib. III, fab. XIX, 12, cf. V. L. ad Epil. III, 24. Sed Gudius, quia in Codice MS. nescio quo, erat *sceclusit*, hanc depravatam lectionem mutabat in *seclusit*; at non sine caussa quærit Burmannus : quid est quæso *secludere jocis calumniam*, i. e. separare a frequentia hominum. Jac. Gronov. Emendatt. in Phædr. pag. 149, emendavit, *fictis sic lusit jocis*. At *clusit* unice vera lectio. Vid. Not. ad lib. I, fab. XII, vs. 9. — 38. MSS. Pith. Rem. *Ego illius porro semita feci viam*. Sic edidere Pith. Rittersh. Nevel. Rigalt. syllaba redundante. Sed quia in Cod. Rem. non *porro*, sed *po* fuit, Gudius legit : *Ego illius pro semita f. v.* probantibus Bentleio et Burmanno, rejiciente vero Schirachio in Clav. P. I, p. 342, ubi vulgata Codicum lectio defenditur, sive ob versus meliorem rationem, *Ego porro illius*, etc. At vero lectio, *semitam feci viam* est a Scheffero, quam præter Burmannum, cui tamen conjectura Gudii non displicet, dederunt Bipontini. Et placet Guyeto. Præter Gudii conjecturam, modo memoratam, alia est hujus viri docti : *Æsopi illius semita feci viam*, quam recepit Hoogstratanus. Richterus, præeunte Jac. Gronovio, *ego illius post semita feci viam*. Vid. Emendatt. in Phædr. p. 150, quem sequuntur Wolf. Walch. Auctor Notarum germanice scriptarum, Sanadon. et Philipp. Ceteroquin Rigaltius et Faber frustra putant, ante hunc versum nonnullos excidisse. Lallemant. Brot. Desbill. edidere : *ego porro illius semita feci viam*. Sic et olim ediderat Ursinus. Ego non dubitavi, e conjectura Gudii reponere : *Ego illius pro semita feci viam*. Sic edidit Bentlei. sicque non opus est τὸ *semita*, quod est in libris scriptis, mutare in *semitam*. Sic servatur quoque priscus verborum ordo in

pius utitur Phædrus voce *jocus*, et verbo *jocari* de arte fabulatoria, ut Prol. I, 7; Prol. II, 5, ubi vide; it. lib. IV, fab. VII, 2. Adde ill. de Schirach. Clav. P. I, p. 192. — *calumniam*. Verte, *chicane*. Vid. ad Prol. I, 5, et lib. I, fab. XVII, 2. Calumnia proprie lis, quam alicui sine caussa intendimus, ut ei molestiam et periculum creemus. Deinde usurpatur de malitiosa, aut falsa saltem interpretatione. Cic. Cæc. 21 : « in frigida et jejuna calumnia delitescere. » Id. Off. I, c. 10: exsistunt injuriæ calumnia et malitiosa juris interpretatione; » it. de mani reprehensione. Cic. N. D. II, 8 : « effugiunt Academicorum calumniam. » Cf. Clav Cic. Ern. h. v. Cl. Sattler. reddidit *Aufpasser*.

38. *semita* est, qua singuli ingrediuntur; *via*, qua plures. Hæc igitur latior, illa angustior. Hoc notandum contra Scioppium, qui non distinguit hic inter *viam* et *semitam*, improbantibus Rittershusio atque Scheffero. Has enim voces differre, docet locus Martialis VII, Ep. 61, Bip. « Et modo quæ fuerat semita facta via est. » Cui adde Plaut. Rud. I, III, 29 sq.; Cas. III, v, 40, et versum Ennii, cujus Cicero meminit de Divin. I, 58 : « qui sibi semitam non sapiunt, aliis monstrant viam. » Vid. Strodtmanni Centur. II, differentium apud Latinos vocum, in Act. Soc. Lat. Ien. Vol. III, p. 92, et Græv. ad Cic. Verr. II, 23. Ex quibus locis patet, in proverbio habere Latinos *semitam*, si componunt cum *via*, atque tum indicare illam rem minorem atque leviorem, hanc graviorem atque uberiorem. Arripit commode hoc

Et cogitavi plura, quam reliquerat,
In calamitatem deligens quædam meam.

Codd. MSS. *Ego illius*, etc. — 40. *deligens*. Frustra hoc verbum sollicitat Heinsius (substituens *dirigens*, vel *seligens*, vel *inde eligens*); est enim idem quod ex magna materia eligens, ut *deligere rosam* Ovid. IV, Ep. 30, *uvam*, Remed. 190. Eadem ratio in *delectu*, de militibus, unde delectores Frontino IV, 1, 3, *Burm.*

proverbium Phædrus atque ad Æsopum et sese applicat. Cf. Schirachii Clav. P. I, p. 342. Semita nempe est Æsopi genus scribendi, angustis terminis et paucis fictisque fabulis contentum, cui Phædrus multa adjecit, ficta et vera, plura cogitans, i. e. plures fabulas inveniens, quam ille reliquerat, seu, ut ait clarissim. *Tzschucke*, Æsopum non secutus solum sum, sed et longius latinæque processi. Cf. cl. Jacobs. Observatt. in Phædri Fabb. T. I, hujus Edit. præfixas, ab init. *Viam* autem *sibi facere* auctores dicunt, notante Burmanno, qui genus peculiare scribendi sequuntur, ut Quintil. III, 1: « fecit deinde velut propriam Hermagoras viam, » et obvium apud Ovidium et alios est, *facere viam*. Vid. Burm. ad Ovid. I, Trist. II, 86, et ad h. l.

39. *cogitavi*, excogitavi, inveni. Simplex pro composito. Schefferus laudat Nep. Dat. 6: « quod ad perniciem suam fuerat cogitatum; » Burmannus vero Ter. Heaut. Prol. 13 sq. Praschius Liv. II, 55: « aliud agendum, ac cogitandum. » Sicco pede hunc locum transeunt interpretes. Sed quid hoc est: « cogitavi plura quam reliquerat Æsopus? » Nihil profecto, quod huc faciat. Repone: « Et cogitavi plura, quæ reliquerat, » et frequentativum *cogitare* accipio pro simplici *cogere*, prima et originali significatione, qua nubes cogere dicitur deus, exercitum imperator, licet de hac vi verbi taceant Lexicographi. Similiter infra Prolog. IV, 12: *paucas* (fabulas) *ille* (Æsopus) *ostendit*, *ego plures fero*, secundum Bentleii emendationem verissimam; ne autem obsoletum (hac significatione) verbum mireris, facit simile (*trusitare*), quod supra II, VII, legitur, et locutio *res cibi* pro cibo, aliaque hujus generis; ut antiqua hæc amasse videatur Phædrus. *Bothe.* Probat hanc conjecturam Censor Lipsiensis l. c. At mihi videtur superflua et minime necessaria, quum lectio vulgata sana sit. Nam quum Phædrus vs. 38 dixisset, *Ego illius pro semita feci viam*, nunc istam locutionem proverbialem uberius explicat, vs. 39 adjiciens, sese plures excogitasse, seu invenisse fabulas, quam Æsopus reliquerit, sicque effecisse, ut pro illius semita faceret viam. Idem dixit Prolog. IV, 12: *Paucas ostendit ille, ego plures dissero.* Itaque nexus orationis suo quasi jure postulare videtur, ut vulgatum, quod nemini unquam suspectum fuit, retineatur. An etiam criticis liceat, novas vocabulorum fingere significationes, priscis scriptoribus prorsus incognitas, doctiores viderint. Mihi quidem ejusmodi emendandi ratio res esse videtur periculi plena. Verbum *trusito* nil probat. Hæc lectio enim nondum mihi certa videtur, etsi a plurimis, etiam a me, recepta.

40. Frustra Interpretes, ut Gro-

Quod si accusator alius Sejano foret,
Si testis alius, judex alius denique,

42. *judex*. Scioppius conjicit *index*, i. e. delator, improbantibus Heinsio et Scheffero, quos vide. Præcedit enim *accusator*, sequitur *testis*, non potest igitur post hunc *index*, immo vero *judex* poni. Neque etiam *index* h. l. differt ab accusatore, et in Ausonii loco, quem citat, alii legunt, *judice me nemo*, *sed neque* nov. Hoogstratan. alii, hunc locum, explicant : « nonnulla applicans ad mala quæ passus sum. » Ita fere Albinus, interpres Gallicus, nec non cl. Sattlerus, quem video vertisse : *wozu mein trauriges Geschick den Stoff mir gab.* Nec melius Faber, Albin. censor, quasi elegerit quædam Phædrus, quibus consolaretur et levaret calamitatem suam. Namque hæc a poeta sunt aliena, qui, ut acute vidit Burmannus, hoc versu significare voluit, sese delegisse fabulas, unde ipsi per calumniam inimicorum postea calamitas fuit conflata. Non vero eo animo delegerat, ut sibi ipse calamitatem contraheret, sed ex delectu fabularum et historiarum inimici ejus calumniam suam exstruxerunt, quasi carpendi Tiberium, Sejanum et alios potentes, caussa eas potissimum delegisset. Huc maxime referendæ lib. I, fabb. II et VI. Quæ interpretatio reliquis præferenda omnibus. Ex quo facile intelligitur, ipsum Phædrum auctorem calamitatis suæ esse appellandum, ut supra in Vita Phædri demonstravi uberius. Lege, quæ ad h. l. apte observat Anonymus. — [*In calamitatem deligens quædam meam*. Sic vertebam : *il en est que j'ai choisis pour déplorer mes malheurs*. Verum ut acute explicuit cl. Schw. præeunte Burmanno, sic melius : *il en est que j'ai choisis pour mon malheur*, vel, *qui ont fait ensuite mon malheur*. G.]

41... 43. *alius Sejano*. Sensus : si integri a sceleribus viri essent judices, qui fabellis meis virus subesse judicarent, tunc dignum me censerem malis, quæ patior. *Burmann.* *alius Sejano*. Sumta est hæcce constructio a Græcis, pro, alius quam Sejanus. Sic apud Plat. Theæt. p. 186 fin. ἄλλο ἐν αἰσθήσεως ἐπιστήμη. V. *Jani* A. P. p. 124, et *Zeune* ad Viger. p 75, b. Eodem modo Latini adjectivo suo *alius* utuntor. Hor. lib. I, Ep. XVI, 20 : « neu putes alium sapiente bonoque beatum, » et lib. II, I, 240 : « alius Lysippo. » Cf. Voss. de Constr. c. XIV, p. 371. Adde Scioppii et Gudii Notas. Ælius Sejanus autem fuit eques Romanus, nobilissimus ille Tiberii amicus, cuncta gerens hoc regnante pro arbitrio, a Tacito Ann. IV, c. 11 : « omnium facinorum repertor » appellatus. A quo Phædrus variis criminibus accusatus vix evasit incolumis. Quomodo autem poeta in ejus odium inciderit, de eo quidem in Vita Phædri disputatum est. De Sejano v. præter. Tac. Ann. lib. IV et V; Suet. Tiber. 48, 61, 62, et quos laudant Rigalt. et Dispontinus, Dion. Cass. LVIII, et Ryckium in Orat. de Vita et morte Sejani, subjuncta ejus ad Tac. Animadverss. Quum jam in eo esset, ut summam potestatem Tiberio eriperet, uno eodemque die A. C. XXXI, accusatus, damnatus et interfectus est. Quæ ad hunc versum notantur a Bothio, sunt verba Harii, non Burmanni. Vid. Ep. crit. p. 49 Biogra-

Dignum faterer esse me tantis malis,
Nec his dolorem delenirem remediis.
Suspicione si quis errabit sua,
Et rapiet ad se, quod erit commune omnium;
Stulte nudabit animi conscientiam.

teste perit. — 43. *tantis.* Guyeto legendum videtur *cunctis.* — 44. *delenirem.* Rittershus. Rigaltii 2, Nevelet. Ursin. Maittar. Freinshem. alii, *delinirem;* sed *delenirem* præferendum. — 45. *Suspicione.* Gudius supponit *suspectio*, quod recepit Maittarius, nec displicet Burmanno: quam emendationem ego quidem neutiquam puto esse necessariam. Vid. Notas. — 47. *nudabit.* MS. Gud. i. e. Pithœi *nudaphiam* Sejani succinctam habes in Notis Anonymi ad h. l. — *Accusator, testis, judex.* Tacitus de iisdem Tiberii temporibus lib. IV, c. 28, Annal. « accusator filius... structas principi insidias, missosque in Galliam concitores belli, index idem et testis dicebat. » Idem Tacit. lib. IV, Ann. c. 59, ubi Sejani in Germanici stirpem odium refert: « adsimulabatque indicis (plurimi *judicis*) partes adversus Germanici stirpem, subditis qui accusatorum nomina sustinerent. » *Gud.*

44. *His remediis*, i. e. fabulis scribendis, ut sensus sit, fabulis scribendis dolorem non minuere, aut mollire cuperem. — *delenirem.* Hoc sensu legitur apud Plaut. Stich. Argum. 4: « verbis delenitur commodis. » Burmannus laudat Hor. III, Od. 1, 41 sqq. — [*delenirem.* Gardinus noster hoc neglecto quod magis suadet analogia, habet unice τὸ delinire. G.]

45... 47. Recte interpretatus est Gronovius: si quis falso suspicabitur, se his tangi fabulis, et sibi applicabit, quæ in genere dicta sunt, nemine certe destinato, is stolide se ipse prodet, ostendetque, quam sit male sibi conscius. — *Suspicione.* Secunda syllaba producenda, ut lib. III, fab. X, 36. Etsi enim analogia corripi illam suadet, usus tamen et consuetudo veterum produxit. Vid. Martial. XI, XLV, 5, Publius Syrus, VII, 738. Eamdem syllabam semper produci apud Terentium, multis probavit exemplis Desbillonius. Cf. quoque Voss. de Anal. lib. II, c. 32, p. 834; Fabri Thes. Gesn. Male igitur Prasch. et Gudius negant produci posse. Teste Burmanno, Pincier. Parerg. lib. IV, 1, ancipitem esse hanc syllabam putat, sed si brevis sit, scribendum censet *suspicio*, si longa, *suspitio.* — *rapiet ad se:* Cicer. sollemnis locutio, etiam in aliis rebus. Sic lib. I, de Off. 3: « utilitas ad se rapere, honestas contra revocare ad se videtur, » et II, 10, de admiratione, « totos ad se convertit et rapit, » Ter. Prol. Adelph. 3: « rapere in pejorem partem. » *Burm.* Eleganter ad notandam calumniam violentamque interpretationem. *Tzschuck.* Sibi tantum applicabit, et aliis nil dictum credet. Cf. Schirachii Clav. P. I, p. 313. — *erit*, est. Vid. lib. IV, fab. IV, 12. — *commune omnium*, quod tangit omnes. Avianus in Præf. dixit *jocos communes*, i. e. qui tangunt omnes. — *nudabit.* Signatius, quam patefaciet, indicabit. Liv. lib. XXXIII, 21, sub fin. loquitur de ora maritima, « quæ

Huic excusatum me velim nihilominus:
Neque enim notare singulos mens est mihi,
Verum ipsam vitam et mores hominum ostendere.
Rem me professum dicet fors aliquis gravem.
Si Phryx Æsopus potuit, si Anacharsis Scytha

vit, quod ortum est ex confusinne τοῦ *b* et *v*, ut vidimus ad lib. I, fab. XVII, 8. Recte Burmannus: « si, *inquit*, ita legendum esset, in superinribus etiam *erravit* et *rapuit* reponendum, quasi aliquem jam certum designasset, qui se fabulis illis taugi a Phædro dolucrat. Sed melius est, vulgatis inhærere, et intelligere de illis, qui suspicantur in se scriptas fabulas, qui erant iis vitiis infecti et sibi conscii facinorum. Quos errare dicit, et tamen oudare illam conscientiam stulte, quum potius deberent dissimulare, quasi nihil ad se illæ pertinerent fabulæ. » — 51. *fors*. MS. Pith. et editi, ut Rittersh. Rigalt. Nevel. Gronov. Freinsh. Walch. al. habent *forsan aliquis*, turbato metro. Sed jam olim Scioppius et Faber, quibus accedit Guyetus, emendabant *fors aliquis*, ut *fors* adverbialiter ponatur. Legitur hac forma apud Virg. Æn. II, 139 et V, 232, alibi. Sed Scheffero, Heinsio, Bentleio placet, *forsan quis*. In Cod. Rem. est *forsitan*. At vitium voci potius *forsan* inesse videtur, quam pronomini *aliquis*. Quis enim non videt, utrumque *forsan* et *forsitan* esse interpretationem τοῦ *fors*, nou æque cogniti rudi librario. Cf. Gud. Notaverat etiam *fors* Salmasius ad marginem libri. — 52. Codd. MSS.

nondum nudaverat animos. » De hoc verbo, quo Livius noo raro utitur, v. Gronov. ad Liv. XLIV, 38, T. III, p. 919, quem memorat Burmannus ad h. l. Præclare hosce versus ioterpretatus est clar. Sattler.: *Wenn jemand sich getroffen wähnt, und das, was alle trifft, auf sich ziehen will, so schliesst der Thor dadurch sein Herzensschränkchen auf.*

48. Eodem modo dixit Cic. Verr. I, 40: « populo Romano uoiverso me excusatum volo. »

49. Non eo consilio scribo fabulas, ut singulos homines reprehendam, et ignominia quasi ceosoria afficiam; hæc enim est vis τοῦ *notare*, quod hic ponitur absolute, ut apud Ovid. Met. IX, 261: « seque indoluisse notatam. » Hinc *nota tristis*, I, III, 11. Ita Cic. de Seo. XII, 42: « notandam putavi libidinem; » ita sæpe apud eumdem, « notari infamia, ignomioia. » Hoc versu Phædrus expressit, quod Martialis lib. X, 33, dixit, « parcere personis, dicere de vitiis, » et Plin. I, Ep. x, 7, de Euphrate philosopho: « iosectatur vitia, uoo homines. »

50. *ostendere*, *darstellen*, quo sensu occurrit simili in re lib. V, fab. V, 6: *ut novitatem ostenderet*. Clar. Schirach. explicat, docere; minus recte. V. Clav. Part. I, pag. 258. Sattler.: *Nur Menschensitten, Menschenwandel stell ich dar.* Hunc versum integrum fere dedit Romulus in Dedicatione ad Tiberinum filium; ubi vide.

51. At forsao dicet aliquis, me magni momenti rem esse pollicitum. *Profiteri* est ultro offerre aliquid, polliceri. Cic. Rosc. Am. 53: « eadem in re operam vestram profitemini. » Sic alibi.

52. *Anacharsis*. Philosophus Scythes, regia Stytharum Nomadum stirpe ortus, ipsis Æsopi temporibus clarus, Solonis tempore Athenas venit. Quædaio præclare dicta

Æternam famam condere ingenio suo:
Ego, litteratæ qui sum propior Græciæ,
Cur somno inerti deseram patriæ decus?

corruptam lectioοem habent: *Frige fuisse Æsopus Anacharsæ Scythæ*; vel *Frigem fuisse Æsopum, si Anacharsæ Scythæ*. Vid. Gud. et Nevel. Hinc factum, *si Phryx Æsopus potuit, Anacharsis Scytha*: postremum *si* a Gronovio accessit. Vid. vs. 41 sq. Bentlei. edidit: *Phrygibus si Æsopus potuit, si Anacharsis Scythis*; sed Harius mallet: *Phrygi licuit si Æsopo, si Anacharsi Scythæ*. De conjectura Jac. Gronovii et altera Harii lege Burmaonum. Alterum *si* in nonnullis editionibus abest, ut Hoogstratani. Withofius in Misc. Obs. Nov. Vol. I, Tom. I, p. 127 sq. loco τῶν *si Phryx*, legit, *Phryge teste*, i. e. fatente: τὸ *si* ante *Anacharsis* ejicit, et vs. 53, *suo* mutat in *sibi*. — 54. *propior*. MS. Pith. *proprior*. Et ita Salmasius ad oram libri sui notavit. — 55. *deseram*. Heinsius *deteram*; quod etsi potest defendi ex Nep. Timol. 1, et Sil. Ital. VII, 246 sq. neque etiam ineptum habet seo-

posteritati reliquit. Cujus ad Hannonem epistolam memoriæ prodidit Cic. Tusc. lib. V, c. 32. Aliæ epistolæ ab eodem scriptæ, exstant in Collectione Epist. Græc. Aldina et Cujaciana, p. 348 sq. Vid. Gesner. ad Cic. Chrestom. p. m. 398. Testimonia Veterum de Anacharsi habes in Notis Rigaltii.

53. *condere famam*. Recte ex notione ædificandi explicant Scheffer. et Tzschuckius. Simili modo Sil. Ital. lib IV, 36 sq. dixit: « juvat ire periclis Ad decus, et dextra memorandum condere nomen, » ubi *condere nomen* est, gloriam comparare. De hoc verbo egit Burmann. ad Eleg. in mortem Drusi ad Liviam vs. 343. Sattler.: *Hat sich Unsterblichkeit durch Witz erstrebt.*

54. Hujus et sqq. versuum sensus, ut jam supra indicavi in Vita Phædri, hic est: Ego, qui sum propior Græciæ litteratæ Æsopo, qui in Phrygia; et Anacharsi, qui in Scythia erat natus, nolo patriæ meæ decus per inertiam deserere; quum Threissa gens, quamvis a Græcia sit multo remotior, suos tamen auctores Linum et Orphea numeret. — *litteratæ propior Græciæ*. Phædrus enim Macedonia ortus erat, natus in jugo montis Pierii, qui situs erat in Thessaliæ confiniis. Vid. Vit. Phædri ab initio, et ad vs. 17 et 20, huj. Prol. Apte autem dicit *litterata Græcia*, i. e. litteris clara. Cf. vs. 20. Erat enim omnium litterarum inventrix et altrix. Vid. Cic. pro Flacc. c. 27. Propertius habet *doctas Athenas*.

55. *Cur somno inerti*, i. e. ignavia mea, *deseram*, omittam promovere et ornare, quum possim, *patriæ meæ decus?* — *deseram*, omittam augere, negligam, postponam. Ita Liv. lib. I, c. 20: « ne sacra regiæ vicis desererentur. » Cic. III, Att. Ep. 19: « deserere preces fratris, promissa Sextii, Spem Terentiæ... patriæ decus. » Nam in monte Pierio, in quo Phædrus natus erat, Musæ, artium et litterarum Deæ, credebantur esse genitæ. Hinc *in ipsa pæne schola* natum se esse dicit vs. 20. Sed qui censent, Phædrum Thracem fuisse, ut Burmannus, hunc versum ita explicant: Ego cur decus jam inceptum et acquisitum per Orphea et Linum Thraciæ (unde mox *sollemnis gloria* vocatur) *deseram somno inerti*, i. e. ignavia mea destituam, et non propagem studio et cura mea? de-

Induxi te ad legendum : sincerum mihi
Candore noto reddas judicium peto.

FABULA I.

ANUS AD AMPHORAM.

Anus jacere vidit epotam amphoram,
Adhuc, Falerna fæce, e testa nobili

Ursin. Danet. al. Cf. Burmann. ad h. v. — 62 seq. Guyetus more suo hos duos versus ultimos suspectos habebat. Bentleius, meam deserens editionem, hæc verba, *induxi te ad legendum?* interrogationis nota expressit, nescio quo sensu; nam ao *induxi te?* videretur negandi vim habere, quum toto hoc prologo illud egerit, ut ioduceret Eutychum ad legendum, si modo otium illi esset : nunc cum fiducia fioit : *induxi te* (ita certe confidit), hoc prologo ad legendom, et peto, ot judicium mihi reddas. Nec Heinsii *condixi te* hic habet locum. Sed ut lib. II, 6, *inducta verbis*, ita hic *induxi te* verbis hujus prologi ad legeodom. *Condicere aliquem* an dicatur, commodo ad hunc locum seuso, vehementer dubito. *Burmann.*

2. *Falerna fæce.* Addiderunt Bipontini *a* post *Falerna*, sublata distinctione post *fæce... et testa nobili.* MSS. Pith. Remens. Veteresque Editiones, et *testa nobili*, quam lectionem tuetur Richter. io præf. et retineot Ursin. Scheffer. in Edit. 3, Brot. Desbill. Sed Gudius primum emendavit e *testa.* Facillime enim a librariis τῷ e additum est *t*, littera proxime sequens, quod sæpe perperam factum in MSS. Bentleius edidit : *Falerna e fæce et testa nobili;* quæ conjectura, judicante Burmanno, nihil fere a Gudiana differt, oisi transpositiooe præpositioois, sed commodior tameo erit sensos, quod amphora epota adhuc spargeret odorem ex

luit : quoniam ego mihi a posteris certam promitto laudem. Ita Func.

62. *Induxi*, excitavi, commovi. Vid. lib. II, fab. VI, 14.

63. *Candore noto*, pro tuo multis jam rebus a me cognito candore.

Fabula I. *Anus ad Amphoram.* — 1... 3. Anus jacere vidit amphoram exhaustam, quæ, quia intus adhuc erat fæx Falerna, seu fæx vini Falerni, e testa nobili odorem jucundum late spargeret. — *jacere.* De re neglecta, ut lib. III, fab. XII, 3, et lib. III, fab. XV, 15. — *epotam amphoram.* An a se, an ab aliis non addit; sed fæcis mentio recenter fuisse siccatam docet : forte in convivio quodam anus ebria hæc dixit, ut apud Hor. I, Od. xxxv, 26 seq. « olim fæce siccati cadi » (i, e. ad fæces usque exhausti). *Burm.* Amphora fuit genus vasis vinarii, quod utrinque duabus ansis ferebatur. Fictiles fuisse amphoras, comprobat vox *testa* v. 2. Adde locum Sexti Empir. Adv. Geom. in Ej. Opp. p. 324, et quos ibi laudat Fabricius. Capit autem amphora tres modios, seu sextarios XLVIII. *Epotam amphoram* dixit Sueton. Tib. c. 42, et Falerni vini amphoram etiam laudat Martial. I, 19, teste Burmanno. — [*Epotam*, vid. lib. I, fab. XX, 5. G.] — *Falerna fæce.*

Odorem quæ jucundum late spargeret.
Hunc postquam totis avida traxit naribus :
O suavis anima! quale in te dicam bonum

fæce Falerna et testa nobili. Withofius in Misc. Obs. Nov. Vol. I, tom. I, p. 124, legit, *restanti sibi*. Contendit enim, *testa* ferri non posse, quum nihil aliud sit, quam ipsa amphora, et quum, nobilitas vacuæ testæ quid ad odorem faciat, nemo dicere possit. Quæ conjectura, levibus sane rationibus nixa, vix placebit. Heinsius, *Falernæ fæcis*, *testa e nobili*, *odorem*; e conjectura, quæ placet Burmanno. Nam odor proprie fuerat fragrantissimi vini, sed ejus reliquiæ adhuc erant in fæce, siccata jam amphora. Lallemant. *Adhuc Falerna fæce*, *testa nobili*; Cunninghamus, *Adhuc Falerna a fæce et e t. n.* — 3. *spargeret*. Ita MSS. Pith. Rem. et libri editi. MS. Perott. *sparserat*. — 4. *avida traxit*. Heinsius, *avide attraxit*, e conjectura. MS. Perott. *avita*. — 5. *quale in te dicam bonum*. Varietatem Lectionis vid. in Excurs. III.

Ablativus caussæ; vel potest subintelligi *a*. Falernus mons et ager erat Campaniæ; ager frumenti, mons vini generosissimi ferax. De cujus situ et laudibus cf. Plin. H. N. lib. III, c. 5, et lib. XIV, c. 6. Fæcis Falernæ meminit Hor. II, Sat. IV, 55, coll. vs. 24. — e *testa nobili*. Testa pro vase vinario, seu amphora plerumque apud poetas occurrit, ut apud Hor. III, Od. XXI, 4, at h. l. dicit vasis argillam, unde odor spargebatur. V. Schirachii Clav. P. I, p. 364. Sunt, qui putent, testam dici *nobilem*, vel ob locum, ubi ficta erat, vel materiam, in qua veteres luxuriasse constat. Hinc *Gerike*: *aus kostbarem Geschirre*. Ita quoque intelligunt Gudius et Burmannus. Alii, ut Schefferus, Santoroc. Schirachius Vir Doctus l. c. ob titulum *nobilem* dici censent, qui amphoris appendebatur, et qui vel vetustatem, vel nomen et patriam vini tam excellentis referebat; quo facto testa quemdam retinebat honorem et gratiam apud vinosos. Confer Schirachium loco citato. Equidem mallem posterius. Testa enim eo jucundiorem odorem sparsisse credi potest, quo excellentior fuit nota Falerni.

4. *traxit*, attraxit. Graphice hæc expressa sunt.

5 sq. *O suavis anima*. Vel ita intelligi potest, ut vocet amphoram *animam* suam, ut sæpe amantes *animas* suas vocant amicas, et Græce ψυχάς, et quemadmodum Cicero carissimis suis scribens *vos animæ meæ* inquit, quod placet vehementer Gudio et Burmanno, quos vide, nec non Hoogstratano atque Richtero; vel si de odore amphoræ jam epotæ est capiendum, sermonem, ut centies fit, ab odore convertit ad amphoram, unde odor ille emittebatur, ut et Albinus et *Lallemant* Gallici Interpretes, ceperunt. Vid. Gud. et Burm. Equidem præfero posterius ita, ut vertatur : *Ach welch ein lieblicher Geruch*. Sic intelligunt quoque Schefferus, ill. *de Schirach*. l. c. p. 18, nec damnat Burmannus. Nollem enim cum Rigaltio ipsum vini liquorem interpretari, ut Plautus aquam *animam putei* dixit. Walchius explicat de ipsa muliere, quasi diceret : quantum mihi suavis est anima mea, dum tam dulcem odorem, ex Fa-

Antehac fuisse, tales quum sint reliquiæ?
Hoc quo pertineat, dicet, qui me noverit.

lerna fæce excitatum, percipio : quæ vix intelligit Burmannus, nisi de anhelitu suavi, quem mulier vino potato emitteret ore, capi velit, sed quid tunc faciet *in te*, ut legit Walchius? Interpretatio Walchiana fere redire videtur ad Freinshem. qui τὸ *anima* vertit in Indice per *Athem*. Eleganter reddidit hæc cl. Sattler. : *O süsser Geist! was für ein Gut muss nicht in dir gewesen seyn.* Odor enim sese spargit per spirituum diffusionem. Cl. Jördens : *o süsser Duft!* Nec sic male. — *quale in te dicam bonum*. Recte explicat Burmannus : quam præstans vinum, O amphora, olim continuisti, cujus fæx ipsa tam suavem adhuc odorem spargit! *Te* enim ad amphoram, non ad *anima* referendum. Tibull. II, IV, 36, dixit, etsi de alia re : « Quale bonum multis addidit ille malis. » *Bonum* vero de delicatis cibo et potu dici, multis probat idem Burmannus. Vehementer autem, notante Gudio, feminæ Græcæ et Latinæ amabant vinum. Pleni sunt ejus rei utriusque linguæ poetæ. In his Juvenalis, qui feminam comparat serpenti, Sat. VI, 431 : « tanquam alta in dolia longus deciderit serpens, bibit et vomit, » similitudine valde concinna. Nam Plin. lib. X, 72, scribit, serpentes valde appetere vinum. Cum hac fabula compara præclaram Plauti Curc. I, II, descriptionem mulieris vini avidæ. — *quale in te dicam bonum*. Bothius edidit e Cod. Perott. *quale te dicam bonum*. Conf. Exc. III ad hanc fab.

7. Non una est de explicando hoc loco virorum doctorum sententia. Burmannus ita fere interpretatur : « Qui ingenium moresque meos noverit, intelliget, quem hac fabula tangam. Nam ebriosæ anus hæc verba in senilem effetamque Tiberii Cæsaris libidinem conveniunt, quæ exhaustis viribus, dum plena jam frui non potest obscena voluptate, ejus tamen reliquiis utcunque se oblectat. Vid. cap. 44 sq. Sueton. » Non pauci Interpretes ad senectutem Phædri referunt, ut Rittershus. Rigalt. Danet. Hoogstratan. Freinshem. Santoroc. Scheff. Brotier. In his Guyetus huic versui hunc sensum tribuit : « qui me noverit dicat, mirum me juvenem fuisse, qui talis sum senex. » Schefferus vero : « vult, *inquit*, ex hoc ultimæ senectutis, quæ est quasi vitæ fæx, opusculo fabularum posse colligi, qualis fuerit integra adhuc ætate. » Burmannus præter conjecturam, jamjam memoratam, et hanc profert : « posset et fabula simpliciter de vita humana et senectute, quæ *fæx vitæ* est, ut ait Seneca Ep. LVII intelligi, cujus, etsi optima pars exhausta sit, reliquiæ sunt gratissimæ. » Aliter tamen sentit Schirachius V. Cl. in Clav. v. *anima*, scribens : « Totam hanc fabulam miror Schefferum retulisse ad senectutem Phædri, inductum vers. ult. Num credibile poetam tam elegantem se tam immaniter laudasse? Nam quid aliud nisi summa sui ipsius laus, si innuit, senectutem suam, seu fæcem vitæ suæ adhuc tam bene olere in fabularum suarum elegantia, ut juventutis indicet præstantiam eximiam. Ego refero ad Æsopi fabulas, conversas in linguam latinam a Phæ-

FABULA II.

PANTHERA ET PASTORES.*

Solet a despectis par referri gratia.
Panthera imprudens olim in foveam decidit,
Videre agrestes : alii fustes congerunt,

1. Hic versus in MS. Perotti deest. — 3. *congerunt*. Bentlei. et Cuninghamus

dro : has quasi reliquias et fæcem amphoræ optimi vini vult haberi, et si cui ipse placeat, debeat is colligere, quanta ipsius Æsopi sit excellentia; quod consueta sua breviloquentia sic extulit : *Hoc quo pertineat dicet, qui me noverit*, h. e. me cognoverit imitatorem Æsopi. Heinsius fabulam refert ad servitutem Phædri et libertatis recordationem : Zeunius vero cum ad senectutem poetæ ingravescentem, tum ad calamitatem illius, statuens, utramque rem habere vim debilitandi ingenium. Vid. P. II, Phædri pag. 29. Edit. Hal. De Senectute locum volunt intelligi Funccius Apol. pro Phædro p. 36, et cl. *Jacobs* in Additamentis ad Theor. Sulzer. T. VI, P. I, p. 33 : immo vero conjiciunt, hocce Epimythio significare voluisse, de suo ipsius ingenio, doctrina atque virtutibus e paucis fragmentis, in fabulis suis obviis, non posse judicari. In tanta sententiarum discrepantia, quum certiora nesciamus, obsequamur Burmanno, hanc in rem scribenti : « Quia Phædrus noluit se aperte explicare, et nos a quærendo desistamus. »

Cum hac fabula compara fabellam Boulangeri, *la Vieille et la Bouteille*, lib. II, fab. XIII, p. 68.

Fab. II. *Panthera et Pastores*. — (*) Hac fabula Tiberium, Rhodi exsulantem, et postquam rediit, sævientem in eos, a quibus despectus fuerat, describi, auctor est Guyetus, addicente Burmanno.

1. *despectis*. Contemtissimos et despectissimos jungit Cic. III, Verr. 41. — *par referri gratia*. Malo sensu. Est, par pari referre. Ter. Eun. II, III, 92 : « nunc *referam gratiam*, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur. » Eodem sensu hæc loquendi formula occurrit apud Cic. Sull. 16, Sattler. : *Verachtung rächet wieder durch Verachtung sich*. — [*Referre*. *Rursus* vel *retro ferre*. Prior sensus notandus in versu 9 sequenti, ubi, *refecit;* posterior, in *revertor*, v. 19, scilicet panthera quam quidam oneraverant saxis, cui contra alii miserant panem, ut vires refecit languidas, fovea se liberat et in cubile properat. Paucis diebus interpositis illa, illis revertitur (*re*, pro *retro*) hostis, qui læserant. G.]

2. *imprudens*, improvida, per imprudentiam. Hoc sensu cepit Nep. Lys. IV : « Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator. » Compara lib. III, fab. XIII, 8. — *in foveam*. Vid. ad lib. I, fab. XVII, 8.

3. *agrestes*. Ita passim apud poetas et historicos vocantur rustici,

Alii onerant saxis : quidam contra miseriti,
Periture quippe, quamvis nemo læderet,
Misere panem, ut sustineret spiritum.
Nox insecuta est : abeunt securi domum,
Quasi inventuri mortuam postridie.
At illa, vires ut refecit languidas,

ingerunt, sed vid. Burm. — 4. *Alii onerant*. Versus insulentior, integer tamen. *Tzschuck*. Primus hic pes quatuor est syllabarum (ălĭi ŏne) nisi *alii* dissyllabum sit : quorum alterum vix concessum, alterum sine exemplo est. Hinc Burmannus (cui utraque ratio displicet), mavult, *illi onerant saxis*. Heusinger. *Alii onerant s, q. c. m.* habent libri omnes scripti et editi. Nihil quoque mutandum est, licet multi id tentavere, alii aliter. Sed Phædro dissyllabum fuit *alii*, ut et Catullo fuit Carm. LXVI, 28, de coma Berenices : *quod non fortior aut sit alis* (Bipontini ausit). *Alid* quoque pro *aliud* dixit Lucretius lib. I, 264. *Quando alid ex alio reficit natura : nec ullam rem gigni patitur, nisi morte adjutam aliena. Brotier*. Richterus legere volebat transpositis vocibus : *Quidam onerant saxis, alii contra miseriti ;* Heumannus : *Alii onerant saxis, contra alii miseriti*. Vid. Burm. ad h. l. et ad lib. I, fab. XXX, vers. ult. Nil mutandum in Veteri lectione. — 6. MS. *Perpanem, sustinentes spiritum*. — 9. *vires ut refecit*. Perottus, *vires vi refecit*, sollemni permutatione. Vid. Exc. III, ad lib. I, fab. II, 12. Romulus Divion. *vires* in agris viventes, qui *urbanis* opponuntur. Vid. Liv. XXXVII, 29; Tac. Ann. IV, 45; Ovid. Met. VI, 122, et ita alii sæpius. *Burm*. — *congerunt fustes* in eam, vel ei ; nam utrumque rectum, id est, fustibus conjectis eam impetunt. Laudat Scheff. Senec. OEd. IV, III, 871 : « congerite cives saxa in infestum caput. » Alia exempla profert Hartman. ad lib. IV, I, 11. Cum dativo hoc verbum legitur apud Phædrum lib. IV, fab. I, 11, et Valer. Flacc. IV, 307. Bentleius *ingerunt ;* quia *ictus, plagæ* congerantur, *saxa, tela, fustes, pugni* ingerantur. Sed multis exemplis ostendit Burmannus, hanc distinctionem vanam esse. Vid. e. c. Val. Max. III, II, 1; Curt. lib. VIII, c. XIV, 38; Liv. I, 51 ; Ovid. Met. XIV, 777. Bothius rescripsit *ingerunt*.

4. *onerant*. Nota vim verbi. vs. 17, dixit, *qui me saxo petierint*. — *contra*. Ultimam in hac voce corripi aliquando, volunt Grammatici, ut apud Manil. II, 253 : « contra jacens. » Vid. Voss. II, de A. G. 24, p. 266. Hic tamen, quum primam syllabam dactyli faciat, nihili est illa observatio. *Burm*.

5. *Periture quippe*, quum peritura esset. Vid. lib. I, fab. XXVIII, 7.

6. *Misere*. Objecerunt. Vid. lib. I, fab. XXIII, 3 sq. — *sustineret spiritum*. Vitam servaret. Cic. Verr. 5 ext. « re frumentaria alimur et sustinemur. » Vid. ad lib. II, fab. VIII, 7. Sattler. : *warfen Brod zum Unterhalt ihm zu*.

7. *Nox insecuta est*. Compara lib. II, fab. VIII, 10.

9. *refecit vires*, recreavit corpus pane et quiete. Cic. de Sen. c. XI : « tantum cibi et potionis adhibendum, ut reficiantur vires, non opprimantur. » Liv. lib. XXXVII, 24 : « quum... cibo reficerent vires. » Cf.

Veloci saltu fovea sese liberat,
Et in cubile concito properat gradu.
Paucis diebus interpositis, provolat,
Pecus trucidat, ipsos pastores necat,
Et, cuncta vastans, sævit irato impetu.
Tum sibi timentes, qui feræ pepercerant,
Damnum haud recusant, tantum pro vita rogant.

suas ut refecit languidas. — 13. *ipsos pastores.* MS. Per. *ipsius pastores.* — 14. *Et cuncta vastans.* Perott. et *cuncta vertens.* — *irato.* Heinsius conjicit *iterato*; sed hic locus perderet venustatem poeticam. Deinde *sævit irato impetu* legitur in MSS. Pith. Rem. et Editt. vett. Sanadon. Philipp. Lallemant. emendaverunt *innato impe-*

lib. IV, fab. XVIII, 4. — *languidas.* Nota delectum Epith.

10. *Veloci saltu*, poetice, pro simplici *velox saltu*, sicut lib. I, fab. XII, 8 : *cursu levi*. Vid. ad lib. I, fab. II, 10. Ita tamen quoque loqui solent scriptores prosaici. Burm. landat Hist. de B. Afr. 71 : « illi veloci cursu facile periculum vitabant. » Et Val. Max. lib. II, III, 3, de velitibus, « veloci saltu jungere se equitantibus. » — *fovea sese liberat.* Exsilit. Latinissime. Eodem modo Cic. de N. D. II, 3 : « cavea liberati pulli. » Ovid. Met. VI, 551 : « vagina liberat ensem. » Vide quæ de hoc verbo notata sunt ad Petron. Burmann. c. CXXXVI. Coll. Not. Gud. Romulus Ulmens. « se ex fovea veloci saltu liberavit. »

11. *cubile.* Tuguria, vel latibula bestiarum *cubilia* dicuntur. Vid. ad lib. I, fab. XIX, 9, et lib. II, fab. IV, 12. — *concito*, celeri. Citat Schefferus Apulei. Asin. 9 : « concito gradu festinat. »

12. *provolat* cubili. Eleganter notat iræ vehementiam. Sattler. : *nach wenig Tagen stürzt es wiederum heraus.*

14. *sævit irato impetu*, pro simplici, sævit irata. *Gerike : ras't mit grimmiger Wuth.* Vennstas et elegantia poetica et hic notanda. Licuit autem Phædro impetum dicere *iratum*, quum ira ex impetu appareat. Eodem modo infra lib. III, fab. X, 25, dixit, *iræ furentis impetum non sustinens*, pro ira, quæ in furorem agit. V. Burm.

15. *Tum sibi timentes.* Tum et ii malum exspectabant, cum perturbatione animi, qui, etc. Virg. Æn. lib. II, 130 : « quæ sibi quisque timebat. » Ter. Andr. I, III, 5 : « si illum relinquo, ejus vitæ timeo. »

16. *Damnum haud recusant.* Pecus amittere non recusant. V. 13. — *pro vita rogant.* Male hæc damnat Scioppius, quasi parum Latina, et Walchius puræ et priscæ Latinitatis non adeo frequentem hanc locutionem judicat. Sed multis auctoritatibus vindicant Schefferus et Burmannus, quos vide. Cic. de reditu suo ad Quir. c. 7 : « pro mea vos salute non rogavit solum, verum etiam obsecravit. » Justin. lib. XVIII, c. 6 : « Pacem deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita Dii rogari maxime solent. » Suetou. Aug. XIII : « pro vita rogantes. » Differunt vero *rem rogare*, et *pro re*. Illud est petere

At illa : Memini, qui me saxo petierit;
Quis panem dederit : vos timere absistite :
Illis revertor hostis, qui me læserunt.

tu, v. Brot. MS. Perott. *irati impetu*. — 17. *At illa*. Sic est in Cod. Per. Et ita correxerant Heinsius et Scheffer. In MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. ut Nevel. Rigalt. 2. Fab. al. est, *et illa*. — *petierit*. Vulgo legunt *petierint*, ex emendatione Pithœi. Sed quum in MS. Perotti legatur *petierit*, et in Codd. Pith. Rem. *petierat*, quum etiam Romulus Divion. habeat, *quis me saxo nocuit*, Ulmensis vero, *qui mihi saxo nocuit*, credibile est, singulari, non plurali usum esse Phædrum. Itaque non sine caussa reposui *petierit*, in quo jamjam præiverat Salmasius. Secuti Tollius, Brotier. Desbillonius. — 18. *Quis panem dederit*. Vulgo *qui panem dederint*. Sed *quis dederit* reposui e MSS. Pith. Remens. et Romulo Divion. qui habet *quis panem miserit*. Ita legitur in vett. Editt. Neveleti, Rigalt. Ursin. Ita quoque ediderunt Brotier. Bipont. Desbillonius, nisi quod hic habeat, *qui panem dederit*. — *timere*. Gudius *timore*, e conjectura. Etsi vero Liv. XXIV, 20, et Sil. Ital. XVI, 224, dixerunt *absistere spe*; nil tamen mutandum esse recte statuunt viri docti. Cfr. Torrenius ad Val. Max. VII, IV, 5, quem laudat Burmann. coll. hujus Not. — 19. *læserunt*. MSS. Pith. Rem. et Editt. vett. *læserant*, sed jam olim Gud. Guyet. cum Rittershus. conjiciebant *læserunt*, quam conjecturam deinde confirmavit Cod. Perotti, qui habet *læserunt*, quod non immerito olim a me receptum est. Corripit enim Phædrus interdum præterita in tertia persona pluralis, v. lib. IV, fab. XIX, 16; lib. II, fab. IV, 24; lib. IV, fab. XV, 2. Præcedit etiam *revertor*, quod requirit *læserunt*; *læserant* dicendum fuisset, si antecessisset *revertebar*. MS. Per. lectionem tuetur cl. *van Bergen*, Obs. crit. c. XXX, p. 64, qui tamen miratur, lectionem *læserunt* adhuc a nemine esse receptam. Sed ante me receperant Sanadon. Philipp. Lallemant. teste cl. Brotierio, qui inhæret vulgato. Huic obsequuntur Bipontini, cum Desbillonio.

rem, quam non habemus, hoc, precari, ut nobis servare liceat. Id quod recte notavit Burmannus post Gud.

17. *At illa*. Bothius, *Et illa*. Sic MSS. Pith. Rem. — *Memini qui*. De hac frequenti ellipsi, pro, *illius qui*, vide quos laudat scriptores Burmann. Infra fab. VII, 26, dixit : *fruere quæ laudas canis*. — *saxo petierit*. Cf. vs. 4.

18. *vos*, qui pepercistis mihi vs. 15, qui panem dedistis vs. 18. — *timere absistite*. Desinite. Virg. Æn. VI, 399 : « absiste moveri. » Col. lib. XII, c. 19 : « nec absistat id facere, donec, etc. » Val. Max. VII, IV, 5 : « absistite ista quærere. » Vid. Rittershus. Eodem modo τὸ *parcere* cum infinitivo construunt. Ita Ovid. Her. XVI, 279 : « parce contemnere ; » lib. XXXIV, 32, ext. « parce fidem jactare. » Cf. Tzsch.

Legitur hæc fabula apud Romulum lib. IV, fab. V, ubi vide; Camerarium, Fab. *Panthera*, p. m. 212. Eamdem, utpote vix tolerabilem, perstringit cl. *Jacobs* in Observatt. in Phædrum. Tomo I præfixis, quæ etiam legi possunt in libro ad vs. 7, præc. fab. citato. Compara etiam fabulam Æsopi CCXVIII, p. 168, Edit. Hauptm. coll. Jacobs. l. c.

FABULA III.

ÆSOPUS ET RUSTICUS.*

Usu peritus hariolo velocior
Vulgo esse fertur; caussa sed non dicitur,

1. *velocior*. Pithœus et Rigaltius emendant *veracior*, invito Gronov. vid. Not. Scheff. Sed *velocior* est in MS. Pith. et ita Editio princeps. Deinde non tam quod verum dixerit, sed quod *statim* flagitia pastorum deprehenderit Æsopus, hariolis præfertur, ut acute vidit Burmannus. Heinsius *sagacior*, aut *sollertior*, e conjectura non necessaria, quemadmodum fuse probat Burmann. Æsopus enim *statim* caussam intelligebat; sed *sagax*, *sollers* potest post longam inquisitionem invenire. Ceterum promythium abest in MS. Perott. ut semper. — 2. MS. Pith. *Vulgo*

Fab. III. *Æsopus et Rusticus.* — (*) Hanc fabulam veritum, ne quis ad monachos traheret, interpolasse Lancellotum monachum S. Cyrani, qui ediderit Latino-Gallice 1702, statuit Burmannus ad h. l. post Heumannum. Sed viri docti Robertum *Prevost* cum Lancelloto miscuisse videntur. Vide quæ notantur in Notit. litter. de Editt. Phædri ad ann. 1734 et 1702. Coll. Vers. Gall. ann. 1702.

1. Homo experientia edoctus vulgo velocior in conjectando et judicando esse dicitur hariolo, i. e. rerum caussas celerius reperit. Cfr. locus Theocriti Id. XXI, 32 seq. Burmanno notatus, quem ita expressit Cic. Div. II, 5: « bene qui conjiciet, vatem hunc perhibebo optimum. » — *Usu peritus.* Hujus locutionis usum probat Burmann. e Jul. Cæs. B. C. 93: « milites usu periti ac superioribus pugnis exercitati, » et Col. I, R. R. 14. « Quod Attilius ætatis suæ agricolis majore cum auctoritate suadebat, peritus usu. » *Prudentes* etiam *peritos* et *usu doctos* conjungit Liv. lib. XLIV, 22. Adde Cic. Off. I, 41, et Lamb. Bos. in Animadv. ad Jul. Cæs. p. 25, quem Burm. citat. — *hariolo.* Harioli erant prodigiorum et somniorum interpretes. Ita Justin. I, 4, « consulti harioli. » Vid. ad vs. 6, et quæ de hariolis notat Dispontin. Rusticos autem et pastores ad oraculum vel hariolos statim recurrisse, ubi quid nasceretur extra ordinem, docet exemplum apud Val. Max. VII, III, 1, quod Burmannus affert. V. vs. 5 sq. — *velocior*, scilicet ingenio. Usurpatur hæc vox cum de velocitate corporis, tum de celeritate animi, cogitationum et, ut hoc loco, ingenii. Sic apud Ovid. Met. VIII, 254, est, « vigor ingenii velocis, » et Cic. I, Tusc. 19: « nihil est animo velocius. » *Velocitas sagacitatis* tribuitur Anaximeni a Val. Max. VII, III, ext. 4. Sed Plin. H. N. lib. VII, cap. 12 habet « velocitas cogitationum animique celeritas. » Martial. VI, 28: « velox ingenio. » Cf. Gud. et Burm.

2. Vulgo hæc cum antecedentibus conjungunt, sed ineptissima sententia, quasi hoc demum facto cognitum fuisset, sapientem virum hariolis veraciorem esse; veracio-

Notescet quæ nunc primum fabella mea.
Habenti cuidam pecora pepererunt oves
Agnos humano capite. Monstro exterritus,
Ad consulendos currit mœrens hariolos.
Hic pertinere ad domini respondet caput,

caussa fertur, sed non dicitur. Varia hic conjicit Heinsius. — 4. *Habenti.* Bentleius edidit *alenti*, recte notatus a Burmanno. — 5. *exterritus.* Gudius conjiciebat *territus*, merito indignante Burmanno, conf. infra Not. — 6. *consulendos.* MS. Per. *ad consultandos.* — 7. *respondet.* MS. Pith. *respondit*, v. Gud.

rem, nam *veracior* lego (sic olim Pithœus et Rigaltius 5), non ut scriptum in omnibus libris video, *velocior*, quia velox pro sagace per se non dicitur. Intelligendum autem est, sollemni ellipsi, quam tamen nescio quis quum non assequeretur, versiculos istos ambitiosos de suo addidit. *Bothe.* Τὸ *velocior* præferendum esse τῷ *veracior*, jamjam acute vidit Burmannus, ut suo loco observatum est. Neque etiam est credibile, si scripsisset Phædrus *veracior*, librarium repositurum fuisse *velocior*, vocabulum paullo difficilius, certe hoc sensu. Equidem fateor, τὸ *velox* alibi absolute, hoc sensu, non legi. At quam multa in Phædro leguntur, ore indicta alio, e. c. *auritulus*, nec tamen propterea ejicienda. — *caussa*, unde natum sit proverbium, scilicet in Æsopo quærenda est, qui ad adspectum monstruosi partus e vestigio caussam reperiebat in flagitiis pastorum.

4. *habenti*, possidenti, alenti, ut lib. IV, fab. V, 10 seq., coll. lib. V, fab. IV, 9, et Prol. III, 21. Multa alia exempla adduxit Burmannus, quæ probent hujus verbi usum. Ita Plin. lib. XVI, 1, de Chaucis: « non pecudem his habere, non lacte ali ut finitimis contigit. »

5. *exterritus.* Efficacius est, quam simplex *territus*, quod docet locus Ovid. Metamorph. 487: « monstris exterrita conjux, territus est Athamas, » in quo poeta majorem dat feminæ terrorem, quam viro. Vid. Burmann. qui præter hunc locum etiam memorat Ovid. Amor. I, III, 21, et Metam. I, 638. — [*exterritus.* Gudius conjiciebat *territus.* Indignatus est Burmannus. Nos, aliter ac Gudius sentientes, sed non indignati, censuerimus, ut τὸ Græcorum ἐκ, sic τὸ ex Latinorum, vel indicare causam cognitam, vel habere vim augendi, ut τὸ ἐκφαυλίζειν, *omnino contemnere*, τὸ ἐκκαγχάζειν, *effuse ridere*. Vide *conterritus*, lib. I, fab. XII, 7; et vs. 11, *expiari*. G.]

6. *consulendos.* Proprie et sollemniter. V. Brisson. in Form. lib. I, p. m. 125. Memorant Interpretes Curt. VII, 7, n. 8: « hariolos et vates consulere desierat. » Justin. lib. XI, 7: « profectus ad consulendos augures. » V. ad vs. 1. — *currit.* Eleganter notat sollicitudinem et studium.

7. *pertinere.* Proprie et eleganter de iis, quæ significant. Exempla congesserunt Scheff. et Burm. Liv. XXV, 16: « Aruspices ad imperatorem id pertinere prodigium præmonuerunt. » Vide etiam Val. Max. lib. I, c. 6; Suet. Vesp. c. 23, fin.;

Et avertendum victima periculum.
Ille autem affirmat, conjugem esse adulteram,
Et insitivos significari liberos :
Sed expiari posse majori hostia.

8. Perott. *avertendum esse victima periculum.* — 10. MS. Per. *et illegitimos significat liberos.* — *significari.* Harius minus eleganter substituit *indicari*, quæ vox hac in re proprie usurpari non solet. Vide Not. Burmanni, et quæ de verbo *significare* notantur ad vs. 10. — 11. MS. Perott. *expiare posse majore h.*

Liv. XXVI, 38, et quæ notantur ad lib. I, fab. XXX, 11. Sattler. *diess deutet auf des Herrn Leben.* — *caput.* Vid. ad lib. I, fab. XIV, 15, et lib. I, fab. XXX, 11. Dixit autem ad *caput* domini pertinere, quia præcesserat, *agnos humano capite.*

8. *avertendum periculum.* Sacrificio piaculari Deos exorandos, ut periculum avertant. Mox vs. 11, *expiare;* vs. 16, *procurare*, quorum verborum notas et varietatem et proprietatem. Non pauca de hisce verbis, nec non de ritu, prodigia, somnia, fulmen expiandi docte disputavit Rittershus. — *victima.* Vero est simile, *victimam* h. l. usurpari de magnis respectu formæ corporis, e. g. tauro. Cui opponitur vs. 11 : *hostia major*, id est, bidens. Sic *Fronto* de Different. Vocab. in fin. « victima major est, hostia minor. » Hinc Plaut. Pseud. I, III, 92 sq. : « arcesse... Jovi. « Alius vs. 94 respondet : « nolo victimas, agninis me extis placari volo. » Vid. Scaliger. ad Catalect. p. 233. Coll. Not. Scheff.

9 sq. De ejusmodi prodigii interpretatione cfr. locus Cic. Div. lib. I, cap. 53, a Gronovio notatus. « Si puella nata biceps esset, seditionem in populo fore, corruptelam et adulterium domi. » — *insitivos*, h. l. adulterinos, spurios, commoda translatione ab insitione arborum Hor. Epod. II, 19. Alias etiam adoptivos liberos recte dixeris *insitivos.* V. Rittershus. Seneca Controv. II. 9, post med. « insitivus heres, » i. e. heres per adoptionem factus. Simili modo Cic. pro Sext. c. 47. Quintium, qui se Gracchi filium mentitus erat, Gracchum vocat *insitivum*, teste Scheffero; at Burmannus laudat Ovid. Met. XIII, 31 sqq. — *significari.* Propria in prodigiis, porteutis et ominibus vox, quæ eleganter h. l. adhibetur a Phædro. Vs. 7, dixit *pertinere.* Magnam exemplorum copiam, quæ huc pertinent, coacervavit Burmannus, quem vide.

11. *expiari.* Vid. ad vs. 8. — [*expiari.* Hic τὸ *ex* indicat ut τὸ græcorum ἐκ, *instrumentum*, *materiam* quibus periculum avertatur et res expietur. G.] — *majori hostia.* Accipiendum respectu ætatis, non formæ corporis. Denotatur autem ovis bidens, quæ opponitur lactenti. Liv. lib. XXII, 1 : « decretum, ut ea prodigia partim majoribus hostiis, partim lactentibus procurarentur. » Huc facit locus Festi : « maximam hostiam ovilli pecoris appellabant, non ab amplitudine corporis, sed ab animo placidiore; » et Cic. Legg. II, 12 : « illud non mutandum est, quibus hostiis immolandum cuique deo, cui majoribus, cui lactenti-

Quid multa? variis dissident sententiis,
Hominisque curam cura majore aggravant.
Æsopus ibi stans, naris emunctæ senex,
Natura nunquam verba cui potuit dare :

13. *Hominisque.* Bentleius edidit *hominique.* Sed *hominis* est in libris scriptis. Deinde etsi in ejusmodi dativis est quædam elegantia, a vulgari usu remotior, non tamen ubique talia intrudenda esse statuit Burm. Vid. mox ad fab. VII, 16. — *majore aggravant.* Perottus : *majore augent.* Perperam. — 14 sq. *Æsopus ibi stans.* MS. Pith. habet *sibi stans;* Heinsius eum Rittershusio legi vult *ibi astans;* Bentleius, quem sequuntur Sanadon. et Philipp. edidit : *Æsopus ibi tum n. e. s.* de qua lectione legant, quorum interest, Notas Burm. MS. Perotti hos versus ita exhibet : *Æsopus ibi stans narrare incipit naturam nequaquam verba cuiquam dare.* Hinc quia vulgata lectio Burmanno non sensum commodum habere videbatur, is quidem legendum putabat : *Æsopus ibi stans, narisque emunctæ senex, Sciens, naturam verba nequaquam dare.* Vid. Fj. Var. Lect. e Cod. Perott. excerptas. Simili modo emendavit Sanadon. *Gnarus naturam verba nequaquam dare.* At vero quum in lectione vulgata omnia plana sint; et τὸ *sciens* æque ac τὸ *gnarus* a manu Phædri recedant longius, non facile quidquam mutandum arbitror.

bus, cui maribus, cui feminis, » ubi *lactentes* et *majores* hostiæ opponuntur. Passim Livius prodigia *majoribus* hostiis scribit esse procurata, ut lib. XXXII, 1; XXXIX, 22; XL, 2; XLV, 2; alibi. Vid. etiam Gell. N. A. lib. IV, 6, cf. Gronov.

12. *Quid multa?* V. lib. II, fab. IV, 23.

13. Ex incerto et sollicito dimittunt multo incertiorem et sollicitiorem, ex interpretatione Rittershusii. Sattler. : *dem Manne wird sein Kopf noch mehr verwirrt gemacht.* Simili modo « accumulare curas » dixit Ovid. XV, Ep. 70.

14. *stans.* Hoc verbum non tam corporis statum, quam quod præsens ibi adesset Æsopus, Burmanno significare videtur, qui *stare* pro *esse* capi, docte probat e Serv. ad Virg. Æn. I, 646, ut omittam alia. Sed quid erat his opus, quum simpliciter hæc verba verti possint : *Æsop, der eben dabey stand.* Scripsimus *obstans,* i. e. obviam veniens, ut est Plaut. Stich. II, 1, 14. Amat antiqua Phædrus. *Bothe.* Laudat correctionem Censor eruditus Lipsiensis. — *naris emunctæ senex.* Poetice et eleganter dictum et expressum ex Hor. I, Sat. IV, 8. Translatio deducta a canibus venatoriis, de iis, qui rem possunt subodorari, i. e. qui sunt judicio tam acri tamque exacto, ut rem occultam indagare et intelligere possint. Bene cl. *Lange : der eine feine Nase hatte.* Martial. lib. I, Ep. 42 : « non cuique datum est habere nasum. » Contrarium est, *naris obesæ homo,* i. e. stupidus, apud Horat. Epod. XII, 3. Vid. Erasmi Adag. Chil. VIII, 59, et ad Prol. II, 8, item Schefferi et Gronovii Notas.

15. Vult Phædrus, Æsopum rerum naturalium caussas optime calluisse, et in rebus naturalibus non potuisse decipi. Recte igitur viri docti Gudius, Scheffer. Gronov. Tzschuck. hunc verum interpretati sunt : natura non potuit externa specie decipere Æsopum, i. e. nunquam induci potuit ad credendum,

Si procurare vis ostentum, Rustice,
Uxores, inquit, da tuis pastoribus.

FABULA IV.

SIMII CAPUT.

Pendere ad lanium quidam vidit simium

1. *quidam vidit.* Heinsius et Bentlei. *quidam ut vidit.*

monstrum aut prodigium esse, quod naturalem caussam haberet, quamvis latentem et minime obviam. Sed cl. *Lange*, male negans, Interpretes hæc intellexisse, τὸ *cui* explicat, ex cujus sententia: *nach dessen Meinung die Natur nie lügen konnte.* At quum plerumque locutioni *verba dare* addi soleat dativus ejus, cui aliquis verba dat, quod Lexica docent, hæc interpretatio vix est admittenda. Etsi enim Ter. Phorm. IV, v, 1, dixit, « ego curabo ne quid verborum duit; » tamen dativus *nobis* subintelligendus ex orationis contextu. Vid. Langii Prolegg. ad Phædr. p. 25.

16. *procurare.* Expiare, avertere. Cfr. Broukhusius ad Tibull. I, v, 13, et supra ad vs. 8. De Procuratione prodigiorum v. Guther. de jure Pontif. lib. I, cap. 21. At de monstrosis hujusmodi partubus Boulangerum de prodigiis c. XVI. coll. Brisson. lib. I, p. m. 127. Sattler. *wenn du diess Wunder dir unschädlich machen willst.* — [*procurare*, proprie, curam habere procurandi monstra et prodigia. *Curare pro*, *par ses soins se mettre en avant: præ*, cui quidem cognatum *pro*, a græco, πρὸ. Vid. *provolat*, lib. III, fab. I, 2. G.]

17. *Uxores da.* Simile Plutarchus tribuit Thaleti in Convivio VII Sap. (T. II, Opp. Plutarch. p. 149, Edit. Frcf. 1620, in-fol.) *Burmann.* Non sine fructu comparabis Plutarchum cum hac Phædri fabula.

Hac fabula, quæ haud dubia ingenuæ Latinitatis specimina continet, Phædrum hariolos puto ridere. Sed Philippus poetam censet destringere immane quoddam libidinis monstrum. Vid. Ej. Edit. Phædri p. 298 sq.

FABULA IV. *Simii caput.* — 1. *Pendere.* Proprie de rebus venalibus. Suet. Claud. 9: » venalis pependit sub edicto præfectorum. » ad quem locum v. *Ernesti.* — *ad*, apud. Cic. Att. X, 4: « Curio fuit ad me sane diu. » Ter. Heaut. III, III, 43: « ea nunc est ad uxorem tuam. » Et sic frequenter Cæsar et Comici. Vid. Broukhus. ad Prop. II, xxv, 53. Tursellin. p. m. 50. — [*Pendere ad lanium.* Hic *ad* pro *apud*, annotantibus *Ernesti* et clarissimis Schwabio et *Chambry*; verum hanc interpretationem vix ille admittet, cujus oculis subjecta erunt illa, *se tenet intus apud se*, et, *ad tribunal venit litigator*, *prætor vero in tribunal*, et illud effatum *ad* proximitatem præcipue indicare; præsertimque contextus vis, quo perspecto, apparebit simium prætereuntium oculis propositum in lanii pergula, sed non *apud* lanium. (*ie.*)

G.] — *simjum.* Facillime hic locus expediri potest, si cogites, istum simium pependisse apud lanium mortuum, ut ceteræ pecudes, quæ ibi venales exponebantur. Sic olim cepit Freinshemius. Etsi enim e priscis scriptoribus nondum satis constat, Romanos comedisse simias, tamen, quum hoc loco simius inter reliquas merces atque opsonia pependisse et homo quidam quæsivisse a lanio dicatur, *quidnam saperet*, non inepte statueris, præter alios antiqui et recentioris ævi populos, quos memorant *Bergius*, *Forster* et *Sprengel* in libro, qui inscriptus est: *Ueber die Leckereyen*, P. II, p. 118, etiam Romanos carnem simiarum fortasse habuisse in deliciis. Videant tamen viri docti, an simius iste non intelligi possit vivus, pendens in cavea venalis, non tanquam opsonium, ut putabat nugator ille, quærens, quidnam saperet? sed tanquam alia merx. Veteres enim delectatos fuisse simiis, et inter alias bestias domesticas aluisse, docere possit locus Plauti Mil. Gl. II, II, 7 sq., ad quem locum cf. viros doctos in Edit. Lips. 1760, in-8° maj. Jam vero blandus ille apud Theophrastum c. VI, περὶ ἀρεσκείας simiam domi alere, et satyrum emere dicitur ἀμέλει δὲ καὶ πίθηκον θρέψαι δεινὸς, καὶ τίτυρον κτήσασθαι, ad quem locum v. Casaubonus, qui simias satyros cum simiis Τιτύροις easdem esse statuit. Quare autem ex omni simiarum genere isti homines potissimum alerent Satyros, apparet ex loco Solini c. XXX sub fin. « Sunt et quos vocant Satyros, facie admodum grata, gesticulatis motibus inquietæ [simiæ. G.]. » Huc quoque referendus locus Cic. de Div. I, 34, ubi rex Molossorum simiam in deliciis habuisse dicitur. Neque etiam apud Romanos defuisse, qui deamarent simias; istas vero bestias publice venales esse propositas, ex hoc Phædri loco fit probabile. Certe hæc magis placebunt, quam cum Desbillonio intelligere simium, vel constrictum loris, ut aliquid malefacti pendens lueret; vel e catena sua pendulum, ut se oblectaret. A quo non dissentit cl. *Lange*, qui simium oblectamenti caussa (sic enim solent) pedibus se suspendisse fingit. Frustra; quum Phædrus dicat, simium *inter reliquas merces pependisse*, et res venales proprie *pendere* dicantur. Quum vox *opsonium*, ὄψον, ὀψώνιον, proprie dicatur de piscibus, quemadmodum Anonymus erudite docet ex Eustachio, Plutarcho (Sympos. IV, 4), et Casaubono ad Athen. VII, 2, iste in loco Phædri intelligi posse putat piscem, veteribus notum, quem dixerint πίθηκον, *simiam marinam*, cujus mentionem faciat Ælianus lib. I, c. 9. Istum piscem, germanice *Seeratze*, *Seeaffe*, *Seedrache*, maris septentrionalis et Atlantici incolam, tres quatuorve pedes longum, maxilla simiæ esse simillimum; eumdem ob formam plane singularem a recentioribus dici *chimæram monstrosam*, i. e. simiam marinam. Qui quum inveniatur in mari Atlantico, viro docto vero non absimile videtur, Romanos, cupediarum appetentes, hunc quoque piscem habuisse in deliciis, eumdemque, Romam deportatum, inter reliquas merces atque opsonia ad lanium venalem pependisse. Quam quidem conjecturam, ceteroquin ingeniosam, parum puto esse probabilem. Etsi enim dubitari nequit, *opsonium* dici de pisce, ex indubitatis tamen priscorum scrip-

Inter reliqüuas merces atque opsonia;
Quæsivit, quidnam saperet? Tum Lanius jocans :
Quale, inquit, caput est, talis præstatur sapor.

2. *reliqüuas*. Faber scribi vult *rellicuas*; Heinsius, *relictas*, quod receperunt Walch. Lallem. Brotier. Bipontini; sed vid. ad lib. I, fab. XXXI, 13. — 3. *quidnam*. Rittershus. *quinam*; sed vid. Notas.

torum testimoniis probari non potest, piscem, πιθήκου nomine insignitum, veteribus notum fuisse. Memorat Ælianus lib. XII, c. 27, simiam maris Rubri, scribens : ἔστι δὲ ἐν θαλάττῃ τῇ ἐρυθρᾷ καὶ πίθηκος; sed addit, bestiam cartilagineam fuisse, non piscem, οὐκ ἰχθὺς, ἀλλὰ σελαχῶδες ζῶον (Intelligunt viri docti *Pegasum draconis s. volant.* Linn. Vid. *Schneider* V. C. ad locum Æliani cit.). Atque etiam apud scriptores historiæ naturalis, Ælianum, Aristotelem, Plinium, qui de simiis eorumque variis generibus non pauca tradiderunt memoriæ, de pisce quodam maris Atlantici, πιθήκῳ, quem veteres comedere et in deliciis habere solerent, altum est silentium; etsi Plinius vulpem marinam (IX, 43) et alias ejus generis bestias memoret. Jam vero verba βραθεὶς πίθηκος in loco Ælian. V. H. l. I, c. 9, quem profert editor, explicanda de simia, animali terrestri, non de pisce. Verbum denique πιθηκοφαγεῖν, quod laudat editor, nil valet ad roborandam ipsius interpretationem. Etenim ne unicum quidem prisci cujusdam scriptoris locum produxit, in quo hocce verbum occurrat; tantum abest, ut probet, usurpari de pisce, i. e. simia marina. Gyzantes simias comedere dicuntur Herodoto lib. IV, 194. Wessel. μιλτοῦνται δ' ὦν πάντες οὗτοι, καὶ πιθηκοφαγέουσι· οἱ δέ σφι ἄφθονοι ὅσοι ἐν τοῖσι οὔρεσι γίνονται. Sed quis non videt, hæc de pisce non posse intelligi? Compara quæ notantur in Censura Phædri Panfler. in A. L. Z. edit. Halæ, ann. 1805, nescio qua Partic.

2. *reliqüuas*. Hoc loco quadrisyllabum est, ut lib. I, fab. XXXI, 13, et lib. IV, fab. XXIV, 12, cfr. Wasius in Senar. p. 136. — *opsonia*. Opsonium est, quicquid cum pane comeditur. H. l. intellige carnes. Cf. paullo ante notata ad vs. 1.

3. *quidnam saperet*, quomodo. Latinitatem hujus locutionis probat Burmann. e Martial. XI, 90; Bipontin. Senec. Epist. LXXVII : « quid sapiat ostreum, quid mullus, optime nosti; » et Nat. Quæst. III, 18 : « piscem, qui, ut aiunt, saperet ipsum mare; » Heinsius vero laudat Catonem de R. R. qui de vino : « vinum ponito sub dio, postridie mane gustato, si id sapiat, quod in dolio est, non durabit. » Et ita alibi.

4. *caput*. Nonnulli Interpretes intelligunt caput simii, hoc sensu : ut deforme est caput simii, ita et sapor est pessimus. Nam sequentia (Vs. 6 sq.) indicant, ex facie hic judicasse lanium. Sic intellexit locum cl. Tzschuck. præeunte Burmanno. At vero quum Phædrus dicat, verbis lanii contineri jocum (*tum lanius jocans*), is quidem Desbillonio recte videtur consistere in ambiguitate vocum *caput* et *sapor*, ita ut unaquæque vox sensum du-

plicem habeat. Id ergo quod dicit lanius, simul respicit hominem, cujus quale est caput, talis credendos est sapor, sive ingenium, sapientia. Sed quo turpiore capitis forma præditus erat, qui de sapore simii interrogabat, eo magis ridicule responsum fuerit. Tale quid jam olim videbat Burmannus, conjiciens, hominem, qui interrogabat, fortasse facie fuisse deformi. Vocem autem *sapor*, sapientiam, ingenium significare posse, patet ex loco Cic. Or. post redit. c. 6, qui Desbillonio debetur, ubi de Gabinio: « sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum diceres. » Similem locutionem habes in Cic. Brut. c. 46, in quo occurrit *sapor vernaculus*, i. e. venustas, elegantia vernacula. Hisce adde, quæ observat Censor eruditus in Censura Phædri Paufleriani (Hall. A. L. Z. ann. 1805): « mit einem ähnlichen unübersetzbaren Wortspiel wird der *sapor* eines geschlachteten Schweins mit dem *sapor* eines dummen Sklaven beym Plaut. Mil. II, VI, 103 sqq. verglichen. » Ceterum Romæ hoc accidisse, nec fabulam, sed historiam esse, veri non absimile videtur Burmanno. Alii Interpretes explicant hunc locum aliter. Sic Bothius: « *Caput*, hoc est *totum animal*, non caput sensu proprio, vel os orisque pulchritudo, qui error est ejus, qui epimythium adscribillavit. Ita autem sæpe usurpant vocem. Ter. Andr. II, II, 34, *ridiculum caput* dixit pro ridiculo homine; Hor. I, Od. XXXIV, *carum caput* pro caro, vel dilecto homine, etc. Jam autem sententia et vera existit, et minime, ut opinor, ridenda. Quum enim quod in carnibus *sapor* est, id in hominibus *mores* haud absurde dicantur, scriptor docere nos voluit, « Hominum qualia sint ingenia, tales etiam plerumque mores esse. » Quare epimythium, quod et calumniatur scriptorem, et in narratione brevi et ad jocum tantum composita superfluum est, confodiendum censeo. » Bothio accedit Censor Phædri Paufleri paullo ante cit. Sed quum omnibus Phædri fabulis addita sint vel promythia, vel epimythia, equidem caussam nullam video, cur hic epimythium abesse debeat. Fac enim, hanc narrationem ad jocum tantum esse compositam, nec historiam, quæ Romæ acciderit, sed fabulam esse; epimythium non magis erit superfluum, quam in aliis Phædri narrationibus, quæ fabulæ dici non possunt. Neque etiam brevitas narrationis inducere nos deberet ad credendum, epimythium esse superfluum, quod confodiendum sit, quum in aliis iisque brevioribus narrationibus (e. g. lib. I, fab. VII; lib. IV, fab. III) epimythia videamus addita: Argumentum denique epimythii nostri minime ridendum puto; carpit enim Phædrus eos, qui, ut hodie centies fieri solet, et ut Romæ etiam factum esse credibile est, ex sola facie de aliis judicabant. Quum igitur epimythium, quod habent Codices, etiam Perottus, non rejici posse videatur, nec interpretatio vocis *caput*, ceteroquin crudita, potest admitti. Vid. Excurs. IV, — *præstatur*. Sollemne verbum venditoris, quo promittit rem esse talem, atque sic venturam ad emtorem, qualem dicit. *Scheffer*. Ita animalium venditor cavere debebat, ea sana præstari. Vid. Brisson. Form. lib. VI, p. m. 499. Non male vertas, *gewähren*.

Ridicule magis hoc dictum, quam vere, æstimo;
Quando et formosos sæpe inveni pessimos,
Et turpi facie multos cognovi optimos.

FABULA V.

ÆSOPUS ET PETULANS.

Successus ad perniciem multos devocat.

5. In MSS. Pith. et Rem. verborum ordo inversus erat: *ridicule hoc dictum magis quam vere æstimo.* Sed emendatius edidit Pithœus: *ridicule magis hoc dictum, quam vere æstimo.* Contra Bentleius, dubitans de Latinitate verbi *æstimo*, hac significatione, edidit: *ridicule hoc dictum mage, quam vere, existimo;* sed vide Notas ad h. v. Habet etiam Cod. Per. *æstimo.* Jac. Gronovius, qui præiverat Bentleio, et de metro, quod censet nos verius imaginari, quam intelligere, legit, *ridicule dictum hoc mage quam vere æstimo*, ut τὸ *m* in *dictum* non elidatur, ut aliis locis factum constat. Vid. Burmann. et Gronovii Emendatt. in Phædr. p. 150.

1. *multos.* Bentleius *stultos*, quasi vero tantum stulti corrumperentur successi-

5. *æstimo.* Male censet Bentleius, hoc verbum hac significatione inferioris esse ætatis. Nam præter ea, quæ Munker. præf. ad Hygin. et post Gronov. Burmannus ad Quintil. I. O. lib. V, c. 10, et ad h. l. ad vindicandam Latinitatem vocis attulerunt, alii scriptores et ipse Phædrus lib. IV, fab. XVII, 15, hoc verbum pro *judicare* usurparunt. Ita Sallust. Cat. 8: « Atheniensium res gestæ, sicuti ego æstumo, satis amplæ magnificæque fuere. » Id. ibid. c. 31: « ne æstumarent, sibi perdita republica opus esse. » Cæs. B. G. III, 20: « quum in Aquitaniam pervenisset, quæ pars ex tertia parte Galliæ est *æstimanda*, i. e. pro tertia parte Galliæ habenda. Maxime huic verbo locus est, ubi duo inter se componuntur, et quid præferendum sit, quid postponendum judicamus, ut hoc loco. Ita, teste Burmanno, Vell. Paterc. II, 70: « ex sua fortuna eventum collegæ æstimans. »

6. *Quando* pro *quia* sæpius poni, docet Tursell. p. m. 1025. — *inveni.* Vid. ad lib. I, fab. XII, 2.

7. Exemplo sit vel ipse Æsopus, quem corpore deformem fuisse accepimus, sed mire ingeniosum, ut jure optimo illud Ovidianum de se dicere potuerit: « Si mihi difficilis formam natura negavit, Ingenio formæ damna rependo meæ. » Addamus et Epictetum, cujus de se ipso distichon ex Gellio notum est, lib. II, c. 18. *Rittersh.* Adde Nep. Ages. VIII, init. — *turpi.* Etiam de forma corporis dicitur, ut h. l. item lib. III, fab. VIII, 2, et lib. IV, fab. V, 6. De re ipsa v. locum Senecæ, quem Neveletus memorat.

Fab. V. *Æsopus et Petulans.* — 1. Rebus ex animi sententia succedentibus, fit, ut hoc ipsum multis afferat exitium, dum ad aliud hu-

Æsopo quidam petulans lapidem impegerat.
Tanto, inquit, melior. Assem deinde illi dedit,
Sic prosecutus : Plus non habeo mehercule,
Sed unde accipere possis, monstrabo tibi.
Venit ecce dives et potens; huic similiter

bus, non etiam alii. *Burmann.* MS. Pith. *ad perniciem sæpe multos devocat.* Vid. Gud. et Nevel. Sed istud *sæpe* non sine veri specie Heinsio varia lectio τοῦ *multos* esse videtur. — 2. Bentlei. more suo et hic yoculam intrudit : *Æsopo ut quidam petulans lapidem impegerat.* MS. Per. *lapides.* — 6. *ecce.* MS. Pith. *etiam.*

jusmodi factum inflammantur. — *devocat*, pellicit, ducit. Eodem modo Cic. Cat. I, 5 : « Italiam ad exitium et vastitatem devocas. » Vid. ad lib. I, fab. XX, 2. Coll. lib. IV, fab. XIII, 3. Hoc Promythium compara cum Epimyth. lib. II, III, 7. Cl. Sattler. : *Gelingen führet manchen oft zum Untergang.* — [*devocat.* Vir doctus sic *devocat*, *Ducit, trahit ad exitium*, sed forsan minus recte, non sat habita præp. *de* ratione. Vid. lib. I, fab. XX, 1. G.]

2. *petulans.* Eodem sensu dixit lib. I, fab. II, 20, *petulans turba.* — *impegerat.* Hac significatione veteres dixerunt *infligere*, *injicere.* Hinc refert Cellarius Cur. Post. p. 245, et Antib. p. 179, ad Latinitatem cadentem. Sed tamen hoc sensu Cœlius apud Cic. ad Div. VIII, Ep. 8 : « quid si filios meus fustem mihi impingere volet? » et Plaut. Bacch. IV, VII, 2 : « impinge pugnum, si mutiverit. »

3. *tanto melior*, debet subintelligi *es.* Vid. Vavassor. de Vi et usu quorumdam verborum pag. 60, et quæ notantur ad Petron. c. LXIX, Senec. de Tranq. An. c. XV : « laudemus toties dignum laudibus, et dicamus : tanto fortior, tanto felicior! » *Burm.* De hac formula probantis alterius dictum, aut factum, apud veteres inprimis comicos frequenti, fuse disserunt firmantque exemplis Faber, Scheffer. Dispontin. Ter. Heaut. III, II, 37 : « tanto hercle melior! » Contrarium est, *tanto nequior.* Vid. Ter. Adelph. IV, I, 12, ibique Donatum et Gron. Obs. lib. II, c. 21, p. 400 sq. Sattl. *Ey bravo! — inquit*, Æsopus. — *Assem.* Rationem hujus nummi antiquissimi æoei dat Plin. lib. XXXIII, 3.

4 sq. *prosecutus*, scilicet verbis. Plene dixit Cic. Verr. II, c. 29 : « Iste iratus hominem verbis vehementioribus prosequitur. » Id. Tusc. II, 25 : « quem ut vidisset honorificisque verbis prosecutus esset. » — *mehercule.* Formula jurandi elliptica, pro, « ita me Hercule juva. » Erat proprie genus jurisjurandi virile, non femineum. Gell. XI, 6 : « nusquam scriptum invenire est, aut *mehercle* feminam dicere, aut *mecastor* virum. » *Dispontin.* Vid. lib. I, fab. XXV, 7. Inprimis infra lib. III, fab. XVII, 8. — *unde*, a quo.

6. *dives et potens.* Male hic Schefferus *potentem* explicat, qui potest melius, atque ego, dare. Ita posset capi lib. I, fab. XXIV, ubi *potens* inopi opponitur; sed quum hic a divite distinguatur, *potens* est, gratia et auctoritate in urbe valens : quod ostendit exitus fabulæ, nam

Impinge lapidem, et dignum accipies præmium.
Persuasus ille, fecit quod monitus fuit;
Sed spes fefellit impudentem audaciam :
Comprensus namque pœnas persolvit cruce.

FABULA VI.

MUSCA ET MULA.

Musca in temone sedit, et mulam increpans :
Quam tarda es! inquit; non vis citius progredi?

9. *impudentem*. Al. *imprudentem*. Vid. Edit. Petschii ad h. l. — 10. *Comprensus*. Sic ediderunt, pro *comprehensus*, Ursin. Maittar. Bentlei. Desbill. Bipont. et placet Scheffero et Tzschuckio. *Comprehensus*, si retineatur, in pronuntiando tribus syllabis efferendum est. — *persolvit cruce*. MS. Per. *solvit sceleris*.

2. *tarda es*. Bentleius, cui paret Cuninghamus, *tarde is*. Cui lectioni favet Romuli *quam tarde ambulas?* Hancce tamen conjecturam merito repudiant Harius et Burmannus, ut minime necessariam. Non increpat enim mulam, quod nunc modo tarde incederet, sed quod natura sua tarda esset. — *non vis*. MS. Pith. *et non vis;* Heinsius more suo suspicatur *non quis*, laudans Plaut. Trucul. II, III, 5.

cruci affigi curavit. Ita *dites et potentes* distinguit etiam Ter. Adelph. III, IV, 56 sq.; Val. Max. VII, II, ext. 11: « divites et præpotentes non alligari videmus. » *Burmann*. Cf. V. L. ad lib. V, fab. V, 4.

7. *dignum*. Ambigue dictum. *Gerike: du wirst den Lohn, den du verdienst, empfangen*. — *accipies præmium*. Cf. lib. IV, fab. XVII, 30.

8. Clar. Sattler.: *Er glaubts und that was ihm gerathen ward*.

9. *impudentem audaciam*, impudentem audacem. Idiotismo Phædro sollemni, quem sæpe vidimus. Ter. Heaut. II, III, 72: « O hominis impudentem audaciam. »

10. *cruce*. Non mirum videri debet, petulantem cruci esse suffixum, quum sermo sit de potente, qui læsus fuerat. Frustra igitur sunt, qui de alia quacunque castigatione ut flagellorum, fustium, etc., locum intelligant. Constat enim, homines, maxime servos, non raro leviora ob delicta, cruci esse suffixos.

Vide Fabulam Hagedornii lib. II, *Æsopus und der Muthwillige;* nec non Fab. Fontanii lib. XII, fab. XXII.

Fab. VI. *Musca et Mula*. — 1. *mulam*. Mularum usum fuisse quondam in vehiculis creberrimum, Schefferus amplius ostendit in erudito opere *de Re Vehiculari*.

2. *Quam tarda es*. De asino lib. I, fab. XV, 7, dixit *lentus*. V. V. L. ad h. v. — *non vis?* Sollemne in increpationibus. Vid. ad lib. I, fab. XXIX, 6: *Kannst du nicht geschwinder gehn?* Senec. Ep. XLVII: « vis tu cogitare, istum, quem servum tuum vocas, ex iisdem seminibus ortum? » Plin. lib. IX, Ep.

Vide, ne dolone collum compungam tibi.
Respoudit illa : Verbis non moveor tuis;
Sed istum timeo, sella qui prima sedens

Edit. Bipontin. at lectio recepta multo est efficacior. Vid. Not. — 3. Sic legunt omnes fere alii ante Burmanni Editionem majorem cum novo Commentario, e MSS. Pith. Remens. et Edit. Vet. ita ut ultima verbi *vide* corripiatur. Sic volebat Gudius. Quod etsi factum aliquando non negat Burmannus, Phædri ætate tamen minus receptum censet fuisse. Itaque hujus incommodi evitandi caussa ordinem verborum sic mutavit : *Vide dolone ne collum pungam tibi*, composito verbo *compungam* simplex succedere jubens. Nam *pungo*, ait, habere Romulum, et illud *ne* propter ultimam syllabam τοῦ *dolone* excidisse et postea transpositam fuisse. Præter alios Burmanno obsecuti sunt Bipontini. At Desbillonius cum Lallemant. et Brotier. inhæret volgato. Ultimam enim in *vide* syllabam pariter corripuere Terent. Adelph. IV, II, 11, et Persius I, 108. Quibus ego accedo; præstat enim, si hæc non placeant, poetam oscitantiæ arguere, quam duram Burmanni emendationem admittere. Bentlei. *Vide ne dolone hoc collum compungam tibi*, ut musca 17 : « vis tu remittere aliquid ex rugis? » Conf. Scheff. de Re Veh. p. 223.

3. *dolone*. Ita eleganter appellat gloriosa musca aculeum suum. Est autem *dolon* flagellum, intra cujus virgam latet pugio, interprete Servio ad Virg. Æn. VII, 664, aut secundum Varronem ingens contus cum ferro brevissimo. Vid. etiam Isidori Orig. lib. XVIII, c. 9, qui appellat *dolones* vaginas ligneas, inter quas latet pugio, sub baculi specie. — [*ne dolone collum compungam*. Hanc frustra præpos. *cum* sollicitant Burmannus aliique. Cujus nimirum musca superba non partem colli, sed totum dolone compunget collum; nota vim præp. *cum*, quæ, ut græcorum τὸ σὺν, indicat quod gallice vocamus, *la totalité, l'ensemble*. Vid. *conterritus*, lib. I, fab. XII, 7; *combibere*, lib. I, fab. XIV, 9; *conspexit*, lib. I, fab. XXIV, 2. G.]

4. *Verbis*, i. e. minis; vs. 11.

5. *sella prima sedens*. Luculenter patet, agi de scamno aurigæ. Non raro aurigæ sedebant in ipso temone, Virg. Æn. XII, 469; Stat. Silv. lib. I, 143 sq.; vel etiam juxta vehicula ambulabant, maxime urbana, mulierum usibus servientia atque ad splendorem facta, v. Liv. I, c. 48, ubi in historia Tulliæ « restitisse pavidus atque inhibuisse frena is, qui jumenta agebat, » dicitur; de quo pluribus egit Scheffer. de Re Vehic. p. 227. At vero aurigæ et muliones interdum etiam sedisse videntur in vehiculis, illis maxime, quibus utebantur in itineribus, vel vehiculis militaribus. Sedebant autem in scamno, vel sella, temoni proxima, quæ huic immineret, vel incumberet. Ad quam rem probandam non lubet cum Scheffero provocare ad monimentum antiquum, quod exstat Veronæ in area S. Proculi, exhibens imaginem vehiculi et aurigæ, sedentis in sella, proxima temoni, altera manu habenas, altera flagellum tenentis, addita inscriptione : VIRIATIUS ZOSIMUS LIBERTUS FAC CUR. Propositum est istud monimentum ab Onuphrio Panvinio in Antiquitt. Veron. pag. 176, coll. p. 228, nec non a Scheffero, etsi minus accurate, in opere de Re Veh. lib. I, p. 226. Namque

Jugum flagello temperat lento meum,

hoc dicens aculeum efferat. — *dolone.* MS. Pith. *dolose;* Per. *dolosa.* — 6. De Va-

istud monimentum, si omnia rite expendantur, christianæ videtur esse originis, referendum ad sæculum p. C. N. IV, aut V. Sed videamus, annon loca quædam e priscis scriptoribus afferri possint, quæ stabiliendæ sententiæ nostræ inserviant. Huc referendus locus Curtii lib. IV, c. 15: « Auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est; » ex quo confici potest, in militaribus vehiculis interdum sedisse aurigam, et sedisse *prima sella* ante militem, seu pugnatorem, qui sedebat secunda. Accedit locus Sueton. Vesp. 23, quem Schefferus laudat; « Mulionem, in itinere quodam, suspicatus ad calceandas mulas desiluisse, ut adeunti litigatori spatium moramque præberet, interrogavit, etc. » Sed probabile est, desiluisse, qui antea sedebat, non in ipso temone, sed scamno, temoni vicino. Quibus si adjungatur locus Phædri, in quo vocem *sella* de temone vix capere licet, res nihil dubitationis habere videtur. Sella autem aurigæ in loco Phædri dicitur, *prima*, respectu numeri, quum vehicula plures haberent, quibus facere itinera consueverant; tale enim h. l. intelligendum est. Cf. Scheffer. l. c. p. 225. Pro *sella prima* Propertius lib. IV, vIII, 21, dixit *primum temonem*, scribens: « Ipsa sedens primo temone pependit, Ausa per impuros frena movere locos, » de Cynthia, quæ, ut conspiciendam se omnibus præberet, ipsa aurigæ scamno insidet, prona in temone pendens, et verbere mannos increpans, quod apposite viri docti conferunt cum hoc Phædri loco. Vid. Burmannus Sec. et Vulpius ad loc. Propert. cit. item Index verborum in Edit. F. G. Barthii p. 469, ubi laudant viri docti hunc Phædri locum. Recte autem Schefferus observat, *primum temonem* in loco Propertii non esse proprie intelligendum, et ob id aurigam constituendum in temona; immo vero primam ejus notat partem, ubi sella, in qua Cynthia pependisse dicitur, erat effecta. Nam *primus temo* dicitur, ut *primoribus labris*, i. e. prima parte labrorum, apud Plaut. Trin. IV, II, 65, et Cic. Cœl. 12. Ita Cato R. R. 40: « surculum primorem præacuito, » i. e. surculi primam partem. Et sic sæpius alibi. Quibus omnibus fit verisimile, perperam negari a Marchesello in Disp. de Collectione Vett. Poet. Latin. Pisaureusi, supra memorata in Not. Litter. de Phædro, sellas, aurigarum usibus destinatas, in vehiculis veterum fuisse effictas. Nam quod dicit vir doctus, loca priscorum scriptorum, a Scheffero in libro de Re Vehic. hanc in rem prolata, vi sua probandi destitui, id quidem non potest affirmari de omnibus, quemadmodum docent paullo ante observata. Sed fac, scamna in usum aurigarum facta veteribus fuisse ignota; fac etiam hanc fabulam esse interpolatam: an cum Marchesello ex hoc Phædri loco recte potest colligi, fabulas, quæ sub Phædri nomine hodie circumferuntur, recentiori, non priscæ ætatis scriptore esse compositas?

6 seq. *Jugum meum*, i. e. me,

Et ora frenis continet spumantibus.

rietate Lectionis cf. Excurs. V. — 7. *ora* In aliis Editionibus, ut Nevelet. Ursin. Scheff. Leonh. Desbillon. est *lora*; sed *ora* e conjectura rescripsit Praschius, probantibus Gudio et Græv. Vid. Burmanni Syll. Epp. tom. IV, pag. 42. Coll. Græv. Lect. Hesiod. cap. 19, p. 94. Quam conjecturam deindè confirmavit Cod. Per. et merito placuit viris doctis. Gudio tamen vulgatum *lora*, quod fuse tuetur, non displicet; sed *lora continere*, pro *tenere*, ut explicat Schefferus, nullo exemplo

quæ adjuncta currui gero jugum. — *temperat*, regit, seu excitat *flagello lento*, flexibili, quando vult, me ire citius; et *ora frenis* continet, coercet, reprimit; quando lentius. Quo fit, ut probe sciam, ubi *tricandum*, i. e. lente incedendum, et ubi currendum sit (vs. 9). Sic interpretor hunc locum, qui vexavit interpretes, quum *ora* frenis temperentur, non *jugum*. Aliter tamen sentit cl. Tzschuckius, scribens: « Phædrus idem duplici ratione expressit, *jugum* et *lora*, *temperat* et *continet*, *flagello* et *frenis*. Ita omnino composite inhibitum cursum describit, singulisque partibus regiminis illustrat. Sunt autem præcipuæ in vehendo curru jugi partes, quo temperato ipse cursus temperatur. » Sed ut omittam, rectius in hoc loco legi *ora*, quam *lora*, Phædrus, succinctæ brevitatis studiosus, vix unam eamdemque rem in eodem nexu duplici ratione expressisse censendus est. Deinde aurigæ non temperare jugum, seu excitare solent jumenta flagello, quando cursus inhibendus est, immo vero ora continent frenis. Versus denique 9, manifesto ad vs. 6 et 7, referendus est; ne dicam, jugum nullo modo posse temperari. Ex quo intelligitur, vox *lento* vix capi posse pro *tardo*, hoc sensu: *der, welcher mich lenkt, befiehlt mir jetzt langsam zu gehen*. Sic cepit cl. *Lange* Prolegg. ad Phædr. pag. xxv, probante censore docto in A. L. Z. ann. 1799, Partie. 350, p. 300. —*jugum meum*. Quum jugum moderamine non egeat, neque etiam vox *jugum* pro mulabus jugatis capi possit; quia tune duæ deberent fingi: hæc vox synecdochice accipienda, pro, me quæ gero jugum: adjunctum pro subjecto. Eodem modo Val. Max. IV, IV, 5, *boum jugum regere* dixit, pro, duos boves regere subjugatos. Ita intellexere, præter alios, J. F. Gronov. Not. ad Phædrum, Oudendorpius in Misc. Obs. Vol. VII, p. 320; clar. Schirach. Clav. P. I, p. 362. Simili modo lib. III, fab. XIII, 8, *religio mea*, pro, ego jurata judex. Pronomen autem *meum* adjectum indicio est, *jugum* pro mulabus jugatis dici non posse, et hic agi de uno jugo et mula. V. Burmann. Quare *jugum* male vertunt *das Gespann*, quæ vox de duobus solet usurpari. *Jugum flagello temperat*, Accipiendum h. l. pro, impellit me flagello, et vertendum cum cl. *Jördens*, *der über meinen Nacken die geschmeidige Peitsche schwingt*. Insolentioris hujus locutionis exemplum apud alios desideratur; sed Phædro singularia sua puto relinquenda. — *lento*. Eodem modo *lentæ habenæ*, Ovid. A. A. I, 5, et Met. XV, 520; *lenta frena*, A. A. I, 472, dicuntur, quia erant ex loro, ut et flagella, vel si ex alia materia essent, æque lenta, non rigida fuisse credendum est, ut *len-*

Quapropter aufer frivolam insolentiam:
Namque, ubi tricandum, et ubi currendum sit, scio.
Hac derideri fabula merito potest,
Qui sine virtute vanas exercet minas.

dici, recte putat Burmannus. — 9. *tricandum*. Vid Exc. VI. — 11. *virtute*. Taubmannus in Not. margin. ad Edit. Rittershusii, quam debeo humanitati cl. *Dassdorf*, legere mallet *viribus*. Sed fortasse nil mutandum.

tas virgas dixit Plaut. Asin. III, II, 29. *Burm*. Vid. etiam quos laudat Dispontin. — *ora continet*, coercet, quoties nimirum vult, ut eam tardius. Cf. Ovid. Met. V, 643. — *spumantibus*, spuma mea ex labore oppletis. Nota colorem Epitheti, quo frequenter utuntur poetæ. Vid. Virg. Æn. IV, 135, et Græv. Lect. Hesiod. c. XIX, p. 94.

8. *aufer*, omitte. Plaut. Truc. IV, IV, 8: « aufer nugas. » Plaut. Pers. V, II, 19: « jurgium auferas hinc. » Plura dabunt Bentlei. ad Terent. Adelph. V, VIII, 14, it. Scheff. et Burm. ad h. l. — *frivolam*. Recte explicat Scheff. vanam, cui nullæ subsunt vires. Vs. 11, cf. ad lib. V, fab. VII, 1. — *insolentiam*. Vid. lib. I, fab. XI, 12; lib. V, fab. VII, 2. Bene *Gerike*: *Daher lass du nur seyn den schnöden Uebermuth*. Sattler.: *Hör also mit dem eiteln Prahlen auf*.

9. *tricandum*. Tricari est, moras facere, tergiversari apud Ciceronem Att. XV, 13. At hoc loco, si lectio vera, cessare, tarde et otiose ire. Exemplum tamen insolentioris hujus significationis vix reperias alibi. Quare ista lectio cum aliis multis inter singularia Phædri referenda. Fide Bentleii Glossæ veteres: *tricosus*, cessator, λαγγὼν, ἀργός. Gloss. Isidor. *acinari*, *tricari*, *in parvo morari*. V. Prasch. et Excurs. VI ad h. v. — *ubi currendum sit scio*. Laudat Bentlei. Ter. Adelph. IV, II, 31: « scio ubi sit, verum hodie nunquam monstrabo. » Idem vir doctus quoque notat, mulam ignorare commodum tempus, quod melius mulio sciat. Respondet Burmannus: in fabulis sensus hominum datur animalibus, quia sunt imagines hominum et quorum exemplo poeta docet homines, quid faciendum, quid fugiendum. Sed potest etiam alio modo responderi, de quo vide interpretationem nostram vs. 6 sq. Vehementer gaudeo, cl. Bothio placuisse vulgatum *tricandum*.

11. *virtute*. Hoc loco pro viribus, robore. Sattler.: *der leere Drohungen, doch ohne Kraft ausstösst*. Prop. lib. III, xv, 20.

Compara Anonymi Nevelet. fab. XXXVII; Romuli lib. II, fab. XVII. Coll. Romulo Nil. p. 134; Zachariæ Fabulam, *die Mücke und der Stier*, p. 80; Fontanii lib. VII, fab. IX; Camerarii fab. *Crabro et Mula*, p. m. 202.

FABULA VII.

CANIS ET LUPUS.(*)

Quam dulcis sit libertas, breviter proloquar.
Cani perpasto macie confectus Lupus
Forte occurrit : salutantes dein invicem

(*) Al. *Lupus ad Canem.*

1. *dulcis.* Qua Virg. dixit Ecl. III, 82 : *dulce satis humor*, Bentlei. edidit *dulce*, indignante Burmanno, quum et Anonymus Nilantii habeat, *quia dulcis est libertas*, et Romulus : *docet subsequens fabula*, *quam dulcis* et *jocunda libertas est.* — 3. Recepi lectionem vulgatam, quæ ferri potest, sed quæ sine caussa varie mutata fuit a Criticis. Hi vero quid sibi indulserint, age nunc videamus! Inconcinni numeri Bentleio suadent legere : *Forte occucurrit. Dein salutans, invicem ut restiterunt, v. s. q. n.* Harius mavult : *occurrebat, dein salutant se invicem*, quod Burmanno mollius, sed non Latinum esse videtur, ideo cum Heinsio delenti *se* et legenti : *Forte occurrit : dein salutant invicem*, ut *dein* dissyllabum sit. Fide Gudii et Brotierii in MSS. Pith. et Remens. erat : *dein salutantes invicem*; sed in MS. Perotti, teste Burmanno : *deinde salutati invicem*; Neveletus : *dein invicem salutantes*; Bipontini : *occurrit forte : dein salutans, invicem Ut restiterunt.* Ita cl. Müchler. Placuit autem viris doctis *occurrit forte*, ut versus esset expeditior, vid. Gud. qui mallet, *deinde salutantes*; Salmasius : *dein se salutant invicem*; Sanadon.

Fab. VII. *Canis et Lupus.* — 2. *perpasto*, præpingui. Locutio rarior. Vet. Gloss. *pastus*, πιμελὴς, λιπαρός. Vid. Gud. — [*perpasto. Per* vim habet superlativi, ut τὸ Græcorum περὶ (a quo Latinorum *per*) quod exprimit excellentiam, etc. G.] — *macie confectus. Confici* proprie est arenæ verbum, quod de gladiatore, multis vulneribus confosso, dicitur; deinde etiam de ætate, morbis, fame, inopia attritis, ut h. l. lib. II, fab. VIII, 21, eodem sensu dixit, *boves corruptos.* Vid. Hartm. qui laudat Donat. ad. Ter. Eun. V, IV, 6. — [*confectus.* Nota obiter præp. *cum* cujus vis est non semel nobis annotata. Vid. lib. III, fab. VI, 3. G.]

3. *salutantes invicem.* Debet ita intelligi, canis salutat, et invicem lupus resalutat, ea enim vis vocis *invicem*, vel *in vicem* : v. mox fab. VIII, *læsura invicem*, et ad Petron. XII, Ovid. Met. IV, 72. Nec opus est addere *se*, quum centies *salutare* et *salutantes* ponantur absolute, ut Mart. IV, 8; Ovid. Met. V, 295, et apposite Cic. de Or. II, III : « qui quum inter se... amicissime consalutassent. » Nam illud *inter se* idem est, quod *invicem* et elegantius quoque, et ex usu Latinitatis melioris et antiquioris. Quis vero loquatur, satis intelligitur ex interrogatione, *unde sic nites?* quæ non convenit perpasto cani, sed macie confecto lupo. Fruatur ergo brevitate sua Phædrus, quam studio captavit, licet multos offenderit. *Burmannus.* Male jungunt Bentleius, Bipontini, alii, *ut invicem restiterunt*, uterque scilicet simul.

Ut restiterunt: Unde sic, quæso, nites?
Aut quo cibo fecisti tantum corporis?
Ego, qui sum longe fortior, pereo fame.
Canis simpliciter: Eadem est conditio tibi,
Præstare domino si par officium potes.

Forte occucurrit: dein salutant invicem; Jördens: occurrit forte: dein, salutantes invicem, Ut r. Vulgatum retinent, præter alios, Lallemant. Brotier. Desbill. — 4. *Ut restiterunt.* Ouveringius, *ut restitere: hic,* etc. vid. Not. Toll. in P. III, Phædri, pag. 163. — 5. *Aut quo.* Cuniogham. *et quo.*

4. [*restiterunt. Retro stare, rester derrière;* igitur per extensionem, *s'arrêter.* Vid. lib. III, fab. XIV, 2, *restitit.* G.] — *nites.* Verbum *nitere* et *nitidus* non raro de bene saginatis exquisite usurpatur. Hor. lib. I, Ep. IV, 15, jungit *pinguem* et *nitidum;* Romulus vero Divion. « unde frater sic nitidus et bene pinguis es? » Magna exemplorum copia apud priscos scriptores obvia. Vid. e. g. Hor. lib. II, Sat. II, 126 sq.; Tibull. II, 1, 21, ad quem locum lege Broukhus. Virg. Æn. VI, 654, ut omittam alia. Lege quæ olim notavi in P. II, Phædri p. 63.

5. *fecisti tantum corporis. Corpus* Latinis interdum carnositatem et crassitiem notat. Sic vocabulo *corporis* pro carne usus est Ovid. Am. I, VI, 6: « Aptaque subducto corpore membra dedit. » *Corpus subducere* est detrahere de pinguitudine, deducendo cibum quem gracilem reddere. Cf. Græv. ad Flor. lib. I, cap. 1, et Cuper. Obs. I, 5, p. 31. *Dispontin. Facere corpus,* Gr. *σωματοποιεῖν* (de quo verbo lege quæ notat Burm.) *einen Bauch zulegen, wohl beleibt, dick und fett werden.* Cels. de Medic. VII, 3: « cibi potionesque corpori faciendo aptæ. » *Hartman.* Varr. VII, R. R. 6, admissarium equum *corpore multo* esse debere ait. *Rigalt.* Contrarium *amittere corpus,* pro marcescere. Cic. VII, ad Div. 26: « et vires et corpus amisi. » *Gronov.* Lucret. I, 810: « amisso jam corpore, » ad quem loc. v. viros doctos in Edit. Havercamp. Dicitur autem *facere corpus,* ut *facere rem* apud Terent. Adelph. II, II, 12: « vires facere, » i. e. parare apud Quintil. lib. III, c. 10: « pecuniam facere, » i. e. aggerare apud Cic. in Verr. v. Fabr.

6. *pereo fame.* Verte: *ich möchte verhungern, ich muss noch verhungern.* Vid. ad lib. I, fab. VI, 8.

7... 10. *simpliciter,* candide, aperte. Curt. lib. IV, c. 11: « Legati respondent, quum bellum in animo sit, facere eum *simpliciter,* quod se pacis non frustraretur. » Plin. VI, Ep. 22: « se *simpliciter* credunt amicis. » Plura dabit Scheff. — *conditio,* pro statu, ratione vivendi, Cic. ad Div. II, Ep. VII, 9: « eaque mihi *conditio* maneat, qua profectus sum, » qui locus Hartmano debetur. Plura habes in Notis Burmanni. — *est.* Præsens pro futuro, ad exprimendam ejusdem eventus et celeritatem et veritatem. *Tzschucke.* Verte: *du kannst es eben so haben.*

8. *si potes præstare,* si præstas. Vid. ad lib. I, fab. XV, 6, et lib. I, fab. XXVII, 1. Si domino meo idem

Quod? inquit ille. Custos ut sis liminis,
A furibus tuearis, et noctu, domum.
Ego vero sum paratus : nunc patior nives

9. MS. Per. h. v. ita exhibet : *quale inquit ille? Custos si fueris liminis.* Cl. *Lange* pro *liminis*, si quid ego judico, duriter conjicit, *luminis*; ut *custos luminis* sit, custos diurnus, hoc sensu : ut non modo interdiu, verum etiam noctu domum tuearis. Vid. Ej. Prolegg. ad Phæd. p. XXV sq. Sed hac emendatione non erat opus. Verba enim, *custos ut sis liminis*, non aliter atque de custodia diurna possunt intelligi. Namque interdiu canis alligatur (vs. 18), excubias agens ad limen (*custos liminis*); crepusculo solvitur (vs. 19, 20) ut vigilet et tueatur noctu domum a furibus. Sic vers. 9, recte opponitur decimo, nec amplius de tautologia cogitandum. — 10. Meursius copulabat *furibus et noctu*. Quod quia ineptum videbatur, emendabat ita, ut mutaret *noctu* in *vecti*, hoc sensu, ut tuearis domum a furibus et vecticulariis, quia vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus alienos parietes perfodiunt, furandi gratia. Quæ emendatio etsi erudita videri potest, merito tamen rejecerunt Faber, Scheffer. Buchner. Idem enim esset, ac si poeta dixisset : a furibus.

præstas officium, quod ego. Paullo aliter in respectu ad animum et voluntatem τὸ *potes* cepit Scheffer. Cl. *Gail* τὸ *domino* intelligit de quocunque (*à un maître*). At vs. 15 docet, de domino canis esse sermonem.

9. *Custos ut sis liminis*, interdiu sis custos ad limen, seu fores domus. Cf. V. L. Virg. Æn. IX, 648 : « fidus ad limina custos. »

10. Plerique interpretes h. v. ita construnt, *et a furibus tuearis noctu domum*. Sed melius Burmannus τὸ *et*, quod abest in Cod. Perotti, pro *etiam* sumi censet, hoc sensu : non modo interdiu, quum nullus est labor vigilare, et limen custodire, sed etiam noctu, quum alii dormiunt, domum tuearis. — [*noctu*. Non modo interdiu, sed etiam quum nox advenerit. Ita quidam interpres; sed minus recte, ni fallor : non enim solummodo quum nox advenerit, sed etiam *tota* durante *nocte*, a furibus domum tuebitur, nota *noctu* esse ablativum antiquum ut *lucu*. G.] — *A furibus*. *A* est contra. Nep. Hann. 9 : « Gortynii templum custodiunt non tam a ceteris, quam ab Hannibale. » Vs. 9 et 10, ita vertendi : *dass du* (*bey Tage*) *an der Hausthür wachest, und* (*auch des Nachts*) *das Haus vor Dieben schützest.*

11. *Ego vero*. Particula elegantissima, quæ h. l. studium promtum indicat. Scheffer. laudat Curt. lib. V, c. 9 : « nos vero pretiosissimam vestem induti regem in aciem sequamur. » Vertere possis : *Ey dazu bin ich gleich bereit.* Vide quæ de usu hujus particulæ olim notavi P. II, Phædri p. 55. — *patior nives*. Ita Frontin. IV, 1, 1 : « frigora et imbres pati. » Ovid. Trist. III, III, 7 : « nec cælum patimur. » *Burmannus*. Adde Virg. Æn. IX, 60, de lupo, « ventos perpessus et imbres. » Quum poetæ, tum alii hanc vocem non raro per pluralem efferunt. Ita Cic. II, Cat. 10 : « pruinas et nives perferre. » Vide *Schwebel* ad Frontini lib. IV, 1, 1. Alii explicant, frigora. Pro *nunc patior* Bothius, cur *patiar*. Sic legi volebat Bentleius, si versu 13 retineatur *facilius*.

Imbresque, in silvis asperam vitam trahens :
Quanto est facilius mihi, sub tecto vivere,
Et otiosum largo satiari cibo?
Veni ergo mecum. Dum procedunt, adspicit
Lupus a catena collum detritum cani.
Unde hoc, amice? Nihil est. Dic quæso, tamen.

ribus domum tnearis et furibus. — 13. *facilius*. Bentl. *utilius*; Cuningham. *placidius*, vid. Burmann. — 14. *otiosum*. Sic legitur in Vet. Edit. et apud Anonymum Nilantii; at Cuninghamus : *Et otioso large*; Heinsius et Bentl. *otiose* legunt. *Schw.* An *otiose* legendum sit, an *otiosum*, non pugnabo; quamvis exempla suppetant accusativi in tali loquendi specie. Sic apud Val. Max. V, 1, 4 : *si tibi incolumem stare fas non erat;* sed licet plerumque dativo utantur veteres, ut multis Heins. ad Ovid. XIV, Ep. 64, probat, ille tamen hic admitti non potest propter seq. — *largo cibo*, quod cum *otioso* inconcinnam faceret orationem. Quare nihil superest, nisi vel retinere accusativum, vel *otiose* legere. *Burmann.* — 16. *cani.* Vulgatum *canis;* sed Heins. et Bentl. mallent *cani*, ita enim veteres sæpe loquuntur. Et placere potest h. l. quum *cani* sit in MS. Per. et Anonymus Nil. habeat, *vidit Lupus cani collum catenatum;* Romulus Divion. vero, *vidit lupus cani collum catena attritum;* etsi Burmannus doceat ad lib. III, fab. III, non ubique talia intrudenda esse. *Cani* jam olim recepi, et placet Tollio, Philipp. Lallemant. *Jördens* vs. 16. *Lupus a catena.* Tollius legi vult *Lupus catena.* — 17. *quæso.* MS.

12. *Imbresque*, pro quavis pluvia. Hor. I, Od. vii, 16. — *asperam vitam trahens.* Vitam trahit, cui ea gravis est. Vid. Virg. Æn. II, 92, et ad lib. I, fab. XXI, 4. Nota delectum Epitheti *asperam*, qua utitur, quia omne in omni rerum inopia et difficultate vivere in silvis vagus et errans cogitur. Cf. Burm. it. Virg. III, 16, 45 sqq. Vs. 11 et 12 Verte : *Jetzt muss ich mich beschneyen und beregnen lassen*, *und in dem Walde ein rauhes, kümmerliches Leben führen.*

13. *Quanto est facilius*, quanto melius, commodius, in omnium rerum abundantia (vs. 14) sub tecto vivere. Eadem ratione loquendi utitur Florus, lib. III, cap. 12 : « nescio an satius fuerit populo R. Sicilia et Asia contento fuisse. » Cf. Burm. — *tecto.* Vid. lib. II, fab. VIII, 7.

14. Idonea monumenta! Locus oppositorum luculenta explicatione notabilis. Post *veni* supplendum *inquit*, scilicet canis. *Tzschucke.*

15. *adspicit.* Videt. Eleganter de conspectu improviso. *Er wurde ansichtig.* Ita lib. III, fab. X, 29.

16. *a catena.* Vincentius hæc ita expressit : « vidit lupus canis collum catena tritum. »

17. *Unde hoc, amice?* Verba lupi. Mira in his non magis, quam in responsione canis inest suavitas. Vid. lib. IV, fab. IX, 8. Vincentius : « quid hoc est frater? » et Anon. Nil. : « dic frater, quid est hoc, quod circa collum tuum video. » — *Nihil est.* Formula, qua de re ingrata sermones præciduntur, et parvi momenti esse res illas, quas objiciunt alii, indicatur, vel nos nihil curare, nihil inde incommodi sentire. Ter. Eun. IV, ii, 10 : « nihil est. Quid?

Quia videor acer, alligant me interdiu,
Luce ut quiescam, et vigilem, nox quum venerit:
Crepusculo solutus, qua visum est, vagor.
Affertur ultro panis; de mensa sua
Dat ossa dominus; frusta jactat familia,
Et, quod fastidit quisque, pulmentarium.

Per. *dic sodes tamen*. Ita edidit Lallemant. post Philipp. — 19. *venerit*. MS. Per. *nox cum venit*. Ursinus, *cum nox venerit*. — 20. *vagor*. MS. Per. *vager*. — 21. *Affertur*. Anonymus *affertur*, ex domo scilicet, mihi, sub cælo viventi. *Burmann*. — 22. *familia*. Perott. *famuli*. — *jactat*. Nescit Burmannus, annon *jactant* legendum sit, quia Anonymus Nilantii habet, *projiciunt familia*. Habet etiam Romulus Divion. *amat me tota familia, projiciunt mihi; et* infra fab. X, 24, nonnulli legunt, *concursant familia*. Sed nolim quidquam mutari. — 23. *pulmentarium* Hein-

nihil?» Adelph. II, ii, 24 sq. »ubi illic rediero, nihil est,« scilicet dicent, utentur sollemni illa formula. *Burmann*. qui plurima exempla ad h. l. congessit. Vid. etiam Scheff. et Gud. — *tamen*. Urget hic preces. Elegans usus hujus particulæ omnino est, si quis inhæret, instat sententiæ. *Tzschucke*. Vide similia exempla fere apud Gronov. ad Senec. IV, de Benef. c. 6. *Burm*. V. Ter. Andr. V, iii, 22 sq. Id. Heaut. I, i, 36. *Scheffer*.

18. Tota canis oratio lepida est, incommoda leviter attingentis, commoda enumerantis verbosius, bene observantibus viris doctis Scheffero et cl. Tzschuck. — *acer*, i. e. asperior, ferocior. Proprie de canibus. Cl. Sattler.: *weil man für bös mich hält*. Lib. II, fab. III, 1, dixit *vehemens*. Serv. ad Æn. III, 14, *acer* interpretatur *sævus, cruentus*. Senec. Cons. ad Marc. XXII, »acerrimi canes.« Id. de Constant. 14: «canem acrem objecto cibo leniet.» V. Burm. et Hartm. quibus adde Vavassor. de vi et usu quorumdam Verb. in Edit. Opp. Amstel. p. 150. Perperam cl. *Gail* explicat *vif*. [Vid. præf. nost. G.] *alligant me interdiu*. Cat. R. R. c. 124: «canes interdiu clausos esse opportet, ut noctu acriores et vigilantiores sint.»

19. *Luce*. Vs. præc. *interdiu*.

20. Quum advesperascit, solvor et vagor, quo lubet. Heins. laudat Col. VII, 12: «postea catenis per diem continendi, et noctibus solvendi.»

21. *ultro*, me non rogante.

22. *frusta* edulii cujuscunque *jactat*, objicit. Proprium verbum et elegans. Petron. c. LXIV: «jactans candidum panem.» Schefferus laudat locum Apul. Asin. »intestina quidem canibus nostris jacta.« Supra aliquoties dixit *misit*. Vid. ad lib. I, fab. XXIII, 3. *Frusta* ponitur absolute, ut ap. Juvenal. III, 210. — *familia*. Servi, ut lib. II, fab. VIII, 26.

23. *pulmentarium*. *Pulmentum*, *pulpamen*, *pulpamentum*, *pulmentarium* (Græce ὄψον, Vet. Gloss. προσφάγιον) sunt vocabula, quæ plane idem significant, omne id scilicet, quo cum pane vescimur (quod cum pulte olim comedebant), quodvis opsonium, vel ci-

Sic sine labore venter impletur meus.
Age, si quo abire est animus, est licentia?
Non plane est, inquit. Fruere, quæ laudas, Canis.
Regnare nolo, liber ut non sim mihi.

sius *pulmentarii*, e conjectura. Annnymus Nilantii: *quod fastidit ciborum mihi porrigitur*. Ita etiam Romulus Divion. — 25. Nevelet. Rigaltii 2, al. habent *est abire*, sed emendavit Faber *abire est*, probantibus viris doctis. Guyetus conjicit: *Age si quo erit abire*; Heinsius: *Age abire quo fert animus*. Perottus: *si quo abire vis*. — 26 sq. Interpolavit hæc Perottus: *Fruere his quæ laudas Canis, Regnare nolo ni libertatem habeam*.

bum apparatum, sive coctum, sive tostum, ut carnium, piscium, olerum. Hinc fax accendi potest Ter. loco Eun. III, 1, 36: « lepus tute es et pulpamentum quæris, » i. e. quod ipse es, quod habes in te, quæris in altero. *Dispontin*. Loco Terentii adde Hor. lib. II, Sat. II, 20, quem profert Schirach. V. D. Clav. P. I, p. 305, ubi vide, et Senec. Ep. LXXXVII: « Caricæ, si panem habeo, pro pulmentario sunt, si non, pro pane. » Cato R. R. lib. VIII (LIX): « pulmentarium familiæ » habet. — *quod fastidit quisque*. Si vere, at non apte. *Tzsch*. Verte: *was niemand mag*.

24. Compara vs. 14.

25. Si quo lubet vagari, an licet? Sunt verba lupi ad canem, quibus canis respondet mox: *non plane est*. Perperam Ursinus h. v. cani tribuit, sublato signo interrogandi. — *est animus*. Cf. lib. III, fab. XVI, 13.

26. *Non plane est* licentia. Hæc in Editione Ursini sunt verba lupi. Malc. cl. Sattler. *Das freylich nicht so recht*. — *fruere quæ laudas*, scilicet *iis quæ*. Vid. ad lib. III, fab. II, 17. *Schw*. Formula usitata remittendi alteri libenter sua bona, sine invidia. *Schirach*. Clav. P. I, p. 144, cl. *Jördens: Geniesse immerhin dein so gepriesnes Glück*. — [*Fruere, quæ laudas, Canis*. Vocabulum *canis*, vertas, *heureux chien!* aurem etenim lædit τὸ monosyllabum *chien*, incomitante epitheto. G.]

27. *Regnare nolo*. Cl. Sattler.: *Ich mag kein König ohne Freyheit seyn*. Vix credibile, Phædri locum in animo babuisse Senecam lib. III, c. 37, de Benef. « Hoc est regnum, nolle regnare, quum possis; » quæ Gudii erat sententia. — *liber ut non sim mihi*. Ea conditione, ut libertatem amittam. *Mihi* eleganter abundat, more apud optimos scriptores consueto. Nescio tamen, annon cum Wakefieldio ad Lucret. IV, 99, interpungendum sit: *Regnare nolo, liber ut non sim, mihi*, hoc sensu: nolo mihi regnum, ut non sim liber. Eamdem sententiam tractat Cicero de Leg. Agr. contra Rull. c. 4, p. m. 652. Ed. Ernest. « quid tam populare quam libertas? quam non solum ab hominibus, verum etiam a bestiis expeti atque omnibus rebus anteponi videtis. » Quem locum debeo cl. Hartmano.

Hæc fabula, cujus ordinem sine ulla auctoritate mutaverunt Philipp. et Lallemant. teste Brotierio, est ex præstantissimis; sive spectes argumenti delectum, sive dialogi facilitatem et elegantiam, sive brevita-

FABULA VIII.

FRATER ET SOROR.

Præcepto monitus, sæpe te considera.
Habebat quidam filiam turpissimam,
Idemque insignem pulchra facie filium.

1. *Præcepto.* Scheffer. et Bentlei. *præcepto hoc.* Cuninghamus : *Hoc dicto monitus.* — 2. *turpissimam.* Corrigit Heiosius *turpissima*, ut referatur ad sequentis versus τὸ *facie.* Sed quid opus hac mutatione, quum non tantum *facies turpis*, sed ipsæ *puellæ turpes* passim occorrant? *Burmann.* — 3. *insignem pulchra facie.* MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. *insigni et pulchra facie.* Beotlei. quum *insignis*, si io laude est, majus quid sit, quam *pulchra*, et male priorem locum occupet, senteotia decrescente, ab suctore eredit hoe esse, *itidemque ingenua et pulchra f. f.* improbante Burmanoo, quia *ingenua facies* non est pulchra magis, quam honesta ac liberalis, quæ oon semper est pulchra. Harios ex ingenio reponebat *insignem pulchra*, quæ emeodatio felix et elegaos postea confirmata est Codice Perotti, ex qua jam olim edidi *insignem pulchra facie filium*, probante Tzschuekio, V. D. Præiverant Philipp. et Lallemant. Secuti Brotierius, Bipontini, clar.

tem et simplicitatem. Eamdem recte laudibus effert. clar. *Jacobs* Observatt. Tomo I præfixis. Hanc fabulam Avianus recitat de *Cane* et *Leone*, fab. XXXVII. Similis fere fabula legitur apud Æsopum, fab. CXI, p. 85. Hauptm. de *Asino silvestri et domestico.* Comparasse juvabit, quæ sunt in Hor. lib. II, Sat. VI, vs. 80... 117, de *mure rustico* et *urbano.* Adde Zachariæ Fabb. p. 14, *der Knabe und der Stieglitz;* Willamovii fab. XI; Burmanni Fab. lib. I, *der Tanzbär und der Fuchs;* Gleimii lib. II, fab. V; Hagedornii Fab. lib. I, *der Wolf und der Hund;* Fontanii lib. I, fab. V; Vincentii Bellov. lib. IV, Spec. doctrin. c. 123; Romuli Divion. lib. III, fab. XV; Anonymi Nilant. fab. XLV; Romuli Nilant. fab. XXXIV; Anonymi Neveleti fab. LIV.

Fab. VIII. *Frater et Soror.* — 1. Si accepisti bonum quoddam præceptum, inspice in id sæpius, tanquam in speculum; intuere te sæpius. Verbum *considerare*, quod a contemplatione siderum videtur appellari, proprie usurpatur de contemplatione, quæ fit oculis. V. Festus, v. *considerare*, et Scheffer. ad h. l. Cic. Off. lib. I, 41 : « pictores suum quisque opus (*picturam*) a vulgo considerari vult. » Sunt, qui locum intelligant de præcepto, quod vs. 14 sqq. pater dat liberis suis; sed quum promythia per enuntiationem generalem efferri soleant, de præcepto quovis hæc capienda sunt, etsi non negem, Phædrum inprimis respicere vs. 14.

2 sq. *turpissimam.* Valde deformem. V. lib. IV, fab. V, 6, 41, et lib. III, fab. IV, 7. — *insignem pulchra facie*, pulcherrimum. *Insignis facie*, dixit Virg. Æn. IX, 583 : « Euryalus forma insignis ; » Id. lib. V, Æn. 295 : « Tres filiæ insignes

Hi speculum, in cathedra matris ut positum fuit,

Jördens, alii. Desbillonius tamen vulgatam amplectitur. — 4. Varietatem Lectio-

specie. » Frontin. IV, 1, 10; Justinus vero lib. XXIV, 3, *insignem forma* utrumque filium Arsinoes dixit. Cf. Burm. Olim edidi, *Idem insignem pulchra facie filium*; sic e conjectura Havii confirmata Codice Perotti. *Schwabe*. Malim equidem: *Itidemque insignem pulchra f. f. Bothe.*

4 sq. *Cathedra*. Cathedræ apud Romanos sellæ erant familiares, paullo excelsiores et molliores, quibus cubicula elegantiora feminarum erant ornata. Pulchre rem illustrat pictura Herculanensis (*Pitture d' Ercolano*, T. IV, *Tav.* XLIII, p. 201) in qua conspicitur mater cum filiabus duabus, sedens in cathedra paullo excelsiori, strata pulcherrime textili stragulo, scabello instructa et opere cælato tæniisque aureis conspicua. Uberiorem picturæ descriptionem habes in eleganti et erudita cel. Böttigeri Dissertatione, quæ inscripta est: *Morgenbesuche im Ankleidezimmer einer alten Römerin*. Vid. *Journal des Luxus und der Moden*, ann. 1796, mens. Jul. Cum qua pictura comparabis duas tabulas in *Pitture d' Ercolano*, T. I, *Tav.* XXIX, quarum altera exhibet columbam, in cathedra positam et duos Genios pueros circumludentes (eadem hæc exsculpta in fronte hujus libri); altera galeam in cathedra collatam, et ludentes quoque duos Genios pueros. Istæ picturæ inservire possunt cognoscendæ Cathedrarum formæ, quæ proprie erant feminarum. Ita diserte h. l. dicit Phædrus, positum fuisse speculum in cathedra *matris*. Sic Martialis lib. III, Ep. LXIII: « inter femineas tota qui luce cathedras Desidet, » de bello et delicato homine, *der sich den ganzen Tag zwischen den Cathedern herumtreibt*. Ita enim vertit cl. *Böttiger* l. c. Idem Martial. lib. XI, Ep. 99, de Lesbia, « de cathedra quoties surgis. » Sed lib. XII, Ep. 38; notat hominem mollem, qui « femineis noctesque diesque cathedris incedit; » quem locum tamen Schefferus, nescio an recte, de Re Veh. lib. II, c. IV, p. 65, de sella gestatoria intelligit. Adde Plin. lib. III, Ep. 16, n. 12. Cathedra Juvenali, Sat. VI, 90, dicitur *mollis*, quia fuit molliter pro deliciis et mollitie feminarum parata. Male comparant *cathedram* cum nostro *Toilette*. Ita cl. Sattler. : *Indem sie spielten, sahen sie von ungefähr Im Spiegel, welcher auf der Mutter Nachttisch stand.* Rectius enim comparatur cum nostro *Sopha*. Nec desunt, qui putent, Phædrum loqui de sella gestatoria, qua vehebantur mulieres in publico. Ita præter alios Scheff. qui de ista sella egit de Re Vehic. lib. II, c. 4, cum quo comparandus Pignorius de Servis p. 210, et Chimentelius de Honore Bisellii. C. 24, p. 120. A Scheffero recte dissentit cl. *Tzschucke*, cathedram conferri posse censens cum nostro *sopha* potius, quam *toilette*. — *ut positum fuit*. Notat, ut temere, casu, forte speculum in cathedra erat positum a matre, quæ se ad illud ante composerat, non eo consilio, ut liberi inspicerent, quod Guyetus volebat, sed

2. 4

Pueriliter ludentes, forte inspexerant.
Hic se formosum jactat; illa irascitur,
Nec gloriantis sustinet fratris jocos,
Accipiens, quid enim? cuncta in contumeliam,
Ergo ad patrem decurrit, læsura invicem,

nia habes in Exc. VII. — 5. *inspexerant*. Meursius conjicit, *inspexerunt*, quemadmodum fab. II, 19, huj. libri e Cod. Per. edidi *laserunt*, pro *laserant*, ubi vide. Quæ conjectura non displicet, quum etiam in MSS. Pithœan. et Remens. sit *inspexerunt*, pro quo Pithœus emendavit *inspexerant*. Vid. Brotier. — 7. *sustinet fratris jocos*. MS. Per. *fratris sustinet jocos*. — 8. *Accipiens*. Heins. *arripiens*; sed vid. Notas. — *quid enim?* Rittershusius, *quidni?* Salmasius ad marginem, *quid non?* Bentlei. intrudit *quippe*, ut caussam reddat, cur fratris jocos non sustineret. Sed cave quidquam mutes. Conf. Not. — 9. *decurrit*. Ita recte libri scripti, etiam MS. Perott. in præsenti, ut mox *criminatur*. Alii *cucurrit*, ex emendatione Pithœi.

nescio quo casu reliquerat ibi speculum. Hæc vis hujus particulæ *ut*, quæ et τοῦ *sicut*. Vid. ad Ovid. Ep. XX, 19; XXI, 25; Met. X, 7, et passim. *Burmann.*

5. *pueriliter ludentes*. Notandum, lusisse circa matris cathedram. Similes puerorum lusus exhibentur in Tabb. Herculanens. T. I, Tab. XXIX, paullo ante laudatis, quas vide. Ceteroquin cf. Exc. VII ad h. v.

6. *jactat*. Vid. lib. I, fab. XI, 1.

7. *Nec sustinet*. Ferre, pati non potest. Vid. lib. IV, fab. XV, 7; lib. I, fab. II, 31; lib. IV, fab. XXI, 3; lib. IV, fab. VII, 3; X, 25. De hoc verbo Burmannus laudat præter Munckerum ad Hygin. fab. 261, alios.

8. *Accipiens cuncta in contumeliam*, sinistre interpretans ad sui contumeliam; *sie nahm alles für kränkende Beleidigung auf*. Vid. quæ de voce *contumeliæ* notamus ad lib. I, fab. XXIX, 2. Laudant Interpretes Ter. Eun. I, II, 1 seq. « vereor ne illud Phædria aliorsum acceperit. » Ter. Adelph. IV, III, 15: « ad contumeliam omnia accipiunt. » Cf. Prol. II, 11. — *quid enim?* Hac interrogatione utuntur, quoties significare volunt, recte aliquid dici, vel fieri. Quid enim, seu quare non faceret? quid enim potius acciperet in contumeliam? Ita Hor. I, Sat. 1, 7 sq. ubi verba *quid enim* vetus Interpres, a Cruquio 1579, editus, explicat per *cur non*, recte, judicante Desbillonio; quum antiqui auctores dixerint *quid enim* per contractionem, pro, *quidni enim?* Cf. Id. Hor. lib. II, Sat. III, 132. Et sic alibi. Exempla congessit Salmasius ad Tertull. Pall. p. 365 seq. Vertunt: *natürlich; das versteht sich; wir konnte es anders seyn?* Nimirum feminis nil injuriosius, quam ob formæ turpitudinem notari.

9. *decurrit læsura invicem*. Decurrit eo consilio, ut invicem læderet, i. e. querelas suas deferret et opem ejus imploraret. Verte: *um ihm wiederum eins anzuhängen.* — [*læsura invicem*. Sic vertebamus: *elle prend tout pour des injures: pour le mortifier à son tour*. Ut vites repetitionem τοῦ *pour*, auri ingratam, scribas, *afin de le mortifier*. G.]

Quotidie, inquit, Speculo vos uti volo, etc.

Lib. III. Fab. VIII. 14. seqq.

Bibliothèque classique latine. *N. E. Lemaire.*

Lith. de Engelmann

Magnaque invidia criminatur filium,
Vir natus quod rem feminarum tetigerit.
Amplexus ille utrumque, et carpens oscula,
Dulcemque in ambos caritatem partiens :
Quotidie, inquit, speculo vos uti volo;
Tu formam ne corrumpas nequitiæ malis;

11. Deest in Cod. Perotti. — 12. *Amplexus ille utrumque.* Ita libri scripti et Editt. Vet. In MS. Per. est, *ille amplexus*; in Rigaltii 2 : *amplexus utrumque ille* Ita Richterus. — 14. MS. Perott. *Continue, inquit ille, speculis vos uti volo.* — 15. Bentlei. hoc et sq. versu *te* legit, ut respondeat præcedenti (suffragante Cu-

10. *Magnaque invidia criminatur.* Gerike : *voll Groll und Eifersucht schwärzt sie den Bruder an.* Sattler. : *Und klagte hasserfullt den Bruder an.*

11. *Vir natus*, quum vir sit. Græci dicunt ἀνὴρ ὤν. Ita passim Cicero : Ep. ad Div. lib. IV, 5, « quoniam homo nata erat, » ubi v. Cortium. Id. Tusc. Quæst. III, 17 : « qui mortalis natus conditionem postules immortalium. » Vide etiam loca Apuleii, Scheffero laudata. — *rem feminarum tetigerit.* V. Exc. VII, ad h. v.

12. [*Amplexus.* A πλέκω, *plier*, et ἀμφί, præp. cujus sensus, non semel, doctorum captum superavit. Vid. quæ nos in nostro tentamine, cui titulus, *Essais sur les Prépositions.* G.]

12 sq. Suaves hi versus parem amoris fervorem egregie exprimunt. — *utrumque*, filium et filiam. — *carpens oscula*, quasi summis labris decerpens. Eleganter. Ita Ovid. Her. XI, 117.

13. Dulcem caritatem. æqualiter distribuens, æquali amore ambos prosequens. Dixit *dulcem*, respectu liberorum, qui passim vocantur *dulces.* In re simili infra fab. XV, 16, dixit *dulcis benevolentia.* Virg. Æn. I, 194 : « socios partitur in omnes Vina. » Cf. Gron. et Burm.

14 sq. *speculo.* Speculum apud veteres imago est cognitionis sui, quæ princeps sapientiæ pars habetur. Inde prudentiæ cum serpente speculum appingitur. *Prasch.* Cfr. vs. 1 et locus Senec. Natur. Quæst. lib. I, c. 17, quem laudant Interpretes : « Inventa sunt specula, ut homo ipse se nosceret : multa ex hoc consecuta; primo, sui notitia, deinde et ad quædam consilium : formosus ut vitaret infamiam; deformis ut sciret redimendum esse virtutibus, quidquid corpori deesset. » Hisce adde Ter. Adelph. III, III, 62 sq. « Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi. »

15. *Tu*, distributive; respicit filium. — *nequitiæ malis. Bona* et *mala* de corporis et mentis pulchritudine et deformitate passim occurrunt, uberius probante Burmanno, qui præter alia laudat Lamprid. Sever. c. 38 : « ut fias animi malis repulsis pulcher. » Suet. Cal. 36 : « singula numerans bona malave corporis. » Quibus adde, quem Desbillonius affert, locum Juvenal. XIV, 215 sq. « nativæ mala nequi-

Tu faciem ut istam moribus vincas bonis.

ninghamo); sed in vulgata nihil reprehendi potest. *Heusinger.* — *malis.* Schefferum *maclis* tuentem, et spondeum in ultima sede admittentem, recte refutat Hoogstratanus. *Burmann.* Ipsi tamen Scheffero hæc emendatio sequenti tempore displicebat, quum per eam periret oppositio, quæ servanda in tota oratione ei recte videbatur. — 16. *vincas bonis.* Bentlei. cui hæc phrasis displicet, legit *penses bonis;* sed, judicante Burmanno, multo durior est locutio *pensare faciem,* quam *vincere.* Nam damna et clades pensantur bonis aliis, non facies, quanquam dici possit *pensare faciei damna.* Trillerus in Obs. crit. p. 279, legit *pingas,* pluribusque hanc sententiam suam adstruit similibus locis. Quem tamen refellit Pet. Paul. Justus in Spec. Obs. Crit. Vienn. 1765, editar. cap. 22, p. 76, qui vulgata lectione nihil simplicius aut expeditius recte affirmat. Etiam Cuninghamus legi jubet *pingas.*

tiæ. » Hoc loco cum clar. Tzschuckio non inepte intelligere possis libidines. Alii tamen vertunt: *böses Herz, tückische Gemüthsart.* Sed *corrumpere formam,* est, *das schöne Gesicht entstellen, schänden.*

16. *Tu* pertinet ad filiam. Insolentior locutio, inter singularia Phædri relinquenda. — *istam* est *turpem.* Sed *vincere bonis moribus faciem turpem,* est, eam quasi delere, obruere et exstinguere, ut nulla ejus ratio habeatur, si comparetur cum bonis moribus. Non diversa multum ratio in illis Senecæ Ep. LVIII: « ratione vitium corporis vincat. » Sic « vince animos iramque tuam, » ap. Ovid. Ep. III, 85, quando non apparet. *Vincere pudorem* dicit Claudian. II, de Laud. Stil. 329, quod fit, quando eum deponimus. Hæc e Notis Burmanni excerpsi. Sattl.: *Du, dass die Tugend siege über die Gestalt.* Sed cl. *Jördens τὸ vincere* reddit, *verschönern.*

Mirifice placet argumentum fabulæ, cui illustrandæ inservire potest locus Apuleii, in Apologia, quem memorat Rittershusius: « an turpe arbitraris, formam suam speculo assiduo explorare? annon Socrates philosophus ultro etiam suasisse fertur discipulis suis, crebro ut semet in speculo contemplarentur? ubi qui eorum foret pulchritudine sibi complacitus, impendio procuraret, ne dignitatem corporis malis moribus dedecoraret: qui vero minus se commendabilem forma putaret, sedulo operam daret, ut virtutis laude turpitudinem tegeret. Adeo vir omnium sapientissimus speculo etiam ad disciplinam morum utebatur. » Simile quoddam dixit Plutarchus Præcept. conjug. teste Rigaltio.

Cum hac fabula compara Gleimii lib. I, fabb. XXI, XXII; Boulangeri fabulam, *le Frère et la Sœur,* lib. II, fab. IX, p. 60.

FABULA IX.

SOCRATES AD AMICOS.

Vulgare amici nomen, sed rara est fides.
Quum parvas ædes sibi fundasset Socrates,
Cujus non fugio mortem, si famam assequar,
Et cedo invidiæ, dummodo absolvar cinis;

3, 4. Hos versus huic loco adsutos esse censet cl. *Jacob.* At bene observat censor doctus in A. L. Z. ann. 1785, II, 281 : *wenn blos das Ueberflüssige solcher Parenthesen ihre Unächtheit beweisen könnte, würde man mehrere ausstreichen können.*

Fab. IX. *Socrates ad Amicos.* — 1. Sunt apud omnes scriptores querelæ frequentissimæ de paucitate amicorum et quassa atque sublesta et lubrica plerorumque fide, ut jam olim observavit Rittershusius. Cic. Am. c. 18 : « qui gravem, constantem, stabilem se in amicitia præstiterit, hunc ex maxime raro hominum genere judicare debemus et pæne divino. » Id. Am. 4 : « ex omnibus sæculis vix tria aut quatuor nominantur paria amicorum. »

2. *parvas ædes.* Græc. οἰκίδιον, uti Socrati a Diogene objicitur apud Ælian. H. V. lib. IV, c. XI, v. Hartman. — *sibi*, ut ipse inhabitaret, non inquilinis locaret. Parvæ enim sufficiebant philosopho. *Burm.* — *fundasset.* Lege quæ de hoc verbo docte observat Hartmannus e Laur. Vall. lib. VI. Elegant. c. 41. Nolteni Lex. Antib. p. 1467, et Bünemann. ad Lactant. Lib. de Mort. Persec. II. Recte capiunt Burmannus et Hartmannus de initio ædificationis, quum fundamenta jecisset futuræ domus, unde de ejus modo judicare possent prætereuntes. Hoc enim significat *fundare*. Ita Virgil. ex quo hujus verbi usum sumsisse videtur, Æn. VIII, 478; IV, 260; VI, 812. Vs. 6 dixit *ponere domum*.

3. *Cujus non fugio mortem.* Non recuso mortis genus, quo Socrates olim periit. Res nota. — *si famam assequar*, intellige, quam Socrates consecutus est. Fama enim h. l. sumitur pro laude ac celebritate, ut *fama Scipionum*. De hac voce Hartmanus laudat Laur. Vall. Elegant. IV, 7, et Serv. ad Virg. Æn. IV, 91. Totum autem hunc locum Rittershusius refert ad Phædri studium posteritatis.

4. Sensus : Facile patior, me circumveniri, et vel damnari atque occidi ab invidis, ut Socrates, dummodo post mortem judicer innocens fuisse. Ita bene Gronov. — *cedo invidiæ.* Simili modo Nep. Cim. III : « quum ille forti animo invidiæ ingratorum civium cessisset, » i. e. facile patiebatur, se ab invidis et ingratis civibus patria expelli. *Invidiæ* autem *cedere*, observante Burmanno, dictum ut *fortunæ cedere* apud Cæs. VII, de B. G. c. 89, et *cedere tempori*, de quibus egit idem vir doctus ad Quintil. Declam. VI, c.

E populo sic nescio quis, ut fieri solet:
Quæso, tam angustam, talis vir, ponis domum?
Utinam, inquit, veris hanc amicis impleam!

FABULA X.

POETA DE CREDERE ET NON CREDERE.*

Periculosum est credere, et non credere.

(*) Hunc titulum ad Græcorum morem expressum habent MSS. Pith. et Rem. At fabularum tituli ab aliena plerumque, non Phædri, manu esse videntur. Cf. Desbillon. Invitus retinui, quia barbarum sonat. Ed.

16. Idiotismo Phædro sollemni dixit *invidia*, pro invidis, ut Liv. lib. IV, 44: « adversæ invidiæ objici maluit, quam, etc. » Sattler.: *immer mag der Hass mich niedertreten.* — *cinis.* Signate de mortuis. Pers. Sat. V, 152: « Cinis et Manes et Fabula fies. » Apud Græc. σποδὸς, σποδιὰ, κόνις. Exempla congessit Hartm. Alciphron. lib. I, Ep. 38, κεῖται παρὰ λίθος καὶ σποδιά, ad quem locum v. elegantissimum Wagnerum T. I, p. 238. — *absolvar.* Id evenit Socrati, cujus accusatores, tandem omnium judiciis condemnati, urbe ejecti sunt; ipse vero post mortem absolutus est. Vid. Diog. Laert. in Vit. Socr. Ex hoc loco coll. Epil. III, 15 sqq. suspicari possis, Phædrum, idem quod Socrates fatum expertum, calumniis inimicorum accusatum, et in vincula publica fuisse conjectum. Vide quæ hanc in rem notata sunt in Vita Phædri et in Excursu XII ad Epil. III, 8 sq.

5. *E populo.* Gell. II, 9: « unus e populo. » Idem quod infra lib. III, fab. XIX, 7, *quidam e turba.* Ubi vide. *Burm.* — *nescio quis.* Formula loquentium de ignotis. Cf. lib. II, fab. V, 20. — *ut fieri solet.* Intellige, inter ædificandum. Profert Schefferus post Rittershusium notum ea de re versum: « Qui struit in calle, multos habet ille magistros. » Vid. de hac formula antiqua Burm. ad Petron. c. XLIX.

6. *talis vir*, tantus. Ita Nep. Themist. 10; Alcib. 6; Sallust. B. J. 10 et 102. Alia exempla suppeditabunt Notæ Scioppii, Burmanni et Heinsii ad Ovid. Fast. V, 460. Ita Græci usurpant τοῖος, ut docuit Spanhem. ad Callim. Hymn. in Dian. vs. 146, teste Burmann. — *ponis domum.* *Ponere* pro *ædificare*, occurrit lib. II, fab. V, 9. Sic alii. Exempla congessit cl. Hartman. Adde Virg. Ge. III, 13. Cf. vs. 4.

7. *inquit* Socrates. Simile dictum Themistoclis, quum in Magnesia triclinium elegantissimum exædificaret, illud ἀγαπᾶν ἔφησεν εἰ τοῦτον φίλων πληρώσει, tribuit Athenæus lib. XII, c. 8, in fine. *Burm.* Vide ad locum Athenæi Casaubonum.

Hæc historia, non fabula est. Compara Fontanii lib. IV, fab. 17.

Fab. X. *Poeta de credere et non credere.* — 1. Seneca Epist. III:

Utriusque exemplum breviter exponam rei.
Hippolytus obiit, quia novercæ creditum est:
Cassandræ quia non creditum, ruit Ilium.
Ergo exploranda est veritas multum, prius
Quam stulta prave judicet sententia.

2. *exponam*. MS. Perott. *ponam*, quod, judicante Burmanno, tolerari potest, si legatur, *breviter exemplum ponam*. Ita et Romulus III, 8: *auctor posuit talem fabulam*. — 5 sq. *multum prius*. Ita MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. In MS. Per. est *semper prius*, quod dedit clar. Brotier. post Philippum. Bentleius legendum censet: *Ergo exploranda est veritas multum et diu, ne stulta prave judicet sententia*. Et enim *multum prius* non ferendum esse statuit, rationem linguæ latinæ « utrumque vitium est, et omnibus credere, et nulli. »

2. *exponam*. Narrabo. Nep. Att. XVIII, n. 5. — [*exponam*. *Exponere*, *ponere ex*, *exposer*; *explicare*, *plicare ex*, *déplier*. Hæc qui docet, non evolvit sensum præpos. *ex* in priori verbo. Insuper addamus τὸ *explicare*, esse *a* vel *e plicis* expedire; et *exponere*, esse ob oculos ponere (merces non explicatas) e loco quolibet asportatas, ac proinde in utroque vocabulo præpositionem elliptice usurpari, ac de verbo subaudito consulendum esse contextum, ut sexcenties apud Græcos. Vid: *explicit* in nostro *Philol.* T. IV, p. 408. G.]

3. Hippolytus Thesei et Hippolytæ Amazonis filius. Qui quum constanti animo sperneret mulierum congressum, a Phædra noverca, absente patre, amatus est. Sed repulsam sæpius passa impudica mulier insimulavit stupri Hippolytum apud Theseum. Ille credulus, filio, qui jam domum impudicam fugerat, mortem imprecatur. Quod votum ratum fecit Neptunus, emisso tauro marino, qui equos Hippolyti consternavit, unde per vepres et saxa distractus periit. Quod ubi rescivit male sibi conscia mulier, scelus suum confessa apud maritum, gladio se confodit. *Hoogstrat.* — *quia*. De quantitate hujus particulæ lege Hoogstratan. et quæ notata sunt ad lib. I, fab. V, 7.

4. Cassandra, filia Priami, facultatem vaticinandi acceperat ab Apolline, hac conditione, ne quis illi fidem haberet. Sæpius exitium Trojæ prædixerat, sed a Trojanis fides ei non fuit habita, Diis ita volentibus. Virg. Æn. II, 246 seq. Sattler.: *Ilium zerfiel in Schutt und Graus.*

5 sq. *Priusquam* pro *potius quam* dixit, ut Liv. lib. III, 44, extr. « neu patiatur virginem adultam famæ prius, quam libertatis periculum adire. » *Bothe.* Veritas accurate (*multum*) exploranda et investiganda est, antequam temere praveque judicando stulte facias. Retrahenda enim hæc ad tempus ante explorationem. Ita recte Gronov. et Burm. — *judicet sententia.* Vindicavit Burmannus usum hujus loquendi rationis, quæ est frequentissima apud veteres ut poetis familiaris. Ita Ovid. Metam. XV, 648: « dissidet et variat sententia; » Phædrus vero dixit mox vs. 56: am-

Sed fabulosa ne vetustate elevem,

postulare *multo prius*. Sed *multum prius* quos etiam habet auctores, quos nominat Burm. ad Ovid. Ep. XVIII, 71; Trist. V, xi, 7, ubi quidam Codd. habent *multum*. Deinde etsi *multum* et *diu*, sæpe solent jungi, non ideo tamen ubique illæ formulæ invitis libris ingerendæ sunt, observante Burmanno. Neque etiam Bentleius patitur, *stultam* dici sententiam, quæ judicet explorata veritate, quando stulta esse jam non possit; sed jam in Notis observatum, locum intelligendum esse de tempore, ante explorationem, ut vis præcepti sit, explorandam multum veritatem, antequam prave judices, ut solent stulti facere, ante exploratam veritatem. Desbillonius edidit: *Ergo exploranda multum est veritas prius*; Cuningham. *multum prope*. — *judicet*. Guyetus et Heinsius volunt *judices*, ut *prava sententia* sit ablativi casus; quo remedio non opus esse judicavit David. ad Cic. III, de N. D. C. 69, teste Burmanno. Cf. etiam Not. ad vs. 6. — *stulta prave*. Ita MSS, Pith. Rem. et Vett. Edit. In MS. Per. est *stulte prava*, quod valde placet Heusingero et cl. Langio, et receperunt Philipp. Lallem. Brot. sicque olim conjecerat Burmann. Addiderunt Bipontini: *quum stulte prava judices sententia*. — 7. In MSS. Pith. Rem. et Vett. Edit. legitur: *Sed fabulosam ne vetustatem elevem*, pro quo vulgo legitur: *Sed fabulosa ne vetustate elevem*. Ita Nevelet. Rigalt. 2. Ursinus, prima Burmanni: quam lectionem recte tuetur Schefferus, sensum fulcire studens subintelligendo id, nimirum quod dixi de exploranda veritate; item Leonhard. cl. *de Schirach*. in Clav. P. I, p. 113. Et placet VV. Cll. Tzschuckio, Langio, Bipontinis. Sed quia *vetustatem* est in libris scriptis, Guyetus, J. F. Gronov. et Burmannus præferunt: *Sed fabulosam ne vetustatem elevent*, scilicet homines, ut supra Epil. II, 3, hoc sensu: ne homines contemnant, leviora ducant, quæ videntur fabulosa ob vetustatem, seu quia fabulis multi fidem non habent, ut illis de Hippolyto et Cassandra, narrabo factum certum, mea memoria. At quum τὸ *elevare* melius ad auctorem, quam ad lectorem referatur, et *fabulosa antiquitas* rectius fidem minuere dicatur, quam minui ab aliis, quemadmodum erudite observant VV. Cll. Tzschuckius et Langius; vulgatam præferendam duxi, quæ etiam recepta est in Editione Didoti stereotypa. Sic etiam locum intelligi volebat Prasehius, legens, *Sed fabulosa ne hac vetustate elevem*, cui obsequuntur Gud. Hoogstratan. Santoroc. Walchius. Bentleius corrigit *fabulosam ne vetustatem eleves*. Ita Cuningh. Sawadon. Philipp. Lallem. Brot. Desbillon. Favet huic lectioni MS. Per. in quo est, *Sed fabulosam ne vetustatem asseras*. Bipontini ediderunt: *Sed fabulosa ne vetustate eam elevem*. Duriter, ut recte videtur Tzschuckio. Alias

bitio dissidens, et fab. XIII, 8, *religio ne peccet*, pro judice religione adstricto; mox vs. 51: *nil spernat auris*, etc. Et sic sæpe apud Phædrum et alios.

7. *ne elevem*, minuam fidem et auctoritatem eorum quæ dixi (vs. 1), *fabulosa vetustate*, allatis exemplis fabulosis, ab antiquitate petitis, quæ poetæ tractarunt. *Elevare* est minuere auctoritatem, extenuare, res gestas verbis deprimere, ut infra lib. IV. fab. III, 5, quo sensu hoc verbum sæpissime legitur, ut Lexica docent et Notæ Burmanni. — [*elevem*. *Elevare*, proprie, *lever de terre*. Attamen figurate, est, *rabaisser*, a bilance, cujus elevatur lanx levior. Quo minuendi sensu, Phædrus (lib. IV, fab. III, v. 5): *Qui facere quæ non possunt, verbis elevant*. Plautus exemplum dedit usurpandi τὸ *elevate*, μειωτικῶ (diminutivo) sensu. G.] — *fabulosa vetustate*. Justin. II, 6: « omnis antiquitas fabulosa est. »

Narrabo tibi, memoria quod factum est mea.
Maritus quidam quum diligeret conjugem,
Togamque puram jam pararet filio,
Seductus in secretum a liberto est suo,
Sperante heredem suffici se proximum.

conjecturas Tollii et Ouveriagii vide in P. III, Phædri p. 165. — 9. MS. Perott. *maritus castam*, quod nescit Burmannus an sit a Phædro, an a Perotti manu. Certe mox vs. 14, sequitur. — 10. *jam pararet filio*. MS. Per. *puram compararet filio*. *Jac. de Rhoer* Fer. Daventr. lib. II, cap. XI, legi vult *parasset*. Sed v. Exc. VIII, ad h. v. — 11. *a liberto est suo*. Revocavi τὸ *est* e Cod. Per. quod jam olim Bentleius reposuerat e conjectura. Ita quoque ediderunt Cunningham. Philippus, Lallem. Brotier. Desbillon. Sed Rittershusio legendum videtur *seductu' st*. — 12.

8. *memoria mea*. Ætate, tempore meo. Nep. Them. X: « hujus ad nostram memoriam monimenta manserunt duo. » Sueton. Aug. 22: « memoriam ante suam, » i. e. ante sua tempora. Plurima exegit Disputin.

10. *Togamque puram*. Ad differentiam togæ *prætextæ*, quæ in limbo attextam habebat purpuram, unde et *prætexta* vocata est; quam togam gestabant filii procerum et nobilium ad ann. XV. (Vid. tamen Exc. cit. sub fin.) Hoc anno in locum prætexta *togam puram* accipiebant, ita dictam, quod tota alba esset, et nihil purpuræ haberet admixtum. *Pura* etiam dicitur Plin. H. N. lib. VIII, 48, etiam *virilis* dicta fuit, quia signum erat, eos jam in viros esse transscriptos. Atque ab illo tempore jam incipiebant se foro sistere et causis agendis operam dare. Ipse vero dies, quo ex ephebis excedebant, vocatur *dies tirocinii*, *Mensinga*. Catull. LXVIII, 15, dixit *vestem puram*. Cf. Cic. ad Att. IX, 19, ab init. — *pararet*. Hoc verbum indicare videtur, filium nondum fuisse puberem, etsi pubertati proximum. Cf. Excurs. VIII supra cit.

11. Seorsum ductus est in locum solitarium, ut nemine arbitro colloquerentur. Hæc enim est vis τοῦ *seducere*. Laudant Interpretes Plaut. Asin. II, II, 95: « me hodie senex seducit solum, seorsum ab ædibus. » Ter. Hec. I, II, 69: « Pamphilus me solum seducit foras. » *Separatim seducere* habet Liv. lib. XXX, c. 5. Quæ exempla docent, satis Latine dici *seducere in secretum*: de quo dubitabat Gudius. Sæpius tamen absolute ponitur hoc sensu. Memorat Burmannus locum Cic. I, de Or. 56: « qui quum Crassum seduxisset atque ad eum retulisset. » Cf. Not. Schefferi et Gronov. it. Gesner. — [*seducere*. *Seorsim ducere*, proprio sensu, interdum adhibetur subornandi et decipiendi sensu. G.]

12. *heredem suffici se proximum*. Sperabat, in testamento patroni, si quid filio contingeret, se substitutum esse heredem, ut veteres solebant primos, secundos, tertios heredes facere in casum mortis priorum. Vid. Sueton. Jul. 83, et Oct. 101. Ita bene Gronov. *Sufficere* heredes dicuntur, qui alios aliis substituunt, usitatius tamen in hac re *substituere*. Verumtamen *sufficere*

Qui, quum de puero multa mentitus foret,
Et plura de flagitiis castæ mulieris,
Adjecit, id quod sentiebat maxime
Doliturum amanti, ventitare adulterum,
Stuproque turpi pollui famam domus.

suffici se. In MSS. Pith. corrupte legitur, *sufficisse*; at in V. C. quo utebatur Rigaltius, Remensi, ut puto, *suffecisse*, pro quo Salmasius monuit legendum, *suffici se.* cfr. Gudius. MS. Per. perperam, *heredem fieri se*, *proximum*. Nonnullæ Editiones, ut Rittershus. Neyel. Ursin. habent, *heredem se fecisse proximum*. Rigaltius et Faber hic versum deesse frustra suspicantur. Vid. Scheff. — 13. *Qui cum.* Ita legitur in MS. Rem. v. Brot. Sed Perottus habet *hic cum*, ut olim conjecerat Heinsius, et editum fuit a Philippo. In MS. Pith. et nonnullis Editt. est *qui dum*; at recte Rittershus. correxit *cum*, vel *quum*; sequitur enim *foret*, et *dum* in hac significatione indicativum sibi jungit. Male autem Schefferus *dum* explicat *dummodo*, quo sensu capitur vs. 28. Coll. fab. præc. vs. 4. Vel ex hoc loco potest intelligi, particulas *cum* et *dum* sæpius esse permutatas, ut vidimus ad lib. I, fab. XV, 10, et lib. I, fab. IV, 2. Docet etiam Serv. ad Virg. Æneid. I, 697, quem memorat Burm. *cum* sæpe pro *dum* malo errore a scriptoribus esse exaratum. De usu vero particulæ *dum* uberius disputat Burmann. — 16. *amanti.*

pro *substituere* dixit Cic. ad Div. V, 10: « Si mehercule Appii os haberem, in cujus locum suffectus sum. » Vid. etiam Nep. Hann. III, 1. Sic alibi. — *suffici* putant poni pro *suffectum iri*, ut Virg. Æn. I, 19, ubi Servius *duci* explicat *ductum iri* v. Scheffer. et Dispootin. At maritus iste testamentum jamjam fecisse putandus est. Libertus autem e medio tollere filium patroni teotabat, non certo quidem sciens, id enim plerumque celabatur, at sperans, se non suffectum iri, sed suffici vel substitui heredem secundum, ita, ut si quid filio humanitus accidisset, jure suffectus in ejus locum censeretur: id quod bene observatum Desbillonio. — *proximum*. Proprie et sollemniter. Eodem modo Pers. II, 12: « Pupillumque utinam, quem proximus heres impello, expungam. » Crebrius appellatur *secundus heres*, i. e. qui tunc demum fit heres, quum primus heres mortuus est. Clar. Sattler.: *der schlau des Sohnes Erbe wegzuschnappen hoffte.*

13. *foret*, fuisset. V. Burm. ad lib. V, fab. V, 10. — *de puero mentitus.* Ita loquitur etiam bis terve Quintil. Declamation. VIII et alii. *Burmann.*

15 sq. [*id quod sentiebat maxime doliturum amanti.* Sic nos olim: *il ajouta ce qu'il savait devoir le plus affliger le mari.* Deleta hac versione, scribas nunc: *il ajouta ce qu'il savait devoir le plus affliger* UN (non vero LE) *mari qui aimait sa femme.* G.]

16. *Doliturum.* Dolorem allaturum esse *amanti* marito, qui diligebat conjugem (vs. 9). Plaut. Capt. I, II, 49, « hoic illud dolet. » Cic. ad Brut. 17: « dolet mihi quod tu nunc stumacharis. »

17. Sic Tac. Hist. III, 41: « quo minos adulteriis ac stupris polluere hospitum domos crederetur. » Gronov. — *famam domus.* Vim habet ad iram augendam. *Tzschuck.*

Incensus ille falso uxoris crimine,
Simulavit iter ad villam, clamque in oppido
Subsedit: deinde noctu, subito, januam
Intravit, recta cubiculum uxoris petens,
In quo dormire mater natum jusserat,
Ætatem adultam servans diligentius.
Dum quærunt lumen, dum concursant familia,

MS. Per. *amantem*. — 20. *deinde noctu*. Bentlej. conjecturam non necessariam, *dein de nocte*, cui obsequitur Cuninghamus, ut rejiciam, non moveor ratione Burmanni, sed quia Phædro *noctu* et alibi placet, ut lib. II, fab. IV, 18, et lib. III, fab. VII, 10, et quia Perottus habet *dehinc noctu*. Burmanno autem *de nocte* tempus mediæ noctis notare videtur, non illud, quod *primo somno* (de quo vs. 31), conveniat. At vero *de nocte* non semper est, media nocte, immo vero passim de quavis noctis parte, quemadmodum *noctu*, dicitur. Ita in loco Horatii, quem Heusingerus affert, lib. I, Ep. II, 32: *ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones*, ubi de prima noctis parte capi potest, quum latrones primo somno sopitos opprimere soleant. Sic apud Cic. pro Mur. 33: *de nocte*, i. e. noctu, *venire*. — 21. *uxoris*. Perott. *cubiculum infelix petens*. — 22. *mater natum*. MS. Per. *natum mater*. Ita Lallem, sed vulgatum est mollius. — 24. *concursant*. Ita

18. *incensus*. Notat iræ vehementiam. — *falso uxoris crimine*, propter crimen uxoris, ceteroquin falsum.

19. *Simulavit*. Vid. lib. II, fab. IV, 20. — *in oppido*. Nomen oppidi ignotum. Vid. ad vs. 35.

20. *Subsedit*, substitit, commoratus est. Non commorationem simplicem, sed quæ insidiarum caussa instituitur, intelligunt Scheffer. et Burm. qui de usu hujus verbi hoc sensu uberius disputant. — [*clam Subsedit*. Hic non simplicem commorationem, sed quæ insidiarum caussa instituitur, intelligunt Scheffer. et Burmannus: quamquidem adnotationem firmat τὸ Græcorum ὑπό, quod, ut Latinorum *sub*, sæpius significat, *clam*, furtim. De hac præpos. ὑπό, vid. nostros in Herodot. geographiam indices. G.]

21. *januam intravit*. Veteres dixerunt, intrare portas, postes, limina, fores, etc. probantibus Scheffero atque Burmanno ex Ovid. Met. VII, 331; IX, 309; XV, 583; Fast. IV, 537. — *petens*. Cf. lib. II, fab. I, 10; lib. II, fab. VIII, 3; lib. IV, fab. XXI, 18, et alibi.

23. *Ætatem adultam*, puerum (vs. 13) qui ad eam adoleverat ætatem, ut proximus esset pubertati, et toga pura jamjam ei parari posset. Vid. vs. 10, et Exc. VIII, ad vs. 10. — *servans*, custodiens. Nep. Cim. 4: « numquam hortis custodem imposuit fructus servandi gratia: » Catull. XVII de puella, « asservanda nigerrimis diligentius uvis, » i. e. custodienda. Conf. Scheffer. Adde locum Terentii Heaut. III, III, 31 sqq. Burmanno laudatum. Quæri potest, quare mater hanc curam egerit? Respondet Burmannus, ne corrumperetur a libidinosis, et ne prædator corporis admitteretur; quem vid. ad Petron. LXXXV, et Quintil. I. O. I, 2. Cl. Sattler.: um der Unschuld Hüterin zu seyn.

24. *Dum quærunt lumen*. Bur-

Iræ furentis impetum non sustinens,
Ad lectum vadit, tentat in tenebris caput.
Ut sentit tonsum, gladio pectus transigit,
Nihil respiciens, dum dolorem vindicet.

habent MS. Pith. et priores Edit. ut Nevelet. In MS. Perott. et Edit. Rigalt. 2. Maittar. Danet. Richter. Walch. al. est, *concursat*. Utrumque rectum. Vid. V. L. ad lib. III, fab. VII, 22. Infra lib. III, fab. XIV, 7, dixit *concurrit populus*, et Quintil. Decl. II, 6: *concurrit familia*, teste Burm. — 26. *vadit*. Vulgo legitur *accedit*. Sed quia in Cod. Per. est *vadit*, quod iræ furentis impetum magis exprimit, recepi. Vide Notas ad h. v. — 27. *sentit*. Per. *sensit*, quod recepit Cuningham, sed præferendum *sentit*. — *transigit*. MS. Pith. et Editiones Rittershusii et Neveleti, *transfigit*, quod est ex glossa. Metrum enim postulat legi *transigit*. Sic jam olim legi jussit Rittershus. sic etiam Taubmann. adscripsit margini Edit. Rittersh. quæ adservatur in bibliotheca Elect. Dresdensi splendida. Vide Gudii Salmannus multa Phædrum censet in hac narratione transtulisse ex Ovid. Fast. II, 347 sqq. quem locum comparabis. — *familia*. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 26, et cf. lib. IV, fab. XXI, 23.

25. Gravissime ad indicandam vim doloris. *Scheffer*. Verte: *Er wusste sich in der Wuth nicht zu lassen*. — *sustinens*. Vid. ad lib. III, fab. VIII, 7, et lib. III, fab. II, 14.

26. *vadit*. De vi hujus verbi, quod celeritatem, impetum notat, et de incitato et violento gradu sumi solet, erudite egit Burm. ad lib. IV, fab. XVII, 12, ubi vide. — *tentat*. Manu, tactu explorat. Exempla vide in Notis Burmanni et Schefferi, quibus adde locum Col. VIII, 11: « sæpius digitis loca feminarum tentanda sunt: nam in promtu gerunt ova, quibus jam partus appropinquat. »

27. *tonsum*. Bene notat Schefferus, solitos esse pueros, alere capillos, et quum ad virilem venissent ætatem, detonsos consecrare Diis, indeque semper tonso esse capite. Vid. Martial. lib. IX, 36, et quos laudant Scheffer. et Santororus. Petron. c. LXVII: « cui deo crinem vovisti. » Itaque tonsum caput signum erat virilitatis; tonsus autem fuerat filius, simul ac toga pura parabatur. Etiam Gronov. capit de coma. Ad barbam tamen referri posse Burmannus censet, etsi non urgeat. Sed de barba minime potest intelligi. Non enim est credibile, hanc ætate XIV, XV, aut XVI, annorum fuisse tonsum. Sic olim statui, probante Censore docto in Ephem. litt. Götting. ann. 1781, Partic. 53. Quum etiam pater *caput*, non vultum tentasse dicatur et tonsum invenisse, nulla est ratio, quare de barba cogitemus. Cf. Jac. *de Rhoer* V. cl. Fer. Daventr. lib. II, c. XI, p. 193. — *transigit*, perfodit. Tac. Ann. XIV, 37: « se ipsum gladio transegit. » Sil. IV, 396: « transegit pectora mucro. » Alia exempla dant Rittershus. et Dispontin.

28. *respiciens*. Curans, attendens. Nep. Milt. 8: « hac populus respiciens maluit eum plecti. » *Scheff.* — [*respiciens*. Curans, attendens. Ita cl. Schwabius, neglecto præp. *re* (*retro*), sensu etymologico, quem

Lucerna allata, simul adspexit filium,
Sanctamque uxorem dormientem cubiculo,
Sopita primo quæ nil somno senserat,
Repræsentavit in se pœnam facinoris,
Et ferro incubuit, quod credulitas strinxerat.

sius legit *transicit*, i. e. trajicit. — 29. *allata*. Heinsius *illata* (probantibus Bentleio et Cuninghamo), vid. Ep. XXI, ad Scheff. et certe ita frequenter loquuntur veteres; sed utrumque verbum se scriptorum auctoritate tueri potest. Plin. IV, Ep. 9, n° 14. Tac. XIV, Ann. 44. Cic. Div. I, 20. Quare tutius, sequi lectiones Codd. MSS. nec unum alterius gratia expellere. *Burm.* — 33. *credulitas*. Al. *cru-*

quidem haud facile, ni fallor, dispicias. Sic apud nos intentum oleum perdat, si quis in vocabulo gallico, *regarder*, diutius immorans, sensum præpos. *re* (*retro*) ubique scrutari velit. Vid. infr. vs. 29. G.] — *dum*; dummodo, ut Prol. II, 6, ubi vide, et alibi. — *vindicet*. Vid. lib. I, fab. XXI, 6; lib. IV, fab. VII, 20. — *dolorem*, ex injuria. Sattler.: *Nichts näher untersuchend, rachedürstend nur.*

29. *simul*. Simul ac. Vid. ad lib. II, fab. IV, 14. — *adspexit*. Vidit. Eleganter de improviso conspectu, ut lib. III, fab. VII, 15. Cf. Scheff. — [*adspexit*; Ad vs. 28, ne bellum in grammaticorum castra inferremus, non improbavimus *attendens*, scholion τοῦ *respiciens*. Sed hic quis ignoscat, si compositi *adspexit*, præpos. *ad*, otiosam dicerem? G.]

30. *Sanctam*. Vs. 14, dixit *castam*; cf. vs. 36... 38. Epitheton sollemne, non raro obvium in lapidibus, ut apud Reines. quem Burm. laudat, Class. XIV, 54: « uxori sanctissimæ. » Hor. I, Od. II, 27: « virgines sanctæ. »

31. *Sopita primo somno*, i. e. recens cœpto, qui arctissimus esse solet. Memorat Desbillonius locum Virgil. Æneid. I, 470: « primo quæ prodita somno, » ubi vid. Servius.

32. *Repræsentavit pœnam facinoris*. Eleganter et Latine dictum. Sensus ex interpretatione Desbillonii: Pœnam, facinori suo debitam, anticipavit, et in se ipso præsentem exhibuit, priusquam lege ageretur. Est autem *repræsentare* in re pecuniaria, pecuniam statim solvere, atque adeo prænumerare diem solvere. Sic apud Sueton. Aug. 101, *repræsentare summam* est, statim numerare. Vid. *Ernesti* in Clav. Cic. et Gronov. Sest. I, 6, p. 30. Hinc dicitur pro, facere aliquid ante tempus, citius, quam debeas, aut constitutum sit; facere statim, nulla interposita mora, non differre. Laudant Interpretes Suet. Claud. 34: « pœnas parricidarum repræsentabat. » Sen. Ep. 95: « petis, ut id, quod in diem suum dixeram debere differri, repræsentem, » i. e. statim faciam. Val. Max. lib. VI, c. V, Ext. 40: « protinus ferro, quod habebat, stricto incubuit; cumque liceret culpam dissimulare... pœnam tamen repræsentare maluit, ne qua fraus justitiæ fieret. » Male hunc Phædri locum vertit Albinus, Gallicus Interpres, *il se punit lui-même*. Multa de hoc verbo congesserunt *Ernesti* l. c. et Gronov. lib. I, Sest. s. de Pecun. Vet. c. VI, p. 30.

33. *ferro incubuit*. Vid. lib. II,

Accusatores postularunt mulierem,
Romamque pertraxerunt ad Centumviros.
Maligna insontem deprimit suspicio.

delitas. — 35. *pertraxerunt.* Burmanno aptius videtur *protraxerunt*, quam lectionem multis tuetur; nihilo vero secius *pertraxerunt* recepi. — 36. *Maligna insontem.* Perott. *magna insontem.* — *suspicio.* Gud. et Salmas. legi volunt *suspectio.*

fab. VII, 8. — *credulitas*, credulus. Vid. vs. 13... 16. — *strinxerat:* Vid. lib. V, fab. II, 5.

34. *postularunt.* In jus vocaverunt. Hoc enim verbum sæpe dicitur sensu forensi, in quo proprie est, in caussis privatis prætorem rogare, ut liceat actionem alicui intendere; in caussis publicis vero, ut liceat nomen deferre; unde deinde, per metonymiam antecedentis pro consequente, pro *accusare* dicitur, ut hoc loco. V. *Ernesti* in Clav. h. v. In universum dicitur de omni desiderio, apud prætorem exposito. V. lib. I, D. de Postul. Hoc sensu Schefferus cepit contra mentem Phædri. De hoc verbo, quod hic ponitur absolute, consules Brisson. de Verborum Significatione, voc. *postulare* et Dispontini Collectanea.

35. *pertraxerunt.* Vi et cum molimine traxerunt. Est verbum proprium juris. Val. Max. V, 11, 3 ext. « quodsi qua providentia deorum effici posset, ut excellentissimi viri patriam suam in jus ad aliam civitatem pertraherent. » Schefferus laudat Hor. I, Sat. 1, 11: « ille datis vadibus qui rure extractus in urbem. » Quibus addi potest vetus consuetudo, manus injectione adversarium trahendi in jus, Lege XII Tabb. introducta, de quo vide cl. Schmidii Dissertat. de Jurisprud. Phædri p. 36. Factum autem extra Romam fingi debet, in oppido aliquo, unde Romam usque pertraxerunt. V. Burm.

36. *insontem deprimit suspicio.* Hunc locum, quem plurimi Interpretes neglexerunt, egregie illustravit cl. Lindnerus, Tentam. Phil. Crit. P. II, p. 7, *deprimit* pro simplici *premit*, i. e. gravat, *sie war bey aller ihrer Unschuld sehr gravirt.* Cl. Sattler.: *der traurige Verdacht, sie hab' an sich allein das Erb zu ziehn gesucht, lag auf der Unschuld hart.* Suspicio, quæ mulierem innocentem gravabat, hæc erat, quod bona possideret (v. 37), morte mariti et filii ad se delata, et videri poterat cædis caussa esse, ut hæc ipsa bona ad se devenirent. Justo brevius dicta hæc. Non autem objici potest a jurisconsultis, mulierem heredem esse non potuisse bonorum mariti, quum constet, ad uxorem demum deferri bonorum successionem, marito defuncto ab intestato, idque deficientibus omnibus cognatis, quod suspicari h. l. vix licet. Namque illud quidem verum est, ex jure recentiore, h. e. Justinianeo, non item ex jure prisco, sive ante-Justinianeo; siquidem ex hoc jure uxores, quæ *in manu* erant, inter *suos* heredes numerabantur, adeoque marito succedere poterant; de quo erudite exposuit Heineccius in Syntagm. Antiquitt. Romanar. Jurisprud. illustrant. lib. III, tit. 1, §. 5, p. 15. Coll. §. 2.

Quod bona possideat. Stant patroni, fortiter
Caussam tuentes innocentis feminæ.
A Divo Augusto tunc petiere judices,
Ut adjuvaret jurisjurandi fidem,

Conf. Not. ad Prol. III, 45, et V. L. l. c. — 39. Hic versus in MSS. literis quadratis rubris tanquam titulus scribitur, fide Gudii. MS: Per. *Pontificem maximum rogarunt judices.* Agnoscas hic episcopi manum, quæ *Divum* Augustum dici non passa est. *Burm.* — 40. *Ut adjuvaret.* Bentleius, *ut advocarent jurisjurandi fidem*, i. e. ut liceret eis jurare, sibi non liquere. At reclamant Harius atque Burman-

37. *stant patroni*, scilicet pro illa, seu a partibus mulieris insontis. Verbum forense, quod proprie usurpatur de caussarum patronis, quum judices *sedere* dicantur, ut lib. I, fab. X, 6. Desbillonius post Burmannum laudat Hor. I, Sat. IX, 38 sq. « dispeream, si aut valeo stare, aut novi civilia jura. » Idem vir doctus interpungit post *fortiter*; præiverat Brotier. Forte huc referri potest Cic. ad Div. I, Ep. 4 : « quum in senatu pulcherrime staremus, » i. e. quum caussæ, quam susceperam, defensio bene mihi cederet. Adde lib. V, fab. V, 2. Sattler. : *Sachwalter fochten tapfer.*

38. *fortiter tuentes.* Quintilian. sæpe de caussarum actoribus *fortiter dicere.* Vid. ad lib. II, Inst. 12, et X, 4, et in Declamatt. passim. *Burmann.* Quintil. I. O. VI, c. 1, p. m. 449, in eadem re : « Quædam tam fortiter tuenda, quam facta sunt. » V. Scheff. — *innocentis.* Vs. 36 dixit *insontem.*

39. *Divo Augusto.* Non potuit nisi post ejus mortem *Divum* appellare, quoniam, ut ait Tac. Annal. lib. XV, c. 74 : « Deûm Honor Principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit, » ad quem locum Lipsius alium affert Tertulliani : « Si non de mendacio erubescit ejusmodi adulatio, hominem deum appellando : timeat saltem de infausto. Maledictum est, ante Apotheosin, deum Cæsarem nuncupare. » Quare imperatores boni post mortem demum a Romanis vocabantur *Divi*, etsi interdum adhuc vivis hoc nomen per adulationem sit tributum, more, quem Domitianus induxit, nomen sibi dei adscribens, quo ab aliis appellari vellet. Vide viros doctos ad loc. Tac. cit. in Edit. Gronovii c. Not. Var. coll. Suet. Aug. c. 97. Ceterum hic locus luculenter probat, Phædrum vixisse Augusti tempore. Quod enim poeta sua memoria factum esse scribit, id neutiquam regnante Tiberio, aut Caligula, sed Octavio Augusto evenisse censendum est.

40 sq. Recte hunc locum exposuerunt Faber et Scheffer. — *fidem jurisjurandi* more suo Phædrus dixit pro judicibus, jurejurando adstrictis, quibus in caussa obscura sollemne erat juramentum, *sibi non liquere.* Quo liberantur, judicio ad imperatorem devoluto. Vid. Brisson. de Form. p. m. 480. Gell. XIV, 2. Itaque sensus erit : petierunt, ut adjuvaret, sublevaret se juratos, atque a pronuntiatione sententiæ liberaret, et ipse cognoscere vellet; quia fecissent fidem jurejurando, sibi non liquere. Ita jurisjurandi

Quod ipsos error implicuisset criminis.
Qui postquam tenebras dispulit calumniæ,
Certumque fontem veritatis reperit,
Luat, inquit, pœnas caussa libertus mali.

nus, quos vide. Cuninghamus, *ut ejurarent*. — 41. *Quod ipsos error*. MS. Perott. *quando ipsos terror*. Non displicet *quando* pro *quia*, ut lib. III, fab. IV, 6. — 42. *dispulit*. MS. Gud. i. e. Pith. *distulit*, de qua lectione amplius deliberandum censet Burmannus, quum non a librario videatur profecta, quia *differre* pro *dissipare* rarioris sit usus, quam *dispellere*. Usos vero veteres hoc sensu, docet Burmannus ad Vellei. II, 79. Hic versus in MS. Per. deest. — 43. *Certumque fontem*. MS. Per. *qui postquam fontem*. — 44. Perottus: *pœnas pessimus libertus*.

fides eorum servatur. Cf. Suet. Aug. c. 33, et Excurs. Ernesti ad Suet. Cæs. 43. Huic interpretationi favet, quod nihil post hæc judices illi faciant, sed Augustus solus caussam cognoscat et sententiam pronuntiet. Paullo aliter intellexit locum J. F. Gronovius, scilicet ut interventu suo succurreret ipsorum religioni et provideret, ne per imprudentiam male judicarent, atque ita violarent jusjurandum, quod dederant, secundum leges se judicaturos, postquam judices facti essent. Ita capiunt Gudius, Dispontin. Santoroc. Heusinger. — *error*. Eleganter de ambiguitate, incertitudine, obscuritate. V. Scheffer. Cic. pro Sext. c. 38: « quum quærerent alii Numerium, alii Quinctium, gemini nominis errore servatus est. » Ovid. Fast. V, 362: « errores abstulit illa meos, » ubi est ignorantia. Dicunt autem judices, errorem criminis ipsos implicuisse, quia nesciebant se expedire, nec sententiam suam dicendi reperiebant certam viam, ut lib. IV, fab. V, 33: « solvit errorem omnium. » Cf. Burm. vs. 41, verte: *weil sie sich aus einer so verwickelten, intrikaten Sache nicht finden könnten*. Quæ ad h. v. notantur a Bothio, sunt verba Harii, non Burmanni. Vid. Harii Ep. crit. et Not. Bentl. p. 59.

42. Versus elegans. Sensus: postquam intellexit, caussam tanti facinoris esse liberti calumniam (v. 44), cui quidem rei hucusque tenebræ erant offusæ: Sattler.: *Als er die Dunkelheit der Sache aufgeklärt*. — *dispulit*, dissipavit. Aptr. Sæpissime enim veteres hoc verbo utuntur de tenebris, nebula, tempestatibus et similibus. Cic. Tusc. I, 26: « Philosophia ab animo, tanquam, ab oculis, caliginem dispulit. » Vid. Burm. ad h. l. qui laudat Gronov. ad Liv. lib. XXVI, c. 17.

43 seq. Equidem cum cl. Langio *certum veritatis fontem* nolim intelligere de liberto, qui multa de puero et plura de flagitiis castæ mulieris mentitus erat (vs. 13 seqq.), per quem res patefacta sit. Non enim est credibile, huncce libertum suum ipsius nomen ad Augustum detulisse et se caussam mali esse professum. Sed vero est simile, quum vidisset pater, a liberto dolo circumventus, se pectus filii gladio transegisse, eumdem præsentibus servis (*allata lucerna*), antea quam ferro incumberet, multa de calumnia liberti conquestum, graviter in hunc tanquam caussam tanti facinoris, in-

Namque orbam nato simul et privatam viro
Miserandam potius, quam damnandam, existimo.
Quod si delata perscrutatus crimina
Paterfamilias esset, si mendacium
Subtiliter limasset, a radicibus

45. *simul et.* MS. Per. *simul ac.* — 47. *delata.* Varie tentarunt h. l. interpretes. MSS. Rem. Pith. et Editiones pleræque habent *damnanda*, quod merito displicuit. Schefferus conjicit *clam tanta*; Heinsius, *enodanda*, quam lectionem multis exemplis firmare studet; Bentleius, *cunctando*, ut opponatur versui 25; qua conjectura Burmanno nil infelicius videtur; eam tamen probat clar. Schirach. in Clav. P. I, p. 207. Gudius, *tam infanda*; Burmannus, *donanda*, i. e. ignoscenda, hoc sensu: si perscrutatus esset crimina illa falsa, reperisset, illis ignoscendum fuisse, quia mater sancta custodiebat ætatem adultam. Non solum enim ita loquuntur veteres, sed librarii etiam verba *damnare* et *donare* permutarunt, id quod erudite demonstrat vir doctus. Conjiciebat is etiam, *delata*; quæ conjectura confirmata est Codice Perotti, in quo est, *quodsi delatum bene scrutatus crimen*, adeo, ut conjecturis virorum doctorum non opus sit. *Delata* e MS. Per. ediderunt Lallemant. Brotier. Bipontin. Desbillon. Et Heusingerus hanc lectionem, quam olim recepi, unice putat veram. — 49. *limasset.* Ita MSS. Pith. Remens. et vett. Editt. quæ lectio multis suspecta est. Itaque jam olim Scioppius legendum existimabat *rimasset*, ἀρχαϊκῶς, pro, *rimatus esset*, addicente Salmasio, sed improbantibus Fabro, Heinsio et Burmanno. Sanadon. Philipp. Lallem. ediderunt *rimatus*. Bentleius autem totum hunc locum ita constituit: *si mendacium subtiliter rimatus a radicibus; Non evertisset s. f. d.* — *A radicibus.* Schefferus ad Obseq. c. CXXIII, videtur probare *radicitus*, ut lib. II, fab. II, 9: *funditus evellere*. Ita quoque conjicit Heinsius. Sed quum Latine dici possit, *radicibus evertere* (vid. Not.), hac

vectum eique diras imprecatum esse. Per servos deinde Augustus, caussa cognita, veritatis fontem reperit. Servi enim in quæstionem postulati, eorumque testimonia vi tormentorum expressa fuisse videntur, ut mos erat apud Romanos, de quo uberius disseruit Heineccius in Syntagm. Ant. Romanar. lib. IV, Tit. XVIII, n. 25. — [*reperit*; malim pro metro *repperit*, quod hic non appellabimus synonymum τοῦ *invenio*. Vid. lib. IV, fab. IV, 11, *servitutem reperi*; et Prol. I. G.]

47. *delata* a liberto. V. vs. 13... 16, cf. V. L. Cl. *Bothe* edidit *tam vana*, pro *damnanda*, quod habent MSS. Pith. et Rem. Non displicet lectio; eamdemque probat Censor doctus Lipsiensis. At, ni fallor, rectius recepta fuisset lectio MSS. Perott. *delata*.

49 sq. *Subtiliter*, accurate. Ita Cic. Læl. II: « qui ista subtilius quærunt, » i. e. accurate. Id. Or. 21: « subtiliter persequi. » — *limasset*, disquisivisset, examinasset. Limare mendacium verbis Burmanni est, crassum et impudens mendacium subtili indagatione et examine, quasi lima quadam deminuere, et corticem, quo velatur, detrahere. Hinc Desbillonius *mendacium subtiliter limatum* explicat, mendacium detectum, quia limando contingit, ut quale est appareat. Ista locutio inter singularia Phædri referenda. Etsi enim nonnulli inter-

Non evertisset scelere funesto domum.
  Nil spernat auris, nec tamen credat statim :
Quandoquidem et illi peccant, quos minime putes,
Et qui non peccant, impugnantur fraudibus.
  Hoc admouere simplices etiam potest,
Opinione alterius ne quid ponderent.
Ambitio namque dissidens mortalium

emendatione supersedere licet. — 50. *funesto*. Sunt qui legi jubeant *funestam*. Ita *funesta domus*, Ovid. Metam. VII, 575, et ad Liviam 474, et *funestæ manus* Halcyones, merso Ceyce, Metam. XI, 584. Sed *funesto* reliquendum Phædro, ut *irato impetu*, et similia. *Burm.* — 52. *putes*. MS. Per. *putas*. — 54. A vers. 54 Perottus reliqua omisit. — 55. Nevel. Rittersh. Ursin. Wasius de Senar. p. 120, ediderunt : *opiniones alterius ne quis ponderet*, conjectura orta e lectione MS. Pith. *qui sponderet*. Praschius legi jubet : *opinione alterius ne quis pendeat*; Heinsius vero : *opinione alterius ne quid ponderent*.

pretes laudant locum Cic. lib. II, Off. c. 10 : « alia est illa, quum veritas ipsa limatur in disputatione, Subtilitas, » ubi *limare* pro *examinare* capiunt; tamen non succurrit exemplum, ex quo probari possit, veteres eodem modo dixisse, *limare mendacium*. Ceteroquin, testibus Rigaltio et Gudio, Vet. Gloss. habent : *Limatur* (leg. *limat*), *rimatur*, *terit* (f. *quærit*), ζητεῖ. Cfr. Joh. Stephanus ad Saxon. Grammat. Hist. Dan. lib. I, p. 77, quem Burm. laudat. Sed locus Horatii I, Ep. XIV, 37. Broticrio laudatus, huc non potest referri. Cf. A. L. Z. ann. 1800, Partic. 166, p. 591. Interpungendum esse post *limasset*, ita, ut conjungatur, *a radicibus evertisset*, quemadmodum jam olim voluerant Rittersh. Faber, Scheffer. Salmasius; non *limasset a radicibus*, Burmannus jamjam vidit; quia duplici additamento *subtiliter* et *a radicibus* idem dicere videretur; neque etiam *a radicibus limare* æque Latine dici potest, atque *a radicibus evertere*. Gudius tamen et Bentlei. *a radicibus* conjunxere cum *limasset*, quemadmodum edidere Rigalt. Nevel. Maittar. Danetus. *A radicibus evertisset*. Ita dixit Phædrus, ut Virg. Ge. I, 319 : « seges ab imis radicibus expulsa. » Eadem ratio est in *a stirpe*, ut Liv. IX, 34 : « a stirpe gens exstincta. » *Burm*. Quibus adde Virg. Æn. V, 449, et Ovid. Met. VII, 226.

51... 53. De sensu, his versibus tribuendo, v. Exc. VIII fin. — *Nil spernat auris*. Hæc poetis familiaria, ut *oculi videre*, *manus facere*, *etc.* dicantur, quæ per ea homines efficiunt. Vid. Burm. ad vs. 6.

54. *simplices etiam*. Ita junge, non cum Scheffero : *Hoc etiam simplices a. p.*

55. Sensus : ne quid æstiment, vel judicent ex opinione, vel dictis aliorum, i. e. ne quid verum aut falsum credant, quia hic vel ille dicat, sed prout ipsi explorando invenerint. Cf. Gronov.

56 sq. Sensus : Homines, partium studio abrepti (*ambitio*), in judicando de aliis non æquitati, aut

Aut gratiæ subscribit, aut odio suo.
Erit ille notus, quem per te cognoveris.
Hæc exsecutus sum propterea pluribus,
Brevitate nimia quoniam quosdam offendimus.

veritati, sed favori, aut odio suo serviunt. Quo fit, ut hæc in eaussa variis dissideant sententiis (*dissidens*). Apte laudat Tollius locum Cic. lib. II de Or. c. 42. — *Ambitio* dicitur de omnibus rebus, quas aut gratiæ colligendæ eaussa facimus, aut ut nos gratiosos esse ostendamus apud alios. Vid. *Ernesti* Clav. h. v. Hinc pro partium studio occurrit apud Liv. III, 47 : « per ambitionem sibi jus non dictum, » et Cic. Cluent. 26, habet *ambitio judicum*. Vide de vi hujus vocis Gron. ad Liv. XLV, 36. — *subscribit*, assentitur. Dictum vel ab eo, quod dispensatorum rationibus, si eas probassent, subscribebant domini; vel inde, quod accusatorum libellis subscribebant secundi accusatores. Conf. Not. Gronovii et *Ernesti* in Clav. Eodem sensu Liv. lib. XXIII, 47, dixit, « subscribere odio. » — *dissidens*. Referendum ad partium studium mortalium, quo efficitur, ut in judicando de aliis sententia dissideat et variet. Varie explicant, Sattlerus, *Partheysucht, welche Sterbliche entzweyet;* Lallemant. *qui dispute sur tout, toujours en mouvement;* Scheffer. *adversa;* Gerike : *doppelstimmig*.

58. *Erit*. Bene viri docti explicant, *esse debet*, vel *vere est*. In præceptis enim futurum loco præsentis solet usurpari, ut lib. IV, fab. IV, 12 : « Hæc iracundos admonebit fabula. » Idem est ac si dixisset generali effato, esse illum solum notum. Itaque recte cl. Sattler. : *man kennt nur den genau, den man selbst kennen lernt*. Cf. Burm. — *per te*, i. e. sine alterius ope, non ex relatione aliorum, consuetudine. Vid. Phædr. lib. II, fab. I, 3; Cic. pro Arch. c. 7 : « Ego multos sine doctrina *per se ipsos* moderatos et graves exstitisse fateor. » Viros doctos, qui hanc formulam illustrarunt, nominat Burmannus. Confr. Drakenborch. ad Sil. Italic. XI, 447.

59. *Hæc pluribus exsecutus sum*. Epimythium hujus narrationis solito verbosius exposui, quoniam brevitate nimia Promythiorum vel Epimythiorum quosdam lectores offendi. Ita recte locum vult intelligi clar. *Jacobs* in Observatt. huic libro præfixis. Coll. *Nachträge zu Sulzer*. T. VI, p. 73, Not. * ubi vide.

60. *Brevitate nimia*. E conjectura cl. Langii lectores Phædri offendebantur nimia brevitate verborum et obscuritate inde orta, non, quod putabat Phædrus brevitate fabularum, quæ in laude poni solet. Sed præferenda interpretatio Jacobsii V. D. Cf. Not ad Epil. IV, 7. De duplici autem brevitate concisa et rerum et verborum, in numero virtutum Phædri habenda, uberius disputavi in Diss. de eo quod pulchrum est in Phædro. — *offendimus*. Vid. Epil. IV, 4.

Compara Lichtwehrii lib. II, fab. V.

FABULA XI.

EUNUCHUS AD IMPROBUM.

Eunuchus litigabat cum quodam improbo,
Qui, super obscena dicta et petulans jurgium,
Damnum insectatus est amissi corporis.
En, ait, hoc unum est, cur laborem validius,

2. *Qui.* Alii, ut Nevel. Rigalt. Ed. 2, legunt *cui*, quod habet MS. Pith. e sollemni illa τοῦ *c* et *qu* permutatione, de qua erudite disserit Gud. ad Fab. seq. Sed Heinsius cum Rittershus. legit *qui*, quæ lectio deinde confirmata est Cod. Per. Guyetus tamen revocavit *cui*. — 3. *amissi corporis.* Ita legitur in MSS. Pith. Remens. et Editt. vett. sed quia *amissum corpus* recte dici posse negant, varie h. l. sollicitant Critici. Praschius conjicit *amissi roboris*, i. e. virilitatis, probante Heinsio Ep. VIII, ad Scheffer. Sanadon. et Philipp. *abscissi corporis*, præeunte Praschio; alii, ut Scheffer. emendant *accisi corporis*. At vero quum *corpus* pro *virili parte* rectum sit, et *amittere virilitatem* dici possit; probantibus Rigaltio atque Scheffero es JCtorum scriptis, lib. IV, Pand. ad L. Corn. nihil impedit, quo minus *amissum corpus* dicatur de eadem re. Etiam Cicer. lib. VII, ad Div. 26, etsi sensu paullulum diverso dixit, *vires et corpus amisi*. Cf. Burmann. — 4 seq. In-

Fab. XI. *Eunuchus ad Improbum.* — 1. De Eunuchis plurima congesserunt Rigalt. et Freinshemius.

2. *super*, præter, ut sæpe apud Suetonium (v. Burm.) sic tamen ut addat et augeat. *Tzschuck.* Liv. lib. XXVIII, c. 46: « exercitum *super* morbum etiam fames afflixit » (al. *affecit*). Multa exempla de hac particula collegit Dispontin. cui adde Tursellin. p. 1258. — *obscena dicta. Zoten.* Ita Ovid. Fast. III, 695, ubi vide Heinsium. Refertur τὸ *obscenus* ad turpitudinem non verborum modo, quod usitatissimum est, ut h. l. sed actus etiam venerei et quicquid eo pertinet. Habebantur autem Eunuchi pueri ut plurimum fœdæ libidinis caussa. V. Gronov. — *petulans jurgium*, alterius exagitandi caussa institutum. Et fuerunt fere obnoxii ejusmodi petulantiæ Eunuchi. Vid. Lucian. in Eun. *Scheff.*

3. Sensus: ereptam virilitatem cum irrisione objecit. — *amissi corporis. Corpus* de virilitate capiendum, cf. vs. 5. Ita Hor. I, Sat. II, 43: « dedit hic pro corpore numos, » ubi Acro: *corpore*, i. e. *obscena parte corporis.* Huc referenda etiam loca, in quibus *corpus* de pudendis solet usurpari, ut *facere quæstum corpore.* Plaut. Pœn. V, III, 21; Liv. lib. XXVI, 33. Eodem modo Græcos δέμας usurpasse docet Casaub. Animadv. in Athen. I, 5, teste Burmanno, qui etiam illa Plauti Bacch. III, III, 78, de pudendis feminarum partibus capit, et omnino de voce *corpus* plura congessit ad Petron. c. CXII et CXXX. « Virilitatis ereptæ damna, » dixit Martial. IX, 7; Juvenal. XII, 35: « cupiens evadere damno testiculorum. » Cl. Sattler.: *Verstümmelung des Körpers.*

4 seq. Non satis liquere putant

Integritatis testes quia desunt mihi.

commode admodum credebam olim hæc verba cohærere præcedentibus et sequentibus, et tribui ipsi Eunucho, quare potius continere scomma insectatoris improbi arbitrabar, et forte legendum esse conjectabam, *En ait, hoc unum est, cur labores validius, Integritatis testes quia desunt tibi*, ut jocus sit in ambigua vocis *laboris* significatione, quasi dicat, hoc unum, id est, solum est, cur plus laboris in hac lite nostra insumas, quia testes integritatis et candoris desunt tibi, quæ mihi facilius per se constant; vel *labores* est magis sollicitus sis, verearis ne perdas litem, ut *laborare* sumi vidimus ad Petron. cap. CXV. Respondet vero Eunuchus sequenti versu, *Sed quid*, etc. nondum tamen forte patet nobis hujus dicti obscuritas, quæ potest latere in illo verbo *labores*, ut apud Petron. cap. XCII: *juvenis laboriosus*. Nunc adhuc dubito, an Eunucho hæc verba sint tribuenda, an improbo. Non liquet. *Burmann.* Hæc mihi displicere, ingenue fateor. Cf. Not. ad h. l. Heinsius arbitraria, nec necessaria emendationa legit: *quin, ait, hoc uni est, cur laborem valdius. Quin ait* placet Bentlein, et receperunt Cuningham. et Didot. Conjicit etiam Heinsius *integritati*, cui conjecturæ favet MS. Per. Schefferus pro *en* mallet *et*, hoc sensu: etiam hoc est unum ex iis, ob quæ tan-

Interpretes, an hæc sint verba Eunuchi, an improbi. Sed vero est simillimum verba esse Eunuchi. Vid. Diss. cl. *Jacobs* de Fabulatoribus Latin. in Additam. ad Sulzeri Theor. T. VI, p. 64. Hosce autem versus ita interpretor: En hoc unum solum est, quod in hac lite me valde sollicitat, multis afficit doloribus, quod mihi desint testes integritatis, i. e. quod non habeam, per quem probare possim innocentiam meam. Notandum, τὸ *integritas* hic sumi ambigue, quia et de viro integræ vitæ potest capi, ut Cic. pro Planc. I: « vita integerrima; » Hor. I, Od. XXII, 1: « integer vitæ scelerisque purus, » et Quintil. VII, 3: « vitæ anteactæ integritas » habent (coll. Epil. III, 30), et de non castrato, sed qui corpore est integro. Ita bis dixit Cic. Fin. II, 11, et V, 28, « integritas corporis. » Sic opponuntur *integri* vulneratis et mutilis apud Livium, Juvenalem, alios. Juven. X, 288: « Ceciditque Cethegus integer et jacuit Catilina cadavere toto: » opponit autem illos Pompeio, cui caput erat amputatum; Stat. Theb. IV, 94: « jam lætus et integer artus. » Id. VIII, 486: « puer malasque genasque (Barth. edidit *comamque*) integer. » Contra de Eunuchis dixit Hor. I, Od. XXXVII, 9 sq. « contaminatum gregem turpium virorum » (ad quem locum v. *Jani* et Schirach. in Clav. v. *morbus*). Nam *contaminata* opponuntur *integris*, teste Cicerone Top. c. 18, et *contamino* a Græco τέμνω multi deducunt: unde et in Glossis *contaminat* συγκόπτει et hinc Ter. Andr. Prol. ait, « contaminari non decere fabulas, » sed integras vertendas ex Græcis, non mutilandas. Hæc e Notis Burmanni excerpsi. Hinc Fabro *integritas* est ἀρσενότης, Schirachio vero, V. ill. (Clav. v. *integritas*) ἀῤῥενότης. Vox *testes* (vs. 5), Græce μάρτυρες, ὄρχεις, δίδυμοι, itidem ambigue capienda est, ut simul Eunuchus occulte significet, sibi dolere, deesse sibi testes virilitatis. Cf. v. 3.—*cur* ita hic ponitur, ut *caussa* non exprimatur, sed subintelligatur quemadmodum Cic. pro Cluent. c. 53: « quid est cur tu in isto loco sedeas? » — *Laborare* eo, quo

Sed quid fortunæ, Stulte, delictum arguis?
Id demum est homini turpe, quod meruit pati.

FABULA XII.

PULLUS AD MARGARITAM.

In sterquilino pullus gallinaceus

topere tecum contendo. Frustra. — 6. *delictum*. Heinsius et Gudius conjiciunt *defectum*, hoc sensu: quid Eunuchum, defectum hominem, infortunii sui arguis et accusas? In MS. Pithœi enim reperitur, *delectum*.

1. *sterquilino*. Vulgo legitur *sterquilinio*, quod perperam retinent, Nevel. Ursin. Scheff. Santoroc. Lallem. Brotier. Didot. Sic etiam habent Anonymus Nilant. et Romulus cum Divion. ium Nilantii; quam lectionem versus iambici ratio repudiat. Itaque viri docti, Salmas. Gud. Bentlei. ad Ter. Phorm. III, II, 41. Burm. Desbillon. scribendum putant *sterquilinio*, vel *sterculino*. Posterius, quod tuetur Bentlei. l. c. reperias apud Plaut. Cas. I, I, 26, et Pers. III, III, 3, quibus locis tamen Bipontini edidere *sterquilinium*. Sed præfero *sterquilino*, quia in antiquissimo Codice Veneto Catonis et Varronis, qui reliquos libros quoscunque et fidelitate et vetustate superare creditur, nunquam *sterquilinium*, sed semper *sterci*-cepi, sensu sæpe occurrit, Cic. ad Div. VII, 25: « quod epistolam conscissam doles, noli laborare; salva est domi. » Varr. R. R. III, 17: « non laboro hoc loco, discessisse Merulam. » Sic alibi. *Laboriosus* autem dixit Cicero de homine, multis doloribus affecto, de Fin. II, 28. De voce *validius* vide ad lib. I, fab. XIX, 8. Versum 4 apte vertit cl. Sattler.: *Das betrübt mick eben*. Alii Interpretes ut Gronov. Walch. Freinshem. Hoogstrat. hunc locum aliter exposuerunt, ad quos ablegamus, quorum interest.

6. *Sed quid*. His particulis utimur, quoties in pauca contrahere vel abrumpere volumus orationem, et quasi superfluam et inanem operam nos sumere indicamus. Vid. Cerd. ad Virg. Æn. II, 101; Ter. Ad. IV, v, 43: « Sed quid, Æschine, nostra? » et ita passim. *Burm*. — *delictum*. Epil. II, ult. « crimen fortunæ, » ubi vide. Coll. Ovid. Met. III, 141. Non culpa sua dicit virilitatem sibi ereptam esse, sed fortunæ.

7. Sententia hæc Eunuchi, quam Phædrus, loco Epimythii, ipsi tribuit (Male Schefferus vs. 6 et 7 tribuit Phædro), generalis quidem est, sed potest hunc præcipue improbum, qui forte adulter etiam erat, tangere: ut indicet Eunuchus, sibi abesse testes crimine fortunæ, quia infanti sunt exsecti; sed quum adulteris deprehensis virilia exsecentur, et testes caudaque salax demetantur, ut ait Hor. I, Sat. II, 45, hæc merito illis accidere, ideoque turpe esse. *Burmann*. Acumen inest, si improbum idem damnum passum esse putemus ob deprensum adulterium. *Tzschucke*.

FAB. XII. *Pullus ad Margaritam*. — 1. *pullus*. Veteres per *pullos* intellexisse gallos gallinaceos, quam

Dum quærit escam, margaritam reperit.
Jaces indigno, quanta res, inquit, loco!
Hoc si quis pretii cupidus vidisset tui,
Olim redisses ad splendorem pristinum.

linum scriptum reperit Pet. Victorius ad Cat. R. R. cap. 2, *stercilinum* vero et *sterquilinum* veteri pronuntiatione nihil differebat, id quod erudite probat Gudius. At cel. *Schneider* ad Cat. R. R. II, 3, ubique *stercilinum*, vel *sterculinum*, quod est in Philoxeni glossis, scribendum censet. — 2. Inserit Bentlei. post *margaritam*, *ut*. Sed si hæc hiant et laxa sunt, centies Phædri oratio ita juvari debet. *Burm.* — 3. *quanta res.* Ita vulgo legunt. Sed Rittershus. Gud. et Heinsius, quibus parent alii, conjiciebant, o *quanta res;* nec sine veri specie : facile enim *o* poterat absorberi in ultima syllaba præcedentis *indigno*. Favet etiam huic lectioni, quam olim recepi, lib. I, fab. VII, 2, *o quanta species*, et Romulus Ulm. habet, o *bona res in stercore jaces*. Neque obstat quod sequitur vs. 4 : *o si quis*, ingrata repetitione, quum in libris scriptis sit, *hoc si quis*. Nihilo secius eum Brotier. Bipontin. Desbillonio adquiesco in vulgato. — 4. *Hoc si.* Non video, quare viri docti lectionem MSS. Rem. et Pith. *hoc si* mutent in o *si*, ut Rigalt. qui excogitavit, Meursius, Hoogstrat. Tollius, Guyet. Scheff. Maittar. Desbillon. Didot. alii; vel in *te si*, ut Bentlei. Burm. Lallem. Brotier. Bipont. Schulz. *Jacob*; etsi Anonymus Nilantii habet, *si te cupidus invenisset*, et Romulus Divion. *te si cupidus invenisset.* Pithœus recte edidit *hoc si*, quia sic oratio et plene procedit et pulchre cohæret. Secuti Nevelet. Rittersh. Ursin. Burmann. in Edit. prima, Gud. Gronov. Funce. *Jördens*, alii. Burmanno autem non est assentiendum, qui *hoc* e conjectura putat esse, quum Gudius et Brot. testentur, *hoc* legi in MSS. Pith. et Rem. — *tui.* Deest in Cod. Per. — 5. *pristinum.* Vulgo legitur *maximum*, quod exhibent MSS. Pith. et Rem. Sed scribendum *pristinum*, quod est aptius et legitur in MSS. Perott. Habent etiam Romulus Divion. et Ulmens. *ut redires ad splendorem pristinum decoris tui.* Placet hæc lectio Neveleto, Bentlei. Cuningham. Burm. Censori docto in Ad B. T. 52, p. 192; Lallem. Brotier. Bipont. Desbillon. *Jördens*,

vocem ultimam alii addere amarunt, docet Cuperus in Monim. antiq. p. 200. *Burmann.* Nonnulli scribunt *gallinacius*, posterioris Latinitatis consuetudine. V. Guyet.

3. *Jaces.* Bene de re neglecta. Curt. lib. III, c. 13 : « jacebant totis campis opes regiæ. » *Scheffer.* Adde lib. III, fab. I, 1, et lib. III, fab. XV, 15. *Schw.* Observandum, recte sentire, qui nomina negant esse tertiæ personæ, sunt enim omnis : hic secundæ est *res; quanta res jaces!* ut primæ *artifex*, in stolida illa querela Neronis : « qualis artifex pereo. » Suet. Ner. c. 49. *Freinshem.* Eodem modo dixit lib. III, fab. IX, 6 : *tam angustam, talis vir, ponis domum.*

4. *Hoc*, δεικτικῶς, i. e. te. Cl. Sattler. : *O hätt' ein Kenner deines Werthes dich erblickt.* — *Hoc si quis.* Verius videtur : *Hic si, etc.*, hic, hoc loco. Nec *maximum* damno, quum præsertim amet vocem poeta noster. Vid. infra lib. IV, fab. XX, 21; lib. V, fab. V, 21. *Bothe.* Placet hæc emendatio Censori Lipsiensi.

5. *Olim*, jam dudum. Plin. lib. VIII, Ep. 9 : « olim nescio, quid sit otium. » Id. I, Ep. 11 : « olim nullas mihi epistolas mittis. » De hac voce v. Fabri Thes.

Ego, qui te inveni, potior cui multo est cibus,
Nec tibi prodesse, nec mihi quidquam potes.
Hoc illis narro, qui me non intelligunt.

al. et nuper recepta est in Edit. Didoti stereotypa. — 6 seq. Tollius ad Ausonii Idyll. XII, p. 490, legit: *Ego quod te inveni, potior cui multo est cibus, nec tibi prodesse, nec mihi quidquam potest.* Vid. Hoogstrat. et Burm. Hanc lectionem firmat MS. Per. io quo legitur, *Ego quod inveni cui potior est cibus* et vs. 7, *potest;* recepta quoque est ab Hoogstrat. Bentleio, Cuninghamo et nuper in Edit. Didoti stereotypa. Conjiciebat jam olim Heinsius *quia*, vel *quod*, et vs. 7, *potest*. Meursius vs. 6, mallet legere: *ego quum te inveni.* Frustra et sine auctoritate Sanadon. et Philipp. vs. 7, ediderunt, *nec tu mihi;* quibus paret Lallemant. sed in Editione Ursini est, *nec mihi tu quicquam potes.* Agmen claudat conjectura Burmanni, *Ego quo te inveni?* ut *quo* sit positum, quemadmodum *quo mihi fortunam* et similia, quæ produxit Heins. ad Ovid. II, Ep. 53.

6 sq. Varie hos versus explicant. Burmannus et Hoogstratanus *qui* capiunt cum Gudio pro *quomodo*, quod veteres in interrogationibus potius, quam *quomodo* usurpasse, multis probat Gudius, ut Catull. LXVII, 16 sq. Bip. et supra lib. I, fab. I, 7. Schefferus, quem olim secutus sum, interpretatur *qua de caussa*, ut apud Cic. Ter. aliosque, hoc sensu: ego quare te inveni? nam nec ego tibi possum, nec tu mihi potes prodesse. Multi tamen, ne oratio turbetur, et omnia aptius cohæreant, signa interrogandi post *inveni* et *cibus* abesse jubent, ut *qui* sit relativum. His accensendi, præter Rigalt. Nevelet. Ursin. Bentlei. Rittershus. Lallemant. Desbill. VV. Cll. Tzschuckius, *Jacob*, Langius, maxime Lindnerus, in Tentam. Phil. P. I, p. 7, quibus ego nunc accedo. Locum autem Lindnerus ita explicat: *Hoc si quis pretii cupidus vidisset tui* (tu illi prodesse potuisses pretio tuo, et ille tibi; nam) *olim redisses ad splendorem pristinum. Ego* (vero) *qui te inveni, nec tibi prodesse* (possum, conferendo aliquid ad splendorem tuum) *nec* (tu) *mihi quidquam potes, cui potior multo est cibus* (quam pretium). — *potior*, melior. Vid. lib. III, fab. XV, 15. De hac voce consules Schirachii Clav. P. I, p. 286. — *Nec tibi prodesse... potes.* Zeugma est, sic resolvendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ *potes:* nec ego, qui te inveni, te juvare *possum*, nec tu me *potes. Freinshem.* Recte Freinshemius hic Zeugma agnoscit, sive malis defectum unius verbi, vel diversorum constructionem temporum ejusdem verbi, quum duo requirat integra oratio, et unum modo exhibeatur, agnoscere. Sic Ovid. Ep. V, 153 sq. ubi in primo membro deest *potest. Burm.* qui et alia exempla producit. Scheffer. et Desbillon. laudant Cic. Att. lib. XIV, Ep. 13: « nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere. » Plaut. Aul. III, 1, 13; Ter. Heaut. I, 1, 101. Vid. etiam lib. IV, fab. XVII, 31. Immerito igitur oratio Bentleio solœca videtur.

8. Hoc sibi dictum putent, qui fabulas meas non intelligunt, neque vim carminis sentire possunt. Vel hic locus docere potest, Romanos fabulas non habuisse in deliciis.

FABULA XIII.

APES ET FUCI, VESPA JUDICE.*

Apes in alta quercu fecerant favos.
Hos fuci inertes esse dicebant suos.
Lis ad forum deducta est, Vespa judice.
Quæ genus utrumque nosset quum pulcherrime,

1. MSS. Pith. et Remens. *in ulta quercu fecerunt.* MS. Perott. *in alta fecerant quercu*; Bentleius : *Apes in alta quercu ut fecerunt favos*, more suo particulam intrudens. — 3. MS. Perott. *Lis deducta ad forum est, Vespa judice.*

Mira in hac fabula inest simplicitas atque tenuitas: placet tamen argumenti delectus. Eamdem narrant Lessingius, lib. II, fab. IX; Hagedornius, fab. quæ inscripta est: *Das Hühnchen und der Diamant*, p. m. 78, it. *Die Henne und der Smaragd;* Fontanius, lib. I, fab. XX; Romulus Divion. lib. I, fab. I; Anonymus Nilantii, fab. I; Romulus Nilantii, fab. I; Anonymus Neveleti, fab. I, ex quo edidit Barth. in Adv. lib. III, cap. 22, ubi vide. Coll. Notitia Litteraria de Anonymo Neveleti.

Fab. XIII. *Apes et Fuci, etc.* — (*) Apte ficta fabula : inter apes enim et fucos rixa fere perpetua est. Vid. Col. lib. IX, c. 15. *Burm.*

1. *Apes in quercu.* Intelligendum examen silvestre, ut vocat Col. lib. IX, 8, 14, quæ opponuntur vernaculis. V. Gronov. — *fecerant favos.* Mella congesserant. *Favi* cellæ sexangulæ, ex cera confectæ et melle complendæ. Varro R. R. III, c. 16, n. 24 : « favus est, quem fingunt multi cavatum e cera, quum singula cava sena latera habeant, quot singulis pedes dedit natura. » *Wachsscheibe.* Quæ cellæ, ubi melle completæ sunt, etiam dicuntur favi, *Honigkuchen*, *Honigscheibe.* — *fecerant.* Bentleius *ut fecerunt*, sine ulla necessitate, insuavi repetitione et elisione litteræ *u*, *quercu ut. Burmann.* Bothius edidit *fecerunt*, rejecto *ut*, obsecutus libris scriptis, Pith. et Rem. at melius, ni fallor, *fecerant*, quod inventum est in Cod. Perotti.

2. *fuci*, apes majores iis, quæ mel faciunt, *Dronen.* V. *Heyne* ad Virg. Ge. IV, 168, et Excurs. IX. — *inertes*, ignavi. Virgilius l. c. appellat *ignavum pecus*, quod respondet τῷ νωθρὸς Aristot. H. N. IX, 337. Sic enim appellat Aristoteles fucum. Vid. Prol. III, 55. Coll. lib. I, fab. II, 26. Schefferus explicat, artis ejus imperiti. Glossa enim ἀτεχνής, *iners.* — *esse dicebant suos.* Formula vindicantium res suas. Sic jurabant, *rem suam esse*, et qui servum vindicabat, dicebat injecta manu: *hic meus est.* Plura dabit Brisson. de Form. lib. V, p. m. 373 sq.

3. *deducta est.* Verbum forense et proprium in hac re. V. Burm. cl. Sattler. : *Nun kam es zum Process.*

4. *genus utrumque.* Apes et fucos.

Legem duabus hanc proposuit partibus :
Non inconveniens corpus, et par est color,
In dubium plane res ut merito venerit.
Sed ne religio peccet imprudens mea,
Alvos accipite, et ceris opus infundite,

9. *Alvos*. Ita legitur in MSS. Pith. Rem. v. Brot. et Nev. ad marginem; sicque requirit metri ratio. Frustra igitur emendavit Pith. *alveos*, quem non pauci secuti sunt, ut Faber, Lallem. Nam viri docti testantur, in MSS. legi *alvos*, ut Heins. in Advers. Harling. 1742, edit. p. 622; Burmannus ad Quintil. Decl. XIII, cap. 10; Gron. ad Plin lib. XXI, cap. 12; Gudius et Neveletus ad h. l. Varronem et Columellam autem semper *alvos*, nunquam *alveos*, dixisse, testis est Desbillon. De illustrando huic loco inservit lib. I, fab. II, 15; fab. III, 10; fab. XXXI, 6. — *pulcherrime*. Optime. Ita lib. IV, fab. XX, 2; Epil. III, 35.

5. *Legem*. Mox vocat *conditionem* (Vs. 12), *Vorschlag*. — *partibus*. Ita proprie vocantur, qui litigant inter se, *die Partheyen*. Quintil. lib. V, c. 6, extr. « pars adversa. » Id. lib. IV, c. 1 : « partis adversæ patronus. » Lege quæ de hujus vocis usu congessit Santoroc.

6. *Non inconveniens*, satis simile. Laudat Desbillonius locum Senec. de Vit. beat. c. 12 : « desinant ergo inconvenientia jungere et virtuti voluptatem implicare. » — *par*, idem.

7. *plane merito*. Dictum ut *plane bene fecisti* apud Cic. Att. XIII, 6. Vertatur : *mit vollem Rechte*. — *In dubium venerit*. Hanc locutionem quæ de judiciis proprie dicitur, illustravit Burm. ad Ovid. Ep. XVI, vs. 138. Ter. Adelph. III, II, 42 : « tua fama et gnatæ vita in dubium veniet. »

8. Sensus : Sed ne ego, jurata judex, per ignorantiam peccem, et violem religionem jurisjurandi. Simili modo supra lib. III, fab. VI, *jugum meum*, pro, me quæ gero jugum, ubi vide. Est autem *religio* propria judicibus vox, propter jusjurandum, quo adstringebantur; judicabant enim jurati. Apte laudat Rittershus. locum Cic. pro Cœlio : « habeo judices, quem vos socium vestræ religionis jurisque jurandi facile esse patiemini, L. Luceium sanctissimum hominem et gravissimum testem. » Nam et testes jurati testimonium dicebant. Alia suppeditabunt Notæ Burmanni et Gron. De ista judicis religione sermo etiam est Epil. III, 26. Coll. lib. III, fab. X, 40, et ad lib. I, fab. XVII, 6. Cl. Sattler. : *damit jedoch nicht aus Unwissenheit die Pflicht des Richters irre*. Cf. lib. III, fab. II, 2.

9. *opus infundite*. Per *opus* mel intelligit : ideo ait *infundite*. Atque sic solebant proprie de apibus mel facientibus. Virg. Ge. IV, 169, *fervet opus*, et vs. 216 de rege apum, *ille operum custos*. Varr. R. R. III, c. 16 : « intus opus faciunt, quod, dulcissimum quod est, et diis et hominibus est acceptum. » *Scheffer*. Col. IX, 8, n. 12 : « Sæpe, etiam quum in propinquo sunt, justis operum peractis, se recipiunt. » Et Græcos etiam ἔργον ita sumere, docuit Spanhem. ad Callim. Hym. in Jov. vs. 50. *Burm*. qui laudat Col. IX, 7, n. 32, in quo loco in Edit. cl. Schneideri legitur *conterreat*,

Ut ex sapore mellis, et forma favi,
De quîs nunc agitur, auctor horum appareat.
Fuci recusant : Apibus conditio placet.
Tunc illa talem protulit sententiam :

scripturam vocis quoque consulendus Guyetus. — 11. *quîs*. MS. Pith. *quibus*. Vid. ad lib. V, fab. I, 9. — 13. *protulit*. Teste Brotierio in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. et Nev. T. Fabr. Rittershus. Ursin. legitur, *sustulit sententiam;* fide tamen Gudii MS. Pith. habet *sententia*, ut sæpius vidimus diversas in eodem Codice lectiones. Sed *tollere sententiam*, pro, *ferre*, a nemine Latinorum dictum constat. Hinc varie sollicitatus locus a Criticis. Gudius emendabat : *tunc lata litem sustulit sententia*, versu concinno et sensu optimo, quæ lectio placet Grævio, addicente Burmanno; Bentleius : *tunc illa hoc litem sustulit sententia*. Ita fere olim in mentem venerat Grævio, de quo v. Burmanni Syll. Epp. tom. IV, p. 198, sed putidum putat Burmannus, elisiones ubique affectare, ubi non sunt a manu auctoris. Heinsius in Ep. XIV, ad Scheff. tentabat : *tunc illa talem in hos tulit sententiam;* Wopkensius : *tunc illa* (in nominativo) *litem sustulit sententia*, etsi ei non displiceret scriptura Cod. Per. de qua mox. Vid. Arntzen. ad Sedul. pag. 198. Ita quoque conjecerat Heinsius; nam emendatio Gudii *lata* longius ei a scriptura vetere recedere videbatur; atque solet alias quoque Phædrus isto fere modo lib. IV, fab. IV, 10; VIII, 3; cf. Schefferi Ep. CI ad Heins. in Burm. Syll. Epp. tom. V, p. 106. Alii alia tentant. Conjicit enim cl. Tzschuckius, præeuntibus Scheffero et Santoroco, dici forte posse *tollere sententiam*, ut *tollere clamorem, vocem*, ut ait, clara pronuntiavit voce sententiam : quod durum videtur. Quidam retinent vulgatum *sustulit*, ut Rittershus. Guyet. Leonhard. Didotus pro simplici *tulit* dictum putat, ut Græci dicere solent ἀνεῖλεν de oraculorum responsis, quod idem est ac *sustulit*. At vero præstat lectio Cod. Per. *protulit*, quam olim recepi : qua recepta, uti factum est a Lallemant. Brot. Bipontin. Desbillon. *Jördens*, locus est expeditior, et omnes Criticorum conatus, ut ait Burmannus, evanescunt. Veruntamen hæc fabula in MS. Perott. bis occurrit et diversa scriptura : nam in altera vs. 13 legitur *pertulit*, quod recepit Caninghamus. Alias Heinsii et Schefferi conjecturas omitto. Vid. Scheffer.

pro vulgato *conterat*. Hisce adde Not. Gronov. et Virg. Ge. IV, 184. — [*opus infundite*. Notandum hoc schema audacius, quod ad litteram vertas, *versez votre ouvrage*. G.] — *ceris*. Ceræ sunt cellulæ cereæ, melle implendæ. Vid. vs. 10. Quintil. Declamat. XIII, c. 3 : « fluentia ceris mella, » i. e sic abundantia, ut effluant ex ceris. *Füllet die Zellen mit Honig*.

10. *favi*. Non est, quod cum Gronovio putes, *favi* positum esse per Enallagen pro, *favorum;* quia unus favus, a fucis muniendus, sufficiebat ad judicandum, quis auctor esset favorum, de quibus agebatur.

11. Ut auctor horum, scilicet favorum, de quibus nunc agitur, appareat. — *agitur*. De formula sollemni jurisconsultorum in caussis et litibus, *qua de re agitur*, vel *quo de agitur*. Vid. Brisson. de Form. lib. V, et Manut. ad Cic. pro Muren. 13.

12. *conditio*. Vid. ad vs. 5.

13. *illa*. Vespa. Bothius, repudiata Bentleii correctione, rescripsit *sustulit*. Sed nos præferimus *protulit*, e Cod. Perott.

Apertum est, quis non possit, aut quis fecerit.
Quapropter Apibus fructum restituo suum.
  Hanc præterissem fabulam silentio,
Si pactam Fuci non recusassent fidem.

14. *aut quis*. Perott. *et quis*. — 15. *fructum*. Scheff. reponit *favum*, repugnante metro. — 16. *præterissem*. Ita e MS. suo edidit Pithœus. Alii *præteriissem*. — 17. Bentleius, censens, pactionem nullam intervenisse, h. v. ita constituit : *Si legem fuci non recusassent datam*. Sed v. Notas.

14. *Apertum*. Certiorem se de veritate judex profitetur, quam vulgo solent, qui per *videtur* pronuntiabant, ut lib. I, fab. X, sed in formula judicis dati quum esset, « si patet eum debere, condemna ; » et jam hoc pateret, judex in præfatione sententiæ suæ sibi et omnibus hoc *apertum* esse pronuntiare poterat, i. e. sibi patere et liquere. *Burm*. — *non possit*, intellige, facere : de qua ellipsi v. Heins. ad Ovid. Met. VIII, 883, et quos laudat Burm. Compara fab. præc. vs. 7. — *aut quis*. Bothius, *ac quis*. At si quid mutari debet, ego quidem reponerem molliorem Cod. Per. lectionem, *et quis*. — *fecerit*. Favos, de quibus lis est.

15. *fructum restituo*, quem apes faciunt ex opere, commoda laboris, quibus caruissent apes, si fuci caussam tenuissent. Ita Burm. Simili modo dixit lib. IV, fab. XIX, 8 seq. *quem fructum capis hoc ex labore?* Non enim *fructus* capi potest hoc loco, ut ex arboribus et satis, docente Burmanno, qui præter alia memorat locum Quintil. Decl. XIII, c. 13 : « non *frugum mearum* primitias omni vere misi? etc. hoc tibi mittunt apes meæ. » Non inepte tamen cl. Tzschuckius statuit, Phædrum improprie et forte etiam duriter *fructum* dixisse, pro favis. Sattlerus vertit : *Eigenthum*. — *restituo*. Bene ac in respectu ad sollemnem vocem, qua prætor ex edicto recuperandæ possessionis, ad eum, qui dolo rem alterius possidebat, ut suam, aiebat : *restituas*. Vid. Brisson. in Form. (p. m. 389). *Scheff*. Cf. lib. I, D. quorum bonorum et lib. II, §. 35, D. ne quid in loco publico.

17. Sensus : Si fuci promissa servare non recusassent. *Pacta fides* enim sæpe nihil aliud est, quam promissum. Laudant interpretes Senec. Hippol. vers. 953 : « redde nunc pactam fidem, » i. e. sta promissis ; Ovid. VI, Ep. 41 ; Fast. III, 485. Et sic alibi. Vid. Gronov. ad Senec. IV, de Benef. c. 35 ; Burm. ad h. l. et ad Ovid. Met. XI, 135, item quæ notantur ad lib. I, fab. VIII, 10. Vespa autem erat ex pacto judex, ut lib. I, fab. X, et litigantes promiserant, se hujus sententiæ acquieturos ; sed judicis sapientia atque religione, quam non sperarant, deterriti fuci, haud ignari, sese favos minime posse fingere, recusant conditionem, adeoque non servant promissa. V. Harii Ep. crit. ad h. l. et Burmann. coll. Schirach. in Clav. v. *fides*, et V. L. ad vs. 17. *Recusare fidem pactam*, observante Burmanno, idem est ac si dixisset, recusare fidem præstare, ut lib. III, fab. II, 16, *damnum haud recusant*, scilicet facere, ut fere in om-

FABULA XIV.

ÆSOPUS LUDENS. *

Puerorum in turba quidam ludentem Atticus
Æsopum nucibus quum vidisset, restitit,
Et quasi delirum risit. Quod sensit simul
Derisor potius, quam deridendus senex,

(*) In MS. Pith. et Rem. fabula inscripta est : *De lusu et severitate*. Vid. Gud.
4. Perott. *ut derisorem potius deridendum ostenderet*. At MSS. Pith. Rem. et libris his locutionibus, non *recuso mortem, supplicium*, scilicet subire. Nota Bothii ad h. v. pertinet ad Epist. erit. Harii p. 61, non Burm.

Respici hac fabula ignavos, qui versus Phædri sibi vindicaverant, et similem conditionem postulati recusabant, censent Guyetus, Gudius, et Freinshemius. Secuti, præter alios, Heusingerus, Desbillonius, el. *Tzschucke;* nec extra veri speciem. Conjicit etiam Burmannus, fortasse intercessisse mercedem, qua Phædrus conductus illis versus scripserat, quos negata merce sibi reposcebat; et hinc ad arbitrum *Vespam* itum, sub quo etiam latere certum hominem, vel hominum quoddam genus, idem vir doctus existimat. De ejusmodi fucis et furibus poeticis pulchra est apud Vitruvium historia in Procem. lib. VII. Eosdem notat Martialis lib. I, Ep. 36, 39, 67, 71. Adde quæ narrat Freinshemius de fure, qui notos versus Virgilii sibi arrogaverat : « Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane : Divisum imperium cum Jove Cæsar habet. »

FABULA XIV. *Æsopus ludens.* — 1. Videtur hanc fabulam scripsisse Phædrus in defensionem Divi Augusti, patroni sui, contra quosdam austeros censores. Refert enim Suet. in Ej. Vit. cap. 83 : « animi laxandi caussa modo piscabatur hamo, modo talis, aut ocellatis nucibusque ludebat cum pueris, » quem locum jam olim laudavit Gudius. — *Puerorum in turba ludentem nucibus.* Nota res est, pueros lusitasse nucibus variis modis. Hor. lib. II, Sat. III, 171 sq. Vid. Erasm. Chil. I, Cent. V, 35, in explicatione proverbii, *nuces relinquere*, i. e. omissis studiis et nugis puerilibus ad seria converti; item Casaubon. ad Pers. Sat. I, 10, p. 53. De magnis et sapientibus viris, qui ludendo etiam cum pueris delectati animum remittere non detrectarent, vid. Ælian. V. H. lib. XII, c. 15, et Val. Max. lib. VIII, cap. 8, quos Burmannus laudat. — *quidam*, de ignotis. Nep. Paus. IV, « Argilius quidam » Cim. I : « Callias quidam. »

2. *restitit*, substitit, ut solent admirantes rem insolitam. *Scheffer.* Eodem sensu occurrit lib. I, fab. XII, 3; lib. III, fab. VII, 4. Conf. Virg. Æn. I, 588.

3. *risit*, derisit (vs. 4). — *simul*, simul ac. Vid. ad lib. II, fab. IV, 14.

4. *Derisor.* Hic non debet capi,

Arcum retensum posuit in media via :
Heus, inquit, Sapiens, expedi quid fecerim.
Concurrit populus. Ille se torquet diu,
Nec quæstionis positæ caussam intelligit;

bri editi habent, *derisor potius.* — 6. *quid fecerim.* In prioribus Editionibus Schefferus conjecerat legendum esse, *expedi, qui id fecerim*, ut *qui* sit, quare. Vid. Ter. Adelph. V, III, 14, ibique Donatum. Alii, ut Prasch. Sanadon. Philipp. Lallem. *quo*, pro, quem in finem, cfr. lib. III, fab. XVIII, 9. Alii, ut Ursin. *quod*, pro, ob quod. Sed MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. habent, *quid fecerim*, quod retinentanquam vitio daretur, quum laudi etiam sit, et ita *derisor omnium* etiam Socrates vocetur Senecæ lib. V, de Benef. c. 6, quia per figuras, et maxime Ironiam sibi familiarem loqui solebat. Vid. Perizon. ad Ælian. V. H. lib. XIV, c. 15. *Burm.* Græcis εἴρων dictus, derisor, scilicet vanitatis humanæ atque stultitiæ, qualem etiam Democritum describunt. — *senex*. Vid. ad Prol. II, 8, et Græv. ad Cic. Off. I, c. 34, p. 132.

5. *retensum*, laxatum (vs. 11). Proprie de arcu, cui demptus est nervus. Ejus oppositum *intensus arcus*. Hinc sæpe morum et disciplinæ moderatores exemplum repetunt. Vid. Burm. qui laudat Quintil. I. O. lib. I, c. 3 : « Danda est tamen omnibus aliqua remissio, non solum, quia nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem; atque ea quoque, quæ sensu et anima carent, ut servare vim suam possint, velut alterna quiete retenduntur. »

6. Sensus : explica, quare hoc fecerim. Cl. Sattler. : *was dies bedeuten soll.* — *Sæpius.* Ironice dictum; paullo ante enim, *quasi delirum risit.* — *expedi.* Usurpant hoc verbum de obscuris explicatuque difficilibus, ut docent exempla, a Scheffero et Burmanno allata. Ter. Eun. IV, IV, 27 : « agedum hoc mihi expedi, » et V, VI, 20 : « sed istuc, quidquid est, primum expedi. » Quibus adde infra lib. IV, fab. V, 14 : *nemo expedit.* Conf. etiam Græv. ad Justin. XLIII, 1. — *quid.* Quare. Ita lib. I, fab. IX, 5, ubi vide. Ter. Eun. II, II, 59 : « miror quid ex Piræo abierit. »

7. *se torquet.* De iis, qui magnum laborem in re difficili ponunt. Senec. Ep. 49 : « Quid te torques et maceras in ea quæstione, quam subtilius est contemsisse, quam solvere? » Cic. Or. III, 9 : « ne major in verbis et sententiis eligendis, quam eum, labor et cura torquet. » Id. I, 11 : « verbi controversia jam diu torquet Græculos homines. » Sed absolute, ut h. l. dixit Plin. lib. IX, Ep. 21 : « ne torseris illum, ne torseris te : torqueris enim, quum irasceris. » Sic etiam in aliis locis apud Plinium, teste Burmanno. Nostri, *er martert, quälet sich.* Cf. infra lib. IV, fab. XIX, 17.

8. Quæstionem propositam solvere nescit. — *quæstionis positæ.* Hæc locutio ex Philosophorum, Rhetorum et aliorum Scholis est derivata, ubi poni dicebatur materia, vel controversia, de qua solvenda disceptandum et certandum erat. Senec. N. Q. lib. II, c. 1 : « de terrarum motu quæstionem po-

Novissime succumbit. Tum victor Sophus:
Cito rumpes arcum, semper si tensum habueris;
At si laxaris, quum voles, erit utilis.
 Sic ludus animo debet aliquando dari,

dum recte censet Burmannus. — 9. *Sophus*. In libris scriptis, etiam MS. Perott. est, *Æsopus*, repugnante metro. Reposuit Pithœus, *Sophus*. — 10. *rumpes*. Bentlei. *corrumpes arcum* reponit. Sed vid. Not. ad v. *rumpes*. Aliud etiam est, observante Burmanno, *corrumpitur arcus*, e. g. pluvia, ut apud Flor. II, 8, aliud *rumpitur*. — 11. *laxaris*. Perott. *laxaveris*. — 12. *ludus debet*. Alii *lusus debent*.

suisti, » et ille sæpius: et Perizonius ad Val. Max. XIX, XII, ext. 3, doctius esse censet, « quæstionem *positam* solvere, quam *propositam*..., » Vid. Græv. ad Cic IX, ad Div. 26, et Cuper. III, Obs. c. ult. *Burm*. Apte simul ad arcum positum, et hinc venuste. *Tzschucke*. Ita frequenter Cicero, ut « ponere ζήτημα, » lib. IX, ad Div. 26. At Senec. Ep. 49: « sederem otiosus et ajusmodi quæstiunculas ponens. » Cf. lib. I, fab. XIV, 9.

9. *Novissime*, tandem. Vid. ad lib. I, fab. XXIV, 9. — *succumbit*. Metaphora, a certamine petita. Atticus autem *succumbere* dicitur, quia caussam positæ quæstionis invenire se non posse fatebatur. — *victor*. *Victorem* vocat sumta locutione e certaminibus, ubi victus quum succubuisset, et manus porrexisset, tum demum *victor* pronuntiabatur. Vide quos adducit Alard. ad Valer. Flacc. IV, 323. Freinshemius hic etiam respondet cavillationibus Meursii. *Burm*. — *Sophus*, i. e. peritus, argutus (doctus), ut σοφὸς Græcis. Cf. lib. IV, fab. XVI, 8. *Tzschuck*. Optimam hujus appellationis rationem videbis apud Perizon. ad Ælian V, H. II, 31. *Burm*. Omnes doctos Græcis dictos fuisse σοφοὺς, et σοφίας pro scientia, liberali doctrina, usurpari, erudite probat Perizon. ad Æliani l. c.

10. Sensus: Facile et brevi tempore rumpetur arcus, si tibi semper tensus maneat. Non enim explicandum, *si semper tetenderis*. V. Tzschuck. — *cito*. Burmannus multis probat, hanc vocem explicandam esse *facile*. Sed cl. Schellerus in Lex. v. *cito* contendit, *cito*, si pro *facile* capiatur, junctam sibi habere negationem, ut Ter. Adelph. III, IV, 80. Bip. et Cic. Brut. c. 76. Quæ loca etiam Burmannus memorat. At h. l. eodem sensu occurrit, non addita negatione. Sic alibi. V. loca, Burmanno laudata, Ovid. II, ex Pont. VII, 25, et VIII, 65; Cic. Brut. c. 67. — *rumpes*, positum pro, rumpetur (er *springt*), ut sæpe in secunda persona loquuntur veteres. Vid. mox fab. XVI, 12. Capiendum autem de cornu arcus. De re ipsa v. Publ. Syr. in Mimis: « arcum intensio frangit, animum remissio, » ubi intelligenda nimia animi remissio et ignavia. Cui loco adde alium, a Rigaltio adductum, Apul. Miles. 1: « Arcum meum et ipse vigor attendit, et oppido formido, ne nervus rigoris nimietate rumpatur. »

11 sq. *laxaris*. Laxare est remittere, seu ut vs. 5 retendere. *Laxior arcus* dixit Ovid. Rem. Amor. 702,

Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

Hæ voces enim perpetuo inter se permutantur. Vid. Burmann. ad Val. Max. L. V. I, ext. 3. Ita legitur in Editt. Nevel. Rigalt. 2, Fabri, Desbillonii. Sic Tollius ad Cic. pro Arch. teste Hoogstrat., Et ita Freinshemius legisse videtur. Ursinus edidit, *lusus debet*. Metrum exigit ut legatur *debet;* utrum vero *ludus*, an *lusus* scribendum sit, disputant. Burmannus parum referre arbitratur; Guyetus hæret ambiguus. Sed fortasse *ludus* est præferendum, quia *ludus* dicitur de otio, quiete, joco, festo die, feriis, etc. ut plurima docent exempla, a Scheffero, Burmanno et Gesnero in Thes. L. L. prolata. Vid. Not. Contra *lusus* proprie dicitur puerorum. Quintil. lib. I, cap. III, 10: *nec me offenderit lusus in pueris*. Senec. II, de Ira cap. 9; Ovid. Met. VIII, 199, de Icaro et III, Art. 372, de alea; quæ loca debeo Burmanno. Quanquam negari non potest, *lusus* pro joco interdum accipi et serio opponi. Plin. lib. V, Ep. 3: *non seria modo, verum lusus etiam exprimere laudabile est*, ut Ovid. alicubi carmina sua *ineptos lusus* vocat. — 13. *redeat tibi.* Tollius ad Cic. pro Arch. et Not. in Phædr. P, III, p. 167. Edit. Hal., nec non Bentlei. conjiciunt, *sibi;* Heinsius *ut redeas tibi;* sed vulgata sana est, observante Burmanno: sermo enim est Æsopi ad populum, qui concurrerat. In Codice Perotti est, *ad cogitandum ut sic melior redeat.*

teste Burmanno, qui etiam profert locum in Panegyr. ad Pisones « nec semper Gnosius arcu destinat, exempto sed laxat cornua nervo. » — *erit utilis*, uti poteris eo. Sic illud *utilis* ponit lib. IV, fab. IV, 8. Plauto et Terentio est *utibilis*. *Scheff.* Ita alibi sæpius. Ovid. Met. X, 93: « fraxinus utilis hastis. »

12. *ludus.* Relaxatio, *Erholung*. *Ludum dare animo est*, indulgere animo, reficere animum otio. Cic. pro Cœl. c. 12: « datur concessu omnium huic aliquis ludus ætati. » Scheff. et Burmann. laudant Plaut. Stich. Prol. « ludus Sticho datur; » Hor. III, Od. XII, 1: « amori dare ludum, » ad quem loc. v. Lambin. et Torr. Plura dabunt Notæ Burmanni. Cf. V. L. — *aliquando*, interdum. Cic. Off. III, 3: « honestatem aliquando cum utilitate pugnare. » V. Tursellin. p. m. 91. Ceteroquin veritatem sententiæ, quam Phædrus hoc versu proponit, testantur, Ovid. IV, 89 sqq.; Cic. de Or. lib. II, c. 6. Coll. Phædr. Prol. III, 5.., 10; Val. Max. lib. VIII, c. VIII, 2: « rerum natura continui laboris patientem hominem esse non sinit, » ad quem locum docte disputat Burm. in Not. ad Phædr.

13. *melior*, promtior, expeditior; *aufgelegt*. — *redeat*, elegantius, quam *sit*. Vid. ad lib. I, fab. XII, 2. Velut de expulso per multiplices labores loquitur. Ita Terent. Hec. III, II, 12: « Hem istoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde excessit, » de eo quem cura expulerat. Curt. lib. III, c. 5: « paullatim redeunte animo circumstantes amicos agnoverat. » Tac. Agr. 3: « nunc demum redit animus, » de eo, quem metus ejecerat. Conf. Scheffer. — *ad cogitandum*. Apte Burmannus producit locum Ter. in Phorm. II, 1, 10: « ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere. »

Illustrando Epimythio hujus fabulæ inservire potest Erasmus in proverbio: « arcus tensus rumpitur; » vid. Chil. IV, Cent. 5, Ad. 77. Notanda quoque illa Catonis: « interpone tuis interdum gaudia curis,

FABULA XV.

CANIS AD AGNUM.

Inter capellas Agno balanti Canis :
Stulte, inquit, erras, non est hic mater tua;

1. *balanti.* Praschio et Salmasio ad oram libri placet *palanti*, et recepit Bentlei. quod nescio cur præferendum sit, quum *balanti* et elegantia et proprietate recte placere possit. Vid. Notas. Burmannus vel ob eam rationem censet præferendum esse τῷ *palanti*, quia anxiæ et ægræ oves maxime *balant*, teste Ovid. Met. VII, 540 : « lanigeris gregibus balatus dantibus ægros. » Vulgatam retinendam censet Tollius, quia sequitur, *non illam quæro;* balatu vero et agni matres, et oves agnos agnoscunt, apte laudans Lucret. II, 365 sqq. ubi legit : *agnique petulci balatu pecudes*, pro vulgato, *balantum pecudes. Vaganti*, quæ lectio favet τῷ *palanti*, habent Romulus Divion. et Ulmensis. Etiam in Romulo Rimicii esse *vaganti*, eumdemque pro cane lupum inducere, testantur Nilantius F. A. p. 99, ex hoc Burmannus. Anonymus quoque Nilantii lupum pro cane facit loquentem. Sed vero similius Phædrus, ex hoc Romulus Nilantii, Divion. et Ulmens. cani dant partes, qui custodiæ caussa gregi additus, apte colloqui fingitur cum agno. Vid. Burm. — 2. *non est hic.* MSS. Pith. Rem. et Editt. Vett. Nevel. Rigalt. Rittersh. Fabri, Ursin. quibus parent Walch. Danet. Maittar. al. *non est hæc;* sed viri docti rejiciunt *hæc*, quia de nulla seorsim antecessit. Deinde habent Romulus Divion. Ulm. et Romul. Nil. *non est hic mater tua.* Aptius etiam dicit agno, *inter capellas balanti hic*, i. e. in hoc grege capellarum, quam, *non est hæc mater tua.* Sic enim

ut possis animo quemvis sufferre laborem. » Cf. Dispontin. v. *ludus.* Quibus adde locum Sen. de Tranq. An. c. XV : « nec in eadem intentione æqualiter retinenda mens est, sed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubescebat : et Cato vino laxabat animum, curis publicis fatigatum : et Scipio triumphale illud et militare corpus movit ad numeros. » Cf. etiam Plutarch. περὶ παίδων ἀγωγῆς, c. XIII.

Fab. XV. *Canis ad Agnum.* — 1 sq. Ingeniosa Burmanni conjectura hæc fabula exhibet duros parentes, qui temere infantes abjiciunt, aut negligunt, qui deinde ab aliis suscepti et nutriti, meritum agnoscunt, et se plus debere nutritorum bonitati, quam naturæ necessitati, quæ parentes dedit, fatentur. Ideo cogitandum putat Burmannus, annon huc referri possit singularis Imperatoris Gallieni nummus, in quo conspicitur infans sub capella; et quem de abjectis vel expositis infantibus, quos recolligi, et quibus alimenta præstari curavit Gallienus, explicat Chamillartus, Ep. XI, p. 50. Forte etiam hocce tempore fuerunt matres, quæ liberos, quos peperissent, nutricum adhibitarum non suo ipsarum lacte alerent, quas postea notare voluit. Cui quidem conjecturæ favere mihi videtur Gell. lib. XII, 1. — *balanti.* Balatu matrem, i. e. nutricem requirenti, ut apud Ovid. Met. VII, 319... 321, et Virg. Æn. IX, 565. Cf. Scheffer. Nota delectum verbi,

Ovesque segregatas ostendit procul.
Non illam quæro, quæ, quum libitum est, concipit,
Dein portat onus ignotum certis mensibus,

τὸ *hic* planiorem sensum efficit. Cf. Desbill. — 4. *quæro*. Bentleius edidit *curo*. Meursius ad h. l. et ad sequentia, *tamen illa est potior*, notat, esse hiulca (præcessisse enim versum, qui exciderit). Sed non animadvertit, esse dialogum, in quo decet omittere, *ille dixit, ille respondit*: quia elegantios absunt, tanquam lector ipse audiret personas, quarum oratio fingitur. Ita fab. VII, huj. libri vers. 4, 17, 18, 25, 26. Ubi si semper inseras, *dixit* canis, *dixit* lupus, ex disertissima fabula odiosissimam redegeris. Perinde enim esset, ac si pictoris more veterum adscriberes: hic est lupus, hic est canis. Vid. Ælian. H. V. lib. X, cap. 10. *Freinshem*. Laudat etiam hoc omnino Prasch. lib. IV, fab. XIX, et XXIII. — 5. *portat*. MS. Per. *dein fert onus*. — *onus ignotum*. Bentlei. restituit *ingratum onus*, invitis libris et sine necessitate; quia nihil gratius fœtura matri esse solet, et inter homines, et inter pecudes ingens erga fœtum solet esse affectus. Vid. Burmannum, fuse contra Bentleium disputantem. Heinsius ad Ovid. Fast. III, 718, legendum censet, *portat onus incertum certis mensibus*, quod displicet Burmanno propter Gerike: quod est elegans et proprium ovium, ut *mugire* boum et *rudere* asinorum.

3. *segregatas*, a grege capellarum separatas. Proprie Nemesian. Cyn. 157: « mater segregat sobolem. »

4. *quum libitum est*. Ego nolim vertere: *wenn es ihr beliebet* (Sattler.; *die nach Belieben trächtig wird*). Neque enim conceptio pendet ab arbitrio matris, quæ concipit, sed potius a libidine, qua incensa ovis arietem patitur, adeoque verto: *Ich suche nicht diejenige, die, wenn sie ihren thierischen Trieb befriediget, empfängt* (*d. i. meine leibliche Mutter*), *sondern diejenige, welche mich mit ihrem Euter nähret* (*d. i. meine Pflegemutter*). *Lindner* in Tentam. Phil. Crit. P. II, p. 7. Etsi apud priscos scriptores exemplum invenire non potui, quod doceat, hocce verbum isto sensu fuisse usurpatum; mirifice tamen placet cl. Lindneri interpretatio, ita ut malim hanc locutionem inter singularia Phædri referre, quam explicare: quum placet. Recte igitur *Gerike*: *die mich aus Wollust nur empfieng*.

5. *onus ignotum*. *Ignotum* recte explicant absconditum, latens; quia dicitur de omni quod non patet oculis. Ita Virg. Æn. I, 359: thesauros *ignotum pondus* auri vocat, quia abdiderat Dido. Cf. Scheffer. et Burm. qui onus etiam *ignotum* dici potuisse censet, quia mater prægnans ignoret, an album an nigrum, an masculum an feminam sit paritura. Vs. 10 sq. Cui interpretationi obsequuntur Langius et Sattler. Hic vertit: *die ungekannte Last*; sed prior ratio magis placet. Eodem autem modo Phædrus dixit *ignotum onus*, quo Ovid. Amor. II, XIII, 20, et Senec. Ep. CXXIV, *latens onus*. Hanc vocem enim usurpari de fetu, non pauca exempla comprobant, quæ notantur ad lib. I, fab. XVIII, 5. Atque etiam de voce *onus* plurima collegit Heins. ad Ovid. Fast. III, 718. Non prorsus spernendi viri docti, qui *latens onus*, quod est ap. Ovid. Am. II, XIII, et Senec. Ep. CXXIV, eodem plane modo dictum

Novissime prolapsam effundit sarcinam;
Verum illam, quæ me nutrit admoto ubere,
Fraudatque natos lacte, ne desit mihi.
Tamen illa est potior, quæ te peperit. Non ita est.

ter lusum illum et alliterationem in *incertum* et *certis*. — 7. *admoto ubere*. Perott. *admotum ubere*, forte pro *admotum uberi*, sed vulgata rectior. Ita Virg. Æn. IV, 367: « Hyrcanæque admorunt ubera tigres. » *Burm.* coll. Notis. — 9. Perottus: *tamen illa potior, quæ peperit, non ita est.* Quum Romulus Nilantii habeat, *tamen illa est vera tua mater;* et Romulus, quem dicunt, Rimicii, *tamen ibi est verior mater tua*, vid. Nilant. p. 99. Burmannus, ut versui consulatur, reponit: *tamen illa est verior, quæ peperit*, ejecto *te*. Sic *parere* absolute ponitur lib. II, fab. IV, 2, et multis aliis locis, a Burmanno prolatis. Is autem vocem *potior* e vs. 15, huc tractam suspicatur. Sed quum in Romulo Divion. et Ulm. sit, *tamen illa est tibi fortior mater, quæ te peperit;* et *fortior* ex *potior* factum esse videatur; *potior* etiam MS. Per. exhibeat, et in vulgata lectione *potior* metrum constet; conjecturam Burmanni non puto esse admittendam. Cf. Tzschuck. *Melior* dederunt Lallemandi, quo hic *ignotum onus*. Sed recte monet Burmannus, respici ad vs. 10. *Bothe*. — *certis mensibus*. Romulus Nil. « portavit quatuor mensibus; « Romulus Div. et Ulm. « novem mensibus. »

6. *Novissime*. Vid. ad lib. I, fab. XXIV, 9. — *prolapsam effundit sarcinam*, parturit fetum. Nota elegantiam et proprietatem hujus locutionis, quæ parvum dolorem in pariendo indicat, sicque pertinet ad contemtum et ad diminuenda matris in prolem merita, ut jam olim vidit Burmann. — *prolapsam*, proprie et frequenter utuntur latini scriptores de partu, qui *cadere*, *prolabi* dicitur. Sic Ovid. in Ibin, 221, ubi de partu inauspicato sermo est, notante Scheffero. Burmannus laudat Sedul. IV, 252: « qui male prægnantis delapsus ventre parentis. » Ill. *de Sehirach* hoc verbum innuere censet proprias quasdam vires fetus, quo matris opem justo plus minuat agnus. — *effundit*. Etiam hoc, ut simplex *fundere*, est inter verba propria hujus negotii, quo celeritas parientis significatur. Vid. Serv. ad Virg. Æn. VIII, 139, quem laudant Burm. et Tollius in Not. ad Phædr. P. III, p. 167. Præter alia loca Burmannus memorat locum Senec. Ep. CXXI: « animalia e materno utero, vel quoquo modo effusa; » Cic. lib. II de N. D. c. 33: « terra gravidata seminibus omnia parit et fundit ex se. » Virg. Æn. VIII, 138 seq. ubi vide Serv. et Cerd. Quibus adde Juv. Sat. V, 142, et II, 32 seq. — *sarcinam*, fetum. Eodem modo Apulei. Met. X, dixit, « uxor sarcina prægnationis onerata. »

7. *illam*, capellam. — *nutrit*. V. lib. V, fab. IV, 6. — *admoto*, præbito, porrecto. Flor. lib. I, c. 1: « uber admovit infantibus. » *Scheff.*

8. *Fraudat*, privat, ut lib. IV, fab. XIX, 19. — *natos*, pullos. V. lib. I, fab. XXVIII, 12. Romulus: « natos suos fraudat, ut lac non desit mihi. »

9. *Tamen illa est potior.* Verba sunt canis. Vid. V. L. ad vs. 4. *Tamen*. Nota particulæ hujus in objectionibus usum. Vid. etiam ad lib. III, fab. VII, 17. — *potior*, melior,

Unde illa scivit, niger, an albus nascerer?
Age porro, scisset : quum crearer masculus,
Beneficium magnum sane natali dedit,

mant. et Brotier. Sine auctoritate uterque. — 10. *unde illa scivit.* Ita MS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Frustra Philipp. Lallem. *Anne illa scivit?* Tollius, *unde illa sciret.* — 11. MS. Per. *Age porro, parere si voluisset feminam. Quid profecisset? cum crearer masculus.* Heinsius, quia *age porro scisset* ei non videbatur satis Latinum esse, legi vult : *age porro scisse, num crearer masculus.* Vid. Epist. XXIII, ad Scheffer. tom. V, Syll. Epp. Burm. p. 40. Etiam Prasch. mallet *num.* Sed nil mutandum. Vult reddere rationem, quare exspectare in horas singulas lanium debuerit, scilicet quia creatus esset masculus. Vid. Not. Scheffer. et vs. 13, ad v. *lanium.* Deinde Latinitatem τοῦ *age porro scisset*, satis vindicant Notæ nostræ. — 12. *Beneficium magnum sane.* Ita MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. Sed in MS. Per. est, *sane magnum*, quod recepit Lallemant. Burmannus mallet post Salmasium : *Beneficium magnum sane nato dedit*, addicentibus Heumanno et Richtero. Metrum enim vix constare putabat, nisi *cium* contrahatur in unam syllabam, ut censebat etiam Hoogstratanus, exemplo Publii Syri id firmans, et Brotierius, laudans Virg. G. IV, 34. Sed observat Desbillonius : « quatuor primæ syllabæ breves in hoc versu, quemadmodum lib. III, fab. II, 4, et lib. IV, fab. XXIII, 17, duas longas quantitate non superare censentur : quod videre frequenter licet apud Plautum, Terentium, et lib. III, fab. XII, 6. Putat

carior, et lib. III, fab. XII, 6. Putat oimirum, plus deberi iis, a quibus nascimur, quam a quibus alimur. V. Scheff. *Die muss dir doch lieber seyn.* Sattler. : *Die dich gebar, ist aber näher dir.* — *Non ita est.* Verba agni. Sattler. *O nein!*

10. *illa*, mater, quæ me peperit. — *niger an albus.* Albæ oves præferebantur; Col. VII, c. 2, n. 4; nigræ minus gratæ, citius mactabantur. Significat igitur, matrem nescisse, utrum se vitæ, an morti parcret, nec debere se matri, quod non ad lanium fuerit delatus. Cf. Heusinger. et Burm. Aliter Prasch. « nihil ad formaturam mei contulit. » Verba autem, « albus an ater sis nescio, » proverbii locum obtinent, quo uti solent de ignotis, ut Cic. Phil. II, c. 16; Catull. in Cæs. XCIII, Bip. alii. Vid. Erasmi Chil. I, Cent. VI, ad 99. Alludit etiam Plaut. Pseud. IV, vii, 99 : « hunc ego hominum nullius coloris novi, » quem locum laudat Burmann. post Rittershus. cujus Notas vide.

11. *Age porro.* Verum esto, ita sit sane. *Gesetzt auch.* Est enim hæc particula h. l. concedentis, non adhortantis, quæ nulla ratione cohæreat cum sequentibus, quod vult Schefferus, laudans Cicer. de Juv. lib. II, c. 45, n. 133. Phædrus autem dixit, *age porro scisset*, i. e. fac, scivisse matrem, utrum niger, an albus nascerer; quemadmodum Cic. pro Mil. 19 : « age sit ita factum ; quæ caussa cur Romam properaret? » Id. lib. XV, Ep. Att. 10 : « age, quiescant, auctoribus nobis, quis incolumitatem præstat? » et Ter. Phorm. IV, iii, 57 : « age, age jam ducat. » Passim tamen *age porro* est formula instantis, transitioni serviens. Vid. Tursell. p. 76 sq. — *crearer.* Vid. ad lib. I, fab. VI, 9. Paullo ante *nascerer.*

12. Ironice hæc dicuntur. Aliter tamen Schefferus, censens, verba

Ut exspectarem lanium in horas singulas.
Cujus potestas nulla in gignendo fuit,
Cur hac sit potior, quæ jacentis miserita est,
Dulcemque sponte præstat benevolentiam?

tium et Publium Syrum. » Heinsius correxit : *Beneficium natalis an magnum dedit?* Sed ita perit omnis ironiæ venustas, cui unice inservit particula *sane*, qua etiam utimur, quando quasi concedimus, ut Phædrus aliquoties. Conf. Burmano. ad h. l. et ad Quintil. Decl. II, 18, et IV, 5. — 14 sqq. Vid. Excurs. X, ad hos

esse canis, interrumpentis ea, quæ dicturus erat agnus; quasi diceret: quid tu vis dicere de sexu tuo? quantum est beneficium, quod es factus masculus, non femina. Hisce positis acerbe deinde respondet agnus, ut exspectarem, etc. Nec displicent hæc cl. Tzschuckio, quæ tamen a more Phædri puto esse aliena. — *natali*. Cl. *Lange : bey meiner Geburt.*

13. *exspectarem*. Cum continua sollicitudine intelligendum. Darius apud Curt. lib. V, c. XII, n. 11: « ego hic legem fati mei exspecto. » *Scheff.* Recte Schefferus; est enim idem quod *timerem*, ut docui ad illa Petronii c. CXXV: « quicquid meruerint, semper exspectant. » *Burm.* — *lanium*. Feminæ enim ad prolem faciendam aliosque usus servantur; mares debentur mensis. *Tzschuck.* — *in horas singulas*, *stündlich.*

14... 16. Hæc non canis oratio est, ut nonnullis videtur, sed agni, affirmantis: Cur ea, cujus potestas in gignendo nulla fuit, i. e. vera mater, quæ in gignendo nullam potestatem sibi habuit relictam, sed coacta fuit simpliciter facere, quod id negotium requirit; quæ non potuit non gignere, postquam semel partum concepit; quæ nec colorem, nec sexum, quem vellet, mihi potuit dare: cur ea, inquam, sit potior, carior hac, scilicet capella, quæ mei jacentis, i. e. auxilio destituti, vel etiam contemti ac neglecti a matre, miserita est, dulcemque sponte, non naturæ lege ducta, benevolentiam præstat. Sic fere interpretantur viri docti h. l. ut Scheff. Gronov. Hoogstratan. Heusinger. Schirach. in Clav. v. *potior*. Ita sensus planus et facilis; sed aliter cepit Burm. de quo v. V. L. in Exc. X: « potestas nulla in gignendo fuit. » Cl. *Schütze* (Crit. in Phædr. Obs. p. 3) contendit, *potestas in gignendo*, ne Latinum quidem esse; dicere Phædrum debuisse: « cujus potestas nulla gignendi fuit. » Sed tunc sensus esset, matrem vi gignendi plane fuisse destitutam, quod est contra veritatem. Immo vero *in gignendo* non regitur a voce *potestas*, quæ hic ponitur absolute. Nam *ejus potestas nulla fuit* idem est, ac si dixisset, nullam potestatem sibi habuit relictam, ut Cic. Verr. I, 45, dixit, « ejus testamentum erat nullum, » et Tusc. II, 5: « argumentum id quidem nullum est. » *In gignendo* autem est, quum me gigneret, quemadmodum Nep. Att. XV: « idem in nitendo, quod semel annuisset, tanta erat cura, » i. e. dum elaboraret in eo, quod semel promisisset, tanta erat cura. Porro verbum *gignere* etiam de feminis dici, docet locus Cic. de Fato

Facit parentes bonitas, non necessitas.
His demonstrare voluit auctor versibus,

versus. — 17. *necessitas*. In Romulo Divion. et Ulmens. quem perperam dicunt Rimicium, fabula inscripta est : *Bonitas parentes facit, non nativitas*, probante Neveleto. Hinc *nativitas* receperunt Saoadoo. Philipp. Lallem. Sed optime MSS. Pith. Remens. et Editt. Vett. habent *necessitas*, quod præter Gronovium, tuentur Barth. Adv. XLII, cap. 14, et ad Stat. lib. II, Silv. I, 87, et Brotier. ad h. l. qui τὸ *nativitas* vocem esse sequioris ævi et Phædro prorsus indignam recte judicat. Pro *parentes* in MS. Per. est *parentem*. — 18 sq. Vid. Exc. X, ad hos versus.

XV, ubi Hecuba Alexandrum *genuisse* dicitur. Vid. Davis. ad Cic. I, Tusc. 42, ubi profert hunc Phædri locum. — *jacentis*. Nota vim verbi, quo apte utitur ad augendum beneficium pietatisque debitæ officium. Cf. Tzschuck. Duplici autem, quem supra indicavi, sensu capi posse, apparet ex Ovid. Met. XV, 221 : « editus in lucem jacuit sine viribus infans; » it. e lib. III, fab. XII, 3, ubi vide, et lib. III, fab. I, 1. Adde Cic. Tusc. I, 2 : « jacent ea semper, quæ apud quosque improbantur, » ubi *jacere* est, parvi ducere, contemnere. Sattler. : *die sich über mich Verlassene erbarmte*. — *Dulcemque*. Supra lib. III, fab. VIII, 13, dixit *dulcem caritatem*. Forte h. l. respexit lac, e mamma sugendum. Itaque bene Sattlerus : *die süsse Milch aus freyem Triebe gern mir reicht*. — *præstat*. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 16.

17. Scriptores quosdam de hac sententia laudant Prasch. et Burmann. Sensus : Illi vere dici possunt parentes, qui non necessitate quadam, id est ordine naturæ procreant liberos, sed qui procreatis vitam sustinent alimentis, eorumque rationibus consulere non desistunt. Conf. Hoogstratan. — *necessitas*. Recte a Gronovio (lib. II, Obs. 2, p. 221) Burmanno, aliis explicatur *ordo naturæ*, quem Cicero de Fato, c. 20, vocat *necessitatem naturæ*, scribens : « si atomis, ut gravitate ferantur, tributum est *necessitate naturæ*, quod omne pondus nulla re impediente moveatur, et feratur necesse est, etc. » Eodem modo de morte *necessitatem* dixit Hor. III, Od. 1, 14. Mox hanc necessitatem Noster dicit *leges*, quemadmodum Seneca *legem* et *naturæ necessitatem* jungit de Consol. ad Helv. c. 6 : » omnia volvuntur, ut lex et naturæ necessitas ordinavit. » Iste autem ordo naturæ seu necessitas intelligendus de nascendi ordine, et quo a natura est constitutum, an masculus, an femina nascatur, et an his vel illis parentibus edatur aliquis. Rittershusius tamen non dubitat, quin respiciat Phædrus ad necessitatem aliquam edendi conceptum semel partum, maxime quum præcedat de effusa sarcina. Cf. Burm. ad h. l. et ad Val. Flacc. I, 213. Idem autem vir doctus observat, hic non intelligendam esse illam Necessitatem, Ἀνάγκην, quam Deam supra Jovem et omnes Deos colebant, et alii *Fatum* interpretabantur. Vid. Cic. D. N. D. I. c. 10, et de Fato c. 12. Ceteroquin notandum ad h. v. sollemne esse Phædro, si quid amplius præter Epimythium, vel Promythium e fabula monere vult, id plerumque uno γνωμικῷ versiculo ad finem fabulæ aliis disse-

Obsistere homines legibus, meritis capi.

FABULA XVI.

CICADA ET NOCTUA.

Humanitati qui se non accommodat,
Plerumque pœnas oppetit superbiæ.

1 sq. In MS. Per. fabula inscripta est : *Non esse sponte alicui faciendam injuriam.* Deinde hi versus ita exhibentur : *Humanitati qui se non accommodant, Plerumque pœnas dant superbiæ.* — *oppetit.* Johnsonius (etiam Danet. Maittar.) edidit *appetit*, et explicat : io se deducit. Quis vero *appetit* pœnas? quas effugit quisque pro se, sed *oppetit*, quæ ipsi supervenit, pœnam, nec exspectat, nec rendum committere, ut lib. I, fab. XXVI, 12; lib. III, fab. XVII, 12. Vid. Gud. ad lib. I, fab. XIII, 13 sq.

19. *Obsistere*, repugnare, adversari. — *legibus.* Ordini naturæ, quem vs. 17 dixit *necessitatem.* — *meritis.* Beneficiis : vid. ad lib. I, fab. VIII, 1. — *capi.* Ex interpretatione Schefferi, trahi in obsequium et amorem, seu libenter parere illis et obnoxios esse, quorum beneficiis obligantur. Vult autem Phædrus, jubere quidem legem, seu ordinem naturæ, a liberis amari parentes, sed homines huic et aliis ejusmodi legibus sæpius repugnare, si absint beneficia, quibus excitetur et concilietur amor. Ita recte Desbillonius.

Eamdem fabulam narrant : Anonymus Neveleti, fab. XXVI; Romulus Nilantii, fab. XXIII; Romulus Divionensis, lib. II, fab. VI, apud quem exitus fabulæ mirum in modum est interpolatus et corruptus. Congruit cum hujus fabulæ argumento disputatio Phavorini apud Gell. lib. XII, c. 1, de sobole non tantum parienda a matre, sed et lactanda. Compara clar. Meisneri *Skizzen* P. III, p. 268, *die Statüe und der Steinmetz*, quem laudat cl. *Jacobs.*

Fab. XVI. *Cicada et Noctua.* — 1 sq. *Humanitati.* Quid sit humanitas docet Seneca, Ep. LXXXVIII : « humanitas vetat superbum esse adversus socios, vetat avarum; verbis, rebus, affectibus comem se facilemque omnibus præstat; bonum autem suum id maxime, quod alicui bono futurum est, amat. » Ipsa fabula docet, intelligendam esse eam humanitatis partem, quam nostri dicunt *Willfährigkeit, Gefälligkeit;* Galli, *complaisance.* [Sic et ego. G.] — *se accommodat*, se dedit, applicat. V. Non. de Propriet. Serm. II, 21; Cic. Off. I, c. 21 : « qui se ad rempublicam et ad magnas res gerendas accommodaverunt. » Suet. Tib. 48 : « militi... nihil unquam largitus est, præterquam singula millia denariorum prætorianis, quod Sejano se non accommodassent. » Ex interpretatione Desbillonii *accommodare se humanitati* est, servare id quod Cic. pro Flacc. c. 11, vocat, « jus communis humanitatis. » Sailer. : *Wer sein Herz nicht der*

Cicada acerbum noctuæ convicium
Faciebat, solitæ victum in tenebris quærere,
Cavoque ramo capere somnum interdiu.
Rogata est, ut taceret. Multo validius
Clamare cœpit. Rursus admota prece,

appetit. *Burmann.* — *superbiæ.* Ursinus *superbia.* — 4. *Faciebat.* Perottus *agebat.* — 5. *Cavoque ramo.* Ita recte habent MSS. Pith. Rem. Editt. Vett. Heinsius tamen Ep. XXIII, ad Scheffer. tom. V, Syll. Epp. Burm. sine necessitate conjicit, *cavoque rami*, quia *cavus* et *cavum* substantive a Phædro et aliis ponitur. Vid. ad lib. II, fab. IV, 17. Burmanno parum referre videtur; sed quum Phædrus cogi non possit, semper eodem modo loqui, lectio librorum scriptorum retinenda est. Bentleius nescit *cavos ramos*, et ideo legit, *cavoque trunco*. Quia scilicet apes in cavo trunco mel faciunt, ideo etiam noctua debet dormire in cavo trunco, quasi noctuæ non etiam in cavo ramo sedem habere possint, quemadmodum apes (Col. IX, 8, n° 11, et Pallad. in Apr. tit. VIII, n° 5) in cavis ramis mel suum æque ponere solent, atque in truncis. Cfr. Burmannus, in caussa minuta multis contra Bentleium disputans. Bentleio tamen obsequuntur, Sanadon. Philipp. Lallemant. At Ursinus edidit: *somnum capere interdiu*, præeunte Rittershusio. — 6. Cuninghamus: *rogata tum taceret, m. v. validius.* Heinsius, *valdius;* sed vid. ad lib. I, fab. XIX, 8. — 7. *clamare cœpit.* Ita MSS. Pith. Rem. et Editt. Vett. MS.

Menschenliebe weiht. — *oppetit*, subit, patitur. Eodem modo Plaut. Asin. I, 1, 7: « oppetere pestem. » Ita Catull. LXIV, 102: « oppetere mortem. » Sic Cicero centies. Sed *oppetere pœnas* locutio rarior, et bene observante cl. Tzschuck. ex ipsa narratione hic apte.

3. *convicium faciebat.* Clamore sæpius repetito, auribus noctuæ obstrepebat. Antiqui hoc *occentare* dicebant. Festus: « *occentassint* antiqui dicebant, quod nunc *convicium fecerint* dicimus, quod id clare et cum quodam canore fit, ut procul exaudiri possit. » Vide quæ notantur ad lib. I, fab. VI, 5. Belle hic de stridula cicadæ voce ponitur. Lucan. ad Pison. 257 sq. dixit « stridula cicadæ convicia. » Cic. pro Arch. c. 6: « aures convicio defessæ, » i. e. clamore caussidicorum fessæ, ad quem locum v. Not. Græv. Id. ad Div. X, Ep. 16: « quum ei magnum convicium fieret cuncto a senatu, » quod de clamore intelligendum, non de contumeliosis verbis, ut male Gronov. ad Phædrum. Idem vir doctus male *convicium facere* h. l. interpretatur, probris insectari, quod victum in tenebris quæreret; etsi hoc sensu apud Ciceronem, Senecam, alios sæpius occurrat. Gronovio parent Interpretes vernaculi, Gerikius et Sattlerus. Hic reddidit « *Vorwürfe bittrer Art hat die Heuschrecke einst der Eule gemacht, dass, etc.* — *acerbum*, quod erat ingratum, molestum noctuæ.

5. *Cavoque ramo*, intellige, *in.*

6. *Rogata est, ut taceret. M. v. c. c.* Repone, quod hinc ista connectat, « Rogata, uti taceret, multo validius clamare cœpit. » *Bentlei.* Sed ad vivum magis expressa sunt vulgata. *Bothe.*

7. *Clamare cœpit*, more Phædri,

Accensa magis est. Noctua, ut vidit sibi
Nullum esse auxilium, et verba contemni sua,
Hac est aggressa garrulam fallacia:
Dormire quia me non sinunt cantus tui,
Sonare cithara quos putes Apollinis,

Perott. *elamare occepit.* — *admota.* In Editione Gronov. est *admonita*, quo nomine egregie vapulant editores ab Hoogstratano. Sed operarum vitium esse potest, quia in indice laudant *admota. Burm.* — 9. Cuninghamus: *nihil esse auxilii.* Perott. *verba contemni data.* — 11. Perottos habet: *dormire quoniam non sinunt.* — 12. Hic versus deest in MS. Per. Sed MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. ut Nevelet. Faber, Ursin. habent: *Sonare cithara quos putes Apollinis.* Sed Burmannus, Guyeto obsecutus, edidit: *Sonare cithara quos putes Apollinem*, i. e. tam egregios, ut ipsum Apollinem putes cantus cithara sua sonare, i. e. canere. Etsi vero Burmannus non pauca profert, quæ ad stabiliendam istam conjecturam pertineant; nolim tamen, contra librorum scriptorum fidem, eam recipere, quum vulgatum bonum habeat sensum, adeo quidem, ut viris doctis, Bentleio, Maittario, Lallemant. Brotierio, Desbillonio, Bipontinis, Langio et nuper Editori Edit. stereotypæ, recte placuerit. — *cithara.* Prasch. Freinshem. Bentl. et multi alii corrigunt *citharam*, quod etiam Guyeto non displicet, sed notat Burmannus, duplicem illum accusativum facere obscuram orationem et ambiguam. Nam vel, *cithara sonat cantus*, vel, *cantus sonant citharam*, capiendum esset. Sed rectius foret, *cantus sonant Apollinem*, ut *vox hominem sonat* apud Virg. et alios passim. *Sonari*, quod Heinsius mallet, et quod placet Tollio in Not. ad Phædr. v. P. III, Phædri p. 168, satisfacit quidem constructioni verbi, sed alium sensum efficere videtur Burmanno. *Sonari* enim *cantus cithara Apollinis* significaret, laudantur, celebrantur ab Apolline, ut exempla, quæ Heinsius adducit, probant; e. g. Hor. Epod. XVII, 39 sq. *sive mendaci Lyra voles sonari.* Buchnerus legi vult, *e cithara*, sed *cithara* probum, vid. Not. Cuninghamus, *quos quis putet*, i. e. conjectura

pro elamavit. Vid. *Jani* A. P. p. 103, « admota prece. » Vide quæ notantur ad lib. I, fab. XIX, 6, fortius, quam *rogata est* vs. 6. Adsurgit enim per gradus oratio. Hac loquendi formula utuntur, Ovid. ex Pont. III, VII, 36; Curt. V, X, 14.

8. *Accensa*, ad cantandum, elamandum excitata. Plus est quam *validius clamavit.* Sattlerus tamen: *durch das Bitten ward sie nur erbosster.*

10. *garrulam.* Epitheton ornans! Simili modo Virg. Ge. IV, 307, hirundinem dixit *garrulam.* Conf. ea quæ canit Hesiod. de eicada, Op. et Dies, 580. — *est aggressa.* Notat Burmannus, hoc verbum poni de sermone subdolo, quo fallere cogitamus aliquem. Ita Virg. Æn. IV, 92: « Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis. » Et sic alibi, ut apud Justin. III, 1: « aggredi dolo. » Cl. Sattler.: *Sie fieng die Schwätzerinn durch diese List.*

12. Sensus: quos unusquisque, qui audit, putet sonare cithara, vel reddi a cithara ipsius Apollinis. Ita bene Desbillonius, ita et alii Interpretes locum intelligunt, ut Freinshem. Scheffer. ill. *de Schirach* cl. Langius, qui vertit Prolegg. ad Phædr. p. XXVI: *von denen man glauben sollte, dass sie Apolls Laute entflössen.* Sic fere cl. Sattler.: *den man für Töne von Apolls Leyer*

Potare est animus nectar, quod Pallas mihi
Nuper donavit: si non fastidis, veni;
Una bibamus. Illa, quæ ardebat siti,

arbitraria. — 15. *quæ*. Al. *quia*, improbante Hoogstratano. — *ardebat siti*. Sic

halten möchte. Nam *putes* non, quod perperam faciunt nonnulli, ad cicadam solam referendum, sed explicandum indefinite, ut fab. XIV, 10, h. l. «cito rumpes arcum.» Ovid. Met. I, 242: «in facinus jurasse putes.» Et sic alii; de quo cf. Burmann. ad Vellei. lib. II, c. 118, ad Ovid. Amor. III, II, 28. — *Sonare* autem cantus recte dicuntur, quia apud Ovid. Met. X, 146, «diversæ chordæ *diversa sonant*,» et apud eumdem, Amor. II, VI, 6: «carmina resonant;» apud Livium vero lib. XXXVI, c. 34: «clamor consonat.» V. Desbillon. *Sonare cithara*, i. e. e cithara, satis probant loca Hor. II, Od. XIII, 26 sq. «sonare aureo plectro;» Virg. Æn. I, 740 sq. «cithara crinitus Iopas personat aurata.» Ad quæ loca v. *Jani* et *Heyne*. It. Eleg. ad Liv. 446, «verba ore sonare,» ut hic *cantus cithara*, qui locus Burmanno debetur. Ceteroquin in hoc versu elar. Tzschuck. venustiorem concinnitatem et transitum faciliorem desiderat. Sed mirum videri non potest, noctuam h. l. memorare citharam Apollinis, et cantus cicadæ cum hocce deo comparare. Decipere enim studens cicadam, collaudat ejus vocem, quam non poterat laudare melius, quam si diceret, eam cantu suo æquare Apollinem: qui deus noctuæ, Avi Palladis, non erat ignotus. Vid. quæ notantur ad voc. *nectar*, vs. 13.

13. *est animus*. Cf. lib. III, fab. VII, 25. — *Potare*. Ex interpretatione Schefferi bibere largius, *zechen*, ut recte Cl. Sattler. Hoc sensu autem usurpari, intelligitur e loco Senec. Ep. CXXII, quem Burmann. affert, «inter nudos bibunt, immo potant.» Unde lib. IV, fab. V, 25, *Potrix* est vino dedita, ebriosa. Hinc *potus* et *bene potus* de ebrio. Et ideo hoc verbo utitur, quia genio indulgere se velle fingit. Conf. Burm. qui plura dabit. — *Nectar*. Horum verborum sensus est: tu cantu tuo, quo Apollinem æquas, ita me alacrem facis, ut nectar potare sit animus. Notum enim est, in epulis deorum, quoties, sublatis primis mensis, nectar, quod cæleste vinum est, apponebatur, Apollinis et Musarum fuisse partes, cithara deos potantes oblectare. *Burmann*. — *mihi*, utpote avi suæ, quam in tutela habebat.

14. *si non fastidis*, nectar illud. Cl. Sattler. *Hast du Appetit*.

15. *ardebat siti*. Sitis notat magnitudinem ex cautione diuturna, usurpaturque de persona, quod observandum. Claudianus pariter lib. I, 104, de Rufino loquens: «totumque exhauserit Hermum, ardebit majore siti.» *Scheffer*. Vel ex hoc magnitudo sitis potest intelligi, quia «natura cicadis cantum commodavit meridianum,» teste Apulei. Florid. p. m. 572. Fere *sitis* verbis et epithetis, ab igne ductis, insignitur. Ovid. Remed. Amor. 533: «explenda est sitis ista tibi, qua perditus ardes,» de quo non pauca congessit Broukhus. ad Prop. lib.

Simul cognovit, vocem laudari suam,
Cupide advolavit. Noctua, egressa e cavo,
Crepitantem consectata est, et leto dedit.

MSS. Pith. Rem. et Vett. Edit. Perottus *arebat*, quod receperunt Hoogstratao. Lallem. Brotier. Utrumque recte dicitur. Hæc verba in libris scriptis a librariis permutari solent, observante Burmanno. — 16. *Simul cognovit*. MS. Per. *simul gaudebat*. — 17 sq. *Egressa* e *cavo*. Brotierio teste in MSS. Pith. et Remens. est, *egressa cavo*, salva quidem Latinitate, sed turbato metro. Ita etiam Nevelet. Rigalt. 2, Faber. Pithœus emendavit *egressa e cavo*, probante Guyeto, quæ lectio, judice Burmanno, non admodum est elegans, quom præstet et usitatius sit, *egressa cavo*, vel *cavum*. Vid. Burmann. ad h. l. et ad Ovid. Metam. III, 388, et ita Val. Max. sæpe utroque casu utitur, *egredi vitam* et *vita*, *urbe* et *urbem*. Cf. lib. VII, fab. III, ext. 1 et 10. Sæpissime tamen verbum *egredi*, cum præpositione *e*, vel *a* constructum, apud optimos scriptores occurrit, ut Cicer. Att. VI, 8, *egredi e portu*; Id. Cat. I, 8, *ex urbe*; Suet. Claud. 23, *ab urbe*. Et sic alibi. Gronovii editio habet, *egressa a cavo*, forte per erratum typographicum, quia in Indice est, *egressa e cavo*. Gudius et Salmasius ad oram libri conjiciunt *egressam cavo*, quod Grævius Ep. 280, ad Heins. in Burm. Syll. Epp. tom. IV, pag. 362, postulare contendit et metri rationem, et sententiam loci. Nec displicet Burmanno, ita, ut de cicada intelligatur, quæ hucusque latuerat in cavo suo, nunc vero, invadente eam noctua, trepidat et festinat evadere. Id enim est *trepidare*, ut vs. 18 vulgo legitur. Viro docto tamen placuit servare vulgatam, quia duplex Epitheton *egressam*, *trepidantem* non eleganter videatur apponi; etsi lib. I, fab. IX, dixerit Phædrus *oppressum*, *fletus edentem*, quod facilius concoquit. — 18. *Crepitantem*. Vulgo *trepidantem*, quod explicant, cum sollicitudine evadere IV, 11, 21. Cf. V. L. Hinc bene addit, *cupide advolavit*.

16. *Simul*, simul ac. Vid. ad lib. II, fab. IV, 14.

17 sq. *Cupide*. Præclare; ardebat enim siti, et laude capta erat. — *egressa e cavo*, scilicet ramo. Vid. V. L. ad v. 5. Cl. *Lange* intelligi non posse censet, quare noctua egressa sit, nec in ipso cavo exspectaverit adventum cicadæ, quam videbat cupide advolantem. Quem scrupulum ita tollere studet, ut *trepidantem* explicet, intrare cunctantem metu. Sed ex ipsa fabula perspici non potest, fuisse quod cicada metueret periculum. Fac etiam, timendum fuisse, stulte profecto fecisset cicada, si advolavisset. Immo vero quum ardens siti et potandum invitata et simul vox ejus collaudata esset, de periculo secura, cupide advolat, crepitare pergens. Quam noctua, egressa e cavo, inter cantus (*crepitantem*. V. V. L. ad vers. 18) oppressam leto dat. Quare autem cicadæ adventum non exspectaverit, hæc et similia in fabulatore non anxie disquirenda puto. Lege, quæ hanc in rem notamus ad Fab. de Asino et Leone, lib. I, fab. XI. — *Crepitantem*, ut supra *garrulam*, de cicada recte dicitur, et dixit Calpurn. V, 56: « At simul argutæ nemus increpuere cicadæ; » Teste cl. Tzschuck. — *leto dedit*. Vid. ad lib. I, fab. XXII, 9. Hæc loquendi formula, apud optimos scriptores, maxime poetas, obvia, ut Lexica docent, immerito dura videtur Walchio ad h. l. Præter loca, quæ profert Desbillonius,

Sic, viva quod negarat, tribuit mortua.

FABULA XVII.

ARBORES IN DEORUM TUTELA.

Olim, quas vellent esse in tutela sua,
Divi legerunt arbores. Quercus Jovi,
Et myrtus Veneri placuit, Phœbo laurea,

festinantem, ut infra lib. IV, fab. VI, 3. Sed jam olim Heinsius substituit *crepitantem*, vel *strepitantem*. Vid. Heinsii Ep. 284 ad Grævium in Burm. Syll. Epp. tom. IV, pag. 368. *Crepitantem* etiam præfert cl. Tzschuck. quum de cicada dici possit, vid. Not. et *trepidantem* non satis paratum sit; *crepitantem* vero perpetuus cantus adstruat, in quo oppressa sit. Cui accedit cl. *Jacobs* in *Nachträge zu Sulzers Theorie*, tom. VI, P. I, p. 72, not. zz.

3. *Et myrtus*. Heinsius, *at myrtus*. — *laurea*. In MS. Perotti est, *Phœbus lau-*

nota Virg. Æn. V, 806; Ovid. Her. II, 147.

19. *tribuit*. Nempe silentium et cauendi pausam ut faceret. *Rittersh.*

Hæc fabula recte laudata est a Jacobs. V. C. in Observatt. in Phædr. quæ habentur l. c. Eamdem narrat Boulanger. in fabula quæ inscripta est: *la Cigale et le Hibou*, lib. I, fab. IV, p. 6. Cf. Theophylacti Ep. 1, ὁ τέττιξ ὁ μουσικός.

FABULA XVII. *Arbores in Deorum tutela*. — 1. Quas volebant sibi sacras esse. *Hoogstratan*. Cl. Sattler.: *Die Götter wählten einstens Lieblingsbäume sich*.

2. *Divi*, antiqua appellatione pro *Dii*. Ponitur h. l. substantive. Nam *divus* et *diva* non raro substantiva esse, indicio sunt epitheta v. c. Val. Flacc. I, 138: « æquorei divi. » Hor. I, Od. III: « diva potens Cypri; » formula *pater Divûm*. — *legerunt*, elegerunt. Ovid. Met. I, 27; Plin. lib. XII, c. 1: « Arborum genera, numinibus suis dicata, perpetuo servantur, ut Jovi æsculus, Apollini laurus, Minervæ olea, Veneri myrtus, Herculi populus. » — *Quercus*. Quum Saturni tempore ante Jovem homines carnibus humanis vescerentur, Jupiter vetuit, ne quis eo cibo uteretur, et a carnibus ad glandes convertit, quæ arbor, ab eo primum monstrata, sacra idcirco illi creditur. *Hoogstratan*. Propter Dodonem, lucum glandiferarum arborum, Jovi sacrum in Epiro, quæ oracula edere credita impulsis lebetibus (modus edendæ sortis diverse tradebatur). Virg. Ecl. VII, 13 (coll. G. II, 15 sq. ad quem locum. v. *Heyne*): « eque sacra resonant examina quercu. » *Gronov*. Vid. etiam, quos laudat Dispontin.

3. *myrtus Veneri*. Vel quod, quum e mari primum nata exisset, latuit in myrto. Serv. ad Virg. Ecl. VII, 61 sq. quem locum videtur ob oculos habuisse Phædrus; vel ob Myrenem, sacerdotem Veneris, in myrtum conversam, quam fabulam habet Serv. ad Æn. III, 23. *Gronov.*

Pinus Cybebæ, populus celsa Herculi.

rus. Phœbo laurus legit Bernh. *Moneta*, qui auxit et illustravit Menagiana, tom. IV, p. 118, adjiciendo tamen, ut succurrat versui, copulam, et legendo vs. 4 *Cybelæ*, teste Burmanno. — 4. *Cybebæ*. Ita optime MSS. Pith. Rem. et multæ Editiones. Sed non pauci, Pithœum secuti, legi volunt *Cybelæ*, ut Rigalt. Ed. 2, Rittersh. Meurs. Fab. Scheff. Lallem. syllaba secunda ob liquidam concurrentem producta; de quo vid. Notas Fabri. Neveletus dedit, *Cybele*. Perottus, fortasse quia non intelligebat illud *Cybebæ*, quod erat in Codice, quo utebatur, perperam habet *Pinus Neptuno*. Conf. Ant. Augustin. fin. Dial. v. de Numis. Vet. p. 180, quem memorat Burm. Prasch. Ursinus, Salmasius ad oram libri, *Cybellæ*, invitis

Vel quod Venus myrto esset ornata, quum judicio Paridis discederet pulchrior Junone et Pallade. Conf. Hoogstratan. Nec desunt, qui velint, myrtum placuisse Veneri ob venustatem. Vid. Not. Tollii P. III, Phædri p. 169. De hac arbore v. eruditam Dispontini disputationem. Malim, *at myrtus*, ut infra lib. IV, fab. V, 4 seq. *unam... at alteram... tertiam. Bothe.* Sic conjiciebat Heinsius. — *Phœbo laurea*, scilicet arbor. Ita Ovid. Metamorph. I, 566. Placuit autem ista arbor propter Daphnen in laurum conversam. Ovid. Metamorph. I, 452... 565, maxime vs. 557 sq. Alii aliter. Vid. quos citat Dispontin.

4. *Pinus Cybebæ*. Propter Atyn, delicias Berecynthiæ, qui sub ea se castravit (et in pinum mutatus est, v. Ovid. Met. X, fab. 11), Serv. ad verba Cybebæ ap. Virg. Æn. IX, 85: « pinea silva, etc. » notat: « congrue, nam pinus in tutela matris Deûm est. » *Gron.* Hisce adde quæ congessit Tollius, cujus Not. v. in P. III, Phædri p. 169. Ed. Hal. it. Meursii Arboretum Sacr. lib. I, c. 15. *Schw.* Ut Græcis tam in poesi, quam prosa alma Deum mater dicta est Κυβήβη et Κυβέλη; sic etiam eadem Latinis in utraque oratione tum *Cybebe*, syllaba media producta, tum *Cybele*, syllaba eadem correpta, dicitur. Hic semper, quando secunda syllaba in versu longa occurrit, scribendum *Cybebe*, nunquam *Cybelle*, ut plerique editores in iis poetarum locis, ubi ratio metri secundam longam requirit, excudi curarunt; neque etiam secunda in *Cybele* produci potest propter sequentem liquidam *l*, ut Faber putavit: utrumque perperam; et verissimum est, in omnibus locis, ubi ratione metri secunda longa est, scribendum esse *Cybebe*. Ita et hoc loco et lib. III, fab. XX (lib. IV, fab. I, nostræ Editionis), habet optimus Cod. Remens. atque sic diserte legunt omnes antiquissimi poetarum MSS. Codices, quos consuluimus. *Gudius*, cujus eruditam disputationem lege ad lib. I, fab. XX (lib. IV, fab. I). Coll. Virgil. Æn. X, 220, ubi vid. cel. *Heyne*, et Desbillon. ad h. l. Phædri. Itaque non est audiendus Bernh. *Moneta* loco, ad vs. 3, V. L. notato, qui Græcos sine discrimine Κυβήβη et Κυβέλη dixisse scribit, non probat. Pinum autem sacram fuisse *magnæ matri*, vel inde apparet, quod observante Gudio, XI Cal. Apr. quo primum die sol æquinoctialem circulum attingit, pinus succisa in Matris Deûm sacrarium inferebatur. — *populus celsa Herculi.* Quia quum ad inferos descenderet,

Minerva admirans, quare steriles sumerent,
Interrogavit. Caussam dixit Jupiter:
Honorem fructu ne videamur vendere.

libris. — 5. *Admirans.* Harius conjicit, *mirans*, sed vid. Burm. ad lib. I, fab. XII, 5. — *steriles.* MS. Per. *sterilis.* — 7. *Honorem fructu.* In aliis Editionibus, ut Rigaltii 2, Schefferi, Santoroc. Lennh. prima Burmanni, Hoogstratan. Danet. Brindlei. quibus nuper accessit Editio Didoti stereotypa, legitur, *honore fructum n. v. v.* hoc sensu: ne, si fertiles sumeremus, videamur fructus arborum vendere honore sacrificiorum, quo nos remunerarent quasi homines: ut ita *honor* ille, Diis habitus, esset quasi pretium, quo a Diis fructum et fertilitatem redimerent. Nam *honor* pro sacrificiis passim occurrit. Vide quos memorat Burmannus, Cuper. II, Observat. 3, et Broeckhus. ad Tibull. IV, VI, 1. Lege etiam, quæ idem congessit ad Petron. cap. CXXXIII. Maxime Schefferus lectionem *honore fructum* defendit; quam tamen recte repudiant viri docti, tuentes *honorem fructu*: quæ conjectura confirmata est Cornucopiæ Perotti, in quo est, *honorem fructu ne videantur vendere*; quum in MS. Perotti inveniatur, *honorem fructus ne videamur.* Ex utroque autem facili negotio emendari potest, *honorem fructu.* Quam emendationem probant præter Rigalt. Buchner. Bentlei. Neveletus, Faber, qui tamen edidit *honore fructum*, Ursin. Freinshem. Guyet. Richter. Albinus, Burm. Heusinger. Lallem. Brotier. Bipontio. Desbillon. Sed Kohlius in Comment. Crit. Pentad. II, lib. XXXII, pag. 180, commodissime rem sic expediri putat, ut communi lectione *honore fructum* retenta, Hypallagen esse dicamus, frequentatam poetis cultissimis figuram. Itaque immutandis permutandisve casibus, postulante id metro, *honore fructum*, pro, *honorem fructu*, scriptum Phædro statuit, laudans Virgil. Eclog. IV, 60... 63. Kohlio assentit Schirachius V. D. Clav. P. I, v. *vendere.* Conf. cl. *Wakefield* in Delect. Tragœd. ad Sophocl. Philoctet. 324, II,

fatigatus labore dicitur de hac arbore corona facta caput velasse, et foliis extersisse sudorem; Servius ad Virg. Æn. VIII, 276 seq. (ubi vid. *Heyne*). Dicitur et ab inferis eam arborem primum protulisse (de quo v. Torrent. ad Hor. I, Od. VII, 23. Coll. Serv. ad Virg. Ecl. VII, 61). *Gronov.* Vid. Scholiast. Theocrit. ad Idyll. VIII, 121; Serv. ad Virg. Ge. II, 66; Beger. Spicileg. Antiq. p. 155. *Burmann.* Adde quos laudat Dispontin.

5. *admirans.* Absolute. Ita lib. IV, fab. XVII, 14. Cic. Att. VI, Ep. 9: « admiratus sum, quod nihilominus ad me tua manu scripsisses. » *Scheffer.* — *sumerent*, sibi eligerent.

6. *Interrogavit.* Distinctionem, *interrogavit caussam; dixit Jupiter*, a Scheffero propositam, et a Tullio, Ouveringio, Bentleio, Cuninghamo, Schulzio, fortasse propter ambiguitatem in *caussam dixit*, vel probatam, vel receptam, recte rejicit Burmannus; etsi Phædrus lib. IV, fab. XVIII, 5, dicat, *quum rogaret caussam facinoris*, et lib. IV, fab. XII, 6, *caussam quæsivit pater*, atque etiam MS. Perotti huic interpunctioni faveat. Sed v. lib. III, fab. III, 2; Ter. Hec. I, II, 3: « dicere caussam tunc, nescio quam, » et IV, IV, 55, quæ loca Burmanno debentur. — *caussam dixit.* Integra locutio est, *caussam esse dixit. Scheffer.*

7. Plurimi Interpretes hunc versum ita explicant: Ne videamur

At me Hercules narrabit, quod quis voluerit,

p. 187. Ego quidem adhæreo lectioni *honorem fructu*, propter auctoritatem Codicis Perotti. Guyetus legi vult: *Honorem fructus ne videamur pendere*, ut *pendere* sit, expendere, destinare. — 8. *me Hercules*. In MSS. Pith. Rem. et non paucis Editt. legitur: *At me Hercule*, claudicante metro, ut putant. Quo factum est, ut variis modis succurrere tentarent viri docti. Vid. Schefferi et Hoogstratani Notas. Bentleius intrusa vocula *illa* legi jubet: *At, mehercule, illa, narret, quod quis voluerit*, laudans Plaut. Pers. III, 1, 45. Ursinus: *At hæc* (Minerva) *mehercule narret q. q. v.* Guyetus per τμῆσιν. *At me narrabit Hercule q. q. v.* Heinsius post varia tentata (Vid. Ej. Ep. XXIII, ad Scheff. in Burm. Syll. Epp. tom. V, p. 40) it. Harius et Burm. conjiciunt, *mehercules*, ut priores duæ syllabæ in unam contrahantur. Hisce parent Brotier. Bipont. Desbillon. alii. Sed Harius ultimam vocis *Hercule* apud antiquos ancipitem fuisse suspicatur. Conf. Heusinger. qui laudat Vechneri Hellenolex. a se editam. Lib. I, P. 1, cap. 3, p. 35. Priscian. lib. VI, extr. p. 723, lib. VII, p. 730. Recte igitur cl. *Tzschucke* mallet vel *me Hercule*, vel, *me hercle*. *Me hercule* etiam habet Didoti Editio. At vero quum in MS. Perott. sit *At me hercules*, et hæc lectio a plurimis recepta sit, equidem non repudiaverim. *Narrabit quod quis voluerit*, ita MSS. Rem. Pith. et Ed. Vet. Sed Perottus, teste Burmanno, *At mehercules, inquit, quod quisque voluerit*. Perperam. Sanadon. Lallem. Philipp. *At mehercule, inquit, narret, quod q. v.* Invito Brotierio. Phædrus enim sæpissime verbum *inquit* omittere solet, adeo ut *narrabit* loco suo non movendum sit. Schefferus sine necessitate substituit *narrarit*, concessive, ut sæpe apud Ciceronem. Sed observat Burmannus: sive *narrabit*, sive *narrarit* legas, eodem redit, ut *dices* apud Ter. Phorm. II, 11, 20, et alios, ubi objicientem sibi aliquid fingunt. Cuninghamus: *At me hercle narrarit, quod quisquis vo-*

honorem illum, quo arbores, in tutelam lectas, ornavimus, illis non gratis dare, sed vendere fructibus, i. e. tribuere fructuum caussa. Quæ interpretatio, notante Burmanno, firmatur responso Palladis, quæ, quidquid caussæ prætexant dii, affirmat, se amare et honorare deam, propter fructum. *Honor* autem sæpe a Diis confertur hominibus et rebus, infra eos positis, ut lib. IV, fab. XXIV, 2 sq. Et eodem modo, ut Dii coluntur ab hominibus, ita vicissim colere homines iidem dicuntur Ovid. Met. VIII, 724.

8. Sunt verba Minervæ. — *me Hercules*. Formula jurantis elliptica, pro, *ita me Hercule juva*. Erat proprie genus jurisjurandi virile, non femineum. Gell. lib. XI, c. 6 (Hanc legem tamen etiam Apuleium transgressum esse, testatur Hoogstratan. ad lib. I, fab. I, 12). Quod autem Minerva introducitur jurans per Herculem, videtur factum abusu quodam, quo eam loquentem facit more humano; quo modo ipsos etiam deos gratulantes introduxit lib. IV, fab. XII, 4, quod per Herculem, potuit forsan peculiariter attendisse ad id, quod esset dea belli, ac proinde introduxisse eam jurejurando virili utentem. Conf. Brisson. de Form. lib. VIII, p. m. 706 init. *Hansen* c. IV, de jurejurando vett. in T. V, Thes. A. R. Græv. *Dispontin*. Sunt quibus videtur non satis prudenter hic dici Minerva jurare per Herculem; sed et Mercurius apud Plaut. Amphit. III, IV, 3, per Herculem, necdum natum, jurans introducitur. *Desbillon*. — *narrabit*, pro, dicat, ut Plaut. Pers. III, 1, 45; Id. Pœn. V,

Oliva nobis propter fructum est gratior.
Tunc sic Deorum genitor atque hominum sator:
O Nata, merito sapiens dicere omnibus!
Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.
Nihil agere, quod non prosit, fabella admonet.

FABULA XVIII.

PAVO AD JUNONEM.

Pavo ad Junonem venit, indigne ferens,

luerit; sed parum probabile, Phædrum ita scripsisse. — 9. *fructum.* MS. Pith. et Vett. Editt. ut Rittershus. Nevelet. al. leguot *fructus;* sed Guyet. post Rittershus. et Fabrum reposuit *fructum*, quæ emendatio firmatur MS. Per. — 10. *Tunc sic.* Perott. *tum sic.* Ita Lallem. Brotier. Desbillon. — 11. *dicere.* Heinsius, *dicta es*, vel *diceris.* — 13. Kohlius Comment. crit. Pentad. 49, p. 118, censet, Phædrum vs. 12, eleganter finiisse fabulam, vs. 13 vero ab aliena mano esse profectum. Neque etiam mihi magnopere placet, sed tamen non temere abjiciendum puto. Conf. quæ notantur ad fab. XV, 17, hujus libri fin. — *fabella admonet.* Cuningham. *fabella hæc monet.*

1. MS. Per. *Pavo Junonem convenit*, quod Burmannus ferri posse censet.

II, 67: « narra, quid est? » Terent. Andr. III, 1, 9: « quid narres nescio. »

9. *Oliva.* Vid. Meurs. Lect. Att. IV, 6. Quum proprie sit fructus, hic ponitur pro arbore (olea). Vid. Gerv. ad II, G. 63. *Burm.* Adde Virg. Ecl. VIII, 16; Æn. VIII, 116.

11. *O Nata.* Ex cerebro Jovis genitam esse, fabulosa antiquitas tradidit. Ovid. Fast. III, 841 sq. — *dicere.* Haberis, secunda præsentis, non futuri, ut nonnulli capiunt. — *omnibus*, ab omnibus.

12. Hic versus habetur in veteri lapide, ut supra memoravi in Disput. de Phædro Antiquit. Scriptore, ubi vide, coll. Gudii et Desbill. Notis. An istud monimentum hodie exstet, non compertum habeo. Inter alia tamen argumenta inservire potest probandæ Phædri γνησιότητι. *Schw.* Eleganter Lucilius: « hunc laborem sumas, laudem qui tibi ac fructum ferat. » *Rittershus.* Cl. Sattler.: *Ist was wir thun nicht nützlich, nichts ist dann der Ruhm.*

13. *Nihil agere.* Subintelligit Praschius *oportere*, ellipsi Græcis usitata, quod locum haberet tum, si Phædrus scripsisset, *nihil agi.* Quare cl. Lindner. Tent. Crit. Phil. II, p. 7 sq. rectius τὸ *nihil* explicat, ut nihil agamus.

Compara fabulam Boulangeri lib. III, fab. XI, p. 106: *les Arbres et les Dieux.* Gleimii lib. II, fab. 14. Eamdem imitatus est Faernus fab. de Jove et Minerva.

Fab. XVIII. *Pavo ad Junonem.* — 1. Sub hac fabula describi aliquem divitem et superbum, et ostentatorem opum, quem sub pavone latere credo, verosimile est, qui affectare etiam volebat poeticam ele-

Cantus luscinii quod sibi non tribuerit :
Illum esse cunctis auribus admirabilem,
Se derideri, simul ac vocem miserit.
Tunc consolandi gratia dixit Dea :

2. *luscinii*. Ita recte MSS. Pith. Rem. et libri editi, ut Faber, Ursin. Cf. Brot. Ita quoque Seneca Ep. LXXVI, laudat vocem *dulciorem mobilioremque luscinii*, ut legitur ex quinque Palat. Codd. At Perottus habet *lusciniæ*, quod syllaba secunda corripuere Horat. Serm. II, III, 244, et Martial. VII, 87. Bip. Fide Gudii in MS. Remens. est *luscinii*, quæ scripturæ diversitas in eodem Codice jam supra notata est. Male autem scribitur *luscini*, quia secunda in hac voce brevis est. Latine tamen dicitur *Luscinus* (Gloss. *Luscinus, ἀηδὼν*), *Luscinius* et *Luscinia*, quæ voces formantur, quemadmodum *simus*, *simius* et *simia*; de quo erudite disputat Gudius ad h. l. et Salmas. ad Hist. Aug. tom. II, p. 132. Nec desunt, qui legant *luscini*, ut Nevelet. — 3. *cunctis auribus*. Sic MSS. Pith. et Rem. sed emendavit Pithœus *avibus*, quod dederunt Nevelet. Ursinus, Bentleius, statuens, admirationem solius animi esse. Conf. Notata ad vs. 3. Nec displicet cl. Langio. Jam olim tamen *auribus* reponi volebant Heinsius et Gudius; quam lectionem simile se recipere fatetur Burmannus, vulgatæ *avibus* magis favens, quam exhibet quoque MS. Perotti. Lectioni tamen *auribus*, judicante eodem, aliquid roboris addunt illa Ovidii Met. IV, 271; Trist. IV, x, 49, et ipsius Phædri Prol. II, 6, et lib. III, fab. X, 51. Vid. etiam Notas. Eamdem, quum sit elegantior vulgata, præferunt, præter Gronov. Hoogstrat. Richter. Mattar. Lennhardum, Lallem. Brotier. Bipont. Desbill. cl. Tzschuckios, qui notat ad v. *auribus* : « eleganter adjecit, quippe earum hic aguntur præcipuæ partes. » Frustra Scheffer. Tollius, Cuningham. al. conjiciunt, *e cunctis avibus*, hoc sensu, inter omnes hanc potissimum in admiratione esse; Philipp. *e cunctis auribus*, vid. Brot. — *admirabilem*. MS. Pith. *ammirabilem*. — 4. *miserit*. Rittershus. *emiserit*, e conjectura. At simili modo Phædrus lib. IV, fab. XI, 4, dixit *vocem misit sancta religio*. Et sic alii. — 5. *Tunc*. Heinsius legit *huic*, Ouverringius *tum*, Cuningham. *Tunc hanc*,

gantiam, et forte Phædro se imparem esse querebatur, quod nequiret versus scribere, quum monet poeta, ne invita Minerva faciat, et risum præbeat. Luscinias vero dici sæpe poetas egregios, notum est, unde Δωρίαν ἀηδόνα se Simmiam dixisse, observat Salmasius ad Ej. Ovum p. 165. *Burm.* — *Pavo*, avis Junonis.

2. *luscinii*. Vox rarior. V. V. L. Notandus dactylus in secunda regione pro Iambo, aut Tribrachy. Cantum lusciniæ describit Plin. lib. X, c. 29. — *sibi*. Ultima producenda, ne metrum sit mutilum. *Tzsch.*

3. *Illum*, lusciniom. — *auribus admirabilem*. Est admiratio non solius animi, est etiam aurium. Nam et intelligimus solo animo, nihilominus poetæ membris corporis, quæ instrumenta sunt sensuum internorum, eadem tribuunt, quæ menti, et ita *intellecturas nares* dixit Ovid. Trist. III, xiv, 40 : sic oculi videre, manus facere, etc. dicuntur, quæ mens et homo facit per illa : immo non modo aures mirari, sed et oculi dicuntur Ovid. Met. III, 503. *Burmann.* Conf. V. L.

4. *simul ac*. Vid. lib. IV, fab. IX, 1, coll. lib. III, fab. XVI, 16. — *vocem miserit*. Vid. V. L. ad h. v.

5. Admodum placet Heinsii conjectura, *Huic; consolandi gratia*,

Sed forma vincis, vincis magnitudine;
Nitor zmaragdi collo præfulget tuo,
Pictisque plumis gemmeam caudam explicas.

splandi etc. — 6. In MS. Per. est, *Sed forma vincis* et *magnitudine*, claudicante metro. — 7. *zmaragdi*. Vulgo *Smaragdi*, ut Nevelet. Fab. Ursini. Bentlei. Lallem. Brotier. Bipontin. Desbillon. Didot. al. Sed rectius *zmaragdi* edidere Leonh. Burmann. Jördens, Tzschuck. Sic enim scribitur hæc vox in marmoribus antiquis, neque aliter in vetustissimis MSS. Etsi enim in priscis monumentis *z* pro *s* invenitur, quod aliquando vitiose, sive ad imitationem Græci Σ accidit; tamen in iis vocabulis, quæ a duabus consonis *Sm* incipiunt, græcæ originis, constanter et consulto utebantur veteres littera *z*: id quo erudite probat Gudius. Laudat vero præter alia Gruter. IↃCCCCLXXXXIII, 8; IↃCLX, 2; IↃCXXVII, 10; MCXX, 6, nec non duas inscriptiones, quas suis in Phædrum notis inseruit. Vid. etiam Broukh. ad Prop. II, XIII, 43, ad Tibull. I, 1, 51, et II, IV, 27, coll. Cl. *de Rooy* Animadv. Crit. in Martial. p. 61. Ita *Ζμυρναίων* frequenter occurrit in nummis, et *Zmurna* et *Zmurnæus* in antiquis Varronis, Hygini Catonisque Codicibus. Ita Apollo *Zminthius* in Hygini fab. 106, ubi v. Munker. Cf. Sext. Empir. Adv. Gramm. lib. 1, c. 9, p. 253. Opp. ibique Fabric. — *nitor*. Wakefieldius ad Lucret. II, 805, ostendere studet multis scriptorum locis, ut Ovid. A. A. I, 402, Manilii, V, 261, etc. *viride* interdum idem esse, quod cæruleum, seu glaucum. Tum sic pergit p. 330: « Phædrus item nobis adstipulatur lib. III, fab. XVIII, 7, ubi pro nitor malim *viror*, quæ vox sollemnis Vitruvio et inferioris ævi multis scriptoribus. » Quæ conjectura etsi erudite illustrata est a clar. Wakefieldio, atque etiam vox *viridis* de fulgore et nitore zmaragdi proprie usurpatur, probante Burmanno ad Petron. cap. 55, p. 273, et ad Ovid. Amor. II, VI, 21, emendatio tamen non est necessaria, quum æque eleganter dicatur *nitor zmaragdi*, *ac viror*. Vid. Not. ad vs. 7. Romulus etiam Divion. habet: *colore et nitore sicut smaragdus perfusus*, ut dubium non sit, *nitor* esse præferendum. — 8. Cuninghamius: *Pictamque plumis gemmeis c. e.* Romulus Ulmeus. *pictusque plumis gemmis cauda et collo refulges.*

dixit Dea, quæ etiam per verba clarum redditur, *quem* consolari voluerit Dea. *Bothe.* At e contextu facili negotio intelligitur, *pavonem* consolari voluisse deam, ut correctione non sit opus.

6. *forma.* Hæc vox pro pulchritudine occurrit lib. III, fab. VIII, 15. — *vincis.* In repetitione verbi *vincis*, quam locutionem Walchius in Diss. de Stylo Phædri p. 60, ad Anadiplosin refert, inest quædam suavitas et elegantia.

7. *Nitor zmaragdi collo præfulget tuo.* Sic elegantius, quam si scripsisset, *collum tuum fulget*, ut *nitor zmaragdi*. De gemmis eleganter et proprie dicitur *nitor*. Auctor ad Herennium lib. IV, cap. 50: « præstringere adspectus omnium gemmæ *nitore* et auri splendore. » Confer lib. I, fab. XIII, 6, et quæ Gronovius ad Senecæ Med. 573, adduxit. Hunc versum verte: *dein Hals blizt wie ein Smaragd.*

8. Pulcher versus! quem Gronovius ita interpretatur: caudam quoties expandis, habes diversicoloribus plumis gemmantem, i. e. in modum gemmarum lucentem. — *gemmeam*. Epitheton ornans, pro quo frequentius in hac re apud poetas et alios legitur *gemmans*. Mar-

Quo mî, inquit, mutam speciem, si vincor sono?
Fatorum arbitrio partes sunt vobis datæ:
Tibi forma, vires aquilæ, luscinio melos,

9. In MSS. Pith. et Rem. est, *quo mihi, inquit, mutam speciem;* sed recte Pithœus: *quo mi, inquit, m. s.* (Male MS. Perotti, *cur mihi, inquit, species s. v. s.* Inde Sanadon. et Philipp. emendavere: *Quo mi, inquit, tanta species,* quibus paret Lallemant. vid. Brotier. *Mutæ speciem* rectius legi videtur Burmanno, hoc sensu, quid prodest mihi forma, si sim muta. Sed nil temere censet mutandum. Cuninghamus pro *mutam* reponit *nitidam.* — 10. Romulus Div. *factorum* (Ulmens. *fatorum*) *arbitrio a Diis datæ sunt partes omnibus vobis.* Perottus; *vobis sunt datæ;* Bentleius, *Fatorum arbitrio partes sunt avibus datæ.*

tial. de pavone, XIII, 70: « Miraris quoties gemmantes explicat alas. » Plin. lib. X, c. 20: « gemmantes laudatos expandit colores. » Ita et Stat. Silv. II, IV, 26: « quem non gemmata volucris Junonia cauda Vinceret. » Habet tamen Martial. III, LVIII, 13: « gemmei pavones. » De pavonibus laudant Tertull. de Pall. c. 3. De iis etiam non pauca congesserunt Bochart. in Hieroz. P. II, lib. II, cap. 16, pag. 204, et Broukhus. ad Prop. lib. II, El. XVIII, 50. — *explicas.* Proprie et suaviter. Clar. Sattler.: *Entfaltest du den Schwanz, so sind die Federn all mit Edelsteinen bunt besezt.* Ceteroquin duplex illa metaphora in hoc versu, et a pictura et a gemmis ducta, displicet cl. Schirachio, quæ tamen apte posita cl. Tzschuckio recte videtur.

9. *Quo,* intellige *fine,* ad quam rem. Formula indignantis. Laudant Scheffer. et Heinsius Cic. Verr. IV: « Martis vero signum, quo mihi, pacis auctori. » Hor. I, Epp. V, 12: « quo mihi fortunas, si non conceditur usus; » al. *uti.* Ovid. Her. II, 53, ubi cfr. Heinsius. Adde Ovid. Am. III, IV, 41, et Virg. Ecl. VI, 23, ad quem locum videndus Servius. — *mî.* Supplendum *dedisti;* cf. vs. 2. — *mutam speciem.* Intelligenda pulchritudo, cum qua non conjunctus est cantus suavis. Laudat Brotierius locum Ovidii Medic. Faciei, vs. 33 sq. post Burmannum, « Laudatas homini volucris Junonia pennas Explicat, et forma muta superbit avis. » Ita Quintil. I. O. VI, c. 1, p. 447, Edit. Gronov. « miserorum etiam mutus adspectus lacrymas movet; » i. e. solus miserorum adspectus, quamvis illi non loquantur, lacrymas movet. — *sono,* cantu, voce.

10. Sunt verba Junonis. Meursius autem frustra putat, aliqua deesse. — *partes.* Desumta e scena locutio, in qua alteri primæ, alteri secundæ adsignantur. Vid. Dan. Heins. ad Hor. I, Sat. 1, 18. *Prasch.* Itaque recte cl. Sattl.: *Verschiedne Rollen gab des Schicksals Willkühr euch.* Vult, fatorum arbitrio de naturæ dotibus unicuique animali propriam portionem esse tributam. De voce *partes,* absolute posita, conf. Scheff. et Burm. Sic dicunt *ad partes venire, vocari,* etc. de quibus legendus Burmann. ad Ovid. Amor. I, VIII, 87, et ex Pont. IV, II, 27. Cf. etiam Epil. III, 24.

11. *melos.* Cantus cum apta vocis modulatione et flexu. *Hoogstrat.*

Augurium corvo, læva cornici omina,
Omnes quæ propriis sunt contentæ dotibus.
Noli affectare, quod tibi non est datum,
Delusa ne spes ad querelam recidat.

13. *Omnes quæ*, Harius, Bentl. Cuningh. Danet. Lallem. Alii legunt *omnesque*. Ita conjecerat Heins. Vid. lib. I, fab. VIII, 8. Sed in scriptis et editis est *omnes quæ*. Quam lectionem etiam defendit Drak. ad Liv. XXVIII, 12, T. IV, p. 187. — *dotibus*. MSS. Pith. Remens. et Editt. habent *vocibus*, quod ante Codicem Perotti repertum tuebatur Burmannus. Sed jam olim Heinsius et Bentleius legi volebant *dotibus*, quæ emendatio postea confirmata est MS. Perotti. Recte placuit hæc lectio viris doctis Heusingero, Cuninghamo, Censori docto in Ad B. T. 52, p. 192, Brotierio, Desbillonio, Langio in Prolegg. ad Phædr. p. 26, Tzschuckio, aliis. Sic et olim edidi. Non enim unice tantum sermo est de dote vocis, sed omnino de dotibus, quæ unicuique animali datæ sunt, ut vires aquilæ, augurium corvo, etc. Male igitur Burmannus: « sequamur scriptos, quamdiu sensus aptus subest: queritur enim pavo de voce sua, quod item queri aliæ innumeræ aves possent: sed illæ contentæ suis vocibus, Luscinio non invident, dum aliis dotibus præstant, et si *dotibus* scripsisset Phædrus, tamen de vocis dote deberet explicari. » — 15. *recidat*. Salmasius ad oram libri et Guyet. e MS. Pith. *reccidat*, ut *rettudit*, *rettulit* et similia; sed vid. Burmann. ad Ovid. Amor. I, VII, 62, et quæ Heinsius notavit ad Claud. Bell. Gildon. 44 sq. et Ovid. Ep. XIV, 46, quem Burmannus citat. Adde Desbillon. ad Prol. I, 1, et Bronkh. ad Prop. IV, VIII, 44. Ursinus dedit *decidat*.

12 sq. *Augurium corvo*. Vanitas auguriorum auspicia corvorum fausta a dextra, a læva infausta jactabat. Plaut. Aul. IV, III, 1, Bip. « non temere est, quod corvus cantat mihi nunc a læva manu. » Cic. Div. I, 39: « quid habet augur, cur a dextra corvus, a sinistra cornix faciat ratum? » Plinius vero lib. X, c. 12: « corvi in auspiciis soli videntur intellectum habere significationum suarum. » Unde corvus Apollini sacer. — *læva*. Fausta, felicia, ex vulgari superstitione. Vid. paullo ante locum Cic. coll. Virg. Ecl. IX, 15.

13. *quæ*, aves. — *dotibus*. Eodem sensu Ovidius habet *dotes ingenii*. Art. II, 112, et Plin. lib. III, Ep. 3: « dotes naturæ fortunæque. » Cf. ad Prol. I, 3, et lib. I, fab. III, 13.

14. *affectare*, nimis cupide appetere.

15. Ne, postquam spe frustratum te intellexisti, ad inanes querimonias redigaris. Cf. lib. V, fab. VI, 7. — *recidat*. Simili modo Cic. pro Sull. 32: « quam cito illa omnia ex lætitia ad luctum reciderunt. » Prima in hoc verbo longa, quia *re* in compositione anceps est. Ita Juvenal. Sat. XII, 54, ita alii. Vid. quos laudat Gifan. Ind. Lucret. v. *recidere* et Scal. Lect. Auson. lib. II, c. 21, p. 145, coll. V. L.

Eamdem fabulam narrat Romulus lib. IV, fab. IV. Vid. etiam Fontanii lib. II, fab. XVII. Adde fabulas elegantissimi Pfeffelii.

FABULA XIX.

ÆSOPUS AD GARRULUM.

Æsopus domino solus quùm esset familia,
Parare cœnam jussus est maturius.
Ignem ergo quærens, aliquot lustravit domos;

1. MS. Perott. *Æsopus domino cum esset solus familia.* Sic edidit Brotier. post Lallem. MS. Pith. Rem. et Edit. Vet. *solus cum esset familia.* — 3. *aliquot lus-*

Fab. XIX. *Æsopus ad Garrulum.* — 1. Sensus: quum Æsopus esset domini cujusdam servus, isque præter hunc unicum nullam familiam, i. e. alios servos, haberet. Lepide dictum. *Familiam* dici pro cœtu servorum, res nota. V. lib. II, fab. VIII, 26; lib. III, fab. VII, 22; fab. X, 24; lib. IV, fab. XXI, 23. Etsi vero Ulpian. Dig. Tit. 16, de Verb. Sign. lib. XL, dicit: « Unicus servus familiæ appellatione non continetur; ne duo quidem familiam faciunt; » et Cic. pro Cæs. c. 19: « in uno servulo familiæ nomen non valere; » idem tamen Cic. l. c. c. 20: « Tam restitues, si unus servulus, quam si familia dejecerit universa: non quo idem sit servulus unus, quod familia; verum quia non, quibus verbis quidque dicatur, quæritur, sed quæ res agatur. » Ex quo intelligitur, unum servum pro familia accipi posse, non verbo quidem, sed re, ubi servus unus officiis familiæ universis defungitur. Hæc ex Desbillonii Notis excerpsi. Adde lib. I, §. 17, D. De *vi et vi armata*, quam laudat cl. *Schmid* de Jurispr. Phædr. p. 6 seq. Laudant præterea Interpretes Prop. I, XI, 23: « Tu mihi sola domus Cynthia, sola parentes; » Ovid. Met. VIII, 635 sq. de Baucide et Philemone; Martial. XII, 88: « Verna, qui solus inopi præstat, turbam facere » dicitur, de quo loco cf. Burmann. Martial. lib. XII, 21, 10: « Romam tu mihi sola facis; » Sidon. Apoll. Carm. VII fin. « respublica nostra tota Camillus erat. » Non pauca de hac locutione collegit Gudius. At Rittershus. perperam jungit *familia maturius*, i. e. citius, quam alias sollemne erat familiæ, propterea recte castigatus a Fabro, Scheffero, Rigalt. Praschio.

2. *maturius*, quam pro more consueto.

3. *Ignem quærens.* Igitur non excitare ignem tunc omnes poterant, vel difficilius, ut petere aliunde mallent. *Tzschuck.* Non facile negare petenti licebat. Videbatur enim alienum ab ipsa humanitate. Plaut. Trin. III, II, 53: « datur ignis, tametsi ab inimicis petas. » Vide quæ notat Rittershus. ad h. l. laudans præter alia Plaut. Aul. I, II, 12 seqq. « Cave quemquam alienum in ædis intromiseris. Sta. Quid si quispiam ignem quærit. Euc. Exstingui volo, ne caussæ quid sit, quod te quisquam quæritet. » Aliter h. l. edidere Bipontini. — *lustravit.* Circuivit.

Tandemque invenit, ubi lucernam accenderet.
Tum circueunti fuerat quod iter longius,
Effecit brevius; namque recta per forum
Cœpit redire. Et quidam e turba garrulus:
Æsope, medio sole, quid cum lumine?
Hominem, inquit, quæro, et abiit festinans domum.

travit domos. Perott. *domos aliquot lustravit*. — 5. *circueunti*. *Circum eunti* divisis vocibus malebat Harius, sed *circum* in compositis *m* in talibus verbis in enuntiatione amittere, nec in scriptura servare, ut solet in aliis compositis, ut *circumvenire*, etc. ex Grammaticis veteribus egregie Broukhusius ad Prop. II, IV, 26, et scribendum esse *circuire* docuit. Aliter censet Cort. ad Sallust. Jug. cap. 45, pag. 623, contra optimos Codices, qui et eo in loco *circuire* exhibent, et cap. XLIX. *Burm.* Multi tamen, ut Bentlei. Lallemant. Brotier. dederunt, *circumeunti*. — 7. *Et quidam e turba*. Ita MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Sed in MS. Perott. *et* deest, probante Brotierio. Heinsius mallet, *hic quidam*, i. e. *tum*, suffragante Bentleio; Ouveringius. *At quidam e turba*; Tullius copulam vult deleri, ut lib. IV, fab. XXI, 11 sqq. etsi vulgatam defendi posse censeat ex lib. I, fab. XXIX, 10. — 8. *quid cum lumine?* MS. Pith. Remens. Edit. Pith. Neveleti: *quid tu cum lumine?* Sed sic versus ratio non constat. Cod. Per. recte habet, *quid cum lumine*. Ita jam olim legi volebat Rittershusius, probantibus Meursio, Buchnero, Freinshemio, aliis. Atque etiam notat Burmannus, rectius *tibi* fuisset, si versus admitteret, ut Ovid. Art. I, 693, *quid tibi cum calathis?* — 9. *abiit*. Multæ edi-

4. *lucernam*. Pro cereo accipit Schefferus, sed exemplum desidero. Nam in illis, quæ adducit (Plaut. Asin. IV, 1, 40) de ea, quæ oleo alitur, agitur, ut distinguit Apul. Met. IV: « tædas, lucernas, cereos: » et Petron. c. XXII: « lucernas humore defectas » dicit: et ita sapiendum lib. IV, fab XI, 1, et quis non *lucernas* ita accipit? Sed ex moribus nostris cepit Schefferus, quia cum lucerna per viam currere putavit absurdum. *Burmann.* Nota Latinitatem huj. vs.

5. Quia circumiens produxerat iter.

6. *Effecit brevius*. Per compendia ivit. Cl. Sattler.: *Er kürzte nun den weit herum gemachten Weg sich ab.*

7. *Cœpit redire*, rediit. Vid. ad lib. I, fab. II, 8. Ita Græci. Conf. Matth. XXVI, 37. — *quidam e turba*. Lib. III, fab. IX, 5: e *populo nescio quis*. Suet. Cæs. cap. 79: « quidam e turba. » Senec. Ep. LXXXI: « unus e turba; » quæ loca Burmann. affert. Ita et apud sacros scriptores ἐκ, vel ἀπὸ τοῦ ὄχλου. Idem Burmannus laudat Luc. IX, 38; XI, 27; Marc. XI, 17.

8 sq. *medio sole*. Meridie, medio die, ut supra *media via*, *media quercu*. *Scheff.* Egregie Schefferus hoc explicat. Sic *medium Phœbum* dixit Val. Flacc. III, 482, ubi nos plura, et *primum solem*, lib. II, vs. 75; *primum Phœbum*, lib. V, 332, et Virg. Æn. VI, 255: « primi sub lumina solis; » « medio diei. » Liv. XXXVII, 29. *Burmann.* Martial. lib. III, Ep. 44: « dipsas medio perusta sole. » Hor. I, Ep. V, 3: « supremo sole, » i. e. sub vesperam. Adde Not. Gud.

9. *Hominem quæro*. Hoc dixisse

Hoc si molestus ille ad animum retulit,
Sensit profecto, se hominem non visum seni,
Intempestive qui occupato alluserit.

tiones, ut Nevelet. Rigalt. Fab. Gronov. Maittar. Desbillon. *abit*. Rittershusius emendavit *abiit*, quod probant post Meursium, Gud. Salmas. plurimi Interpretes. — 10. *retulit*. MS. Pith. *rettulit*. Ita Brotier. Bipont. Fab. Didot. sed v. V. L. ad lib. III, fab. XVIII, 15, et Not. ad eumdem locum. — 12. *alluserit*. Gud. *illuserit* e conjectura, quæ lectio ab hoc loco est aliena. Vid. Not. Burmann. coll. infra Not. ad h. v.

Diogenem Cynicum, testatur Diogenes Laertius lib. VI, p. 147, Ed. Lond. in-fol. λύχνον μεθ' ἡμέραν ἅψας, ἄνθρωπον, φασι, ζητῶ. Nuta salem in Oratione Æsopi. Cf. vs. 11.

10. *molestus*. Proprium interpellatoris epithetou. Vid. ad Petrou. c. XLIII. *Burmann*. Cf. Epil. III, 2. Verte: *lästig, zudringlich*. — *ad animum retulit*, cousideravit, reputavit. Usitatius, notante Scheffero, « animum referre ad aliquid. » Sed Rittersbusio dictum videtur, ut, revocare ad animum.

11. *seni*. Sic aliquoties vocatur Æsopus. V. Prol. II, 8, ubi vide; lib. III, fab. III, 14, et lib. III, fab. XIX, 4. Cf. Græv. ad Cic. de Off. I, c. 34.

12. *qui alluserit*, jocari voluerit. Vs. 8. Virg. Æn. VII, 117, ubi vid. *Heyne*. — *Intempestive*, tempore non opportuno. — *occupato*, negotiis districto, nec temporis satis habenti, ut sermonibus molesti illius vacare posset. Apte Burmannus laudat Val. Max. VII, VIII, ult. « quid hoc joco inhonestius, aut quid intempestivius? » — *Alludere* autem ex interpretatione Burmanni dicuntur, qui dicto aliquo et joco, et simul vultu blando, aut renideute risum excitare couautur. Exempla suppeditabunt Notæ viri docti.

Post hanc narrationem, in numero fabularum non habendam, in MS. Pith. et Rem. hæc scripta erant: PHÆDRI AUG. LIBERTI LIBER III EXPL. INCIPIT LIBER IV. V. Brotier. et Desbillon. Recte igitur in Editione Pithœana Principe liber IV orditur a fabula, *Asinus et Galli*, quæ in plurimis Editionibus, post Pithœum excusis, est vigesima libri tertii, ad finem hujus libri immerito rejecta, quum pertineat ad librum sequentem. In Editionibus tamen Ursini, cl. Brotierii, Bipontinorum et Desbillonii, quibus non sine caussa obsecutus sum, liber quartus a fabula memorata incipit, quæ vulgo est vigesima libri III. Ceteroquin, ne libro III deesset Epilogus, fabulam alias XXV libri IV, cum Brotierio et Bipontinis Epilogum fieri jussi hujus libri, cujus Prologo ad Eutychum optime respondet. Jam olim etiam Guyetus, Gronovius, Santoroc. Lallemant. lib. IV, fab. XXV, ad Eutychum pertinere statuebant. Cf. Notata ad Prol. IV, 14.

EPILOGUS.

Supersunt mihi, quæ scribam, sed parco sciens;
Primum, esse ne tibi videar molestior,
Distringit quem multarum rerum varietas;
Dein, si quis eadem forte conari velit,
Habere ut possit aliquid operis residui.

2. MSS. Pith. Remens. *Primum, esse tibi* ne *videar molestior*, quod ferri posse existimat el. Brotier. quum littera *m* sæpe a Phædro non elidatur. Itaque edidi, post Neveletum. Pithœus emendaverat, *Primum, tibi esse ne v. m.* cui obsequuntur Gud. Hoogstrat. Lallem. Bentleius reponit : *primum esse videar* n. *t. m.* posteriore in *tibi* longa; quam transpositionem Burmannus putat arbitrariam, et minime necessariam, quum *tibi* in Phædro et produci et corripi possit : Bentleium tamen sequitur Cuninghamus. Harius conjicit, *videar ego molestior;* nescit Burmannus, qua elegantia, aut necessitate. Lectionem, *esse ne tibi v. m.* habent Ursin. Fab. Scheffer. Burmann. Bipontini, alii. At vero non temere rejicienda erat librorum scriptorum lectio. Vid. Burm. ad Petron. cap. 43. — *molestior.* Gron. legi vult *immodestior;* perperam. Nam immodestia consistit in procaciter petendo aliquid, ut lib. II, 1, ubi modesti opponuntur cupidis; nihil vero hic petit Phædrus, sed brevitati suæ vult gratias deberi : id quod acute vidit Burmannus, fuse contra Gronov. disputans. — 3. *Distringit.* MSS. Pith. Rem. Nevelet. Rigalt. 2. Fab. Lallem. Brotier. Danet. al. *destringit.* Sed alii rectius *distringit*, probantibus Burmanno et Desbillonio. Hæc duo verba non raro a librariis confundi, docere potest Varietas Lectionis ad lib. I, fab. XXIX, 2; lib. II, v. 13, et lib. IV, fab. VI, 1. — 5. *aliquid operis residui.* Harius mavult *residuum*, quia Latine dici non

EPILOGUS. — 1. *parco sciens.* Intellige *scribere*, i. e. dedita opera abstineo me a scribendo. Solet enim *parco* ita cum infinitivo jungi. Liv. XXXIV, 32, extr. « parce fidem jactare. » Ovid. Her. XVI, 279; A. A. III, 457. Et sic alii sæpius.

2. *molestior.* Hæc illustranda e vs. sq. Cf. lib. III, fab. XIX, 10, et lib. IV, fab. VII, 23.

3. *Distringit.* Quem multa diversi generis negotia distrahunt. Cic. ad Quintum Fratrem II, 16 : « sic habeto, nunquam me a caussis et judiciis districtiorem fuisse. » Plin. lib. V, Ep. 5, n. 3. Alia loca habet Desbillon. Compara Prol. III, 1... 5. Notatur hic a Burmanno, Albinus, Gallicus Interpres.

4 sq. Sensus : Altera caussa, cur fabulas ultra scribere nolim, est, ut illi, qui forte hisce similes fabulas conscribere velit, aliquid materiæ relinquam. In Prol. tamen lib. IV, 2, mutat consilium suum. — *aliquid operis residui.* Latinitatem hujus loquendi formulæ multis exemplis vindicavit Burmannus, qui præter alia laudat Ter. Phorm. IV, IV, 29 : « haruspex vetuit : ante brumam autem novi negoti inciperem quid? » et Sueton. Tiber. lib. XII : « excipiente classiariorum manu, et contis, atque remis, elidente cadavera, ne cui residui spiritus quidquam inesset. » Cf. V. L.

Quamvis materiæ tanta abundet copia,
Labori faber ut desit, non fabro labor.
Brevitati nostræ præmium ut reddas, peto,
Quod es pollicitus : exhibe vocis fidem.

posse censet, *aliquid operis relicti*, sed *relictum*. Hunc confutat Burmann. cujus Notas lege, coll. Notis. ad h. v. — 6. *materiæ*. MSS. Pith. Rem. habent *naturæ*. V. Brotier. Sed Godios *naturæ* veram et genuinam putat esse lectionem, ut *naturæ tanta copia* idem sit, quod *copiosa rerum varietas* Epil. IV, 2; *naturæ* quoqoe Salmasins adscripserat margini e Cod. MS. Sed *materiæ* præfert Burmaonus, quia auctor ea voce sæpe ita utitur. Vid. Not. ad vs. 6. Deinde natora recte *artifex fœcunda omnis bonæ malæve materiæ* dicitur Valer. Max. I, VIII, ext. 18, non ipsa materies. *Materiæ* vero hic exigunt sequeotia *labori faber ut desit*, qui *materiarius* inde dictus : Reioes. I, Class. Insc. 2, et *materiam* proprie de illo ligno, in quo fabri laborant, dici, notom est. Conf. Burmann. qui laodat Teonul. ad Frootin. I, v, 1. *Naturæ* præter alios edidere Gron. Brotier. Sed frustra Burmanous ad h. l. a Brotierio Codices confingere dicitor, qui magno numero habeaot *materia*; quum sermo sit in Nota Burmanoi de loco Qointiliaoi II, 8, *cum alterum alterius natura miscendum arbitraretur*, ubi alios codices magno numero *materia* habere dicit. — 8. *brevitati*. MSS. Pith. Rem. et multæ Editiones, etiam Brotierii et Desbillonii, habent *brevitatis*; sed Heinsins, Salmasius et Tollios emendant *brevitati*, quod plurimis placuit. — *præmium*. Fide Heinsii et Brotierii in MS. Pith. pro *præmium* scriptum est, *mium*, τῷ *præ* oscitantia librarii omisso, qui lapsus, judicante Brotierio, eo erat facilior, quum initium lineæ esset *træ mium*. Recentiori maoo superscriptom *ni*. Inde Salmasius emendavit *nimirum*, quod languidam orationem facere videtur Burmaono, qui quam vim hic habeat non videt. Grooovius conjicit *mutuum*. — 9. *pollicitus*. Rittershus. scribi vult *po-*

6. *materiæ*. Phædrus hac voce sæpe de fabulis utitur, ut Prol. I, 1; Prol. IV, 2; lib. IV, 24, 7. — *abundet copia*. Vid. Epil. IV, 2.

7. Notanda figura rhetorica, quam dicunt ἀντιμεταβολάν. Idem ordo et lusus verborum est in illo Cic. de Off. I, 39 : « ornanda est dignitas domo, non ex domo tota quærenda : nec domo dominus, sed domino domus honestanda, » quem locum Walchius affert.

8 seq. De sensu horum versuum cf. Exc. XII. — *Brevitati nostræ*. *Brevitas* tropice pro libro fabularum, quarum præcipuam virtutem, brevitatem, et alibi laudat, ut Prol. II, 12, et qua forte mirifice delectabatur Eutychus. Adjunctum pro subjecto. Cl. Sattler. : *Gieb also meinem Werkchen den versprochnen Lohn*. Sed forte rectius *brevitas* explicanda de eo, quod etsi superessent sibi, quæ scriberet, et larga vis fabularum scribendarum in promptu esset (vs. 1, 6); se tamen varias ob caussas (vers. 2... 5) a fabulis scribendis abstinere velle dicat. Eodem sensu ista vox capienda Epil. IV, 7, ubi vide. Modeste sic appellat opus suum Phædrus, quod poposcisse, adeoque præmium scriptori promisisse, videtur Eutychus. *Bothe*. Vir doctus legit *brevitas nostræ*. Compara, quæ ad h. in V. L. observata sunt. — *præmium reddas*. Vid. Catull. LXIV, 157; Virg. Æn. II, 537 : « Quod es pollicitus. » Harius Particulani hæc scripta credit, et versum, qui no-

Nam vita morti propior est quotidie :
Et hoc minus perveniet ad me muneris,
Quo plus consumet temporis dilatio.
Si cito rem perages, usus fiet longior :
Fruar diutius, si celerius cepero.

licitus. Frustra. Vide Freinshem. et Burm. — 11. *perveniet*. MSS. Pith. Rem. *Et hoc minus veniet*, claudicante metro; sic tamen edidere Rigalt. Rittershus. Nevel. Fab. Freinsheim. Gronov. alii. Pro quo Ursin. Scheff. Heins. revocant *perveniet*, quibus obsecuti alii. Guyet. Mattar. Buchner. Harius conjiciunt *deveniet*; sed *perveniet* ex mente Burmanni usitatius, ut Ov. I, ex Pont. III, 94. Et ita ille sæpius de aliis rebus. Ita apud Jurisconsultos pecunia, hereditas et similia *pervenire* ad aliquem dicuntur, rarius *devenire*. Vid. Burm. Gudius parum probabili conjectura *minus usu veniet*, quod receperunt Walch. Hoogstratan. Didot. sed vellet Burmannus hoc Latine dici ostendisset, pro, hoc minus utendi muneris erit facultas, quo magis differatur. Si quis *veniet* retinendum contendat, e conjectura Burmanni poterit legere, *Et hoc minus tui ad me veniet muneris*. Sic edidit Cuningham. et ita jam olim Faber legi posse putabat, qui etiam conjiciebat : *et hoc minus et minus ad me veniet muneris*, ut dicunt *magis magisque*, *minus minusque*, suffragante Daneto. — 13. *Si c. r. p.* Nevelet. edidit : *Et c. r. p.* — 14. *celerius*. Guyetus, qui credebat secundam in *diutius* producendam, pro *celerius* rescripsit men ejus exprimebat, excidisse. Aliter sentit Burmannus. Vid. Exc. XII ad hosce versus. — *exhibe vocis fidem*. Præsta ipso opere, quod voce ac sermone promisisti. Ita *exhibere fidem* usurpavit Col. XI, c. 1, n. 7 : « inspiciendus erit villicus, an etiam domino fidem ac benevolentiam exhibeat. » Scheffer. Paullo alio modo Ovid. Metam. VII, 323 : « promissaque postquam Exhibuere fidem. » *Burm*. Vocis fides exhibetur, quando fit, quod promissum fuit. Cic. Off. I, 7 : « credamus, quia fiat quod dictum est, appellatam fidem. » *Desbill*. Cl. *Lange* hæc refert ad caussæ patronum, qui forte pollicitus erat Phædro defensionem contra accusatores, et firmandæ sententiæ suæ ait inservire vers. 32. Sed parum sibi constans est vir doctus, ut e Nota ejus ad vs. 24 sq. liquido apparet. Compara interpretationem hujus loci in Exc. XII.

10. *vita*. Intellige vitam Phædri. — *quotidie*. Secunda producenda syllaba, ut lib. II, fab. IV, 8.

11. *perveniet*. Eodem sensu, Suet. Aug. CI : « nec plus perventurum ad heredes suos professus est; » qui locus Scheffero debetur. Sattler.

12... 14. *temporis*. Cum Scheffero hanc vocem refero ad præcedens *plus*, ut ponatur, ut supra *minus muneris*. Sensus : quo diutius munus differtur. Male enim jungitur *temporis dilatio*. Bene Sattler. : *und immer weniger wird des Geschenks Genuss, je länger es hinausgeschoben wird*. Cf. Martial. VI, 30.

13. *Si cito rem perages*. Si cito effeceris, ut ego reus absolvar et dimittar, longiorem tanti muneris usum mihi suppeditabis. Conf. Excurs. XI.

14. *cepero*, pro, accepero, scilicet munus. Laudat Burmann. Ovid. Met. II, 694 : « nitidam cape præmia vaccam. » Ita alibi sæpius. V.

Languentis ævi dum sunt aliquæ reliquiæ,
Auxilio locus est : olim senio debilem
Frustra adjuvare bonitas nitetur tua;
Quum jam desierit esse beneficio utilis,
Et mors vicina flagitabit debitum.

citius, ut versus staret; sed secunda in *diutius* brevis facit tribrachyn. Vid. lib. I, fab. II. *Burm.* — *cepero*. Vulgo legitur *cœpero*, scilicet frui; sed placuit admittere conjecturam Rittershusii *cepero*, quam probat Burmannus, et quam receperunt Rigalt. Danet. Freinshem. Lallemant. Brotier. Bipontin. Jacobs. — 18. MSS. Pith. Rem. fide Neveleti et Brotierii habent : *quum jam desideret esse beneficio utilius*. Corrupte. Pro quo Pithœus et multi alii, huic obsecuti, etiam Burmannus et Bipontini reposuerunt, *quum jam desierit esse beneficium utile*, optimo sensu. Quæ lectio quum nimium a veteri scriptura recedere videretur, Gudius ad MSS. lectionem utique accommodatius legi vult : *quum jam desierit esse beneficio utilis*, hoc sensu : Quum jam Phædrus senio debilis desierit esse tuo beneficio utilis, ut utilis capiatur active, qui uti beneficio possit. Apte tuetur Gudius hanc lectionem loco Martialis lib. II, Ep. 90, in quo est, *nec inutilis annis*, i. e. dum annis meis uti possum. Eamdem receperunt Richter. J. F. Gronov. Hoogstratan. Lallemant. Mascrier. Philipp. Brotier. Desbillon. Et placet Schirachio V. D. Clav. P. I, pag. 393, quibus ego accedo. Displicet tamen aliis, forte frustra existimantibus, non bene Latine dici hominem alicui rei utilem. Propterea Desbillonius verba Phædri aliter explicat, referens τὸ *utilis* ad vocem bonitatis, ut sensus sit : quum jam tua bonitas beneficio, collato videlicet, utilis mihi esse desierit. Heinsius : *desierit esse beneficio locus*, e conjectura. — 19. *flagitabit*. Ita libri scripti et editi. Bent-

V. L. Quum vs. 13 et 14 eamdem diversis verbis sententiam exhibeant, Phædrus observante Desbillonio, brevitati, quam paullo ante venditat, male consuluisse videtur.

15. Quod vitæ, nunc a noxiorum insolentiis pressæ et mœrore confectæ, pars aliqua superest, i. e. quoad tali vita quodammodo frui licet. Cl. Sattler. : *So lange noch des schwachen Lebens Ueberrest vorhanden.* — *Languentis ævi*. Vis Epitheti notanda. *Ævum* pro vita. Hor. II, Sat. VI, 97. Τὸ *languens* autem non intelligendum de senectute et infirmitate corporis, ut sæpe, e. c. apud Ovid. ex Pont. I, IV, 3, coll. lib. III, fab. II, 9. Vide enim versum sq. et quæ notata sunt in Exc. cit. coll. Vit. Phædri. — *reliquiæ*. Val. Max. lib. VI, c. 2, 10, dixit *robustas senectutis reliquias*, v. Gud. Id. Val. Max. lib. V, c. 6, 5. Ext. « Aristoteles supremæ vitæ reliquias vix custodiens. »

16. *olim*. Postquam aliquando senio fuero confectus. Hæc vox enim futurum tempus notat. Vid. Tursell. p. m. 330. Virg. Æn. I, 289, et infra lib. IV, fab. XI, 8.

18. Quum jam senio debilis non amplius uti poterit beneficio tuo. Cf. V. L. *Schw.* Senectus enim facit beneficium inutile, quia senex, licet accipiat, non potest diu uti, sed mors vicina non relinquet beneficio locum. *Burmann.*

19. *mors vicina*, propinqua, de tempore. Cic. Verr. lib. I, c. 18 : « Latona vicina ad pariendum... » — *flagitabit debitum*, i. e vitam,

Stultum admovere tibi preces existimo,
Proclivis ultro quum sit misericordia.
Sæpe impetravit veniam confessus reus :

leius et, teste Tollio, etiam Ooveriogius, *flagitarit* conjiciuot, qood præcessit *desierit*; sed Burmaonus et Harius toeotur *flagitabit*, quia si admittatur emeodatio Beotleii, Phædrus dieeret, qoum jam murtuus fuero, quod oon patitor vox *vicina*. Ad hæc ista diversitas temporum et modorum sæpe studio et elegantiæ caussa adhibetur ab optimis seriptoribos, de quo consules Notas Burmanni, memorantis præter alia locom Ter. Andr. IV, 1, 25, 26, ut omittam, ipsam rem h. l. postolare diversitatem temporum. Post huoc versum Rigaltius mallet ponere vs. 26 et 27, sed post vs. 27, fiogit lacoonam. Frustra; bene enim cohærent omoia. — 20. Varietatem lectionis habes io Exc. XII, ad h. v. — 21. *sit*. Suspicator Schefferus, Phædrum scripsisse, *proclivis quum sis misericordiæ*, ut Silios lib. XIII, 585, dixit, *sceleri proclivis egestas*. *Schw.* Non opus est, mutare in *sis*, quum Phædrus more soo *misericordiam proclivem* dixerit, pro viro proclivi per misericordiam in benignitatem, ut modo, *bonitas nitetur tua* et sexceotis aliis locis. Johnsonius ejeqoam omnes ei debemus, quum tantum ad tempus data sit utenda. Hor. A. P. 63 : « debemur morti nos nostraque. » Senec. ad Polyb. 29 : « dedit natura fratri tuo vitam, dedit et tibi, quæ suo jure osa a qoo voluit, debitum suum citius exegit. » Code, *naturæ debitum complesse*, pro, mortuum esse. Conf. Gronov. *Pedo* in Eleg. de morte Drusi, quem citat Rittershus. v. 369 sq. de vita caoit : « data est sine fenore nobis Mutua, nec certa persoluenda die. »

20 sq. Stultum puto, tibi molestum esse precibus, quum, vel me non rogante (*ultro*), propeosus sis ad misericordiam. — *preces admovere*. Ill. *de Schirach* Clav. P. I, p. 7, explicat, ab invito obtinere studere; quæ interpretatio propter vs. 21 rejicienda est. Cf. Not. ad lib. I, fab. XIX, 6. — *Proclivis*. Proprie est iorlioatus, pronus, ut ait Donatus; ut si elivo deseeodas. Contrarium *acclivis*; sed longe frequentior est translatio, ubi facilitatem ad aliquid ageodum notat, et idem quod *propensus*. Ter. Andr. I, 1, 50: « ingeniom proclive ad libidinem. » Cf. Gesneri Thes. L. L.

22. *confessus*. Rittershusius : sic dicitur, qui delictum suum aperte fatetur, nec dissimulat (Etiam Desbillonius ita capit). Sed hic passivo sensu is innuitor, qui manifesto talis est, de quo nemo dubitat, quin reus sit. Quomodo et apud Ciceronem ideo *confessa res* et *manifesta* conjunguntur. Ovid. ex Poot. II, II, 56 : « non est confessi caussa tuenda rei. » *Scheff.* Recte hic Schefferus : sic se Ovidius *confessum reum* vocat II ex Pont. VI, 8, noo quod in judicio confessus esset culpam; sed quod manifestus reus erat, sibi delicti conscius, et ab omnibus pro reo convicto habitus : nuoquam enim accusatus fuit, sed ab Augusto relegatus sine accusatione et judicio. Sic *confessus amor* apod Petron. CXXVII, pro legitimo et manifesto, quem dissimulare, ut furta sua nolebat Jupiter : « quum se confesso junxit amori Jupiter, » i. e. quum coiit cum Junone sua. *Burm.* qui plura in hanc rem notat. Ita Cic. Verr. III, 56, jungit *manifesta et confessa res*. Itaque noo inepte per *reum confessum* intelligas reum manifestum quemcunque, qui co-

Quanto innocenti justius debet dari?
Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum prius;
Dein simili gyro venient aliorum vices.
Decerne quod religio, quod patitur fides,
Et gratulari me fac judicio tuo.

cit *sis*, vel *sit*; sed videat, qui versus sine eo stare possit. *Burmann.* — 24. sq. Vid. Exc. XII, ad hos versus. — 26. *patitur.* Bentleius legit *poscit*, invitis Hario et Burmanno, quos vide. — 27. Libri scripti hic mirum in modum interpolati

gitur crimen suum confiteri. Ceteroquin hic versus invenitur in Gnomis Ethico-politicis, a Grutero 1610 editis, ubi vide p. 95; coll. p. 625. Cl. Sattler. hunc versum reddidit: *Verzeihung wird oft der gestandnen Schuld zu Theil.* — *veniam.* Cf. lib. I, fab. XXII, 5, ubi vide.

23. *debet dari*, scilicet venia. — *Quanto justius.* Vid. Epil. IV, 8. Totum hunc locum paullo obscuriorem explicavi in Excurs. XII ad quem lectorem ablegamus.

24. *Tuæ sunt partes.* Hæc referenda ad judicium, cui præerat Eutychus. V. Exc. cit. Hanc elegantem locutionem, petitam a Scenicis, quorum cuique sunt partes datæ, multis exemplis illustrat Gudius. Vide etiam ad lib. III, fab. XVIII, 10, *fuerunt aliorum prius*, intellige *partes.* Jam ante Eutychum alii judices munere suo erant perfuncti, qui caussam Phædri, nescio quo casu, reliquerant injudicatam. Hisce successit Eutychus, *tuæ sunt partes.* — *prius*, pro, antea olim. Catull. IV, 25; LI, 15.

25. Sensus: Deinde alii judices istud officium suscipient, qui eadem quæ tu obituri sunt munera, suo quisque loco, tempore et ordine (*simili gyro*). Admodum verisimile est, annuas hic munerum vices, a magistratibus obeundas, intelligi, ut jam olim conjecit Desbillonius post Burmannum. Sed Phædrus metuens, ne coram diversis iisdemque injustis judicibus caussam dicere cogatur, enixe petit ab Eutycho, ut tandem aliquando in caussa sua judicet et decernat, quod religio, quod patitur fides. Alii hosce versus aliter intelligunt, de quo vid. Exc. XII ad vs. 24 sq. — *vices.* Vid. ad Prol. III, 14.

26. Sensus: Fer sententiam, quam salva religione, salva fide bonī judicis ferre potes. — *religio*, ut lib. III, fab. XIII, 8. — *fides*, ut lib. IV, fab. XIII, 8. *Decresse* verbum judiciale, apud Liv. lib. III, c. XLVII: « decresse vindicias secundum servitutem. » *Gronov.* — *fides*, *religio* et mox *decerne* ostendunt, ad judicem esse sermonem, qui *decernere* centies apud jurisconsultos dicitur, et illi respondet mox *judicio tuo. Burmann.* Cl. Sattler.: *was redliche Gewissenhaftigkeit erlaubt.* — *patitur.* Burmannus laudat Cic. IX ad Att. XV: « quod scribis asperius me, quam mei patiantur mores, de Dionysio scripsisse. » Lib. II de Or. 1: « quantum incuntis ætatis meæ patiebatur pudor. »

27. *fac me gratulari*, gaudere. — *judicio tuo*, favorabili tua in caussa sententia, ut *judicio* sit ablativus.

Excedit animus, quem proposuit, terminum;
Sed difficulter continetur spiritus,
Integritatis qui sinceræ conscius,
A noxiorum premitur insolentiis.

sunt; cf. V. L. ad vs. 24, in Exc. XII. Nutante Neveleto in Cod. Pith. scriptum erat; *gratulari me facere judicio tuo*, additumque a docta manu (an forte Rigaltii? vid. Not. Gud.); *f. patere*; sed in MSS. Pith. et Rem. *et gratulari me tacere judicio tuo*. Vid. Brotier. *Fatere* inveniri in MS. Pith. notat Heinsius; *tatare* Gudius. Hic faciebat inde *patere*, ut et Heinsius licet diverso emendent modo: Gudius, *gratari me patere*; Heinsius, *me gratulari patere*. Cf. Burmann. qui quum *patitur* modo præcedat, conjicit, *me da judicio*; Cuninghamus vero legendum existimat: *Et g. dato mi judicio tuo*. Lectio quam dedi, auctorem habet Pithœum, quem sequuntur plurimi. — 30. *sinceræ*. Schefferus conjicit *sincere*; Heinsius *sibi veræ*. Sed bene Burmannus observat: Si talia deberent mutari, quantus non

Nam si *gratulor* absolute sine casu personæ ponatur, notat lætum esse re aliqua. V. Burm. qui de usu hujus verbi non pauca profert, notans præter alia locum Veget. de Art. Veterin. I, 56: « neque servi de damno domini cogitant, quod eidem contingere gratulantur. » Cf. lib. V, fab. VII, 29, et ad lib. IV, fab. XII, 4. — *judicio tuo*. Hic, opinor, de judicio agitur, non circa fabellas, sed circa fortunam Phædri proferendo. *Desbill*. Hoogstratanus *judicio* dativum esse ait, hoc sensu: ac me gratias agere judicio tuo; quod displicet.

28. Ego longius profecto, quam constitueram, sum progressus; i. e. fines, quos mihi ipse præscripseram, in sermone meo transilio. Cl. *Lange: Ich bin weitläuftiger geworden, als ich wollte.* — *animus* personaliter capiendum, pro, *ego*, ut alibi. Plaut. Amph. V, 1, 6, « animo male est, » pro, mihi.

29... 31. Sensus: Difficulter continet se homo, seu modum in verbis tenere difficile est homini, qui, conscius integritatis suæ, affligitur a malis et superbis hominibus. Cf. Prol. III, 40. — *spiritus*. Fortasse simpliciter h. l. ponitur pro persona. Ita Vellei. lib. II, cap. 123, de Augusto, « subrefectus primo conspectu alloquioque carissimi sibi spiritus (Tiberii). » Plaut. IV, IV, 128: « contineri quin complectar, non queo, » i. e. non queo me continere. Aliter cl. *Tzschucke*, qui ad vocem *spiritus* notat: « differt hic ab animo et videtur esse ingenii vis, impetus, cui recte tribuit *continetur*. » Schefferus eleganter dici vult *spiritus* in respectu ad illam vehementiam commotionis ob injuriam acceptam. — *Integritatis sinceræ*. Ejusmodi Epitheta, quæ abundare videntur, non culpanda sunt, quum sollemnia sint non poetis modo, sed etiam aliis. Vid. ad Prol. I, 7; Prol. II, 4; lib. II, fab. IV, 5. Huc referenda *mitis clementia* Justini lib. XXXVIII, 9; *demens furor* Propertii, lib. I, XIII, 20, et alia multa, quæ coacervavit Burmann. ad h. l. Itaque correctione Heinsii non erat opus. Vid. V. L. — *noxiorum*, eorum, qui nocere possunt. Ovid. lib. V, Trist. X, 22: « noxia tela. » Claudian. in Ruffin.

Qui sint, requires : apparebunt tempore.
Ego, quondam legi quam puer sententiam,
Palam mutire plebeio piaculum est,

licentiæ campus aperiretur. Cf. Not. — 32. *requires*. Rittershui. Ursin. Freinsh. Bentl. Caningham. Didot. ediderunt *requiris*. Sed vulgatum *requires* locum suum tueri potest. Simili in re Cicer. Arch. 6 : *quæres a nobis Grati*. Et cap. 7, *quæret quispiam, quid?* — 34. *mutire*. MS. Pith. corrupte *mutture*. — *piaculum*. Libri scripti Phædri et pleræque Editiones habent *periculum*. Sed vera lectio *piaculum*, quemadmodum jam olim Faber volebat legi. Ita enim legitur quom in Codd. MSS. tum in Edit. vulgatis *Festi*. Vid. Not. ad vers. 34. Alii vero tribuunt τὸ *periculum* Phædro, aut textum Festi mutanti, aut memoriæ vitio ita citanti; alii librario. Hisce recte accedit Burmannus, quia alias sæpe itidem aberrarunt librariorum manus, et pro *piaculo*, *periculum*, notiorem vocem obtruserunt. Vid. Heinsium ad Ovid. Metamorph. XV, 155, et Burmann. ad Metamorph. II, 565. Desbillonius tamen e Codd. MSS. Phædri cum Scheffero, qui vulgatum tuetur, et multis aliis edidit *periculum*, addens : « Hæc ipsa lectionis varietas novum est testimonium, quo illud, quod jam demonstravimus, has esse Phædri fabellas, confirmatur : auctor enim si esset recens, versum Ennii retulisset, qualis in om-

I, 67 : « noxia venena. » Adde lib. II, fab. I, 4. — *insolentiis*. Pluralis rarior. Forte hic ad intendendum. *Tzschuck*. Satis fuerat scribere, *insolentiis*, sine præpositione. Similiter tamen homo apud Ovid. Fast. V, 709 sq. « trajectus ab ense, » et Trist. lib. II, v. 421 : « defensus ab armis, » memorantur. Quemadmodum autem Phædrus *insolentias*, ita Cicero *lætitias*, *præsentias*, *audacias*, pluraliter extulit. *Desbillon*. Sejanum hisce versibus notari, est sententia Rittershusii, qui laudat præter alios Prol. III, 45 seq. Sed hoc vix credibile, quum liber III Phædri videatur scriptus esse exstincto jam Sejano. Cfr. supra Vita Phædri. Verumtamen, qui sint noxii, de quibus Phædrus queritur, equidem fateor me nescire.

32. *Qui sint requires*. Quæres, quinam illi noxii sint, qui mihi tam male velint. — *apparebunt tempore*. Pro, *in tempore*, ut plena locutione dixit Ter. Haut. II, II, 123 : « in tempore ad eam veni, » et sæpe alibi. Flor. III, 3 : « Marius in tempore aggressus est. » Ovid. ut Noster, IV, Ep. 109 : « tempore abest. » *Burm*. Hisce adde Cic. Off. III, 14 : « ad cœnam tempore venit, » et Voss. de Constr. c. 66, pag. 593. Verte : *sie werden schon noch zur rechten Zeit zum Vorschein kommen*. Sattl. ; *mit der Zeit*, ut Græci dicunt χρόνῳ, i. e. tandem, de quo v. Rittershusium.

34. Sententia, quam hic Phædrus memorat, desumta est ex Ennii Telepho, memorata etiam Festo V. — *mutire*. Sensus ex interpretatione Gronovii : liberam vocem mittere in propatulo homini humili res est magno luenda. *Schw*. *Mutire* est tanquam mutus signum facere, seu strepitum, sive submissa et imperfecta voce fabulari, aut unum tantum verbum dicere. *Gesner*. in Thes. L. L. Ita contra *clam mussare* dixit Liv. XXXIII, 31. Pers. I, Sat. 119 : « Men' mutire nefas? nec clam, nec cum scrobe. » *Burmann*. Ter. Andr. III, II, 25 : « ita-

Dum sanitas constabit, pulchre meminero.

nibus Festi exemplaribus exhibetur. » — 35. *sanitas*. Heinsius *sana mens*, e conjectura non necessaria. Vid. Not. — *meminero*. Alii, ut Nevelet. *memini*. Sed Rittershusius monet, versum postulare, ut legatur *meminero*, ut est in Excerptis Rigaltii. Cf. Not. Heinsii. Buchnerus mallet *meminerim*; at Freinshemius observat, potuisse et scribi *rememini*, ut *commemini* apud Ciceronem. Sic quoque conjicit Salmasius, teste Gudio. Fide hujus viri docti in MS. Rem. erat *memin*.

que hercle nihil jam mutire audeo. » Nostri *muchsen*, *munkeln*.

35. *Dum sanitas constabit*, intellige, mentis; dum sana mente ero præditus. *Dum*, quamdiu, ut v. 15. Cic. pro Rosc. Am. 32 : « dum hominum genus erit, qui accuset eos non deerit. » Vid. Tursell. p. m. 285. — *sanitas*. Absolute, ut apud Sen. Controv. XII : « dementia res est, sanitati contraria. » Cic. lib. XII, Div. Ep. 10 : « quibus ad sanitatem redeundi potestas facta est, » pro, ad bonam mentem. Plene apud eumdem Tusc. III, 5 : « ita fit ut sapientia sanitas sit animi. » Conf. Scheff. — *pulchre*. Vid. lib. IV, fab. XIX, 6; lib. IV, fab. XX, 2.

PHÆDRI

AUGUSTI LIBERTI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBER QUARTUS.

PROLOGUS AD PARTICULONEM.*

QUUM destinassem, terminum operi statuere,
In hoc, ut aliis esset materiæ satis,

(*) Perperam hic Prologus in Codd. MSS. in librum V, fuit coujectus, quum ad quartum pertineat. Vid. ad vs. 14. Itaque jam olim Pithœus, videns in Codice suo vs. 14, scriptum esse, *quartum libellum*, eum ad calcem libri IV, rejecit. Sed cl. Brot. rectius libro IV, præposuit, cui cum Bipontinis, cl. Langio, Didoto, in Editione stereotypa obsecutus sum.

1. *terminum operi statuere.* In MSS. est, *terminum operis habere*, quod, quia leges carminis respuunt, Meursius emendavit, *operis habere terminum*. Sic vulgo legitur, etiam in Editione Burmanni et Bipontina : pro quo Salmasius reposuit ad oram libri, *terminum operi tradere*. Alii, ut Rittershus. et Barth. Adv. XXX, 22, et Ablegm. Crit. II, 23, conjiciunt, *terminum operi huic*, vel *huic addere;* Cuninghamus, *operi terminum figere;* sed Bentleius, Johnson. Maittar. Walch. post Gud. Gronov. Schefferum, Tollium, *terminum operi statuere :* quam lectionem isti viri docti vel probant, vel in textum recepere. Secutus Desbillonius, cui

1...3. Quum constituissem, opusculo fabularum finem addere, eo quidem consilio, ut alii, qui idem argumentum tractare vellent, haberent, quod scriberent, tacite consilium meum mutavi. — *terminum statuere.* Hanc locutionem usurpavit Livius, et *finem statuere* dixit Ter. Hec. I, II, 21. *Scheff.* — *In hoc.* Sæpe ita locuti Veteres pro, ideo, hoc fine. Burmannus laudat præter alia Hygin. fab. XL : « in hoc Dædalus exsul quum venisset. » Ubi vide Munckeri Notas. Vell. Pat. II, 41 : « in hoc scilicet, ne suspectus his foret. » Sic alibi. At cl. Tzsch. explicat *sic*, in hoc libro, addens, nescio an recte : « si *in hoc* est *ideo*, Phædrus ætatem suam videtur carpere. Sed respicit superiora. » — *materiæ.* Vid. ad Prol. I, 1, coll. lib. IV, fab. XXIV, 7; Epil. III, 6.

Consilium tacito corde damnavi *meum.*
Nam si quis talis etiam est tituli *appetens*,

habere in vetere scriptura non multum differre videtur a *statuere;* lectio vero *operis habere terminum*, a multis Criticis recepta, hoc sensu locutio insolita et vix Latina putanda, maxime quum *destinassem* præcesserit. Agit quidem Burmannus caussam vulgati, et multis credibile facere studet, *terminum habere* Latinum esse, quod non nego; at non ea significatione, qua hic legitur, pro finire, finem facere. In exemplis enim, a viro docto adductis, ut Ovid. I, Fast. vs. ult. V, Fast. 602, aliis, *terminum habere* est finiri. Alia res esset, si Phædrus scripsisset, *opus habere terminum.* Ant. Æmilius in ora Codicis notaverat, *quum destinassem habere hunc operis terminum.* Vid. Burmann. Nonnullos *facere terminum* legere, testantur Walch. et Hoogstrat. quod præferrem, nisi metrum respueret. Burmannus miratur, neminem reperisse, *terminum operi ponere.* — 3. *meum.* Hæc vox deest in libris scriptis, nec non in Editt. Pith. Rittershus. et Neveleti. Eamdem excogitaverunt Pithœus, Rittershus. et Salmasius ad oram libri. Vid. Brotier. coll. Barth. Ablegm. crit. lib. II, cap. 23, et Not. Gud. Gronov. et Burm. *prius* conjiciunt. Vid. locum Ter. ad vs. 3, cit. Bentleius *statim*, quod Burmanno non est verisimile; non enim probari potest, non intercessisse intervallum aliquod antequam mutaret sententiam; melius postquam jam destinasset, mutasse deberet credi. — 4. *tituli appetens.* Locus mendosus! In MSS. Pith. Rem. legitur: *Nam si quis ta-*

— *tacito corde.* Tacite; locutio singularis! Supra Epil. II, 18, dixit *corde durato*, si tamen hæc sunt a manu Phædri. Vid. ad l. c. lib. IV, fab. XIV, 13: *semisomno corde.* — *damnavi.* Cl. Sattler.: *ich habe aufgegeben.* Curt. III, VIII, 2: « si id consilium damnaret, » quod Ter. Andr. IV, IV, 12, expressit: « repudio consilium, quod primum intenderam. »

4... 8. Omnis hic locus ita explicandus est: quomodo divinare ille poterit, quænam argumenta tractare eo consilio noluerim, ut illa ipsa cupiat memoriæ tradere? (Non poterit divinare, quas ego fabulas in homines, aliis hoc tempore molestos, jam compositas, suppresserim. *Heusinger.*) Gallice, *à dessein de lui faire naître l'envie de les transmettre à la postérité.* Quomodo istud divinare poterit, quum quisque propria excogitandi quidlibet facultate polleat, et colore item proprio, sive propria res excogitatas exprimendi ratione utatur? Nimirum Phædrus multis jam exemplis, ut ipse Prol. III, 50, loquitur, *vitam hominum sui temporis et mores ostenderat:* dixerat lib. III, Ep. 1, multa superesse, quæ scriberet; et ab his abstinere se velle significaverat: at nunc propositum suum repudiat hac de caussa, quod vereatur, ne si quis ipsius vestigiis insistere velit, argumenta ille vel non excogitet, quæ tractanda essent, vel male exsequatur. Mens auctoris in hoc loco non omnibus obvia est. Cave, ne argumenta, quæ hactenus ille se omisisse dicit, de Æsopicis generatim intelligas fabulis, quas componere præterea potuisset; sed ea refer ad Apologos duntaxat, qui mores corruptos Romanorum ostenderent, vitamque nefariam optimatum quorumdam carperent: opus, ut ipse magno suo malo expertus est, periculosæ aleæ plenissimum. *Desbillon.* Hisce adde notata in Exc. XIII ad vs. 5.

Quo pacto divinabit, quidnam omiserim,
Ut illud ipsum cupiat famæ tradere :

lis etinm est tituli... Sed quum versus ita esset ultimo pede minor, Freinshemius emendavit *tituli appetens.* Sic et Ant. Æmilius in ora codicis sui castigavit, teste Burmanno; quæ lectio multis recte placuit, recepta a Kœbero, Richtero, Desbillonio, aliis. Et enim est ad sensum apta, eidemque favet locus Livii IV, 34, in Notis laudatus, cui adde Ovid. Art. I, 692. Permulti vero cum Rigaltio legere maluerunt, *tituli artifex*, quod non habet sensum commodum, quum sic *titulus* capiendum sit pro inscriptione. Vid. Desbillon. Edidere tamen, præter Burmannum, Danetus, Brindlei. Lallem. Brotier. Didot. alii, *tituli artifex.* Alii tentant alia, de quo vid. Exc. XIII, ad h. v. Locus hic mutilus absque integriore Codice scripto ita plene restitui vix potest, ut amplius dubitationi, non sit locus. Hinc Pithœus, Rittershus. Nevel. alii, quod sanari posse diffidebant, intactum reliquere. — *est.* Lege *erit*; alioqui versus non stabit, nisi τὸ *m* sustineat syllabam. *Faber.* Cui accedit Guyet. — 5. *divinabit.* MSS. Pith. Remens. et Editt. Vett. ut Rittersh. Nevel. habent *damnabit*, errore manifesto librarii. Lectionem *divinabit* primus exhibuit Rigaltius in Edit. II, ann. 1617. Qui quia non indicavit, unde hanc eruisset, multi frustra putaverunt, eam esse Cod. Rem. lectionem. Vid. Brotier. coll. Desbillon. Multi tamen perperam retinent *damnabit.* Meursius c. c. legi vult *q. p. damnabit quod quidquam omiserim.* Sic etiam Ursinus, nisi quod pro *quod*, *si* legat. Barth. Adv. XXX, 22, et Ablegm. Crit. II, 23, *quo pacto damnabit, quicquam omiserim* (omissa vocula *si*) *Ut illum et illum cupiam famæ tradere.* Fide Burmanni Ant. Æmilius in ora codicis sui legebat : *Quo pacto damnabit, quod quicquam omiserim, Quod illum cupiam famæ tradere*, vel, *si quicquam omiserim.* Porro, *quod alterum me cupiam famæ tradere.* Frustra. De alia Heinsii conjectura lege ejusdem Not. in Edit. Burm. c. Not. Var. coll. Not. Burm. in Edit. majori. — 6. *Ut illud ipsum cupiat.* Libri scripti et Editiones aliquot (Rigalt. Rittersh. Nevel. Richter. Scheff. item Wasius in Senar. p. 68. Danet. Leonhard.) habent, *ut illum ipsum cupiam*, unde sensus bonus elici nullus potest. Guyetus et Faber emendationem proposuerunt, *ut illud ipsum cupiat. Desbillon.* Optime Desbillonius. Est enim ineptum, *illum ipsum cupiam f. t.* legere, et quod volebat Schefferus, per *illum* masculino genere artificem, per *ipsum* vero quod Phædrus omiserit intelligere; quum *illud ipsum*, *illa ipsa* de eodem non raro occurrant. Vid. Burm. Meursius legi vult : *Ut illum ipsum cupiam famæ traderem*; Ursinus : *Aut*

4. ***talis tituli appetens***, similis gloriæ, nempe e fabellis scribendis, cupidus. *Tituli* vocantur honorificæ illæ appellationes et laudes in inscriptionibus operum publicorum e. c. statuarum, etc. Quæ quia continebant ornamenta et honores ejus, cujus imagini erant subscriptæ, inde *titulus* pro laude et gloria. Vide quæ laudat Gronovius, loca, Flor. lib. IV, c. 10 : « Sed immensa vanitas hominis, dum titulorum cupidine Araxem et Euphratem sub imaginibus suis legi concupiscit; » Liv. XXVIII, 41 init.; XXXI, 15 fin. Quibus adde Juv. Sat. X, 143 : « laudis titulique cupido. » Liv. IV, 34 : « navalis victoriæ vanum titulum appetivere. » Et sic alibi.

5. ***quidnam omiserim***, quo vitia et homines hujus sæculi notari possent.

6. ***illud ipsum***, quod omisi. — ***famæ***, posteritati. Curt. VI, III, n. 17 : « egregium hercule opus posteritati famæque tradetis. »

Sua cuique quum sit animi cogitatio,
Colorque proprius? Ergo non levitas mihi
Sed certa ratio caussam scribendi dedit.

non illum ipsum cupiam f. t. Neveletus : *ut illum cupiam f. t.* Maittar. Didot *Ut illud ipsum cupiam f. t.* Quæ omnia vix placebunt. Harius : *ut ille id ipsum c. f. t.* Sed Burmanno propius ad *illum* videtur accedere *illud*. — 7. *Animi cogitatio.* Vid. Exc. XIII, ad h. v. — 8. *Colorque proprius.* In MSS. Pith. Rem. et Edit. nonnullis, ut Rigaltii 2, Schefferi est, *colorque prior,* metro et sensu repugnantibus, pro quo Rittershus. legendum proposuit *proprius*, addicente Guyeto : quæ lectio, maxime quum *sua cogitatio* præcedat, merito placuit plurimis. Faber conjicit *colorque privus*, i. e. peculiaris, proprius, in quam conjecturam, præter Walchium, inclinat Burmannus. Eamdem receperunt Danet. Maittar. al. Suspicatur autem Faber rudes librarios e *privus* fecisse *prius*, quod, quia non responderet τῷ *color*, alios rescripsisse *prior*. Contra Desbillonii vero videtur similius, librarium scripsisse per compendium *prius*, ex quo alter fecerit *prius*; demum tertium, qui solœcismum corrigere voluerit, reposuisse *prior*. Salmasius conjiciebat *colorque purior*; Ant. Æmilius in ora Codicis sui *colorque potior*; Freinshemius *color propior,* quod explicat de enthusiasmo poetico, suffragante Scheffero. Nam

7. *animi cogitatio.* Dixit Phædrus *animi cogitatio*, ut Cic. et Val. Max. I, 1, 10, et IV, vii, 1, *animi judicium*, quod etiam cuique proprium de aliqua re judicium notat. Proprie *animi cogitatio* notat inventionem, quum homo de novo aliquo scripto producendo secum cogitat (ut hic de fabula scribenda). *Burmann.* Bene cl. Tzschuck. *Ideengang.* At ill. *de Schirach* et clar. Sattler. vertunt *Denkungsart*; quem admodum ille mox *color* reddit *Charakter*.

8. *Colorque proprius.* Jam olim cepi pro scribendi ratione et indole, cuicunque scriptori, inprimis poetis et oratoribus et unicuique pictori propria. Sic quoque cepit Desbillonius, laudans locum Ciceronis Brut. c. 46, ubi *urbanitatis color* vocatur ille, qui scriptorum Romæ commorantium erat proprius. Alia exempla, quæ probare possint, vocem *color* de ornamentis orationis adhiberi, vid. in Clav. *Ernesti*, v. *color*, coll. Notis Burm. ad Petron. c. II. Vertere possis *das Kolorit*, *die Manier*. Cl. Tzschuck. *Anstrich*, *Wendung*. Burmannus explicat dexteritatem et sollertiam, qua res sub fictis fabulis veras exprimit et quodam colore sibi proprio quasi tegit : de quo vir doctus uberius disputat. Alii aliter.

8 sq. *levitas.* Quum *levitati* opponatur *certa ratio*, illud explendum pro temere mutato et impulso animo (cull. vs. 3). Sic intellexere Schefferus et Gronov. nec non Albinus, qui reddidit *légèreté*. Non male Lallemant. explicat *inconstantiam*. Jungit enim Cic. Phil. VII, 3 : *inconstantiam, mobilitatem, levitatem*. At *levitas* Burmanno est vanitas, quasi essem tituli et gloriæ appetens, ut lib. V, fab. VII, 1...3, *vanus animus* et *stulta levitas* junguntur de glorioso tibicine.

9. *certa ratio.* Vertendum, *gute Gründe. Nicht Leichtsinn, sondern gute Gründe haben mich veranlasst, von neuem die Feder zu ergreifen.*

Quare, Particulo, quoniam caperis fabulis
(Quas Æsopeas, non Æsopi, nomino,
Paucas ostendit ille, ego plures dissero,

in Vett. Editt. est *color propior.* — 11. *Æsopeas.* In MSS. Pith. Rem. et Editt. Vett. legitur *Æsopias.* Sed ut constaret metri ratio, emendandum fuit *Æsopeas*, quod Αἰσωπείοις λόγοις Græcorum respondet. — 12. *Paucos ostendit ille.* Fide Gudii in MS. Rem. legitur, *quasi paucas ille ostendit*; at Neveletus testatur in V. C. Pithœi inveniri, *quasi paucos tale ostendit.* Sic legi in utroque Codice confirmat quoque Bentleius. Sed Gudius vero simillima conjectura abjicit importunam voculam *quasi*, repetitam a librariis ex præcedentis versus initio, reponens e Cod. Rem. *paucas ostendit ille*, quod receperunt Hoogstratan. Richter. Leonhard. Bipontini, et placet Walchio. Etiam Burmannus istam particulam delendam censet, legi jubens, *qui paucas ostendit*, probante cl. *Jacobs* in Observatt. ad Phædr. etc. Alio modo tamen lectiones Codd. MSS. exhibent Brotierius et Desbillonius. Ille enim in MSS. Pith. Rem. et non paucis Editionibus ait legi, *quasi paucas ostenderit*; hic vero notat ad h. l. « Pithœus in suo Cod. MS. invenit : *Quasi paucos ille ostendit*, unde confecit et edidit, *Quasi paucas ostenderit.* Quam lectionem non pauci Editores admiserunt. » Explicant autem τὸ *quasi*, quia. Alii hunc locum legunt aliter. Cuninghamus suspicatur, poetam scripsisse : *quum paucas ille ostenderit*; cl. Tzschuck. *quos si*, ut Phædrus caussam afferat. Alias conjecturas suppeditabit Exc. XIII, ad vs. 14 fin. Guyeto hic versus suspectus videtur; Sanadon. vero et Philipp. eumdem abjiciunt. Perperam. — *dissero.* Gudius *disseram*,

10... 14. Hunc locum vexatum ita interpretor. — *Quare, Particulo, quoniam caperis*, delectaris, *fabulis* (*quas* rectius *nomino Æsopeas*, maxima ex parte ad Æsopi modum et exemplar fictas, *non Æsopi*, ab Æsopo inventas, nam *ille*, Æsopus, *paucas* fabulas *ostendit*, narravit, *ego plures dissero*, in lucem profero, narro, *usus vetusto genere*, genere scribendi, quo usus est Æsopus, *sed rebus novis*, argumentis novis, ex parte ex ipsis factis petitis); *quartum libellum* fabularum, quem tibi dedicavi, *nunc vacive perleges*, otiose, animo vacuo a curis perlege. *Hunc* fabularum libellum *obtrectare*, parvi facere, elevare, *si volet malignitas*, maligni et invidiosi homines, per me *licet, obtrectet, dum*, dummodo *non possit imitari.* Videamus nunc de singulis.

10. *caperis*, delectaris. Vid. Prol. II, 6, ubi *capere aurem* interpretor *oblectare* suavi sensu.

11. *Æsopeas.* Vid. quæ notantur ad titulum Prol. I.

12. *Paucas.* Opponuntur *paucas* et *plures*, *ostendere* et *disserere* tanquam minora et majora. *Tzschuck.* — *ostendit.* Auctore Burmanno *ostendere* etiam est, docere, aliis proponere, narrare, et præcipue, ubi agitur de auctore celebri, qui primus quasi aperit et exponit publico, ut in loco Hor. I, Ep. XIX, 24, «qui primum se *Latio Iambos ostendisse Parios* dicit. Ita Cæs. B. G. V, 3 : « quæ in Treviris gererentur ostendit. » Nep. Ages. I : « ut ostendimus supra. » Cf. lib. V, fab. V, 6, et quos laudat Burm. ad Val. Flacc. VII, 269. — *ego plures dissero.* Hoc verbum veteres usurpasse pro, narrare, in lucem proferre, Burmannus multis probat exemplis. Sic dixerunt, *rem, vitam*,

Usus vetusto genere, sed rebus novis);
Quartum libellum nunc vacive perleges.

e conjectura. Secuti Maittar. Hoogstratan. Richter. Leonhard. — 14. *Quartum libellum.* Ita edidi e MSS. Pith. Rem. et Editt. Ven. Rigalt. 2. Nevelet. Meursii, quibus præter Scheffer. Schutzium, Crit. in Phædr. Obs. pag. 9. Danet. Didot. Guyet. Maittar. Brotierium, obsecuti Bipontini. Satis enim hanc lectionem vindicant cum librorum scriptorum auctoritas, tum locus Prol. III, 29. Neque objici potest, *quintum* potius dicturum fuisse Phædrum, quum e Notis ad vs. 14, luculenter constet, prologum nostrum, immerito libro V præpositum, pertinere ad lib. IV, et omnino Prologorum et Epilogorum ordinem in libris scriptis turbatum comparere. Sed Gudius, strenuus lectionis vulgatæ obtrectator, invitis membranis scribendum autumat, *quarum libellum*, scilicet fabularum, quæ proxime præcedunt. Quæ emendatio a Burmanno aliisque multis recepta est. Aliis, ut seabrities tollatur et partes melius cohæreant, alias laceratæ, placet *harum*, e. g. Lallemant. cl. Tzschuck. etc. Alii huncce Prologum ad lib. V, referentes, legi volunt *quintum*, ut Ouvering. Ursin. Cuningham. Bentlei. Desbillonius. Meursius nimis

disserere. Sall. Cat. V: « instituta majorum disserere, » ubi v. Cortius. Lege quæ notamus ad Prol. III, 38 sq. coll. lib. IV, fab. XX, 8.

13. *vetusto genere*, i. e. genere scribendi, quo jam usus est Æsopus. *In Æsops Manier.* Cf. Desbillonii Addenda p. 48, Prol. II, 1, dixit, *Æsopi genus*, ubi vide; sed Prol. III, 29: *Librum exarabo tertium Æsopi stylo.* Compara Prol. III, 33, et lib. IV, fab. VII, 2, *rebus novis.* Intellige fabulas, ab ipso Phædro inventas, ex parte ab ipsis factis petitas.

14. *Quartum.* Gudius e libri III quem Phædrus Entycho dedicavit, Prologo, collato cum Epilogo lib. IV, i. e. fab. XXV, ejusdem libri (Epil. III nostræ Edit.) probare studet, utrumque librum, et tertium, et quartum, scriptum fuisse ad Eutychum; librum vero quintum censet pertinere ad Particulonem. Sed vero est simillimum, Phædrum dedicavisse librum III Eutycho; Particuloni quartum; quintum Phileto. Quum enim fabula alias XXV, libri IV, apte conveniat ad Prologum libri III, scriptum ad Eutychum, istam quidem, injusta de caussa ad finem lib. IV, rejectam, cum viris doctis, quos alio loco nominavi, feci Epilogum libri III. Deinde quum Prologus lib. IV, errore manifesto libro quinto esset præpositus, quemadmodum verba *quartum libellum* vs. 14 luculenter docent, is quidem prologus libro IV, quem Phædrus Particuloni sacrum esse voluit (vs. 10) erat reddendus. Alias enim lib. V Prologus esset duplex, lib. IV nullus. Ex quo intelligitur, perperam dici a Gudio librum IV Eutycho, quintum Particuloni fuisse dedicatum. Ab ipso enim Phædro lib. V, fab. X, 10. Patronus indicatur, ad quem librum V fabularum scripserat. — *libellum.* Sunt qui legant *quarum libellum*, et intelligant totum fabularum opusculum. Non nego ita capi posse; vide enim Prol. I, 3; lib. IV, fab. VII, 3. Sed vox adjecta *quartum*, loco suo non movenda, docet, de libro IV tantum esse sermonem. — *vacive.* Vox rara, apud solum Phædrum obvia, quæ facile formatur a *vacivus*, quod ponitur pro *vacuus*. Ter. Heaut. I, 1, 38

Hunc obtrectare si volet malignitas,
Imitari dum non possit, obtrectet licet.
Mihi parta laus est, quod tu, quod similes tui,
Vestras in chartas verba transfertis mea,
Dignumque longa judicatis memoria.
In litteratum plausum nec desidero.

licenter hic versum excidisse clamat. — *Nunc vacive perleges*. Vid. Exc. XIII, ad vs. 14. — 20. De Varietate Lectionis consules Exc. XIII, ad h. v.

Sic *nocuus* et *nocivus*, de quo v. Heins. ad Ovid. Remed. 45. Sattler.: *bey guter Musse*. Cf. V. L.

15. *obtrectare*, elevare, parvi facere. Vid. ad Epil. II, 10. — *malignitas*, more suo pro malignis, invidiosis. Ep. II, 10, dixit *livor*. Cf. lib. IV, fab. XX, 1.

16. Gronovio poeta videtur alludere ad proverbium, *μωμεῖσθαι ῥᾴδιον ἢ μιμεῖσθαι*.

17... 19. *Mihi parta laus est.* Bene cl. Sattler.: *Mir ist es Ruhm genug*. Quod dicit Phædrus, Particulonem et alios, qui delectabantur fabulis, verba ipsius in chartas et codicillos transcripsisse, intelligendum de prioribus fabularum libris, regnante Tiberio, in vulgus editis. Namque, ut supra conjeci, in Vita Phædri sub finem, valde est probabile, posteriores fabularum libros non nisi post mortem Phædri juris factos esse publici. Itaque non credibile est, Phædrum singulas, ut ipsi nascebantur, fabulas, recitasse inter amicos, super cœnam, in circulis, aut aliis in conventibus, quas illi, quia breves essent, et tangerent ejus temporis mores et homines, in codicillos suos transcriberent; quæ est Burmanni sententia, cui favere videtur clar. *Tzschucke*. Cf. Exc. XIII ad vs. 18. Certe de posterioribus fabularum libris hæc non possunt intelligi. Immo vero suspicor, Particulonem et alios rei litterariæ cupidos viros non pauca e lib. I et II fabulis velut scite dicta vel imitatos esse, vel adhibuisse pro sententia et testimonio, et ipsa Phædri verba sæpe in scripta sua transtulisse; vel etiam, si hæc displiceant, integras fabulas, quæ præter alias placerent, varios in usus, in chartas, aut membranas, sua manu descripsisse, ut solent excerpere aliorum libros, quibus mirifice delectantur. — *chartas*. Burmanno sunt codicilli pugillares, et quibus epistolas inscribebant, vide Mart. XIV, 10, 11, et I, Ep. 45, qui sæpe epigrammata sua in breves chartas conjecta memorat, ut II, Ep. 1, et alibi: et hinc inter munera Saturnalitia memorantur *chartæ* ab eodem lib. V, 18.

20. Sensus: ab illiteratis plaudi mihi, non desidero. Nam *plausus illiteratus* est, qui impertitur ab illiteratis. Sattler.: *Nach Beyfall ungelehrter Leute buhl' ich nicht*. Confer tamen Excursum XIII ad hunc versum.

FABULA I.

ASINUS ET GALLI.

FABULA II ADJECTA.

DE MUSTELA ET MURIBUS.

Qui natus est infelix, non vitam modo
Tristem decurrit, verum post obitum quoque
Persequitur illum dura fati miseria.

Fab. I. *Asinus et Galli.* Fab. II. *De Mustela et Muribus.* — (*) Ab hac fabula librum IV, ordiuntur et MSS. Codices, et Editio Pithœana. Qui Phædrum posthac ediderunt, omnes, excepto Gabr. Brotierio, eam ad finem libri præcedentis, indicta caussa, rejecerunt. Hoc pacto prologum quidem exhibent (vid. vs. 12... 20), sed tam inexspectatum, tamque abrupte incipientem, ut mancum hunc esse quidam Critici judicaverint. Nihil ibi deest: at verba hæc, *Joculare tibi videtur*, aliquid, quod præcesserit, reposcunt: porro illud ipsum est, quod fabula de Asino et Gallis continetur; hanc enim jocularem et ludicram esse, nemo non videt: sic igitur apte cohærent omnia atque connectuntur. *Desbillon.* Duas illas fabulas ita esse edendas, docet ipsa rerum series, quæ tota perit, si a se invicem disjunguntur. *Brotier.* Cf. Notata ad vs. 12, et lib. III, fab. XIX, in fin. Hæc fabula in Edit. Didoti stereotypa est secunda lib. IV.

1. *natus infelix.* Dictum volunt interpretes ex siderum dispositu in in ipsa natali hora. Nam putabant veteres, tristi sidere natos semper insequi diritatem natalis horæ, ex disciplina Mathematicorum. Quo fit, ut quem Phædrus dicit *natum infelicem*, is a Petronio appelletur *malo astro natus;* a Seneca vero Benef. IV, 4, 3: « duro fato et in pœnam genitus, » et *astrosus* ex interpretatione Isidori in Gloss. sit *malo astro natus.* Plura dabit Cuperus lib. II, Obs. 17, quem Burm. laudat. coll. Freinsh. et Gronov. Not.

2. *Tristem*, propter varias calamitates laboriosam, ærumnosam. *Scheffer.* — *decurrit.* Vid. Prop. II, XII, 41; Bip. Ter. Ad. V, IV, 5 sq.; Cic. Quint. 31 fin.

3. *Persequitur illum.* Turbato subjecto turbatur loci concinnitas. *Tzschuck.* Apud Ovid. in simili re *prosequitur* legitur Her. Ep. VII, 111 sq. ubi tamen etiam quatuor Codices *persequitur*, ut fere semper illa verba cognata a librariis fuerunt inter se permutata. Petron. c. CXXXIX: « non solum me numen et implacabile fatum persequitur, » ubi *fatum implacabile* est durum, ut hic *dura fati miseria*: *miseria* vero hic proprie, quia ut Senec. de Clem. I, 16, dicit, « jumenta ad contumelias et miserias

Galli Cybebes circum in quæstus ducere

4. *Cybebes.* Ita MSS. Pith. Rem. et non paucæ Editiones. Vid. Desbillon. et Brotier. In multis tamen est *Cybeles*, ex emendatione Pithœi. Sed v. ad lib. III, fab XVII, 4, et Drakenb. ad Sil. Ital. XVII, 8; quem Burmannus laudat — *circum in quæstus ducere.* In libris scriptis et multis Editt. Rittersh. Nevelet. etc. legitur *circum quæstus dicere*, quæ verba Rittersh. statuit per tmesin esse divisa, *quæstus* vero positum esse per ellipsin, pro, *quæstus gratia*, vel *caussa*, more Græcorum. Cui accedunt Taubmannus in Notis, margini Editionis Rittersbusii, quæ exstat in Bibliotheca Dresdensi, adscriptis, Maittar. Danet. Leonh. Didot. Hartmannus, Bipontini, alii. Nec desunt, qui *quæstus* capiant pro locis, ubi fit quæstus, quod Latine dici vix putandum. Ita præter alios explicant ill. *de Schirach* Clav. P. I, 8, *quæstus*, et cl. *Gail.* Sed Heinsius et Gudius emendant, *circum in quæstus.* Gudius enim : « τὸ *in*, *inquit*, excidit per similitudinem antecedentis *m* : scilicet idem error in eodem codice lib. I, fab. VIII, *quoniam dignos adjuvat*, pro, *indignos*, ut rescribendum primi editores statim animadverterunt... Est *circum in quæstus ducere*, eleganti tmesi, pro circumducere ad quæstus faciendos. Sic lib. I, fab. I, 10, Virgil. Æneid. lib. I, 175 seq. » Ego quidem istam Heinsii et Gudii emendationem unice puto veram, quæ recepta est ab Hoogstratano, Richtero, Desbillonio; et placet clar. Tzschuckio, etsi nondum satisfaciat Burmanno. Alii tentant alia. Gronovius et Tollius conjiciunt, *circum cœtus*, i. e. oppida, fora; Bentleius *circum pagos*, vel *vicos*, habet enim Babrius πᾶσαν κώμαν περιόντες. Quas conjecturas non sine rationibus repudiat Burmannus, cui *circum*, absolute positum videtur pro, *circum urbes, pagos*, et pro *quæstus* legendum *quæstum*, pro, *quæsitum*, i. e. ad quæstum; sed suæ conjecturæ nec ipse multum tribuit. Conf. Notas Batavi et quos ibi laudat viros doctos, quibus adde Schutzii in Phædr. Obs. pag. 5. Harius posse *quæstu circumducere*, ut *mercede* sæpius usurpatum, dici existimat; sed exempla talis locutionis desiderat Burmann. Brotierius edidit, *circum quæstu ducere*; Cuninghamius *circum festis ducere*; Schützius loco citato distinctionem tollit post *solebant*, et construit, *asinum, bajulantem sarcinas quæstus*, constructionis ordine mirum in modum turbato; Ursinus legit *quæstui*, ut sit dissyllabum, quod nimis licentiosum nata sunt. « — Burm. *post obitum.* Cf. vs. 6..., 11. Immerito hoc loco Meursius Phædrum notat, confutatus a Praschio et Schessero, quos vide. Inter alia erudite observat Praschius : « Sævitur vel in mortuorum corpus, vel in famam. Corpus vel excluditur tantum a sepultura, vel aliis modis inquietatur et vexatur. Omnia hæc ut facere impium, sic pati grave tot bonorum sensu consensuque gentium habetur, ita ut hæc altera mors videri possit. »

4. *Galli.* De Gallis, Cybebes sacerdotibus, v. Exc. XIV. — *in quæstus.* Ut facerent quæstum. Proprium in hac re vocabulum. Vid. loc. Apuleii ad vs. 5 notatum. Particula vero *in* sæpe usum rei declarat : Liv. I, 53; Id. XXXVIII, 14. Laudat etiam Burm. locum Apul. Met. I : « secundum quæstus profectus; » Heinsius Claudiani, in quo simili modo dicitur, *in quæstum venire.* Sattler. : *um Brod sich zu verdienen.* — *Circumducere Asinum solebant.* Circa tempus, quo celebrabantur sacra Cybeles, sacerdotes cum Deæ imagine, asino imposita, obire vicos mendicantes solebant, cum tympano, illi deæ sacrato, quo metu ac reverentia deæ quasi præsentis vel a nolentibus extorque-

Asinum solebant, bajulantem sarcinas.
Is quum labore et plagis esset mortuus,

videtur Scheffero. — 6. *Is*, Bentl. *huic*, scilicet ut conveniret τῷ *detracta*, et ne anacoluthum admittatur, sed quot non loca essent corrigenda, si hæc non placerent? nam sæpe rectus casus initio periodi ponitur, cui sequentis non respondent. Sic apud Cic. II, N. D. 4 : *ne ægri quidem, quia non omnes convalescunt, idcirco ars nulla medicina est*... *Burmann.* qui plura dabit. Cuninghamus

rent victui necessaria. Hinc Babrius deæ imaginem vocat πτίνης σάκος δίψης τι. V. Natal. Com. p. 968. Huc referendus locus Apul. lib. VIII, Met. p. m. 331 : « qui per plateas et oppida cymbalis et crotalis personantes, deamque Syriam circumferentes mendicare compellunt, » ubi de Metragyrtis agit; et mox p. 333, *circumgestantes* Deam iidem dicuntur. Cf. Hartman. Minuc. Felix vero in Octav. p. m. 26 : « mendicantes vicatim Deos ducunt; » quem locum erudite illustravit Ouzelius, cujus Animadv. vid. p. 139 sq. De mendicantibus stipem Diis suis, quos hodie monachi imitantur, sacerdotibus, vide præter Natal. Com. l. c. Cuperi Obs. III, 4, quem Burm. citat. — [*circum quæstus ducere*. Ita quidam legunt. Non desunt qui *quæstus* capiant pro locis, ubi sit quæstus. Hanc lectionem olim sequutus in notis, vertebam, *autour des lieux où il y avait à gagner*, circum loca ubi erant quæstus : quod quidem etsi latine dici vix putat cl. Schw., nos hellenismum elegantem appellaremus, emendata tamen nostra interpretatione. Nam sacerdotes non ducebant *prope loca*, sed *in locis* ubi erant quæstus. Sic nos in philologo nostro : « On dira d'un homme timide ou malintentionné, qu'il va autour d'un lieu où il craint d'être vu. Mais celui qui ne craint pas les regards entre dans le lieu où il a intérêt ou droit d'entrer. Il circule dans ce lieu (*circum*, répondant au περὶ des Grecs), et non autour de ce lieu. Le *circum* des Latins a été, bien souvent, aussi mal compris que le περὶ des Grecs, qui a donné lieu à des milliers d'erreurs grammaticales, historiques et géographiques. » G.]

5. *bajulantem sarcinas.* Præter Deæ simulacrum et instrumenta, quibus utebantur, asinus gerebat reliquas sarcinas (σκεύη), a sacerdotibus ei impositas. Hinc dictus *dei gerulus*. Pulchre hæc illustrat locus Apuleii lib. VIII, p. m. 335 : « stipes æreas, immo vero et argenteas, multis certatim offerentibus, sinu recepere patulo : nec non et vini cadum, et lactem, et caseos, et farris et siliginis aliquid, et nonnullis hordeum *Deæ gerulo* donantibus, avidis animis corradentes omnia et in sacculos *huic quæstui* de industria præparatos farcientes, dorso meo congerunt, ut duplici scilicet *sarcinæ* pondere gravatus, et horreum simul et templum incederem. » Hinc proverbium, *Asinus mysteria portans*, de quo vide Erasmi Adag. p. m. 393.

6 sq. Bothius reposuit : *Detracta e pelle s. f. t.* rejecto Bentleii *huic* pro *is* vs. 6. *Schw.* Durissimum *huic* Bentleii. Neque sic tamen constat, per verba quidem, ex pelle asini facta esse a sacerdotibus tympana, sed tantum, facta esse. Addenda

Detracta pelle, sibi fecerunt tympana.
Rogati mox a quodam, delicio suo

cui quum conjicit... — 7. *detracta pelle*. Suspicatur Burm. *detracta e pelle*. Præivefuit præpositio. *Bothe*. *Detracta e pelle* olim conjecit Burmannus, post Rittershusium. Cf. Not. crit. ad vs. 7.

7. *tympana*. Erant ista tympana ex ligneo circulo, cui superinductum ex una solum parte esset corium, illa plane effigie, qua exhibuit Laur. Pignor. de Servis (p. 86 sq.). *Scheffer*. Hæc tympana aliquando virgula percutiebantur, aliquando manu impellebantur. Ovid. Met. IV, 29: « impulsa tympana palmis. » *Hoogstratan*. His et aliis instrumentis musicis errones isti utebantur in suis mendicationibus. *Hartm*. Vid. quæ vir doctus hic produxit loca Apulcii, ad vs. 4 cit. Ovid. Fast. IV, 183 sq.; Alexandri ab Alex. G. D. II, c. 8. Memorat etiam Dionys. Hal. lib. II, A. R. (p. 91, Ed. Sylb. Lips. 1691, infol.) tibias. De hisce instrumentis musicis multa congessit Rosinus A. R. lib. II, c. 4, cum quo comparabis Notam Schefferi ad h. v. Adde Catull. LXIII, 19 sqq.

8. *delicio suo*. Alii *rogati mox a quodam delicio suo: quidnam fecissent*, et intelligunt *delicium*, quod alii hoc sensu *delicias* et *delicatos*, *amatos pueros* vocant. Cf. Burm. ad Petron. XXVIII et LXIII, et *delicium* vocari pueros et puellas elegantes in Inscriptionibus, erudite probat Gudius. Cui quidem interpretationi favet locus Apul. lib. VIII quem affert Scioppius. Sic præter Scioppium locum interpretantur Prasch. Scheffer. Dispontin. Rittershus. Heins. Rigalt. Brotier. quorum Notas inspice. Nostra vero distinctio, cujus auctor est Salmasius ad Hist. Aug. p. 491, recte placet Burmanno, Desbillonio, aliis, ut sit ordo: *quidnam fecissent delicio suo*, i. e. asino (Sattler. *Liebling*). De asino, Gallorum *delicio*, vid. Voss. ad Catull. p. 165. Burmanno laudatum; inprimis Virg. Cop. 25 seq. « Huc Calybita venit. » (Sic enim præter Salmas. ad Hist. Aug. T. II, p. 824, ubi vide, et Gud. in Not. ad Phædr. e Codd. quibus Helmstad. addit *Heyne*, V. Cel. legunt et alii, intelligentes Gallum, matris deum vel deæ Syriæ sacra circumvehentem; de quo consulendus Heynius ad loc. Virg. cit.) « fessus jam sudat asellus; Parce illi; vestrum delicium est asinus; » (ubi Is. Voss. et Gronov. quos sequitur Burmann. ad Ovid. Fast. VI, 319 seqq. coll. Not. Scheffer. ad Phædr. legunt, *Vestæ delicium*.) Non absurde tamen, observante Heynio, Gallorum delicium habetur asinus, cum tacita libidinis exprobratione. Fortasse illustrando loco Phædri inserviat Martial. I, 8: « Stellæ delicium mei columba. » An vero *delicio* capias dativo, an ablativo casu positum, parum interesse credit Burmannus, qui utrumque usitatum novit, sed præfert ablativum, et supplet per præpositionem *de*, suffragante Desbillonio. Vide, quos laudat scriptores, quibus adde loca, Desbillonio notata, Ter. Andr. IV, II, 26; Heaut. II, III, 76. Cf. quoque Plaut. Mil. II, II, 13.

Quidnam fecissent? hoc locuti sunt modo :
Putabat, se post mortem securum fore,
Ecce aliæ plagæ congeruntur mortuo.
Joculare tibi videtur : et sane leve,

rat Rittershusius. — 9. *Quidnam.* Rittershus. et Heins. legi voluut *quianam*, i. e. quare. — *locuti.* Sic scripti et editi; sed Heins. Bentl. Cuningham. *jocati*, e conjectura. Vulgatam tuetur Schefferus e lib. I, fab. V, 6; fab. XXVII, 9; lib. IV, fab. IV, 6; lib. V, fab. IV, 14. Præterea verba Gallorum non jocum, sed miserationem continere videntur. Vid. Burmann. — 12 seq. De Varietate Lectionis cf.

10. *securum.* Liberum a labore et plagis.

11. *aliæ plagæ.* Facete alludit ad tympanorum impulsum. *Tzsch.* Burmannus explicat non modo diversas, sed graviores illis, quas sentiebat vivens; citant Not. ad Petron. c. CVIII, p. 499, et Stat. VII, 807, ubi mors *alia* est deterior. Quæ interpretatio sustentatur fabula græca : πλήγας τοσαύτας λαμβάνειν, ὅσας οὐδὲ ζῶν ὑπέμεινεν, nisi quis malit explicare simpliciter *diversus*, seu *alius quam*, ut est Prol. III, 42, ubi vide; et Plaut. Pseud. Prol. 22, « qui quærit alia his, » ubi tamen *alta is* legunt Bipontini. — *congeruntur mortuo.* Plagas congerere idem est quod cædere, ferire. Hinc Romulus, « qui putabat post mortem se esse securum, etiam post mortem cæditur. » De constructione verbi v. ad lib. III, fab. II, 3, coll. Hartm. Clar. Sattler. : *Doch neue Schläge zählt man jezt dem Todten auf.*

Compara fabulam Boulangeri, *l'Ane et les Prêtres de Cybèle*, lib. I, fab. XVII, p. 29; Camerarii fabulam, quæ inscripta est, *Asini pellis*, p. m. 209; Æsopi fab. CCXLII, Hauptm. et Ernest. ad quam v. cl. *Ernesti.* Eamdem narrant Romulus Divion. et Ulmens. lib. III, fab. XVIII; Anonymus Nilantii fab. XLVII; Vincentius Bellovacensis, in Spec. doctrin. lib. IV, c. 118. Romulus tamen et Anonymus Nilantii pro Gallis sacerdotibus inducunt negotiatorem, qui asinum onustum fuste et flagello cædebat, ut citius veniret ad nundinas, lucri caussa. An Phædrus, iniquinr in sacerdote, mutaverit personas, ab Æsopo traditas, an vero monachi Ordini sacro ignominiosam notam ita se demere posse crediderint, si pro Gallo negotiatorem inducerent, nescit Burmannus, sed alterutrum factum existimat. Equidem mallem posterius. Idem quod Phædrus argumentum tractavit Babrius, cujus fragmentum reperias in *Natal. Com.* Mythol. p. 968, in Neveleti Not. ad Phædrum, in Ej. Mythol. Æsop. p. 652, nec non in Tzetz. Chil. XIII, 264, v. Tyrwhitti Diss. de Babrio p. 37, Edit. Harles.

12... 20. In aliis Editionibus hic locus libro IV, Prologi loco præponitur; sed jam olim eumdem recte edidit Ursinus post fabulam de *Asino et Gallis*, quæ in ejus editione est prima libri IV. Secutus Brotier. cum Bipontinis.

12 sq. *Joculare tibi videtur*, quod paullo ante narravi (fab. I). Et re vera, quum non habeamus gravio-

Dum nihil habemus majus, calamo ludimus;

Excurs. XV. — 12. *et sane leve.* Sic est in libris scriptis et non paucis Edit. quas ex parte nominavi in Notis. Sed emendavit Schefferus *levi*, quod jungit cum *calamo*; Virg. Ecl. V, 2, quam emendationem multi amplectuntur. Equidem lectionem Codd. retinendam putavi, quum *leve* apte opponatur τῷ *majus*, et commode explicari possit. Vid. Not. Rigalt. edidit *et sane bene*, i. e. recte, merito. Secuti Faber et Dacerius. Bentleius: *Et sane rei dum nihil habemus majus*, i. e. dum graviore negotio non occupamur. Nam *levi calamo* non tolerare potest; neminem censet dixisse *levi calamo* eo sensu, quo *leviore lyra*, quia *levis* proprium et generale calami epithetum sit, quod nihil novæ significationis adjiciat. Sed vid. Notas, coll. Not. Burmanni, qui erudite, ut solet, probat, vocem *levis* hoc loco non respicere ad materiam calami, sed ad argumentum. Poscunt etiam Harius et Burmann. exemplum locutionis, a Bentleio propositæ. Nam *quid est tibi rei mecum*, et similes ex Terentio locutiones, quas laudat, longe quid aliud notant, commercium scilicet, aut negotii aliquid, quod inter duos versari solet. Etiam ill. *de Schirach* vulgatum *leve* cum *calamo ludimus* jungit, ita tamen, ut positum sit adverbialiter, hoc sensu: non seria admodum tractamus, sed condendo carmine animi remissionem quærimus. Vid. Clav. v. *joculare*. — *majus*. Cod. Pith. *manus*, notante Neveleto ad marginem Edit. In eodem *manu* legi, testis est Heinsius, conjiciens in *manu*; sed sic versum una syllaba abundantem facit, monente Burmanno; in eodem Codice *majus* inveniri, fide Brotierii supra dixi. Ista rem materiam, de qua scribamus, res leves et parvas canimus, animi relaxandi caussa, id est, componimus fabulas. *Joculare* refer ad fabulam de Asino et Gallis. Alii, qui hunc locum faciunt Prologum lib. IV subintelligunt: hoc scripturæ genus; sed sic initium nimis abruptum esset. Rescripsi, *Joculares tibi videntur*, i. e. hæ næniæ, ex sequentibus, verba autem, *et sane... ludimus*, παρενθετικῶς accipio. *Bothe.* Sic legi volebat Heinsius, de quo suo loco dictum est. — *Dum nihil habemus majus.* Hoc non debet ad alia negotia, quæ occupatum Phædrum haberent, referri, sed de graviore materia, aut scribendi genere: *habere* enim dicitur quis, quod ingenio suo invenit, aut potest proferre. Vid. infra lib. V, fab. V, 9. Ita Virg. Ecl. III, 52, et Ovid. Art. Am. II, 542: « nil istis ars mea majus habet, » nihil majus ego possum proferre, quod vos doceam. *Burmann.* — *calamo ludimus.* Locutio poetica, fortasse expressa e Virg. Ecl. I, 10, et V, 2, et a carmine bucolico translata ad fabulas. *Ludere* est animi relaxandi caussa cantare. Usurpatur enim hoc verbum de omni re non gravi et operosa ac de carmine tenui, ut h. l. de fabula. Vid. *Heyne* ad Virg. Ecl. I, 10. Hinc remissio per breve et levius carmen dicitur *lusus* a Plin. lib. VII, Ep. 9, n. 40, et Mart. lib. VII, Ep. VIII, 9 sq. Bip. — *leve.* Referendum ad materiam carminis, non calami, et jungendum τοῖς *calamo ludere*, pro, canere rem levem, minutam; sicque recte opponitur τῷ *majus* vs. 2 ubi vide. Simili modo Catull. LXIII, 22, Bip. dixit: « Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo, » ubi tamen *grave* de sono gravi capiendum. Vid. *Doering* V. C. ad Catulli l. c. Ovid. Trist. V, 1, 7: « Læta et juvenilia lusi; » *jocos* vero et *leviora carmina* jungit Martial. VII, VIII, 9 sq. Ita etiam τὸ *leve* jungitur in aliis Editionibus, ut

Sed diligenter intuere has nenias;
Quantam sub illis utilitatem reperies?
Non semper ea sunt, quæ videntur: decipit
Frons prima multos, rara mens intelligit,

vero lectionis diversitas in eodem Codice passim notata est. — 14 *diligenter.* Post hanc vocem Beotleius iotrudit *si.* Tollius: *Si diligenter intueare has nenias.* — 15. *sub illis.* MS. Pith. et Remens. *subtilis.* Vid. Nevelet. et Gud. ad lib. IV, fab. IV (V), 38. Cuninghamus: *quantum utilitatis r.* — 16. *Non semper ea sunt.* Quia præcessit *neniæ*, quo *ea* referri nequit, Bentlei. legit; *non semper res sunt quod videntur.* Sed præterquam quod sit γνώμη, sive geoeralis sententia (ut ipse agnoscit Bentlei.), quæ separatim per se subsistit, et respicere etiam potest sequentem fabulam, ubi non farina crat, sed mustela; an *ea* noo millies pooitur pro *cæ res?* Sed ponamus, *nenias* intelligi, an illa variatio generis tam inusitata videri debet? Sic Cic. IV, ad Att. 10, qoum præcessisset *res*, addit, *ne ista quidem desunt.* Burmann. in cujus Notis alia exempla reperias. — *decipit.* MS. Pith. Freinshem. Gronov. Maittar. Hoogstrat. Leonhard. Richter. Bipont. Didot. Quod autem Phædrus dixit *leve calamo ludere*, alii poetæ expresserunt, *canere leviore lyra*, Ovid. Met. X, 150... 152: « quærere modos leviore plectro, » Hor. Od. II, 1, ult. ad quem locum cf. Cl. *Mitscherlich.* Quibus opponunt *majus et gravius plectrum.* Vid. paullo ante loca Ovidii et Horatii, quæ Burmannus profert, quibus adde Hor. Od. IV, 2, 33. Nam heroica, tragica, lyrica, etc., majore et graviore plectro cani dicuntur, quum levior lyra et levius plectrum leviorem materiam, remissioris argumenti carmina respiciat. Neque h. l. audiendus Beutl. Male Lallem. τὸ *levi calamo* reddit, *d'un style badin.* Simili modo Albiuus. Non enim sermo est de calamo scriptorio, sed de fistula pastoritia ex calamo. Cf. Burmann. ad h. l. et V. L. Desbillonio calamus Phædri videtor fuisse de illorum genere, quos memorat Martial. lib. IX, Ep. LXXIV, 9, Bip.

14. *nenias.* Fabulas. Vid. ad Prol. III, 10.

16. *Non semper ea sunt, quæ videntur.* Est seutentia generalis, qua innuit, multa videri levia, quæ tamen sunt utilia; contra quædam interdum videri esse magni momenti, quæ sunt levia et exiguam afferunt utilitatem, immo noxia sunt. Hæc vero seutentia inprimis referenda ad fabulas Phædri, maxime ad sequentem fabulam, ubi non farina erat, sed mustela, in qua tamen simul latet, nescio quis, sensus occultus. Vid. ad vs. 21. *Quæ* et *ea* notant qualitatem et naturam rerum, ut iu loco Cic. IV, ad Div. 2: « si ii sumus, qui esse debemus, » et Ovid. Met, VII, 430 sq. Scheffer. et Burm.

17. *Frons prima.* Prima species; Sattler.: *der erste Anblick.* Ita Cic. ad Q. F. I, §. 5: « frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur. » Quintil. I. O. VII, c. 1, sub fin. « dura prima fronte quæstio. » Id. Decl. CCCVI: « non ita me prima frons caussæ callidissima optionis simulatione decepit, » qui locus Gronovio debetur. Equidem nolim cum Burmanno et Schulzio τὸ *prima frons* intelligere de titulo et indice

Quod interiore condidit cura angulo.
Hoc ne locutus sine mercede existimer,
Fabellam adjiciam de mustela et muribus.
Mustela, quum, annis et senecta debilis,

despici, vel *despicit*. Vid. Nevelet. ad marginem Edit. et Gud. — 18. *Interiore*. MS. Gud. i. c. Pith. et priores Editt. ut Rittershus. Meursii, Ursin. habent *inferiore*. Emendatio *interiore* est ab Rittershusio. — *cura*. Meursius : *quod interiore condidit cor angulo*. Frustra. Heinsius sine necessitate : *quod interiore conditur curæ angulo*. Bentleius : *quid interiore condat natura angulo*. At bene Burmannus : « non agitur, *inquit*, hic de occultis, quæ natura tegit populo et vulgo minus perspicaci, sed de mente humana, sive homine, qui sæpe aliud præ se fert, aliud conditum habet, ut fabella de mustela docet, quæ sub farinæ specie omnes mures decipiebat, præter unum veterem et rerum peritum. Hic vero, aliquot jam muribus captis et enecatis, unus modo mus callidissimus sciebat, sub farina latere hostem, ut recte hæc Johnsonius explicat. » — 20. *Fabellam*. Philipp. edi-

libelli, et primis verbis, ut Ovid. Trist. I, vi, 33. — *rara mens*. Vel potest explicari *raro*, vel rari, pauci homines; ut ponatur singularis loco pluralis, quemadmodum Ovid. III, Art. 261 : « rara tamen facies menda caret. » Ita Burm. intelligens ad voc. *mens* lectoris, ut lib. V, fab. V, 25, ubi *spectatorum* suppleri debet; vel, quod malim, *rara mens* est perspicax, exquisita, qualis solet esse rara, ut dicunt *ingenium rarissimum*, et *juvenis rarissime*, Ovid. Pont. II, iii, 55. Præclare Sattler. : *der geübte Geist*.

18. *cura*. Explicandum omnino industria, studium. Sed quum hæc sententia generali potissimum respiciat fabulas, non inepte capit Burmannus de studio et auctoris consilio, quo sub involucris fictarum fabularum rerum sensum tegit. Vid. quæ notantur ad Epil. II, 10. — *interiore angulo*. *Interior angulus*, quem *recessum* vocat Val. Max. VII, ii, ext. 9, et Quintilianus (I. C. I, 4, init. « plus habet in recessu, quam in fronte promittit »), est occultior et minus expositus sensus. Metaphoram desumtam puto ab ædificiis, quæ fronte prima sæpe aliud ostendunt, præsertim ubi merces venales exponuntur (Vid. ad Ovid. Nuc. 139) quam quod interior domi angulus habet repositum. Et ita *angulus* in domo Ovidii Trist. I, iii, 24. *Burm*. Notanda interpretatio cl. Sattleri : *Nicht immer sind sie (die Fabeln), was sie scheinen; denn es täuscht der erste Anblick viele; der geübte Geist sieht, was die Absicht in dem Innersten versteckt*.

19. *sine mercede*. Ne temere, sine fructu hæc dixisse videar, fabellam adjiciam de mustela et muribus, quæ probare possit veritatem dictorum. Hanc interpretationem suadet nexus, id quod etiam vidit clar. *Tzschucke*, notans ad h. l. « nexus postulat : ut prohem dicta. *Merces* est fabula, quæ fidem compensat quasi. » Alii Interpretes aliter, de quo vid. Excurs. XV ad h. v.

21. *Mustela*. Guyetus Tiberium Capreis sedentem intelligit. Vix puto. Sed de exploratore quodam et emissario Tiberii, vel Sejani, caperem, qui negligenter et quasi nihil mali moliens, versans Romæ, exitio

Mures veloces non valeret assequi,
Involvit se farina, et obscuro loco
Abjecit negligenter. Mus, escam putans,
Assiluit, et compressus occubuit neci:

dit *fabulam*. — *adjiciam*. Rittershusius et Heinsius *adiciam*. — 25. *Et compressus*. Sic optime MSS. Pith. Remens. et Vett. Editt. At Rittershus. Richter. Bentlei. Cuningham. Harius entendavere *comprensus*, quod displicet. Etsi enim *compressus* et *comprensus* in MSS. sæpe permutantur, quia n in *comprensus* sæpe negligitur, aut linea superducta notatur, ut erudite monstrat Burmannus; etsi sensus *comprensus* fert, atque alio loco lib. I, fab. XXII, 1. Phædrus sic loquitur: tamen *compressus* exquisitior lectio videtur. Vid. Notas. Nil igitur muta invitis libris scriptis. Tollius tuetur *compressus* ex antiqua ratione scribendi, sic *cessam* pro *censam* affirmat legi in MSS. Cic. pro Arch. Burmannus mallet cum Heinsio *at compressus*, vel *comprensus*. Vid. Syllog. Epp. Burm. tom. V, p. 8. *At* recepere

multis incautis erat: nam *nemini delatorum fidem abrogatam* sub Tiberio, narrat Sueton. c. 61. *Burm.* Quum Phædrus fabulis suis ætatis suæ mores in universum notaverit; quid opus est, tot fabulas cum Burmanno ad Tiberium Sejanumve referre? Deinde non est credibile, Phædrum delatores sub Tiberio hac fabula tetigisse, quum probabile sit, librum IV fabularum scriptum esse regnante Claudio. Vide Vitam Phædri. — *annis et senecta debilis*. Compara lib. I, fab. XXI, 3; Epil. III, 16.

22. *valeret*, posset. Virg. Ecl. IX, 38: « *si valeam meminisse*. » Servius: *valeam*, si possim. *Hartmann.* Melius quam *posset*. *Tzschuck. Valere* pro *posse* cum infinitivo poetis proprium esse, docèt *Jani* in Prol. de elocutionis poeticæ natura, p. 8.

23. *Involvit se farina*. Eleganter pro volvit se in farina, ut hæc undique adhæreret corpori, et sic tota farina videretur.

24. *Abjecit*. Repetendum *se* e vs. præc. Verbum autem *abjicere* proprie usurpatur de iis, quæ quasi vilia et contemta neglectius habentur. Exempla hujus loquendi formulæ, qua Phædrus exquisite utitur, congesserunt Burm. et Hartm. Vid. e. c. Nep. Hann. 9; Cic. Verr. II, 35: « hæc et alia Scipio non negligenter abjecerat, » de statuis æneis, a Verre ablatis. — *escam*. *Esca* pro cibo, item *adsilire* vs. seq. rarius apud oratores legi, neque igitur vulgaria esse, observat *Jani* l. c. Vid. lib. I, fab. XXVIII, 4; lib. III, fab. XII, 2, et alibi apud Phædrum. — *putans*. Vid. lib. I, fab. IV, 4. — *adsiluit*. Apte; escam enim putabat.

25. *compressus*. Proprie et exquisite mus a mustela vel ore, vel unguibus *compressus* dicitur. Ita Cic. Harusp. 25: « jam ista serpens... compressa atque illisa morietur. » Id. de N. D. II, 48: « tum admonita a squilla pinna morsu comprimit conchas. » Supra lib. I, fab. IX, 3, dixit *oppressum ab aquila leporem*. — *occubuit neci*. *Occumbere* dandi et accusandi casum adsciscit; sed dativo junctum fere poetarum est. De utroque cl. Hartman. affert exempla, laudans Voss. de Constr. c. XXXIV (p. m. 413, Edit. Amstel. 1695, in-fol.), et Nolten. Lex. Antib. pag. 1614. *Occumbere*

Alter similiter periit, deinde et tertius.
Aliquot secutis, venit et retorridus,
Qui sæpe laqueos et muscipula effugerat :

Walch. Lallem. Brotier. — *neci*. Bentlei. edidit *nece*. — 26 sq. Lectio quam dedi vs. 26, est Bentleiana, cui et obsequuntur Cuninghamus et Bipontini. Legitur enim in MSS. Pith. et Rem. *deinde perit et tertius*, vid. Brotier. Ex quo efficitur, immerito castigari Bentleium a Burmanno. Romulus etiam Divion. habet : *Alter similiter capitur, deinde et tertius*. Editiones Pith. Rittersh. Neveleti hunc locum ita exhibent : *A. s. d. perit, et tertius. Aliquot venit seculis rete territus*. Ineptam lectionem *rete territus*, quam dedit Pithœus e Codice suo, Rigaltius in Edit. ann. 1617, correxit, reponens *retorridus*, fultus auctoritate Cod. Rem. V. Desbillon. Alii varie emendant. Sunt enim, qui legant *reterritus*, quod caret auctoritate. V. Burm. Meursius : *A. s. d. p. at t. Alios venit secutus recte territus. Quia*, etc. *Recte territus* merito languidum et absonum videtur Burmanno. Praschius : *Alter similiter, deinde venit et tertius, Qui sæpe l. e. m. e.* ut vs. 16, expungatur. Ursinus : *A. s. d. perit, et tertius. Aliquot venit sepultis recte territus*. Heinsius : *Alter similiter deinde perit, et tertius*. Burmannus mallet legere : *Alter similiter periit et mox tertius*; edidit tamen : *Alter similiter, deinde periit tertius*. Tollius : *Alter similiter periit, perit et tertius Aliquot necatis v. e. r.* Alii aliter; sed piget omnes omnium conjecturas proferre.

neci dixit Ovid. Metam. XV, 499; *morti*, Virg. Æn. II, 62.

27. Quum aliquot essent secuti priores, illos scilicet qui fuerunt compressi, et illi quoque periissent, venit et unus, sed retorridus. *Burm.* — *retorridus*. Epitheton ornans, cujus colorem nota. Est autem macer, contractus, rugosus, et ex ætate, et quia sæpe laqueos et muscipula effugerat, longo usu astutus, callidus. Sic plurimi capiunt interpretes. Apud Romulum Div. et Ulmens. est *major annis et cautus mus*. Proprie autem vox *retorridus* capitur de plantis et fructibus siccis. Laudant Varronis R. R. I, 9, 5, « prata retorrida, » quorum gramina nimio solis æstu exaruerunt; deinde significat, in rugas senio contractus, macer. Col. de R. R. XI, c. 87 : « retorrida frons oleæ, » cujus folia corrugata sunt; Cic. I, Agrar. 34 : « macie torridus. » Tum usurpatur de sene, usu exercitato. Huc referendus locus Gell. XV, 30 : « qui ab alio genere vitæ detriti et *retorridi* ad litterarum disciplinas serius adeunt, » ubi *retorridi* sunt in senium vergentes, et longo usu exercitati. Eodem modo, quo Phædrus dixit mus *retorridus*, putant Catullum dixisse in Carm. LIV, 5, « senem recoctum, » et Hor. lib. II, Sat. v, 55, « scribam recoctum, » pro vafro, astuto. De quo plura disputant cl. *Doering* ad loc. Catull. cit. et Hartm. ad Phædrum. Lege quæ de voce *retorridus* notant Scheffer. Burm. et cl. Schneider. ad Col. III, xt, 6, coll. Salmas. ad Lamprid. Alex. Sev. c. 59. Displicet Gronovius, cui *retorridus* est durus, incultus, non tener et delicatus eoque cautus. — [*retorridus*, a *torrere rursus*, *rôtir une seconde fois* (gallice, *recuit, qui a rôti le balai*). Quæ quidem iterandi notio apparet in hac sup. cit. locutione : « recoctum scribam et senem. » G.]

28. *laqueos*. Laquei sunt fila linea, seu setæ equinæ, quibus et

Proculque insidias cernens hostis callidi :
Sic valeas, inquit, ut farina es, quæ jaces.

feræ quadrupedes et aves capi solent. Hor. Epod. II, 35 : « pavidum leporem, et advenam laqueo gruem captat. » Hartmann. qui etiam memorat Pallad. Mart. c. 9, et Dec. c. 6. — *muscipula*. Alibi se non legisse fatetur Faber, sed tamen apud Varr. R. R. I, 8, inveniri, testatur Burm. Sed dubium est in loco Varronis, utrum a *muscipula* formatum sit, an a *muscipulum*. Ego utrumque puto dici posse, quemadmodum *decipula* et *decipulum* et supra *aranea*, et *araneum*. *Laqueos et muscipula*. Simpliciter pro muscipulis. Nam muscipulum erat laquei genus ad capiendos mures, sed ornate singulatim poeta attingit muscipula et laqueos, per *ἓν διὰ δυοῖν*. Vid. *Jani* l. c. p. 8.

29. *Proculque*. Bothius, cui vulgatum frigide dictum videtur, contra codices reponit *procul qui*, quod Censor Lipsiensis censet multo esse frigidius. — *hostis callidi*. Eleganter pro nomine mustelæ repetendo. Sæpius enim vidimus, delectari Phædrum grata in appellandis animalibus varietate.

30. *Sic valeas, ut farina es*. Ironia inest verbis, cujus vis est, ut contrarium ejus quod dicitur, intelligatur, hoc sensu : nihil negotii tecum esse volo, tu non es farina. Egregie cl. Sattler. : *Sein Diener, Herr Mehlklumpe! lieg er nur*. Uberius hic locus illustratus est in Exc. XV, ad h. v. — *quæ jaces*. De mustela, quæ abjecerat se et immobilis latebat sub farina. Laudat Hartmannus lib. I, fab. II, 16 : *hoc mersum limo quum jaceret diutius;* sed vide ad h. l.

Compara Æsopi fab. XXVIII, Hauptm. et Ernest. ; Romuli Divion. et Ulmens. lib. IV, fab. II; Fontanii lib. III, fab. XVIII; Camerarii fab. de Mustela p. m. 245. Quum in hac fabula desit epimythium, Brotierius aut a Phædro, aut a librariis censet esse omissum, addens de suo hoc : *Plerumque diffide; ut sit tibi securitas*. Sed quum vs. 16... 18 lectori esse possint loco promythii, tali interpolatione non erat opus. Præstat enim locum relinquere sine epimythio, quam isto modo interpolare.

FABULA III.

VULPIS ET UVA.*

Fame coacta vulpis alta in vinea
Uvam appetebat, summis saliens viribus.

FAB. III. *Vulpis et Uva.* — (*) Vulpes appetere uvas et iis libenter vesci, patet ex Nicandr. Alexiph. 185: Πιτίρην ὅτε βότρυν ἐσίνατο κερκὰς ἀλώπηξ. *Oppian.* Cyneg. III, 458, de vulpe, agens dicit, εὖτε, Γύμναι δ' ἡμερίδες, περὶ πέτρυσιν ἐνθάλλωνται, « quum vites nudæ sunt uvis, » i. e. hyeme, « tunc vulpes avibus et catulis leporum insidiari; » sed et ipsa sacra scriptura hoc docet: nam Cant. II, 15, vulpes perdere vineas dicitur. Et hoc egregie, etiam ex hac fabula, illustrat. Bochart. in Hierozoic. P. I, lib. III, c. 13, et in terra, quæ cubilia præbet uvis, Varro I de R. R. 8, 5, etiam vulpibus eam et hominibus sæpe communem fieri notat. Et hinc quoque ex Galeno docet Mercurial. lib. II, Var. Lect. 7. Græcos venatores maxime vulpes autumno quæsivisse, quia uvis nutritæ carnem gratiorem præbent. *Burmann.* Videant viri docti, qui historiam fabularum Æsopiarum in numerato habent (nam nos non satis præparati ad hoc argumentum delati sumus), utrum ficta illa de vulpe, peræ pastoris insidiante, narratio, ut et altera de *Vulpe et Uva* apud scriptorem occurrat, Theocrito antiquiorem. Nam si quis ingeniosus esse velit, possit ille hariolari, Siculum poetam utramque respexisse in describendo poculo pastoris Idyll. I, 45 sqq. *Huschke* in Diss. de Fabb. Archilochi p. 49.

1. *Fame coacta vulpis.* Hæc ipsa verba retinuit Romulus Divion. — *alta in vinea. Vinea*, scilicet arbor ponitur pro vite. Ita enim capi posse, non pauca exempla probant in Gesneri Thes. L. L. et Schefferi Lex. *Alta* est sublimis et ad perticas ligata. Apte laudat Schefferus Varr. I, de R. R. c. 8, 1: « multæ species vineæ, aliæ enim humiles et sine ridicis (*sans échalas*), ut in Hispania; aliæ sublimes, ut quæ appellantur jugatæ. » Ov. Met. XIII, 800, dixit *vites altas*, ubi male in MSS. est *albas*, teste Burmanno. *Vineæ altius positæ* occurrunt apud Col. IV, 22, 7. At si quis suspicari velit, Phædrum scripsisse *altam*, et retulisse ad uvam, *alta uva* est, quæ in alto pendet; v. Scheffer. Sed prior ratio præferenda. Habet enim et jam Romulus Divion. *alta in vinea.*

2. *Uvam.* Docte de hac voce disputat V. cl. Rutgerus *Ouwens* Noct. Hagan. lib. I, c. 7, p. 53 sqq. Cui *uva* est tota illa acinorum collectio, qui ex pluribus scopionibus demittuntur. Cic. de Sen. c. 15: « Ineunte vere in iis (sarmentis), quæ relicta sunt, exsistit tanquam ad articulos sarmentorum ea, quæ gemma dicitur: a qua oriens uva sese ostendit, » non unus acinus, sed tota unius scopionis acinorum collectio. Hanc esse primam et propriam veramque vocis significationem, multis argumentis docet. Probat enim Passeratius ad Prop. IV, 11, 13, ra-

Quam tangere ut non potuit, discedens ait:
Nondum matura est, nolo acerbam sumere.
Qui, facere quæ non possunt, verbis elevant,
Adscribere hoc debebunt exemplum sibi.

cemos esse partem uvæ et ex Ovid. Met. III, 666, et ex Virg. Ge. II, 60. Quam Passeratii sententiam sustentat el. *Ouwens*, loco Ovid. Trist. IV, El. vi, 9, et Col. lib. de Arbor. c. 9: « uvæ in quibus varii generis ac saporis colorisque reperiuntur acini, » ubi *acini* idem, quod in superiore loco Ovidii *racemi*. Quibus locis addit Ovid. Met. III, 484. Vulpis autem non id egisse putanda est, ut unum racemum inde divelleret, quo sane famem domare non poterat, sed totam uvam cupiebat, hac comesa plures petitura. Unde Æsopi fabula 156. Hauptm. *βότρυας* in plurali memorat; Romulus vero Ulmensis habet: « Vulpes quum racemos uvarum plenos ac maturescentes prospiceret. » — *summis saliens viribus*. Nota colorem hujus loquendi formulæ. *Totis viribus* dixit lib. I, fab. XI, 7.

3. *tangere*. Lib. I, fab. IV, 7, in re simili *attingere*.

4. *acerbam*. Immaturam et nondum percoctam. Proprie de pomis et fructibus gustatu asperis, ut ap. Cic. de Sen. c. 15: « uva peracerba gustatu; » Romulus Divion. vero jungit *acerbam et immaturam*. Hinc sumta metaphora, *Virginem acerbam*, i. e. nondum maturam, dixit Varro ap. Non. 4, 41: « Virgo de convivio abdicatur ideo, quod majores nostri virginis acerbæ aures Veneris vocabulis imbui noluerunt. » Hinc etiam *funus acerbum* est immaturum. Laudat Gronov. Plaut. Amph. I, 1. 35, et Virg. Æn. VI, 429

5. *elevant*. Levia et vilia esse dicunt, contemnunt. *Scheff.* Germanice dicas, *herabwürdigen*, *verächtlich sprechen von etwas*. Vide, quæ notantur ad lib. III, fab. X, 7. — *facere*, præstare, efficere.

6. *Adscribere*. Sibi dictum putare. Verbum ex re numularia desumtum. Proprie est in tabulis scribere, ut debitum. Scripto ergo consignata, ut debita possent jure peti, dicuntur *adscripta*. Vide Notas Burmanni. Hinc *sibi adscribere* notat, fateri, sibi deberi, tanquam ex tabulis et certa formula, attribuere, *auf sich ziehn*. Laudant locum Plinii H. N. lib. VII, 26: « Oppida victoriæ suæ adscripsit, » et Cic. Inv. I, 49: « hoc incommodum Scipioni adscribendum videtur. » Schefferus explicat, accipere velut ex debito et suum facere. Solebant enim creditores solutam sibi apud mensarium summam jubere in suas transcribi tabulas. — *exemplum*. Pro fabula occurrit et alibi, ut lib I, fab. III, 3; Prol. II, 1. Hunc versum compara cum lib. I, fab. VII, 3, et lib. V, fab. IX, 5. Apparet, notari hac fabula eos, qui Phædri fabulas verbis elevabant, etsi ipsi non possent componere fabulas.

Eamdem fabulam narrant: Æsopus fab. CLVI, Hauptm. et Ernest. Ignatius Diaconus, vulgo Gabrias fab. XVIII; Romulus Divion. et Ulmens. lib. IV, 1, quos vide infra; ille enim ad scripturam Phædri accedit propius; Vincentius Bellovacensis in Spec. doctrin. lib. IV, c.

FABULA IV.

EQUUS ET APER.

Equus sedare solitus quo fuerat sitim,
Dum sese Aper volutat, turbavit vadum.
Hinc orta lis est. Sonipes, iratus fero,
Auxilium petiit hominis; quem dorso levans,
Rediit ad hostem. Jactis hunc telis eques

5. In libris scriptis legitur: *Redit ad hostem lætus, jactis hunc telis eques*. Vid. 123. Comparabis etiam Lessingii lib. II, fab. II; Fontanii lib. III, fab. XI. Adde cl. *Jacobs* in *Nachtr. zu Sulzer*. T. VI, P. 1, p. 77; Camerarium p. m. 173.

Fab. IV. *Equus et Aper*. — 1 sq. Constructio paullo turbatior; non tamen propterea hi versus transponendi, quod volunt Ouveringius et Walchius. — *sedare*. Vide, quæ de usu hujus verbi erudite observant Hartm. et Ciof. ad Ovid. Met. III, 415, quem Burmann. laudat. *Sitim sedare* dixit, præter alios, Ovid. l. c. pro quo Virg. Ecl. V, 47: « sitim restinguere, » Cic. « sitim explere. » Ovid. Trist. IV, VIII, 26: « levare sitim, » dixere. Conf. lib. II, fab. V, 18. — *quo*. Referendum ad *vadum*, ut sæpe solet relativum substantivo præponi. Vid. Prol. I, 1, it. lib. V, fab. VI, 7. Et alibi. — *volutat*. Proprie de sue. Adducunt Interpretes loc. Col. VII, 10, 6: « nec ulla re magis gaudet, quam rivis atque cœnoso lacu volutari, » et Plin. lib. VIII, 51, itidem de suibus, « volutàtio in luto generi grata. » — *turbavit vadum*. Hartm. explicat, turbulentam fecit aquam, ut *vadum* omninò denotet aquam. Non male. Hæc vox enim poetis non raro est quodvis flumen, licet minime *vadum*. Conf. Barthii Adv. XIV, 12, et ad Claudian. Epith. Honor. et Mar. 142. Sed h. l. aqua concipienda est brevis et exigua, ut lutum ab immo tollere ac dissipare volutando se aper facile posset, quod jam olim notavit Desbillon. Compara supra lib. I, fab. II, 14, et mox fab. IX, 12.

3. *Hinc orta lis est*. Caussam litis non addidit Ignatius, vulgo Gabrias; simpliciter dicit, ἤριζεν ἵππος ἀγριωνώτῳ κάπρῳ, sed aliam, quam Phædrus commemorat Stesichorus; aliam Horatius, de quo vide notata in fine fabulæ. — *Sonipes*. Ornate pro equo, per metonymiam. Vid. ad lib. I, fab. VI, 6, et lib. I, fab. I, 6. Præivisse videtur Virg. Æn. IV, 135, et Æn. IX, 600. Cl. Sattler. vertit *Lautfuss*. — [*Sonipes*. Nos gallice, *au pied sonnant*. G.] — *fero*. Synecdochice, pro apro. Cf. Not. ad lib. I, fab. XII, 9.

4. *Auxilium petiit hominis*. Hor. in eadem re lib. I, Ep. x, 36: « imploravit opes hominis. » — *dorso levans*, quem scilicet hominem quum e terra in dorsum recepisset. Lege quæ de verbo *levare* observat Hartman.

5. *Jactis telis*. Recte J. F. Gronov. hæc vindicat. Ita Ovid. A. A.

Postquam interfecit, sic locutus traditur:
Lætor, tulisse auxilium me precibus tuis;
Nam prædam cepi, et didici, quam sis utilis.
Atque ita coegit frenos invitum pati.
Tum mœstus ille: Parvæ vindictam rei

Not. Rigalt. et Bentleii, *Schwabe*. Quia in Codice Pithœi fuit *lætus jactis*, quarum alterutra vox redundat, et quia *lætor* sequitur, prior abjecta fuit a viris doctis (Gronovio et aliis). Bentleius utramque retinere volens, corrigit, ut a Gudio aliqua parte diversum proderet, *ut in hostem lætus, jactis hunc*, etc. hac quidem specie *in* pro *ad* restituens, quia *in hostem ire* est animo hostili, ad nocendum, sed *ad hostem* etiam *redit*, qui in gratiam rediturus est. Sed quum Ter. Andr. I, v, 17, dixerit, *itur ad me*, et Donatus explicet, notare hoc, *ut ad hostem*, et Plauti loco confirmet; et Hecyr. IV, 1, 6: *credo ipsum ad me exire*, Donatus, *quasi litigaturum* explicet, nihili est hæc observatio: *ad* enim *contra*, *adversus* est, ut Guyetus docet. Vid. supra ad lib. I, fab. XXI, 5. Quare *in* et *ad* sæpe eamdem vim habent, et ut recte Harius, ex serie narrationis apparet satis vis harum præpositionum, et ideo admodum temerariæ sunt ejusmodi correctiones... Vid. et Torrent. ad Hor. Epod. IX, 17, et Passerat. ad Prop. p. 422. Muncker. ad Hygin. fab. 91. Nec *rediit* mutandum, nam antea turbato vado discesserat; nunc redit eodem animo, quo antea in aprum erat affectus. Sed nunc auxilio subnixus hominis, infesta mente redit, ut lib. III, fab. II, 19: *illis revertor hostis*, *Burmannus*. Rittershusii, Rigaltii 2. Fabri, Freinshem. et Danetii Editt. habent: *Rediit ad hostem lætus; hunc telis eques;* sed recte Gronov. et Burmann. tuentur *jactis*. Cf. Not. et paullo ante Not. Burmanni. Gudius emendat: *Petit auxilium hominis, quem dorso levans redit Ad hostem lætus: jactis hunc telis eques*, quæ quidem lectio non sine caussa displicet Hoogstratano, Cuningham. *Adit hostem lætus tunc telis eques*. — 7. Cuninghamus temeraria conjectura: *Lætor tulisse auxilium me præsens tibi.*

I, 210, et Met. VIII, 389. *Burm.* Adde Virg. Æn. X, 264.

7. *precibus tuis.* Tibi precanti. Abstractum loco concreti, ut sæpe. Eodem modo Senec. Hippol. 8, dixit «resistere precibus,» pro, resistere precanti, quem locum produxit Gesner. in Thes. L. L. et Ovid. VIII, 73, «repugnare precibus,» i. e. precanti. Burmannus explicat, ad preces tuas.

9. *Atque ita.* Vid. ad lib. I, fab. I, 13, et *Jani* A. P. p. 343. — *frenos pati. Freni* et *frena*, utrumque genus reperitur; sed *freni* carere singulari, docent Charisius et Diomedes apud Voss. de Anal. lib. I (cap. 42, p. 187); Serv. Æn. XII, 568, *frenum*, inquit, singulari numero raro lectum est. At *frenum* singulari numero occurrit ap. Phædrum ipsum lib. I, fab. II, 3, et Hor. lib. I, Ep. x, 36. *Frenos pati* «est Horatii frenum recipere.» *Hartm.* Eodem sensu Stat. Silv. I, II, 28, dixit «frena momordit,» pro, vincula matrimonii admisit.

10 sq. *Ille*, equus. — *Parvæ rei.* Intellige turbationem vadi. Ignatius: δι' ἔχθραν τινὸς καὶ εἰς δουλείαν ἑαυτὰς ἐμβάλλουσιν. Cl. Sattler.: *Wegen einer Kleinigkeit Nach Rache thöricht dürstend, fand ich Sklaverey.*

Dum quæro demens, servitutem reperi.
Hæc iracundos admonebit fabula,
Impune potius lædi, quam dedi alteri.

FABULA V.

POETA.

Plus esse in uno sæpe, quam in turba, boni,

13. Cuninghamius: *Impune malle lædi, q. d. a.* e conjectura arbitraria, ut passim solet.

1. *quam in turba.* Scheff. mallt *quam turba*; sed nil temere mutandum, maxime

12 sq. Stesichorus hæc ita expressit: Οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς ὁρᾶτε μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρήσασθαι, ταὐτὸ πάθητε τῷ ἵππῳ. Sensus: ut potius lædi nos patiamur, ita, ut illatas injurias non ulciscamur, quam ut alteri eique potentiori nos dedamus. — *potius.* Elliptice, pro, *potius esse*, i. e. melius, lædi impune, nulla sequente pœna læsionem eam, elabente reo. *Scheffer.* Gudius subaudit *velle potius*, i. e. *malle lædi*, sed prior ratio præstat. — *lædi, quam dedi.* Ἀντανάκλασις vocatur, quæ elegantia non caret, si sit rara in scriptis, et tanquam ἥδυσμα et in tempore adhibeatur. Cf. Rittershus.

Hanc fabulam narravit olim Stesichorus Himerensibus, Phalarim, tyrannum illum immanitate nobilem, ducem adversus hostes eligere eidemque custodes corporis dare volentibus, quemadmodum intelligi potest ex Aristotelis Rhet. lib. II, c. 39. Græce etiam legitur in Edit. Æsopi Hauptm. p. 250, in Maittar. Edit. Phædri, et in Not. Rittershusii. Eamdem e Græca lingua germanice versam videas in Cl. *Weinzierl* Edit. Phædri p. 250. Idem argumentum tractavit Horatius I, Ep. x, 34 sqq., aliter tamen. Stesichorus et Horatius fabulam narrant, aliter Phædrus, sed in universum res eadem est. Stesichorus et Horatius apri quidem partes dant cervo; sed apud illum equus solus tenebat pratum, cujus pabulum cervus corrumpebat; hic cervum, pugna meliorem, equum communibus herbis pepulisse commemorat. Eamdem fabulam narrant Ignatius Diaconus, vulgo Gabrias, fab. XXIII, et Nicephorus Basilaces, editus a Leone Allatio inter Excerpta Rhetorum p. 127. Legitur quoque Nicephori Basilacis fabula in Edit. Æsopi Hauptm. p. 251. Idem ille apro substituit cervum, et multus est in hac fabula celebratissima ornanda. Inseruit eam quoque carmini suo de Lite Michael Hospitalius, de quo v. Burmann. Eamdem sed non integram habet Romulus Nilantii App. IV, 9, qui etiam apri partes dedit cervo. At integram exhibent fabulam memoratam cum Romulus Divionensis, tum Ulmensis lib. IV, fab. IX. Adde Camerarii fab. de Equo et Cervo, p. m. 175; Fontanii lib. IV, fab. XIII.

Fab. V. *Poeta.* — 1. Illustrandæ Latinitati hujus loci inserviunt illa

Narratione posteris tradam brevi.
Quidam decedens tres reliquit filias;
Unam formosam, et oculis venantem viros;
At alteram lanificam et frugi, rusticam;

quum non invenusta sit illa præpositionis repetitio, etsi non raro negligi soleat pro arbitrio scribentis. Vid. Burmann. — 2. *brevi.* Gud. vult *gravi*, quia fabula non brevis sit; at viri docti recte vulgatam retinendam existimant. Vix enim potuit brevius et concinnius a Phædro narrari ista historia. Vid. infra Notas, coll. Præf. Richteri. — 5. In MSS. Pith. Rem. et Editt. Vett. Nevel. Rigalt. Fab. recte legi-

Democriti apud Senec. Ep. VII: « unus mihi pro populo est; » et Nep. Epam. 10: « ex quo intelligi potest, unum hominem pluris, quam civitatem, fuisse. » — *turba.* V. vs. 29. Cl. Sattler.: *Ein einziger sieht oft besser, als* ein *ganzer Schwarm.*

2. *posteris.* Conf. Prol. IV, 6, et Prol. III, 32. Fortasse ex hoc loco aliquid accedit roboris conjecturæ, ad Prol. III, 27, propositæ. — *tradam.* Ad narrationes refertur. Liv. VIII, 10: « ejus pugnæ memoriam posteris tradiderunt. » — *Narratione brevi.* Quia res factas commemorat, ideo vocat *narrationem;* etsi etiam lib. I, fab. XII, 2, et lib. V, fab. II, 14, *narrationem* dixerit pro fabula; sed appellat *brevem*, quia nihil habet superfluum. Sic non repetit in initio ab origine, multa de testatore, ejus familia, loco, ubi habitabat, etc., narrans; sed solo τῷ *quidam* eum designat; deinde non exspatiatur in responsis jurisconsultorum referendis, qui consulti fuere v. 13. Non etiam prosequitur eventum; sed sententia Æsopi prolata finit narrationem, brevem sane et elegantem. Hæc e Notis Burmanni excerpsi. Hæc narratio referenda ad ea, quæ dixerat Prol. II, 8... 10.

3. *decedens*, moriens. Absolute, ut Nep. Att. 2. Interdum additur *vita.* Vid. Brisson. de Verb. Signif. p. m. 401. — *reliquit.* Proprie. Ter. Heaut. III, III, 41. Nep. Epam. 10. Plura habet Schefferus.

4. *oculis venantem viros.* Erudite h. l. illustravit Hartm. Lepide et eleganter dictum de puella, quæ oculorum lascivis ictibus insidias struebat viris, et eos ad se alliciebat. Nam verbum *venari* in re amatoria usurpant veteres pro, captare, insidiari, dolos, seu laqueos tendere, quod Plaut. Mil. IV, 1, 43, expressit, « oculis venaturam facere; » Propertius vero I, 1, 1, « ocellis capere. » In eadem re Græcum θηρᾶσθαι legitur, apud Xenoph. Mem. Socr. lib. I, cap. 2, de Alcibiade: διὰ κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν θηρώμενος. Ad quem loc. v. *Ernesti* et *Ruhnken* in Edit. Zeun. Vid. etiam exempla a Burmanno adducta. Oculi autem formosarum sunt quasi tela, quæ adspicientes feriunt. Anacr. XVI, 4... 7, ad quem loc. v. Fischer. Notandus porro locus Ovid. Medicam. Fac. 27: « nec quo venentur amores refert. » Adde hoc Hor. quem Desbillon. affert, lib. I, Ep. 1, 78: « Sunt qui crustis et pomis viduas venentur avaras, » et quæ Barthius notavit Adv. XLIII, 21, et XXXVI, 8.

5 sq. *lanificam*, lanæ artem exercentem. Lanam enim facere hones-

Devotam vino tertiam, et turpissimam.
Harum autem matrem fecit heredem Senex,

tur, *Lanificam et frugi, rusticam*; pro quo Heinsius reposuit *lanificam, frugi et rusticam*, quod placuit Maittar. Hoogstrat. Burmanno, Bentleio, Bipontinis multisque aliis, lectione Codicum sine caussa neglecta. Nec desunt qui jungant, *frugi rusticam*, quemadmodum dicitur *frugi homo*. Ita præter alios, Prasch. Freinshem. et Desbillonius, qui legit: *At alteram lanificam, et frugi rusticam.* Brotierius distinguit, *At alteram, lanificam et frugi, rusticam*, ut cum Burmanno construendum sit, *rusticam, quæ erat lanifica et frugi*. Nonnullæ denique editiones distinguunt, *At alteram lanificam et frugi, rusticam*. Ita Ursinus; nil simplicius hac distinctione. Lallem. edidit; *At alteram lanificam, et frugi et rusticam.*

tissimarum puellarum et matronarum occupatio erat. Ter. And. I, 1, 48; Ovid. II, Fast. 742. Vid. Barth. Adv. IV, 12, et Gronov. vs. 43, dixit *lanæ dedita*, quod etiam legitur apud Liv. I, 57, de Lucretia. — *frugi*. Lege, quæ de hac voce erudite observat Perizon. ad Sanct. Min. cap. 4, p. m. 616... 618, it. Not. Hartman. Adhibetur h. l. absolute, quasi esset adjectivum. Vertendum *brav*; quemadmodum jungunt *bonus* et *frugi*, *probus* et *frugi*. Ita cl. Sattler. *rusticam*, quæ ruri solebat telæ et lanæ operam dare, ex interpretatione Burmanni. « Nam veteres maxime in rure familiam ancillarum lanificarum habere solebant, quarum curam hæc filia frugi videtur suscepisse, et hinc postea mater lanificæ agellos, villam et omne rusticum instrumentum seposuisse narratur: et hinc construerem *rusticam, quæ erat lanifica et frugi*. Sic in Leg. XII, §. 5 et 6, et lib. XVI, D. de Instr. et Instr. Leg. *Lanificæ, quæ familiam rusticam vestiunt*, memorantur. Vide Col. XII, 3. Eodem sensu infra lib. IV, fab. XXIII, 9, *formica rustica* dicitur, quia rure vitam agebat; et Hor. II, Sat. VI, 80: *Rusticus urbanum murem mus paupere fertur Accepisse cavo*, quem postea *agrestem* vocat vs. 107, et ita agrestes urbanis opponi vidimus supra III, 11. — Similis fere est titulus apud Spon. Misc. Erud. Antiq. bis positus p. 151 et 223, et apud Fabret. p. 252, et ante ambos in Catalect. Pith. *Hic sita est Amymone Marci, Optima et pulcherrima, Lanifica, Pia, pudica, frugi, casta, domiseda.* » *Burmann.* Alii aliter. Schefferus opponit rusticam illi venanti viros oculis, et intelligit rudem et agrestem, negligentem artes illas, quibus student aliæ puellæ placere; Praschius laboriosam, conjungens *frugi rusticam*. Desbillon. τὸ *frugi rusticam* explicat utilem et bonam rusticam, laudans Cic. Tusc. III, 8. At Schirachio V. D. *rustica* est a delicata vita atque voluptatibus aliena et labori reique rusticæ dedita. V. Clav. v. *rusticus*.

6. *Devotam*, deditam. Eodem modo Sueton. Cal. 30: « Equestrem ordinem, ut scenæ arenæque devotum, assidue proscidit, » i. e. nimis studiosum spectaculorum scenicorum et gladiatorum. Vid. *Ernesti* ad h. l. Alia affert Schefferus. — *turpissimam*, scilicet facie, lib. III, fab. IV, 7, quam infra vs. 41, vocat *deformem*.

Sub conditione, totam ut fortunam tribus
Æqualiter distribuat, sed tali modo:
Ne data possideant, aut fruantur; tum, simul
Habere res desierint, quas acceperint,
Centena matri conferant sestertia.
Athenas rumor implet. Mater sedula

12. *matri conferant*. Heinsius ut *conferant*, quia præcessit *ne*, sed vid. Not. ad lib. I, fab. III, 2.

8. *fortunam*. Rarius est, singulari numero dici *fortunam* pro bonis, opibus, non tamen sine exemplo. Ovid. Trist. V, II, 57: « Nec mea concessa est aliis fortuna; » Nep. Att. 21. Bene Sattler.: *Verlassenschaft*. Vid. etiam Scheffero atque Burmanno notata.

9. *distribuat*. Alias *distribuerat* in hoc nexu *Tzschuck*.

10. *data*. Burmannus distinguit *destinata* (v. 27), heredi a defuncto relinquuntur et *data*, quum hereditate adita ea possidere incipit. Unde jurisconsultus in lib. XLIX, §. ult. de Legat. III, distinguit inter *attributa* et *destinata*. Sed hic nec proprietatem, nec usum fructum patrimonii testator vult dari. — *fruantur*. Hoc verbum cum accusativo inveniri, notum, et probat Schefferus. Adde Phædri lib. III, fab. VII, 26, et Ter. Heaut. II, IV, 21, nisi malis h. l. Zeugma esse. — *tum*, tunc. Referendum ad *conferant* vs. 12. — *simul*. Simul ac, ut sæpe.

12. *conferant*. Conferre est, portionem suam cum altero dare, contribuere, *zusammenschiessen*. Plin. IV, Ep. XIII, 5: « quantulum est ergo, collata pecunia, conducere præceptores? » Et mox: « ego... paratus sum, pro republica nostra, quasi pro filia, vel parente, tertiam partem ejus, quod conferre vobis placebit, dare. » — *Centena sestertia*. Hoc est, centum singulæ conferant, quæ valent 2500 scutatos monetæ italicæ, vel 3000 imper. Vide Gronov. de Sestert. *Scheffer*. Male Albinus: *elles donneraient cent sesterces à leur mère*. Sed *centena* distributionem, et singulas centum sestertia matri numerare jussas, a patre testatore significat. Petrus Titius, qui post Gronovium scripsit, in Commentatione sua numeraria docet, centena, vel centum sestertia summam esse 3125 thalerorum. *Kohl*. Comment. crit. p. 103, cui ego accedo. Hisce adde Not. Leonhardi.

13. *Athenas rumor implet*. Eleganter ad exprimendam magnitudinem ejus, propter raritatem casus. Sic Ovid. Met. XII, 617: « quæ gloria compleat orbem. » *Scheffer*. Cl. Sattler. hæc vertit: *ganz Athen sprach nur davon*. — *sedula*. Epitheton suave, quod matrem illam officiosam, de interpretatione testamenti anxiam et (fere ut *nutrix* illa *sedula* apud Horat. Art. 116, de qua confer Schirachii Clav. v. *sedulus*) cursitantem, præclare exprimit. Est enim *sedulus*, qui ex animo et bona fide, *sedolo*, id est, *sine* dolo, instanterque intentus est alicui rei. Vide Gesnerum in Thesauro L. L.

Juris peritos consulit, nemo expedit,
Quo pacto non possideant, quod fuerit datum,
Fructumve capiant : deinde, quæ tulerint nihil,
Quanam ratione conferant pecuniam.
Postquam consumta est temporis longi mora,
Nec testamenti potuit sensus colligi,

15. *Quo pacto non possideant*. MS. Pith. *quo pacto si non*. Vid. Nevel. ad marginem Edit. et Gud. — *fuerit*. Ita legunt plurimi Editores ut vs. 45, e. c. Rigalt. 2, Fab. Nevel. Ursin. Gronov. Hoogstratan. Bentlei. Cuningham. Brot. Desbillon. Didot. al. Sed Burm. edidit *fuerat*, quod etiam retinent Bipontini. — 16. *deinde quæ tulerint nihil*. Bentlei. *deinde quæ habuerint nihil*, indignante Burmanno.

14. *consulit*. Proprie de Jureconsultis, ut sæpe apud Ciceronem; vid. de Leg. I, 4, pro Quint. 16, et alibi. — *expedit*, explicare poterat. Vid. quæ notamus ad lib. III, fab. XIV, 6. *Expedire litem* sæpe occurrit apud jurisconsultos, de quo legendus Brisson. de V. S. p. m. 619.

16. *Fructumve capiant*. Repetit negationem ex præcedenti versu Schefferus, ut mallet *fructum nec*; sed nihil opus : post negativam enim particulam disjunctiva particula *ve* sæpe, non semper, sequitur, ut ostendimus ad Ovid. Met. III, 492; Id. Ep. II, 89 sq., ubi *fessave*, pro *nec fessa*. *Burmann*. Sensus est : nullus explicare jurisperitus potest, quomodo possit fieri, ut quod datum fuerit ex testamento, id neque possideant, neque fructum ex eo capiant : at neque possidebunt, neque fruentur, si statim alienaverint, et illud est, quod voluerat pater. Item qua ratione eventurum sit, ut quæ nihil proprium consecutæ hereditate fuerint, matri pecuniam conferant : at conferre poterunt, si bonis, quæ hereditate venerint, divenditis pecuniam conficiant. *Desbillon*. — *tulerint*. De hoc loco videndi Burm. et Hartm. *tulerint* idem quod *acceperint* (vs. 11). Ita fab. XVII, 30 : « hoc feretis præmium. » Plin. V, Ep. 13 : « tuli quod petebam, » i. e. consecutus sum. Hoc sensu etiam utuntur jurisconsulti, quando aliquis hereditate, vel ex testamento quid consequitur. Exempla dat Brisson. de V. S. v. *ferre*. Ita Græci usurpant φέρειν δῶρα, docente Casaub. ad Athen. XI, 8, et ἀποφέρεσθαι. Theocrit. Idyll. I, 3. Vulgata *tulerint* recte habet : nam sic *fructus ferre*, pro *accipere* dixit Cicero, etc. *Bothe*.

18 sq. In prosa dicas : longissimum tempus consumtum est; sed exquisitius dixit, longi temporis mora. Usurpant autem verbum *consumere* in hac re, Cæs. B. G. lib. V, c. 11 : « in his rebus dies circiter X consumit. » Lege Davis. ad Hirt. B. Alex. c. 47, ubi laudat etiam hunc Phædri locum; it. Burm. ad Ovid. Am. II, x, 27.

19. *sensus*. Optime dicitur de sententia verborum, vel scripturæ. Locis, a Cellario allatis, Cur. post. p. 88, adde Ovid. ex Pont. III, ix, 34 et 43, et Fast. V, 484, quæ loca Burmanno debentur. — *colligi*, intelligi. Optime ad plurium consilia et responsa. *Tzschuck*.

Fidem advocavit, jure neglecto, parens.
Seponit mœchæ vestem, mundum muliebrem,

20. Hic locus e Jurisprudentia Romana erudite illustratus est a J. C. E. *Wineken*, in peculiari Prol. memorata supra in Notit. Litter. de Phædro, cujus Excerpta dedi quum in Excursu XVI tum in hac Nota. Nempe mater trium filiarum in testamento *heres* scripta fuisse putanda est *fiduciaria* (v. 7). Heres enim, in testamento nuncupatus rogatusque a testatore, ut alteri hereditatem restitueret, *heres* dicebatur *fiduciarius*; is vero, cui fiduciarius heres hereditatem vel totam, ut hic (v. 8 sq.); vel partem ejus restituere debebat, *fidei*commissarius erat *heres*, ejusque hereditas *fideicommissaria* appellata. Sed officium illud, restituendi hereditatem, heredi fiduciario a testatore impositum, in foro olim Romano dicebatur *fides*, quemadmodum facile potest veterum comprobari auctoritatibus. Illud ipsum enim *fidei alterius committere*, quod legimus in juris libris, veluti de fideicommissariis hereditatibus, de inofficioso testamento, etc., et inscriptionibus apud Brisson. de Form. lib. VII, c. 157, quid est aliud, quam officium restituendi imponere heredi fiduciario? Cf. Conradi in Diss. de pacto fiduciæ. Quum igitur altera testamenti pars (vs. 10... 12) obscura esset atque ambigua, de ejus interpretatione mater consulit Jureconsultos. Qui quum hujus sensum non possent colligere, neglexit interpretationem testamenti, a Jureconsultis faciendam (*neglecto jure*), *advocavit*, in consilium adhibuit, *fidem*, seu officium heredis fiduciariæ, ut quod huic consentaneum esset, id in dividenda filiabus hereditate observaret. Istud enim non ægre intelligebat, institutam se heredem fiduciariam ideoque hereditatem a se filiabus esse restituendam. Sicque fecit; seponit enim mœchæ vestem, mundum muliebrem, etc. Vid. vs. 21... 26 et sic satis fecit officio heredis fiduciariæ, obsecuta testamenti parti, quæ minime erat obscura, *totam ut fortunam tribus æqualiter distribuat*. Ita enim volebat senex decedens. Contra alteram testamenti partem (vs. 10... 13) pro non scripta habuit, plane ut jubent leges et jurisconsulti, si in testamento scripta sint, quæ non intelligantur. Plura dabit Excurs. ad h. v. *advocavit*. De hoc verbo forensi, quod hic usurpatur pro *consulere*, in consilium adhibere, vid. Exc. cit. — *jure*. Lege doctam Winckenii de hac voce disputationem in Exc. cit.

21. *vestem*. Capiendum pro omni vestimentorum, a patre relictorum, copia. Ita Curt. lib. V, c. 6: « vestis ingens modus; Cic. Phil. II, 27: « pretiosa vestis, multa et lauta supellex. » — *mundum muliebrem*. *Mundus*, κόσμος, dicitur ornatus muliebris, quo mulier fit *mundi*or. Varr. de L. L. IV, 29. Complectitur specula, matulas, armillas, annulos, gemmas, unguenta, vasa unguentaria, et si qua similia dici possunt, veluti *lavatio*, riscus. Conf. Ulpian. D. de auro, argento, mundo, lib. XXV, §. 10. — *Seponit*. Hic versus et senarius iambus, et simul hexameter spondeis quinque constans est. Vide Barthii Adversar. XVI, 14. *Burmann*. Destinat, con-

Lavationem argenteam, eunuchos, glabros :

fer versum 27. Non inepte vertunt, *aussetzen*.

22. *Lavationem argenteam*. Præter Ulpianum, not. præc. cit. etiam Paulus D. LXXXIV, Tit. II, lib. 32, §. 7, argentum balneare mundo muliebri contineri dicit. Verumtamen quid sit *lavatio argentea*, de eo quidem non una est Interpretum sententia. Rigalt. Hoogstrat. Gronov. Leonhard. Hartman. intelligunt vas ingens lotioni destinatum, seu seriam lavatoriam, adducto testimonio Ulp. cit. Laudant etiam Sidon. Apoll. IV, Ep. 8, qui locus nil probat, Plin. lib. XXXIII, 12 : « argento feminæ laventur, et nisi argentea solia fastidiant, etc. » It. Cic. lib. IX, Ep. 5 : « ante te certiorem faciam, ut lavatio parata sit ; » ubi tamen *lavatio* capi potest pro ipso balneo et supellectile balneari omni, quo referendi gutti, urceoli, strigiles et alia ejusmodi. Ita enim non pauci Interpretes recte intelligunt Phædri locum ut Scheffer. de Schirach. Tzschuck. al. Cui significationi favet, præter locum Ciceronis cit. Inscriptio apud Gruter. p. 181, n. 2, fortasse etiam locus Ulpiani cit. Atque etiam facile de tali apparatu intelligi potest, quum etiam *vestem* poeta dicat de omni vestimentorum copia, et Phædrus jungat lavationis vasa et Eunuchos, quorum cura pertinebat ad balneas ; Vide mox. At Desbillonius agi censet de pelvi balneari ; quia, si de balneo ipso intelligatur, pretio facultates, de quibus in testamento sermo est, superaret. — *eunuchos*. Eunuchorum cura ad balneas pertinebat ; erant præfecti balneis muliebribus lautioribus : nam lavationis vasa et eunuchos Phædrus conjungit. Æl. Lamprid. Alex. Sev. 22 : « quum Heliogabalus mancipium eunuchorum fuisset, ad certum numerum eos redegit ; nec quidquam in palatio curare voluit, nisi balneas feminarum. » Videntur quoque eunuchi divitum feminarum deliciæ fuisse. Ter. Eun. I, II, 87 seq. Lectu digna super his habet Lindenbrog. ad Eun. IV, III. Cf. Brisson. de V. S. *Hartman*. Non pauca de Eunuchis, muliercularum deliciis, congessit Rigaltius. — *glabros*. Rectissime et ingeniose, ut solebat, Gudius *Eunuchos a glabris* distinxit. *Glabri*, i. e. quibus nulli in ore, aut aliis corporis partibus pili erant, maxime in deliciis erant luxuriosis. Senec. de Brev. Vit. c. XII : « quanta celeritate, signo dato, glabri ad ministeria discurrunt ? » Gloss. ἀβρὸς, *glaber*, *delicatus*, *molliculus* : et ita Glossæ Petronii c. XXXII, *molles*, explicant, *qui barbam non habent*. Hi et *leves*, i. e. sine barba et pilis vocantur : vid. ad Ovid. Fast. III, 745, et de mollibus viris, qui toto corpore evellunt pilos. Ovid. Art. III, 437. Hinc puto Gallicum Interpretem vertisse male, *les eunuques délicats et efféminés*. *Burmann*. Isti *glabri* vocantur a Cicerone, Tusc. V, 21, « pueri delicati, » ubi nonnulli legunt *delecti*. Coll. Gruter. Inscr. p. 661, n. 9, a Suetonio in Aug. c. 83 : « pueri minuti, quos facie et garrulitate amabiles » undique conquirebat Augustus ; at Glossar. Philox. ψιλός, ὁ λεῖος, *glaber*, *lævis*. Vid. erudita Gudii de glabris disputatio. Ceterum male distinguunt nonnulli, *eunuchos glabros*.

Lanificæ agellos, pecora, villam, operarios,
Boves, jumenta, et instrumentum rusticum :
Potrici plenam antiquis apothecam cadis,

24. *jumenta.* Quum *jumenta* distinguat a bobus, hacce appellatione h. l. equi, asini, muli et mulæ continentur. Vid. Brisson. de V. S. h. v. Itaque Scheffero non est accedendum, intelligenti equos, quos ita sæpe a bobus distingui, exempla docent, a Burmanno atque Scheffero congesta, hic tamen præter equos non inepte et asinos, mulos et mulas intelligas. Sed τὸ *pecora* vs. 23, capiendum pro pecoribus minoribus, qualia sunt oves, et alia stercorandi caussa parata. — *instrumentum rusticum*, supellex rustica omnis. Jureconsulti Romani appellant *instrumentum fundi*, intelligentes ea, quæ fructus quærendi, cogendi, conservandi gratia parata sunt. Vid. D. de Instruct. vel Instrum. leg. lib. 8 init. et de eod. lib. 12 init. Ex his vero, quæ ad instrumentum fundi pertinent, memorat Phædrus pecora, operarios, boves, jumenta (vs. 23 sq.) quæ quidem omnia fructus quærendi caussa parata esse dicuntur ab Ulpiano l. c. Operarii enim non sunt alii, quam « homines qui agrum colunt, et qui eos exercent præpositive sunt his, quorum in numero sunt villici atque monitores, » quibus addit Ulpianus vasa utilia culturæ, quæ sunt aratra, ligones, falces. Conf. Schmid. de Jurisprud. Phædri, p. 15. In Cod. Rem. ad verba, *instrumentum rusticum*, antiqua manu scriptum erat : *ut caccabum*, *cribrum*, *pallos* et similia utensilia de quibus v. Gud. Græci dicunt, γεωργικαὶ παρασκευαί.

25. *Potrici.* Vid. vs. 6. — *apothecam.* Est repositorium majus in superiori ædium parte, ubi reponebatur vinum. Videtur differre a *cella*, quod est minus, ad usum scilicet quotidianum. Vid. Gesner. in Thes. L. L. h. v. Col. I, VI, 20 : « Apothecæ recte superponentur his locis, unde plerumque fumus exoritur : quoniam vina celerius vetustescunt, quæ fumi quodam tenore præcocem (clar. *Schneider* e MSS. *præcoquem* edidit) maturitatem trahunt. » Cui loco adde Plin. lib. XIV, 4 : « tantum pecuniarum, detinent vini apothecæ; » it. Cic. Phil. II, 27 : « apothecæ totæ hominibus nequissimis condonabantur, » i. e. vina, quæ apothecæ implerent. Conf. Dispontin. — *antiquis cadis.* Sunt cadi veteris vini, ut vocat Plaut. Pœn. I, II, 47, et Stich. III, I, 24; V, 35, dixit *vetera vina.* Vinum enim, in amphoris, vel cadis conditum, commendabat vetustas, et ex vetustate statuebatur eorum pretium. Hinc notis et titulis, seu pittaciis signabantur, quibus indicabatur, quo consule vinum conditum et ubi natum esset, ut ita cognosci posset et patria et ætas, de quo uberius disseruit Hartman. ad h. l. Præclare hanc in rem Hor. Od. IV, XI, 1 sq. « Est mihi nonum superantis annum Plenus Albani cadus, » ad quem locum v. *Jani*. Magnitudinem cadi ostendit Alexander ab Alex. D. G. II, 20, p. 444; Edit. Leid. ann. 1673, in-8° maj. et IV, 17, pag. 1096, l. c. ubi cfr. Tiraquellus.

Domum politam, et delicatos hortulos.
Sic destinata dare quum vellet singulis,
Et approbaret populus, qui illas noverat,
Æsopus media subito in turba constitit:
O si maneret condito sensus patri,

26. Hunc versum Rigaltius ponit post vs. 22, improbantibus Meursio et Praschio, quos vide. Sed et alio modo res potest expediri. Nam si vs. 34 et 35, cum vs. 25 et 26, compares, vix dubitandum, domum politam, hortos et vina vetera ad partem potricis, non mœchæ pertinuisse.

26. *Domum politam*. Mox eamdem domum vocat *luxuriæ domum* (vs. 44), et *domum et ornamenta* (vers. 34) de eadem; *Nonio* vero interprete *polita* dicuntur omnia exculta et ad nitorem deducta. Hisce positis, *domum politam* explicare possis omni apparatu idoneo instructissimam, non tantum supellectile necessaria, sed iis etiam, quæ ad delectationem, cultum et magnificentiam pertinent. Sic Varro R. R. I, 2, 10, habet « regie polita ædificia. » Plin. lib. II, Ep. 17: « cubiculum politissimum. » Equidem verterem, *ein geschmackvolles, prächtiges Haus*. Alii aliter. Schefferus intelligit perfectam absolutamque omni ratione, quia, *Festo* auctore, omnes perfectiones antiqui *politiones* appellabant. Cui interpretationi favet Prol. I, 2, coll. lib. IV, fab. XX, 8. Burmannus, quem sequitur Heusinger. malit urbanam, opere albario, vel tectorio politam: nam supra villam et agellos lanificæ destinaverat, hic potrici in urbe ædes politas. Quod etsi vir doctus erudite illustravit; etsi domum istam opere albario exornatam fuisse, neutiquam negaverim; dubito tamen, an hæc interpretatio vim τοῦ *politus* exhauriat. — *delicatos hortulos*. Exquisite pro suavibus, amœnis, nitidis; vs. 34 appellat *venustos*; Græce *ἁπαλοὶ κᾶποι*. [Theocr. Idyll. XV, vers. 113. G.] Eodem modo Cic. Verr. V, 40, dixit *delicatum litus*, i. e. amœnum, jucundum; Martial. lib. VII, 17: « Ruris bibliotheca delicati, Vicinam videt unde lector urbem. » Senec. Hipp. I, II, 210: « domus delicata. » Omne quod pretiosum, molle, nitidum, ad pompam et ostentationem compositum est, *delicatum* vocari, docuit Cuperus lib. I, Obs. c. 3, p. 22 seq. teste Burmanno. Cl. Sattler.: *die niedlichen (reizenden) Lustgärtchen all.*

27. *destinata*. Vid. ad vs. 10.

29. *subito*. Opinione celerius. Sæpe utitur Phædrus hac voce de improviso eventu. Vid. lib. I, fab. II, 14; lib. II, fab. VII, 7. Et sic alibi. — *constitit*, restitit. Post hoc verbum ex more Phædri supplendum: *Et sic locutus est*. V. *Jani* A. P. p. 194. Repone *ut*, quod fere semper omiserunt librarii: *Æsopus media subito in turba ut constitit. Bentlei.* *Ut* post *quum* nemini placebit, neque illud necessario requiritur. *Bothe.*

30. Sensus: si pater sepultus nunc sentire posset; *wenn der Vater im Grabe das wissen sollte;* Cl. Sattler.: *wenn der Vater aus dem Grabe wiederkäm.* — *maneret*. Superesset; ex imitatione Virg. Æn.

Quam graviter ferret, quod voluntatem suam
Interpretari non potuissent Attici!
Rogatus deinde, solvit errorem omnium.
Domum et ornamenta, cum venustis hortulis,
Et vina vetera date lanificæ rusticæ:
Vestem, uniones, pedisequos, et cetera

32. *potuissent*. Bentlei. et Cuningham. *potuerint*.

II, 22; IV, 343. — *condito*. Sepulto. Cicero de Leg. II, 22, ad hæc verba Ennii de Scipione mortuo : « Hic est ille situs : Vere, *inquit*, nam siti dicuntur ii, qui conditi sunt. » *Desbillon*. Plerumque hac notione *sepulcro*, *terra*, *humo*, solet vel addi, vel subintelligi, quod Lexica docent. Multa de hoc verbo coacervavit Hartman. — *sensus*. Dubitabant veteres, an inferis ullus rerum humanarum sensus esset. Hinc variis hanc in rem formulis utebantur. Cic. lib. IV, Ep. 5: « quodsi quis inferis sensus, » ad quem locum v. Corte. Senec. ad Polyb. c. 27: « si nullus defuncti sensus superest. » Multas alias ejusmodi formulas congessit Rittershus.

31. *voluntatem*. Testamentum. Hoc sensu Plin. lib. II, Ep. 16: « quamdam legem mihi dixi, ut defunctorum voluntates... tuerer. »

33. *Rogatus* sententiam suam. — *solvit errorem omnium*. Quum sensus testamenti ita esset impeditus, ut nemo *expedire* posset (vs. 14), eleganter nunc dicit *solvit errorem*, quasi nodum, ut dixit supra lib. III, fab. X, 41: *ipsos error implicuisset criminis*, ad quem locum notavimus, *errorem*, non raro de ambiguitate, incertitudine atque obscuritate capi a priscis scriptoribus. Burmanno teste, Ovidius Met. II, 39, hæc ita expressit: « hunc animis errorem detrahe nostris; » Livius vero lib. XL, c. 55: « homo unus omnium, qui nodum hujus erroris exsolvere possit. »

34. *Domum et ornamenta*, domum ornatam, ut Cic. dixit *vitam* et *fortunam* pro vita fortunata, per *ἓν διὰ δυοῖν*. Vid. vs. 26 ubi jungit *domum* politam et *delicatos hortulos*, coll. v. 44. Male igitur Dispontinus *ornamenta* explicat, mundum muliebrem. Distinguunt etiam jurisconsulti mundum muliebrem ab ornamentis. Potest enim mulier esse munda, nec tamen ornata. Vid. locum Ulpiani ad vs. 36 cit. — *venustis hortulis*. Vs. 26 dixit *delicatos hortulos*. Nota varietatem in hisce omnibus.

35. *vina vetera*. Cf. vs. 25. — *date*. Mox jucunda varietate *assignate*, *donate*.

36. *Vestem*. Vid. ad vs. 21. — *uniones*. *Μαργαρίτας*. Referuntur ab Ulp. lib. XXXIV, D. Tit. II, 25, §. 9 sq. ad *ornamenta muliebria*, quæ sunt inaures, armillæ, annuli et omnia, quæ parantur corporis ornandi caussa. Per *uniones* formosos et molles glabros intelligit ill. *de Schirach* Clav. P. I, p. 384. Hoc sensu legi apud Martial. lib. VIII, 81 (coll. XII, 49) male etiam contendit Barth. ad Theb. lib. III, vs. 263. Cf. Gesner. in Th. L. L. v. unio... — *pedisequos*. Bene monuit

Illi assignate, vitam quæ luxu trahit:
Agros, vites, et pecora cum pastoribus
Donate mœchæ. Nulla poterit perpeti,
Ut moribus quid teneat alienum suis.

38. *Agros, vites.* MSS. Pith. Rem. Editt. Rittershus. Nevelet. corrupte habent *agros utiles;* unde Pithœus emendavit *vites.* Postea Gudius correxit *villas*, quod receperunt Richter. Hoogstratan. Leonh. Lallemant. sed vs. 23, *villam* singulari numero dixit, et plures fuisse, non est verosimile. Vid. vs. 12. Neque etiam objici potest a Gudio ne verbulo quidem vs. 23 sq. memorasse *vites*, quum vs. 36, et memoret *uniones pedisequos*, quos vs. 20 sq. omisit. Facile quidem fuit, *villam* facere, sed quia tunc versus laboraret, copulam adhuc intrusit Bentleius: *agros et villam et pecora cum pastoribus*, improbante Hario. Confr. Burmannus, qui legendum proponit *agellos*, *villam* et *pecora;* Heinsius vero *agros avitos.*

Hoogstratanus, *pedisequos* scribendum, ne versui vis inferatur, et ita in lapide apud Gruterum D. c. 8, VERNÆ PEDISEQUO et MCXII, 10, et in Bellorii Monim. T. XII, Gronov. Thes. A. G. p. 37. *Burmann.* Pedisequi inter luxus muliebris instrumenta nominantur. Plaut. Aul. III, v, 27; Ter. Andr. I, i, 96. Vid. Desbillon.

37. *assignate.* Proprie ad agros pertinet, ut *assignare agros colonis;* Cic. III, Leg. Agr. c. 3, deinde et de aliis pro dare, attribuere. Vid. ad v. 35, et lib. V, fab. II, 14. — *vitam quæ luxu trahit.* Vitam ducit luxuriosam. Intelligenda potrix. Alias verbum *trahere* dicitur de vita molesta et gravi. Vid. ad lib. III, fab. VII, 12. Sed hic ignaviam et inertiam signare videtur cl. Tzschuckio. Luxum etiam et ignaviam jungit Sallust. Jug. II.

38. *pecora.* Vid. ad vs. 24. Legendum puto, *At agros villam et pecora; at* enim sententia videtur desiderare. Bentleius: *Agros et villam et pecora.* Sed unde primum *et* hauserit, nescio: incommode bis ponitur, nec a Phædro esse ostendit vs. 36. *Hare* in Ep. crit. p. 68. Bothius recepit lectionem Bentleianam.

39. *mœchæ.* Vid. ad vs. 4. Sattler. *Buhlerin.* — *perpeti.* Ferre, sustinere; eleganter ad signandam difficultatem faciendi ejus quod ingenio repugnat. *Scheffer.* cui ego non dubito accedere. Sed Prasch. et Gronov. capiunt pro, sibi temperare, se continere, adducto loco Ter. Heaut. IV, iv, 13 seq. « non possum pati, quin tibi caput demulceam, » i. e. non contineo me, non possum non tibi demulcere caput. Cf. Gronov. ad Senec. Thyest. 470.

40. *teneat.* *Tenere* hic pro *possidere* et *habere*, ut supra dixit, debet sumi. Exempla apud Ciceronem, jurisconsultos et alios obvia. Vid. lib. XV, D. de his quæ ut indignis auf. et lib. XVIII de acceptil. Vis autem major in hoc verbo, quod notat non amittere possessionem, sed servare data, non vendere. Senec. Consol. ad Polyb. 28 de opibus, « nunquam bene tuentur; » et de Const. Sapient. 6: » teneo, habeo, quidquid mei habui. » *Burm.* — *alienum suis moribus.* Sine *a*, ut et Cic. sæpe. *Tzschuck.* Exempla

Deformis cultum vendet, ut vinum paret;
Agros abjiciet mœcha, ut ornatum paret;
At illa gaudens pecore, et lanæ dedita,

41. *ut vinum paret.* Ita legitur in MS. Pith. et Editt. Rittersh. Nevel. Fab. Rigalt. 2, Ursin. Maittar. Lalfem. Leonhard. Cuningham. Brindl. Philipp. Petsch. Didot. Quod quia aliis propter *paret*, vs. seq. repetitum, incommodum videtur, varia tentant. J. F. Gronov. rescribi jussit, *vinum petat*, firmans conjecturam suam loco Suet. Claud. 40, *descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim et ipse petere.* Quæ emendatio facilis plurimis editoribus placuit, maxime quum *parare* et *petere* etiam alias confundi soleant a librariis, et *paret* e vs. sq. huc tractum videatur; de quo uberius disputat Burm. ad Calpurn. Fl. Declam. XXV. Sed non inepte vulgatam lectionem tuetur Desbillonius e Ter. Andr. I, 1, 94 sq. ubi duo versus in easdem voces, *præter ceteras*, exeunt, neque ullus propterea Criticus Terent. emendare tentavit. Idem vir doctus memorat etiam locum Horat. lib. II, Sat. III, 215: *Huic vestem, ut gnatæ, paret ancillas, paret aurum*, recte quærens: quare ergo *ancillas paret, aurum paret*; vel *vinum paret*, *ornatum paret* scribi impune non possit? Itaque, quum etiam deformis melius vinum *parare* et sic domi in penu possidere (conf. vs. 25) quam vinum venale e taberna subinde petere mihi videretur, non dubitavi Desbillonii accedere sententiæ et vulgatæ inhærere, obsecutus præcepto, textum, non ipsum auctorem esse corrigendum. Alii conjiciunt alia. Bentleius, *ut vinum bibat*; Harius, violentiori remedio usus, *vetera et vina emat*; Gudius præter alia, h. l. prætermittenda, *ut vinum impetret*, vel, *ut vinum comparet*. De quibus omnibus fusius disputare, nec vacat, nec volupe est; sed adeant Notas Burmann. quorum interest. — 42. *ornatum paret.* Cuninghamus, *ornatus emat*, e conjectura arbitraria.

congessit Burm. ad Quint. I. O. lib. VI, c. 3, p. 537. Regitur ablativus a subintellecta præpositione *a*. Vid. Voss. de Constr. c. 14. Interdum tamen *alienum* etiam cum dativo copulatur. Vid. locum Quint. cit. Sattler.: *was ihrer Neigung widerspricht.*

41. *deformis.* V. 6, *turpissima...* — *cultum.* Intellige vestes et reliquum ornatum muliebrem; vs. 36, coll. vs. 42. Hartmao. laudat Senec. Troad. 883: « depone cultus squalidos, festos cape. » Adde Liv. lib. XXXIV, 7: « Munditiæ et ornatus et cultus hæc feminarum insignia sunt. » Et sic alibi. — *paret*, comparet, emat. Cat. R. R. I: « prædium quum parare cogitabis. » Cic. Att. XII, 19: « cogito trans Tiberim hortos aliquos parare. » — *vinum paret.* Probabilius nos *imperet*, voce graphica, et in qua facillime labi poterant librarii. *Bothe.* Quæ lectio ingeniosa et facilis an præferenda sit vulgatæ *paret*, quam defendi, præeunte Desbillonio, videant doctiores. Bothio tamen accedit Censor doctus Lips.

42. *abjiciet*, vilissimo pretio, ut rem contemtam, vendet. Nostri, *verschleudern*. Laudant Interpretes Plaut. Most. III, III, 2 seq.; Terent. Ad. IV, VII, 26; Cic. lib. XIV, Ep. 2, 8, ubi vid. Cort.; confer et Gronovium III, Obs. 21, pag. 622, et Notas Burmanni. — *ornatum.* Vid. quæ notantur ad vs. 41, et 36.

43. *lanæ dedita.* Vid. ad vs. 5.

Quacumque summa tradet luxuriæ domum.
Sic nulla possidebit, quod fuerit datum,
Et dictam matri conferent pecuniam,

44. *Luxuriæ domum.* Heinsius olim conjecerat, *tradet licituris* (in Advers. a Burmanno editis *licituro*), quod nisi a literarum ductu nimis recederet, non rejecturus fuisset Grævius, qui censebat, Phædrum scripsisse, *luxuriem domus*, putans, vestem, uniones, pedisequos a Phædro *luxuriem domus* vocari. Vid. Ep. 280, in Syll. Epp. Burmann. tom. IV, pag. 362, coll. l. c. tom. III, p. 469. Sed Heinsius sententiam mutasse videtur, quum Epis. 284, ad Græv. Syll. Epp. tom. IV, pag. 364, scribat: « *luxuriæ domum* non temere sollicitarim. Sic *naturæ vox*, pro natura; *onus naturæ*. *Luxuriæ domus* igitur, quæ luxu abundat; *luxuriæ pretia* in Cul. vs. 59. » Alia exempla vid. l. c. De conjectura Harii, *luxuriam et domum*, quam nihil novæ significationis aut elegantiæ addere Burmannus testatur, vid. Notas huj. viri docti. — 46. *Et dictam* Teste Heinsio MS. Pith. habet

44. *Quacumque summa*. Sattler.: *um jeden Preis*... — *luxuriæ domum*. Recte Schefferus explicat ad luxum instructam, et luxui velut consecratam. *Luxuriam* pro luxu dixit Cic. pro Mur. 36; « Odit populus Rom. privatam luxuriam: publicam magnificentiam diligit; » quem locum produxit Desbillon. in Addend. p. LVIII. Latinitatem vero hujus locutionis optime vindicat Burmannus. Eadem enim, ut Phædrus, forma Cic. V, Verr. 37, dixit « luxuriæ castra, » et Sil. VI, 479: « Carthaginem fraudum domum. » Quibus addendus locus Cic. ex II, Agraria 35: « Capuæ, in domicilium superbiæ atque in sedibus luxuriæ collocasset, » et Nep. Ages. VII, de ejus domo, « quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat. » Ita Curt. lib. III, c. XI, 20: « ingens auri argentique pondus, non belli, sed luxuriæ apparatum. » Quæ docent omnia *luxuriam* proprie usurpari de nimio et profuso sumtu, nec duriter dici *luxuriæ domum* pro domo luxuriosa, quod contendit el. *Tzschucke*. *Luxuriæ domum* autem supra vocat *politam*, seu *domum et ornamenta*, i. e. domum ornatam. Gudius, quem sequuntur et alii, male cepit *luxuriæ* in dativo, ut sit, *tradet domum luxuriæ*, i. e. luxuriosis hominibus luxui deditis, ut invidia pro invidiosis hominibus: quod, observante Burmanno, durissimum, neque semper verum est. Sic vulgo, i. e. nimio sumtu exstructam et politam Burmanni verbis. Sed dubito hanc significationem probari posse. Nostra, *luxuriam et domum*, dedit anonymus quidam Anglus. *Bothe.* Ego nullus dubito, quin vera lectio sit *luxuriam et domum*, quod facile errore degeneravit in *luxuriæ domum*, omissa vel detrita lineola super *a* et *e* compendio posito pro *et*. *Hare*. *Luxuriæ domum* dici posse eo, quo cepi, sensu, intelligi potest ex exemplis suo loco prolatis.

46. *dictam*. Præscriptam, destinatam testamento. Ter. Heaut. VI, 1, 64, 69: « quid dotis dicam te dixisse filio? » Ita et in testamento *legem dicere*. Testatorem, jurisconsulti testantur (lib. XIV), qui testam facere posset lib. CXIV, §. 14, de legat. 1. Ita *dicta hora*, *dictum tempus* apud Phædrum et alios. *Burm.*

10.

Ex pretio rerum, quas vendiderint singulæ.
Ita quod multorum fugit imprudentiam,
Unius hominis reperit solertia.

FABULA VI.

PUGNA MURIUM ET MUSTELARUM.

Quum victi Mures Mustelarum exercitu
(Historia quorum in tabernis pingitur)

edictam. Vid. etiam Nevel. ad marginem Editionis. — 47. *Ex pretio.* Cuningham. *e pretio.* — 48. Quod multi imprudentes nesciverunt. *Fugisse* nos dicitur, quod ignoramus, aut obliti sumus. Cicer. pro Leg. Manil. 10. Id. lib. VII, Att. 18. *Gronov.*

1. *Exercitu.* Corrigebat Bentleius, cui Harius assentit, *exercitum*, et conjungebat cum *fugerent*, quia nullo exemplo dici putabat *victos exercitu*, quum dicendum foret *victos ab exercitu.* Sed vindicat hanc locutionem Burmannus, præter alia laudans Ovid. *Fast.* V, 562. Tibull. I, VII (VIII), 4. Bentleio obsecutus est Sanadon. vid. Brotier. — 2. In MS. Pith. est, *Historia quorum in t. p.* fide Gudii. Sed hunc versum ut insititium temere delent Guyetus, Harius, Philipp. Rob. *Prevost*, quia *m* in *quorum* elidi nolebant. Heinsius, Bentlei. Bipont. Jördens. subveniunt infarciendo *et*, quod valet *etiam*, ut legatur, *quorum et in tabernis.* Sed ejusmodi elisiones apud Phædrum obviæ, ut lib. I, fab. IV, 4; lib. IV, fab. IX, 2. V. Gud. Hinc Burmannus lectionem MS. recte retinet. Neveletus mallet legere : *historia nunc quorum in tabernis pingitur;* edidit tamen, *historia quorum in t. p.* Salmasius de usur. p. 350 : *historia eorum ut in tabernis pingitur;* Heinsius : *historia quorum hæc*, etc. Non pauci legunt : *quorum in tabernis historia depingitur.* Ita Rigalt. 2. Faber, alii. Petschius, *historia quorum in tabernis depingitur.* Etiam cl. *Jakob* parenthesis vs. 2, vehementer displicet; sed ejusmodi parentheses non temere abjiciendas esse, docet Censor doctus in A. L. Z. 1785, II, pag.

Hanc fabulam narrat Fontanius, lib. II, fab. XX.

Fab. VI. *Pugna Murium et Mustelarum.* — 2. Hujusmodi facies monstrosas et ridiculas, qualis hic est pugna murium et mustelarum, olim in tabernis ac diversoriis publicis prostare, et haberi in parietibus aut foribus depictas, moris erat. De quo erudite disseruit Salmas. de Usur. p. 350. Ita Fulvii, Rutubæ et Placideiani prælia in taberna carbone, aut rubrica picta fuisse, apparet ex Hor. II, Sat. VII, 96 sqq. Ad hunc morem refert Burmannus Epigram. in Anthol. lib. II, c. XII, p. 202 (Anal. Brunck. T. II, p. 341, CXV), unde observante eodem, colligere licet, has picturas in parietibus fuisse; de quibus earumdemque argumentis etiam consulendus Broukhusius ad Prop. II, V, 26. Adde Scheff. de arte pingendi §. 5. « Quoniam, *inquit*, tam vehementer a picturis commoventur homines, hinc opinor factum, ut et in tabernis mercatores proponerent, sed rariores et prodigiosiores, ut

Fugerent, et artos circum trepidarent cavos;
Ægre recepti, tamen evaserunt necem:
Duces eorum, qui capitibus cornua

281 sq. — 5. *Duces eorum.* Iterum fulciendam sententiam crediderunt Heinsius et Bentleius contra morem Phædri; qui legunt *duces ad horum*, quasi illa pronomina *hic*, *is*, *iste*, semper liceret commutare, quotiescunque libido corrigendi invadit Criticos: neque etiam cum Walchio (et Santoroco) capi debet, ac si dixisset, duces eorum quod attinet; sed *duces eorum, qui*, etc. — *hæsere et capti sunt*, plana sententia et constructione. *Burmann.* Daneius edidit: *Duces eorum, ut qui c. c. s. l.* sed Tollius legi vult, *Horum ductores.*

allicerent prætereuntes, et sic simul mercium suarum facerent emtores. » *Tabernam* h. l. non inepte intelligas de œnopolio, quo sensu legitur apud Suet. Cal. 40: « descripsitque abundantiam veterum tabernarum, unde solitus esset vinum olim et ipse petere. » Cf. tamen quæ observat Salm. de Usur. p. 351.

3. *trepidarent.* Ultro citroque pavidi concursarent, festinantes intrare. Nota colorem verbi. Vid. ad II, v, 2. Apte laudat Gudius Auct. de B. A. 82: « animadvertit hostes circa vallum trepidare atque ultro citroque pavidos concursare; » Deshillonius vero Ter. Hec. III, 1, 35: « trepidari sentio et cursari. » Cepit Rigaltius pro *expavescere*, invitis Fabro atque Scheffero. — *artos cavos.* Hor. lib. I, Ep. vii, 32: « macra cavum repetes artum. » Vid. ad lib. II, iv, 17. *Artus* sine c legi in optimis MSS. affirmant Broukhus. ad Tibull. I, v, 53; Drak. ad Sil. VII, 280, et multi alii, quos laudat Drakenb. l. c.

4. *Ægre*, cum summa difficultate et labore, *mit Angst und Noth.* — *recepti*, scilicet cavis, ut Virg. Æn. II, 187, dixit « recipi portis. » Notanda significatio media, pro ægre se recipientes. V. *Wakefield* ad Lucret. IV, 761. — *evaserunt necem.* Cf. lib. I, fab. XXII, 2; lib. I, fab. II, 25; lib. II, fab. VIII, 2; et ad lib. IV, fab. IX, 11.

5. *Duces.* Poterat abesse, et fere respuunt ista poetæ. *Tzsch.* Auctor Galeomyomachiæ habet στρατηγοί, μυάρχαι. — *cornua.* Græca fabula: κέρατα κατασκευάσαντες ἑαυτοῖς συνῆψαν. Intelligendæ galeæ cornutæ, quas duces murium aptaverant capitibus suis. Solebant enim reges, heroes et duces in bello olim galeis militaribus præfigere animalium cornua. Ita Herodot. VII, 76 (vid. quæ nos in Herodot. geogr. T. I, pag. 274 seq. G.) Thraces narrat æreas habuisse galeas, et desuper bovis aures et cornua; Diodorus vero lib. V, c. 30, p. 353, Wessel. Gallis in more positum fuisse commemorat, ut æreas haberent galeas cum magnis appendicibus, quibus vel cornua affixa, vel avium, aut quadropedum facies adjunctæ. Vid. Spanhem. de Us. et Præst. Numism. Diss. V, p. 366 sqq. Ed. II, qui etiam laudat hircina Pyrrhi regis cornua, quibus agnitus legitur apud Plutarchum, æque ac nummi Antigoni, Macedoniæ regis, cujus caput ornatum cornibus hircinis prominentibus, et clypeo inclusum. Maxime huc referendus locus Livii lib. XXVII, 33, ubi de Philippo,

Suis ligarant, ut conspicuum in prælio
Haberent signum, quod sequerentur milites,
Hæsere in portis, suntque capti ab hostibus;
Quos immolatos victor avidis dentibus

Macedoniæ rege, qui bellum gessit cum Romanis, hæc narrantur : « Expeditione ea, qua cum populatoribus agri ad Sicyonem pugnavit, in arborem illatus impetu equi, ad eminentem ramum cornu *alterum galeæ* præfregit. » Qui locus, coll. Veget. lib. II, 16, docet, veteres, ut terrorem injicerent hostibus, galeis, quas in præliis induerent, addidisse cornua. Præterea vero ejusmodi galearum ornamentis utebantur, ut vel patriam suam et originem et memoranda majorum facta exprimerent, vel (ut hoc loco, coll. Veget. lib. II, c. 13 et 16) conspicuum in prælio haberent signum, quod sequerentur milites; id quod Drakenb. ad Sil. Ital. XV, 682, exemplis Hiarbæ et regum Macedonum post Alexandrum M. qui Jovis Ammonis filius haberi volebat, et aliorum, erudite comprobat. Ita apud Sil. Ital. XV, 682, occurrit « casside cornigera dependens infula; » huic enim galeæ pro insigni in cono cornua arietina addita erant, ut Nabis, qui ad Jovis Ammonis templum habitabat, ejusque dei sacerdos erat, eo originem et patriam indicaret. Ipse enim Jupiter Ammon arietina cornua habuisse fingitur, quod galeam, his cornibus ornatam, in bello gestare solitus fuerit, teste Diod. Sic. lib. III, c. 72, p. 242, Wessel. Cf. Drakenb. ad loc. Sil. cit. Videndæ etiam Notæ clar. *Ruperti* ad Sil. Ital. I, 415, et qui ibi laudantur. Ceteroquin Rob. *Prévost*, Gallus, hunc locum Phædri capit de cornibus cristæ, quæ Græci λόφους appellant, de quibus videndus *Heyne* ad Virg. Æn. XII, 89.

6. *ligarant*, alligarant. — *conspicuum signum*. Non tesseram, ut putat Rittershusius, sed notam, qua duces a gregariis secernerent. Sic enim solebant, ut docet Veget. II, c. 13 : « antiqui centuriones bellicosos loricatos, transsumptis cassidum cristis, ut facilius noscerentur, singulas jusserunt gubernare centurias. » Et v. 16 : « centuriones habebant galeas ferreas, sed transversis et argentatis cristis, ut facilius agnoscerentur. » Inde *insigniti milites* hi tales apud Varronem. Neque novum, quod de cornibus Noster habet. De Pyrrho rege Plutarchus : « agnitus fuit ab eximia crista et a cornibus hircinis. » De Nabide Silius lib. XV, 682 : « Casside cornigera dependens infula. » Locum sic, nec aliter accipiendum, vel id arguit, quia subditur, *quod sequerentur milites*. Nam tesseram non sequuntur, sed observant, ut a suis hostes dignoscantur. *Scheffer*. Cf. Not. ad vs. 5.

8. *Hæsere in portis*. In ipso aditu retenti sunt, nec potuerunt ingredi. Græca fabula : μὴ δυνάμενοι εἰσελθεῖν διὰ τὰ κέρατα.

9. *immolatos avidis dentibus*. Proprie hostiæ *immolari* dicuntur, quos mola salsa, antequam cæderentur, sparsas esse constat. Sed quia hanc sparsionem mactatio statim sequebatur, *immolare* etiam dictum est pro mactare, trucidare.

Capacis alvi mersit tartareo specu.
Quemcunque populum tristis eventus premit,
Periclitatur magnitudo principum,
Minuta plebes facili præsidio latet.

11. Heinsius pro *premit*, ut insolentiori, legendum proponit *premat*, quam conjecturam amplectitur Tollius, qui etiam rescribit *quicunque*. Sed vid. Not. ad h. v. Lallemant. *cumcunque populum tristis eventus premit.*

V. Gronov. Simili modo Virg. Æn. XII, 949, dixit: »Pallas te hoc vulnere immolat,« i. e. trucidat; nisi malis cum Heynio h. l. explicare, te immolat, non sibi, sed inferis. Non desunt tamen, qui *dentibus* puteut esse dativi casus et *immolare* capiant, pro, sacrificare. Ita Desbillonius post Gerikium, qui locum vertit: *der Sieger opferte sie seinen giergen Zähnen*: quod durum videtur. Græca fabula simpliciter: ἀναλαμβανόμενοι κατησθίοντο. Locutio Phædri Burmanno, nescio, an recte, singularis videtur.

10. Devoravit. *Schw.* Hic et præcedens versus grandioris spiritus sunt et majestatis tragicæ; cujus generis versus cum humiliori characteri intermiscentur, nulla res est, quæ ad ridiculum faciat magis. *Faber.* Tragicæ gravitatis verba, ut recte Faber, ridiculi caussa interserta: est enim poetica exaggeratio. Ita Virg. Æn. IX, 700: «reddit specus (vulnus hians) atri vulneris undam» (sanguinem ebullientem in undarum morem.) Vid. *Heyne* ad loc. Virg. cit. coll. Sil. Ital. quem Burm. laudat VI, 276. Ita Lycophron. vs. 154 (p. 30, Edit. Bas. apud Oporin.) de Cerere, mandente Pelopis humerum, dixit, ἐτύμβευσε τάφῳ, condidit *sepulcro*, pro ventre; ubi Tzetz. συμβολικῶς τάφον pro γαστέρα positum annotat. Et hoc quoque Latini poetæ imitati. Attius in Atreo in fragmentis a Vossio collectis, p. 106, et apud Ciceronem de Off. I, 28: «Natis sepulcro est ipse parens.» Et Ovid. Met. VI, 665: «seque vocat bustum miserabile nati.» — *mersit* etiam elegans in hac re et efficax verbum, ut idem poeta lib. XV, 105: »... avidam demersit in alvum:» et in Ibide vs. 387: «... demersit vastam Polyphemus in alvum.» *Burmann.* Hunc locum imitatur Prudentius Hymn. VII, Cath. 114: «exceptus inde beluinis dentibus (al. *faucibus.*). Alvi capacis vivus hauritur specu.» *Gud.* Similem locutionem habet Plaut. Curc. I, II, 29: «effunde hoc in barathrum.» Egregie h. l. interpretatus est Sattler.: *der sie mit begiergem Zahn Als Sieger niederwürgte, und sie dann hinab In seines weiten Bauches finstre Höhle schlang.*

11. *Quemcunque populum.* Id est, sub rege viventem, sive in republica liberum. Nihil ergo muta. Vid. ad Val. Flacc. III, 642, et V, 240. De ipsa re v. lib. I, fab. XV, 1 sq. *Burm.* Sattler.: *Kömmt ins Gedräng* ein *Volk.*

12. Compara lib. II, fab. VII, 14; lib. I, fab. XXX, 1.

13. *plebes.* Vid. ad lib. I, fab. VIII, init. Ita auctor lib. de B. A L. 5, habet *plebes et multitudo.* Ita sæpe Livius et alii. — *Minuta.* Est humilis, sordida, ut Petron. XLIV,

FABULA VII.

POETA.

Tu, qui, nasute, scripta destringis mea,

1. *nasute.* Bentlei. *nasutus;* qua emendatione non est opus, quum hi casus promiscue poni soleant. Vid. quos laudat Burmannus. — *destringis.* Recte sic legunt Rittershus. et Heinsius. Nevel. Rigalt. 2. Guyet. Danet. Samoroc. Petsch. *distrin-*

« populus minutus laborat. » *Burm.* — *facili præsidio latet.* Eleganter et poetice dictum, pro, *facile latet præsidio*, h. e. facile invenit receptaculum tutum, ubi delitescat. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 4. Sattler.: *Die Niedrigen finden leichter Sicherheit und Schutz.* — *facili.* Obvio, minimi laboris, qui ut mures in cavis, ita in casis suis et tuguriis paratum et tutum habent receptaculum. Juven. X, 15 sqq. et quæ ibi plura in hanc rem. Vid. ad lib. II, fab. VI, 13 (ubi tamen legendum puto, *facile vescatur cibo*, non *facili*). *Burmann.*

Compara Æsopi fab. CCXLIII, Hauptm. et Ernest. Fontanii, lib. IV, fab. VI. Simile argumentum tractavit Anonymus Auctor Dramatis, quod inscriptum est Γαλεομυομαχία, edit. græce cum Abbani Torini Interpretatione Latina, Antverp. 1547, in-8° græce, cura Kesselhudii, Helmstad. 1670, in-4°, nec non græce et latine in Casp. Dornavii Amphitheatro Sapientiæ Socrat. jocoseriæ, Hanov. 1619, in-fol. Idem recudi curavit Cl. *Ilgen* e. Hymn. Homer. Hal. 1796, in-8° maj. Auctorem hujus Poematis, ex imitatione Batrachomyomachiæ nati, sed ea multo inferioris, esse Theodorum Prodromum, docet *Villoison*, V. Cel. quem nascentem placido lumine viderunt Musæ, in Anecdot. Gr. Vol. II, p. 243. Conf. Præf. Cl. *Ilgen* ad Hymn. Homer. p. xxxv.

Fab. VII. *Poeta.* — 1. Construendum: tu, nasute, qui, etc., relativo posito ante nomen, quo referri debuit, ut lib. I, fab. IV, 6; lib. IV, fab. IV, 1; Epil. III, 33, lib. V, fab. V, 6. Ita solere alios multis docuit Cort. ad Sall. Jug. XLI, 4. *Burm.* — *nasute.* Non est adverbium, ut Rittershus. sed vocativus, ut eodem modo lib. III, fab. XI, 6; lib. III, fab. XV, 2; lib. IV, fab. XI, 7. Nasutus Scheffero est, qui sagacius aliis se putat hominum errores vitiaque odorari; sed Burmannus intelligit derisorem, qui naso adunco suspendit homines, rejiciens interpretationem Schefferi, quam tamen præferendam arbitror, ut nasutus sit delicatus et fastidiosus reprehensor, qui putat se solum sapere. Simili modo Martial. lib. XIII, 2, ad suarum, quas ipse vocat, nugarum contemptorem, « Nasutus sis usque licet, sis denique nasus, » quem locum Desbillonio debeo. Præclare Sattler. *du Krittler.* Similiter Persius III, 27. *Bothe.* — *destringis.* Carpis. Vid. ad lib. I, fab. XXIX, 2.

Et hoc jocorum legere fastidis genus,
Parva libellum sustine patientia,
Severitatem frontis dum placo tuæ,
Et in cothurnis prodit Æsopus novis.

gis. Vid. V. L. ad lib. I, fab. XXIX, 2. — 3. *parva libellum*. Teste Rigaltio in vet. Cod. erat, *Par libellum*, pro quo Rittersh. Rigalt. Salmas. mallent *parvum libellum*. Frustra, quum *parva* probum sit. Vid. Not. Neveletus edidit *parum libellum sustine*, ut sit locutio proverbialis, pro, judicium inhibe, improbantibus Scheffero atque Burmanno. Bentleio parum felici conjectura placet, *parva labellum sustine*. Quum enim in fastidio, contemptu, offensa labium inferius exporrigi soleat, Phædrum velle contendit: tu qui fastidis hoc genus jocorum, sustine parumper labellum; omitte fastidium et severitatem. Laudat vero Pers. Sat. III, 81 seq. Juvenal. XIV, 324. Sed insolentissima locutio *sustinere labellum* non admittenda est, judicantibus Hario et Burmanno. — 5. *Et in cothurnis*. Meursius *en*, quod Gudius et Heinsius recipiendum censuerunt: nec mihi displicet, quia est quasi derisori satisfacientis cum derisione. *Burmann*. Meursii *en* repudiat

2. *Hoc jocorum genus*. Has fabulas. Vid. ad Prol. III, 33.

3. *Parva*. Brevi. Eodem sensu Ter. Andr. I, 1, 83, dixit « parva consuetudo; » Lucret. V, 107, « parvum tempus; » Lucan. IV, 476, « nox parva. » V. Burmann. — *sustine*. Fer, tolera, admitte. Vid. ad lib. III, fab. VIII, 7.

4 sq. Notat detractores et fastidiosos fabularum suarum reprehensores, qui humile fabularum Æsopiarum genus præ sublimioribus tragicorum fabulis contemnere videbantur. Ad quos confutandos recitat novo atque Æsopi fabulis inusitato dicendi genere, eodemque sublimiori, versus Ennii, ex Medea Euripidis translatos: ex quibus intelligi posse statuit, vel tragœdiam continere falso dicta et fabulas; per consequens fabulas Æsopias præ fabulis, tragico dramati sollemnibus, immerito elevari. Hoc sensu capiendam esse istam Phædri Apologiam, ceteroquin parum subtilem, docet cl. *Jacobs* in Observatt. cit. coll. Ej. Lat. Fabulist. in *Zusätzen zu Sulzer*. T. VI, p. 57. Aliter tamen sed male cepit Burmannus: « Sine dubio, *inquit*, hic nasutus stylum Phædri, ut humilem et plebeium deriserat: ideo nunc specimen vult dare facultatis suæ, et simul traducit illos poetas, qui fabulas prioris ævi carmine condentes, vulgatissima et centies repetita obtrudebant populo: unde incipit, quasi œstro concitatus, ab expeditione Argonautica, unde Euripides Medeam, et ejus exemplo Ennius inceperant. » — *Severitatem frontis dum placo*. Donec frontem tuam contractam et corrugatam exporrigo. Martial. XI, 2: « triste supercilium durique severa Catonis frons. » *Gronov.* Cl. Sattler.: *Bis ich die Furchen deiner Stirn geglättet hab'*.

5. *Et in cothurnis novis*. Novo (Æsopo ejusque fabulis) insolito dicendi genere et sublimiori, quo tragœdia cothurnata utitur, et Phædrus deinceps jocose superbit. *Tzschuck*. Voce *cothurnus* pro sublimiori stylo utitur Virgil. Ecl.

Utinam nec unquam Pelii nemoris jugo
Pinus bipenni concidisset Thessala!
Nec ad professæ mortis audacem viam

Schefferus. — 6. *nec unquam*. MS. Pith. *ne umquam*, vid. Gud. Ita ediderunt Nevelet. Ursin. Richter. et tuetur Tollius. — *Pelii nemoris jugo*. In MSS. Pith. Rem. et non paucis Edit. ut Rittersh. Nevel. Rigalt. Ursin. al. legitur *Pelei*, sed recte Heinsius *Pelii*; qui etiam conjicit *Pelii in nemoris*, quia sic Ennius ex Euripide, *Utinam ne in nemore Pelio*. Cuninghamus secutus Heinsium, dedit *Pelii in nemoris jugo*.

VIII, 10. Sic vulgo legitur. Bothius, cui hæc lectio frigere videtur, recepit *en*, post Meursium.

6 seq. Simulat, se scripturum tragœdiam, et joco hoc velut exordium facit, quomodo Ennius in translatione Euripidis Medeæ. *Scheff.* Sensus: Utinam Thessala pinus in silva montis Pelii cæsa nunquam bipenni fuisset. Imitatur his et sqq. versibus Ennium in Medea, ex Euripide translata, cujus versus non uno loco affert Cicero. Vid. Ej. Iuv. I, 49. Ad Her. lib. II, c. 22, de N. D. III, 30, de Fat. 15, pro Cœl. 8. — *Nec unquam*; nunquam. *Nec* pro *non* sæpius occurrit, e. g. apud Cic. pro Quint. c. 4. — *Pelii nemoris jugo*. Pelium nemus silva fuit in monte Pelio. In hoc Thessaliæ monte ex arbore pinu, quæ ibi frequens reperiebatur, Argo fabricata fuit, ut tastatur Diodorus Siculus libr. IV, p. 285, T. I, Wess. de Jasone loquens: *καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὸ Πήλιον ναυπηγήσασθαι τὸ σκάφος, πολὺ τῷ μεγέθει καὶ τῇ λοιπῇ κατασκευῇ τὴν τότε συνήθειαν ὑπερβάλλον*. Quam ob rem ab Apollonio Rhodio lib. I, 386, *Πηλιὰς Ἀργὼ* appellatur; Statius vero lib. V, Theb. 336, vocat *Peliam pinum*; Prop. lib. III, XXI, 12: « Peliacam trabem, » et Ovid. Ep XII, 8: « Peliadem arborem. » Cf. Disputin. — *Thessala pinus*. Ita dicitur Ovidio Ep. XVIII, 158, ubi vid. Heinsii Notas. Recte castigat Gallicum interpretem (Albinum), qui dederat *la forêt de Pelée* ejus censor (Faber). *Burm.* Pinus montis Pelii etiam laudant Catull. LXIV, 1. Bipont. Ovid. Fast. V, 381 sq. — *bipenni*. Gloss. *Securis Amazonica*. Gud.

8 sq. *professæ mortis*, manifestæ, apertæ; quam subituros se profitebantur, quam ipsi prævidebant. Sic loquitur ob certitudinem periculi, cum navigatione conjuncti. Laudant Interp. præter locum Juv. Sat. XII, 57 seqq. Senec. Ep. LXVII: « quædam vota aperta sunt et professa; » Ovid. Am. III, XIV, 6: « solaque famosam culpa professa facit; » Senec. Med. II, 1, 154: « professa produnt (Gronov. *perdunt*.) odia vindictæ locum. » Multis de usu hujus vocis disputat Burm. Vid. etiam Græv. ad Cic. Verr. III, 56, coll. Clav. Schirach. v. *professus*. Verba autem deponentia cum significatione passiva a poetis poni, ut plurimum tamen participia perfecta sic usurpari, docet *Jani* in A. P. p. 101. — [*professæ*. Deponens verbum cum passiva significatione. Quod notandum, etsi pluribus jam animadversum millies a Græcis usurpari. *De verbis deponenti-*

Fabricasset Argus opere Palladio ratem,
Inhospitalis prima quæ Ponti sinus

bus passive sumptis, vid. Gramm. Græc. Teuton. *Matthiä*. G.] — *audacem viam mortis*. Elegantissime. Sic et alii poetæ, quorum loca congessit non pauca Broukhus. ad Tibull. I, xi, 3. *Schw.* Expressit hic Ovidium, qui de Dædalo Art. II, 22: « Audacem pennis reperit ille viam: » Et multi sunt poetæ, ubi navigationes detestari volunt, in increpanda Argonautarum audacia. Vid. Ovid. Am. III, 11, et hic Commentatores et hinc *improba Argo*. Senec. Med. 340. *Burm.* — *Argus*. Fabricator istius navis, qua vectus est Jason in Colchidem, ad vellus aureum deportandum. *Dispont*. Vid. Val. Flacc. lib. I, 93; Hygin. fab. XIV. *Scheffer*. De eo v. *Heyne* ad Apollod. I, 9, 16, p. 176, Not. — *Opere Palladio*. Opera, labore Palladis. Vid. quæ de voce *opere* disputat Burm. memorans locum Cic. Or. ad Quir. post red. 2: « quam (rempublicam) aliquando omnes unius opere servatam judicaverunt, » ubi vulgo legitur *opera*, sed Grævius restituit *opere*. Ut enim Pallas *mille dea est operum*. Ovid. Fast. III, 833, ita et fabricæ magistram fecerunt. Hinc « arte Palladis ædificare equum » dixit Virg. Æn. II, 15. Inprimis navis *Argo* ejus auspiciis fabricata erat. Apollon. Argon. I, 18; Apollod. Bibl. lib. I, c. 9, 16, ad quem loc. v. Notas Heynii p. 176; Val. Fl. I, 93. Cf. Gronov. Claudianus quoque canit, de Bell. Get. 16: « ipsam secandis Argois trabibus sudasse Minervam, » et apud Ovid. Trist. III, x, 7, navis hæc « cura pugnacis Minervæ facta » dicitur. — *ratem*. Navem. Etiam Ovid. l. c. appellat *ratem*; adde Hor. IV, Od. viii, 32.

10. *sinus Inhospitalis Ponti*. Ponti Euxini, quem propter feritatem accolarum adjacentium, proprie appellat *inhospitalem*. Sattler. *ungastfreundlich*. Nam olim Axenus (ἄξεινος, vel ἄξενος) dictus est. Vid. Diod. Sic. lib. IV, T. 1, p. 285, Wessel. Plin. H. N. VI, Præf. « Pontus antea ab inhospitali feritate Axenos appellatus. » Vid. etiam locum Luciani in Toxari (T. II, Opp. p. 510, Reitz.) quem Faber affert; quibus adde Ovid. Trist. III, xi, 7; IV, iv, 55 sq. Postea coloniis Græcorum eo deductis, et mollitis accolarum moribus, εὔξεινος, εὔξενος dictus; Ovid. Trist. III, xiii, 27 sq. Etiam Hor. I, Od. xxii, 6, Caucasum appellat *inhospitalem*, ubi v. *Jani*. — *prima Patefecit*. Etsi pro certo affirmari potest, ante expeditionem Argonauticam jamjam fuisse naves, quum tot coloniæ in insulas jam essent ductæ, earumque incolæ non raro in continentem trajicerent, scaphis et ratibus temere fabricatis utentes, v. Burm. ad Val. Fl. II, 285, etsi credibile est, Minoem, longe vetustiorem Jasone, primam exstruxisse classem, v. ad vs. 18 sqq.; hæc res tamen non impediit poetas, quo minus affirmarent Jasonem primum rate mare transiisse. Vid. præter Euripidem, Lucan. III, 193; Martial. VII, 19, Bip. alios, quos memorant *Muncker*. et *van Staveren* ad Hygin. fab. XIV. An Argo prima navis armata et ad bellicas expeditiones et longinqua itinera parata fuit? Quæ est Burmanni sententia, ad loc. Val.

Patefecit, in perniciem Graium et Barbarum!
Namque et superbi luget Æetæ domus,
Et regna Peliæ scelere Medeæ jacent:
Quæ, sævum ingenium variis involvens modis,

12. *Æetæ domus.* MS. Pith. *ætate domus.* Vid. Nevelet. ad marginem. — 14. *involvens modis.* Heinsius malebat *evolvens dolis*, contra mentem, ut Burmannus probat, poetæ, qui sævitiam abdidisse et dissimulasse variis modis (*involvens*) Medeam dicere voluit, et specie semper quadam celasse, cujus contrarium est *evolvere*, quo sensu Cicer. Or. II, cap. 86, init. teste Burmanno. In Ep. VI, ad Schefferum Heinsius *involvens dolis* corrigit. Vid. Syll. Epp. Burm. tom. V, p. 8, quod rectius videtur Burmanno, quia *doli* et *modi* facile potuere commutari. *Evolvens* Heinsii placebat quoque Guyeto. Cuninghamus violenta conjectura emendabat, *quæ sæva variis ingenia volvens modis.*

Fl. cit. An igitur naves Minois, quibus piratas mari expulit, non fuerunt armatæ? An Argo, quod mihi probabile videtur, prima Pontum *Euxinum* aperuit? An, quod conjicit Burm. ad loc. Val. Fl. cit. *prima* dicta est, quia arte Palladia, i. e. nova et inusitata ante esset exstructa? An Argo, etsi non prima, tamen prima navis *longa* fuit, quum Plin. H. N. VII, 56, dicat: « longa nave Jasonem primum navigasse, Philostephanus auctor est? » Conf. Praschius et Aug. v. *Staveren* ad loc. Hygini cit. Multa de his rebus disputari possent hoc loco, in quibus et historici inter se dissident. V. Freinsh. et Fabri Notas ad vs. 18, it. Scheff. de Milit. naval. lib. I, c. 1, et lib. II, c. 1, sed disputatione uberiori commode supersedere licet, quum Phædrus, judicante ill. *de Schirach* Clav. P. I, p. 225 seq. optime tum demum intelligatur, si id quod narravit, dubium fuerit relictum. Nam docet hic locus coll. vs. 18 sq. Phædri ætate rem incertam fuisse atque ambiguam, quemadmodum ante Trojana tempora vix quidquam est in historia græca satis certum. Cf. Not. ad vs. 17 sqq.

11. *Patefecit.* Aperuit, ut Liv. lib. XLII, 52. *Gronov.* Simili modo Cæs. B. G. VII, 8, « patefacere vias, » et III, 1, ibid. « patefacere iter. » — *in perniciem Graium.* Vid. vs. 13. — *barbarum.* Cf. vs. 14.

12. *superbi.* Nobilis, potentis. — *luget Æetæ domus.* Æetes, Colchorum rex, luget aureum vellus, quo Jason Medeæ ope potitus erat; luget Medeam filiam profugam; luget Absyrtum filium, a Medea interfectum. Sattler.: *in Trauer sank des mächtigen Æetes Haus.*

13. Nota est Peliæ, Thessaliæ regis, fabula, quem dum filiæ, quæ mox *Peliades* dicuntur, a Medea persuasæ, student ad juventutem revocare, lebeti ferventi impositum interfecerunt. Vides, quare dicat *scelere Medeæ.* Fusius rem tractant Hygin. fab. XXIV; Ovid. Met. VII, 297 sqq.; Apollod. Bibl. I, 9, 27. — *jacent.* Victa, eversa sunt. Ovid. Met. VIII, 114: « revertar in patriam? superata jacet. » *Burmann.* Sic Hor. I, Od. xxxvii, 25, et alii.

14. *sævum ingenium.* Animi sævitiam; nam *ingenium* pro pectore, moribus poni, probant exempla in Clav. Schirach. P. I, p. 181. — *involvens*, tegens. Eleganter de ver-

Illic per artus fratris explicuit fugam;
Hic cæde patris Peliadum infecit manus.
Quid tibi videtur? Hoc quoque insulsum est, ais,
Falsoque dictum; longe quia vetustior

satili simulatore. Vid. Tzschuck. Bene cl. Sattler.: *sie verstand die Kunst, schlau zu verlarven ihre Grausamkeit.* Inter vitia animi Sen. lib. I, N. Q. Præf. ponit « in alienam voluntatem sermonem compositum et cor involutum; » qui locus Burmanno debetur.

15 sq. *Illic* in Ponto, apud Tomos (qui locus inde nomen accepit, Ovid. Trist. III, IX, 33 sq.). — *per artus fratris* Absyrti, quos divulsos per agros dissipat, *explicuit fugam*, expedivit, sibi liberam et tutam fecit. Nempe quum Medea fugeret, insequebatur eam cum Jasone pater Æetes; imminenti ergo, et jam capturo, per membra dissecti fratris objecit partes, ut, dum singula colligit, ipsa interea tempus haberet elabendi. Cf. Scheffer. Eleganter autem verbum *explicare* usurpatur de re difficili atque ardua, ex qua non nisi consilio et prudentia elabi licet. Memorat Burmannus locum Flori lib. I, c. 17: « Fabius Maximus periculosissimum bellum periculo explicavit; » Schefferus Ciceronis, « Siciliam undique cinctam periculis celeritate consilii explicavit. » Cfr. etiam locus Liv. I, 30 extr. « nec fuga explicari poterat sine magna cæde. » Non pœnitebit hunc Phædri locum comparasse cum Ovid. Trist. III, IX, et Cic. pro Leg. Man. c. 9.

16. *Hic* in Thessalia. — *patris Peliadum*. Vid. ad vs. 13. — *infecit cæde manus.* Effecit, ut Peliades cæde patris sui manus pollucrent. Commode Gronov. memorat Sueton. Tib. 59: « nec semel infectas adspice cæde manus. »

17 sqq. *Quid tibi videtur?* ridet adversarium. *Tzschuck.* Vid. loca, Burmanno laudata, Ter. Andr. II, I, 17, et Eun. II, II, 42. Sensus: *quia Minos*, rex Cretæ, *longe vetustior* Jasone (παλαίτατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν, Thuc. I, 4), *classe perdomuit Ægea freta*, mare Ægeum (ναυτικὸν ἐκτήσατο, καὶ τῆς νῦν ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπιπλεῖστον ἐκράτησε, Thuc. I, 4) efficitur inde, navem Argonautarum non primam fuisse (vs. 10), quæ Pontum patefaceret, adeoque insulsum esse falsoque dictum, i. e. contra rationem temporum, quod paullo ante narratum est. Scilicet Minos II, Lycasti filius (Diodor. lib. IV, p. 304, T. I, Wessel. coll. Meursii *Creta*, lib. III, c. II, sub fin.), Cretæ rex, classe comparata, Caras aliasque gentes, piratica infames, mari expulisse et maris Ægei insulas, quas Cycladas appellant, sub suam potestatem redegisse traditur (vid. Thuc. I, 4, et qui ad h. l. laudantur in Edit. Duckeri; it. priscos scriptores, quos memorat Meursius in *Creta*, lib. III, c. 3). Id quod factum credunt circa annum MCCCCVI, ante C. N. et et CXX, circiter annis ante expeditionem Argonauticam, quam referunt ad ann. MCCLXXXV, a. C. N. etsi alii assignent anno MCCXXIV, a. C. N. et XL ann. ante Trojam captam. Sunt tamen, qui locum Phædri intelligant de eodem Minoe

Ægea Minos classe perdomuit freta,
Justoque vindicavit exemplo impetum.

20. Hic versus Guyeto frustra suspectus videtur. Quum in Cod. Pith. et Edit. Nevel. sit *imperium*, Heinsius conj. *justique vindicavit exemplum imperi*, quasi dicat, acquisivit sibi laudem justi imperii, pro exemplo justi principis est habitus. Sic *vindicare laudem*, *honorem* apud Paterculum sæpe, ut lib. II, c. 121, v. Not. Heinsii. Quæ emendatio, quam secutus est Bentleius, Hario durior locutio videtur. Idem Heinsius in Advers. p. 645, legit, *justique vindicavit exemplo imperi*. At cl. *Jacobs* legi vult *imperium*, ut subintelligatur *maris*, et *justo exemplo* explicetur *juste*; propterea notatus a viro docto in A. L. Z. 1785, II, pag. 281 sq. *Impetum* enim commodum habet sensum, et *vindicavit impetum* bene respondet τοῖς *freta domuit*. Cuninghamus arbitraria conjectura legendum proponit, *imperium justum sic*

II, Cretæ rege, qui primum ædificaverit classem, qua Athenas profectus sit, vindicaturus injuriam, per cædem Androgei filii factam sibi ab Atheniensibus (de quo bello, præter Diod. Sicul. l. cit. consulendus Meursius de Reg. Athen. lib. III, c. 2, coll. Ej. Cret. lib. III, c. 3, p. m. 131. In hac sententia sunt post Gronovium, qui profert locum Ovid. Met. VII, 456 sqq. Hoogstratanus, Lallemant. Philippus, *de Schirach*, Clav. P. I, p. 225 seq. Quibus accedit Albinus, interpres gallicus; sed non videt Schefferus, qua ratione injuria, ab Atheniensibus illata, vocari possit *impetus*. Itaque huic viro docto nec non Burmanno videtur vero esse similius, hoc loco agi de piratis. Notum enim est, olim piraticam non modo fuisse celeberrimam, sed et honestam habitam, ut et latrocinia, quæ justo bello mutavit Minos. Quæ firmantur loco Thucydidis cit. ubi de Minoe hæc memoriæ prodita sunt: τῶν κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε καὶ οἰκιστὴς πρῶτος τῶν πλείστων ἐγένετο, Κᾶρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκαταστήσας τό τε λῃστικόν, ὡς εἰκός, καθῄρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφόσον ἐδύνατο.

20. Minos purgando maria a piratis et eos puniendo impetum illum, i. e. injustam rationem prædandi, ultus fuit. *Burmann.* — *vindicavit*, punivit. Cf. lib. IV, fab. XVII, 26. — *exemplo*. Capiendum cum Scheffero pro pœna, supplicio. Docet enim Donatus ad Ter. Eun. V, v, 4: « graves pœnæ, quæ possunt ceteris documento esse, *exempla* dicuntur. » Huc refer etiam loc. Ter. Phorm. IV, iv, 6 seq., quem Desbillonius affert, et Gell. VI, 14. — *impetum*. Recte interpretantur Scheffer. Johnson. Desbillon. de incursionibus piratarum, ut ex more Phædri *impetus* ponatur pro impetentibus, sicut lib. I, fab. V, 11, et lib. I, fab. XIII, 12. Non prætereunda est cl. Tzschuck. ad hunc locum observatio. « Possis, *inquit*, forte rectius, ad primam navigationem longiorem referre, ita, ut sit explicatio τοῦ *perdomuit*, cum accommodatione ad Argo, id est, primus satis gravi exemplo probavit, tutus esse, navigandi impetum. Tum vero Phædrus eam navigationem falso tribuit Argo, innuit. » Addantur cl. *Lange* Prolegomena ad Phædrum pag. 27.

Quid ergo possum facere tibi, lector Cato,
Si nec fabellæ te juvant, nec fabulæ?
Noli molestus esse omnino litteris,
Majorem exhibeant ne tibi molestiam.
Hoc illis dictum est, qui stultitia nauseant,

exemplo vindicans. — 21. *Quid ergo.* Bentl. *quid ego ergo*, recte castigatus a Burmanno, quum anapestum non seabrum modo, sed elisione durissima intolerabilem auribus poeticis obtrudat, et sine ulla necessitate illud *ego* inserat. — *lector Cato.* MS. Pith. teste Heinsio, *lector Cate*; in eodem tamen Codice *lecte rento* inveniri, testatur Neveletus. Salmasius, *Quid ergo possum facere dic lector Cato.* — 24. *majorem.* Neveletus edidit *majorum*, ut jungatur *litteris majorum.* Sic legi volebat Salmasius. — *exhibeant.* Gud. mallet *exhibeam.* — 25. *qui stultitia nauseant.* In Editione Pithœi principe legitur, *si qui stultitiam nauseant*, quod Desbillonio oscitantia Pithœi, vel potius typographi, factum videtur, quum Neveletus ad fidem Cod. Pith, 1610, ediderit, *qui stultitiam nauseant*; nec aliter Ursinus et Rittershus. hic tamen repudiato τῷ *si* legi jubet, *qui stultitia nauseant.* Quæ conjectura deinde non paucis recte placuit, ut Scheffero, Salmasio, Gronovio, Hario, Bipontinis, al. accedit enim prope ad scripturam antiquam. Rigaltius denique in Edit. 2, ex ingenio edidit, *si qui stulti nauseant*, ut *si qui sit*, *quicunque*, *quique*; quam lectionem, etsi longius recedat, plurimi, etiam Burmannus, secuti sunt. At

21. *Cato*, Censor, morosa severitate notus, quæ deinde in proverbium abiit, ut *Cato* dicatur pro tetrico et moroso censore. Ita non raro Martialis, ut lib. X, Ep. 19, 21, Bip. « Tunc me vel rigidi legant Catones. » Lib. I, 1 : « Cur in theatrum, Cato severe, venisti? » Petronius vero, « quid me spectatis constricta fronte Catones. » Plura habet Rittershusius. Clar. Sattler. præclare, *Sauertopf....* — *Quid tibi possum facere?* Ita sæpe veteres. Eodem modo Cic. Att. VII, 3 : « quid faciam tibi? » Adde Hor. I, Sat. 1, 61 sqq. *Was soll ich mit dir machen?* sed el. Sattler. : *Wie kann ich's recht dir machen?*

22. *fabellæ.* Intellige fabulas Æsopias. — *fabulæ.* Capiendum pro sublimioribus tragœdiæ fabulis, quarum specimen proponit vs. 6 sqq. Pro hac interpretatione etiam pugnat vs. 5. Itaque vocem *fabulæ* male intelligunt de carmine quovis majori et subliniori. Confer A. L. Z. 1785, II, 281 sqq.

23. *litteris.* Litteratis, poetis. Non pauci enim de vindicta capiunt, qua poetæ uti adversus inimicos solent. Ita Prasch. et Hoogst. Alii aliter, de quo v. Schefferi et Gronov. Notas.

25. *Hoc illis dictum est.* Notandæ locutiones similes lib. I, fab. VII, 3; lib. I, fab. XXII, 10; lib. IV, fab. XXII, 3; lib. III, fab. XII, 8; lib. IV, fab. XIX, 18; lib. V, fab. IX, 5. — *stultitia nauseant.* Non quod subsit caussa, sed quia ipsi stulti sunt, et rem non intelligunt. *Scheffer.* — *qui stultitia nauseant.* Et scripturæ Codicum, et sententiæ caussa, rescribere maluimus, quod etiam Anonymo Anglo placebat, *stultitia*, h. e. *propter stultitiam*, vel *stulte.* Nauseare enim eo consilio, ut nausees (*consulto*, ut legit Bentleius) affectatius, opinor, dictum est, quam vel fabulæ convenit, vel Phædro. *Bothe.*

Et, ut putentur sapere, cælum vituperant.

FABULA VIII.

VIPERA ET LIMA.

Mordaciorem qui improbo dente appetit
Hoc argumento se describi sentiat.
In officinam fabri venit Vipera :
Hæc quum tentaret, si qua res esset cibi,

Desbillonius ingeniose pro *stultitiam*, quod habet Cod. Pith. reponit *stulti etiam*, hoc sensu, qui stulti quum sint, fastidiosi etiam sunt, laudans versionem interpretis gallici, *qui sont sots et font encore les dégoûtés*; it. Ter. Eun. V, II, 21, et Phorm. IV, III, 64. Bentleius h. l. ita constituit : *Hoc illis dictum est, qui consulto nauseant, Et, ut putentur sapere, nil non vituperant.* Quas conjecturas violentas et longe remotas a sensu Phædri satis refutavit Harius, probante Burmanno, quorum vide Notas. Cuninghamo placet, *qui malitia nauseant*; sed Editio Didoti stereotypa retinet *qui stultitiam nauseant*. Heinsius conjectura arbitraria, ut non raro solet, *si qui stulte has nauseant*, scilicet litteras, vel, *si qui hic stulte nauseant*.

4. *Hæc*. Schefferus et Bentlei. mallent *hic*, quod Richterus recepit; sed Bur-

26. *cælum vituperant*. Deos ipsos. Locutio proverbialis, ut ait Hoogstratanus, de iis, qui præ nimia sapientia, vel stultitia potius, pulcherrima et absolutissima taxare instituunt. *Cælum* autem pro diis ipsis dici, docere potest locus Ovid. Met. XIII, 857, quem Burmannus memorat, ubi poeta conjungit *Jovem* et *cælum*, i. e. Jovem et Deos omnes. Et ipse Phædrus lib. IV, fab. XIX, 24 : *cælum fatigas sordido perjurio*. Plura dabit Burm. Græci dixere λοιδορῆσαι τὸν οὐρανόν.

Optime ill. *de Schirach* Clav. P. I, p. 269, v. *Pelius* : Perlege totam fabulam, et nisi omnia me fallunt, irasceris Christio, qui ætate Augusti aurea indignas hasce fabellas frustra tribuere conatur recentiori homini.

Fabula VIII. *Vipera et Lima.* — 1. *improbo dente*. Avido, acri, voraci. Cf. lib. I, fab. XIII, 11; lib. IV, fab. VI, 9; lib. I, fab. I, 3. Sattler. : *Wer einen beissigern mit scharfem Zahne beisst.* — *appetit*. Vs. 6 dixit *dente lædere*. In re simili Hor. Epod. VI, 15 : « si quis atro dente me petiverit. »

2. *Hoc argumento*. Hac narratione, hac fabula. Vid. lib. II, fab. VII, 13; lib. IV, fab. XI, 14; lib. IV, fab. XV, 7. Ita alibi.

3. *In officinam*. Anonymus Nilantii *in officina introiit*, quod Nilantius dictum putat, ut *in conspectu venire*, lib. V, fab. I, 15 (ubi v. Scheffer. coll. Munker. ad Hygin. fab. XCII). *Burm.*

4. *tentaret*, Absolute, ut lib. I, fab. XXIII, 4 — *si*. An. Cæs. B.

Limam momordit. Illa contra contumax,
Quid me, inquit, stulta, dente captas lædere,
Omne adsuevi ferrum quæ corrodere?

mann. præfert *et*, ut lib. III, fab. XIX, 7; lib. I, fab. VI, 2, *vidit et*; lib. II, fab. VI, 7, *venit... et*, nil tamen mutavit in textu. *Res cibi.* Græcismus aliis non placet: Bentleius reponit, *si qua res esset cibo* (si quid esset, quod edere posset) mihi vero maxime placet Heinsii emendatio, *si qua spes esset cibi. Spes* et *res* commutatæ a librariis sæpe. Vid. ad Ovid. III, Metam. 417, et IX, 748. *Burm.* Bentlein obsecutus est Cuninghamus; at conjecturam Heinsii probat cl. Lange.

G. II, 9: « hanc si nostri transirent, hostes exspectabant. » Id. l. c. I, 8: « noctu, si perrumpere possent, conati, » ad quem loc. v. Davis. Adde Tursellin. p. m. 1188. — *res cibi*. Cibus, χρῆμα τροφῆς, per græcismum, quem Latini interdum expresserunt. Laudant Interpp. Plaut. Amphitr. II, II, 1, « res voluptatum, » pro ipsis voluptatibus, ut explicat Voss. de Constr. c. 7, vid. etiam Græv. ad Cic. I, Verr. 14; Plaut. Truc. I, II, 38 sq. « res amoris, » pro amore ipso. Ita Aristophanes Ἐκκλησ. 394, χρῆμα ὄχλου, pro ὄχλος. Herodot. lib. I, c. 36, μέγα χρῆμα συὸς, i. e. magnus aper. De hoc loquendi genere, Atticis et Ionibus valde familiari, multa collegerunt, Faber ad h. l. Rittershus. ad Oppiani Hal. I, 105, et ad Phædrum; maxime cl. Hartman. ad h. l. Adde Misc. Obs. Vol. III, T. III, p. 404. Viger. de Idiot. pag. 154. *Zeun.* Romulus Div. h. v. expressit: *dum quæreret aliquid ciborum*. Fabula græca: ἐκ τῶν σκευῶν τῶν ὄντων ἐζήτει φαγεῖν. Sattler.: *indem sie nach essbaren Sachen suchte*. — [*si qua res esset cibi*. Exemplis cl. Schwabio laudatis, hæc addantur: Ῥωξάνη πάγκαλόν τι χρῆμα παρθένου, *Rhoxane, vierge d'une beauté incomparable.* Θαυμαστόν τι χρῆμα παρθένου, *une vierge qui excitait l'admiration.* G.]

5. *contumax*. Viperæ rodenti pertinaciter resistens, nec admittens morsum, sicque nihil præbens cibi. Epitheton elegans. Simili modo *amomum contumax fricanti* dicitur Plin. H. N. XII, 13, ubi *contumax* est, quod non facile fricando comminuitur et fricanti resistit. Burmannus citat Martial. X, 65: « Hispanis ego contumax capillis, » i. e. qui flecti non possunt. Vide etiam quæ de hac voce notat Desbillonius. Cl. Sattler.: *sie gab nicht nach.*

6. *stulta.* Referendum ad viperam. Eodem modo lib. III, fab. XV, 2, coll. lib. I, fab. XIII, 9. — *captas.* Conaris, tentas, ut infra lib. V, fab. III, 2. *Burm.* Ita sæpius. Vid. exempla a Burmanno et Desbillonio allata.

7. *adsuevi.* Diæresis, ut lib. I, fab. XI, 5. Vid. Gud. et Wasii Senar. p. 134. — *Omne adsuevi.* Bothius, quum nemo adhuc de emendando hoc loco cogitasset, rescripsit tamen, *Homini adsuevi. Schw.* Vulgo, *omne adsuevi.* sed friget h. l. adjectivum. *Bothe.* Aliter sentit Censor Lipsiensis, sæpius laudatus, qui vulgatam stare posse recte putat, si intelligas ferrum vel durissimum.

Auctore Burmanno hæc fabula etiam legitur apud Locmannum p. 34, Erpen. nisi quod ille feli tribuat, quod Phædrus viperæ, et

FABULA IX.

VULPES ET HIRCUS.

Homo in periclum simul ac venit callidus,

1. Vulgo legitur: *Homo simul ac venit in magnum periculum.* Ita edidit Pithœus e Cod. MS. Pith. Secuti Rigalt. Ed. 2. Nevel. Faber, Richter. Ursin. Danet. al. et rectum putat ill. de Schirach. Clav. P. I, pag. 373. In eodem tamen Codice, nec non in Remensi legitur, *Homo in periclum simul ac venit callidus.* Vid. Brotier. coll. Not. Rigaltii. Burmannus illud *callidus*, quod Schirachius l. c. male censet esse intrusum, quum vulpes, animal callidum, fabulæ hujus sit argumentum, recte recipiendum existimat. « Nam, *inquit*, nec verum est, omnes homines alterius malo se expedire ex periculis, sed hoc est callidi et dolosi. Nec etiam *homo* simpliciter ponitur, nisi pro plurali *homines*, ut iofra fab. XVII, 34, nec unquam Noster *homo* sine epitheto posuit, nisi ubi agit de aliquo, cujus jam mentio in prioribus est facta; sed in initio fabulæ requiritur Epitheton, ut infra fab. XXI, *homo doctus*; lib. I, fab. XIX, *homo malus*, et in Epimythio lib. II, fab. IV, *homo bilinguis*; lib. I, fabb. XVI et XXXI, 1, *homo improbus*; lib. I, fab. XXV, *homines cauti.* Ita mox lib. IV, fab. XII, *fortis vir*, et ita semper. Alia res est, lib. I, fab. XXI, 1, *mustela ab homine prensa.* Ibi enim respicit fabula mustelam, quæ prensa ab homine, non ab animali aliquo: ideoque ibi epitheton non necessarium, ut mox infra fab. XVII, 34, hic vero vulpes primas agit partes, et imaginem hominis callidi exhibet. » Scioppius in vulgata lectione versum laborare credit nisi *ac* deleatur, quod etiam Guyet. vult deleri, sed Freinshemius et Heinsius necessariam non putant emendationem, quia *venit* præsentis temporis cogi-

paullo aliter narret. Eamdem narrant, Æsopus fab. CLXXXIV, p. 140, Haupt. p. 138, Ernest.; sed affabulatio in fabula græca dissidet a promythio Phædri; Anonymus Nilantii fab. XLII; Romulus Divion. et Ulmensis, lib. III, fab. XII, qui fabulam interpolavit ad Phædrum propius, quam Anonymus Nilantii; Anonymus Neveleti, fab. LI; Fontanius, lib. V, fab. XVI.

FAB. IX. *Vulpes et Hircus.* — 1. *simul ac.* Metri maxime caussa, pro *simul ac* reposui *simul*, cujus illud interpretamentum est. *Bothe.* Sie quoque volebant Scioppius et Guyetus; sed v. Notas critieas. Scriptoribus in fine fabulæ laudatis, addendus *Huschke* in Diss. de Fabb. Archilochi, p. 44 scribens: « In puteum *descendit* hoc, male compositum, sociorum par (*Vulpes et Hircus*); unde mox vident nullum patere exitum. Convenit hæe stultitia in hircum, in vulpeculam Archilochiam nullo modo. Sed hæc est culpa interpolatoris. Io vetere fabula Vulpes in puteum *decidit*, quod prudentissimo cuique accidere potest; ad eumdem locum hircus *sitiens* defertur, invitatur, decipitur. Hanc narrationem aliquaoto probabiliorem secutus est Phædrus, et, nisi fallor, Babrius, quem ante oculos habuisse videtur auctor fabulæ Cod. August. I, 9: Ἀλώπηξ πεσοῦσα εἰς φρέαρ ἐπ' ἀνάγκης ἔμενε πρὸς τὴν ἀνάβασιν ἀμηχανοῦσα. Τράγος δὲ δίψῃ συνεχόμενος ὡς ἐγένετο κατὰ τὸ αὐτὸ φρέαρ, θεασάμενος αὐ-

Reperire effugium alterius quærit malo.
Quum decidisset Vulpis in puteum inscia,
Et altiore clauderetur margine;
Devenit Hircus sitiens in eumdem locum:
Simul rogavit, esset an dulcis liquor,
Et copiosus. Illa fraudem moliens:
Descende, amice, tanta bonitas est aquæ,
Voluptas ut satiari non possit mea.
Immisit se Barbatus. Tum Vulpecula
Evasit puteo, nixa celsis cornibus,

tandum est, sed in nostra lectione est *venit* præteriti temporis. — 2. Cod. Rem. habet *Reperire effugium alterius quærit malo*, pro quo Nevel. Ursin. Burmann. multique alii ediderunt *Effugium reperire*. At lectionem Cod. Rem. probant God. et Salmas. eamdemque receperunt Gronov. Hoogstratan. Leonh. Richter. Maittar. Brotier. Bipontin. Bentleius, nisi quod hic non ferens *m* non elidi, transponit, *quærit alterius malo*: quam transpositionem amplectuntur Harius, Cuningham. Philipp. Lallem. Brotier. Desbillon. — 4. *altiore*. Heinsius *altiori*. Vid. Burm. ad lib. I, fab. V, 1. — 6. *Simul*. Cuninghamus *simul et*, e conjectura. — 9. Bentlei. numero meliori legendum proponit *voluptas ut non possit satiari mea*, probante Cuninghamo. — 10. *Vulpecula*. MS. Pith. *Vulpicula*. Vid. Gud. — *nixa*. Schefferus malebat *innixa*; Burmannus *enixa*, vel *enisa*, i. e. ope cornuum hirci adscendens et se erigens; quam conjecturam erudite tuetur. Sed forte nil mutandum.

τὰν ἐπυνθάνετο, εἰ καλὸν εἴη τὸ ὕδωρ, etc.»

2. *alterius malo*, i. e. periculo. Sattler.: *er rettet sich durch anderer Gefahr.*

3. *inscia*. Lib. III, fab. II, 2: *imprudens olim in foveam decidit. Schw.* Non natura sua, est enim alias callida, sed quum ignoraret puteum subesse. Vid. Munker. ad Hygin. fab. C, et Pincier. Parerg. Ot. Marp. lib. I, c. 4, p. 25. *Burm.* Sattler.: *aus Unvorsichtigkeit.* Gerike: *Unversehens.*

4. *Et altiore clauderetur margine.* Margo in puteo, Scheffero interprete, est ea structura, qua includitur puteus (*die Einfassung*). Quæ quia paullo erat altior, impediebatur, quo minus posset egredi. Burm. laudat Ovid. Fast. II, 221 seq., et Met. III, 162.

5. *sitiens*. Cf. lib. I, fab. I, 2.

6. *liquor*. Cf. lib. I, fab. I, 8; lib. I, fab. XII, 4.

7. *Illa*. Vulpis.

8 sq. *Descende, amice*. Subintellige, *inquit*. Cf. lib. III, fab. VII, 17, *tanta bonitas est aquæ*, etc. *Das Wasser ist so köstlich, dass ich mich nicht satt trinken kann,*

10. *Barbatus*. Ornate pro capro. Colorem vocis nota et vid. ad lib. I, fab. I, 6, et fab. VI, 6. Phædro inprimis familiare, animalibus nomen imponere ab ea corporis parte, qua maxime cognoscuntur. Vertunt *Langbart*.

11. *Evasit puteo*. Ita solent construere hoc verbum. Liv. XXI, 33:

Hircumque clauso liquit hærentem vado.

FABULA X.

DE VITIIS HOMINUM.

Peras imposuit Jupiter nobis duas :

« sibi quoque tendente, ut periculo evaderet. » Vid. ad Val. Flac. VII, 163. *Burm.* Nota delectum verbi *evadere*, i. e. per omnes difficoltates, quæ obstare videbantur. Nam id notare *evadere*, docet Donatus ad Ter. Andr. I, II. Cf. Burm. ad loc. Val. Flacc. cit. et lib. IV, fab. VI, 4. Coostructio enim cum accusativo freqeuos est, quemadmodum exempla docent in Gesoeri Thes. et cl. Schelleri Lexico. — nixa. Insiliens hirci cornibus et se levans. *Gronov.*

12. *hærentem.* Eleganter notat difficultatem elabendi, et incertitudinem consilii in malo præsenti, ut jam olim notavit Schefferus, apte laudaos locum Ciceronis Phil. II, 29 : « hærebat nebulo, quo se verteret, non habebat. » Sed et alio modo potest explicari. Testatur enim Burmannus, similiter de oavibus dici *hærere in vado* (*auf dem Grunde sitzen*). Ita Florus lib. III, c. 10, 5, et lib. IV, 2, n. 33. Quibus adde Curt. IX, 9, 19 : « classis partim in vado hærebat. » — *vado clauso*, i. e. in fondo putei, qui altiore margioe erat clausos. Vid. ad vs. 4. Poetas quemvis æquoris, aut fluminis etiam minus profundum locum nomine *vadi* insignire solere, Burmannus probat e Sil. Ital. II, 1, laodans Barth. ad Claud. Epith. Honor. et Mar. vs. 142, et ad Stat. Theb. IV, 775, et Gronov. I, Obs. 19, p. 150 sq. Sed Phædrum fundum putei *vadum* dicere, idem vir doctos ad peculiaria poetæ refert; etsi hæc vox de fundo putei etiam occurrat apud Plin. in H. N. XXXI, 3, ante med. « ut illa vado exsiliat vena, non e lateribus, » qui locus notatus est a cl. Schellero in Lexico, et a Cl. Schulzio in Not. ad Phædr. Observat etiam Desbillonius, recte fuodum putei *vadum* appellari. Ibi eoim nisi breves, ut in vadis plerumque fit, aquæ fuissent, et vulpis et Hircus debuisseot suffocari.

Eamdem fabulam paullo aliter qoam Phædrus, et fusius narravit Æsopus, fab. IV, p. 5, Hauptm. et p. 5, Ernest. coll. fabula in Edit. Hauptm. p. 289, et clar. *Jacobs, Griechische Fabulist. in Zus. zu Sulzer*, T. V, P. II, p. 289. Idem argumentum tractavit Desbillonius, Æsopi vestigiis presse insistens; eujus fabulam habes cum in Ej. Opusc. fabular. Æsopiar. tum in Not. Brotier. p. 141 sq. tractarunt porro Fontanius, lib. III, fab. V; Hagedornius, fab. *der Fuchs und der Bock*, lib. I, p. 20; Camerarius, p. m. 84.

Fabula X. *De Vitiis Hominum.* — 1. *Peras duas.* Duos saccolos, sive illod ipsum, quod Petron. c. 31, *bisaceium* vocat. *Desbillon.* Ita jam olim recte ceperat Lallemant. vertens cum Fontanio *la besace*, i. e.

Propriis repletam vitiis post tergum dedit,
Alienis ante pectus suspendit gravem.
Hac re videre nostra mala non possumus;
Alii simul delinquunt, censores sumus.

mantica duplex, cujus pars una ante, altera retro, æquali tumore et pondere, penderet. Vid. Burm. ad loc. Petron. cit. At Hoogstratano *pera* est saeculus ex aluta, e collo ad lumbos pendens. Vertunt *Ranzen*, *Sack*, *Quersack*.... — *Jupiter*. Non sine caussa Lessingius hic carpit Phædrum. Vid. ej. Fabulas p. 233 ubi: *Jupiter*, inquit, *hat uns diese zwey Säcke aufgelegt? Er ist also selbst Schuld, dass wir unsere eigene Fehler nicht sehen? und nur scharfsichtige Tadler der Fehler unsers Nächsten sind? wie viel fehlt dieser Ungereimtheit zu einer förmlichen Gotteslästerung? Die bessern Griechen lassen durchgängig den Jupiter hier aus dem Spiele; sie sagen schlechtweg*: Ἄνθρωπος δύο πήρας ἕκαστος φέρει; *oder* δύο πήρας ἐξήμμεθα τοῦ τραχήλου. Caussam Phædri tamen tueri studet cl. *Schulze*, post cl. *Jakob*, cujus præf. v. p. 14.

2. *Propriis*. Compara Hor. I, Sat. III, 20... 26. — *dedit*. Vs. 1, *imposuit*; vs. 3, *suspendit*. Notanda varietas et copia.

3. *Alienis*, scilicet vitiis. — *gravem*. Gravatam, plenam. Ita et Ovid. Met. I, 266: « barba gravis nimbis. » Flor. III, 5, u. 18: « classis apparatu belli gravis, » ut recte Freinshemius, quem ibi vide. Stat. XI, 273, « urbem armis opibusque gravem, » et ita passim. *Burm.* vs. 2, *repletam*.

4. *Hac re*. Ideo, διὰ τοῦτο, quod habet Themistius. Ita Cic. ad Div. IX, 2: « metuit et ea re fugit. » Id. Ac. Quæst. IV: « est hoc quidem rei illius signum, aut argumentum et ea re id sequor. » Plaut. Aul. IV, x, 69: « Ea re repudium remisit avunculus caussa mea. » Multa hic disputat Schefferus. Videndi quoque Giphan. in Ind. Lucret. in *hac re* et *his rebus*, et Gronov. ad Gell. IV, 1, quos Burm. laudat, memorans etiam loc. lib. I, fab. XIII, 13, quo indicare videtur, *hac re* et hic de argumento fabulæ sumi posse; sed v. Excurs. VIII, ad lib. I, fab. XIII, 13 seq. — *mala*. Vitia, ut paullo ante. Eodem modo Hor. I, Sat. III, 25: « Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis. » Græca fabula, κακὰ, ἁμαρτήματα.

5. *simul*; simulac. — *delinquunt*, peccant. Citat Desbillonius locum Cic. Off. I, 41: « fit enim, nescio quomodo, ut magis in aliis cernamus, quam in nobismet ipsis, si quid delinquitur.... » — *Censores sumus*. Acriter reprehendimus, more Censorum, qui in pravis castigandis moribus acres erant.

Hanc fabulam ex Æsopo expresserunt Galenus, Antonius et Maximus, Arsenius Ἀποφθεγμάτων Συναγ. de quo libro videndus Harles. V. C. ad Fabric. B. G. Vol. I, pag. 744. Themistius in Or. quæ βασανιστὴς inscribitur, et quæ exstat in Edit. Opp. Ald. p. 106, cujus locum Rittershusius et Freinshemius afferunt. Vid. etiam Gud. et Collect. Fabb. Æsop. Hauptm. p. 270. Fragmentum fabulæ quoque habes apud

FABULA XI.

FUR ARAM COMPILANS.

Lucernam fur accendit ex ara Jovis,
Ipsumque compilavit ad lumen suum.
Onustus sacrilegio quum discederet,
Repente vocem sancta misit Religio :

3. *Onustus sacrilegio.* In MSS. Pith. Rem. et multis Editt. ut Nevelet. Richter. Danet. Maittar. Lallem. Philipp. Brindlei. Didot. legitur, *onustus qui sacrilegio*, syllaba redundante. Hinc Johnsonius et Burmannus delent τὸ *qui*; ille tamen metrum putat constare, si legatur *sacrilegio qui*. Ursinus edidit, *Qui onustus s. e. d.* Cuninghamus, *Qui sacrilegio onustus c. d.* — 4. *sancta.* MS. Pith. *sanctam.* Vide Not. et Gud. *sanctam* placet Langio, ut referatur ad *vocem*; sed *sancta* præferen-

Suid. in Δύς. τοὔνεκα τὴν ἰδίην οὔτις ὄπωπε δύην. Fuit enim, cujus nomen nunc latet, qui Elegis fabulas græcas ederet, quarum passim meminit Suidas. Atque is sub nomine Μυθῶν, aut Μυθικῶν sæpius illas citat. Cf. Bentleii Diss. de Æsopi Fabb. in Ej. Opusc. philol. p. 74, Ed. Lips. Non pauci porro scriptores antiqui ad hanc fabulam alludunt, adeo ut *mantica in tergo* in proverbium abierit. Vid. Catull. XXII, 20 sq. Bip. Hor. lib. II, Sat. III, 298; Senec. de Ira, lib. II, 28 : « Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt; » Persius Sat. IV, 24, conf. Gronov. et Desbillon. et quæ in hanc rem collegit Hartmannus, præter alia laudans Val. Max. lib. VIII, c. VI, ubi leguntur multa hujus vitii exempla. Eamdem fabulam narrat Fontanius lib. I, fab. VII.

Fab. XI. *Fur Aram compilans.* — 1. *Lucernam.* Vid. ad lib. III, fab. XIX, 4. — *ex*, in. Vid. Tursellin. p. m. 368. — *ara.* In ara perpetuus ignis. Lib. I, fab XXVIII, 8. *Gud.*

2. *compilavit.* Fana compilare dixit Cic. de N. D. lib. I, c. 31. — *Ipsum*, Jovem, h. e. ipsius fanum. — *lumen suum*, proprium; Jovis, non furis. Ita recte Scheffer. et Burmann. Nam si de furis lumine capias, perit omnis elegantia et relatio ad τὸ *ipsum*. Ipsum igitur Jovem ad lumen suum, i. e. proprium, ex ara Jovis accensum, compilavit; *suus* autem pro *ejus*, poni, nec referri semper ad eum, qui casu nominandi deberet exprimi, ut nonnulli putant, multis probant Scheffer. et Burm., quos vide.

3. Bothius edidit, post Ursinum, *Qui onustus s. e. d.*

4. *vocem misit.* Vocem mittere, pro quo lib. I, fab. XII, 12, dixit *vocem edere*, simpliciter est loqui. Ita solent poetæ; ita sæpe Cicero, Livius, alii. Vid. etiam lib. III, fab. XVIII, 4. — *sancta Religio.* Non in hac fabula puto distinguendam religionem a Jove, quum vox sine dubio ex ara, vel statua Jovis emissa fuerit, ita ut religio pro re, vel loco sancto, in quo colebatur Ju-

Malorum quamvis ista fuerint munera,
Mihique invisa, ut non offendar subripi;
Tamen, sceleste, spiritu culpam lues,
Olim quum adscriptus venerit pœnæ dies.
Sed ne ignis noster facinori præluceat,
Per quem verendos excolit pietas Deos,

dum, ob locum lib I, fab. XXVII, 6. Cuninghamus; *Vocem hanc s. m. R.* — 7. *sceleste*. Mallet Heinsius *scelesto*, probantibus Bentleio et Cuninghamo. Sed Harius et Burmannus defendunt *sceleste*, quia compellari aliquis hic debet, quod non requiritur in loco Virgilii, quem Bentleius affert; et quia minime necessaria scriptæ et editæ lectionis mutatio, quæ nihil novi significationi addit. — 10. *ve-*

piter, sit sumenda, et hoc verba *mihi invisa*, *ignis noster*, quæ a Jove proferuntur, clare ostendunt. Religio est ergo Jovis statua, vel ara religione summa colenda (Aram intelligunt Gronov. et Dispontin.). *Burmann*. Simili modo Virg. Æn. III, 362 : « Namque omnem cursum mihi prospera dixit religio, » i. e. oraculum et vaticinium. Vid. *Heyne* ad h. l. Adde quæ notata sunt ad lib. I, fab. XXVII, 6, it. Clav. Schirach. v. *religio*. Equidem verterem : *des Gottes Stimme liess im Heiligthum sich also hören.*

5 sq. Quamvis ista munera, i. e. donaria, quæ tu nunc furto abstulisti, a malis hominibus ad placandum numen fuerint suspensa et dedicata, adeoque mihi invisa, ut non offendar, illa a te subripi.

7. *spiritu*. Vita. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 7. — *sceleste*. Obvium hoc convicium apud Plautum, Ter. ut Heaut. II, III, 71, et alibi. *Burm.* Male R. *Prevost* verba *spiritu culpam lues* explicat, *quand tu auras perdu la vie*, *après ta mort.*

8. *Olim*. De futuro tempore. Cf. Epil. III, 16, ubi vide. — *adscriptus*, fatalis, a fatis destinatus, vs. 19. *Schw.* Sic loquitur, quod fingebant Deas Parcas, quas et vocabant fata, non modo fatalia nere stamina, sed etiam fatalia destinata scribere ac referre in tabulas. Pacatus in Paneg. 18 : « an ut illi majestatis tuæ participi, deo, feruntur assistere Fata cum tabulis; sic tibi aliqua vis divina subseruit, quæ, quod dixeris, scribat et suggerat? » Ipsum verbum *adscriptus* est apud Apul. de mundo. *Gronov.* Apte Burmannus præter alia, laudat Martial. lib. X, 44. — *venerit dies*, dixit ut lib. I, fab. XVI, *advenire*. Nam futurus erat, sed scriptus a natalibus. Senec. Cons. ad Marc. 16 : « habebit quisque, quantum illi dies primus adscripsit : » et de Prov. c. 5 : « Fata nos ducunt, et quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. » *Burm.* Sattler. : *wenn der schon bestimmte Tag der Rache kommen wird.*

9. *facinori*. Facinorosis.

10 sq. *Per quem*, ignem, i. e. sacrificia. — *verendos*. A Religione Dii *verendi* dicuntur ratione hominum : quo epitheto de iis utitur Ovid. Am. II, XIII, 11, et Met. IX, 269 (*verendos deos* qui dixerit, non meminit Bentleius). Notant autem viri docti, verbum *vereri* minus,

Veto esse tale luminis commercium.
Ita hodie nec lucernam de flamma Deum,
Nec de lucerna fas est accendi sacrum.
Quot res contineat hoc argumentum utiles,

rendos. Quia in MS. Pith. fuit *colendos*, Heinsius *colendos extulit* effecit, sed recte Harius ignorare se fatetur, quid sit *efferre deos colendos per ignem*. Bentleius, qui *excolere deos* se, quid sit, fatetur nescire, legit *colendos censuit*. Sed monet Burmannos, *excolere* idem esse, quod *colere;* nam *ex* sæpe augere in compositione, ut lib. III, fab. III, 5. Ovid. I, ex Pont. VII, 59. Vide hunc virum doctum ad Quintil. Decl. VIII, 12, p. 178. Judicante eodem Codicis Pith. *colendos* ex glossa venit, qua *verendos* explicuit librarius. Cunninghamus edidit: *Per quem colendos excitat*. — 11. *luminis*. Heins. *lumini*, e conjectura minime necessaria. — 12. *Ita*. In MS. Pith. est *itaque*, quod probat cl. Tzschuck. post Gudium, notaos: metri caussa videtur reponendum ex MS. *itaque*, quod et potest accipi pro *et ita*, ut apud Nep. in Alc. IV, 2. Sed jam olim Freinshemius legi volebat *ita hodie*, applaudentibus fere omnibus Criticis. Burmanno non displicet lectio MS. si ejiciatur *nec*, quod facile subintelligi posse dicit e vs. sq. Nevel. et Ursinus dederunt lec-

quam *metuere* et *timere*, rectius de numinibus dici, quia servi *timent* et *metuunt* dominos, liberi *verentur* patres, ita et deos magis *verentur*, qui recte de iis sentiunt, quam *metuunt* et *timent*, ut superstitiosi. Quare bene Cicero pro Plancio c. 12: « primum ut vivat cum parente (nam meo judicio pietas fundamentum est omnium virtutum) quem veretur, ut Deum. » Hæc e Notis Burmanni excerpsi. — *excolit*. Colit et placare solet. Vid. V. L. — *pietas*, pii homines, more Phædri.

11. *commercium*. Non simpliciter usum notat, sed mutuum, et quotidianum quasi inter sacra et profana lumina usum. Sic Ovid. Art. III, 549, vatibus dicit esse *commercia cœli;* et Trist. V, III, 45: « sunt Dis inter se commercia. » Non licebat ergo aras accendere de lucerna, quæ oleo alebatur, sed de facibus (ut in sacro Cereris Ovid. Fast. IV, 493) aut alio igne, ut ex domo Flaminis petito: Vid. Fest. in *ignem*. Maxime vero divini favoris indicium erat, si ex cælo demisso igne incenderentur aræ. Vid. de Jov. Fulger. c. IX. Hujus interdicti de lucerna nusquam inveni mentionem: forsitan ex usu hanc fabulam finxit Phædrus, et originem ex ingenio commentus, ut notaret notos sibi scelestos, quos aluerat, et foverat, sed qui sibi malam gratiam retulerant. *Burm*. Sattler.: *ich verbiete diesen wechselseitigen Gebrauch*.

12. *lucernam*. Dixit *lucernam* pro vulgari igne, non sacro. — *de flamma Deum;* de flamma in aris Deorum exsuscitata.

13. *sacrum*. Sacrificium, victimam. Hinc ad sacra perpetuum ignem alebant in æde sacra.

14 sq. Quum perspicue et facile intelligi non possit, quomodo tres sententiæ morales, quas epimythium continet, ex facto narrato fluant; vides, hocce epimythium parum aptum esse ad fabulam. Itaque recte carpitur a cl. *Jacobs* in *Nachtr. zu Sulzer*. T. VI, p. 69, et cl. Langio, coll. Lessingio in Quæst.

Non explicabit alius, quam qui reperit.
Significat primo sæpe, quos ipse alueris,
Tibi inveniri maxime contrarios:
Secundo ostendit, scelera non ira Deum,

tionem Cod. MS. *Itaque hodie nec l. d. f. d.* — 15. *explicabit.* Heins. Beintl. Cuningham. *explicarit*; Salmasius *explicavit*, improbante Gudio. — 18. *Secundo.* MS

de Fabulis, quæ exstat in Ej. Opusc. Fabb. ubi v. p. 140. Peccavit etiam Phædrus in hoc, quod quum in bona fabula sententia moralis una et simplex esse debeat, ita tamen rem tractaverit, ut tres diversas sententias morales derivari posse crederet. Ceteroquin versum 15 viri docti varie explicant. Freinshemius ad ambitionem poetæ refert, quum vitium sit, ita loqui, ut, quod sentias, intelligi non possit etiam ab eruditis et prudentibus. Schefferus ita explicat: non necesse erit, ut explicet alius, quia ipse, qui excogitavi, nunc facturus sum. Cui interpretationi repugnare videtur verbum *explicabit*. V. *Lange*. Desbillonius: quoniam reperi fabulæ hujus argumentum, mihi exspectandum non est, dum ipse lector explicet, quot res utiles contineat. Verba Phædri tamen ei ostentationem quamdam habere videntur. Contra Langius suspicatur, nescio an vere, dicere poetam per jocum, neque hæc in serium esse convertenda. Ego quidem dicerem, Phædrum, qui probe intelligeret, ita esse narratam fabulam, ut vera ipsius mens non omnibus statim in oculos incurreret, sinistræ interpretationis evitandæ gratia, vel alia quacunque de caussa, voluisse suorum verborum esse interpretem. Neque sic ostentationis argui potest, quum unusquisque se ipse optimum verborum suorum interpretem dicere possit, ita, ut nulla ostentationis suspicio in eum cadet. Cl. Sattler.: *Wie viele gute Lehren das Gedicht enthält, erklärt am besten der Verfertiger.* — *argumentum*. Vid. ad lib. II, fab. VII, 13. — *explicabit*. Recte Heinsius *explicarit*. Sed ambitiosum est illud *explicarit*, quasi nemo, nisi Phædrus, animadvertere hoc potuisset. Contra vulgatum jocose dictum est, hac sententia: non permittam, ut alius explicet, sed ipse potius explicabo. *Bothe*. — *qui reperit*. Vid. ad Prol. I, 1. *Schw.* Se ipse intelligit. Unde discimus, primum fabulæ hujus auctorem esse Phædrum. *Scheff.* Probabile est, ipsum Phædrum esse auctorem fabulæ, etsi Guyetus Æsopo tribuere videatur, inter cujus fabulas non legitur.

16. *alueris*. Foveris, beneficiis ornaveris. Gronovius interpretatur: ad honores et opes evexeris. Sattler.: *die man überhäuft mit Gunst und Wohlthat.*

17. *inveniri*. Vid. ad lib. I, fab. XII, 2. — *contrarios*. Inimicos, infestos, ut recte Schefferus. Ita Varro lib. IV, de L. L. (10 sub fin.): « quod fulmine ictus Phaeton contrariis Diis. » Ovidius etiam sæpe contrario, pro inimico, hoste, utitur, ut Trist. I, iv, 41. Et alibi. *Burm.*

18. *ostendit*. Cf. lib. I, fab. IX, 2.

Fatorum dicto sed puniri tempore :
Novissime interdicit, ne cum malefico
Usum bonus consociet ullius rei.

Pith. *secundum*. Transponit etiam h. v. post sequentem, vid. Gud. *Secundum* retinent Nevel. Ursin.

19. *Fatorum dicto tempore*, i. e. tempore a Fatis decreto, constituto. Non enim cum Scheffero jungendum, scelera non ira Deum, sed fatorum puniri, dicto tempore. Merito enim dubitandum, an ullo in loco *ira* fatis tribuatur. V. Lindneri Tentam. Phil. crit. II, p. 5. Recte autem Schefferus per *fata* Parcas intelligit, quas opponit Diis superis, probante Burmanno, qui videndus ad Ovid. Trist. III, VII, 13. Ita Cicero Parcas intelligit Cat. III, 8 : « ni Dii immortales fata ipsa flexissent... » — *dicto*. Proprie, ut lib. IV, fab. XXIV, 19; Ter. Andr. I, 1, 75 : « his nuptiis dictus est dies. » Supra dixit *adscriptus pœnæ dies*. Huc referendus locus Æschyli, Rittershusio notatus : θάρσει· χρόνῳ τοι κυρίᾳ τ' ἐν ἡμέρᾳ θεοὺς ἀτίζων τις βροτῶν δώσει δίκην. Cl. *Lindner* l. c. hunc Phædri locum ita interpretatur : « scelera (suo) tempore puniri, non ira deum, sed fatorum dicto. » Etenim pœnæ tempus dicere, fatorum est, quæ nomen habent a fando, h. e. dicendo. — *tempore* est, *cum tempore*, seu suo tempore. Cf. Epil. III, 32.

20. *Novissime*. Vid. ad lib. I, fab. XXIV, 9. — *interdicit*. Absolute. Sic Ter. Hec. IV, 1, 18 : « interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam velis, » h. e. prohibeo. *Scheff.*

21. Ne bonus ulla in re commercium habeat cum malefico. Laudat Gronov. Cic. post Red. in Sen. 7 : « ausus es cum Gabinio consociare consilia pestis meæ, » i. e. conspirare in exitium meum. Adde Cic. de Fin. III, 21 : « nec vero rectum est, cum amicis, aut bene meritis consociare, aut conjungere injuriam. »

Hanc narrationem historiolam esse, non fabulam, et Phædrum istam pro fabula propria vendidisse, vidit Lessingius in Quæstionibus de fabulis, libro paullo ante citato, p. 138 sqq. Caussam Phædri tamen agere studet *de Schirach* v. 3, Clav. P. I, v. *reperire*. « Tantum abest, *inquit*, ut Phædrus hanc narrationem pro fabula propria vendat, ut ipse potius suo exemplo probet, quod necesse putabat, posse hanc frugiferam narrationem, ut aliæ, quas suis fabulis hic ibi interseruit, utilissimarum rerum in communi vita esse documentum. Occurrunt ejusmodi narrationes evolventi Phædrum. Vid. lib. III, fab. X; lib. IV, fab. XXI, etc. »

FABULA XII.

MALAS ESSE DIVITIAS. *

HERCULES ET PLUTUS.

Opes invisæ merito sunt forti viro,
Quia dives arca veram laudem intercipit.
Cælo receptus propter virtutem Hercules,

(*) Ita inscripta est fabula in MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. Sed hanc et alias ejusmodi fabularum inscriptiones, quas Meursius adjudicat Phædro, non a Phædri manu esse, non pauci sunt, qui statuant, e. g. Prasch. Freinsh. Gud. Desbillonius. Et vere. Quare etiam in hoc opere istarum inscriptionum non magnopere rationem habendam duxi. Rectius fabula nostra inscriberetur; *divitiæ virtutis impedimenta, sive, Hercules et Plutus*, quam inscriptionem Bentleius dedit. Cum Desbillonio et Brotierio utramque posui et vulgatam et Bentleianam. Lallemant. et Didot. *Opes irritamenta malorum.*

Fab. XII. *Malas esse Divitias.* — 1 sq. Philosophantur hic interpretes, et in locos communes de divitiis digressi Phædrum aut accusant, aut defendunt (De quo v. Meursii, Praschii, Freinshemii et Schefferi Notas). Sed per *fortem* virum hic militarem intelligit, ut fuit Hercules, propter virtutem receptus cælo: qui contemsit divitias, ex quibus vera laus non quæritur, sed ex factis, in utilitatem generis humani editis. — *invisæ* opes sunt, quas aspernatur, ut inutiles, ut apud Ovidium de Mida, experto ejus nullum usum esse, Met. XI, 130: « inviso meritus torquetur ab auro. » *Laus* vero hic intelligenda bellica, ut ostendimus ad Val. Flacc. VI, 546, et Ovid. Met. XII, 539: « Herculeæ mirum est oblivia laudis Acta tibi: » et ita *Thesea laus* idem VIII, 263. — *veram* vero laudem dicit, quia sæpe etiam milites optimi et duces ex rebus gestis summam *gloriam* quum reportassent, avaritia eam contaminarunt, quia et *rem* et *gloriam* (ut Terentianus Menedemus Heant. I, 1, 60) ex militia petebant. Sed nudam laudem et gloriam Hercules volebat esse appetendam, nec corrumpi viros fortes objecto lucro pati poterat. An et hic avarum Tiberium, vel alium quem ducem tangit Phædrus? *Burm.* Apte hic Freinshemius adjicit locum e Plutarchi Apophthegm. cap. C. Cui adde Nep. Epam. 4, et Ælian. V. H. XI, 9. — *dives arca.* Arca, in qua cum aliæ res, tum inprimis pecunia asservabatur. Martial. lib. X, Ep. 14, h. l. pro magnis opibus. Cic. Att. I, 9: « arcæ nostræ confidito. » Id. Q. F. II, 12: « fiducia arcæ. » Adde Catull. XXIII.

3. *Cælo receptus.* In numerum Divorum receptus. Græca fabula θεωθείς. Notandus h. l. Senec. Herc. OEt. (Act. V, vs. 1940 sqq. p. 719, Gronov.) quem jam olim Rittershusius laudavit: « Quid me tenentem regna siderei poli, Cæloque tandem

Quum gratulantes persalutasset Deos;
Veniente Pluto, qui Fortunæ est filius,
Avertit oculos. Caussam quæsivit pater.
Odi, inquit, illum, quia malis amicus est,
Simulque objecto cuncta corrumpit lucro.

5. *Veniente.* MS. Rem. (etiam Pith. vid. Nevelet. ad marginem) *venienti*, ut cum *avertere* jungatur, ut apud Stat. V, Silv. III, 59..... *cui te nec Cerberus omni Ore, nec Orpheæ quirent avertere leges*, pro, *a qua*. Sed malo esse scriptum pro *veniente*, ut sæpe in his fabulis. Vid. lib. I, fab. V, 1, et hoc libro fab. IX, 4. Sic Ovid. Art. Amat. II, 615 sq..... *hoc quoque viso Avertit vultus sæpe puella suos.* Burm. — *Pluto.* MS. Pith. *Plutone*; at Neveletus edidit, *venienti Pluto.* — 6. Bentlei. *Caussam ut quæsivit pater.* — 8. *Simulque objecto.* Heinsius, *simul cum objecto.* Idem conjecerat *semelque objecto*, sed deleverat iterum. Hoc certe, observante Burmanno, majorem avaritiam notaret, si semel objecto lucro aliquis a vera laude duceretur.

redditum, planctu jubes Sentire fatum? Parce; nam virtus mihi In astra et ipsos fecit ad superos iter. » Et mox vs. 1971 : « Virtus in astra tendit; in mortem timor. » Cl. Sattler. : *Da Herkules durch Tapferkeit den Himmel sich errungen.*

4. *gratulantes* ipsi novos honores. Vid. quæ de hoc verbo erudite disputant Perizonius ad Sanct. Min. p. 8 seq. et Gronov. Obs. II, 19. Cf. etiam Not. ad Epil. III, 27. — *persalutasset.* Bene explicant Scheffer. et Burm. omnes ordine salutasset, salutationem omnium finisset. Græca fabula : ὅτε ἕκαστον τῶν θεῶν ἠσπάζετο. Ita Liv. lib. XXIX, 19, post med. Suet. Aug. 35 fin. ubi v. *Ernesti*, *perrogare sententias*, i. e. senatores sententias a primo ad ultimum rogare. Curt. X, v, 3 : « donec a toto exercitu ad ultimum persalutatus est. » Ita *perbasiare* Petron. c. 41. Plura congessit Dispontin.

5. *Veniente Pluto*, intellige, gratulatum. — *qui Fortunæ est filius.* Divitiæ enim sunt a fortuna. Opportune Faber notat locum Pausan. in Bœot. IX, 16, p. 740, ed. Kuhn. καὶ πλησίον τύχης ἐστὶν ἱερόν. Φέρει μὲν δὴ πλοῦτον παῖδα, addita ratione : σοφὸν μὲν δὴ καὶ τούτοις τὸ βούλευμα, ἐνθεῖναι πλοῦτον εἰς τὰς χεῖρας, ἅτε μητρὶ ἢ τροφῷ τῇ τύχῃ. Facit tamen Hesiodus Theog. 969 seq. Cereris filium, ex Jasio in Creta natum. Priscis enim temporibus πλοῦτος fruges et alia, ad annonam et penum pertinentia significabat. Vid. Heinsius ad loc. Hesiodi cit. Ceteroquin *Plutum* a *Plutone* distinguendum esse, erudite contra Walchium observat cl. Lindnerus in Tentam. Crit. Phil. P. II, p. 5 sq.

6. *Avertit oculos.* Græca fabula : κατὰ τοῦ ἐδάφους κύψας ἀπεστρέψατο ἑαυτόν. — *pater.* Jupiter, utpote qui est pater deorum et hominum sator. Vid. lib. I, fab. II, 13; lib. III, fab. XVII, 10; lib. IV, fab. XVII, 22. Non enim dicitur *pater*, respectu habito ad Herculem, qui Jovis filius ex Alcmena credebatur. Cf. Prasch. et Lallemant.

7. *illum.* Plutum.

8. Sensus : Præterea quod malis amicus est, etiam cuncta, i. e. cunctos, sive sint boni, sive mali,

FABULA XIII.

LEO REGNANS.

Utilius homini nihil est, quam recte loqui;
Probanda cunctis est quidem sententia,
Sed ad perniciem solet agi sinceritas.

1. *nihil est.* Bentleius edidit: *Utilius nihil esse homini q. r. l.* sed vid. Burmann.

corrumpit, objiciendo illis lucrum (*objecto lucro*). Similes sententias, in priscis scriptoribus obvias, congessit Rittershus. Vid. e. g. Prop. III, XI, 49 sq.; Bipont. Aristoph. Plut. I, II, 146, ut omittam alia. — *Simul.* Ita capio, ut non modo malos, quibus amicus est, ad omnia facinora impellat, sed etiam possit bonos corrumpere spe lucri. *Burm.* — *objecto lucro cuncta corrumpit. Objectum lucrum* dictum est, ut lib. I, fab. XXIII, 4, *objectus cibus*, quo canis corrumpitur, ne latret pro re domini. *Cuncta* enim est pro *cunctos* positum, ut Ovid. ex Pont. III, VI, 31: « quum pereant acie fortissima quæque. » Ovid. Am. I, II, 33: « omnia te metuent. » Et ita centies. *Burm.* — *objecto.* Proprie de cibo objecto; v. lib. I, fab. XXIII, 4. Capiendum active, ut apud Tac. Ann. IV, 60: « Drusum traxit in partes spe objecta principis loci, » qui locus Scheffero debetur. Eleganter vero h. l. usurpatur de improviso lucro. Vid. Clav. Schirach. voc. *objicere.*

Sub censuram vocavit hanc fabulam cl. *Jacobs.* in Observatt. huic editioni præfixis, quæ etiam habentur *in Nachtr. zu Sulzer*, T. VI, P. 1, p. 66. Eamdem narrant Æsopus fab. CXCI, p. 147, Hauptm. et p. 143, Ernest. Lessingius, lib. II, fab. II; Boulangerus, lib. I, fab. XVIII, *Hercule reçu parmi les Dieux*, quos non sine fructu comparabis. Adde Hor. II, Sat. III, 94 seqq.

FAB. XIII. *Leo regnans.* — 1. Bothius cum Bentleio rescripsit: *Utilius nihil esse homini, q. r. l.* At Burmannus: « Quid cogit *est* mutare in *esse?* quum hic versus sententiam absolutam contineat, quam probandam mox dicit, ita scilicet, ut integra, sententiæ in modum, proponitur. » — *recte loqui*, sincere. Vid. vs. 3. *Schw.* Sine circuitione, aut ambagibus, quibus verus animi sensus involvitur et tegitur, loqui, ut solent sinceri et simplices homines. Vid. ad Quintil. Procem. lib. VIII, p. 664. *Burm.* Oppositum hujus est *oblique loqui*, quod et passim in usu. Sed et *recte* sic usurpavit Plaut. Amph. III, III, 18: « recte loquere, » et Captiv. V, II, 7: « recta et vera loquere. » *Scheff.* Metaphora ab itinere et via desumta.

3. *agi.* Explicant Scheff. et Burmann. adduci, trahi, impelli, trudi, a potentibus scilicet et violentis. Notat Burm. loca Ovid. Met. X, 625: « in tædia vitæ agi, » et Val. Flacc. III, 393, ubi consules notam viri docti; V, 15; VI, 603;

Quum se ferarum Regem fecisset Leo,
Et æquitatis vellet famam consequi,
A pristina deflexit consuetudine,
Atque inter illas tenui contentus cibo,
Sancta incorrupta jura reddebat fide
Postquam labare cœpit pœnitentia

* * *

Desunt reliqua.

9. *Postquam.* Sic vulgo legitur; sed emendavit Gronov. ad Plin. lib. XXXIV, 14, *post quæ labare c. p. — labare.* Pro vulgato *lavare*, quod est in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Bittershusius bene reponebat *labare pœnitentia.* Non pauci tamen inhærent vulgato, quod referunt ad *linguam* fab. sq. vs. 1. Sed vs. 9, a fabula XIII, non dissociandus et ad sequentem trahendus est; id quod factum a Rigaltio Edit. 2. Schefferu, Hoogstrat. Funcc. Walch. Maittar. Richter. Leonhard. Bipontin. Brot. al. Habet enim Romulus Ulmensis, apud quem hæc fabula legitur integra, hæc : *sanctam et incorruptam juravit se fidem servare. Postea de hac re habere cœpit pœnitentiam*, (perperam in Romulo Div. scriptum *potentiam*) *et dum mutare non posset naturam*, etc. Vid. infra Fabb. Romuli Div. lib. III, fab. 20, coll. Anon. Nil. fab. 49, ubi hæc leguntur : *sanctam et incorruptam fidem servare juravit. Ex hac re posteaquam pœnituit, et mutare naturam non potuit patientia, cœpit*, etc. quæ paraphrasin exhibere videntur versus illius : *postquam labare cœpit pœnitentia.* Itaque jam olim Neveletus recte vidit, versum huj. fab. nonum nihil ad sequentia pertinere. Cum quo faciunt Nilant. Not. ad fab. 49. Anonymi, Gronovius, loco paullo ante citato; Bentl. Burmann. Heusinger. Lallemant. Desbillon. al. Sed ill. de Schirach. mallet vulgatum *lavare* retinere et explicare, *purgare se et peccatum*, ut Terent. Phorm. V, VIII, 46. Frustra autem putat, melius h. v. ab hac fabula dissociari.

Val. Max. I, VII, 4 : « ad supplicium agere. » Vid. etiam infra lib. V, v, 3.

4. Leo propter eximias dotes rex ferarum esse putatur. Ita poetæ, ita philosophi et mythologi statuunt. Multa hanc in rem testimonia collegit Bochartus in Hieroz. P. I, p. 711 sq.

5. *æquitatis*, æqui et justi regis. Cf. vs. 8.

6. *deflexit*, scilicet se, i. e. recessit; *a pristina consuetudine*, antiquo feritatis more et vivendi ratione. Simili modo Cic. pro Rosc. Com. 16 : « qui semel a veritate deflexit. »

8. Sensus : Jus dixit singulari quadam et incorrupta fide, quam nil mutare potest, *unbestechliche Treue.* Cf. Hor. lib. I, Od. XXIV, 6, 7, ubi v. *Jani.* Ovid. Fast. I, 252 : « nullus erat, justis reddere jura, labor, » ubi *jura reddere* idem est, quod jus dicere. Curt. lib. VIII, c. 9 : « rex quum capillum pectit atque ornat, tunc jura popularibus reddit, » quem locum Schefferus affert. At Gronov. citat lib. XI, D. de justitia et jure : « Prætor quoque *jus reddere* dicitur, etiam quum inique decernit. »

9. *labare.* Titubare, vacillare; sed *labare cœpit pœnitentia* est,

FABULA XIV.

PROMETHEUS.

* * *

Afflictione veretri linguam mulieris,
Affinitatem traxit inde obscenitas.
Rogavit alter, tribadas et molles mares,

1. *Afflictione*. In MS. Pith. Remens. legitur, *A fictione* quod Tollius explicat; postquam finxerat veretrum, transiit ad fictionem linguæ mulieris. Vid. Gud. et Brotier. Hanc lectionem vel receperunt, vel tuentur Nevelet. Rittershus. Danet. Toll. Brotier. Sed Heins. Gud. Salmas. ad oram libri, Hoogstrat. Guyet. Maittar.

mutare consilium, et deficere a proposito, ut Cic. VIII, Att. 14: « scito labare illud meum consilium, quod jam satis fixum videbatur. » Alia exempla suppeditabit *Ernesti* Clav. Cic. v. *labare*, et Schelleri Lexicon. it. Gron. ad Plin. lib. XXXIV, 14, ubi docet, τὸ *pœnitentia* non significare tantum dolorem ex actis, sed sæpe mutatum animum modumque agendi contrarium.

Compara Fontanii Fabb. lib. VII, fab. XVI.

Fab. XIV. *Prometheus*. — 1 seq. Hi versus cum vs. ultimo præcedentis fabulæ in multis editionibus exhibent fragmentum fabulæ obscenæ, quam faciunt editores Fabulam XIII hujus libri, ita tamen, ut legant, *postquam lavare cœpit pœnitentia*. Alii aliter. Heinsius, Rigaltii vestigiis ingressus, *penis tentio*; Gudius *penitentio*. Rigaltius, qui omnino de rebus obscenis multa erudite disputare solet, nimis curiosus est in investigando fabulæ deperditæ argumento. Sed hæc missa facio. Recte enim Rittershusius; « quid hic præcesserit, nec libet, nec fas est divinare. » Videndæ hic V. L. ad vs. 9, fab. præc. et Exc. XVII init. Versus autem huj. fab. 1 et 2, recte conjunguntur cum sequentibus, quemadmodum etiam jungunt Bipontini. Suspicor enim cum Scheffero, produxisse Phædrum quempiam, interrogantem Æsopum, unde orta sit scelerata illa species libidinis in feminis, cujus hic meminit; cumque satisfecisset ei, alium ex eodem quæsivisse detestandæ libidinis originem, de qua agitur vs. 3 sqq. Cui poeta respondet vs. 5 sqq. Ceteroquin interpretatio loci rectius omittitur; sunt enim turpia et fœda. Adeant, quorum interest Rigaltii, Fabri et Gudii notas. At præclare Schefferus: hæc ignorare adeo non est in vitio, ut laudem mereatur.

3. *tribadas*. Plautus (Pers. II, II, 45) latina voce *subagitatrices* dixit. Intelliguntur autem eæ, quæ apud alias feminas virorum officio funguntur. *Scheff. Tribas*, fricatrix a τρίβειν, terere. Martial. VII, 67 et 70. (Bip.) *Gronov*. Hoc ipsum est, quod tangit D. Paullus Ep. ad Rom. I, 26. *Faber*. Lucianus, teste Rittershus., dixit τριβαδικὴ ἀσέλγεια. Vid. etiam Rigaltius, Voss. ad Catull. p. 286; Martial. lib. I, 91. —

Quæ ratio procreasset? Exposuit senex.
Idem Prometheus, auctor vulgi fictilis,
Qui simul offendit ad fortunam, frangitur,
Naturæ partes, veste quas celat pudor,
Quum separatim toto finxisset die,
Aptare mox ut posset corporibus suis,

legi jubent *affrictione*; Faber *affixione*; Funccius *afflictione*. — 5. *Idem*. Its habeot MSS. Pith. et Edit. Vet. — 6. *Qui*. Heiosius corrigit *quod*, quo nihil opus, quia *vulgus* proprie est masculini generis, sed usurpatione neutrius. Vid. Serv. ad Virg. Æn. I, 149, et ita sæpe Charisius, Priscianus et Veteres Grammatici, quod notarunt commentatores ad Virg. Æn. II, 99, quibos adde Voss. de Anal. lib. I, 31. *Burmann.* — 7. *celat*. Heinsios more suo *velat*, sine caussa; secutus tamen Walchius, sed vid. Burm. qui laudat Ovid. Fast. II, 819; Fast. VI, 579; I, Am. IV, 41.

molles mares. Cinædos, muliebria patientes. Vid. Not. ad Sen. Ep. 82 (T. II, p. 332, Edit. Amstel. ann. 1672). *Gronov.* An Sejanus maxime perstringatur, ἐπίχω. De eo certe rumor, Apicio diviti et prodigo stuprum venum dedisse. Tac. Ann. IV, 1, 3. *Prasch.* Lib. XXXIII, 28, *molles viros* in comitatu Brachyllæ, quos mox *obscenos* vocat, fuisse narrat. Petron. c. XXIII: « Molles, veteres, Deliaci manu recisi. » Vid. supra ad fab. IV (V). *Burmann.* Laudant quoque interpretes Martial. II, Ep. 84, et III, Ep. 73, Bip. De horrendo hocce crimine lege Paull. Ep. ad Rom. I, 27, a quo *molles mares* Cor. I, VI, 9, μαλακοὶ vocantur. Vid. *Exeg. Handb. des N. T.* ad h. l.

4. *Quæ ratio procreasset*. Unde orti essent. — *senex*. Æsopus. Vid. ad Prol. II, 8.

5. *Idem Prometheus*. Hæc docent, initio fabulæ de Prometheo fuisse sermonem, ut olim vidit Rigaltius, probante Freinshemio. Male Rittersh. τὸ *idem* referebat ad Æsopum. — *auctor vulgi fictilis*. Formator hominum, e luto fictorum. Notissima fabula. Vid. Ovid. Met. I, 82 sqq.; Hygin. fab. CXLII; Juven. Sat. XIV, 34 sq. Pulchre rem illustrat lucerna sepulcralis in fronte hujus libri; cum qua comparanda sunt ea, quæ notantur in Explicat. monimentorum ære sculptor. — *fictilis*. Proprie in hac re. Martial. X, 39; Cic. Pis. 25: « homullus ex argilla et luto fictus. » Cf. Hoogstrat.

6. *Qui*. Vulgus. — *simul*, simul ac. — *offendit ad fortunam*. Ita Cic. de Memmio apud Fab. lib. VI, c. 3: « Caput ad fornicem Fabii offendisse. » Fortuna hic velut res dura fingitur, ad quam vulgus (nam illud *qui*, quod ante *simul*, ad *vulgi*, non *Prometheus* est referendum) formatus ex luto, sicut testa frangitur, eleganter. *Scheffer.*

7. *Naturæ partes*. Proprie membra, quibus sexus distinguitur. *Scheff.* Vid. Burm. ad Petron. cap. CXII, p. 519. Ovid. dixit « tegendas obscenas partes, » Art. II, 584; Plin. « velanda, verenda corporis. » Lib. III, Ep. 14, et lib. VI, 24. Hinc mox, *celat pudor*.

8. *separatim*; *besonders*, *à part*.

9. *suis*, a se fictis.

Prometheus auctor vulgi fictilis,
Adstante et inspirante Minerva.

Lib.VI.Fab.XIV,5 et not.

Bibliothèque classique latine. N.E.Lemaire.

Lith. de Engelmann

Ad cœnam est invitatus subito a Libero.
Ubi irrigatus multo venas nectare,
Sero domum est reversus titubanti pede.
Tum semisomno corde, et errore ebrio,
Applicuit virginale generi masculo,
Et masculina membra applicuit feminis.
Ita nunc libido pravo fruitur gaudio.

10. *Libero*. MS. Pith. *Liberto*. Perperam. — 14. *virginale*. MS. Pith. *virginali*.

11 sq. *irrigatus multo venas nectare*. Bene potus, pro quo Virg. Ecl. VI, 15: « inflatum hesterno venas Iaccho. » — *venas*. Notanda constructio, more Græcorum facta, qui sæpe *κατὰ*, quemadmodum Latini *quoad* omittunt. Laudant Interpp. Tac. H. I, 85: « animum vultumque conversi. » Lib. IV, H. 20: « frontem tergaque et latus tuti. » — *nectare*. H. l. pro vino, quod Stat. Silv. II, II, 99, appellat *nectar bacchæum*.

12. *Sero*. Prop. I, III, 9, 10: « Ebria quum multo traherem vestigia Baccho, Et quaterent sera nocte facem pueri, » ubi v. quæ notat Passeratius. *Burmann*. — *titubanti*. Nota colorem epitheti. Verbum sollemne de ebriis. *Titubans gradus* dixit Col. X, 309, de ebriis. Ovid. Fast. VI, 677: « membra titubantia vino. » Vid. etiam Notas Burm. — *reversus*. Cellarius Cur. Post. p. 166 sq. et Antib. p. 151, hanc formam præteriti ad Latinitatem sæculi argentei eadentem retulit; sed Walch. in Diss. de Stylo Phædri p. 70, restitutæ Latinitati aurei sæculi non immerito adnumerat, ob locum Nep. Them. V, 2, cui adde Cæs. de B. G. VI, 42, coll. Hirt. de B. H. c. 13 et 18, cf. Dispontin.

13. *semisomno corde*. *Halb im Schlaf;* locutio rarior. Simili modo dixit Phædrus Prol. IV, 3, *tacito corde*, ubi vide. Adde Not. ad Epil. II, 18. — *errore ebrio*, propter ebrietatem errans. Ebrietas enim, quæ homines usu rationis privat, facit, ut varios errores, quid quod crimina committant. Vid. Leonhard. Notanda ratio poetica vocis *ebrius*. Olim apte notaverat Rigalt. locum Mart. XIV, 182: « Ebrius hæc fecit terris puto monstra Prometheus: Saturnalicio lusit et ipse luto, » in quo loco Anton. *de Rooy* V. C. Animadv. Crit. p. 259, legit *formis;* quum in libris scriptis invenisset *fortis;* sed in Edit. Bip. est *terris*, fortasse rectius. An vero Martialis hunc Phædri locum imitatus sit, quod conjicit Gud. de eo judicent alii.

14. *virginale*, scilicet membrum. Vid. Muncker. ad Hygin. fab. CLXXXIV. *Burmann*. Prudentius Hymn. XIV, Peristeph. 8: « intactum ab omni crimine virginal. » Apul. in Apol. (p. 296, 28, Elm.) dixit *feminal* et *virginal*, pro naturalibus, notante Lips. lib. II, Elect. c. 21, p. 767, Opp. crit.

16. *gaudio*. Hoc vocabulo uti solent auctores de usu venereo. Exempla suppeditabunt Notæ Rigaltii, et Lexicon Schelleri.

FABULA XV.

CAPELLÆ ET HIRCI.

Barbam capellæ quum impetrassent ab Jove,
Hirci mœrentes indignari cœperunt,
Quod dignitatem feminæ æquassent suam.

2. *cœperunt*. Vulgo *cœperant*; sed *cœperunt* est in MSS. Pith. Rem. penultima brevi : quam lectionem recte præferunt Gud. et Heinsius, quibus parent plurimi. Vid. ad lib. III, fab. II, 19, et ad lib. IV, fab. XIX, 16, at non pauci ediderunt *cœperant*, ut Nevel. Fab. Ursin. Hoogstratan. Bentlei. Richter. Desbillon. Didot.

Priorem bujus fabulæ partem supplere tentavit Brotier. quem vide. Sunt, qui Phædrum turpes Tiberii libidines, quas tangunt Suet. Tib. c. 43... 46, et Tac. Ann. VI, 1, notare contendant; in quam sententiam, præter Rigaltium, discedit Brotier. Sed puto, fabulam patere latius. Facile enim crediderim, poetam turpes ætatis suæ libidines in universum voluisse carpere. Cf. Ep. ad Rom. I, 26 seq. Non pauci Editores totam fabulam omittunt.

Fab. XV. *Capellæ et Hirci*. — 1. *impetrassent*. Precibus obtinnissent, exoravissent. Plaut. Casin. II, III, 51 : « quid si ego impetro atque exoro a villico. »

3. *dignitatem*. Auctoritatem, quam præ ipsis babebant antea ex barba. Nam ut ait Lactant. Opif. Dei VII, n. 11 : « barbæ ratio, incredibile est, quantum conferat ad decorem virilitatis ac roboris. » *Scheffer*. Hanc vocem, quæ de forma, proceritate et pulchritudine corporis, maxime virorum, non raro usurpari solet, v. Suet. Claud. 30, Nep. Dion. 1, recte explicavit Schefferus. Equidem verterem, *das männliche Ansehen*... — *æquassent*. *Æquare* est æqualem habere, accipere. Simili modo Suet. Cæs. 55 : « præstantissimorum gloriam æquavit... » — *feminæ*. Quum Phædri ætate jam dubium incertumque esset, ad quem fabula allata potissimum spectaret, tum hoc nostro ævo, qui tot sæculis post vivimus, hæc ratio plane est impervia. Quis enim affirmare ausit, Livia, an Plancina, aut Livilla intelligatur? quod suspicati sunt Guyetus et Burmannus (etiam Desbillonius). Neque enim capellarum nomen solum sufficit, ut mulieres intelligi existimemus. Tum Livia cum reliquis non ornatum sive titulos imperii usurpavit, sine virtute et re, sed rem potius sine titulo. Fortasse per capellas, barbam ab Jove impetrantes, et sic ornatum muneris virilis usurpantes, eos intelligit, qui virtutis et meritorum ipsi expertes, ab Augusto et reliquis Cæsaribus ornamentis bonorum h. e. meris honorum titulis afficiebantur. Quod quum ægre ferrent illi, qui virtute et meritis eum honorem essent assecuti, hac fabula solari eos quasi voluit. Verum ultra conjecturam in his progredi non licet. Cf. inte-

Sinite, inquit, illas gloria vana frui,
Et usurpare vestri ornatum muneris,
Pares dum non sint vestræ fortitudinis.
  Hoc argumentum monet, ut sustineas, tibi
Habitu esse similes, qui sunt virtute impares.

Borrich. de Poet. p. 56. — 6. *Vestræ fortitudinis.* Sic legendum e Cod. Pith. sed MS. Rem. habet *vestræ fortitudine*, fortasse pro *fortitudini*, ut legunt Rittershus. Gud. Bentlei. Ursin. Richter. Cuningham. Maittar. Leonhard. Lallemant. Bipont. Jördens. Sæpius enim litteræ *e* et *i* in Cod. Remens. permutatas esse constat, ut lib. IV, fab. XII, 5, ubi vid. V. L. Conf. Gud. Aliis, nec paucis, secundus casus placet. Constructio enim τοῦ *par* cum genitivo passim obvia. Laudat vero Schefferus Cic. in Pis. 4, *illum cujus paucos pares hæc civitas tulit;* Burmannus Sil. IV, 370, *ætatis mentisque pares;* Stat. VIII, 608, *par aliud morum.* Hisce adde Plaut. Rud. Prolog. 49; *erat ei hospes par illius;* Lucan. X, 382, *par hujus erat.* Vid. Vechneri Hellenolex. lib. I, Part. II, cap. 18, extr. Ed. Heusing. et quos laudat Prasch. Walchius mallet *fortitudine*, sed tunc legendum *vobis*, quemadmodum jam notavit Burmannus. — 8. *sunt.* Nevelet. Rigalt. 2, Fab. Heins. Danet. *sint.*

rim Sueton. Aug. c. 38. *Lindner* in Tentam. Crit. phil. P. II, p. 6.

5 seq. Sensus: Sinite illas usurpare ornamentum virile (barbam), datum vobis deorum et naturæ munere. De verbo *usurpare*, quod h. l. frequentem usum notat, lege Perizon. ad Sanctii Min. p. m. 968 sq. At Santoroco hoc verbum dictum videtur sensu, quo capiunt jurisconsulti, apprehendere id, quod alius possidet, eaque re possessionem illius interrumpere.

6. Dum non habeant parem animum et æquales corporis vires.

7. *argumentum.* Vid. ad lib. IV, fab. VIII, 2. — *sustineas.* Varie utitur hoc verbo Phædrus. Hic est absolute positum pro, feras, patiaris. Cic. V, ad Fam. 10: « si mehercule Appii os haberem, tamen hoc sustinere non possem. » Ovid. Met. I, 530, et Eleg. ad Liv. vs. 135. *Burm.* Vid. ad lib. III, fab. VIII, 7.

8. Æquo animo feras, loco, honoribus, opibus, divitiis, quavis externa pompa (*habitu*) juxta te esse, qui multum infra sunt meritis. *Gronov.* Vid. ad lib. I, fab. III, 2. *Virtus* pro meritis capitur Epil. II, 4. At cl. Sattler. hæc ita expressit: *Diess lehret, dass man die in äusserer Gestalt sich gleich seyn lasse, die an Stärke ungleich sind.*

Lege et compara Fabulam Lessingii lib. II, fab. XXIV.

FABULA XVI.

GUBERNATOR ET NAUTÆ.

Quum de fortunis quidam quereretur suis,
Æsopus finxit consolandi gratia.
Vexata sævis navis tempestatibus,

2. Guyeto legendum videtur, *finxit hoc solandi gratia*; Buchnero, *Æsopus dixit*, aut *infit*, e conjectura non probabili. — 3. sqq. Teste Gudio in MS. Pith. est *navis*. Sic ex hoc codice edidit Neveletus; sed fide Brotierii MSS. Rem. Pith. Veteresque Editiones versu 5, habent *mutatur dies*, quod recte retinendum censent Heinsius et Bentleius; ita tamen, ut ad fulciendum versum τῷ *mutatur* præponant *ut*. Secuti, præter alios, Bipontini, clar. *Jördens*. Sic enim servatur lectio Codicum, sic omnia melius cohærent. *Schwabe*. Olim edidi *navi* (quod est in Excerpt. Rigaltii), quia offendebat aures exitus duarum vocum in *is*, et tertiæ in *us*. Præterea MS. lectionem *mutatur* tunc servari posse credebam, si *tres* hi versus continuo ordine sine majori distinctione legerentur, nec opus esse *mutat ut* (quod volebant Scioppius, cui etiam placebat *mutatus dies*, et Meursius, etsi huic quoque in mentem veniret, *F. a. s. ubi commutatur dies*), vel *ut mutatur* reponere, quæ tantum fulciendo versui excogitata videbam; neque tamen displicebat Rittershusii et Gudii lectio, quæ quinque versus continuos sine distinctione majori exhibebat, et sensum optimum præbebat, si *navis* conjungeretur cum *ferri cœpit* et *mutato die* legeretur. *Burmann*. Cuperus Observ. lib. II, cap. 20, pag. 261, legi jubet *mutat ut*, ut *mutat* passive ponatur; Cuningh. vero *dum mutat dies*. Conf.

Fab. XVI. *Gubernator et Nautæ*. — 1. *de fortunis*. *Fortunæ* hic in plurali de fortuna adversa. Ita passim occurrit, etsi hoc sensu singularis usitatior sit. Cic. pro Rosc. Am. 20: « ut postea neminem alium, nisi fortunas vestras, accusare possitis. » Id. Or. post red. 14: bonos viros lugere malui meas fortunas, quam suis desperare. » Quem locum Desbillonius produxit in Addend. p. LX. Sic alibi. Vid. Notas Schefferi et Gronovii.

2. Lege, *Æsopus finxit consolandi hoc gratia*. *Bentlei*. Malim equidem, *Æsopus finxit hoc solandi gratia*, ne *hoc* lateat per versum. *Bothe*. Adstipulatur Bothio Censor Lipsiensis. — *finxit*. Absolute. Intellige hanc fabulam. Confer lib. I, fab. VI, 2: « consolandi gratia, » scilicet ejus. Vide lib. I, fab. XIV, 6.

3. *Vexata*. Proprie Gell. lib. II, 6: « Qui fertur et raptatur atque huc atque illuc distrahitur, is *vexari* proprie dicitur. » Vellei. lib. II, 79: « classis eodem loco vexata est tempestate. » Vid. etiam Macrob. VI, 7, quem Burmann. laudat. — *sævis*. Etiam res inanimatæ *sævæ* dicuntur, ut venti, a Cic. de Or. III, 39: « venti erumpunt, sævi exsistunt turbines. » Cf. lib. I, fab. XII, 11; fab. XXXI, 12, ubi vide. — *navis*. Per navem posses intelligere Romanam rempublicam, quæ a Sejano vexata, eo oppresso videretur ad tranquilliorem rediisse statum. Sed nondum fide bona deseviisse pro-

Inter vectorum lacrimas et mortis metum,
Faciem ad serenam subito ut mutatur dies,
Ferri secundis tuta cœpit flatibus,
Nimiaque nautae hilaritate extollere.

Excurs. XVIII, ad lib. IV, fab. XVI, 3 seqq. — 7. Heinsius; *Nimia ecce nautas hilaritas extollere*, vel, *nimiaque nautæ se hilaritate extollere*. Posteriorem conjecturam amplectitur quoque Cuninghamus.

cellas indicare videtur Phædrus, immo magis increbuisse, Tiberio in sævitiam et omnia scelera magis erumpente, ut docent historiæ. *Burm.* Conjectura Burmanni parum mihi videtur probabilis; immo vero crediderim, fabulam pertinere ad hominem, nescio quem, (quis enim divinare ausit?) sua sorte non contentum. Ponderanda hoc loco sunt, quæ notavi ad lib. IV, fab. XV, 4. — *navis*, jungendum cum *ferri cœpit*, vs. 6.

4. *vectorum*. Vectores sunt, qui locain nave conducunt (*Passagiers*). Vid. Brisson. de V. S. v. *vector*, et Dispontin. A quibus distinguendi *nautæ* (vs. 7). Distingui enim solent nautæ a vectoribus. Cf. Dig. lib. IV, Tit. IX, §. 8; Ovid. Her. XVIII, 148: « Idem navigium, navita, vector ero. » Cic. Phil. VII, 9 fin. « etiam summi gubernatores in magnis tempestatibus a vectoribus admoneri solent... » — *mortis*. Recte vidit cl. *Tzschucke* litteram s vs. 3 sq. sæpius repetitam, ingratum facere sonum.

5. Sensus: postquam sedata tempestate serenitas rediit, seu, ut ait Burmannus, cælo et aere jam placido et tranquillo. Græca fabula: χειμῶνος παυσαμένου καὶ πάλιν γαλήνης γενομένης. — *ad serenam Faciem*. Eleganter *facies* pro specie, habitu, de mari. Ita Virg. Æn. V, 767 seq. « quibus aspera quondam visa maris facies... » — *mutatur dies*. *Dies* pro aere et cælo poni consuevit: vide Gronov. ad Senec. Herc. OEt. 1632, et pro sole etiam poni, docuimus ad Val. Flacc. VII, 229, quia ille diem facit; *mutari* vero in hac re proprio verbo apposite utitur Phædrus. Ita et Ovid. Ep. XIX, 77; Trist. I, II, 108. *Burmann.*

6. *Ferri*. Pro efferri capit Johnsonius; sed quid sit *efferre navem* nescio. Sed *ferri* est propelli, ut iter promoveret. Ovid. Trist. I, IV, 17: « si tamen hæc navis vento ferretur amico: » fert enim ventus et aura navem, ut idem Trist. I, VIII, 42. *Burm.* — *secundis flatibus*. Ventis secundis, seu *vento amico*, ut Ovid. loco paullo ante cit. « Flatu secundo » idem habet Met. XIII, 418. — *cœpit*. Vid. ad lib. I, fab. II, 8, et lib I, fab. VIII, 5.

7. *extollere*. Elatos quasi et superbos reddere, tanquam nihil mali amplius posset accidere. Ita enim fit in tali gaudio, ut in metu contra et luctu jacent. Cic. lib. X, Ep. 12: « incredibili gaudio sum elatus. » *Scheffer*. Val. Flacc. IV, 4: « ut nova nunc tacito te pectore gaudia tollant, » ubi vide. *Burm.* *Jetzt herrschte übermüthige Freude auf dem Schiffe. Sattler.* Bothius, *Nimiaque nautæ se hilaritate extollere*, ex emendatione Heinsii.

Factus periclo tum Gubernator sophus :
Parce gaudere oportet, et sensim queri,
Totam quia vitam miscet dolor et gaudium.

8. *periclo*. MS. Per *periculo*. Sic vulgo legitur; sed jam olim Guyetus reposuit *periclo*, præeunte Rittershusio. — 10. *Totam quia*. MS. Pith. *Totamque*. Vid. Nevel. ad marginem Edit. et Gud. Hanc lectionem probat Salmasius; at Heinsius conjicit *totam æque*.

8. *Gubernator*. Æschylus Sept. 776 sq. Κυβερνήτης σοφὸς, quem Nepos appellat *dominum navis*; Ovid. Trist. I, III, 118, *aurigam*. — *sophus*. Expertus, sapiens, doctus. Sattler. : *durch die Gefahr belehret* (*klug*). Coof. lib. III, fab. XIV, 9. Schefferus, cui obsequitur Lallemant. interpretatur Philosophum; sed rectius Burmannus Latine reddi vult *doctus*, ut Prop. II, 28 : « credit et illa suo docta puella malo, » ut *doctus* intelligatur unusquisque artis suæ peritus et expertus, de quo erudite disputat vir doctus. Præter alia vero laudat Pindari Nem. VII, 25, et Claudian. Bell. Get. 277.

9 seq. Sunt verba gubernatoris. — *Parce gaudere* est in lætitia modum adhibere, quod dixit Hor. lib. II, Od. III, 2 sq. « servare mentem temperatam ab insolenti lætitia. » Simili modo dixit Varro : « Sapiens et bonum ferre potest modice, et malum fortiter et leviter; » quem locum citat Rittershusius. Cic. ad Att. XI dixit « levius dolore; » Mart. lib. VIII, Ep. 38 : « parcius dolore. » — *sensim*. Id est non celeriter, non statim, antequam appareat justa caussa querelæ, non ante damnum et malum manifestum. Ovid. Art. III, 565 : « Ille vetus miles sensim et sapienter amabit, » et Art. II, 718. *Burmann*. Similis locutio est βραδὺς εἰς ὀργήν. Ep. Jac. I, 19. Gloss. Philox. *sensim*, σχολῇ, ἠρέμα. Notanda elegantia et vis vocum *parce* et *sensim*.

10. *vitam miscet dolor et gaudium*. Singularis hæc locutio animadvertenda, pro, vita hominum mixta est dolore et gaudio, quod ita extulit Ovid. Fast. VI, 463 : « Scilicet interdum miscentur tristia lætis... » *Burmann*. qui etiam laudat Epigramma de Philistione comico in Anthol. III, c. v, p. 300. — *miscet*, temperat. *Schirach*. Clav. P. I, p. 226 : *Weil Schmerz und Freude sich in unser Leben theilt*. Sattler. Alii scriptores hanc sententiam aliter expresserunt. Vide Notas Ursini, Rittershusii et Tollii in P. III, Phædri pag. 174. Laudat etiam Freinshemius pulchram Æmilii Paulli Orationem apud Livium, lib. XLV, cap. 41.

Hæc fabula sub censuram vocata est a Cl. *Jacobs* in Observatt. ad Phædrum, huic libro præfixis, coll. *Nachtr. zu Sulzer*, T. VI, P. I, p. 67. Tollio ex Æschyli Persis desumta videtur, ubi v. vs. 600 seqq. Eamdem, sed paullo fusius, narrat Æsopus, fab. CCLXIX. Hauptm. et Ernest.

FABULA XVII.

CANUM LEGATI AD JOVEM.

Canes Legatos olim misere ad Jovem,
Melioris vitæ tempus oratum suæ,
Ut sese eriperet hominum contumeliis,

2. *Melioris vitæ tempus oratum suæ.* Ita legitur in utroque Codice et Rem. et Pithœano. Vid. Desbill. et Brotier. Sed jam olim Ursinus corrigebat, *meliora vitæ tempora oratum suæ*, cui parent Toll. Desbillon. Brotier. Heinsius vero *meliora vitæ tempora oratum sibi*, quod recepere Bentleius et Cuninghamus. Etsi vero *meliora tempora* centies occurrunt apud veteres, ut docent exempla a Burmanno adducta, idem tamen recte observat, non semper in eamdem loquendi formulam cogendos scriptores, quum æque recte *melior vita* pro feliciori dicatur, ac *meliora tempora vitæ*. Vid. Burmann. coll. Not. ad vs. 2. Heinsius Ep. VIII, ad Scheffer. etiam volebat *suos*, ut referatur ad *legatos*. Hic versus Guyeto suspectus videtur; nec mihi τὸ *suæ* valde placet. — 3. *eriperet*. Quia in MS. Rem. erat *sesè ariperet*, Gudius conjiciebat *sese eriperet*. Facilis profecto emendatio! Et solet Phædrus usurpare cum *sese*, tum *eripere*. Vid. lib. II, fab. IV, 17, et lib. I, fab. XXVIII, 11. Quam emendationem post Hoogstratanum et Maittar. receperunt Richter. Leonh. Bentlei. Cuningham. Toll. Lallem. Brot. Bipont. Desbillon. Didot. quibus ego lubens accedo. At Burmannus retinuit *abriperet*; nam fide Brot. in MSS. Pith. Rem. et Editt. Vett. ut Rigalt. 2. Fab. Nevel. est, uti *sese abriperet*, quod videtur ortum fuisse a manu emendatrice ex *sese ariperet*. Sic et alibi in eodem Codice variæ ejusdem loci inveniuntur lectiones, ut passim a nobis observatum est. Heinsius, *se subriperet*, quod furtivis magis actis convenire contendit Burmannus, licet emendatio sit facilis ex *sese ab* facere, *se sub*. Scheffero placebat, *hominum e contumeliis*, quod usitatius esse dicit, ut Cicero dixit *e complexu parentum abreptos filios*. Sed æque recte dici potest *abripere contumeliis*, quemadmodum Sueton. August. 17, *simulacro D. Julii abreptum interemit*. Maittarius dedit, *ut sese eriperent;*

Fab. XVII. *Canum legati ad Jovem.* — 2. *Melioris vitæ tempus.* Usurpant prisci scriptores *bonam vitam* pro felici, *malam* pro infelici. Plaut. Cas. IV, iv, 17 sq. « bonam vitam mihi dedisti, hujus quum copiam mihi fecisti. » Senec. Ep. 123 post med. « una felicitas est bona vita. » Laudat etiam Burmann. Ovid. in Ibin 441 : « dumque redire voles ævi melioris in annos. » Ita « mala vita; » Ovid. ex Pont. I, ix, 31, teste eodem. Desbillonius ad h. l. observat : « *melioris vitæ tempus* quid est aliud, nisi tempus vitæ olim felicioris? Si auctor dicere hoc voluit, non satis recte commentus est; si noluit, inepte scripsit. « Equidem hoc non video; quum Phædrus, ut bene vidit Schefferus, intelligat tempus, quo feliciorem vitam possent vivere, quam adhuc licuerat. Quomodo enim probabitur, vitam canum olim fuisse feliciorem?

3. *Ut sese eriperet contumeliis.* Vid. V. L. ad h. v. it. ad lib. I, fab. XXIX, 2. Sed vulgatum *abriperet* Burmannus refert ad singularia Phædri. Confer tamen Var. Lect. ad vs. 3, fin.

Furfuribus sibi couspersum quod panem darent,
Fimoque turpi maximam explerent famem.
Profecti sunt legati non celeri pede,
Dum naribus scrutantur escam in stercore.
Citati non respondent. Vix tandem invenit

Danet. *uti se abriperent.* — 4. *conspersum quod.* Heinsius *confertum qui.* — 8. *Ci-*

4. *conspersum.* Commixtum. Vid. de hoc pane Pignotinm de Serv. p. 252 sq. *Hoogstrat.* Neveleto *panis sordidus,* ut est ap. Plautum (Asin. I, II, 16, coll. Juvenal. V, 11, ibique Vet. Schol.) Nonins appellat *acerosum,* quia est ex paleis acereve. *Scheff.* Recte hoc Schefferus et Hoogstratanus explicuerunt. Et Nonnius etiam de re cibaria, lib. I, 6 (p. 20), esse *Acerosum* panem dictum a Nonnio Marcello docet. Apud quem, « Acerosum panem farre minus purgato, nec sordibus a candido separato, dicendum veteres putaverunt: » quæ verba videntur vitiosa et legenda, « panem e farre minus purgato, nec sordibus a candido separatis. » Nam e farre fuisse apparet ex Lucilii loco, ubi *far acerosum* vocatur, et Fest. *Canicas*, quas *furfures ex farre* explicat; sed alii ex panico fuisse panem hunc tradunt, et *Apludam* dictam. Festus. « Aplnda est genus minutissimæ paleæ frumenti, sive panici. » Vide Gellium lib. XI, cap. 7. *Burm.* Cl. Sattler. *Kleienbrod.*

5. *turpi*, fœdo, sordido, Cic. Off. I, 34, jungit *turpis* et *fœdus.* Virg. Æn. lib. V, 358: « membra turpia fimo. » Sattler. vertit *ekelhaft.* — *explerent.* Explere cogerentur, scilicet canes. Quum diserte dicatur, homines canibus dare panem, furfuribus commixtum, inde non potest colligi, quod volebat Rittershusius, veteres canes stercore pascere solitos fuisse; immo vero fimo famem explere dicuntur, quia ad hoc genus erant propensi. Cf. Scheffer. ad h. l. et Not. ad lib. I, fab. XXVII, 11. Addita hæc ad augendam injuriam, quod bene monet *Tzschucke* V. C.

6 sq. *Profecti sunt legati non celeri pede.* Apte propter famem. *Tzschucke.* Schefferus et Burmannus post *pede* mallent distinctionem ponere, et reliqua sic continuare: « dum naribus scrutantur escam in stercore, citati non respondent. » Ita quoque distinguunt Bipontini. Sed fortasse vs. 6 et 7 melius junguntur. Cl. *Lange* incertum esse statuit, utrum vs. 7 cum 6 an cum 8, conjungendus sit. — *scrutantur escam in stercore.* Conf. lib. I, fab. XXVII, 11; Martial. lib. I, 84. Bipont.

8. *Citati non respondent.* Vocati, ut illis quasi senatus daretur, solemni præconis, Mercurii, voce, exemploque veteris aulæ, si convenire vellent regem, ut nunc facerent; non sunt præsto, non comparent. Latinissime dictum. Est formula juris, qua *respondere*, scilicet ad vocem præconis, dicuntur rei, qui in judicium citati comparent. Laudant Interpp. Cic. Verr. I, 1: « Verrem altera actione responsurum non esse, » i. e. non præsto

Eos Mercurius, et turbatos attrahit.
Tum vero vultum magni ut viderunt Jovis,
Totam timentes concacarunt regiam.

tati. Heinsius *citatis*, nullo sensu. — 9. *Eos Mercurius et turbatos.* Heinsius *reos*, sed admodum improprie *rei* dicuntur hic legati. Malim, *Eos Mercurius, sed turbatos attrahit;* ut mox vs. 19, et de eleganti usu τοῦ *sed* vid. ad Petron. cap. 128.

futurum in judicio. Gell. XI, 1: « M. Terentius citatus neque respondit, neque excusatus est. » Suet. Ner. 44: « mox tribus urbanas ad sacramentum citavit, ac nullo idoneo respondente, certum dominis servorum numerum indixit. » Sueton. Aug. 38; Cic. I, Att. 16. Conf. Brisson. de Form. ant. lib. V, p. m. 470, et Ernesti Clav. v. *citare*. Hisce adde loca Rittershusio notata. Sed istæ fori formulæ difficultatem objiciunt. Nusquam enim legitur, legatos adeundi veniam petiisse, ut vs. 21, adeoque nec citari poterant, nec dici respondisse. Itaque Meursius et Faber suspicantur, excidisse quædam post versum 7 nisi quis cum cl. Tzschuckio velit putare, id quod censent excidisse, intelligi debere ex initio; aut, quod alii volunt Phædrum brevitatis studio omisisse, canes post adventum ut admitterentur, petiisse. Non alienum videtur h. l. notare utriusque verbi *citare* et *respondere* usum in delectu militari, ubi *respondere* dicuntur, qui militiam non detrectant. V. Ernesti Clav. v. *respondere*. Etiam milites, qui non præsto sunt, quum nomina prælegantur, dicuntur *non respondere*. Hinc Liv. VII, 4: « virgis cæsis, qui ad nomina non respondissent. » Sattler.: *Zur Audienz geladen, stellten sie sich nicht.* Ceteroquin accedo clar. Tzschuckio, ad h. l. observanti: « reliqua eleganter et cum delectu, sequentia etiam passim lepide, quanquam sordibus admixtis. »

9. *turbatos.* Perterritos, confusos (vs. 24) cum adventu Mercurii, tum neglecti officii conscientia. — *attrahit.* Fortius est, quam adducit, nam indicare videtur, vim fuisse adhibitam. Cic. Verr. III, 25: « adducitur a Veneriis, atque adeo attrahitur Lollius. » Adde Verr. II, 1, init.

10. *Tum vero.* De hac particula v. Tursell. pag. 1307. — *vultum.* Illum nimirum, quo Homerus eum descripsit, et quo magistro imaginem ejus Phidias expresserat. Vid. Val. Max. III, VII, ext. 4, quem ideo hic in fabula humili Phædrus memorat, ut risum moveat (quæ altera dos fabularum), et forte illudat opinioni vulgi. Qui enim non ita terreret vultu suo Jupiter canes, ut concacarent regiam, quum etiam in concilio deorum placido vultu omnia concuteret, ut ait Statius, Theb. I, 202, et apud Livium XLV, 28, Paullus Æmilius: « Olympiæ Jovem velut præsentem intuens motus animo fuerit. » *Burm.* — *magni Jovis.* Perpetuum Jovis epitheton. Ovid. Art. Am. I, 714, et ita Græcis μέγας, ut multis Jac. Gronov. in Diss. de voce μέγας ostendit. *Burmann.* Vid. mox vs. 13 et quæ loca laudat Schefferus. Cf. Excurs. XIX ad h. v.

11. Simile quid de Æthonte narrat Martial. XII, 77.

Propulsi vero fustibus, vadunt foras :
Vetat dimitti magnus illos Jupiter.
Mirati, sibi legatos non revertier,
Turpe æstimantes aliquid commissum a suis,

Burmann. — 12. *Propulsi vero fustibus.* Heinsius *propulsi ut vero.* Harius, quia *vero* modo processit, *propulsi ne sint fustibus*, sed quænam hæc sermonis scabrities? certe debuisset dicere, *ne propellerentur.* Quare si quædam interciderint, ut viri docti suspicantur, non offendere poterit repetita vocula *vero*, præcipue quum versu eodem *magni* epitheto ornetur Jupiter, et vs. 13, iterum; vel si audaciori esse liceret, et conjicere illud *vero* depravatum esse ex *ergo*, legerem, *Ergo propulsi fustibus. Burmann.* In repetitione particulæ *vero*, quæ nonnullus offendit, non quærendam esse rationem emendandi, vel intelligi potest ex iis, quæ notata sunt ad lib. IV, fab. V, 41, ubi vid. V. L. — *vadunt.* Cuninghamus *ruunt foras.* Ita invenias in Edit. Didot. stereotypa. — 14. *mirati sibi.* Toll. *mirati illi*, scilicet canes. — 15. *æstimantes.* Bentleius mallet *autumantes*; sed ducet

12. *Propulsi... vadunt.* Notanda vis verbi *vadere*, quod hic celeritatem notat; v. Cuperi Observ. I, 2, p. 17, et quæ notata sunt ad lib. III, x, 26. Hinc apte cl. Sattler.: *mit Prügeln fortgetrieben, liefen sie davon.* Itaque Hario τὸ *vadunt* immerito nimis segne videtur. Vid. uberiorem Burmanni ad h. l. disputationem.

12... 17. Bothius h. l. ita exhibet:

Propulsi vero fustibus evadunt foras.
Vetat dimitti magnus illos Jupiter :
Post aliquod tempus alios adsciri jubet.
Mirati illi, legatos non revertier,
Turpe autumantes aliquid commissum, ut suos, etc.

13. *Vetat dimitti.* Rursum excidisse versum putat isto loco Meursius. Ego contra sentio. Vult, ejectos putidos istos canes, quum venissent e regia, præ metu ae pudore penitus voluisse abire; sed Jovem iratum præcepisse suis, ne dimitterent, et abire ipsos paterentur sed tenerent in custodia. Itaque statim quum exissent sunt retenti. *Scheff.* Canes propulsi ex regia Jovis *vadunt foras*, i. e. extra conspectum Jovis, sed ne redirent ad suos, vetat dimitti Jupiter: nihil ergo hic deesse patet, et satis manifesta est ratio, cur Jupiter eos jusserit custodiri, qui concacarant regiam. Recte hæc cepit Schefferus; non exsequitur, ut toties dixi, minima Phædrus, qui brevitatem amat, et necessaria modo narrat. *Burmann.* Etiam Freinshemius recte nihil censet deesse. Idem monet ad vs. 14 et 17 quibus in locis Meursius, ut solet, lacunas videbat. Sattler.: *Auf Zeus Befehl bekamen sie Arrest.*

14. *Mirati*, scilicet canes, qui miserant legatos. Ita sententia est integra, nec est, quod aliqua deesse putes. — *sibi.* Observante Scheffero hæc vocula abundat. Laudat vero Ger. Adelph. V, VIII, vs. ult. Cic. Att. I, 14: « Hic tibi rostra Cato advolat; » et supra lib. III, fab. VII, 27, sed non abundat ista vocula, immo vero habet significationem anxiæ exspectationis. V. Exc. XIX ad h. v. Alii explicant, ad se. — *revertier.* Cf. lib. V, fab. VII, 17.

15. *æstimantes.* Hoc verbo pro *existimantes* sequiores uti, testatur

Post aliquod tempus alios adscribi jubent.
Rumor legatos superiores prodidit.
Timentes rursus aliquid ne simile accidat,
Odore canibus anum, sed multo, replent.

Burmannus, hujus verbi vim esse, non animo modo putare, arbitrari, sed sive voce, sive scripto seotentiam suam prodere. Conf. tamen Cicer. Or. 49, fin. Cl. Tzschock. conjicit *extimantes*, quod passim Codices io bonis auctoribus; Sanadon. *æstimarunt*, fide Brotierii; Cuninghamus, *Turpe quid existimantes c. a s.* Sed oil motaodum, quom *æstimare* hoc sensu Latine dici possit. Vid. ad lib. III, fab. IV, 5. Guyeto hic versus addititius videtor. — 16. *adscribi*. Qoum in MS. (Remeosi v. Gud.) legator *adsciri*, Gudius, quia hoc innsitatius videbatur, *adscisci* (in priorum legatorum locom) rescribebat. Heinsius et Bentleius (etiam Bipontini) *adsciri* tuentur, sed onllo exemplo; quum illud verbom frequentius de iis, qui sibi socios adsumunt, quam de civitate, quæ legatos oovos mittit et addit veteribus, poni soleat. Sic apod Virg. Æn. XII, 38, ita *adsciscere*, quantum ego quidem novi, plerumqoe de eo, qui alium adjungit sibi, ot Ovid. Fast. IV, 883, et ita deos sibi *adsciscebant*. Vid. Heins. ad Ovid. Metam. XV, 624. *Adscribere* vero alios prioribus, magistratoum, aut aliorum opus est, qui ipsi non snot inter eos, qoibus adscribunt alios. Sic erant milites *adscriptitii*, qui et *accensi*, v. Fest. Sic cives, coloni novi adscribebaotor veteribus, et similia passim obvia. Hæc verba spectant rem, adhoc in senatu canum actam, qui prioribus non redeuntibus addi et adscribi novos jubet. *Burmann.* — 17. Desbillonius hunc versum parenthesi includit et præponit versui 16. — *Rumor*. Bentleios *venter* reponit, sine ulla auctoritate Codicis, quare Harius eum acrius castigat. Et sane mira esset locotio, *venter prodidit legatos*, pro, odor ex stercore ortus.... Deesse alii hic putant versum, sed, si unquam, hic deberet hians senteotia fulciri et scribi, *Rumor legatos ut priores prodidit*, ubi parva est vulgatæ lectionis mutatio. *Burmann.* Magno placet opere ista Burmanni conjectura, recepta a Cuoinghamo. — 18. *Timentes*. In Rigaltii (etiam Neveleti) Editione est *timentibus*, ut rumor fœdi facti, a prioribus commissi, venerit ad secundos legatos. Sed tunc versus laborat, cui succurrit Scaliger. legendo *rursum* pro *rursus*. Sed nobis vulgata placet. *Burmann.* Editio Rigaltii 2, *timentes habet.* — *aliquid*. Heinsius *ne quid simile rursus*. — 19. *multo*. cl. *Tzschucke*, sed v. ad lib. III, fab. IV, 5.

16. *adscribi* superioribus illis, antea missis ad Jovem, pro *adsociari, adjungi* (*zuordnen*). *Scheff.* Translate a tabulis censoriis, quibus novi adscribuntur cives. Eleganter. Horat. III, Od. III, 35, *de Schirach.* Versu 12 seqq. notanda Asyndeta, dum ad narrationis summam festinat. *Tzschucke.*

17. *Rumor.* Fama, per regiam Jovis sparsa, ut lib. V, fab. V, 11, et lib. V, fab. VII, 20, et inde in terram dilata, quæ narrabat fœdam priorem legatorum turpitudinem. *Burmann.* — *superiores.* Priores illos, fustibus propulsos. — *prodidit.* Aperuit, notum fecit, quam turpiter se in Jovis regia gessissent. Notant hic iterum lacunam. Nempe deest, dum hoc faciunt, dum jubent adscribi alios, interea rumor hæc prodidit. Sed jam ante monui, connexiones istius modi omittere nostrum, studio brevitatis. *Scheff.*

18. *aliquid simile.* Vid. vs. 11.

19. *Odore.* Odoriferis aromati-

Mandata dant, legati mittuntur, statim
Abeunt. Rogantes aditum, continuo impetrant.
Consedit genitor tum Deorum maximus,
Quassatque fulmen : tremere cœpere omnia.
Canes confusi, subitus quod fuerat fragor,

Nescio, cur *spurco* malit Bentleius, quum contrarium velit Phædrus. Egregia vero ratio emendandi peccata priorum, qua Harius utitur, qui ubi hanc emendationem spurcitiæ damnavit, legit, *sed nimio*. Sed qua auctoritate hoc nititur, aut ad quid necesse? an *multus* odor non sufficit eorum consilio? stultitia vero potius canum debuerat notari, quum stercus, odore mixtum, gravius olere sola et mera merda soleat. *Burmann.* qui laudat Martial. I, Ep. 88, et III, 55. — 20. Vid. Exc. XIX, ad h. v. — *legati.* Schefferus mallet *legatis*, quod jungit τοῖς *mendata sunt.* — 21. *Abeunt.* Vulgo *adeunt;* at recepi facilem Schefferi emendationem, quam etiam receperunt Hoogstrat. Richter. Leonhard. Lallemant. Jacob. Didot. et placet Gudio et Burmanno. Vid. Exc. cit. ad vs. 20, in fin. Heins. *vadunt*, e conjectura. — 24. bus. Laudat Gronov. Cic. Verr. IV, 35 : « thure odoribusque incensis usque ad agri fines prosecutas esse. » Adde Col. XII, 20, 5, ubi præcessit *aromata*. Et sic alibi sæpe, sed pluralis hoc sensu usitatior. — *sed.* De eleganti hujus particulæ usu v. Burm. ad Petron. c. 128, ubi laudatur Sen. Herc. Fur. 724 : « Vultus est illi Jovis, *sed* fulminantis; » it. vs. 1177, et Mart. I, 118. Dixit autem *sed multo*, pro, *et quidem multo*. Notat Gronov. locum Plaut. Rud. III, v, 20 : « affer duas clavas. *L.* clavas? *D.* sed probas. » Cf. Anton. *de Rooy.* Animadvers. Crit. in Mart. p. 30 sq. — *sed multo.* Bothius, *sedulo;* et mox

Mandata dantur, dimittuntur : hi statim
Adeunt : rogantesque aditum, continuo impetrant.

20. Notanda Asyndeta hoc et sq. versu. Vid. ad vs. 16, et ad lib. IV, XXI, 16. — *Mandata dant.* Vid. ad lib. I, fab. II, 26. Locutio sollemnis de legatis. — *mittuntur*, scilicet a canibus ad Jovem.

21. *Rogantes aditum.* Sattler. : *sie verlangten Audienz.* — *impetrant.* Vid. ad lib. IV, fab. XV, 1.

22. *Consedit.* Bene tanquam rex et judex. Virgil. Æneid. VII, 169. *Scheff.* Apte *consedit;* proprie enim judices *sedere* dicebantur. Vid. ad lib. I, fab. X, 6. *Schw.* Vid. quæ nos de Jovis fulgeratoris habitu annotavimus c. XIV, Jovis Καταϐάτου. *Burm.* — *genitor Deorum.* Cf. lib. III, fab. XVII, 10, et lib. I, fab. II, 13.

23. *Quassat.* Eleganter. Cl. Sattler. : *schwang den Blitz.* Alii Jovem dicunt fulmina jacere, emittere, torquere, spargere. — *tremere cœpere omnia.* Compara Virg. Æn. X, 115.

24 sq. *confusi.* Perterriti. Nam quia subito factus est fragor ex concusso fulmine, ideo, ut ex re inopinata, vehementer perterriti sunt. Vs. 9 dixit *turbatos.* — *fragor.* Quid *fragor* sit proprie, docet nos, ex ipsa naturæ doctrina, Senec. lib. II, Nat. Quæst. c. 27 : « Talia eduntur tonitrua, quum globata dissolvitur nubes, et spiritum, quo distenta fuerat, emittit : hoc proprie

Repente odorem mixtum cum merdis cacant.
Reclamant omnes, vindicandam injuriam.
Sic est locutus ante pœnam Jupiter:
Legatos non est regis non dimittere,

Conf. Excurs. XIX, ad h. v. — 25. *mixtum*. Gudius in MS. suo, i. e. Pith. *mixto* se invenisse testatur, sed Neveletus ex eodem Codice edidit *mixtum*. Quæ scripturæ diversitas ejusdem Codicis ejusdemque loci hic erat notanda. Bentleius edidit *mixtis*. Perperam. — 26. *Reclamant*. Bentl. ut *clamant*; Cuninghamus *proclamant*, e conjectura uterque. — 27. *Sic*. Scheff. *hic*; Walch. *hinc*. Nescio quid sit difficultatis in vulgatu, quod non cohærere crediderunt viri docti, quum Phædri ille mos sit, et sequenti orationi et ipsis verbis Jovis rectius *sic* præcedat, i. e. hoc modo, his verbis, quam *hic* pro *tunc*, vel *hinc*, pro postquam omnes reclamassent, vel pro *ideo*; quia tunc tamen intelligi debet *hic* vel *hinc* locutus *sic* est Jupiter. *Burmann*. Gudius: *Hic ast locutus*, de particula *ast* non pauca congerens; sed vix persuadebit, Phædrum ita scripsisse. Cuninghamus: *At sic locutus ante pœnam est Jupiter*. Tullius: *Tum sic locutus ante pœnam est Jupiter*. Ouveringius: *His est locutus*. Vid. P. III, Phædri p. 175. — 28. In MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. ordo est paullo turbatior: *Non est legatos regis non dimittere*. Hinc Maittar. Hoogstrat. Lennhard. Lallemant. Brotier. Desbillonius, alii ediderunt: *Legatos non est regis non dimittere*, præeunte Gudio. Hisce ego obsecutus sum. Burmannus lectionem Codicum retinet. At Bipontini, quibus accedit clar. *Jacobs*, *Schw*. Vulgo *ante*: insulse. Loco suo mota est, propter metrum conjunctio, ut Prol. I, 5. *Bothe*. Accedit Censor doctus cit. — *ante pœnam*, scilicet dictam, statutam. Sattler.: *vor der Execution*.

fragor dicitur subitus (unde et hic *subitus* posset defendi) et vehemens, quo edito concidunt homines, et exanimantur: quidam vero vivi stupent, et in totum excidunt sibi, quos vocamus attonitos. » Cui consentit Livius XXI, 58: « tum vero ingenti sono cælum strepere, et inter horrendos fragores micare ignes. Capti auribus et oculis, metu omnes torpere. » *Burmann*.

25. *odorem*. Vid. ad vs. 19.

26. *Reclamant*. Bene explicant Schefferus et Burmann. iterum clamant, ut nuper fecerant, quum priores legati sic se gessissent, vehementer clamant, repetunt clamorem. Hoc sensu legitur apud Val. Flacc. III, 596, ubi v. Burm. et VIII, 173. — *omnes*, Dii. Male Albinus *tout le monde*. — *vindicandam*. Vid. lib. I, fab. XXI, 6. — *injuriam*. *Entehrung*, *Schimpf*.

27. *ante*. Bothius edidit *autem*.

28... 34. Ita hunc locum cum Desbillonio constitui, ut oratio, quæ in aliis Editionibus est perturbata et impedita, melius cohæreret, ita quidem, ut versus 28... 31, sint verba Jovis ad deos; versu autem 32... 34, Jupiter sermonem convertat ad legatos secundos, qui paullo ante odorem mixtum cum merdis cacaverant. Cf. Exc. XIX ad hosce versus.

28. *non est regis*. Non decet regem, non licet, fas est regi, legatos non dimittere. Sunt enim sancti et inviolabiles. Cf. Cæs. de B. G. III, 9, et quæ hanc in rem congessit Rittershus. Græcismus notus, observatus jam a cl. Tzschuckio.

Nec est difficile, pœnas culpæ imponere.
Non veto dimitti, verum cruciari fame,
Ne ventrem continere non possint suum.
Et hoc feretis pro judicio præmium.

scribi volunt: *Non regis est, legatos non dimittere.* — 29. Hic versus suspectus videtur Guyeto. — 30. *Non veto.* Bentleius *non volo*, probante Schirachio V. D. in Clav. P. I, p. 195. Editio stereotypa Didoti habet, *Non cito*, post Gudium. — 32. Pro vulgato *sed* reposuit *et.* Ita Desbillonius edidit, sicque Tzschuckius V. C. legi posse censet. Meursius, Walch. Bentlei. qui Jovem hic non legatos, sed collegium deorum alloqui putant, legi jubent, *sed hoc ferent hi pro judicio præmium.* Pro *feretis* Ursinus habet *feretur*; Lallemant. *id vos feretis pro judicio præmium.* Ita olim conjecerat Ouvering. vid. P. III, Phædri, p. 175. Guyetus scribi vult: *Sic hoc feretis per judicium præmium.* Conjiciebat quoque *præ judicio.* De emendatione Gudii, quam etiam amplectitur Broukhus. ad Tibull. lib. I, II, 26, con-

29. Sattler.: *Gesandte zu behalten, ist nicht königlich, Und die Beleidigung zu strafen, ist nicht schwer.*

30. *Non veto dimitti, verum* jubeo *cruciari fame.* Negligentiæ enim poeticæ est, quum plura substantiva, vel infinita copulata verbum commune sequitur, cujus significatio non convenit omnibus, sed proximis tantum. Appellant Zeugma. Vid. *Jani* A. P. p. 270. Quum igitur h. l. verbum contrariæ significationis τῷ *veto* desit, supplendum est *jubeo.* De hoc ellipseos genere videndi, præter Fabrum ad h. l. Græv. Ep. DCLXV, ad Nic. Heinsium in Burmanni Syll. Epp. T. IV, 704; Gronov. Obs. IV, 2, aliique, quos laudat Burm. Adde lib. III, fab. XII, 7. Sed difficultas manet, si Jupiter non vetuerit dimitti, quomodo posteri adhuc legatos exspectare possint, de quo vid. Excurs. XIX ad vs. 30. — *cruciari fame.* Cf. lib. I, fab. XXVI, 9.

31. Proprie et lepide, prout ferebat series. *Tzschuck.* Sensus: ut possint continere ventrem suum. Nimio cibo enim expleti ventrem continere non poterant; quod quo facilius possent, fame cruciantur. Cf. Lindneri V. C. Tentam. Crit. phil. P. II, p. 7; Petron. cap. 47, simpliciter dixit *continere*, ubi v. Scheffer. in Edit. Burm. p. 237.

32. *Et hoc feretis*, scilicet vos canum legati. Bothius: *Sic vos feretis;* sed vers. 34 idem conjicit: *Nunquam carebunt hominum contumeliis*, ut verba respondentis Jovis rito congruant cum verbis legatorum canum; sed conjectura non recepta est in textum. — *pro judicio.* Legatis Jupiter hoc dicit, se formam judicii hodie non observaturum, in quo solebant judices in consilium mitti. *Pro judicio* ergo est, loco judicii. *Burmann.* — *præmium.* Per ironiam ita vocat, non imperatam famem, verum artem illam, qua eos docuit, continere ventrem. *Scheff.* Recte Schefferus per ironiam capit, est enim pœna, ut Ovid. Met. VIII, 503. *Burmann.* Sensus: hanc pœnam dabitis, pro graviore supplicio, quo vos oporteret affici, si caussa in judicium severum deduceretur. Vid. Terent. Eun. V, IX, 27, et quæ notat Broukhus. ad Tibull. I, II, 26. Male hæc intellexit Albinus, propterea casti-

Illi autem, qui miserunt vos tam futiles,
Nunquam carebunt hominis contumelia.
Ita nunc legatos exspectant et posteri.
Novum venire qui videt, culum olfacit.

sules Exc. XIX, in fin. — 33. *vos*. Gud. Heins. Bentlei. Didot. *hos*. — 34. *hominis*. Ita libri scripti; at Scheffer. conjicit *hominum*, Heins. *omni*; sine necessitate uterque. Vid. infra Notas. — 35 sq. Libri scripti et priores Editiones, ut Rittersh. Nevelet. al. habent: *Ita nunc legatos exspectantes posteros, Novum venire quum v. c. o.* Sed Meursius et Bongarsius correxerunt: *Ita nunc legatos exspectantes posteri N. v. quum vident, culum olfaciunt*. Ita edidit Ursinus, nisi quod vers. 36, legat, *Venire quum vident novum, olfaciunt culum*. Nostra lectio Rigaltio debetur, quæ multis placuit. Bentleius: *Ita nunc legatos quisque exspectans posterum Novum venire quum videt c. o. De Schirach* post Gudium et Walchium: *Ita nunc legatos exspectans posteros, N. v. quum v. e. o.* scribens in Clav. P. I, pag. 195. « (puta Caois ἀπὸ τοῦ κοινοῦ) et MSS. recte *posteros* habent nimirum posteriores legatos, quibus anus odore fuerat repleta, nec adhuc dum dimissos. Sed ponunt Gud. et Walch. post *exspectans*, *et*; quia alias metrum non constat. Burmannus mallet legere: *Ita nunc, legatos exspectat qui posteros, Novum venire quum videt, culum olfacit*; edidit tamen, *Ita nunc* legatos *exspectant et posteri, Novum venire qui videt, culum olfacit*. Compara quæ notantur in Exc. XIX, ad vs. 30 et 27 sqq. Cuninghamus: *Novum et venire q. v. e. o.* Ita quoque locum exhibet Editio stereotypa. Equidem quum vs. 35, repugnet vs. 28 et 30, versus duos ultimos obscenos illos et turpes, a nebulone quodam huic fabulæ subsutos esse, cum Burmanno et cl. Langio facile crediderim.

gatus a Burmanno. Conf. Desbillonius, qui auctorem probæ Latinitatis ita unquam esse loeutum vix putat.

33. *futiles*. Cl. Sattler.: *ihr Tropfen*. De hac voce multa congessit *de Schirach*, Clav. P. I, p. 147 seq. *Schw.* Proprie *futilia* vasa dicuntur, quæ rimis hiant, nec liquidum infusum continent. Festus: « futiles dicuntur, qui silere nequeunt tacenda, sed ea effundunt, sicut vasa futilia a fundendo vocantur. » *Gronov.* Ter. And. III, v, 3, ubi v. Donatum. *Burm.* Nota vim vocis *futilis*, qua apte utitur de iis, qui alvum continere non poterant. — *Illi autem*. Quid? illi soli, qui miserunt, non etiam qui missi sunt, hac pœna afficientur? Atque paullo supra cur legati potius, quam alii, jubentur cruciari fame? Nonne fames, quæ canina vocatur, ad Canum genus universum pertinet? *Desbillonius*.

34. *hominis*. Id est humani generis singularis pro plurali, ut supra fab. XIII, 1. Vide etiam supra ad lib. I, fab. IX, 1. *Burmann.*

35. *Ita nunc*. Cf. lib. IV, fab. XIV, 16.

Quid sit consilium fabulæ, divinare vix licet; abstineamus igitur a quærendo. Schefferus Phædrum vs. 35 seq. fabulæ argumentum explicare existimat, seribens: « Vult reddere caussam hujus consuetudinis inter canes, sicut alia fabula in superioribus ostendere caussam vitæ cinædicæ aliarumve pravarum libidinum conatus est. » Sed vide V. L. ad vs. 35 sq. in fin. Præclare etiam monet Harius: si versus postremi gratia totam hanc fœdam fa-

FABULA XVIII.

HOMO ET COLUBRA.

Qui fert malis auxilium, post tempus dolet.
Gelu rigentem quidam colubram sustulit,
Sinuque fovit, contra se ipse misericors.

3. *contra se ipse*. Harius *contra se ipsum*. Sed in his locutionibus, quæ utræque quidem occurrunt, sed altera est elegautior, Burmannus semper scriptos sequi

bulam confinxit Phædrus, otium suum vix ineptius collocare potuit. Burmannus: « Hæc omnia, *inquit*, occultos quosdam forte in sui ævi viros habent aculeos, quos nunc non intelligimus: nam diversa superstitiosorum genera, qui vel Deos adeunt jejuni, sine ullis donis, vel cum ineptis muneribus, ture et nidore sacrificiorum putantes se immundos posse placere Diis, vel qui alios pro se ad Deos allegant futiles et stultos, possent describi. » Sed hæ sunt vanæ conjecturæ. De auctore fabulæ non una est virorum doctorum sententia. Francisco Hario in Epistola critica argumentum tam invenustum ac spurcum videtur, ut totam fabulam libenter a Phædro abjudicaret. Contra Desbillonius vix potest adduci, ut tantam istam tamque ineptam fœditatem ab ingenio Phædri profectam esse concedat. At mihi ob solam fœditatem fabula a Phædro non videtur abjudicanda, etsi probabile sit, eamdem valde esse interpolatam.

Fab. XVIII. *Homo et Colubra*. — 1. Cl. Bothe: *Malis qui fert auxilium*. *Schw.* Vulgo: *Qui fert malis a.* Sed sic *malis*, vox gravissima, in thesi latet. *Bothe.* Placet correctio Censori Lips. — *post tempus*. Subaudiendum *aliquod*, ut fab. præc. vs. 16. Memorat Desbillonius locum Quintil. lib. XI, c. 2, p. 987, Edit. Burm. « Quum in loca aliqua *post tempus* reversi sumus. » Vid. etiam loca Burmanno notata. Verte: *hinterdrein*. Ipsam sententiam compara cum Theocrit. Idyll. V, 37 sq.

2. *quidam*. Fabula græca γεωργὸς; Anonymus Nilantii *quædam*; Romulus Divion. qui multas Phædri locutiones retinuit, *quidam*. — *colubram*. *Colubra* serpens, vivens in aqua. Plin. XXXII, 5, n. 19. Et *colubrum* dici, probant exempla in Gesneri Thes. L. L. Habent etiam Rom. Divion. et Anonymus Nilant. *frigore et gelu rigentem colubrum*. Adde Burm. ad Petron. c. 4, 5, p. 221. Serpentem dici, qui benefacientem lædit, docuit Barth. Adv. XI, 1, teste Burmanno, qui et ita capit dictum Joannis Luc. III, 7, et illa Juvenal. VI, 641.

3. *fovit*. Ex Æsopi et Phædri fabula intelligitur, bono animo et misericordia motum ita fecisse hominem. Scite vero apud Lessingium lib. II, 3, se defendit serpens, quum dicit, se ideo potius a rustico sublatam fuisse, ut cute sua ille poti-

Namque ut refecta est, necuit hominem protinus.
Hanc alia quum rogaret caussam facinoris,
Respondit : Ne quis discat prodesse improbis.

tutissimum recte credit. — 4. *necuit.* In utroque Codice et Pith. et Rem. legitur *nocuit hominem*, probante Guyeto. Vid. Nevel. ad marginem Edit. et Brot. Etiam Salmas. Exerc. Plin. p. 29, b. et in Not. ad Spart. Adr. 20, ubi verba hæc adducit, legit *nocuit*, non *necuit*, simul et locutionem *nocere aliquem*, Latinam bonisque auctoribus, ut Ovidio, Celso receptam esse testans. Etsi vero aliqua exempla afferri possunt, ubi *nocuit* cum accusativo construitur, quod abunde docent Notæ Gudii et Burmanni; viri docti tamen recte probant vulgatum *necuit:* in qua lectione constituenda præiverat Pithœus. Nam oscitantia librarii, qui ignorabat formam *necuit*, facile irrepere poterat *nocuit*. Sed *necuit* dixisse veteres, testantur veteres Grammatici. Vid. Voss. de Anal. lib. III, cap. 20, p. m. 300. Edit. Amstel. in-fol. qui et Libro de Constr. c. 21. p. 399, *nocuit* h. l. damnare videtur. Cf. Burm.

retur. *Ernesti* ad Æsop. fab. CLXX. Proprie, pro, calefecit. Vid. Heins. ad Albinov. Eleg. in Drusum, vs. 96. Et recte finxit hanc fabulam auctor, nam, dum riget frigore serpens pestifera, tuto tractatur, quia tunc venena torpent, quæ calore iterum vim suam recipiunt. Vid. Senec. Ep. 42, et hæc ratio, cur *calida venena* toties poetis dicantur. Sic ap. Ovid. Met. IX, 161, ubi de tunica, Nesseo sanguine imbuta, quam Dejanira Herculi mittit, quæ initio frigida, sed ubi Hercules ea indutus cœpit incalescere, tunc simul, *incaluit vis illa mali*, ut legendum esse credimus. *Burm.* — *contra se ipse.* Schefferus bene explicat in perniciem suam, ut Cic. Att. VII, 5 : « Sero resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. » Latine et eleganter dictum, pro, contra se ipsum. De hoc modo loquendi vid. Burm. ad Ovid. Met. X, 523, et *Ernesti* Rhet. §. 301.

4. *refecta est.* Recreata est. Hoc sensu sæpissime legitur apud priscos scriptores. — *necuit.* Verbum proprium in hac re. Jam olim Schefferus laudavit Ovid. Rem. 421 : « parva necat morsu speciosum vipera taurum, » it. Trist. IV, El. ult. 44, sed Burmannus Ovid. Met. III, 49. Cf. V. L. *Schw.* Putat Valla, non in usu esse verbum hoc, nisi ubi sermo sit de certo mortis genere. Et profecto ita Ennius : « hos pestis necuit. » Sed tamen vel hic locus docet, Priscianum (lib. IX) rectius ostendere, usurpari de peremto quovis violento modo. *Scheffer.* — *protinus.* Apte, ad notandam malam gratiam, quam refert homo. Rectius hic Phædrus finem imposuisset fabulæ.

5 sq. *Hanc alia quum rogaret.* Per *hanc* intelligenda colubra, quam rogat alia colubra, cur id fecisset. Sed inepte colubra contra se sententiam pronuntiat, et se ipsa *improbam* vocat, adeo quidem, ut Phædrus sicut in aliis fabularum suarum locis, ita h. l. dormitasse credendus sit, quemadmodum olim notavi. Vide etiam supra cl. *Jacobs* in Observatt. in Phædrum; coll. Exc. XX ad h. l. *Ne quis discat prodesse improbis.* Quia, ut ait vetus Epigramma incerti auctoris lib. I, Anth. εἰς εὐχαρίστους καὶ ἀχαρίστους·

Ἡ χάρις ἀλλάξαι τὴν φύσιν οὐ δύναται. *Rittershus.* Quod docet malis non bene esse faciendum, idem longe ante ipsum docuerat Ennius, quem Cic. Off. lib. II, 18, tanquam præclare locutum, laudat dicentem: « Benefacta male locata malefacta arbitror. » Talem illiberalem philosophiam ferebat eorum temporum conditio. *Desbillon.* Comparanda sententia Senecæ, quam affert cl. *Weinzierl*: « majoris est beneficii beneficium quod præstatur indignis... » Malæ notæ versiculi, nam et frigide repetitur initialis fabulæ sententia; et frigide quærit altera colubra, quod per similem suam naturam scire poterat; deinde *hanc* dubium ad caussam, an *colubram* referendum sit, et lusce dictum istud: Ne quis *discat* prodesse improbis. *Bothe.* — *improbis.* Vocat *improbos*, quos vs. 1, *malos* appellaverat. Differunt tamen hæ voces. *Improbus* enim *malo* est intolerabilior. Sallust. Jug. 31 fin. » bonus tantummodo segnior fit, ubi negligas, at malus improbior; » qui locus Burmanno debetur. Vid. Strodtmanni Centur. different. apud Latinos vocum in Act. Soc. Lat. Ien. Vol. II, p. 74. Cl. Sattler. h. l. ita expressit: *dass man sich hüte, Bösewichtern wohl zu thun.*

Quem Phædrus hac fabula notaverit, fateor me nescire. Burmannus: « suspicari, *inquit*, aliquis posset, si post Tiberii tempora scripsit Phædrus, Caligulam intelligi, quem lib. I, fab. II, sub *Hydro* latere multi credunt. Hanc vero belluam foverunt ipse Tiberius, et Macro et Ennia, quibus pro meritorum gratia cruenta mors persoluta est. Sueton. Cal. 26 et latius Tacitus Ann. VI, 45 sqq. ubi Macronem, *Gratiam C. Cæsaris nunquam sibi neglectam, acrius in dies fovisse* dicit. Tiberius vero *prædicabat, se natricem educare populo Romano.* Sueton. Cal. XI cui etiam maturasse mortem creditur. » Quam conjecturam parum puto esse probabilem. Liber quartus enim fabularum, post mortem Caligulæ, regnante Claudio scriptus mihi videtur. Neque etiam lib. I, fab. II, Caligulam sub *hydro* latere putaverim. Vide quæ passim in Vita Phædri et lib. I, fab. II, hanc ad rem notata sunt, additis iis, quæ observantur ad lib. IV, fab. II, 21. Forte tangit poeta ingratum, de quo bene fuerat meritus, sed qui pro benefactis malam retulerat gratiam.

Eamdem fabulam narrant, Æsopus fab. CLXX, p. 129, Hauptm. et p. 128, Ernest.; Gabrias, i. e. Ignatius Diaconus fab. XLII, in Neveleti Mythol. Æsop. p. 379; Anonymus Nevelet. fab. X; Anonymus Nilant. fab. XI; Romulus Div. et Ulm. lib. I, fab. X; Lessingius lib. II, fab. III; Hagedornius, lib. I, p. m. 54, fab. *der Bauer und die Schlange*; Fontanius denique lib. VI, fab. XIII. Vide etiam fab. IX, hujus libri et lib. IV, fab. XI, 16 sq. Ceteroquin Iambi, qui, teste Gudio, citantur ab Andr. *Chiocco* in Museo Calceolariano Veronensi Sect. III, p. 326: « Sinu fovebat quidam agricola viperam, etc. » non tam e Phædro, quam e græca Æsopi fabula expressi mihi videntur. Vid. Not. ad vs. 2.

FABULA XIX.

VULPIS ET DRACO.

Vulpis, cubile fodiens, dum terram eruit,
Agitque plures et altius cuniculos,
Pervenit ad Draconis speluncam intimam,
Custodiebat qui thesauros abditos.
Hunc simul adspexit: Oro, ut imprudentiæ

1. *Vulpis.* MS. Per. *vulpes.* Vid. V. L. ad lib. I, fab. VII, 1. — *eruit.* Guyetus legit *ruit*, i. e. fodit; sed vindicat Burmannus vulgatum ex Ovid. Fast. IV, 404. Senec. N. Q. III, 30. — 2. *plures.* MS. Per. *pluris.* — 3. *intimam.* Sic olim edidi e Cod. Perott. probantibus Censore docto in A. d. B. tom. 52, pag. 192, et Cl. Tzschuckio. Secuti Brotier. Jördens. V. V. Cl. Cl. Ita e conjectura reposuerat Bentleius, firmata deinde Codice Per. Vulgo legitur *ultimam;* sic enim habent MSS. Pith. Rem. et Edit. vet. Quod si quis retinere velit, ut præter alios retinent Bipontini et Desbillonius; neque de ultima parte speluncæ Burmannus vult intelligi, quemadmodum Schefferus explicabat, cui obsequitur Desbillonius, vid. Terent. Phorm. act. I, sc. IV, 38, neque enim Hoogstratano capi pro prima, ut *sanguinis ultimus auctor.* Conf. Not. Alii legunt *ultimo;* ita Heinsius, laudans Salmas. Exerc. Plin. 56, c. Alii, ut Scheffer. Hoogstrat. Gud. Walch. Richter. Leonhard. Sanctoroc. *ultimum*, pro *tandem.* — 5. *Oro ut.* Ouveriogins, *oro, ait.* Vid. Not.

Fab. XIX. *Vulpis et Draco.* — 1. *cubile.* Vid. ad lib. I, fab. XIX, 9.

2. *Agit.* Proprium in hac re verbum, pro, ducere, propellere. Laudant Cæs. B. G. lib. III, 21, Cic. Off. III, 23; Liv. V, 19: « plures altius cuniculos. » Meatus subterraneos. Sattler.: *viel tiefe Gänge.* Locis, paullo ante citatis, adde loca memorata Desbillonio, qui de cuniculis varia congessit; it. Varr. de R. R. lib. III, c. 12, ad quem loc. videndus Schneiderus, V. C.; Plin. H. N. lib. VIII, c. 55; Martial. lib. XIII, 60, et quæ olim notavimus in Not. ad h. l.

3 seq. *Draconis.* Dracones hinc discimus jam olim habitos custodes defossarum, aut reconditarum opum, sicut et hodie vulgo credunt. Sic de vellere aureo, sic de pomis aureis Atlantis traditum, ut ex Ovidio (Met. VII et III) liquet. Festi breviator: « dracones ἀπὸ τοῦ δρακεῖν dicti, quia ea caussa incubantes eos thesauris custodiæ caussa finxerunt antiqui. » *Scheffer.* — *intimam*, i. e. profundissimam, maxime remotam a superficie terræ, ad quam post plures cuniculos alte actos pervenit tandem vulpes. Hanc interpretationem postulant *altius acti cuniculi* et *tenebræ*, vers. 10. *Burmann.* Non id agitur, ad *intimam* speluncam draconis pervenisse vulpem, sed *postremo* ad eam pervenisse; itaque recte habet vulgata (*ultimam*). *Bothe.*

5. *Hunc.* Draconem. — *Oro.* Eleganter, velut timens. Ter. Heaut. IV, 1, 10: « primum te hoc oro, ne quid credas me adversum edictum

Des primum veniam; deinde, si pulchre vides,
Quam non conveniens aurum sit vitæ meæ,
Respondeas clementer. Quem fructum capis
Hoc ex labore, quodve tantum est præmium,
Ut careas somno, et ævum in tenebris exigas?
Nullum, inquit ille, verum hoc a summo mihi

Tull. in P. III, Phædri p. 176. — 7. *meæ*. Praschius legendum censet *tuæ;* sed recte Schefferus tuetur *meæ*. Vulpes enim de se ipsa loquitur, veluti amoliendæ suspicionis gratia, quasi diceret : nosti satis, hoc non esse institutum meum, ut cumulem mihi opes, quæ rapto vivo. Itaque quod quæsitura sum, non ideo facio, tanquam tibi invideam hoc aurum, ipsaque velim habere. — 8. *capis*. MS. Per. *rapis*. — 9. *quodve tantum est*. *Tanti* Scioppius et Heinsius : quod huic loco minime conveniens, ut recte Schefferus; sequitur enim *nullum*, quod respondet τῷ *tantum*, non *tanti*. Et præterea tolerabilior correctio Bentleii, abjicientis particulam *est*. Sed tamen, emendationis nulla quum sit necessitas, nihil novamus. Lib. II, fab. III, 6. Ter. Phorm. act. V, sc. II, 6. Deinde ut *tantum* hic Phædrus, ita Ovid. II, ex Pont. VIII, 11, *præmia quanta Dii! Burm.* MS. Pith. vitiose *quod ventum*. v. Gud. — 11. *a summo*. MS. Per. *ab summo*. Ita Cuningham.

tuum facere ausam. » Plane simili exordio. *Scheff.* Hac formula centies utitur Petronius. Vid. ad cap. XLV init. et LXI, et alibi. *Burm.* — *imprudentiæ*. More Phædri pro imprudenti, inscio.

6. *Des veniam.* Eadem locutio, sed alio sensu, occurrit lib. I, fab. XXII, 5. — *si vides*. Vides enim. Ita clemens responsum sibi parat. *Tzschucke*. De particula si, pro siquidem, quandoquidem, v. Tursell. p. 1187, et Notas Schefferi. — *pulchre vides*. Probe intelligis. Eodem sensu τὸ *pulchre* legitur Epil. III, 35, fab. sq. et lib. III, fab. XIII, 4. Etiam Cic. ad Div. X, 23 : « Lepidum pulchre noram. »

7. Sensus : Quam ego ad vitæ meæ rationem auro non indigeam. Vult enim a se removere suspicionem, sese venisse auri eripiendi caussa. Rittershusio *vitæ meæ* est, mihi, ut Plautus dixit *ætati tuæ*, pro, *tibi*. Cf. lib. I, fab. XXVII, 1.

8. *clementer*. Placide; naturæ timentis apte. De bestiis quoque usurpasse hanc vocem veteres, exemplo esse potest locus Gellii lib. V, 14 : « Leo eaudam *clementer* et blande movet. »

9. *quodve tantum est*. Observat cl. *Bothe* contra Bentleium, retinendum esse τὸ *est*, quum illo varietur oratio.

10. *careas somno*. Fingi dracones vigiles, jam observatum Scheffero, qui citat Ovid. Metam. VII, 149 : « Pervigilem superest herbis sopire draconem. » Hinc Ovid. Met. IX, 190, draconem vocat *insomnem*. Hisce adde quæ canit Ovidius de dracone, aureum vellus custodiente, Her. XII, 49, 101. *Carere somno* autem avari est; v. Hor. I, Sat. 1, 76 sqq. — *ævum exigas*. Transigas. Eamdem locutionem habes apud Ovid. Met. XII, 208, et Virg. Æn. VII, 776. Sed *ætatem exigere* dixit Plaut. Cas. II, v, 12, et Cic. Tusc. I, 39. Cf. lib. I, fab. XXXI, 7.

11. *hoc*. Intellige, carere somno

Jove attributum est. — Ergo nec sumis tibi,
Nec ulli donas quidquam? — Sic fatis placet. —
Nolo irascaris, libere si dixero:
Diis est iratis natus, qui est similis tibi.

et in tenebris ævum exigere; non enim aurum eum Burmanno intellexerim; cui tamen et illud non displicet. — *summo*. Modo fab. XVII, *magnum* vocavit; sed et hoc epitheton proprium, et sæpe in codicibus permutatum cum *magno*. Vid. ad Ovid. Fast. I, 608, et II, 592. *Burmann.*

12. *attributum*. Nolim accedere Scheffero, qui explicat injunctum, impositum, velut munus peculiare. Rectius enim eo sensu capit Burmannus, quo *attributa*, i. e. assignata *pecunia* dicitur apud Livium et Ciceronem. Vid. Liv. XL, 46, extr.; Cic. Verr. I, 13, Pis. 35, et Commentatores ad Cic. Att. V, 4. Sattler. : *Das hat mir Zeus zur Pflicht gemacht.* — *Ergo*. Verba vulpis, quibus draco respondet, *sic fatis placet*. Cetera quoque vulpis sunt, dialogistice, omisso tamen illo *inquit*, ut sæpe antea. *Scheff.* — *sumis tibi*. Aliquid, h. e. capis in tuos usus. Plaut. Bacchid. IV, IV, 14... 16. *Scheffer.*

13. *donas*. Gudius apte affert locum Martial. lib. XII, Ep. 53. Rittershusius vero similem fabulam de cane in præsepi, qui fœnum, cui incubat, nec ipse esse potest; bobus tamen invidet ac denegat. — *Sic fatis placet*. Ita ubi caussæ latebant. *Tzschucke*. Responsio draconis, ut solebant veteres, rejicientes in necessitatem, quæ vel excusare nequibant, vel nolebant. Paris ap. Ovid. Ep. XVI, 41 : « sic placuit Fatis. » Etsi Tiberius hic a poeta intelligitur, decore hoc ipsi respondetur, qui *plenus persuasionis* erat, *omnia fato agi*. Suet. Tiber. c. 69. *Burm.* Conf. lib. III, fab. XVIII, 10. Sattler. : *So ist des Schicksals Schluss.*

14. *Nolo irascaris*. Formula excusantis libertatem, ut Tiberius apud Suet. 29 : « ignoscas rogo, si quid adversus te liberius, sicut senator, dixero. » *Scheffer.*

15. *Diis iratis natus*. Locutio proverbialis de homine misero, cui nihil bene succedit, qua præter alios etiam utitur Hor. II, Sat. III, 8, coll. Epil. II, 16. *Diis* enim *iratis* fieri dicitur id, quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Diis iratis, aut invitis nihil prospere evenire, nihil feliciter geri, nihil bene procedere: de quo uberius disputat Lambinus ad Hor. II, Sat. III, 8, quem, cum aliis, Burmannus laudat. Contra felicem denotare volentes dicunt, « ipsi nascenti deos risisse; ipsum placido lumine vidisse. » Dicit igitur Phædrus, longe miserrimum et infelicissimum puto eum, qui est similis tibi. Plaut. Bacch. IV, III, 4, dixit « male volente genio natus, » ubi tamen nonnulli legunt *ingenio*; Id. Mil. Gl. II, III, 43 : « inimicis Diis natus; » Juven. X, 129 : « Dis adversis genitus. » Quare vero Phædrus addat : *Diis est iratis natus*, docet Burmannus : « quia non fati necessitati, sed voluntati deorum iratorum hoc adscribendum putat. Nam veteres omnes res aut ex hominum voluntate, aut ex Fati necessitate, aut

Abiturus illuc, quo priores abierunt,
Quid mente cæca miserum torques spiritum?
Tibi dico, Avare, gaudium heredis tui,

16 seq. His versibus in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. præfixa est inscriptio: *in*

ex Deorum voluotate descendere putabant. Vid. Serv. ad Virg. Æo. I, 39, quæ tria cumulat Flor. II, 6, n. 20: *Tum quidem illum, ut dici vulgo solet, aut fatum Urbis imperaturæ, aut ipsius mala mens, aut aversi a Carthagine Dii, in diversum abstulere.* » Gronovius hæc ita explicat: Deos illis iratos dicebant, qui haberent malam mentem, aut insipienter aliquid facerent, inprimis qui commodis vitæ nescirent uti. Ter. Phorm. IV, III, 31: « satio illi Dii sunt propitii? » i. e. satis sapit? Vid. etiam Dispont.

Elegantiam Dialogi in hac fabula recte laudavit *Jacobs* V. C. libro sæpius laudato p. 79.

16 sq. *Abiturus.* Per εὐφημισμὸν *abire* dicitur pro *mori*. Laudaot Plaut. Casin. Prol. 19: « qui nunc abierunt hinc in communem locum. » Huc refereodæ Formulæ: illuc ire, unde negaut redire quemquam; si quid me fiet; si quid mihi humanitus acciderit. Vid. Andr. Schotti Nodi Cic. lib. I, c. 2, et Barth. Adv. lib. XIII, c. 14. Adde Not. Rittershusii et quos citat Schefferus. Prop lib. II, x, 52, Bipont. *præteritos viros* vocat jam mortuos. — *priores.* Pro majoribus dixerunt poetæ. Virg. Æn. III, 693; Ovid. Fast. III, 79; Met. X, 218. Etiam prosaici, ut Plin. I, Ep. XI, 1; Ep. III, 4, p. m. « apud priores. » Sic alii; v. Schelleri Lexic. *Schw.* Ita passim poetæ vocant, qui olim, etiam sæculo aureo et meliori vixerunt, ut *sæculum prius* dixit Ter. Eun. II, II, 15, sed hæc pluribus ad Val. Flacc. IV, 351, illustravimus. Est vero hoc caput appendix quasi præcedentis fabulæ, quæ in avaros est ficta. *Burmann.* — *abierunt.* Repetitio ejusdem verbi *abiturus, abierunt*, licet ultimum abesse posset, elegans et frequentata est. Vid. Manut. ad Cic. I, Ep. Div. in ipso initio; Heins. ad Ovid. VI, Ep. 29, et Not. ad Vell. I, 3, et plures alios. *Burmann.* Penultima corripienda. Vid. V. L. ad lib. III, fab. II, 19, it. Virg. Æn. II, 774, additis Fabri Notis.

17. *mente cæca.* Hæc ita capienda, quid tu mente cæca homo, i. e. qui es mentis cæcæ, torques spiritum? nam non potest dici aliquis spiritum torquere mente cæca, tanquam iostrumento aliquo. Vid. ad lib. I, fab. XIV, 3, et lib. II, fab. V, 13. *Burm.* Cl. Sattler.: *Was machst du also Thor dir selbst dein Leben qualvoll?* — *spiritum.* Vitam. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 7.

18. *Tibi dico.* Graviter increpantis et minantis formula. Ter. Andr. I, II, 34 sq. « sed dico tibi, ne temere facias; » Eun. II, III, 44: « heus, heus, tibi dico Chærea; » et ita alibi. Ovid. Ep. XX, 153. Minantis more dixit etiam ἐν φωνῇ Sophocl. Ajac. 1043. *Burm.* Schefferus laudat Ter. Andr. IV, v, 23; Adelph. I, II, 17, cf. lib. V, fab. IX, 5. — *gaudium heredis tui.* Quo unice gaudet mortuo heres. *Gron.* Referenda hæc ad vocativum *avare*. Eleganter Publ. Syr. 261: « Here-

Qui ture superos, ipsum te fraudas cibo;
Qui tristis audis musicum citharæ sonum;
Quem tibiarum macerat jocunditas;
Opsoniorum pretia cui gemitum exprimunt;
Qui, dum quadrantes aggeras patrimonio,

Avarum. — 17. *mente cæca.* Cuninghamus *mente cæcus.* — 19. *Ipsum te.* Ita libri scripti; Hoogstratanus tamen et Brot. receperunt *ipse te;* et præfert cl. Tzschuck. sed v. V. L. ad fab. XVIII, 3, hujus lib. Tollius : *te ipsum defraudas cibo;* at cf. lib. III, fab. XV, 8. — 21. *macerat jocunditas.* Id est *jucunditas.* Illud datur, nescio cur? Nam et τὸ *jo* produci debet. Sed in prima syllaba τοῦ *macerat* præterea claudicat metrum, nisi produxit noster. *Tzschucke.* Utique Phædrus produxit primam syllabam in *macerat.* Ita etiam Lucret. III, 75, qui locus Desbillonio debetur, coll. Ter. Andr. V, III, 15. — 22. *gemitum.* MS. Perot. *gemitus.* — 23. Corrigit *adgeres* Schefferus, scilicet ab *aggerare* deductum credebat; sed nihil opus, quum ab *aggerere* æque commode possit deduci. Senec. Consol. ad Helv.

dis fletus sub persona risus est. » Nostri dicunt : *lachende Erben.*

19. *fraudas.* Eleganti brevitate ad utrumque (*ture superos... cibo te*) refertur. *Tzschuck.* Privas. Cf. lib. III, fab. XV, 8; Ter. Phorm. I, I, 10. — *superos.* V. lib. I, fab. XVII, 9; Ter. Phorm. IV, IV, 6. — *ture*, quod pecunia esset emendum. De orthographia vocis consulendus Desbillonius, qui et in Cod. Flor. Virgilii *tus* inveniri testatur. Atque etiam *Ture* scriptum invenias in MS. Pith. fide Gudii. — *cibo.* Cf. Hor. II, Sat. III, 110; Publii Syri Sent. 319.

20... 22. *tristis citharæ sonum.* Quia docet, his rebus aliquid impendi, vel ab aliis. *Gronov.* Nam et natura morosi sunt, et sonum ex collisione nummorum, sicut ille hinnitum equorum, libentius quam citharam audiunt. *Scheffer.*

21. *tibiarum.* Sunt qui ad funera referant hæc; in funeribus enim tibiis utebantur (vs. 25) sed quum *citharæ sonum* et *tibiarum jocunditatem* jungat, h. l. rectius intelligas tibias, quæ data occasione quacunque inflabantur. Sattler.: *den der Flöten Lieblichkeit nur quält.*

22. *gemitum exprimunt.* Eodem modo, etsi in alia re, Lucret. lib. III, 494, teste Desbillonio. — *Opsoniorum pretia.* An et hoc Tiberium tangit? qui « tres mullos XXX millibus nummum venisse graviter conquestus est : » et ipse « pridiana et semesa opsonia apponebat. » Suet. c. 34. *Burm.* Nimia eorum caritas. V. ad lib. III, fab. IV, 2. Compara Plauti Aul. II, VIII. Notanda quoque variatio insignis in *tristis audis*, *macerat*, *gemitum exprimunt.* Sed non Tiberium, verum avaros quoscunque tangi putaverim. Vid. Ep. II, 1... 3; Prol. III, 45 sqq.

23 seq. Exquisite ad sordes avari notandas. Sensus : vel oboli gratia pejerare non dubitas. — *dum.* Vid. V. L. ad vs. 23. — *quadrantes.* Passim pro minutissimo ponuntur nummo. Martial. lib. II, 44 : « Et quadrans mihi nullus est in arca, » et X, 82 : « Et si non fias quadrante beatior uno. » *Burm.* — *aggeras.* Præter ea, quæ observata sunt a Bur-

Cælum fatigas sordido perjurio;
Qui circumcidis omnem impensam funeri,

X, *quia opes opibus aggeritis? dum* vero hic pro *dummodo* positum subjunctivum postulat. Et ita *congerere* utuntur, ut mox fab. XXIII, *ego granum in hiemem congero*, de quo verbo v. Drakenb. ad Sil. V, 266. Sic eodem sensu Petron. c. 84, *exstruere divitias*, et Hor. II, Od. III, 19, *et exstructis in altum divitiis potietur heres.* Burmann. Cf. Not. ad vs. 23. MS. Per. *quadrante augeas patrimonia*, interpolavit enim Perottus multis locis textum Phædri. — 24. Vid. Excurs. XXI, ad h. v. — 25. *funeri.* Sic reposui e Cod. Perotti. MS. Pith. Rem. et libri editi *fu*-

manno (Vid. V. L. ad vs. 23) illustrandæ significationi verbi inservire possunt loca Virg. Æn. III, 63; Mart. VIII, 57. Compara Prol. III, 25. Scribendum *aggeras*, non contra auctoritatem exemplarium veterum, *adgeras*. Cf. Desbillon. — *patrimonio*. Ita proprie illa bona, quæ a parentibus hereditate ad nos redierunt dici merentur, sed et quodcunque ex quæstu et opere nostro, vel aliunde obvenit, *patrimonii* nomine denotatur. Sic apud Justin. XIV, 3, de militibus, « post damna patrimoniorum (Bipontini *matrimoniorum*), et post conjuges amissas. » Quem locum recte constituit et explicuit Grævius. Senec. Nat. Quæst. II, 38: « An in illo fati ordine, quo patrimonium illi grande promittitur, hoc quoque protinus fatum est, ut naviget? » Ap. Hyginum fab. CXCIV: « Arion per artem magnum patrimonium acquisivisse » narratur, ubi v. Muncker. De eodem Arione agens Ovid. Fast. II, 96, vocat « opes arte quæsitas. » De hac voce *patrimonium* v. Gronov. ad Senec. II, Cont. 9 (T. III, p. 149 sq.). *Burm.* Juvenalis Sat. XIV, 217, hæc ita expressit: « Falsus erit testis, vendet perjuria summa Exigua. »

24. *Cælum fatigas sordido perjurio.* Tot perjuria committis, ut iis audiendis ipsi Dii defatigentur, sicque ad ultionem exardescant acrius. Verbum *fatigare* enim non raro usurpatur de rebus, quibus vel abutaris, vel frequenter et nimium utaris. Vid. *Heyne* V. Cel. ad Æn. I, 280. *Cælum* pro Diis poni, observatum supra ad lib. IV, fab. VII, 26. Avarus autem eo modo *cælum fatigare* dicitur, quo Juno apud Virg. Æn. I, 280: « Quæ mare nunc terrasque metu cælumque fatigat, » quem locum notavit Desbillonius post Schefferum, ad quem Servius observat: *fatigat*, pro, *exercet*, *sollicitat*, *commovet*. Sed avarus cælum non pro se, ut Juno, sed contra se sollicitat, commovet. Vid. Desbillon. Neque etiam *sordidum* perjurium negotium facessere potest, ut videtur Burmanno. Quum enim avari proprie dicantur *sordidi*, *perjurium sordidum* facile explicari potest, perjurium a sordido avaro commissum. Non enim perjurium *sordidum* dici potest, sed ratione poetica, avarus, qui exigua mercede accepta, i. e. *sordide*, pejerare audet. Ita morsus canum non sunt *sævi*, lib. I, fab. XII, 11, sed canes, qui mordent. Vid. ad lib. I, fab. II, 10. Itaque recte cl. Sattlerus: *du reizest durch niederträchtgen Meineid den Himmel.* Plura dabit Exc. XXI. Conf. etiam Notas Rittersh. et Leonhardi.

25. *circumcidis.* Intelligenda hæc

Libitina ne quid de tuo faciat lucri.

neris, quod etiam retinent Brotier. Bipontin. Desbillon. At lectionem MS. Perot. recepere Cuninghamus, Heusinger. Jördens. Et præfert Tzschuck. V. D. Sic enim ei efficacius recte videtur. — 26. *lucri*. Olim legebatur *ne quid lucrum*. Ita habent multæ Editiones et MSS. Pith. Rem. quam lectionem tuetur Scioppius auctoritate Plauti, quem sit dicere *quid facinus*, *quid nomen*. Sed conjicit Schefferus *quod lucrum*, pro, *aliquod*; quod placebat Gudio, Gronovio, Ursino, Guyeto, et receperunt Bentlei. Bipontini, el. Jacob. Idem Guyetus tamen, post Rittershusium, Fabrum, alios, etiam *lucri* legi posse putabat, quod Burmannus præfert τῷ *quod lucrum*, ut Ter. Phorm. I, II, 11, etsi ediderit *quid lucrum*. Equidem jam olim recepi lectionem Cod. Perott. *lucri*, quæ præter ceteras elegans est. Ita ediderunt Cuninghamus, Philipp. Brotier. Desbillon. Jördens. Sic etiam legi volebat Tollius.

de testamento, quo defunctus sumtus in funus fieri prohibuit. Est vero elegans verbum, quo undique aliquid abradi et demi jubes. Ita Seneca ad Helv. XII: « circumcisæ sunt peregrinantium sarcinæ » (quod *amputare sarcinas* dixit Flor. II, 18, ubi v. Dukeri Notas) et de Tranquill. An. XII: « circumcidenda est concursatio, » et Ep. 89: « moralem philosophiam circumcidit. » *Burmann*. Plin. X, Ep. 52, de sumtibus non necessariis, « hæc ego in posterum circumcidenda existimavi; » ubi v. Cellarius; Liv. XXXII, 27: « circumcisi sumtus, aut sublati. » Recte *Gerike*: *abzwacken*. Schefferus explicat, removes, nullam impensam facis. — *impensam*. V. Meursius de Funere c. 44. — *funeri*. Refer ad verbum *circumcidis*.

26. *Libitina*. Intelligendi Libitinarii, seu curatores funerum. Erant ministri Libitinæ, quæ Dea funerum credebatur apud Romanos. Plutarchus in Numa appellat ἐπίσκοπον τῶν περὶ τοὺς θνήσκοντας ὁσίων θεὸν, in cujus templo pro singulis mortuis singulus numus solvebatur, et ubi erant venalia, quæ ad sepulturam pertinerent. Vid. Kirchmann. de Fun. I, 9, et Meursius l. c. c. 16, quos citat Schefferus. Hoc sensu vocem *Libitinæ* cepit Hor. lib. II, Sat. VI, 19, ubi vide Torrent. « Autumnusque gravis, Libitinæ quæstus acerbæ, » quem locum etiam Desbillonius olim produxit, ubi *Libitina* capiendum pro Libitinariis, qui *quæstum*, seu ut hoc loco *lucrum*, facere dicuntur. Hinc *exercere Libitinam* pro ferali officio, quo Libitinarii fungebantur, apud Val. Max. V, II, 10, it. « facere Libitinam. » Vid. Mazochii Commentar. in Tabb. æn. Herculan. p. 415 et 418. — *de tuo*. De tuis opibus. Plaut. Bacchid. I, I, 64 sq. — *ne quid lucri*. Vide Andr. I, I, 46; Hecyr. III, IV, 4, quæ loca memorat Burmannus. Et ita sæpe. Notandum denique in versibus 19 usque ad finem elegans periodicæ circumductionis exemplum, in qua affectus dicendi tam multa membra cumulat. Cf. Leonh.

Mirifice placet elegantissima avari pictura. Singulis fere verbis inest vis plane singularis. Compara Hor. lib. II, Sat. III, 141 sqq. et Aulul. Plauti, ibique personam Euclionis.

FABULA XX.

PHÆDRUS.

Quid judicare cogitet livor modo,
Licet dissimulet, pulchre tamen intelligo.
Quidquid putabit esse dignum memoriæ,

1. *cogitet.* MSS. Pith. Rem. *judicare cogitur;* sed jam olim Pithœus emendavit *cogitet*, quam lectionem secuti plurimi. Perperam tamen lectionem Codicum retinent Rigalt. Nevel. Danet. Bentleius edidit *prædicare cogitet;* sed Burmannus verbum *prædicare* neque necessarium, neque huic loco opportunum esse judicat. Gudius *conetur*, e conjectura. — 3. Tres priores hujus fabulæ versus immutavit Perottus, et in duos contraxit: *Heu quantus est semper mortalium livor! Sunt qui*

FAB. XX. *Phædrus.* — 1 sq. Sensus: Quid invidi (*livor*) statim meditentur, in animo habeant judicare, simul ac legerint has fabulas, probe intelligo, licet nondum aperte judicent (*dissimulent*). Bene cl. Sattler.: *Hält gleich der Neid sein Urtheil über mich zurück, So weiss ich doch, was er im Sinne hat.* — *livor.* Ejusmodi querelæ passim obviæ; nam idem, sed alio modo, dixit Prol. IV, 15: *Hunc obtrectare si volet malignitas;* sed Epil. II, 10: *Si livor obtrectare curam voluerit*, ubi v. — *Cogitet judicare.* Simili modo Prol. III, 16: *Latrare si Musarum limen cogitas.* Schefferus citat locum Cic. Off. III: « qui alteri nocere cogitat. » — *modo.* Varie jungunt; Burmannus cum *judicet*, hoc sensu: quid cogitet statim judicare, simul ac fabulas edidero. Censet enim, particulam *modo* etiam poni de tempore proximo et statim subsequente, ut Ovid. Met. X, 522: « Nuper erat genitus, modo formosissimus infans, » i. e. paullo postquam natus erat, quum infantiam ingrederetur. Iste tamen particulæ *modo* usus nondum mihi satis expeditus videtur. Alii jungunt voci *livor* (*nur der Neid*); alii particulæ *licet*, ut sit sensus: licet modo, sive nunc dissimulet, etiamsi non statim judicet. Ita Scheffer. Gronov. Hoogstrat. Walch. Alii explicant *demum*, ut conjungatur cum *quid*. Vid. Tzschuck. *Gerike: Was jetzt der Neid an mir zu tadeln findet.* Bothius edidit: *Quo judicare cogitet livor modo*, quam emendationem magnopere mihi placere fateor.

2. *pulchre.* Vid. ad fab. præc. vs. 6.

3. *dignum memoriæ.* Quum Codex Pith. et Rem. ita distincte exhibeant, pertinacia est, nolle obsequi, quum constructio illa sit usitatissima scriptoribus Latinis. Vid. exempla apud Heins. ad Ovid. Trist. IV, III, 57, v. Met. 345, de Nuce 26 et alibi. Val. Max. IX, II, ext. 8: « Indigno gloriæ suæ decreto. » Adde Zinzerlingi Promuls. Crit. c. III. *Memoria* vero posteros respicit, unde male Gallicus interpres, *digne de quelque estime. Burmann.* Cf. Virg. Æn. XII, 649; Plaut. Trin. V, II, 29. De hac constructione,

Æsopi dicet; si quid minus arriserit,
A me contendet fictum quovis pignore.
Quem volo refelli jam nunc responso meo :
Sive hoc ineptum, sive laudandum est opus,
Invenit ille, nostra perfecit manus.
Sed exsequamur cœptum propositi ordinem.

quidquid putant dignum memoria. — 4. *dicet.* MS. Perot. *dicunt.* — 5. *contendet.* MS. Per. *contendunt.* — 6. *Quem.* Sic primum scripserat Perottus, sed deinde correxit in *quos.* — 9. *cœptum propositi ordinem.* Ita emendavit Pithœus, quum in libris scriptis esset *propositum.* At Gudius legi vult *cœpto propositum ordine.* Hunc vs. rejecit Perottus.

poetis familiariori quam ceteris, v. Voss. de Constr. c. XI, Vechneri Hellenol. lib. I, P. II, c. 18, p. 291, et quos laudat Prasch. Sed quum Phædrus alias adjungat ablativum, v. Prol. III, 43; Prol. IV, 19; lib. V, fab. III, 13, hæc locutio *non* sine caussa suspecta videtur clar. Tzschuckio. Cf. Anton. *de Rooy* Animadvers. crit. in Martial. p. 4.

4 sq. *arriserit.* Placuerit, scilicet invidis. Ita Hor. I, Sat. x, 89; Cic. Att. XIII, 21. — *quovis pignore.* Non modo dicet, verum etiam certabit, si quis velit adversari, quanticunque pretii pignore deposito, ut id habeat adversarius, si ita esse judicatum fuerit. Catull. Ep. 44 (Bip.): « quovis Sabinum pignore esse contendunt. » *Gronov.* Hæc formula rem certissimam denotat. Conf. Barth. Adv. lib. XXXII, c. 16. Equidem verterem: *er wird alles verwetten, dass es meine Arbeit sey.*

6. *volo refelli jam nunc.* Pro refelletur statim. Vid. ad lib. I, fab. XXIX, 6. *Burm.* Passim jungunt veteres *jam nunc*, pro, *jam*, vel *nunc*, ut Ter. Andr. I, 1, 144: « eamus jam nunc intro. » Sic alibi ap. Cic. Att. I, 8, et Virg. Ge. I, 42, in quibus tamen locis potest verti, *schon jetzt*, forsan rectius. Conf. Tursell. p. m. 439, et Parei Lex. p. m. 561, v. *jam nunc.*

7. *hoc opus* fabularum.

8. *Invenit ille.* Æsopus. Vid. ad Prol. I, 1 seq. — *perfecit.* Intelligenda hæc de cultu externo et referenda ad stylum, quo exornavit Phædrus materiam ab Æsopo inventam. Quum enim *perfecit* opponatur τῷ *invenit*, nil aliud indicare videtur, quam, quod supra dixit, *materiam polivi versibus senariis.* Ita et olim explicavi locum. Sed cl. *Lange* mentem meam non satis intellexisse videtur. Vid. Ej. *kritischer Versuch*, præfix. Ej. Edit. Phædri p. 17, coll. P. II. Phædri p. 258. Paullo aliter de hoc loco judicat vir doctus in Biblioth. Nördling. *für das Schul-und Erziehungswesen.* T. VIII, p. 398. Cl. Sattler.: *Æsopus ist Erfinder, Ausarbeiter bin ich nur.*

9. Pergamus in instituto.

FABULA XXI.

NAUFRAGIUM SIMONIDIS.

Homo doctus in se semper divitias habet.
Simonides, qui scripsit egregium melos,

1. Rejecto hoc versu Perottus statim incipit. — 2. *egregium melos*. Guyeto et Tollio scribendum videtur *egregia mele*. Sed quum enallage numeri apud poetas

FAB. XXI. *Naufragium Simonidis*. — 1. Quod Phædrus hac fabula refert de Simonide, alii, ut Galenus in Protrept. ad artes c. 2, et Vitruv. Præf. lib. VI, narrant de Aristippo, Philosopho Socratico, nisi quod hi duo de loco dissentiant. Vitruvius enim pro Syracusanis nominat Rhodios. Plura legi possunt in Observ. Menagii ad Laert. II, Segm. 73. Comparasse juvabit Vitruv. Præf. lib. VI, ubi Aristippus inter alia dicit: « Ejusmodi possessiones et viatica liberis oportere parari, quæ etiam e naufragio una possent enatare; namque ea vera præsidia sunt vitæ, quibus neque fortunæ tempestas iniqua, neque publicarum rerum mutatio, neque belli vastatio potest nocere. »

2. *Simonides*. De Simonide, poeta Græcorum lyrico, Cea, maris Ægæi insula, Cycladum una, orto; de ætate, qua vixit (in ea enim definienda viri docti non consentiunt); de varii generis scriptis vide Fabric. B. G. Vol. II, p. 142 sqq. et *Reisen des jungen Anachars*. T. VI, p. 315 sqq. vers. germ. additis Rittershus. et Gnd. Notis et quæ notantur in P. II, Phædri ad h. l. Ejus mentio honorifica apud Cic. de Or. II, 86, et Quintil. lib. X, c. 1 et XI, 2. — *melos*. Carmina lyrica; dictum singulari numero pro μέλη. Scripsit enim Simonides inter alia, μέλη varii generis præcipue Ἐπινίκια (v. 5) et Ἐγκώμια, de quibus videndus Fabricius l. c. p. 147. Hinc *melicus* dictus. Plin. VII, 24 et 56, Themistius vero Orat. I, eumdem vocat μελόποιον. Cf. Burmann. qui laudat Muncker. ad Hygin. fab. CCLXXVII et Gifan. Ind. Lucret. in *Melicus*. Simonidem primum mercede Ἐπινίκια scripsisse, legas in Schol. Pindari ad Isthm. 2, vs. 9, et apud Tzetz. VIII, Hist. 228, et X, Hist. 354, p. 157 et 199, Edit. Bas. ap. Oporin. 1546 in-fol. De mercenaria ejusdem Musa consulendi scriptores, qui citantur in Fabric. l. c. p. 148. Sed historiam naufragii Simonidis fabellis adscribunt *van Goens* in Diss. de Simonide Ceo, poeta et philosopho, p. 68 sqq. et *de Boissy*, *Hist. de Simonide*, in præf. ad Edit. 2, pag. x... xxi. Cfr. Fabricius loco citato, coll. Menag. ad Diogen. Laert. II, Segm. 73. Fragmenta carminum Simonidis collegit, præter alios, Brunckius V. C. in Analect. Vol. I, pag. 120 seqq. — *egregium*. Plato de Republ. I (Vol. VI, pag. 156, Bipont.): Σιμωνίδῃ γε οὐ ῥᾴδιον ἀπιστεῖν, σοφὸς γὰρ καὶ θεῖος ὁ ἀνήρ, quæ intelligi possunt de carminum præstantia et exquisita Simonidis sapientia.

Quo paupertatem sustineret facilius,
Circuire cœpit urbes Asiæ nobiles,
Mercede accepta laudem victorum canens.
Hoc genere quæstus postquam locuples factus est,
Redire in patriam voluit cursu pelagio,

frequens sit, hac emendatione non opus est. — 5. *Mercede accepta.* Ita legitur in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Sed Heinsius vult *pacta mercede*, qua locutione utitur Quintilianus lib. XI, cap. 2, narrans historiam de Simonide, a Diis servato. Placet ista emendatio Grævio; vid. Burmann. Syllog. Epp. tom. IV, p. 196, nec nòn Sattlero, qui vertit, *um den ausbedungnen Lohn*; Hoogstratanus vero, Lallemant. nec non Editor edit. stereotypæ recepere in textum. Etsi vero *pacta mercede* sæpe et eleganter dicitur, quemadmodum docent exempla in Not. Heinsii, non ubique tamen debet contra codices obtrudi, vid. Burmann. — *laudem.* Cuninghamus *laudes.* — 7. *Redire.* Vulgo legunt *venire;* etiam Desbillonius, Bipon-

3. *sustineret.* Vid. ad lib. IV, fab. XV, 7. — *paupertatem.* Poesis Simonidis mercenaria displicet Callimacho : οὐ γὰρ ἐργάτιν τρέφω τὴν Μοῦσαν, ὡς ὁ Κεῖος Ὑλλίχου νέπους. Vid. Fragm. 49, in Edit. Spanhem. p. 264, coll. p. 337.

4. *Circuire cœpit.* Vid. ad lib. I, fab. II, 8. *Er bereisete, zog herum.* Cic. pro Cæc. 32 : « circuire prædia. »

5. *Mercede accepta.* Non erat hoc olim turpe in Græcia, pacisci de mercede carminis, ut colligi potest ex Pindar. XI, Pyth. 64, sed infamis præter alios avaritia Simonides fuit, qui malebat oculata fide uti, et præsentem pecuniam capere, antequam caneret. Quare recte *accepta mercede canens,* non ante canens, nisi accepisset. Unde melius Gallicus interpres vertisset, *recevant la récompense par avance.* Ita Sallust. Jug. LXXXV : « quæ ante vestra beneficia gratuito faciebam, ea ut, accepta mercede, deseram, non est consilium. » Vide plura de mercenaria Simonidis Poesi et avaritia Ælian. VIII, 2. *Burmann.* Burmanno accedunt plurimi, propter avaritiam, qua arsisse dicitur Simonides. At quum e verbis *mercede accepta* solis vix probari possit, quod volunt interpretes, ego mallem cum Wopkensio Misc. Obs. Nov. T. X, p. 162, hæc interpretari, mercedem accipiens, atque ita victum sibi quærens. Nam fab. XXIV, huj. lib. docere potest, Simonidem præsentem pecuniam non semper cepisse, antequam caneret, id quod etiam video observari a Desbillonio. Notanda tamen lepida historia, quam de Simonide narrat Aristot. Rhet. lib. III, c. 2, testibus Rittershusio et Fabro, coll. Not. cl. Schulzii ad h. l. — *victorum.* In ludis Græcorum gymnicis. Ita cecinit Simonides laudem victoris cujusdam pyctæ. Vid. fab. XXIV, 4 sq. h. l. Et quis nescit, totum Pindarum ejusmodi constare laudibus? — *laudem canens,* i. e. laudationem. Mox fab. XXIV, 5, dixit, *scribere laudem.*

6. *Hoc genere quæstus.* Sattler. : *Durch dies Gewerbe.*

7. *cursu pelagio.* Poetice dictum. Vocem *cursus* de navigatione proprie usurpari, multis, si opus es-

(Erat autem natus, ut aiunt, in Cea insula),
Adscendit navem, quam tempestas horrida

tini; sed jam olim recepi veriorem Cod. Perott. lectionem *redire*, quam reposuerat e conjectura Tollius; quæ etiam placebat Heusingero. Eamdem receperunt Lallemant. Brot. Jördens. — *cursu pelagio*. In Editt. Rittershus. et Neveleti est, *cursu pelagi*. — 8. Bipontini ediderunt post Cuninghamum: *Erat autem, ut aiunt, natus in Cea insula*. Ouvering. conjicit, *erat enim*. — *Cea*. Rittershus. Nevelet. Ursin. Danet. Maittar. Didot. al. legunt *Ceo* l. *Cæo*, a primo casu *Ceos*, qui et ipse usitatus. Teste Neveleto ad marginem Edit. in MS. Pith. scriptum erat *Scithia*; at notante Heinsio in eodem Cod. MS. *Sithia* legitur, pro quo vir doctus emendabat *Cea*. Et ita apud Ovid. VII, Met. 368, rescribendum docuit. *Cea* quoque apud Val. Max. lib. II, vi, 8, in omnibus MSS. legi, Gudius testatur; Salmasius vero ad oram libri notavit legendum esse ex veteri libro *Ceia insula*. Plin. H. N. lib. IV, cap. 12, *Ceos, quam nostri quidam Ceam dixere*. Cf. infra Notas. — 9. *Adscendit*. Heinsius hic malit *escendit*: sed licet hoc vocabulum probæ sit notæ, non tamen ubique intrudendum puto, ut sæpe viros doctos nimis hoc affectasse video. Et tentavit etiam Heinsius supra lib. II, fab. IV, 6. *Burmann*.

set, exemplis probari posset. Vid. P. III, Phædri ad h. l. Sed pro *cursu pelagio* Ovidius dixit, « propositos pelagi dimittere cursus; » Val. Flacc. vero I, 483, Argon. « Et dedit æquoreos cælo duce tendere cursus. » Ceterum *pelagius* vox rarior. *Phaleras pelagias*, pro margaritis, Petron. c. 55. — *Voluit cursu pelagio*. Immo necesse id fuit; quoniam Cea, pelago circumclausa, petebatur. Sed verba auctoris nostri paullo benignius explicanda sunt: et quamvis *cursus pelagius* nil aliud, quam navigationem, significare videatur, hic tamen accipiendus est pro peregrinatione, sive circuitione maritima. Intellige itaque, voluisse Simonidem, quemadmodum urbes Asiæ minoris, a mari remotas, circumierat, sic maritimas pariter circumeundo in patriam tandem devenire. *Desbillonius*.

8. *Cea*. Insula maris Ægæi, Græce Κέως, Κῶς, Κεία, de qua v. Plin. lib. IV, c. 12, sect. 20, it. *Reisen des jungen Anachars*. T. VI, p. 313 sqq. Ejusdem meminit Virg. Ge. I, 14. Hodie *Zia*, *zea*. Patria Simonidis fuit Iulis, urbs sita in Cea insula, teste Strabone lib. X, p. 744 sq. Casaub. unde *Ceæ neniæ* Hor. II, Od. 1, 37, et *Camenæ Ceæ* apud eumdem IV, Od. ix, 7. Vid. *Jani* ad Hor. II, Od. 1, 38. Cum hac insula confundunt Ceam insulam in ora Asiæ, e regione Halicarnassi, aut Cnidi potius, quæ usitatius *Cos*, vel *Coos* vocatur, de qua Plin. lib. V, 31, seu 36, quo in loco omnes Harduini MSS. habent *Cea* non *Cos*, teste Gesnero, in Thes. L. L. Hanc male quidam statuunt Simonidis patriam fuisse.

9. *Adscendit*. Proprium verbum in hac re, ut et *conscendere*. Vid. Cuper. III, Obs. 3 (p. 269), Ter. Adelph. IV, v, 69: « abiit, periit, navem adscendit. » *Burmann*. — *tempestas horrida*. Imitatio Horatii, qui Epod. XIII, 1: « Horrida tempestas cælum contraxit, » et Ovid. ex Pont. IV, x, 38: « Horrida Sarmaticum cur mare duret hiems. » *Burmann*.

Simul et vetustas medio dissolvit mari.
Hi Zonas, illi res pretiosas colligunt,
Subsidium vitæ. Quidam curiosior,

10. *Simul et vetustas. Et* abest in MS. Per. — *dissolvit.* Bentl. *ut dissolvit*, sollemni more, quod si admittatur, indicaret, illos collegisse zonas et res pretiosas, postquam dissoluta navis jam esset; quod absurdum. Sed in vulgata lectione colligunt vectores res, dum vident in eo esse, ut dissolveretur navis, quum præsens periculum et instans viderent ante oculos. Et ita hic *dissolvit* nondum ipsam navis dissolutionem, sed instantem notat, ut viri docti notarunt apud Sueton. Cæs. 29; *cum adversariis pepigit*, id est, voluit pacisci, et alia apud alios. Ita apud Lucam, Evang. V, 6, *διεῤῥήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον*, *dirumpebatur rete.* Quod si fuisset ruptum, elapsi forent omnes pisces; sed in eo erat ut romperetur. Ita Judas ὁ *παραδιδοὺς*, qui moliebatur prodere, Matth. XXVI, 25, et ita Græci et Latini passim. Præterea Heinsius volebat *dissolvunt*, quia *tempestas* et *vetustas* hoc requirere videtur; sed quot loca corrigenda essent, si hoc ubique esset observandum, ut multis ostendimus ad Ovid. Art. II, 81, et Met. VIII, 790, ubi pro arbitrio et ratione metri sæpe variasse poetas docemus. *Burm.* — 11. *Zonas.* Non absurda est suspicio Heinsii, non ipsas zonas, sed res pretiosas, in zonis reconditas, voluisse servare, et ideo legit, *Hi zona et illi res pretiosas colligunt.* Sed quid significat, *res pretiosas colligere zona?* an in zonam collectas congerere? nescio an ita liceat loqui. Sed si Heinsii explicatio probetur, legerem, *colligant* a *colligare*, ut in simili re nequam ille apud Petronium Giton, cap. CXIV, *zona circumvenienti* se et amatorem suum *præcinxit*. Ego tamen a vulgata nondum discedere possum, quia *hi* et *illi* diversas res agere debent, et potuere res pretiosas extra zonas habere. *Burmann.* Cuninghamus edidit: *Hi zonas tum, i. r. p. colli-*

10. *dissolvit.* Vid. V. L. ad h. v. *Schw.* Proprie de navibus fractis, quia et *contexi* dicuntur, cujus hoc est oppositum. Ovid. (Trist. IV, VIII, 18) de navibus, « Ne temere in mediis dissoluantur aquis. » Scheffer. Adde locum Tac. Ann. XIV, 5, quem profert Gronov. « nec dissolutio navigii sequebatur. »

11. *Zonas.* In quibus pecuniam portabant. Martial. XIV, 151. Unde *zonam perdidisse* apud Hor. II, Ep. II, 40, i. e. viaticum. *Gronov.* Eleganter Graechus apud Gellium lib. XV, c. 12: « zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex pruvincia inanes retuli. » *Rittershus.* Laudat quoque Burmannus Liv. XXXIII, 29, ubi sermo est de militibus argentum habentibus in zonis. Hisce adde exempla in Not. Scheffer. De hac voce cf. Clav. Schirach. P. I, p. 394.

12. *Subsidium vitæ.* Schefferus *in subsidium;* sed est dictum per appositionem pro, *quæ erant subsidium*. Ita Suet. Oth. cap. V. Sic et *præsidium* occurrit, ut Justin. XXXII, 4. Et ita pecuniam numeratam *præsidium* dici vidimus ad Petron. c. LXXV. De appositione illa vid. ad lib. III, fab. X, 44. *Burm.* Virg. Æn. I, 358, appellat *auxilium viæ*. — *quidam.* Cf. lib. III, fab. XIX, 7. — *curiosior.* Supple, conversus ad Simonidem ait. *Curiosior* proprie; sic enim vocantur, qui solliciti sunt de aliis. Plaut. Stich. I, III, 44 sq. *Scheff.* Merito ita vocatur, qui in tanto periculo rerum suarum quasi oblitus, de eo quod alii agant, sollicitus est. *Leonhard.*

Simonide, tu ex opibus nil sumis tuis?
Mecum, inquit, mea suut cuncta. Tunc pauci enatant,
Quia plures onere degravati perierant.
Prædones adsunt, rapiunt, quod quisque extulit,
Nudos relinquunt. Forte Clazomenæ prope

gant. — 13. MS. Per. *Simonide, inquit, tu nihil* ex.... In hue versu interrogationis nota deerat, quam addidit Riuershus. — 15. *Quia.* MS. Perott. *nam perierant.* Heinsius *perierunt*, correpta penultima, ut *cœperunt* lib. IV, fab. XV, 2. *abierunt* lib. IV, fab. XIX, 16, *præbuerunt* lib. II, fab. IV, 24. Heinsium secuti Guyet. Salmas. Gronov. Hoogstrat. Richter. Burmannus qui h. l. argutatur, alii. At recte Desbillonius : « Burmannus conjecturas quorundam inanes et exemplum Hoogstratani secutus reposuit, *perierunt;* atque in sua editione ultima : Non video, inquit, quare *perierunt* debeat mutari. Si credidit, hanc fuisse veterem lectionem, falsus est : legitur enim *perierant* in Codd. MSS. et in plerisque editionibus. » Rigalt. in Edit. 2. Faber, Nevelet. Ursin. Maittar. Bentlei. Brotier. Cuningham. Lallemant. Bipont. *perierant* recte retinent. — 17. *Clazomenæ.* MSS.

14. *Mecum mea sunt cuncta.* Idem narrant Cic. Parad. I, c. 2, et Val. Max. VII, 2, ext. 3, de Biante, sapiente Græciæ, cujus quum patriam Prienen cepisset hostis, cetérique ita fugerent, ut multa de suis rebus secum asportarent, quum esset admonitus a quodam, ut idem ipse faceret : « ego vero, *inquit*, facio, nam omnia mea porto mecum. » Est autem *mecum* apud me. Vid. ad lib. II, fab. V, 25. A Biante Phædrus, ut nonnullis visum est, hæc transduxit ad Simonidem. — *enatant.* Proprie de iis dicitur, qui evitant a naufragio mortem. Hor. A. P. 20 : « si fractis enatat exspes Navibus. » Apul. Met. II : « Navis ipsa demersa est, et nos omnibus amissis vix enatavimus. » Burmannus laudat Senec. Ep. XXII : « nemo cum sarcinis enatat. » Sattler. : *retten durch schwimmen sich.*

15. *Onere degravati.* Apul. Met. VII : « manus pondere degravatæ. » Mihi quidem hic versiculus de glossa suspectus est. Primum enim *quia* positum insolite pro *quoniam ;* deinde tota sententia languet, imo falsa est, quia etiam alias ob causas perire illi poterant, quam gravitate sarcinarum. Quare, deleto hoc versu, rescribo :

Mecum, inquit, mea sunt cuncta. *Pauci* ut enatant,
Prædones adsunt, etc. *Bothe.*

16. *Adsunt... rapiunt... relinquunt.* Notanda iterum asyndeta. Cf. Tzschuck. et ad lib. IV, fab. XVII, 16, 20. — *extulit.* Scilicet ex naufragio, ut recte Schefferus. Suet. Ner. 31 : « thesauros antiquissimæ gazæ, quos Dido, regina, fugiens Tyro, secum extulisset, esse in Africa. » *Burm.*

17. *Nudos.* Leonhardus intelligit eos, qui nihil opum secum extulerant; quæ interpretatio repugnat versui præc. Melius cl. Sattler. : *sie zogen sie ganz nackend aus.* — *Clazomenæ.* Fuit una duodecim Ioniæ civitatum, quæ enumerantur ab Ælian. H. V. lib. VIII, 5. *Freinsh.* Ioniæ urbs, in peninsula ad mare Ægæum. Male lib. I, c. 17 : « Super angustias (peninsulæ) hinc Teos, illinc Clazomenæ. » Legitur in veteribus Melæ editionibus *Clazome-*

Antiqua fuit urbs, quam petierunt naufragi.
Hic litterarum quidam studio deditus,
Simonidis qui sæpe versus legerat,
Eratque absentis admirator maximus,
Sermone ab ipso cognitum cupidissime
Ad se recepit; veste, numis, familia
Hominem exornavit. Ceteri tabulam suam
Portant, rogantes victum. Quos casu obvios

Pith. Remens. Perott. *Clazomene*. Ita nonnulli ediderunt; sed *Clazomenæ* rectum. Vid. Not. — 21. *Eratque*. Ouvering. *Fueratque absentis*; sine auctoritate. — 22. *Sermone ab ipso*. *Ab* deest in MS. Perott. — 23. *recepit*. Perott. *receptum*. — 24. *Tabulam portant*. Ita recte Gudius et alii: male *porgunt* pro *porrigunt* hic intrudunt (ut Prasch. Salmas. Heins. Ursin. Gron. Rittershus. Wasius in Senar. p. 153, nec Scheffero displicet), quod et Scaliger in ora notaverat. Tabellam enim, in qua depictum erat naufragium, humeris suis, aut ex collo pendentem portabant, sed manus porrigebant ad stipem accipiendam. Vid. Per. Sat. I, 89, et ibi Casaubon. et antiquus Commentator Horatii ad Od. I, 5, naufragia picta *circumferre* solitos dicit, ubi et Torrentius et Lambinus videndi. *Burm*. MS. Pith. habet *poriant*, teste Gudio: *i* et *t* enim sæpe in MSS. confunduntur. Neveletus edidit *porrigunt*. — 25. *obvios*. Ita olim edidi e Cod. Per. ut jam Salmasius, Bentlei. alii voluerant, invito Burmanno. Eamdem lectionem recepere Heusinger. Caninghamus, Lallemant. Brotier. At Desbillonius cum Bipontinis retinet vulgatum *obvius*.

na; at recte a Pintiano restitutum est *Clazomenæ*. Hor. I, Sat. VII, 5, Cic. Tusc. lib. I, 43. *Desbillon*. Ista urbs hodie dicitur *Vourla*.

18. *Antiqua*. MCCC ann. ante C. N. condita fuisse traditur. Vid. Lallemant.

21. Et admiratus erat ingenium hominis, quem nunquam viderat. *Hoogstratan*. Cf. lib. V, fab. I, 11.

22. Vulgo aiunt *ex ipso*. Sed hic rursum locutus cum Virgilio videtur, qui Æn. II, 65: « crimine ab uno disce omnes » (ex unius scelere, fraude). — *ipso* est emphaticum; vult, priusquam indicaret nomen suum, cognitum fuisse. *Scheff*. Recte Schefferus pro *ex*. Ita et *ab armis cognoscere*. Cæs. B. G. lib. I, 22. *Burmann*.

23. *Ad se recepit*. Hospitio excepit, more Terentiano, Heaut. III, III, 5: « hominem amicum recipere ad te: » et in malum sensum, Hecyr. V, I, 17: « meum receptas filium ad te. » *Burm*. Plene Cæs. B. C. lib. II, 20, dixit « ad se hospitio recipere cupidissime domum; » Cicero vero Arch. 3: « Luculli eum domum suam receperunt. » — *familia*. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 26, et lib. III, fab. XIX, 1.

24. *Hominem*. Homo sæpe subit locum pronominis relativi, ut sit ille, de quo agitur. Ita Nep. Eum. II, 3; Dat. X, 3. Vid. ad lib. II, fab. II, 7. Aliter Schefferus. — *exornavit*. Instruxit. Cic. Cat. II: « tu agris, tu ædificiis, tu argento, tu familia, tu rebus omnibus ornatus sis. » *Scheffer*.

25. *tabulam Portant*. Vide V. L.

Simonides ut vidit: Dixi, inquit, mea
Mecum esse cuncta; vos quod rapuistis, perît.

FABULA XXII.

MONS PARTURIENS.

Mons parturibat, gemitus immanes ciens;

26. *Dixi, inquit.* Vid. infra Not. ad h. v. — 27. *rapuistis.* Bentleius, qui verbum *habere* loco suo præter jus movit lib. III, fab. III, 4, hic illud restituit et pro *rapuistis*, *habuistis*, legit. Sed ita perit omnis venustas dicti. *Burmann.* Cuninghamus perperam *retulistis.* — *perit.* Perottus *periit*; ita et Neveletus; Hoogstratanus *perIt*; Salmasius: *vobis quod raptum est perit. Perit*, pro *periit* familiare poetis.

1. *gemitus immanes ciens.* Romulus Divion. male, *quidam mons parturiebat ge-*

ad vs. 25. Ibi observatis adde Juvenal. Sat. XIV, 300 sq. Hor. A. P. 20 sq. Pers. VI, 32: « largire inopi, ne pictus oberret Cærulea in tabula. » — *rogantes victum.* Mendicantes. Cfr. locus Juvenal. paullo ante citatus.

26. *Dixi.* Non est interrogativum (quod Prasch. et Desbillonius putant) sed plane illud, quod et Germani sic efferunt: *ich sagte es wohl* (*sagte ich's doch*), *ich hätt' all das meinige bey mir.* Tacitam continet exprobrationem. Plaut. Asin. « dicebam pater, ne matri consuleres male. » *Scheffer.* Adde exempla in Edit. Burm. c. Not. Var. Ita quoque capit Burmannus, præter alia notans locum Prop. I, IX, 1: « Dicebam tibi venturos, irrisor, amores, » ubi v. quæ notat Passeratius. Idem tamen Burmannus observat, Terentium hoc fere sensu sæpe per interrogationem esse locutum, e. g. Andr. III, v, 15; Adelph. I, II, 3, sed addita plerumque interrogandi particula. Hinc suspicatur Desbillonius, Phædrum scripsisse: *dixin, ait, mea meeum esse cuncta?*

27. *Mecum esse cuncta.* Ita Stilpon capta patria: « omnia bona mea mecum sunt, » quam historiam narrat Sen. Ep. IX teste Ursino. — *vos.* Desideratur ad luculentam oppositionem *vobis*, quod metrum non admittit. *Tzschucke.* — *rapuistis.* Schefferus, Harius, Tzchuckius, Langius, quibus ego accedo, referunt ad festinationem, qua imminente naufragio res pretiosas colligebant; sed Burmannus, quod eas antea male pepererant, et furtis et rapinis se ditaverant. Exprobrare enim illis ait, quod vulgo dici soleat, male parta male dilabi, et justæ Deorum iræ et vindictæ admonere. At de male partis h. l. non est sermo; exprobratio vero alieno loco esset posita, ut jam vidit Langius. Itaque bene Sattlerus: *Was aber ihr zusammen rafftet, ist dahin.* Notissima enim hæc verbi *rapere* significatio. Desbillonius explicat, quod eripuistis e naufragio.

Fab. XXII. *Mons parturiens.* — 1. *Mons. Terram* in montis locum substituit Anonymus Neveleti fab.

Eratque in terris maxima exspectatio.
At ille murem peperit. Hoc scriptum est tibi,
Qui, magna quum minaris, extricas nihil.

minos magnos : melius Romulus Ulmens. et Vincentius, *dabat gemitus magnos*. — 3. In Rittershusii editione, quam sequuntur Rigaltius in Edit. 1 et 2, Neveletus et Ursinus (nisi quod hic lacunam post *peperit* ex Anonymo Neveleti ita expleat, *metumque risus solvit*), reliqua huj. fab. pars sic legitur : *Eratque in terris maxima exspectatio, Quid ille pareret; at ille murem peperit.* *** *Hoc scriptum est tibi, Q. m. q. m. e. n.* Recte Rigaltius in Ed. 3, *quid ille pareret* abjecit, quem deinde alii secuti sunt, quia hæc lectio, judicante Heinsio, haud dubie ex glossa orta est, qua quis antecedens *exspectatio* interpretatus fuerat.

XXV, sed Romulus Nilantii *hominem virilis sexus*, sine dubio, conjiciente Nilantio, ut ex tam inopinatæ et absurdæ rei exspectatione tanto major metus exoriretur. — *parturibat*. Ita extulerunt olim imperfecta illa tempora : sic *audibam* Ovid. Ep. XIV, 36; et *nutribam* Val. Flacc VIII, 97, et in futuro *mollibo* Hor. III, Od. XXIII, 18, 19 (ad quem tamen legendus *Jani*). Vid. Serv. ad Virg. Æn. VI, 468, et Voss. de Anal. III, c. 34. Ceterum Tachos, Ægypti rex, narratur hoc dixisse Agesilao, qui quum ipse esset brevi corpore, et adduxisset ipsi copias auxiliares, ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτεκεν μῦν, dicenti regi respondit, φανήσομαί σοι ποτὲ καὶ λέων, Athen. lib. XIV, c. 1, et hic sine dubio aliquem sibi Phædrus proposuit perstringendum, qui carmina minabatur se editurum magnifice, sed nihil, vel exiguum et vile produxit. *Burmann.* — *Mons parturibat.* Eleganter; quippe mons et parturiens. *Tzschucke.* — *ciens*, edens. Lib. I, fab. XVIII, 3, dixit, *flebiles gemitus ciens*. Eadem locutione utitur Virg. Ge. III, 517, de tauro. Sattler. : *ächzte fürchterlich.*

2\. *terris*, i. e. inter homines. Vide quæ notantur ad Val. Flacc. I, 631; et Barth. ad Stat. VII, Theb. 55. In eo ergo differt Phædrus a Tacho Ægyptio, qui ipsum Jovem timuisse hunc partum dicebat. *Burmann.* Romulus Ulmens. habet, *omnis natio.* — *exspectatio.* Sic loquuntur in re, magnum et memorabilem eventum habitura. Curt. III, 1 : « Circa regem erat Phrygum turba, exspectatione suspensa. » Nep. Alcib. 7 : « tanta fuit exspectatio omnium visendi Alcibiadis. » *Scheff.* Cf. lib. V, fab. V, 15.

3\. *scriptum est tibi.* Dativus commodi. Cf. lib. I, fab. I, 14.

4\. *minaris.* Præ te fers, polliceris, jactas (vultu severiori, ut exspectatio incitetur; non enim est simpliciter *promittere. Tzschuck.*). Est autem imitatio Hor. (I, Ep. VIII, 3) : « multa et pulchra minantem. » Et alibi (lib. II, Sat. III, 9) : « Atqui vultus erat præclara et pulchra minantis. » Ita et apud Homerum ἀπειλεῖν, quod vulgo *minari* est, pro καυχᾶσθαι sumitur, annotante Eustathio p. 602, Ed. Rom. *Faber.* Hoc verbo eleganter utitur, quia et *parturire* dicuntur, qui minas meditantur. Ovid. Ep. XII, 208 : « ... ingentes parturit ira minas. » Et ita sæpe Cicero τῷ *parturire* utitur. *Burmann.* — *extricas.* Metaphora, a tricis et filis, quibus

FABULA XXIII.

FORMICA ET MUSCA.

Formica et Musca contendebant acriter,
Quæ pluris esset. Musca sic cœpit prior :
Conferre nostris tu potes te laudibus?

1. Vulgo, e. g. in Edit. Rigalt. 1. Ursin. præmittitur e Cod. Pith. Rem. versus : *Nihil agere, quod non prosit, fabella indicat*, quem ex lib. III, fab. XVII, huc irrepsisse credunt Gudius et Heinsius; licet Heinsius ibi notaverit, fictum esse ex hoc loco. Burmannus abesse jussit. Recte; quum etiam desit in MS. Perotti, et sub finem fabulæ sensus et propositum auctoris adjiciatur. — 3. *Conferre*. Walquid implicatur, desumta. *Büchner*. Absolvis, perficis, expedis. *Gud.* Eleganter, ut notet producendi molestiam, velut e vinculis. Id enim innuit hoc verbum, atque ita usurpavit Hor. Serm. I, Sat. III, 88: « mercedem aut numos unde extricat. » *Scheff.* Vatinius ad Cic. lib. V, ad Div. 10 : « de Dionysio tuo adhuc nihil extrico. » *Gronov.* Compara Horatii A. P. 138 : « Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu? » et Terentianum illud, quod producit cl. Tzschuck. « magno conatu magnas nugas agere. » Hisce adde notas Rigaltii.

Hæc fabula jam antiquissimis temporibus nota fuit. Vid. Not. ad vs. 1. Alludit etiam Hor. A. P. 139. Notum porro Græcorum adagium, quod memorat Rittershusius : ὤδινεν οὖρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκε. Eamdem narrant Romulus Divionens. et Ulmens. lib. II, fab. V; Anonymus Neveleti fab. XXV; Romulus Nilant. fab. XXII, ubi inscripta est : *Homo parturiens;* Vincentius Bellovacensis Spec. doctrin. lib. IV, c. 118. Comparanda etiam fab. Hagedornii lib. I, p. m. 98 : *der Berg und der Poët.* Gleimii lib. II, fab. VI; Fontanii lib. V, fab. X; Camerarii p. m. 200.

Fab. XXIII. *Formica et Musca.* — 1. Hunc versum retinent integrum Romulus Ulm. Div. nec non Vincentius.

2. *Quæ*, pro utra. Vid. lib. I, fab. XXIV, 8. *Burm.* — *pluris esset.* Idem quod alii dicunt, *pluris putari, haberi, æstimari.* Explicandum igitur, utra esset potior, seu principatum teneret, et hinc pluris facienda. Equidem verterem : *welche von beyden die meisten Vorzüge hätte.* Romulus Ulm. « quæ melior illarum esset. » *Schw.* Gallicus interpres, *qui est la plus excellente.* De eo non agitur, sed quænam pluris fieret, et majore honore afficeretur, nec opus hoc exemplis illustrare puto. Mox *laudes* vertit *avantages :* quum sint laudes, quibus ornabatur et extollebatur præ formica, unde apparebat, pluris fieri. *Burm.* Interpretationi Burmanni repugnat vs. 8. Vide etiam Not. ad voc. *laudibus* vs. 3.

3. *Conferre te nostris laudibus.* Pro, conferre te mecum laudibus. Sic Justinus lib. IV, « ausi facinus, nulli tyranno comparandum, » h. e.

Ubi immolatur, exta prægusto Deûm,
Moror inter aras, templa perlustro omnia.

chius jubet legi *conferri* (quod est in MS. Gud. i. *e.* Pithœi) *nostris num potes te laudibus*, et *conferri* explicat pro *comparari*. Ego illa non capio. Saltem *tu* dedisset, ut latina esset oratio: nam utrumque dici potest *conferri laudibus*, et *se conferre*. Vid. ad Ovid. Ep. XVI, 203, et ex Pont. I, 1, 25, *Nec me nominibus furiosus confero tantis*, et ita centies. Sed *conferri te potes*, nescio qui explicari possit. *Burmann.* Vulgata lectio *conferre* etiam defendi potest e Romulo Divion. et Ulm. qui habent: *Musca sic cœpit prior: numquid te nostris potes comparare laudibus?* Ita quoque Vincent.

nullo eum tyranno scelere comparandum. *Gronov.* Adde Hor. I, Sat. v, 44. — *laudibus.* Quia *laus* interdum ponitur pro ipsis rebus laudandis, v. Gesner. non inepte h. v. vertere possis: *Kannst du dich in Ansehung der Vorzüge mit mir in Vergleichung setzen.* Res laudandæ autem, quas memorat musca, non ad solum honorem referendæ sunt, quo se affici gloriatur, quemadmodum luculenter docet vs. 8. — [*nostris laudibus.* Gallice, *à nos louanges*, i. e. *à nous qui méritons des louanges.* G.]

4. *immolatur.* Absolute. Cic. Div. II, 17: « cum pluribus Diis immolatur, etc. » *Scheffer.* De hoc verbo v. quæ notantur ad lib. IV, fab. VI, 9. *exta Deûm.* Diis offerenda. *Schw.* Sensus est: ubi immolantur victimæ, partem viscerum illam ipsam, quæ Deorum est, sive quæ infertur altaribus, prægusto. Mactatis pecudibus, si viderentur exta felicia, pars offerenda Diis, pars sacrificulis vescenda reservabatur. *Desbill.*

5. *Moror.* Id est, habito, vivo. Vid. Muncker. ad Hygin. fab. LII, Suet. Ner. 33, licet ambigua significatione, « morari inter homines desiisse. » Schefferus distinguit post *templa*, ut sit dictum quasi: « moror inter aras et templa, denique perlustro omnia. » Contra Bentlei. *templa perlustro omnia;* sed quia de rege sequitur, præstat cum Scheffero distinguere. Nam et palatia sine adjecta voce *omnia* se lustrare, et *templa* dicit, deinde in compendium sermonem contrahens addit, *omnia*. Et ita sæpe scriptores quum multa enumerant, *omnia* subjiciunt, vel etiam præponunt, ut egregie ostendit Cortius ad Sallust. Jug. 76. Posset et *omnia* capi, ut in ipsa adyta, solis sacerdotibus patentia, se penetrare jactet, sed et tunc separatim vox capienda. *Burm.* Distinctionem Scheffero-Burmannianam sequuntur præter alios, Ursin. Leonhard. Bipontini, *Jördens;* laudat etiam Jac. *de Rhoer* in Otio Daventr. p. 139, ubi vide; at Bentleianam præferunt, post Neveletum, Santoroc. Maittar. Danet. Richter. Lallem. Brotier. Desbillonius. Recte, ut mihi videtur; puto enim, ordinem sic esse magis naturalem. Verba facit musca primo de nota inter aras et templa (vs. 5), deinde progreditur ad palatia regum (v. 6), denique ad ædes privatorum (vs. 7). Alia res esset, si dixisset: perlustro omnia, aras, templa, etc. — *perlustro omnia.* Apte laudat Schefferus Plaut. Merc. II, III, 26... 28. Adde Liv. VII, 34: « Hæc omnia perlustravit. » Id. VIII,

In capite regis sedeo, quum visum est mihi,
Et matronarum casta delibo oscula:
Laboro nihil, atque optimis rebus fruor.
Quid horum simile tibi contingit, Rustica?

8. *Laboro nihil.* Mallet Heogstratanus cum Heinsio, *nihil laboro*, quod reddat versum ornatiorem; præterea sequi statim *nihil laboras.* — 9. Bentleius legit, *Quid horum simile tibi? Contra infit rustica:* propterea satis agitatus a viris doctis, Hario et Burmanno. Convicium enim, quo formicam lacerat musca, tollens, omnem poetæ venustatem adimit. Deinde quis crederet, verbo eleganti et obvio librarium aliud et antiquatum fere, et quo Phædrus, cujas fabulæ tamen dialogi pleræque sunt, nunquam usus est, vocabulum *infit* substituisse? Deinde quum in laudes formicæ, quæ multi laboris, imago est viri diligentis et providi patrisfamilias, fabula sit conficta, si poeta ex sua persona eam *rusticam* vocaret, absonum foret, sed ex decoro muscæ insolenti et superbæ hoc dat convicium, quæ inter aras et templa vivens ipsi exprobrat vitam duram et asperam,

36: « perlustravit hostium agros. » Sattler.: *in allen Tempeln flieg ich frey herum.*

6. *In capite regis sedeo.* Non insultandi caussa, sed jactat se impune sedere in capite illo sacro sancto, quod tangere aliis capitale foret, eodem modo, ut sacrilegi haberentur, qui deorum exta prægustarent, qui in aris et templis morari vellent. Hæc omnia se sine metu pœnæ facere, gloriatur musca, ut nec pro adultero posset comprehendi, libans oscula matronarum. Ita hæc capi debent. Nihil hic obsceni quærendum. *Burmann.*

7. *matronarum casta delibo oscula.* Cum delectu, quia in laude et ostentatione. Sic ante *regis*. Apte etiam *delibo*, de summo tactu et hinc tenero. *Tzschuck.* Ratione poetica, pro, *matronarum castarum oscula.* Laudat Schefferus Virg. Æn. I, 256, et XII, 434, ad quem locum Servius notat: « *delibare*, summum osculum dare, non pressum, sed summa labella contingens. » Notat etiam Disputin. locum Apulei. « illi purpurea delibantes oscula clemente morsu rosea labella vellicent. » Cf. lib. III, fab. VIII, 12, et ad lib. IV, fab. XIX, 24. Sattler.: *rauben manchen keuschen Kuss den Schönen.*

8. *nihil.* Non. Ita Cic. I, Phil. 6, Id. Agr. II, 23: « beneficio isto legis Pompeius *nihil* utitur. » — *optimis rebus.* Id est delicatissimis, lautissimis: nam *bonæ res* dicuntur, quæcunque ad bene lubenterque victitandum faciunt, quo sensu P. Syrus dixit « bonarum rerum consuetudo pessima. » Et Nep. Ages. cap. ult. narrat, illum contemsisse splendida regis Ægypti munera, et unguenta, coronas et secundas mensas servis dispertiisse: et addit deinde, « quo facto eum barbari magis etiam contemserunt, quod eum ignorantia *bonarum rerum* illa (scilicet vitulina et hujusmodi generis obsonia) potissimum sumsisse arbitrabantur. » Id. Att. 13: « omnibus rebus optimis usus est. » *Burmann.*

9. *contingit.* Eleganter utitur hoc verbo, quod de rebus lætis et bonis proprie usurpatur. Verum enim est, certe plerumque, quod præcipiunt: *contingunt* bona; *accidunt* mala;

Est gloriosus sane convictus Deûm,
Sed illi, qui invitatur, non qui invisus est.
Aras frequentas : nempe abigeris, quo venis.

quam rure agit. Vid. Burm. — *contingit.* Per. *contigit.* — 10. *Sane.* Ita MSS. Pith. Rem.; sed Cod. Perotti, quem sunt secuti Lallem. Sanad. et Philipp. *plane.* — 11. *invitatur.* Bentlei. Cuningham. Ouvering. Tollius *invitatus*, e conjectura. — 12...

eveniunt utraque : de quo v. Gesneri Thes. L. L. et quæ fuse disputat Burmannus ad h. l. ad Quintil. Decl. X, c. 2, et Ovid. Amor. III, VII, 43. — *Rustica.* Bene convicio, quippe superba, finit et confidenter provocat. Ductum autem est ex ruris amore et frequentatione. *Tzschucke.* Ita hanc vocem quoque exposuerat Schefferus, probante Burmanno, qui tamen addit hæc : « Schefferus recte explicat, de quo vid. supra h. l. v. fab. V, 5. Quamvis plus hic etiam notare hanc vocem putem, ignorantiam scilicet rerum bonarum, a quibus plane aliena erat formica, et quæ laboriosa rustica, nihil voluptatis admitteret : qualem Agesilaum censebant esse Ægyptii, et quos Græci vocant ἀναισθήτους. Vid. Buchner. ad locum ex Nepote mox adductum, et Bosii Indic. in *bonus;* et hoc sensu centies Ovidius *rusticas* vocat puellas, quæ voluptates et luxurias ignorant, simplices, ut Helenam vocat Ep. XVI, 285. » Hinc orta est Schirachii V. ill. interpretatio : *Rusticam* vocat formicam per contemtum musca, quæ non tam laute et splendide viveret, sed rudior paullo suis cavis rure se contineret, atque nimis sedula, bonarum rerum sensu non afficeretur.

10. Responsio et confutatio formicæ, cujus notationem solet omittere. *Tzschuck.* — *convictus Deum.* Dixerat vs. 4 : *exta prægusto Deum;* aræ vero, quibus inferuntur viscera, diis offerenda, dicuntur *mensæ Deorum*, Virg. Æn. II, 764. Conf. Gronov. Bothius hunc locum ita exhibet :

Est gloriosus sane convictus Deûm,
Sed illi, qui invitatus, non, qui invisus est.
Aras frequentas? Nempe abigeris, quum venis.
Super etiam jactas, tegere quod jubet pudor,
Reges commemorans et matronarum oscula?
Nihil laboras? ideo, quum opus est, nihil habes.

Idem vir doctus observat : « Continuitatem orationis restituere nos studuimus, insuper etiam versu *Aras* scribentes *quum venis*, pro vulgato *quo venis*, quoniam, aris nominatis, incertum non est, quo musca veniat. » Lectio *quum venis* recte recepta videtur censori Lipsiensi. Ceterum ordo versuum in nostra editione a Bothiano non multum abhorret.

11. *qui invisus est.* Quem per consequens nemo expetit. Vid. Clav. Schirach. P. I, p. 191.

12. *Aras frequentas... nihil laboras* (vs. 15). Frequentare aras, nihil laborare te jactas. Mart. XI, 107 : « Omnia legisti, » i. e. legisse jactas. Id. III, 11 : « Tu tamen es Quinctus : » h. e. dicis te esse Quinctum. *De Rooy* Animadv. Crit. in Martial. p. 32 sq. qui plura dabit. — *nempe.* Notanda vis et elegantia hujus particulæ, quasi diceret, verum quidem est, sed, etc. Cl. *Jördens* : *Ja! Ja!* Cf. Tursell. p. m.

Reges commemoras, et matronarum oscula;
Super etiam jactas, tegere quod debet pudor.
Nihil laboras : ideo, quum opus est, nil habes.
Ego granum in hiemem quum studiose congero,
Te circa murum pasci video stercore.

17. De hoc loco conf. Excurs. XXII. — 14. *Super etiam.* Jam olim recepi lectionem MSS. omnium Pith. Rem. Perott. *super etiam jactas*, pro, *superba jactas*, quod fide Gudii Pithœus primum è conjectura dedit, et quod non pauci tuentur Editores. Quum enim musca formicam vocasset *rusticam*, congruens esse putat Burmannus, ut responderet etiam convicio, et eam *superbam* vocaret; sed Censor doctus in A. d. B. præfert *superba*, quia oppositio, *tegere quod debet pudor*, postulare istam lectionem videatur. At ego contra fidem Codicum, si vulgatum sanum sit, novas lectiones non fingendas esse arbitror. *Super etiam* receperunt Bentlei. Bipontini, Desbillonius, et placet ista lectio Gudio, Salmasio, ill. de Schirach. Clav. P. I, p. 238. Conf. Not. ad vs. 14. At Heinsius conjicit *super et jam*, vel, *hoc;* in editione vero Cuninghami vs. 14, deest. — *debet pudor.* MS. Pith. *debes;* vid. Nevel. ad marginem Editionis. Placet hæc lectio Gudio et Heinsio. Bentleius edidit *jubet pudor.* — 17. *pasci video.* Vulgo legitur *video pasci;*

713. — *quo;* quocunque. — *abigeris quo venis.* Compara lib. V, fab. III, 8.

13. Sattler.: *Du prahlst mit Königen und schöner Weiber Kuss.*

14. *Super etiam.* De versu, a syllabis quatuor brevibus initium metri ducento, v. quæ observavi ad lib. III, fab. XIV (XV), 12. *Desbillon. Super*, præterea, scilicet quod sedeas in capite regis et delibes oscula, *etiam jactas* quæ non jactanda erant atque ostentanda, sed pudore tegenda. *Super* pro *præterea* occurrit apud Ovid. Met. XII, 206, coll. lib. III, fab. XI, 2. Laudat etiam Burm. Virg. Æn. II, 348, sed isto loco *super his* est *posthæc.* Vid. *Heyne* ad h. l. Desbillonius explicat *insuper*, landans Ter. Eun. V, VII, 13 : « insuper etiam ; » Adelph. II, II, 38 : « etiam insuper ; » Virg. Æn. II, 71, et lib. XI, 226, notat vero Serv. ad utrumque locum, *super* dictum fuisse pro *insuper.* Adde Salmas. ad Spartian. Pesc. 2, T. I, Scriptt. H. A. p. 644. — [*Super*, *insuper* (i. e. *simplex* pro *composito*), vel *præterea.* Verum quî fit, ut *super*, ortum a τῷ græcorum ὑπὲρ hac polleat significatione? Vid. *Excursum* in hanc præpositionem. G.]

15 sq. *Nihil laboras.* Vid. ad vs. 12. — *granum.* Grana. — *in hiemem congero.* Proprium hoc formicæ, ut Sympos. Ænig. XXII : « Non gero magna simul, sed congero multa vicissim. » Vid. supra ad fab. h. l. XIX, 23, nec absimiliter messem *congestas opes* vocat Ovid. Fast. IV, 618, quæ etiam *in hiemem* congeruntur, id est, ut inde hieme alantur homines. Ita Ter. And. II, II, 32 : « Olera et pisciculos in cœnam, » et Adelph. III, III, 16 : « dare in sumtum. » *Burm.* Compara Hor. I, Sat. 1, 33 sqq.

17. Notum est, quam formicæ sibi tramites faciant juxta muros, et quam muscæ etiam in illis pendere et insidere soleant : quare fingenda sic fabula, ut formica juxta murum festinans ire, viderit circa illum in sordibus sedere muscam.

Æstate me lacessis; quum bruma est, siles.
Mori contractam quum te cogunt frigora,
Me copiosa recipit incolumem domus.
Satis profecto retudi superbiam.

sed cum Perotto et Heusingero mallem *pasci video;* sicque olim edidi. — *Te circa murum.* Bentleius, *Te circum rura;* invito Burmanno. Vid. Not. ad h. vs. — 18. *quum bruma est, siles.* Ita MSS. Pith. Rem. et Ed. Vet. At MS. Perott. *cur bruma siles?* Non invenuste, judicante Burmanno, et recepit Brotier. Sanadon. vero et Philipp. *at bruma siles?* — 21. Burmannus hæc non apte satis modestæ formicæ dari censet (neque ita solet poeta), fabellam in priore versu finiens et legens: *Satis profecto retundit superbiam Fabella talis, hominum discernens notas, Eorum*, etc. (Nam τὸ *profecto* est approbantis et docentis Phædri, et Noster in simili prorsus de fabula præcedenti judicio lib. III, fab. XIX, *sensit profecto*). Si tamen plura mutari non placet, interrogationis tantum notam addendam putat: *Satin' profecto retudi superbiam?* Sed interrogationi obstat *profecto*. Forte, *satis profecto retudit superbiam*, formica scilicet, ex Phædri judicio. *Heusinger.* Conjectura Heusingeri, si quid mutandum præferri recte posse videtur. Recipi quoque posse censet clar. Tzschuck. cui oratio in vulgato languere videtur; nec displicet cl. Langio. Sed sine auctoritate Codicum haud quidquam mutare ausus sum. Evanuerat autem teste Burmanno, in MS. Per. vox *retudi*, unde non patet, quomodo legerit Perottus. — *retudi.* Multi, etiam Bentlei. Brotier. Bipontini, ediderunt *rettudi*, de quo inepto Grammaticorum commento, ut vocat Burmann. vide ad lib. III, fab. XVIII, 10. At quum in MS. Pith. sit *profector et tudi*, hinc putat Hoogstratanus, lectionem *rettudi* non penitus esse spernendam, quam *Burm.* — *murum.* Domum in plateis. *Heins.*

19. *contractam. Contracta* est ex interpretatione Burmanni, frigore brevior facta, seu, quæ præ frigore membra, incurvans se, contrahit, ut solent insecta illa contrahi hieme. Proprie autem adhibetur hocce verbum tali in re. Adducit Scheffer. loc. Virg. Ge. IV, 259, de apibus *contracto frigore pigræ*, quo in loco nonnulli male legunt *frigore contractæ*, quia hoc poetico more ad ipsum frigus transfertur. V. *Heyne.* Heinsius præter alia laudat Col. VI, 16: solent « neglecta ulcera scatere verminibus (ita edidit cl. *Schneider* pro vulgato *vermibus*) qui si mane perfundantur aqua frigida, rigore contracti decidunt. » Vide Burmannum de usu hujus verbi fuse disputantem; nec non Clav. Schirach. P. I, pag. 73. Vertunt, *eingeschrumpft.*

20. *copiosa.* Omnibus ad sustentandam vitam necessariis instructa. — *domus.* Sedes mea, et quasi hiberna, in quæ congessi grana. Vid. ad lib. I, fab. III, 13. *Burmann.* — *recipit.* Vid. ad lib. I, fab. XII, 9. Adde lib. IV, fab. VI, 4. — *incolumem.* Vid. lib. I, fab. VIII, 12.

21. *retudi.* Prima syllaba longa, ut boni poetæ in præteritis maxime faciunt. *Tzschuck.* Repressi Cœl. ad Cic. lib. VIII, Ep. 6, de Appio, « quo facto retudit sermones, » i. e. repressit, sedavit eorum sermones, qui de Appii damnatione loquebantur, ex interpretatione Manutii. Idem Cic. XII, Ep. 14: « quorum improbitatem aliquando retundi, et non pati impunitate augeri, utile est reipublicæ. » Et sic alibi.

Fabella talis hominum discernit notas
Eorum, qui se falsis ornant laudibus,
Et quorum virtus exhibet solidum decus.

etiam exhibere Cod. Rem. testatur Brotier. — 22.... 24. Hosce versus Perottus more suo abjecit. Eosdem Phædro abjodicat Kohlius, Comment. crit. Pentad. I, Loc. 49, p. 121, scribens: « Phædri non esse statim ex ipsa dictione colligas. Observandum, poetam h. l. præceptum non addidisse, incluso his ultimis verbis argumento: *satis profecto rettudi superbiam*. Sunt enim quædam fabellæ, quibus præceptum expressis verbis appositum non est lib. III, fab. I; lib. V, fab. X; lib. II, fab. V; lib. IV, fab. XXIV. » At ego non temere abjiciendos puto, quum fabula non ad eos solum pertineat, qui se falsis ornant laudibus, i. e. superbos; verum etiam eos, qui virtute et meritis veram solidamque gloriam consequuntur, qualem consequitur formica, providi et diligentis viri imago. Ex quo efficitur, verbis, *satis profecto rettudi superbiam*, præceptum fabulæ non includi. Deinde locutio *virtus exhibet solidum decus*, fateor, ad singulares Phædri referenda; sed quot Phædri versus sic essent abjiciendi! Ut omittam, exempla a Kohlio prolata, non probare, quod probandum erat. — 23. *Eorum*. Cuninghamus, *et horum*.

22. *talis*. Hæc. Vid. lib. I, fab. II, 9. — *notas*. Vid. ad Petron. c. LXXXIII. Gallicus interpres frigide reddidit, *deux sortes de personnes*, debuisset, *deux divers caractères de gens*. Ita Suet. Tib. 54: « patefacta interiore animi nota. » *Burmann*. Locutio translata a notis amphorarum vinariarum. Laudant viri docti Senec. de Const. c. III: « Ex hac tibi nota sapientem exhibeo, » et ita de Benef. c. 9, et Ep. 52; Cic. lib. VII, Ep. 29, ad Div. « Nos de meliore nota commenda. » Pulchre cl. Sattler.: *Charakterzüge solcher Menschen mahlet uns die Fabel*.

24. *solidum decus*. Vera gloria. Cic. ad Div. X, Ep. 12: « Verum decus in virtute positum est. » Idem Tusc. III, 2: « Est gloria solida quædam res et expressa. » Id. Phil. V, 18: « vera, gravis, solida gloria. » Cf. Gronov. — *quorum virtus exhibet solidum decus*. Singularis locutio. Verte: *Deren wahrer Ruhm sich auf Tugend und Verdienste gründet*. Vid. ad lib. IV, fab. XV, 8.

Eadem fabula occurrit apud Anonymum Nilantii, ubi v. fab. XXVII; Romulum Divion. et Ulmens. lib. II, fab. XVIII; Vincentium Bellovac. in Spec. Nat. lib. IV, c. 119; Anonymum Neveleti, fab. XXXVI; Fontanium, lib. IV, fab. III; Gleimium, lib. II, fab. XIX; Zachariæ in fabula, *die stolze Fliege*. Eamdem laudavit cl. *Jacobs. in Nachtr. zu Sulzer*. T. VI, P. 1, p. 79, coll. supra *Ej*. Observatt. in Phædrum. Notanda porro Burmanni de fabula memorata conjectura: « Fabulam referrem, *inquit*, ad parasitos et impudentissimos potentium et divitum adulatores, qui, licet centies abigantur et expellantur, ut vs. 15, semper redire solent, et invocati, asymboli, uncti et lauti veniunt, ut Phormio apud Terent. II, II, 25. Nam muscam impudentis convivæ et parasiti esse symbolum, docuit jam Lipsius lib. III, Antiq. Lect. Sed Phædrus in epimythio aliter interpretari videtur; quamvis et captatores cœnarum gloriosi falsis se laudibus ornent, quasi familiaritate et usu principum virorum

FABULA XXIV.

SIMONIDES A DIIS SERVATUS.*

Quantum valerent inter homines litteræ
Dixi superius : quantus nunc illis honos
A Superis sit tributus, tradam memoriæ.
Simonides idem ille, de quo retuli,
Victori laudem cuidam Pyctæ ut scriberet,

1... 3. Hosce versus omisit Perottus. — 2. *quantus nunc illis.* Ouveringius, *quantus etiam illis*, recte improbante Tollio. Vid. P. III, Phædri, p. 178. — 4. *Simonides idem ille.* Ita MSS. Pith. Remens. et Edit. Vet. Sed MS. Perotti, quem perperam secutus est Philipp. *Simonides ille*, *supra de quo retuli.* — 5. *Victori.* Sic

utentes : et hinc sæpe in magno etiam pretio habentur, sed tandem ejecti et exclusi miseram fere vitam exigunt. *Burm.* At mihi tutius videtur, fabulam intelligere, quemadmodum poeta in epimythio vult intelligi.

Fab. XXIV. *Simonides a Diis servatus.* — (*) Similis huic narrationi fuit ruina porticus, quæ vix egresso Regulo corruit. Vid. Mart. I, Ep. XIII et LXXXIII. Bip. *Burmann.*

1. *valerent.* Varie explicant. Equidem mallem capere cum Burmanno, quo in pretio et honore haberentur; cui interpretationi favet oppositio vs. 2 sq. Vult enim Phædrus : Supra dixi, quo in pretio et honore haberentur litteræ inter *homines;* nunc tradam memoriæ, quantus honos sit illis tributus a *Superis.* Prius illustrandum e fab. XXI hujus libri, maxime v. 17... 24, posterius ex hac ipsa fabula elucet. Neque tamen inepta est interpretis Gallici interpretatio : *J'ai fait voir auparavant le grand pouvoir que les lettres ont*, cui accedit el. Sattler. : *Wie viel bey Menschen die Gelehrsamkeit vermag*, cui interpretationi firmandæ inservire possit Ter. Phorm. V, VII, 94, et Ovid. Metam. XIII, 12, teste Burmanno. [*Quantum valerent inter homines litteræ.* Sic accuratius vertas : *J'ai fait voir plus haut le grand pouvoir des lettres parmi les hommes.* G.]

2. *superius.* Supra (fab. XXI). Vox rarior hoc sensu. Auctor tamen B. H. 28 et 34, habet, « ut superius demonstravimus. » — *nunc;* jungendum cum *tradam* vers. 3, etsi remotum ab hoc.

4. *Simonides.* Vid. ad lib. IV, fab. XXI, 2. — *idem ille.* Signate addi solet. *Tzschuck.*

5. *Victori Pyctæ.* Pugili. A Græcorum πύκτης ortum est Latinorum *pycta* et *pyctes*, quo vocabulo, præter alios, usi sunt, Plin. H. N. VII, 47 : « Euthymus pycta semper Olympiæ victor ; » Senec. Controv. I, 3, extr. « aut athleta, aut pyctes est. » Hanc vocem non semper *pugilem victorem* notare, ut vult Gudius, jam vidit Burmannus; quia tum inepte adderetur *victor* a Phædro. Illum vero pugilem, cujus nomen

Certo conduxit pretio : secretum petît.

bene legitur in Codice Perott. et ita olim Rittershus. Scheffer. et Gronov. correxerant, pro vulgata *victoris*, quod habetur in MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. et quod tuetur Richter. in præf. et recepere Brotier. atque Desbillonius. Sed rejiciendum recte videtur Burmanno, quia ex ea lectione is sensus exit, ut scripserit, a quodam mercede conductus laudes victoris pyctæ, diversi ab illo, qui conduxerat. Cicero etiam lib. II, de Or. cap. 86, in ipsum Scopam, apud quem cœnabat, Simonidem carmen scripsisse narrat. *Victori* receperunt, præter Burmannum, Philipp. Lallem. Bipontini, Jördens. alii. Contra Desbillonius, legit et interpungit : *Victoris laudem, cuidam pyctæ ut scriberet, C. c. p.* hoc sensu : conduxit laudem, qualis in victores componi solebat, ut eam cuidam pyctæ scriberet. Nec desunt, qui jungant, *Victoris laudem cuidam pyctæ ut scriberet*, quæ vertit el. Brot. *il étoit convenu de composer un Éloge de vainqueur pour un certain athlète.* — 6. *Conduxit.* Cf. Exc. XXIII, ad h. v. — *petit.* Mallent Rittershusius et Schefferus *petit*, ut supra fab. XXI, 25, *perit.* Secuti Hongstratan. Walch.

Phædrus, nescio quomodo, reticet, appellatum fuisse Scopam, testantur, præter Val. Max. I, VIII, 7, ext. Cicero, qui eamdem narrat historiam lib. II de Or. c. 86, et Scopam istum « virum fortunatum et nobilem, Crannone in Thessalia, » non *pyctam* vocat; it. Quintil. Inst. Orat. lib. XI, 2, qui tamen in suspenso apud veteres relinqui scribit, Scopasne iste pugil, an Glaucus, an Leocrates, au Agatharchus dictus fuerit. Idem inter auctores non satis convenire fatetur, domus, in qua res evenit, Pharsaline, an Crannone fuerit; sed convivium in honorem ejus victoriæ celebratum fuisse narrat. Ipsi totum hoc de Tyndaridis fabulosum videtur, etsi convivium celebratum, at salvum evasisse ex ruina Simonidem credat. Cf. Val. Max. loco paullo ante cit. et quæ de Scopa Burmannus notavit ad Quintil. l. c. p. 986. — [*Pyctæ.* Pycta oritur ab adv. πὺξ, *pugno* vel *pugnis*. De pugilatu, vide apud Theocr. Id. XXII, 69, et XXIV, 110, ad voc. πύκτης, et πύκται, nostras in Theocritum Animadv. ubi de pugilatu agitur. G.] — *laudem ut scriberet.* Laudationem. Suet. Cal. 20 : « victos victorum laudem componere coactos. » Cf. lib. IV, fab. XXI, 5, et infra vs. 13. Quintil. l. c. appellat « carmen, quale componi victoribus solet. »

6. *Certo conduxit pretio.* Certo pretio, seu mercede laudem scribendam in se recepit. Sic enim solebat Simonides; vid. lib. IV, fab. XXI, 5. Passim autem *conducere* pro *redimere* usurpatur, et opponitur *locare*. Cic. Div. II, 21 : « redemtor, qui columnam illam de Cotta et Torquato conduxerat faciendam. » Cf. Clav. Ernest. v. *conducere*. Ita *conducere* ægrum sanandum dicitur medicus apud Plin. lib. XXIX, 1, sub fin., et *conducere* molendum dicitur pistor Pomponio apud Nonium : « decipit vicinos, quod molendum conduxit, comest; » quæ loca adduxit Gron. Plura dabit Exc. XXIII ad h. v. De re ipsa v. Plin. III, Ep. XXI, 3. — *Certo pretio.* Hinc asseri potest vulgata lectio apud Ovid. Amor. I, X, 21, ubi vide Notas; et in lib. XXXV, §. 1, ff. Locat. « certo pretio conductus. » *Burmann.* — *secretum.* Locum solitarium, meditationi et carminibus aptum. Vid.

Exigua quum frenaret materia impetum,
Usus poetæ, ut moris est, licentia,
Atque interposuit gemina Ledæ sidera,

Maittar. — *Secretum*. Gud. *decretum*, quod merito displicet. Vid. Not. Gud. — 8. De varia Lectione hujus loci legendus Exc. XXIII, ad h. v. — 9. *Atque*. Facile potest *est* subintelligi sub *Usus*. Aliter cum Guyeto scriberem *apte* (quod etiam

quos laudat Prasch. Ovid. Trist. I, 1, 41, appellavit *secessum*. « Carmina secessum scribentis et otia quærunt. » Hor. A. P. 296: « secreta petit loca. » Senec. Ep. 80: « mihi silentium promittebam et sine interpellatore *secretum*. »

7... 10. Sensus: Quum tenue et sterile argumentum, seu, ut ait Burmannus, materiæ non satis uberis exiguitas, cohiberet, seu reprimeret spiritum, usus est licentia poetica, qua solent poetæ, instituitque excurrere in laudes Castoris et Pollucis, qui simili laude fuerant celebres.

7. Notanda elegantia huj. versus. — *materia*. Passim utitur Phædrus hac voce de argumento fabularum. Vid. ad Prol. I, 1, et Epil. III, 6, ubi *materiæ exiguæ* (*unfruchtbarer, magerer Stoff*) opponit *materiæ copiam*, quod Albinus vertit *matière riche et abondante*. — *impetum* vocat poeticum spiritum, calorem et furorem (*Begeisterung*), ut Ovid. ex Pont. IV, II, 25: « Impetus ille sacer qui vatum pectora nutrit, » et ita alibi sæpe. Quod noto, quia inepte etiam Gallicum interpretem video vertisse, *l'impétuosité de son esprit*, qua voce puto Gallos de vitio violentæ mentis uti. Epil. III, 29 (ubi vide), dixit, *continetur spiritus*. *Burmann*.

8. *poetæ*. Per enallagen numeri, pro, poetarum. Pluralis frequentior. Sic Burm. citat locum Cic. de Or. III, 38: « licentia poetarum; » Ovid. Amor. III, XII, 41: « licentia vatum. » — ut *moris est*. Cf. lib. V, fab. I, 3; Quintil. l. c. « more poetis frequentissimo; » Cic. l. c. « in quo multa ornandi caussa, poetarum more, in Castorem scripta et Pollucem. » *Schwabe*. Præceptum hic secutus est Simonides illud, quod inculcat Aristoteles in Topicis: ut si materia nobis inanior, aut sterilior obtigerit, illuc orationem deducamus, ubi abundare, et a proposito digredientes velut in campo libere excurrere atque exsultare possimus. Quod et Pindarum sæpe factitasse videmus, et Horatium aliquando. *Rittershus*.

9. *interposuit gemina Ledæ sidera*. Digressus exiit in laudes Castoris et Pollucis, ut ait Quintilianus l. c. Erant Ledæ uxoris Tyndari, filii, pugilatu clari et nobiles, Hor. I, Od. XII, 25 sq. (Hinc mox *auctoritas similis gloriæ*), missi denique ad sidera. Fabula notissima. Senec. Herc. Fur. I, 13: « clara gemini signa Tyndaridæ; » Hor. I, Od. III, 2: « fratres Helenæ lucida sidera. » — [*gemina Ledæ sidera*. Vid. de Dioscuris Theocritum Id. XXII. G.] — *interposuit*. Confer Prol. II, 9, et Prol. V, 1. *Schwab*. Nempe exemplo illorum gravi auxit laudes. *Tzschucke*. Vertunt, *einmischen*, *einweben*.

Auctoritatem similis referens gloriæ.
Opus approbavit; sed mercedis tertiam
Accepit partem. Quum reliqüum posceret,

placet Walchio). *Burm.* Vide tamen mox ad vers. 10. — 10. *Auctoritatem similis referens gloriæ.* Bentleius enervans egregium hunc versum, legit: *Auctoritatis illa referens gratia.* Sed recte hæc refutavit Harius. *Burm.* Ita bene MSS. Pith. Rem. et Vet. Edit. In MS. Per. *auctores aptæ.* Inde Sanadon. et Philipp. frustra emendavere: *Auctores apte s. r. gloriæ. Brotier.* Lectionem Cod. Per. Burmannus tolerabilem judicat, si *apte* pro *aptæ* legatur. — 12. *reliqüum.* MSS. Pith.

10. *Auctoritatem similis referens gloriæ.* Id est, illam gloriam, scilicet victorem esse in ludis sacris insignem esse inde probans, quod Castores, in ludis similibus victores, egregie fuerint celebrati, unde suæ laudationi et laudato Pyctæ auctoritas accederet, nec pro levi re haberetur hæc egressio in laudem Dioscurorum. *Gloria* vero est proprie honor et laus illa, quæ ex bellis et factis fortibus reportatur, ut vidimus lib. I, fab. XI, 1. Sed non minor habebatur apud Græcos, in ludis sacris victorem pronuntiari, quam hostium in acie. Ne ergo verbis gloriam hanc jactare vanis videretur Simonides, ostendit hac insignes fuisse etiam Jovis filios: et hæc est *auctoritas*, sive exemplum, ex quo judicari de gloria debet, et qua utitur ad celebrandam gloriam Scopæ. Hæc probare nihil attinet, quum ipsa Lexica suppeditent satis auctoritatis, unde hanc vocem de facto, quo exemplum præbetur aliis, sumi pateat. *Burmann.*

11. *Opus approbavit. Opus approbat* redemtor, vel quisquis suscepit, quum ostendit, illud ex lege perfectum (seu pacto locationis conveniens esse), quo facto illud *probari* a Censore, si publicum est, vel quocunque locatore, dicitur. Sic Apul. Met. VI: « ante istam vesperam opus expeditum approbato mihi. » *Gesner* in Thes. v. *approbo.* Scilicet Simonides illi, qui sub certa mercede id ab eo exegerat. *Sollemnia* verba. Vitruv. IX, c. 3: « Hiero coronam immani pretio locavit faciendam, et aurum ad sacoma rependit redemtori. Is ad tempus opus manu factum subtiliter regi approbavit. » *Scheff.* Male hæc nonnulli ad Scopam referunt, ut Gallicus interpres, qui reddit, *Scopas témoigna estimer ces vers;* Guyetus, alii. Nam conductores *approbabant*, locatores *probabant.* Ita fere loqui veteres solent; itaque pycta *probat*, ut Liv. IV, c. 22: « Censores (qui scilicet locaverant) villam publicam in campo Martio probaverunt. » Vid. Gruter. ad Senec. de Clem. I, 15; Gronov. ad Ej. Quæst. Nat. VII, 16; Burm. ad Quintil. Decl. VII, princ. Hæc e Not. Burm. excerpsi, qui et alios laudat. Adde Notam Gudii. — [*approbavit.* Activum sensu transitivo: quod sexcenties apud Græcos. Nos gallice, *il fit agréer l'ouvrage, mais, etc.* G.]

12. *reliqüum* mercedis. *Reliqüum* h. l. est quadrisyllabum, ut lib. I, fab. XXXI, 13, et lib. III, fab. IV, 2. Cfr. Wasius in Senar. p. 136, et Desbillonius, laudans locum Gell. lib. V, c. 10: « ne reliquum mercedis daret. »

Illi, inquit, reddent, quorum sunt laudes duæ.
Verum, ut ne irate dimissum te sentiam,
Ad cœnam mihi promitte, cognatos volo
Hodie invitare, quorum es in numero mihi.
Fraudatus quamvis, et dolens injuria,

Rem. et multæ Editiones, Rittershus. Nevelet. Rigalt. 2. Fab. Ursin. Scheffer Maittar. Brotier. al. habent *reliquam*; quod de duabus partibus dici non potest, duæ autem restabant, quum Simonides tertiam accepisset partem, altera Castoris, altera Pollucis. Leonhardus tamen *reliquam* retineri posse censet, si subintelligatur *mercedem*. Walchius etiam *reliqua* legi posse putat, vel *reliquas*, ut jamjam conjecerat Gudius. Heins. *quumque reliquum*. Conf. Not. ad h. v. — 13. De V. L. hujus loci videndus Exc. XXIII, ad h. v. — 14. Cf. Excurs. XXIII, ad h. v. — 15. *Ad cœnam mihi promitte*. Perott. *ad cœnam mecum veni*, quod non accedit ad elegantiam vulgatæ lectionis. Vid. Burmann. in præf. — 16. *es*. Heinsius, ut sensus sit apertior, refingit *esto*. Idem adscripserat etiam oræ codicis sui, posse legi, *quorum eris in numero mihi*, non improbante Tollio. Quibus conjec-

13. *quorum sunt laudes duæ*. *Laudes* sunt laudationes, ut supra v. 5 ubi vide. Intellige Castoris et Pollucis. Cf. Exc. XXIII ad vs. 13. At si quis retinere velit lectionem, quorum sunt *laudis duæ*, subintelligendum *partes*, ellipsi frequenti veteribus, qua in numeralibus omittunt partes. Sic Cic. Att. I, Ep. 17: « amoris tibi primas defero. » Istam ellipsin erudite illustravit Gudius.

14. Sensus: verum ut sentiam (intelligam), te non discedere hinc iratum, ad cœnam mihi promitte. *Desbill.* Sattler.: *damit ich dich nicht unzufrieden von mir lasse.* — *ut ne*. Hæ particulæ non raro ita junguntur, ut Græcorum ἵνα μὴ, quod multis exemplis confirmavit Burmannus, laudans Jac. Gronov. ad Cic. I, Ep. ad Q. F. I, n. 13; Senec. III, de Benef. 10: « an hoc indicamus, ut ne demus beneficia sine teste. » Et ita sæpe alii.

15. *Ad cœnam mihi promitte*. Formula invitantium propria. Plin. lib. I, Ep. 15: « Heus tu promittis ad cœnam, nec venis. » Senec. Suas. 2: « ego ad prandium promisissem, » i. e. promisissem, me ad prandium esse venturum. Citant etiam Plaut. Menæch. V, II, 43: « ad cœnam ne promittat. » Nostri, *sich bey einem zusagen*. *Schw.*

16. *invitare*. Pugiles nempe victores magno convivio solebant victoriam suam celebrare, ac sedulo providebant, ut ne hinc abesset, qui laudem ipsis scripsisset: Scopam ergo Simonides ejusque convivas induceret, ut se esse iratum crederent, si ad cœnam non promitteret. *Desbillon.* — *quorum es in numero mihi*. Ita loquitur ex consuetudine veteri, qua blandientes *patrem* aliquem, aut *fratrem* (aut *cognatum*) appellabant, teste Terentio, Horatio, aliis, ut hic Faber commode observat. *Scheffer.* Vid. Ter. Phorm. III, II, 11: « Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus. » Sattler.: *Heute geb ich einen Schmauss den Anverwandten, und dazu gehörst auch du.*

17. *Fraudatus*. Parte mercedis promissæ. Vs. 5, 6, 12, 13.

Ne male dimissus gratiam corrumperet,

turis, quum vulgatum probum sit, non opus est. Cf. tamen Burm. — 18. *Male dimissus*. Vulgo legunt *male dimissam*, et explicant, ne male corrumperet gratiam, si eam dimitteret et recusaret oblatam, ita, ut *male*, quod interpretantur, imprudenter et cum suo detrimento, quemadmodum *male mulcatus* lib. I, fab. III, 9, referatur ad *corrumperet*. Vid. Scheff. At quum alii *dimissam* sine sensu legi statuant; Gronovius suspicatur, Phædrum scripsisse, *ne male commissam gratiam dirumperet*, et exponit, amicitiam, tenui filo pendentem et vix cohærentem, dissueret. Hancce conjecturam vir doctus exemplis fulcire studet, quæ videri possunt in Notis Schefferi, quibus adde e Not. Burm. locum Petron. cap. CXIII, *veritus ne inter initia coeuntis gratiæ recentem cicatricem rescinderet*. Grævio vero *ne male commissam gratiam corrumperet* dictum videtur, ut *male cohærens concordia* Vellei. lib. II, cap. 47, ad quem locum consulendi Bipontini. Vid. Ep. 351; Græv. ad Nic. Heins. in Burm. Syll. Epp. tom. IV, p. 422; coll. Ep. 355, ad Græv. in Syll. Epp. tom. IV, p. 429. Gudio et Heinsio, quibus præter Bentleium et Burmannum, obsequuntur alii, placet *dimissus*, ad quod *male* referendum, sensu, quo dixi. Aliam Burmanni conjecturam, quam ipse dicit temere tentatam, et cui Heinsii et Gudii emendationem præfert, nec non violentiorem Harii medicinam prætermitto, sed consulant, quorum interest, Notas Burmanni. Agmen claudat observatio Desbillonii : « Sensus, *inquit*, est : ne oblatam sibi gratiam, sive amicitiam male dimittendo corrumperet. Plana, opinor, ibi sunt omnia; mirorque hunc locum a Burmanno, Bentleio, Gudio, Gronovio fuisse tam laboriose vexatum : qui mihi quidem nodum in scirpo quæsiisse videntur. Quis neget, *gratiam* hic idem esse ac amicitiam? Bene autem latine amicitiam dici posse *dimissam*, forte non crediderint : at Cicero de Am. 21, *amicitias nonnunquam dimittendas* commemorat. Lectio ergo, quam revocavimus, non erat, invitis MSS. Codicibus, veteribusque multis editionibus, repudianda. » Mihi quidem, ut ingenue fatear, lectio *dimissus* non magno placet opere, maxime quum paullo ante præcesserit *irate dimissus;* adeo quidem, ut de vulgata *dimissam* ulterius cogitandum, et Desbillonii placita ponderanda putem. Conf. Ephem. Göt-

18. Sensus : Ne si non promitteret ad cœnam, male, ideoque iratus dimitteretur a pycta, et rumperet, perderet omnem gratiam, i. e. amicitiam, sicque prorsus alienaret hominem, a quo jamjam male fuerat tractatus. *Gratiam corrumpere* explicant, amicitiam rumpere, fere, ut Ovidius dixit in Ibin 40 : « gratia rupta. » Vid. Burmann. Equidem verterem : *Damit er, wenn er nicht in guten von ihm käme, die Gunst des Mannes nicht ganz verscherzen möchte*. Sattler. : *um es mit ihm nicht gänzlich zu verderben*. Burmannus conjicit, voluisse Phædrum iterum notare avaritiam Simonidis, qui licet fraudatus esset mercede, nolebat tamen hominis tam nobilis et potentis gratiam perdere, ne inde in ludibrium veniret aliorum, qui hoc exemplo inducti, postea similem illi fraudem facerent, quoties Deorum laudes immisceret laudibus victorum in ludis sacris. Quare voluisse interesse convivio et dissimulare injuriam, ne si male dimissus et ideo iratus abstinuisset, reliqui scirent, ipsi mercedis pactæ fuisse abnegatas duas partes, et forte idem deinde facturi essent. — *male dimissus gratiam corrumperet*. Vulgo *dimissam*, obscure. *Demessam* scripsi, i. e. immi-

Promisit. Rediit hora dicta, recubuit.
Splendebat hilare poculis convivium;
Magno apparatu læta resonabat domus,
Duo quum repente juvenes, sparsi pulvere,
Sudore multo diffluentes, corpore

ting. ann. 1781. Partic. 53. — 19. *Rediit.* MS. Per. *redit.* — 21. *læta.* Rigaltius edidit *læte.* Guyetus *late*, quod intempestivum esse putat Burmannus; Heinsius *lauta* conjiciebat, ut ita et apud Silium X, 376; *lautas mensas* pro *lætis* reponebat; sed vid. Drakenb. Notas. Vulgatam *læta* recte tuetur Burmann. Vid. infra Notas. *Læta* etiam habent veteres Editiones. Hic versus deerat in Cod. Per. — 22. *Duo quum repente.* In vulgatis, et Nevelet. Rigalt. 2, Fab. Leonh. Richter. est, *repente quum duo juvenes s. p.* quem versum Hoogstratanus nullo modo dimetiri potest, nisi *duo* vox sit monosyllaba, quo nil durius. Hinc varie emendatum. Heinsius et Gudius, quos sequitur Walch. *repente quum juvenes duo;* Bentleius et Burmannus *repente duo quum juvenes.* Secuti Lallemant. Brot. Desbillon. Bipontini. Sed MS. Per. habet *duo quum repente j.* quod olim recepi post Hensingerum; sic enim verborum ordo videbatur esse concinnior; sicque edidit el. Jördens. — 23. *Sudore multo diffluentes, corpore*, etc. Vulgo *sudore multo dif-*.

nutam, et quasi curtatam, mercedem (nam hæc gratia est), quam corrumpere (id est, magis etiam imminuere) timebat Simonides, habendi et fruendi satis cupidus poeta. *Bothe.* Displicet censori Lipsiensi ista conjectura; quum dubium sit, an *demessa* pro *imminuta* dici possit. Neque etiam *gratia* explicari potest *merces*, judicante eodem. Vult enim, hanc vocem referri ad præcedens *invitavit.*

19. *Promisit.* Vid. ad vs. 15. — *hora dicta.* Constituta, ut lib. IV, fab. XI, 19. — *recubuit.* Ita non raro, pro *accubuit.* Vid. Hor. III, Od. III, 11; I, Ep. V, 1; Plin. lib. IX, Ep. 23, n. 4. Non pauca exempla collegit ex Martial. Anton. *de Rooy*, V. D. cujus vide Animadv. crit. p. 96, Græci ἀνακεῖσθαι.

20. *Splendebat.* Proprie *splendere* de conviviis et eorum lauto apparatu poni, docuit Cerda ad Virg. Æn. I, 637 (641). *Burmann.* — *hilare poculis.* Id est, quod hilarabant pocula. Virg. Ecl. V, 69: « Et multo inprimis hilarans convivia Baccho. » *Desbillon.*

21. *Magno apparatu.* Instrumentorum musicorum inprimis copiam intelligo, quibus celebrabatur convivium hocce apparatissimum; etsi simul indicare possit poeta strepitum tali in re solitum. Cf. Plin. lib. I, Ep. 15, n. 2. — *læta domus* dicitur ex sollemni formula. Vid. loca Ovidii, a Burmanno adducta, Fast. IV, 543: « Tota domus læta est, » etc.; ex Pont. III, 1, 135 sq.; XVI, Ep. 91. Apte vero *læta;* celebrabatur enim victoria domini hocce convivio. — *resonabat.* Virg. Æn. IV, 668. *Scheff.* Cl. Sattler.: *Setzte sich zur Tafel, wo bey dem Glanze der Pokale alles fröhlich war, Und von dem Lärm des Gastgebots das frohe Haus laut wiederhallt.*

22. *sparsi pulvere.* Tanquam ex longo itinere venientes. Conf. quæ de duobus juvenibus commemorat Flor. II, 12. *Leonh.*

23 sq. *corpore Humanam supra formam.* Forma hic staturam totius

Humanam supra formam, cuidam servulo
Mandant, ut ad se provocet Simonidem;
Illius interesse, ne faciat moram.
Homo perturbatus excitat Simonidem.

fluentes corpora, ut *corpora* sit Græcismus, apud Latinos poetas frequens, atque etiam apud historicos obvius, quemadmodum lib. IV, fab. XIV, 12. Ita ediderunt Brotier. et Desbillonius. Nonnullæ etiam editiones, ut Rittershus. Nevelet. Ursin. habent *defluentes*, etsi jam olim Rittershusius conjiceret *diffluentes*. Sed probant viri docti lectionem et distinctionem Schefferi, *sudore multo diffluentes, corpore s. h. f.* quam tamen non admittit Walchius, quia *corpus abluere* etiam dixerit Curtius pro *se*. Hinc *diffluentes corpora sudore*, recte dici contendit. Non negat hoc Burmannus, sed et *diffluere sudore* simpliciter sine τῷ *corpora*, vel *corpore* dici non inconcinne posse probat ex Apul. Metam. lib. I, *sudore frigido miser perfluo*, et lib. II, *frigido sudore diffluens*, ut Heinsius pro *defluens* malebat. Ita etiam Plin. lib. XXI, 13. *Nam et sudore diffluunt*, teste Scheffer. — 26 corporis notat. Vid. Salmas. Exerc. Plin. p. 42, b. c. Nam ita solent fingere, majores, et etiam pulchriores apparere deos, et imagines etiam defunctorum, ut Ovid. Fast. II, 503: « Pulcher et humano major, trabeaque decorus Romulus. » sed hæc notissima; unde patet tamen, quam male *formam* de solo vultu sumserit Gallicus interpres, *paraissant à leur visage plus que des hommes*, debuisset *à leur stature*, vel, *taille*. Ne vero offendat quem *corpore*, de duobus dictum, pro *corporibus*, poetis hanc numerorum enallagen esse familiarissimam sciat. Sic Ovid. Trist. III, III, 59: « atque utinam pereant animæ cum corpore nostro, » pro, *cum corporibus*. Id. Met. IV, 412, et passim. Et ita etiam de uno homine *corpora* sæpe dicunt. Ovid. Met. I, 527, de Daphne, « nudabant corpora venti. » Et sæpius alibi. *Burm.* A Suet. Ner. I, hi duo vocantur « juvenes gemini augustiore forma. » Hisce adde Justin. lib. XX, c. 3. — *servulo*. Phædrum credo de servo, convivis epulantibus ministrante, diminutivum *servulus* usurpasse, quoniam ejusmodi servi tam pocillatores, quam alii hujus generis, pueri erant. J. E. J. *Walch* in Pocillator. Phryg. quæ Dissertatio exstat in Act. Soc. Lat. Ien. Vol. II, pag. 159.

25. *provocet*. Extra domum, foras vocet. Ter. Eun. III, 1, 52 sq. « Pamphilam cantatum provocemus, » ubi Donatus: « eleganter, quia ille foris est, hæc intus: illum intromittamus, hanc provocemus, hæc est in verbis poetæ germana proprietas. » Sic *provisere*, videre quid foris geratur, et similia Terentio et aliis usitata. *Burm.* Alia exempla vid. in Not. Schefferi et Desbillon. Cf. quoque lib. I, fab. XI, 11.

26. *Illius interesse*. Hoc est, rem ipsi gravem nuntiandam. *Tzschuck.*

27. *Perturbatus* conspectu tam augustæ formæ. *Scheff.* — *excitat*. Male Schefferus (Rittershus. Hoogstrat. alii interpretantur), *extra vocat:* hoc enim est *provocare;* sed *excitare* est jubere surgere e toro, in quo recubabat, ut in ipsis a Scheffero adductis exemplis. Vid.

Unum promorat vix pedem triclinio,
Ruina camaræ subito oppressit ceteros;
Nec ulli juvenes sunt reperti ad januam.
Ut est vulgatus ordo narratæ rei,
Omnes scierunt, Numinum præsentiam
Vati dedisse vitam mercedis loco.

sq. Hi versus in MS. Per. desiderabantur. — 28. *promorat*. MS. Pith. *moverat*. Vide. Gud. — 29. *Ruina camaræ*. MS. Per. *ruina domus*. Quæ lectio iterum probat, textum Phædri non raro a Perotto fuisse interpolatum. — 31. *narratæ*. Lallemant. et Brotier. *patratæ* ediderunt, sine auctoritate. — 32. *scierunt*. Ita MS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Sed MS. Per. habet, *omnes dixerunt*, quod amplectuntur Sanadon. Philipp. Lallemant. Cf. Exc. XXIII, ad h. v.

Petron. c. 96, et ibi Notas. Apud Quintilianum vero in hac narratione est *excitus*, quod idem esse vidimus ad lib. II, fab. VIII, 1. *Burmann*. Liv. VIII, 10: « Triarios suos excitaverunt; » nam illi ante sub vexillis considebant, ut ait ibid. c. 8. *Gronov*. Suet. Aug. 14: « quum spectaculo ludorum, gregarium militem, in XIV ordinibus sedentem, excitari per apparitorem jussisset. » *Rigalt*.

28. *promorat*. De quantitate hujus verbi cfr. Wasius in Senar. p. 191. — *triclinio*. Capiendum pro loco, in quo recumbebant. Quintil. XI, II, 13: « vix eo limen egresso triclinium illud *supra* convivas corruit. » Cicero appellat « conclave, in quo epularetur Scopas. » Vid. quæ ad h. l. notat Desbillonius in Addend. p. LX. Bothius edidit: *Unum is promorat vix pedem triclinio*, et.

29. *camaræ*. Fornicis, tecti concamarati. *Gronov*. Glossæ veteres: « Fornix, camara. » *Rigalt*. *Camaram* semper esse scribendum, docuimus ad Petron. XXX (p. 112) et ita *concamaratio* in lapide apud Reines. I, 105, ut *concamaratus* apud Suet. Aug. 90. Gallus *le plancher* reddidit, quum debuisset *la voûte*. Camara, quæ firmior tabulatis esse solet, ruens magis inopinatum casum exprimit. *Burmann*. Sic scribi constanter in MSS. et lapidibus, etiam Gudius testatur.

31 sq. *ordo narratæ rei*. Series. Notat maxima minimaque distincte exposita. Tac. IV, Ann. 69: « ordinem fraudis suumque ipsi dedecus narravere. » Suet. Claud. 37: « nec dubitavit Claudius, ordinem rei gestæ perferre ad Senatum. » *Scheff*. — *scierunt*. Persuasum habuerunt. V. Exc. XXIII ad h. v. coll. Not. Heins. — *Numinum præsentiam*. Apparitionem Castoris et Pollucis.

Eamdem historiam narrant Cicero, Quintilianus, Val. Max. locis supra citatis. Sed Phædrus eam non parum locupletavit, et ut poeta exornavit; illud tamen omisit, quod Cicero tradit, Simonidem hac occasione artem invenisse memoriæ, et ex eo quod meminisset, quo eorum quisque loco cubuisset, demonstratorem uniuscujusque sepeliendi fuisse; quum alii neque Scopam, neque ceteros convivas, triclinii ruina oppressos atque obtritos, ullo modo internoscere potuissent.

Idem argumentum tractavit Fontanius lib. I, fab. XIV.

EPILOGUS.

Adhuc supersunt multa, quæ possim loqui,
Et copiosa abundat rerum varietas;
Sed temperatæ suaves sunt argutiæ,
Immodicæ offendunt. Quare, vir sanctissime,
Particulo, chartis nomen victurum meis,

1. *Possim*. Schefferus mallet *possem*. Male; præsens enim *supersunt* requirit conjunctivum præsentis *possim*, ut Epilog. III, 1. — *loqui*. Heinsio et Bentleio placet *eloqui*; nescit Burmannus quare, nam et hoc e communi sententia de fabellis scripto prodendis debet intelligi. Varia hic disputat vir doctus, quæ nolumus repetere. — 3. *suaves sunt*. Bentleius hic iterum obtrudit *suave sunt*. Cujus Græcismi an studiosus fuerit Phædrus, nescio. Certe nullum exstat vestigium, nisi hic et lib. III, fab. VII, 1, sed utrumque a Bentleii manu impressum; vellem vero exemplum simul vir doctus protulisset, ubi plurali additur. Illud neutrum singulare *triste lupus* vulgo adduci solet; sed an *triste lupi stabulis* etiam dicere liceat dubitabo, donec auctoritates videam. Certe Voss. de Constr. C. V. quæ producit, omnia singulare habent substantivum, ut nec apud Ursin. Sect. VIII, cap. 2, p. 14, exemplum exstat pluralis substantivi nominis. Doceri hoc equidem cupio. *Burmann*. — 4. *immodicæ*. MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. ut Nevelet. Ursin. *immodica*; at Rittershus. emendavit *immodicæ*. Conf. Gud. et Brotier. — 5. *chartis*. MS. Pith. *artis*, fide Gudii.

Epilogus. — 1. *loqui*. Capiendum pro, dicere, et hinc scribere. Poetæ enim, licet scribant, *loqui* et *dicere* passim dicuntur. Hor. III, Od. xxv, 18, et IV, Od. xv, 1. Vid Barth. Adv. IX, 7, quem Burmannus citat. Isto autem sensu verbum *loqui* capiendum esse, vel docere potest vs. 5, *chartis nomen victurum meis*, et Epil. III, 1 : *supersunt mihi, quæ scribam*. Non enim assentiendum est Burmanno cujus placita conjeci in Excurs. XXIV, ad h. v. ubi vide.

2. Multæ et variæ res in promptu sunt, quæ argumentum fabularum præbere possint. Idem, quod hic Particuloni, dixit Epil. III, 6, 7, ad Eutychum. — *abundat*; auget copiam. *Tzschuck*.

3 sq. Sensus : suave et jucundum est, si in scribendis argutis libellis modus adhibeatur, contra molestum et tædiosum, si excedatur modus. — *argutiæ*. Libellos suos *argutos* vocat Ovid. Trist. V, IX, 23, et Martial. I, Ep. 2, Bipont. teste Burmanno. — *offendunt*. Displicent, tædio sunt. Cf. lib. III, fab. X, 60; Liv. IV, 42, « quum consulare nomen offenderet. » Plura dabit Scheff. Cl. Sattl. : *der Witz wird angenehm durch Mässigung, Im Uebermasse wird er ekelhaft*. — *vir sanctissime*. Integerrime. Sic lib. III, fab. X, 30, *sancta uxor* de integra vitæ et innocente. *Hoogstrat*. Vell. II, 46, n. 2 : « Crassus, vir cetera sanctissimus. » *Santoroc*.

5. *Particulo*, *nomen* (per appositionem), quod *chartis*, fabellis *meis* victurum est. Ita Ovid. Amor.

Latinis dum manebit pretium litteris,
Si non ingenium, certe brevitatem approba,
Quæ commendari tanto dcbet justius,
Quanto Poetæ sunt molesti validius.

7. *approba*. In MS. Pith. Remens. *approbat*. Pithœus recte emendavit *approba* Mallet clar. Sanadon. *proba*. *Brotier*. Non moveo litem huic lectioni, sed nil impedit, quo minus et hic *approbo* legamus, scilicet tibi, ut supra lib. IV, fab. XXIV, 11, hoc verbum explicuimus. *Burmann*. In vulgato *approba* forte nil mutandum.

III, 1, 65: « das nostro victurum nomen amori, » coll. Virg. Æn. IX, 446 sq. Sunt, qui integrum Particulonis nomen statuant fuisse *Philetus Ursus Particulo*. Vid. Nov. Acerr. Phil. P. II, p. 174. *Lange* et *Meinecke* V. V. Cl. Cl. ad h. l. et *Schulze* ad lib. V, fab. X, 10. At vero Particulo, cui Phædrus quartum dedicavit librum, et Philetus, cui quintum, probe distinguendi. Vid. Vita Phædri sub fin. et ad Prol. IV, 14. Ex hoc loco intelligitur, plenum bonæ spei fuisse Phædrum, ad posteritatem perventura esse scripta sua, coll. Prol. III, 32, et Prol. IV, 19. Id quod ei vitio verti nequit, ut nonnullis visum est. Hunc enim morem fuisse priscis scriptoribus, vel probare potest locus Lucani lib. IX, 982... 986, quem affert Gudius, ubi poeta sibi et Cæsari, ad Trojam Hectoris tumulum lustranti, satis arroganter idem spondet, et ut ait Gudius, juvenili quadam jactantia, par Homero sibi visus, parem æternitatis famam sperat. Paullo modestior Statius Theb. XII, 810 sq. canens: « Durabisne procul, dominoque legere superstes, O mihi bissenos multum vigilata per annos, Thebai. » Hisce adde observata in Exc. XVIII, ad Epil. II, 15, et Vit. Phædri in fine.

6. *Latinis dum manebit pretium litteris*. Cic. de Legg. I, 1: « Dum Latinæ loquentur litteræ, quercus huic loco non deerit, quæ Mariana dicatur. » Quem locum Praschio debeo. Cic. pro Rosc. Am. 32: « Dum hominum genus erit, qui accuset eos non deerit. » De particula *dum* hoc sensu videndus Tursell. p. m. 285.

7. *certe*. Saltem. — *approba*, lauda. — *brevitatem*. Ex ipso orationis contextu, nec non vs. 1, 2 huj. Epil. luculenter patet, hic non de concisa styli in singulis fabulis brevitate esse sermonem, sed de exiguo fabularum numero, quas e larga materiæ copia profert. Quod acute observatum cel. *Jacobs* in Observatt. ad Phædr. coll. *Nachtrag zu Sulzer*. P. VI, p. 73, Not. * Vid. etiam quæ notantur ad lib. III, fab. X, 59 sq. et Ep. III, 8.

8. *tanto justius*. Tanto majori jure. Vid: Epil. III, 23.

9. Sensus: Quanto majorem poetæ, dum carmina obtrudunt, creare molestiam solent. *Desbillon*. — *molesti*. Scilicet recitationibus suis, quibus frequentissime fere enecabant homines. Nam, ut Horatius (A. P. 472) ait, « indoctum doctumque fugat recitator acerbus. » Tales Martialis describit tum alios poetastros, tum Ligurinum lib. II

(44, 45, 50), quem hoc nomine perstringit. Talem Petronius introducit in Satyrico, Eumolpum, qui in triviis, in balineis, in conviviis sua hominibus quibuslibet carmina recitarit. *Rittershus.* Laudant quoque Interpp. Juvenal. Sat. I, 1, 2; III, 6... 9; Hor. lib. I, Sat. III, 1... 3. — *validius.* Vid. ad lib. I, fab. XIX, 8. *Gerike : Je lästiger die Dichterlinge sind.*

In MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. hic Epilogus reperitur inter fabulas V et VI libri V, quæ inscribuntur : *Scurra* et *Rusticus; Duo Calvi.* At ex Prologo libri IV, ad Particulonem, patet, hunc esse ejusdem libri Epilogum, quem *Sanadon* et *Philippe* (etiam *Lallemant* et R. *Prévost*) in finem libri V, immerito conjecerunt. *Brotier.* Cui recte obsecuti sunt Bipont. *Jacobs*, *Lange*, *Meineke*, Editor edit. stereotypæ, VV. Cll.

PHÆDRI

AUGUSTI LIBERTI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBER QUINTUS.

PROLOGUS.*

Æsopi nomen sicubi interposuero,
Cui reddidi jam pridem, quidquid debui,
Auctoritatis esse scito gratia :

(*) Fide Brotierii in MSS. Pith. et Remens. Liber quintus non est distinctus a quarto; sed Pithœus hunc Prologum præfixit lib. V, quem Phædrus dedicavisse videtur Phileto, cujus mentio facta in fabula hujus libri ultima. Pithœo recte obsecuti Brotierius, Bipontini, Lange. At vero in plurimis Editionibus Prologus hujus libri duplex est; sed alterum pertinere ad librum IV, docui ad Prol. IV, init. et ad vs. 14, dicti prologi.

1... 3. Sicubi in fabulis huj. libri Æsopi, tanquam auctoris et inventoris hujus vel illius fabulæ, mentionem fecero; scito, id non alia de caussa fieri, quam ut iis major concilietur auctoritas, utque magis placeant. Magna enim Æsopi in scribendis fabulis erat auctoritas. Huic autem jam pridem, passim videlicet in Libris quatuor superioribus, reddidi quidquid debui, i. e. fabulas, ab eo inventas, non mihi vindicavi, sed prædicavi eum tanquam auctorem, quum multas earum Latine verterem, seu versibus polirem senariis (Vid. lib. I, fab. II, 9; fab. VI, 2; lib. III, fab. III, 14; fab. XIV, 2, et alibi). Præstiti igitur, quod initio operis promisi: *Æsopus auctor quam materiam reperit, Hanc ego polivi versibus senariis.* Quæ in universum dicta nunc restringit aliquantulum Phædrus, nec Æsopi fabulas esse dicit, ubi nomen ejus interponitur, sed esse hoc factum auctoritatis gratia. Sed putat Burmannus simul, ita loqui Phædrum, ut melius lateret ipsius propositum, qui sub antiquis illis, ut videbatur, fabulis, res sua memoria gestas, voluerit adumbrare. Mirum tamen videri possit, præter

Ut quidam artifices nostro faciunt sæculo,
Qui pretium operibus majus inveniunt, novo
Si marmori adscripserunt Praxitelen suo,

5. *novo*. Ita legendum e MS. Rem. et Edit. Vet. At Desbillonius, post Bentleium, edidit *novis*. « Hic reposui, *inquit*, *novis*, quæ vox satis belle opponitur voci *vetustis*, quam vs. 8, exhibet. Quum autem sequatur *marmori suo*, quid necesse fuit, ut adjiceretur, *novo?* » Guyet. Philipp. Lallem. præferant *suis*. — 6.

hunc prologum, nullam in hoc libro V, exstare fabulam, in qua nomen Æsopi occurrat: ex quo fortasse non inepte colligi potest, nonnullas fabulas periisse. Utcunque res sit, probabile est, fabulas h. l. quotquot exstant, esse a Phædro inventas. Omitto, nullam libri V fabulam occurrere apud Æsopum; probe enim scio, multas Æsopi fabulas adhuc latere in tenebris. Sed verba, *Æsopo reddidi jam pridem*, *quidquid debui*, luculenter indicare mihi videntur, fabulas, hoc libro narratas, esse a manu Phædri, quum diserte dicat poeta, nomen Æsopi non ut inventoris fabularum a se esse interpositum, sed mere *auctoritatis gratia*, *pour leur donner plus de crédit*, ut recte Lallemant. — *interposuero*. *Interponere* est inserere, immiscere, quo sensu hoc verbo utitur Prol. II, 9; lib. IV, fab. XXIV, 9. Totum locum *Jacobs* V. C. refert ad ἀστεῖα et historias, passim in Phædri fabulis obvias, etsi non neget, hæc quoque intelligi posse de fabulis, a Phædro inventis. Equidem mallem posterius. Sed ἀστεῖα et historias puto respexisse nostrum Prol. II, 8, 9, ubi vide. Cf. *Jacobs* Lat. Fabulist. in *Nachtrag zu Sulzer*, P. VI, p. 64.

4 seqq. Clarum est, Phædrum imitari velle illos artifices, qui ut statuas et signa nova, quæ ipsi faciunt ad exempla antiquorum, persuadeant emtoribus, esse archetypa et antiqui operis (sicque carius vendant), adscribunt nomen veteris et celebris artificis alicujus. *Burm.*

4. *nostro sæculo*. Pro indefinito annorum numero, nostra ætate. Vid. Ovid. Art. II, 277, et Santoroc. ad h. l.

5. *operibus*. Statuis, picturis, operibus cælatis. — *pretium majus inveniunt*. Carius vendunt. Citat Gronovius locum Lampridii in Alexand. Sev. (cap. 51) « qui uniones quum pretium non invenireut, » etc. Male nonnulli hæc ita interpretantur: inveniunt, majus pretium operibus, scilicet esse.

6. *novo Si marmori suo*. Statuis, signis, e marmore factis. — *adscripserunt Praxitelem*, i. e. nomen Praxitelis. *Schw.* — *Praxitelen*... *Myronem*. Praxitelis marmorea, et Myronis sive ærea, sive argentea signa (mox *argentum Myronis*) quanto fuere in pretio, vel unicus Ciceronis locus, Verr. IV, 2, ostendit. Notum autem est, artifices Græcos operibus suis nomina sua adscribere solitos (Multa veterum artificum nomina in monimentis antiquis, quæ hodie adhuc exstant, hic commemorat Gudius). Vid. Martial. lib. IX, Ep. 45. De Praxitelis Venere et Myronis bucula ærea vid. Ep. Auson. LVI sqq. (inprimis Plin. XXXIV, 8, et XXXVI, 5,

Trito Myronem argento. Fabulæ exaudiant

suo. Lallemant. *novo.* — 7 sq. De hoc loco vid. Excurs. XXV. — *Trito.* In libris scriptis est *detrito.* — *Fabulæ exaudiant Adeo fugatæ.* Punctum est in MS. Pith. ante *adeo fugatæ*, sed Pithœus hæc verba ad superiora retulit, indignante

adde Notas Freinshemii, Cic. Verr. IV, 43, ubi laudat Myronis signum Apollinis pulcherrimum, et Juvenal. Sat. VIII, 102). *Gudius.* Vide de his titulis, qui operibus inscribebantur, præter illos, quos Gudius hic profert, alios et simul Gudianos castigatos apud Gronov. Præf. T. IX, Thes. A. G. (ubi vide p. 7). Ad has fraudes respicit Statius lib. IV, Silv. VI, 24, quæ Gevartius lib. IV, Papin. Lect. c. IX, illustravit. Apud Martialem multis locis divites illi et beati Trimalchiones inducuntur, se Mentoris, Myos, Myronis et aliorum manu cælata pocula habere, jactantes, et non falsa, sed vera, quæ Archetypa vocantur, possidere. Vid. IV, 39; VIII, 34, 51; XIV, 93 et alibi, et Petron. c. 52. *Burmann.* Myron Praxitele annis fere LXXX vetustior perhibetur. Illum quidem Plin. lib. XXXIV, 8, inter statuarios recenset; sed et scalpturam exercuit, etiamque laboravit in argento, ut Statius docet Silv. lib. I, III, 50. *Desbillon.* De tempore, quo vixit Praxiteles, et de ejus operibus consulendus Plin. H. N. lib. XXXIII, c. 9 et 12, coll. lib. XXXIV, c. 8, et XXXVI, c. 5. De Myrone ejusque Operibus Plin. lib. XXXIV, 8, et XXXVI, cap. 5.

7. *Trito argento*, i. e. cælato. De verbo *terere*, quod tam de sculptura (γλύφειν) quam de tornatura (τορνεύειν) usurpari solet, docte disputat Salmas. in Exerc. Plin. p. 406. Hunc locum corruptum Anon. sic explicare ausus est: *adeo*, etiam, *fugatæ fabulæ* meæ *exaudiant* fabulæ Æsopi, ut marmor Praxitelis, argentum Myronis. Statuit enim, admittendum esse quum hysteron proteron, tum brachylogiam, ita quidem, ut verbum *exaudiant* ponatur pro *sint*, *dicantur*, quo sensu simplex *audire* non raro legi constat; locutio vero *fabulæ fugatæ* referatur ad lib. IV, fab. VII, 1 seq. *Tu qui nasute scripta destringis mea, et hoc jocorum legere fastidis genus;* ex quo loco colligi posse censet, non defuisse, qui fabulas Phædri non, pro eo ac par esset, laudibus ornarent, qui easdem ne lectione quidem judicarent dignas, et instar mercis publicatæ et fisco addictæ, repudiarent (*fugatæ*); Phædrum autem voluisse dicere: etiam fabulæ meæ fugatæ, Æsopi nomine, suam experiantur fortunam. At vero in iis, quæ disputavit vir doctus, me non habet assentientem. Nihil enim attulit, quo fulciret interpretationem suam, quæ, si tamen recte judico, admodum dura est. Nam ut omittam, verbum *exaudiant* sensu, quo capi vult editor, sine exemplo dici; an fabulæ, quas fastidiunt et repudiant lectores, Latine dici possunt *fugatæ?* an ita loqui solent prisci scriptores, si non in eadem re, at in simili? Præterea credibile est, Phædrum in hoc nexu scripsisse *fucatæ*, non *fugatæ*, ut ipse Anonymus videtur agnoscere p. 311 editionis suæ. Oertelius locum vexatum ita interpretatus est: Sic igitur fabulæ meæ, simili modo fucatæ, prodeant in publicum; *mit*

Adeo fugatæ. Plus vetustis nam favet
Invidia mordax, quam bonis præsentibus.
Sed jam ad fabellam talis exempli feror.

Brotierio. — *vetustis.* Sic est in libris scriptis; at emendavit Bentleius *vetustati.* Secuti Brot. Bipontini. — *nam.* Hanc particulam, quæ abest in Codd. MSS. addidit Pithœus post *vetustis.*

gleichem Anstriche mögen nun auch meine Fabeln in's Publikum kommen.

8 sq. Sensus : Invidis hominibus magis placent vetusta, i. e. fabulæ, ex antiquitate petitæ, seu ab antiquis fictæ, quam bona præsentia, i. e. fabulæ, hocce tempore scriptæ, ceteroquin eleganter compositæ. — *favet.* Cf. Epil. II, 8. Schefferus et Hoogstrat. *plus favet* explicant *minus nocet.*

9. *Invidia*, pro invidis, ut lib. III, fab. IX, 4. — *mordax.* Notanda elegantia epitheti. Cf. lib. IV, fab. VII, 1, et ad lib. IV, fab. XX, 1. Illustrando autem huic loco præclare inserviunt versus Martialis lib. V, Ep. 10, quos laudat Gudius: « Hi sunt invidiæ nimirum, Regule, mores, Præferat antiquos semper ut illa novis. » Quibus adde Tac. Ann. lib. II, 88: « Vetera extollimus, recentium incuriosi; » Vell. Pat. lib. II, c. 92: « præsentia invidia, præterita (i. e. vetusta), veneratione prosequimur; » Plin. lib. VI, Ep. 21: « Sum ex iis, qui mirer antiquos: non tamen, ut quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. » Sattler.: *günstger ist der bissge Neid der alten als der neuen Kunst.*

10. Nexus orationis docet sensum hujus versus esse: Sed venio nunc ad fabulam, continentem exemplum, quod probare possit, interdum antiqua anteferri novis, seu invidiam mordacem plus vetustis favere, quam bonis præsentibus. Non tamen his convenire videtur fabula sequens de Menandro; sed deest finis fabulæ, ut nihil certi statui possit. Observat etiam Burmannus ad h. l. « Annon finis fabulæ docuerit, quosdam hanc fraudem fecisse, dubitare licet, et versus suos edidisse pro Menandri, aut alterius prioris ævi poetæ. » Contra Desbillonius verba Phædri intelligit de fabella tali simpliciter, qualis sequitur, sine ullo respectu ad ea quæ præmissa sunt. — *fabellam talis exempli.* Lib. IV, fab. II, 6, et lib. I, fab. III, 3, ipsam fabulam *exemplum* vocat.

FABULA I.

DEMETRIUS ET MENANDER. (*)

Demetrius, qui dictus est Phalereus,
Athenas occupavit imperio improbo.

(*) Libri scripti et multæ Editiones habent : *Demetrius Rex et Menander poeta*, errore manifesto, ut ait Desbillonius, quum Demetrius Archon fuerit Athenis, non rex. Conf. Not. et Excurs. XXVI.

1. *Qui dictus est Phalereus.* Sic vulgo legitur. *Schwab.* Burmannus penultimam vocis *Phalereüs* producendam putat, ideoque, non optimo exemplo, hunc versum transpositum dat, *Demetrius Phalereus qui dictus est.* In eodem errore fuerunt alii plures, quorum doctrinam nos quoque admiramur. Cur vero producatur penultima? quum Græce vox scribatur φαληρεὺς, et Latine quoties quatuor syllabis effertur, necessario ultimæ proximam brevem habeat. Quod si secus esset, quartum casum non *Phalerea*, sed *Phalereum* daret, a φαλήρειος, quo tamen Græco nemo usus est. Sed hæc pluribus disputavi ad Vechneri Hellenolex. pag. 41, quibus adde Quintil. Burm. lib. X, cap. 1, p. 902, ubi in variis lectionibus iterum legitur *Phalerea illum Demetrium.* De quantitate hujus vocis ita a me quondam consultus rescripsit, elegantis ingenii et doctrinæ vir, J. H. Kromayerus : « Certum est, *Phalereus* verbum penultimam porrectam nec habere, nec habere posse, quum in Græco φαληρεὺς sit, quod habemus apud Suidam, Lucianum ac Diogenem Laertium : ex quo sequitur, ut jure mirer, ad Phædri locum, quem recte ad testimonium citas, tantopere nuper Burmannum fluctuasse. *Heusinger.* Quum Græce dicatur plerumque φαληρεὺς, raro autem φαληραῖος, non video, cur *Phalereus* penultimam syllabam habere brevem non possit. Schefferum ergo et Hoogstratanum, qui hanc esse natura sua longam pronuntiant, non esse audiendos puto. Neque necesse est, verba transponi hoc modo : *Demetrius, Phalereus qui dictus est*, ut fecit Burmannus; aut reponi *Phalerius*, ut volebat Heinsius. (Vid. Burm. Syll. Epp. tom. V, pag. 89.) Jam vero si arbitrati sunt, vocem *Phalereus* terminari diphthongo, quam duas in vocales distrahere non liceat, falsos eos esse ostendet Philipp. *Labbe* in Indicibus eruditæ pronuntiationis. Vid. Virgil. Eclog. III, 46; Ovid. Her. Ep. VIII, 31; Virg. Cul. 116. *Desbillon.* Flexio *Phalerius* nondum mihi videtur certa; etsi Cockmannus testatur, apud Cic. lib. I, Off. 1, in Codd. quos adhibuerit, esse *Phalerius.* Danetus edidit *Phaleræus*, male

Fab. I. *Demetrius et Menander.* — 2. *Athenas occupavit imperio improbo.* Factus est tyrannus Athenis. *Imperium* enim *improbum* est dominatio tyrannica. Quæ quia libertati adversari videbatur, vides quare dicat *improbum*. *Schw.* Mirum videri alicui posset, hunc Demetrium a Pausania in *Atticis* (c. 25) dici *tyrannum Atheniensibus datum* a Cassandro, sed *tyrannide dejectum* a Demetrio Poliorcete, et a Phædro (vs. 14 huj. fab.) similiter *Tyrannum* vocari, qui *imperio improbo occupaverit Athenas* : quum ceteri, Strabo (lib. IX, p. 609, Edit. Amstel. 1707, in-fol.), Diod. Sic. (lib. XVIII, T. II, p. 313, Wessel), Cicero (de Legg. III, 6, et II, 26, de Fin. V, 19), aliique (Diog. Laert. V, 75) ejus administrationem certatim laudent; immo vero

Ut mos est vulgi, passim et certatim ruunt,
Feliciter! succlamant. Ipsi principes

in ultima sede spondeum ponens. Vid. Burmann. coll. Exc. XXVI, in fin. — 3. *ruunt*. In libris scriptis, etiam MS. Perotti et nonnullis Editionibus, ut Neveleti, Meursii est *ruit*, unde Bentleius fecit : *Ut mos est, vulgus passim et certatim ruit, Feliciter succlamat*. Sic edidit etiam, post Meursium et Bentleium Cuninghamus. Sed Codd. MSS. licet *ruit* habeant, exhibent tamen *succlamant*; quare Burmannus non videt, qui magis liceat reponere *succlamat*, quam *ruunt*. Is tamen, si quis lectionem Bentleianam præferre velit, legendum monet *succlamans*. — 4. *succlamant*. Alii, ut Nevelet. Rigalt. Fab. Ursin. Danet. jungunt, *succlamant ipsi*

Strabo l. c. diserte affirmet, « non modo eum Democratiam non sustulisse, sed et meliorem reddidisse. » Verum tamen, quia erat urbi datus ἐπιμελητὴς a Cassandro (Diodor. l. c.) et ita facto ipso præcipuam istic obtinebat potestatem atque auctoritatem, immo pæne plus, quam ipse populus, videbatur posse, ideo, licet sua illa potestate minime abuteretur, *Tyrannus* tamen Atheniensium, æque ac Lindiorum Cleobulus, et Civitas hoc ejus *imperio improbo*, quia non a populo acceperat, et populus id invitus ferebat, oppressa dicitur. Perizonius ad Ælian. V. H. lib. III, cap. 17. Hisce addenda sunt, quæ scribit Diogenes Laert. V, 76 sq. σφόδρα δὲ λαμπρὸς ὢν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ὅμως ἐπεσκοτίσθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διεσθίοντος φθόνου. Ἐπιβουλευθεὶς γὰρ ὑπό τινων δίκην θανάτου οὐ παρὼν ὦφλεν. Et mox : ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐπέγραψαν ἀνομίας. Quæ docent, non defuisse Athenis, quibus Demetrius displiceret, et qui sollicitati a Demetrio Poliorcete (Diog. V, 77) ejus imperium appellarent *improbum*. Cf. Exc. XXVI ad h. l. — [*improbo* (*imperio*). Non magis hic *improbum*, *tyrannicum* significat, quam *improbum* (*animal*), lib. V, fab. III, 8. G.]

3. *passim ruunt*, scilicet homines, cives. Etsi enim recte dicitur *ruunt*, subintellecto *vulgus*, ut multis firmari potest exemplis; rectius tamen Hoogstratanus supplet *homines*, probante Burmanno. Vid. ad Ep. II, 3. *Passim et certatim ruunt* vero explicandum : hic ibi et quidem præcipiti cursu, temere, sine lege et ordine affluunt, ita ut quisque primus ad novum regem, seu tyrannum accedere studeat. Notanda elegantia et vis verborum. Apte Burmannus laudat Ovid. Met. XV, 729 : « Huc omnes populi passim, matrumque patrumque obvia turba ruit. » Τὸ *passim* autem esse sine ordine et lege, et opponi τῷ *ordinatim* idem docuit Burmannus ad Quintil. Decl. IV, 13. Hisce adde Lucret. V, 822, aliaque exempla in Gesneri Thes. L. L. — *ruunt*. Frequenter et eleganter de iis, qui cupiditate et velut furore quodam feruntur impulsi. Exempla suppeditabit Gesnerus. Cfr. Donatus ad Ter. Ad. III, II, 21, et IV, II, 11, quem citat Burmannus, ubi proprie de suibus usurpari dicit, ut Virg. Ge. III, 255, et Ovid. Met. VIII, 343. — *certatim*. Dum alius alium præire conatur. Vid. lib. I, fab. II, 19; Virg. Æn. VII, 585; Plin. lib. II, Ep. 9 : « omnes ne certatim amant. »

4. *Feliciter*. Vox faustis accla-

Illam osculantur, qua sunt oppressi, manum,
Tacite gementes tristem fortunæ vicem.
Quin etiam resides, et sequentes otium,

principes. Sed recte Rittersh. et Meursius post *succlamant* punctum ponunt, probantibus Scheffero, Gud. Hoogstrat. Heinsio, Burmann. Nam hic egregie observat : « Gradatio est; *vulgus* ruit et clamoribus faustis testatur gaudium. *Principes* graviter incedentes, et gementes tacite, tyranno gratulantur imperium. *Ultimi*, sequentes otium, repunt. » — 5. Meursius h. v. postponit sexto. — 6. *Tacite.*

mationibus familiaris. Ita Sueton. Claud. 7, Domit. c. 13; Flor. lib. III, c. 3, 20, quos citat Brisson. de Form. lib. VIII, p. m. 719. Cui addi potest Ferrarius de Acclam. et Plausu, lib. II, c. 1, in Græv. Thes. A. R. T. VI, p. 57. Sattler.: *Viel Glück und Heil!* — *principes*. Præcipui cives, qui ad exemplum vulgi etiam ad tyrannum se conferunt. Eodem modo Nep. Cim. 3, « Principes Atheniensium » dixit. — [*succlamant* (*clamant sub*). *Subscribunt ereptæ libertati*. Sic cl. *Chambry*. Verum, nonne hic præpositio *sub* sensum doli haberet? clamant illi quidem, sed *subdole*. Sic τὸ græcorum ὑπὸ, in compositis, interdum *dissidentiam*, *metum*, *dolum*, significat: interdum gallice, *immédiatement après*. Vide ὑπὸ in nostro opere cui titulus, *Essais sur les Prépos.* G.]

5. *osculantur manum*. Osculabantur manus, inprimis potentiorum, in petitione, gratiarum actione, gratulatione et omni officii nota. Tac. Hist. I, 45 : « ruere cuncti in castra... exosculari Othonis manum. » Ita Sueton. Tib. 72; Claudian. in Rufin. lib. II, 443, quem Santoroc. citat. Plura dabunt de antiquissimo illo manum osculandi more Lips. Elect. lib. II, c. 6, p. 683, et Rittershus. de Osculis.

6. *Tacite gementes*. Non audent palam queri, metuentes Demetrium. — *gementes tristem fortunæ vicem*. Ob miserandam rerum suarum mutationem. Subintelligenda enim est præpositio. Ita Cicero Att. II, Ep. 19 : « gemere virtutem; » Id. Red. Sen. c. 5 : « gemere malum. » Conf. Schefferum et lib. I, fab. II, 5... 8.

7 sq. *resides et sequentes otium*. Intelligi in universum possunt qui remanent otiosi a labore, et vitam privatam degunt, seu ii, qui neque negotiationibus, neque agricultura occupabantur, neque rempublicam tractabant. *Otium* enim *sequi* dicuntur, qui publicis muneribus se abstinent, aut vitam a negotiis vacuam eligunt. Ita Nep. Pel. 2 : « Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo sequerentur otium. » Ter. Adelph. I, 1, 17 sq. Vid. Burmann. Inprimis vero intelligere videtur litteris deditos, maxime poetas, quia præter ceteros memorat Menandrum poetam. Non enim video, quare cum Scheffero soli Philosophi intelligi debeant, quos Phædrus iis opponat, qui in republica munere aliquo perfunguntur; quum non solum philosophi, sed etiam poetæ et historici, aliique litterarum studiosi *otium sequi* et *otio frui* recte dicantur; id quod non opus est confirmare exemplis. Quod Phædrus dixit *sequi otium*, est apud Cic. de Off. I, 20 : « ad otium per-

Ne defuisse noceat, repunt ultimi:
In quîs Menander, nobilis comœdiis,
Quas, ipsum ignorans, legerat Demetrius,

MS. Perotti *taciti*. — 8. *repunt*. Vulgo legitur *repetunt*, ut Rigalt. Edit. 2. Nevelet. Ursin. quod jungunt cum *feliciter* vers. 4. Sic est in MSS. Pith. Rem. unde Rittershusius fecit *reptant*, quem sequuntur Faber, Hoogstrat. Bentlei. Cuningham. Danet. Funce. Maittar. Toll. Richter. Desbillonius, cum Editore edit. stereotypæ. Sed jam olim quidam legebant *repunt*, ut Tarinus teste Menag. ad Diogen. Laert. lib. V, 79. (Sic jam olim conjecerat Rittershusius) Guyetus, Santor. Quod quia postea in Codice Perotti reperiebatur, merito placuit. Sunt etiam, qui legant *adreptant*, vel *adrepunt*, quod defendit Heinsius in Advers. p. 374 sed non videt Burmannus, quomodo salvo versu possit reponi, nisi transpositis verbis legatur, *Ne noceat defuisse, adrepunt ultimi*. De hac lectione vid. Scheff. et Heins. in Epist. VII et VIII. — 9. *In quis*. Ita scribendum pro *quibus*, ut lib. III, fab. XIII, 11. Male nonnulli *in queis*. Vid. Desbillon. — 10 seq. Maittar. et Bentlei.

fugere;» et Off. III, 1: «otium persequi.»

8. *Ne noceat*, scilicet sibi. — *defuisse*. Vel explicant abfuisse, ut cl. Sattler. post Schefferum: *um durch wegbleiben nicht zu schaden sich*; vel, quod mallem, supplent *officio*, ut Rittershus. Sic enim verbum *deesse* absolute usurpari solet. Cic. Cat. I, 1: «Nos, nos consules desumus.» Utrumque sensu bono. — *repunt*. Lento gradu accedunt, lente procedunt. Lepide dictum; cf. vs. 13. Ter. Adelph. IV, vi, 3: «perreptavi usque omne oppidum ad portam, ad locum,» ubi sermo est de incessu senis. Hor. Sat. I, v, 25: «millia tum pransi tria repsimus,» id est lenti processimus. *Schw*. Potest languidus ille ingressus notare luxuria et libidine solutum corpus, ut habitus etiam Menandri ostendebat. Vid. Gronov. ad Senec. de Vit. beat. c. XII. Non pugnabo tamen, si quis lentos illos, quia inviti et gravantes tyrannidem accedebant ad Demetrium, magis adreptasse, quam venisse velit intelligere, et etiam quia otium sequebantur, tardo et segni incessu ipsam vivendi sectam ostendisse. *Burmann*. Præstat amplecti posterius.

9. *In quis*. Inter quos, vel in quorum numero. — *Menander*. Multus de eo est apud omnes rumor novæ comœdiæ poeta, strabis quidem oculis, sed acuto ingenio, et insanus mulierum amator. Scripsit Comœdias CVIII (quarum non nisi fragmenta eaque perpauca ad nos pervenerunt, edita præter alios a Joann. Clerico, Amst. 1709, in-8°), et epistolas ad Ptolemæum regem, et alias plurimas orationes prosæ. Suidas. *Freinshemius*. Natus est Ol. CIX, 3. V. *Anacharsis Reisen*, T. VI, p. 256, Vers. germ. Plura de eo vid. apud Quintil. I. O. lib. I, 8; lib. X, 1; Gell. XVII, 4; Ovid. Amor. I, xv, 17; Prop. lib. III, xx, 28, maxime Fabric. B. G. Vol. I, p. 730. — *nobilis*. Clarus. Cf. lib. I, fab. XIV, 13.

10. *ipsum ignorans*. Dum ipsum ignorabat, i. e. de facie non noverat. Sic Nep. Aristid. 1: «respondit, se ignorare Aristidem, sed sibi non placere, etc.» De verbo *ignorare* vide Bronkhusium ad Propert. lib. II, 11, 56, et ad lib. V,

Et admiratus fuerat ingenium viri,
Unguento delibutus, vestitu affluens,
Veniebat gressu delicato et languido.

hosee versus parenthesi ineludunt. — 12. *affluens*. Ita legitur in MSS. Pith. Rem. et Editt. Vett. Sed Gron. Obs. lib. II, cap. 7, et Ulitius ad Nemes. vs. 92, mallent *effluens*, proprium vestitus laxi verbum. Ita enim Tibull. I, El. VI, 40. Bip. *effluit effuso cui toga laxa sinu*. Heinsius, cujus Notas vide, conjiciebat *fluens*, ut sit pro in fluenti veste, ut supra lib. III, fab. VIII, 3, *insignis facie pulchra*. Vid. Broukhus. ad Propert. II, xxii, 26, quem Bormannus laudat in Animadvers. ad Leet. Perott. ubi Editor Propertii, præter alia, citat Petronium (cap. 133), *quem Lydus adorat vestifluus*. Habet etiam Sueton. Jol. cap. 45; *cinctura fluxior*; Virg. vero Æn. I, 320, *sinus fluentes*. Leetio Heinsii confirmata est MS. Perotti, et recepta a Lallemaot.

II, 11. Nostri, *ohne ihn von Person zu kennen*.

11. *viri*. Cum dignitate ponitur. *Scheff*. Cf. lib. IV, fab. XXI, 21.

12. *Unguento delibutus*. Veteres non solum sanitatis, sed etiam deliciarum et luxuriæ caussa, præcipue in conviviis, unguentis utebantur. *Leonh*. Hunc locum illustrat Rigaltius ad Artemidori Oneirocrit. p. 35 (ubi docet, viros unguenta olere, turpe putatum fuisse, laudans præter alia Suet. Vespas. 8). *Prasch*. Hinc *mundum* (i. e. elegantem, cultum, totum a pyxide et speculo) diei a Propert. lib. IV, v, 43, notat Broukhus.; quamvis ego ad elegantiam sermonis referre illud epitheton malim, ut *munda verba* Ovid. Art. Am. III, 479, et passim. *Burm*. — *vestitu affluens*. Pro affluenti, i. e. laxo, quippe mollioris. *Tzschuck*. *Vestitu affluens* est, qui vestitu fluxiore (laxis, non adstrictis tunicis) incedit. Et sic solebant delicatiores molliores que: vestem prolixam longeque demissam post se trahebant. Vide, quæ habet Salmasius ad Tertulliani Pall. p. 339. *Scheff*. Salmas. et Ulit. ad Nemes. Cyn. 92, de Menandri luxu accipiendum putant locum Tertulliani cit. « Prorsus si quis Menandrieo fluxu (alii legunt, forsan rectius, *Mæandrieo flexu*) delicatam vestem humi protrahat, audiat pone se, quod et Comicus: qualem demens iste chlamydem disperdit! » At compara Not. Tollii P. III, Phædri p. 180, coll. *Heyne* ad Virg. Æn. V, 251. *Schwabe*. Talem vestitum laxum ridet Horatius in Mæna Epod. IV, coll. lib. I, Ep. xviii, 30. Vid. etiam Hor. A. P. 214. Plato vero in Alcib. I, quum vitam luxuriosam describit, ei quoque attribuit ἱματίων ἕλξεις. Hæc e Notis Fabri excerpsi. Hisce adde Græv. ad Cic. Off. I, 36. *Meineke* V. Cl. *mit fliegendem Gewande, nicht gegürtet*.

13. *gressu delicato et languido*. Molli, effeminato, affectato, numerato et lento, non ut solent incedere industrii et strenui. Talem incessum describit Petron. c. CXXVI: « quo incessus tute compositus, et ne vestigia quidem extra mensuram aberrantia. » Catull. XLII, 8, Bip. « inimice incedere. » Eodem modo Seneca de Provid. 5: « malos integris corporibus solutos ac delicatos incedere. » Ita *molliter incedit* Ovid. Amor. II, iv, 23, quæ loca

Hunc ubi Tyrannus vidit extremo agmine :
Quisnam cinædus ille in conspectu meo

15. *Quisnam*. Sic est in MS. Pith. et Rem. fide Gudii atque Desbillonii, quam lectionem Bentleius, Desbillonius, Bipontini recte retinent. Alii reponunt *quidnam*, ut Rigalt. in Edit. 2. Ita enim in admirationibus hac conjunctione utuntur. Vid. Cicer. lib. II, ad Div. 8, init. Ter. Andr. III, IV, 1. coll. Cuperi Observat. lib. II, cap. 20, qui distinguit : *Quidnam? Cinædus*, etc. Schefferus conjicit : *Quid? nam*, etc. sed præfert *quinam*. Gudius et Walchius distinguunt : *Quisnam cinædus ille? in conspectu meo audet venire?* Rittershusius, *Quia nam*, vel, *quinam*, i. e. quomodo, qua fronte, probante Lennhardo; Santorocus, *quid? num*, etc. Alii, ut Nevelet. Fab. Ursin. Richier. Lallemant. Scheffer. Burm. ediderunt *quinam*. At Burmannus ad h. l. observat : « Nihil hic mutandum, nec reponendum *Quidnam?* nec *quid? Nam*, etc. Centies Terentius ita, quum subito quis in conspectum venit, ut Eun. III, IV, 7, *quisnam hic a Thaide exit?* Heaut. II, IV, 23, *quisnam hic adolescens est*, et passim. *Quisnam* vero, an *quinam* dicatur, parum interest. Plaut. Aul. IV, IX, 17, *quinam homo hic ante ædis nostras ejulans conqueritur mœrens?* Utrumque *quinam* et *quisnam* suos habet auctores. » Equidem lectionem librorum scriptorum præferendam arbitror. — *Cinædus*. Perperam Danetus edidit : *Effeminatus quid hic in conspectu meo*, propterea notatus a Burmanno. *Effeminatus* quoque dedit Maittarius. — *in conspectu meo*. Hanc lectionem, quæ MSS. Codicum Pithœani Remensisque ac multarum Editionum est, plurimis auctorum veterum similibus exemplis Schefferus et Burmannus defenderunt. In Codice Perotti legitur, *in conspectum meum*; sed quum *in conspectu*, æque ac, *in conspectum venire*, oratio latina sit, veterem lectionem retinendam esse credidi.

debentur Burmanno, qui plura dabit. Adde Græv. ad Cic. I, Off. 36. Sattler. : *mit weichem abgemessnen Schritt*. In hoc versu et præcedenti graphice expressa sunt omnia.

14 sq. *Tyrannus*. Vid. Not. ad vs. 2. — *cinædus*. Id est, effeminatus. Neque forte suspicio tam probrosa a Menandro multum abludit, si vera narrantur in Ej. epistola, quæ inter epistolas Alciphronis tertia est libri II; ipsum nempe, a Ptolemæo rege invitatum, transmigrare in Ægyptum noluisse, ne suam Glyceram relinqueret. *Desbillon*. Vid. ad lib. IV, fab. XIV, 3. — *in conspectu meo*. Præter adducta a Scheffero (et Rittershusio) Cæs. lib. VIII, de B. G. 8, ut in antiquis scriptis et editis Davisius testatur, « in conspectu hostium exercitum adducit, » et cap. 23 : « statuisse Comius dicebatur, nunquam in conspectu cujusquam Romani venire. » Cap. 27 : « etsi nondum in conspectu venerat hostibus. » (In quibus tamen Cæsaris locis *Morus* edidit *conspectum*.) Frontin. I, XI, 18 : « nudatum in conspectu suorum produxit. » Val. Max. I, VII, Ext. 2 : « postquam in conspectu venisset ; » ita Codices et editi olim nonnulli. Omnibus his hodie *m affingere* est, veteres librarios doctiores fingere, quam erant. Illi enim devoti grammaticis satis legibus erant, ne violarent eas, at non satis eruditi, ut *in conspectu* Latine posse dici crederent, et majori jure suspicari licet, illos, ubi *in conspectu* reperiebant, formasse *conspectum*. *Burm.* cujus longa est ad h. l. disputatio. Reponendum censet cl. Bothe *in conspectum meum*, ut lib. V, fab.

Audet venire? Responderunt proximi :
Hic est Menander scriptor. Mutatus statim
* * *

FABULA II.

VIATORES ET LATRO.

Duo quum incidissent in Latronem milites,
Unus profugit, alter autem restitit,

Desbillon. Cf. Not. ad h. v. *in conspectum* recepere Lallem. Brot. — 16. *Responderunt.* Cuninghamus *respondere.*

1 seq. Quum in libris scriptis desit hujus fabulæ initium, Burmannus, cui aliquid præcessisse videtur de jactata ab hoc milite fortitudine, plenius lacunam explere conatus est. Alii aliter supplere tentaverunt. Quibus omnibus nunc non opus est, postquam initium fabulæ in MS. Perotti inventum est : *Duo quum incidissent in latronem milites, Unus profugit, alter autem restitit, Et vindicavit,* etc. Ad quæ notat Burmannus : « Quæ si vera sunt, debet intelligi, gloriosum illum militem in

VII, 22, hanc tamen lectionem non recepit.

16. *proximi.* Qui ex amicis, vel ministris circa Demetrium erant. *Scheff. Proximi* pro proxime adstantibus habet Sueton. Tib. 11.

17. *Hic est Menander scriptor.* Hic est ille eximius poeta Menander. Formula *hic est* in tali re admodum frequens. Vid. Pers. Sat. I, 28; Hor. IV, Od. III, 22; Martial. V, 13. Græci, οὗτος ἐστί, Plin. lib. IX, Ep. 23. Neveletus laudat Lucian. Ἐνυπνίῳ (11, fin.) τῶν ὁρώντων ἕκαστος τὸν πλησίον κινήσας δείξει σε τῷ δακτύλῳ, οὗτος ἐκεῖνος λέγων, ad quem loc. v. Viros doctos in Cl. Reitz. T. I, p. 26. Vid. etiam Burmann. ad Vellei. I, XI, 3. — *scriptor.* Ita κατ' ἐξοχὴν vocari comicos poetas, censet Rittershusius; sed Schefferus capit pro omni, qui aliquid scripsit, laudans Donat. Prol. Adelph. Rectius Burmannus hic pro poeta, carminibus editis claro, poni statuit; etsi non neget, omnibus, qui memoriæ aliquid produnt, hunc titulum dari. Hæc cur ἀσυνδέτως efferantur, nullus video. Reponendum et distinguendum putem :

. . . . Respondere ut proximi,
Hic est Menander scriptor : mutatur statim.
Bothe.

Quum Phædri mos sit, narrationem passim ἀσυνδέτως efferendi : equidem nullus video, quare, invitis libris, ubique particulæ connectendi intrudi debeant.

Conjecturis, in fine fabulæ memoratis, addenda alia, quam affert Anonymus ad ultimam huj. fab. versum.

Compara Boulangeri Fabulam : *Démétrius et Ménandre,* lib. III, fab. IV, p. 90.

Fabula II. *Viatores et Latro.* — 2. *restitit.* Conf. lib. II, fab. XII, 3. Sattler. : *hielt stand.*

Et vindicavit sese forti dextera.
Latrone occiso, timidus accurrit comes,
Stringitque gladium, dein, rejecta pænula :
Cedo, inquit, illum, jam curabo sentiat

via fortiter locutum, quæ omisit Phædrus, qoasi satis per se ioielligi possiot e sequentibus » Quæ tameu intelligere, vix puto opus esse. Versos Perotti recte receperunt Brotier. Bipootin. Desbillon. Lang., Meineke, Didot. Lallem. Jördens. Jakobs. Supplementa virorum doctorum varia videri possunt ab iis, quorum refert io Edit. Rittershus. Ursioi, Hoogstratan. Danet. Maittar. Burmaon. Æsopi, Fabb. Æsop. Delect. p. 113. Vid. etiam Albinus, Gallicus ioterpres, a Burmanno notatus, et Misc. Lips. pag. 260. Inutile eoim visum est hic ea subjuogere. — 3. Hoogstratanus mallet legere : *Seseque forti vindicavit dextera*. Ita enim versum gratius fluere censet. — 4. *Timidus*. Beoe, non *tumidus*, ut vult Meursios. Hoc vult, eum, qui hactenus fuit timidus, et stetit e looginquo, nuoc accurrisse, simulque isto *accurrit* pulchre notat simulationem studii et ardoris. *Scheffer*. — 5.

3. *vindicavit sese*. Se defendit. Ita Cæs. B. G. VII, 76.

5. *Stringitque gladium*. Cf. lib. III, fab. X, 33. — *rejecta*. Id est, in tergum rejecta. Vide quæ nos ad Ovid. Met. II, 582, annotavimus. Nec hoc intellexit Gallus, nec ejus Censor, qui, *jetant son manteau par* (vel à) *terre;* sed hoc est *dejecta*. Parantes enim se ad pugnam *rejiciebant* vestes, non *dejiciebant*. *Burmann*. Vid. Virg. Æn. V, 421 sqq. — *pænula*. De pænula fuse agit Ferrarius de Re Vest. P. II, lib. II, c 1, 9, in Græv. Thes. A. R. T. VI. *Schw*. Veste peculiari eorum, qui faciebant iter, ex corio, vel coacta laua, pluviis arceudis, cum pileo a tergo, forma cuculli. Vid. Ferrar. de Re Vest. P. II, lib. II, cap. 2 et 7 (ubi vide fig. 18). *Scheffer*. Vestem fuisse militum, probat Bartholinus de Pænula c. 8. Notandus hic locus Cic. pro Mil. 10 : « Quum autem hic de rheda, *rejecta pænula*, desiluisset, seque acri animo defenderet. » Superaddebatur tunicæ. Conf. Salmas. ad Lamprid. Commod. c. 16; Bartholinus l. c. c. 4, et Juvenal. V, 78. Effigiem militis pænula habes apud Ferrar. l. c.

6. *Cedo illum*. Da illum, i. e. ubi est ille? *Hoogstratan*. Ita Ter. Hec. IV, IV, 86 : « Puerum, Philippe, mihi cedo, ego alam. » Id. Adelph. III, IV, 38 : « coram ipsum cedo. » Et sic alibi. Vid. lib. V, fab. III, Phædri ad h. l. De hoc verbo conf. Voss. de Anal. lib. III, c. 40, et Donatus ad Ter. Andr. IV, V, 24, ubi hæc leguntur : *Cedo* idem significat, quod *dic*, et *da* mihi, et est dictum cum quadam fiducia et contemtu ejus, cum quo sermo est. Ex quo intelligitur, apte h. l. usurpari, quemadmodum jam olim Schefferus notavit. — *jam*. Notanda vis hujus particulæ pro mox, statim. Nam futuro tempori juncta magnam celeritatem promittit. Ter. Andr. IV, V, 37 : « ni puerum tollis, jamjam ego hunc mediam in viam provolvam. « Liv. lib. II, 29 : « Dictatorem creemus. Jam hic quo nunc omnia ardent, conticescet furor. » Vid. Drakenb. ad Liv. V, 39, T. II, p. 174. Verba « jam curabo sentiat, » vertere possis : *ich will ihm gleich zeigen*. Fingit au-

Quos attentarit. Tunc, qui depugnaverat:
Vellem istis verbis saltem adjuvisses modo,
Constantior fuissem, vera existimans:
Nunc conde ferrum, et linguam pariter futilem,
Ut possis alios ignorantes fallere.
Ego, qui sum expertus quantis fugias viribus,

dein. MS. Per. et Pith. *deinde.* — 9. Hic versus deest in MS. Per. sed habent MSS. Pith. Rem. et libri editi. — 12. *fugias.* Cuninghamus edidit *fugeris.*

tem, latronem superstitem adhuc, et vincendum. Vid. Freinshem.

7. *Quos.* Quales, quam fortes. Schefferus citat Ter. Eun. I, I, 21: « sentiet, qui vir siem. » Id. II, III, 14: « Nunc, Parmeno, te ostendes, qui vir sies. » — *attentarit.* Aggressus sit, ut apud Cic. Quir. p. red. 7, fin. et pro Sext. 4. — *depugnaverat.* Id est, qui non tantum fortiter pugnaverat, sed ex pugna victor exstiterat. Liv. lib. XXXIV, 46: « Cum Gallis Insubribus et Boïis signis collatis depugnavit: decem millia hostium cæsa sunt. » De gladiatoribus, qui desperati pugnant, et aut vincere, aut mori debent, hoc verbo frequenter utuntur, ut Cic. X, ad Fam. 32; Suet. Cæs. XXXIX, et alii. Eadem fere vis τῷ *decertare.* L. I, fab. XXX, 5. *Burm.* —[*depugnaverat. Depugnare, sortir du combat à son honneur.* Vid. Burmanni notam: et infr. lib. V, fab. IV, 7, *deterritus.* G.]

8. *modo.* Paullo ante, quum mihi negotium esset cum latrone illo. Vid. ad lib. II, fab. VIII, 8.

9. *vera existimans.* Quia mihi persuasissem, te vera loqui.

10. *conde ferrum*, gladium in vagina. Conf. V, 5, et lib. II, fab. VIII, 4; lib. IV, fab. I, 18. — *futilem.* Magnifica, at vana et levia loquentem. Sil. XV, 797: « futilis ictus, » i. e. vanus. Cic. III, Fin. 11, jungit *vanos, leves, futiles.* Schefferus et Ill. *de Schirach*, Clav. P. I, p. 148, τὸ *futilem* referunt simul ad *ferrum*, ut *ferrum futile* sit, quod ad speciem inanem gestatur. Sattler.: *Jetzt lass das Schwerdt und deine Zunge, die Prahlerin, nur ruhn.* Vid. quæ notantur ad lib. IV, fab. XVII, 33.

11. *ignorantes*, scilicet te. *Ignorare* est, mores, indolem animumque alicujus nondum satis cognovisse. Ita Ter. Eun. V, IX, 59, et Heaut. I, I, 53. Cf. Clav. Schirach. P. I, p. 166, et ad lib. V, fab. I, 10. Omnes fere editiones hunc versum majori distinctione claudunt; at Desbillonius jungit eum seqq. hoc sensu: Licet verbis tuis istis magnificis alios, qui te ignorant, possis forte fallere; ego tamen, etc. Laudat vero Cic. Ep. ad Brut. IX: « ut reliqua ex sententia succedant; vix satis liberi videmur fore. »

12. *quantis fugias viribus.* Acerbe jactationem explodit. *Tzschucke.* Lepide dictum. *Gerike: wie brav du laufen kannst.* Vid. vs. 2. Simili modo Phædrus de asino lib. I, fab. XI, 7: *clamorem tollit viribus;* Plautus Amphitr. teste Rigaltio: « quum alii pugnabant maxime, ego tum fugiebam maxime. » Apte quoque Scioppius memorat *acrem*

Scio, quam virtuti non sit credendum tuæ.
Illi assignari debet hæc narratio,
Qui re secunda fortis est, dubia fugax.

FABULA III.

CALVUS ET MUSCA.

Calvi momordit Musca nudatum caput;
Quam opprimere captans, alapam sibi duxit gravem.

13. *Scio quam.* In MSS. Pith. et Rem. legitur *scio quid*, pro quo Pithœus reposuit *scio quod*; sieque vulgo legunt. Sed legeodum esse *quam*, vidit Gron. ad h. l. Scheffero, Bentleio, Burmanno, Gesnero in Thes. Fabr. tom. II, pag. 423, Heusingero, aliis suffragaotibus. Grooovius enim *scio quod* Latine diei negat; aut enim corrupta esse, aut aliter accipienda, quæcunque in hanc rem coogesserint viri docti. Atque etiam Sauctius Min. lib. III, cap. 14, *scio quod* non Latinum esse, acriter contendebat, addicente Gudio. Non pauei tamen, nec sine caussa, tuentur Latioitatem locutionis *scio quod*, ut Scioppius in Auctar. Mariaogeli p. m. 45 sqq. Voss. de Constr. cap. 20 et 62. Faber in Not. ad Phædr. Desbillonius, qui laudat Plaut. Asin. I, 1, 37, maxime Perizonius ad Sanct. Min. lib. III cap. 14, p. m. 546 sqq. Receperuot etiam Bipontini, Editor Edit. stereotyp. Jördens. *scio quod*. At vero quum in MS. Perotti sit *scio quam*; MSS. Pith. et Rem. vero habeant *scio quid*; lectionem Perotti jam olim recipieodam duxi, quæ placet Burmaono, et recepta est a Cunnighamo, Tolſio, Lallemant. Brotierio, Desbillon. Tzschuck. Langio, al. Ita Ovid. Fast. IV, 529. *Dux comiti narrat, quam sit sibi filius æger*, ubi etiam *quod* vulgo legitur, teste Burmanno. Gudius e libris scriptis non inepte legendum propooit : *Scio quid virtuti nunc sit credendum tuæ*, ut sit sensus : scio nunc, quid tribuendum sit. Hancce coujecturam amplectitur Schirach. Clav. P. 1, p. 148. — 14 sq. Hi versus deerant in MS. Perott.

fugitorem, Plauti in Trin. III, II, 97.

13. *Scio quam*. Vid. V. L. — *virtuti credendum tuæ*. Confidendum. Eodem modo Sallust. Jug. 106 : « virtuti suorum satis credere. » Vid. vs. 6 sq.

14. Idem Phædrus aliis verbis dixit lib. I, fab. VII, 3; XIV, 17; XXII, 10. — *assignari*. Vid. ad lib. IV, fab. V, 37. Sattler. : *auf den zielt diese Fabel*.

15. *re dubia*, ardua, infesta. Plaut. Epid. I, II, 10 : « Is est amicus, qui in re dubia re juvat, ubi re est opus. » Ita non raro *res dubiæ*.

Eamdem fabulam narrat *Boulanger*, lib. I, fab. XIV, p. 23, sub titulo : *les Voyageurs et le Voleur*.

FAB. III. *Calvus et Musca*. — 2. *opprimere*. Interficere vid. vs. 3 sq. Coll. lib. IV, fab. XXIV, 29. — *captans*. Tentans. Vid. ad lib. IV, fab. VIII, 6. — [*captans*. Eadem significatione frequentativa, *jactat basia*, lib. V, fab. VIII, 28. G.] — *alapam*. Hic est ictus, nisi velimus aberrasse, vel caput latiori sensu

Tunc illa irridens : Punctum volucris parvulæ
Voluisti morte ulcisci; quid facies tibi,
Injuriæ qui addideris contumeliam?

3. *irridens.* Anonymus Nil. *ridens*, et ita in priori editione Schefferus conjecerat legendum. Et credo rectius; sed mutatum a sciolo, qui risum proprium homini esse credebat, nec decore muscæ dari. Sed hominum actiones bestiis attribui in fabulis, sæpe diximus. Præterea huc referri posset adagium, *habet et musca splenem :* splen enim sedes risus habetur. *Burmann.* Etiam Hoogstratano placet *ridens;* mollius enim versum fluere dicit, et *ridere* sæpe dici pro *irridere*. Habet tamen MS. Per. *irridens.* — 5. *qui addideris.* In MS. Gud. i. e. Pithœi et in vetustu Cod. Rigaltii erat, *qu a dederis.* Ita edidit Neveletus; sed Excerpta Rigaltii dictum. *Tzschucke.* — *duxit.* Inflixit; proprie Quintil. I. O. VI, III, 83 : « Colaphum tibi ducam, et formulam scribam, quod caput durum habeas : » qui locus probat colaphum, seu alapam non faciei soli impingi, quemadmodum jam vidit Schefferus. Rittershusius laudat Paullum lib. IV, D. de injur. « Quum servo meo pugnum ducere vellem, etc. » Citant Interpp. Gronovii lib. II, Obs. c. 1 (p. 213), et Vavassor. de Vi et Usu quor. verb. p. 170, Edit. Opp. ubi docet, alapam et colaphum pro quovis ictu sumi, inflicto manu, sive capiti, seu genis, sive palma, sive pugno; et malle gallice verti *soufflet*, quum reddi debeat *un coup.* Cf. Burmann. *gravem.* Nostri *derb.*

3. *Punctum.* Punctionem, ictum, qui fit aculeo. Cf. lib. III, fab. VI, 3. Memorat Desbillonius, post Gudium, locum Plin. lib. XXIX, c. 6, sub fin. « mustelæ, etiam oculis *punctu* erutis, aiunt, visum reverti. » — *volucris parvulæ.* Lepide dictum.

4. *quid facies tibi?* Vid. lib. IV, fab. VII, 21; lib. IV, fab. I, 8.

5 Ineptit hic strenue Scioppius, modo *contumeliam injuriæ* explicans pro *contumelia injuriosa*, modo refingens *injuria eam* (i. e. per injuriam), tandem *injuriam* (ab *injurius, a, um*) *contumeliam dederis.* Sed *injuria* et *contumelia*, sunt diversa. *Contumelia* erat, quod caput verberaverat, alapa enim contumeliosa habebatur, *injuria*, quod non jure muscam voluerat occidere, et levem punctum morte ulcisci, ut vs. 10 : *optem necare vel majore incommodo*, ubi duo hæc conjungit, sed leviori verbo *contumeliam* vocat *incommodum. Burm.* Alii aliter. Gronovius, cui parent alii, *injuriam* refert ad dolorem ex ictu, *contumeliam* ad turpitudinem; sed cl. *Schulze* per *injuriam* punctionem muscæ intelligit, referens *contumeliam* ad alapam, quam sibi inflixerat, hoc sensu, ut ipse ait : *Nicht genug gestochen zu seyn, musstest du noch dich selbst durch einen Schlag beschimpfen?* At vero verbum *addideris* non obscure indicare videtur, separandam hic non esse a contumelia injuriam, id quod olim acute observatum Desbillonio. Itaque calvus ducendo sibi alapam injuriam fecit, sed caput verberando addidit injuriæ contumeliam. Ita fere cl. *Lange*, cujus Prolegg. in Phædr. vid. p. 27 sq. De voce *contumelia* vid. ad lib. I, fab. XXIX, 2, coll. Burm. ad h. l. et Freinshem. ad Flor. IV, XII, 31. — *addideris.*

Respondit : Mecum facile redeo in gratiam,
Quia non fuisse mentem lædendi scio.
Sed te, contemti generis animal improbum,
Quæ delectaris bibere humanum sanguinem,
Optem necare, vel majore incommodo.
  Hoc argumentum veniam ei dari docet,
Qui casu peccat : nam qui consilio est nocens,

exhibent, *injuriæ qui addideris contumeliam*, probantibus Heinsio et Salmasio. — 7. *Quia non*. Bentleius sine necessitate reponit, *cui non* : quem egregie confutavit Burmannus. — 10. *Optem necare*. Perottus perperam, *optem carere*; Heinsius *enecare*, e conjectura. — 11. seqq. Hi versus in Codice Perotti deerant, sed fa-

Simili modo Ovid. Fast. II, 261 : « addis mendacia culpæ. »

6. *Respondit*, scilicet calvus : de ducta alapa facile mihi ignosco. — *redeo in gratiam*. Vid. Nep. Alcib. 5, Att. 17.

7. Injuria enim æstimatur ex animo lædendi. *Leonh*. Hinc Cicero : » Non exitus rerum, sed consilia hominum vindicantur; ubi non est mens lædendi, ibi nulla injuria. » — *lædendi*. Cf. Prol. III, 49; lib. III, fab. XVI, 13.

8. *improbum*. Impudens, ut lib. II, fab. I, 4, et lib. I, fab. XXII, 9. — [*improbum animal*. Vid. sup. lib. V, fab. I, 2. G.] — *contemti generis*. Cf. lib. IV, fab. XXIII, 12. Respicit universum muscarum genus. Vult enim, præterea quod es e contemto genere muscarum, etiam improba es. *Schwabe*. Musca apud Ægyptios sacerdotes, qui animalium et rerum figuris pro litteris et vocibus in scriptura utebantur, quas Hieroglyphicas Græci dixere, impudentiæ symbolum. Hom. Iliad. XVII, 570 : *καί οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἔθηκεν* (*ἐνῆκεν Niemeyer*). Apud Cic. de Or. lib. II, cap. 60, refertur dictum Vargulæ, quum eum duo molesti complecterentur, « puer abige muscas. » Sympos. Ænigm. 23, in quo loquitur musca : « improba sum, fateor. » *Gronov*.

9. *delectaris bibere*. Sunt verba, animi perturbationem, cupiditatem conatumve significantia, quæ in soluto sermone infinitivum non admittant, illumque more poetarum in carmine tantum adsciscant. Cicero posuisset *delectaris bibendo*. Cf. *Jani* A. P. p. 156; Hor. lib. I, Ep. XVI, 32 : « vir bonus et prudens dici delector ego. »

10. *vel*. Notanda vis particulæ, quæ respondet Germanorum *auch*, *sogar*. Cic. lib. VII, Ep. 15 : » quam sint morosi, qui amant, vel ex hoc intelligi potest. » — *incommodo majore*, quam id erat, quum mihi alapam darem. *Hoogstrat*. Verte : *Auch wenn mir noch ein grösserer Nachtheil daraus erwachsen sollte*.

11. *Hoc argumentum*. Vid. ad lib. II, fab. VII, 13.

12. *peccat*. Vid. ad lib. I, fab. VIII, 2. — *consilio*. Schefferus recte explicat animo deliberato, laudans locum Ciceronis : « Qui esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse. » Opponitur præcedenti *casu*; Sattler. : *unabsichtlich*. Adde

Illum esse quamvis dignum pœna judico.

FABULA IV.

HOMO ET ASINUS.

Quidam immolasset verrem quum sancto Herculi,

bula erat inscripta : *His, qui casu peccant dandam esse veniam, qui vero consulto delinquunt, eos esse puniendos.* Reliqua vide in Excursu XXVIII, ad hos versus.

1. MS. Perou. *Quidam quum immolasset verem sancto Herculi...* — *Sancto.* Nonnulli suspicantur *Sanco*, ut J. F. Gronovius, Guyetus, et teste Rittershusio, Colerus, alii. *Sancus Semo* autem Hercules Sabinis dictus est, de quo v. Interpp. ad Ovid. Fast. VI, 214, memoratum Burmanno, cui hæc emendatio nimis affectata videtur, atque etiam Schefferus, Rigalt. et Faber eam recte rejiciunt. Præterea epitheton *Sancti* et *sanctissimi* notum est sæpe Herculi proprie dari. Conf. Heins. ad Ovid. Trist. V, v, 33, quem citat Burmannus.

13. *Illum.* Intellige, qui consilio est nocens. Non enim ad superius, *qui casu peccat*, sed proxime antecedens referendum. Burmannus contra morem loquendi usitatum *illum* dici de ultimo censet, quum debeat de primo intelligi : quod quidem fieri concedit, ubi *hic* et *ille* occurrit, sed exemplum adhuc quærit, licet forte hic vel illic latere existimet, ubi τὸ *ille*, solum positum, ita possit capi. Forte huc referendus locus Curtii lib. V, c. 7 fin. « His copiis auctus (Alexander) Darium persequi statuit. » Et mox c. 8 : « Ille (Darius) jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ, » in quo loco *ille*, solum positum, de ultimo, non de primo, debet intelligi. Et ita, si recte memini, sæpius apud Curtium. — *quamvis dignum*, i. e. valde dignum, seu dignissimum. Hoc sensu vox *quamvis* legitur apud Plaut. Men. II, II, 43 : « quamvis ridiculus est, ubi uxor non adest. » Cic. pro Rosc. Am. 32 : « quamvis diu dicere. » Et alibi. Vid. ad lib. I, fab. XXVIII, 1. Verte : *Wer obsichtlich dem andern schadet, den halte ich für sehr strafwürdig.* Hunc et præcedentem versum Bothius legi jubet :

> Qui casu peccat; quum quis consilio est nocens,
> Illum esse quavis pœna dignum judico.

Quum quis non displicet; at vulgatum *quamvis* retinendum puto.

Sub musca latere videtur Burmanno, parasiti improbi persona, qui contemti generis et improbum animal, ut placeret regibus suis, venerandos viros, vel forte ipsum Phædrum senem lacessebat. Quæ in suspenso relinquimus. Idem argumentum tractat Anonymus Neveleti, fab. XXXII; Romul. Divion. et Ulmens. lib. II, 13; Anonymus Nilant. fab. LXVI.

FABULA IV. *Homo* et *Asinus.* — 1. *immolasset.* Vid. ad lib. IV, fab. VI, 9. — *sancto.* Sollemne Herculis epitheton. Ita Prop. lib. IV, fab. IX, 71. Herculem vocat *sanctum patrem*; coll. vs. 73 sq. ibique Pas-

Cui pro salute votum debebat sua
Asello jussit reliquias poni hordei.
Quas aspernatus ille sic locutus est:
Tuum libenter prorsus appeterem cibum,
Nisi, qui nutritus illo est, jugulatus foret.
Hujus respectu fabulæ deterritus,

Not. — 3. *reliquias*. MS. Gud. i. e. Pith. et Per. *relliquias*. Vid. V. L. ad lib. I, fab. XXII, 6. — 5. *Tuum libenter*. In Codice (Pith. nec non Rem.) est, *libenter tuum*; sed transpositæ millies sunt voces, quia olim, more soluti sermonis, scriptæ fuere hæ fabulæ, quare religiose nimis ordinem servare, si legem metricam solvit, stultum est. Bentleius, qui centies turbavit ordinem vulgatum, hic eam religionem præferens, inde facit *libenter istum*. Quam belle autem dicatur, *istum appeterem*, sequente mox, *nisi qui nutritus illo*, relinquo ipsius Bentleii judicio. *Burm.* Codex Perotti *libenter istum* (Ita quoque Cuningham. Lallem.), ubi Bentleii mens iterum cum Perotti manu conspirat, et unde conficere possit, *istum* etiam δικτικῶς poni, quod ad lib. I, fab. I, nolebat admittere. *Idem.* — 6. *illo* serat. Cicero pro Sext. 68: « sanctissimum Herculem. » Hisce adde Gruteri Inscr. p. XLVIII, 1, 2, 11, et marmora antiqua Reinesii, Mazochii, quæ laudat Bronkhus. ad Prop. loc. paullo ante cit. nec non Indic. Freinshem. et quos citat Burmann. ad h. l. coll. supra V. L. — *verrem*. Victima Herculis ob devictum ab eo Erymantheum aprum.

2. Voverat nimirum verrem, Herculi immolandum, si saluti redderetur.

3. *poni*. Apponi: notanda proprietas verbi. Vid. ad lib. I, fab. XXVI, 5. Cf. etiam *Jani* A. P. p. 101. Quibus adde Hor. lib. II, Sat. VI, 63 sq. qui locus Desbillonio debetur. — *hordei*. Quo verres fuerat saginatus. *Gronov.*

4. [*Aspernari. Spernere, rejeter, mépriser.* Aspernari (*spernari ad*), *ne pas cacher son mépris, le diriger visiblement vers (ad) une personne ou une chose.* (*Ie.*) G.]

5. *Tuum cibum*, quem tu mihi nunc subita largitate, quam suspectam alibi (lib. I, fab. XXIII) docet esse Phædrus, objicis; solebat enim carduis et vilissimis vepribus pasci asinus, nunc melior ipsi suspectus est cibus. *Burmann.*

6. *jugulatus foret. Jugulare* est præcidere jugulum. Cic. V, 40, Tusc. « nec grunnitum audiunt, quum jugulatur sus. » *Santoroc.*

7. *respectu*. Latine satis dictum hoc docet Livius, qui sæpe ea voce utitur, et de cujus propria significatione et usu vid. Gronov. ad Liv. XXI, 44. *Burmann.* Latinitatem hujus vocis, quam nonnulli in dubium vocant, tuentur Schefferus e Liv. lib. XXXIX, 28 fin. Desbillonius e Liv. lib. II, 30; Lucan. lib. VIII, 490; Martial. XI, 50. Multa exempla quoque congessit Gudius, ut omittam alios. — *deterritus*. Ovid. Met. X, 600: « eventu deterritus. » Cic. lib. X, Att. 15, med. « pudore deterritus. » Sattl.: *durch die Beherzigung dieser Fabel.* — [*deterritus. Terrere, effrayer; deterrere, éloigner par la frayeur.* Quum sæpius allidant ad præpositionum sensum etiam doctiores viri,

Periculosum semper reputavi lucrum.
Sed dicis, qui rapuere divitias, habent.

est. Ita MS. Perotti. Laurentius inepte edidit *eo est.* — 8. *reputavi.* Sic legitur in libris scriptis et veteribus Editionibus, ut Rittershus. Neveleti, Ursini. Pro quo Rigaltius in Editione 2, sine gravi caussa ex ingenio suo reposuit *vitavi*. Burmannus *vitavi* credit fuisse glossema, quod miratur viros doctos non vidisse, natum ex interpretatione veræ lectionis, quam putat esse *recusavi*, ut ante *aspernatus:* Senec. Ep. Cl. *debilitatem non recusat.* Noster lib. III, fab. II, 16; *damnum haud recusant.* Ut metro vero satisfiat, legendum censet, vel *periclosum*, vel *sæpe recusavi;* edidit tamen *vitavi*, quam lectionem sunt amplexi plurimi. At vero Bentleio, Cuninghamo, Tollio, Desbillonio lectio Codd. MSS. et Vett. Editt. *reputavi* genuina videtur, sicque edidere. Quibus ego accedo; non enim subest causa, quum bono sensu dicatur *reputavi lucrum periculosum*, quare recedendum sit a veteri scriptura. Vid. Not. ad vers. 8. Olim etiam Heinsius legebat *reputato*. Meursius frustra statuebat post vs. 8, aliquem versum excidisse, in quo lucrum fuerit descriptum. Non enim lucrum quodvis esse periculosum, sed illud tantummodo, quod honestam famam jugularet. At vid. Not. ad vs. 8. Reliqui versus in MS. Perotti deerant. — 9. Iterum post h. v. Meursio

redeamus ad vocab. *deprimit* (lib. III, fab. X, 36) quod pro simplici positum vult cl. Schwabius. Verum hæc præpositio *de* gallice ad verbum significat *abaisser*, *couler bas* (son *homme*), ultimo hoc sensu, *depressæ naves*, *des vaisseaux coulés bas.* Noster, priori sensu infra lib. V, fab. V, 16, habet *Demisit caput.* Vid. infr. lib. V, fab. VIII, 23, ubi *devolutis tonitribus*, olim vertebamus, *les tonnerres étant roulés du haut en bas*, adjecto hoc scholio : on *imitait le tonnerre en roulant derrière le théâtre de grosses pierres sur un planch*er en *pente.* Vid. supr. lib. V, fab. II, 7, *depugnaverat.* G.]

8. *Periculosum semper reputavi lucrum.* Semper ego diligenter consideravi et ponderavi, divitias lucro acquisitas, etsi jure possidendas, periculosas esse. Locus enim non de turpi lucro et injusto intelligendus, quemadmodum volunt intelligi Rittershusius, Meursius, Desbillonius. Hordei certe reliquiæ, quæ ponuntur asello, referri non possunt ad turpe lucrum. Atque etiam porcus saginatus fuit cibo non turpi, aut injuste parto, sed quem ipsi ultro obtulerant. Vid. Scheffer. Nihilo vero secius divitias Phædrus ait esse periculosas. Experientia nempe, ut videtur, fuerat edoctus, non paucos isto tempore divitiis affluentes homines, in periculum adductos, cum vita opes perdidisse. Vid. Sueton. Tib. c. 49. Hinc divitiarum non ita appetentem esse fatetur. Lege quæ ad hanc fabulam congessit Tollius.

9. Nexus orationis postulat, ut hæc ita explicentur. Sed objicis : sunt tamen, qui per vim et rapinas locupletati, opes atque divitias possidere sine periculo pergant; tantum abest, ut ii, qui jure possident divitias, lucro acquisitas, habeant, quod metuant periculum. — *dicis.* Hoc verbum pro *objicere* apud Cic. pro Leg. Man. 8, et Tusc. I, 17. — *habent.* Verba multa activa simpliciter pronuntiantur, suppresso per ellipsin casu quarto : *habere*, pro, *divitem esse*, ubi subaudiendum,

Numeremus agedum, qui deprensi perierint:

versus excidisse videtur. — *dicis*. Heinsius *dices*, ut Prol. III, 8, et alibi; quod receperunt Hoogstratan. Bentlei. Lallemant. Brotier. Didot. Wakefield. V. C. loco mox citando. Sed *dicis* est in antiquis Editionibus. Parum interesse videtur Burmanno; utrumque enim rectum. Walch. et Santoroc. hæc per interrogationem capiunt, pro, *num autem dicas?* indignante Burmanno; hoc enim commento nihil elegantiæ aut vigoris accedit orationi. — *rapuere*. Bentleius reponit *latuere*, ut *latentes* deprensis opponantur, quam lectionem fuse tueri audet van *Bergen* V. Cl. in Obs. crit. cap. XXXI, p. 65 seq. at vid. Excurs. XXIX, ad h. v. Hanc lectionem rejicit post Harium et Burmannum, clar. Wakefield. Silv. crit. P. I, Sect. XXXII, p. 65, qui legi tamen jubet: *Sed dices, qui rapuere divitias, latent*: quæ sic puto intelligi debere: non omnes, qui rapuere divitias, protrahuntur ad pœnas; sed multi occultas opes possident, sicque inter modicos habentur et effugiunt manus principum, qui sæpe nummatos puniunt, ut eorum divitiis potiantur: in quo certe sententia rectius procederet, quam in emendatione Bentleiana. Cf. Burm. *habent*. Cuninghamus *vigent*. — 10. *perierint*. In MS. Pith. est *perierunt*, quod probat Gudius, et recepit Hoogstratanus post Neveletum; et merito placere potest. Vid. ad lib. IV, fab. XXI, 15. Nolui tamen quidquam mutare, quum *perierint* probent plurimi. — *qui deprensi*. Heinsius, *quot deprensi*, e conjectura, ...

divitias, opes, quemadmodum Græci utuntur verbo ἔχειν, scilicet χρήματα. Cf. *Jani* A. P. p. 189. Adde Juvenal. Sat. XIV, 207 sq.; Cic. lib. VII, Ep. 29, ad Div. et Not. ad Prol. III, 21. Sattler.: *Wer recht zusammen scharret, der ist reich.* At Clar. *Tzschucke* melius in hoc nexu, ne languere videatur oratio, censet distingui post *rapuere*. Contra Burmannus, unumquemque pro arbitrio distinguere posse contendit, *qui rapuere divitias, habent;* vel, *qui rapuere, divitias habent:* nam Phædrus et *habere* simpliciter, ut h. l. et *habere divitias*, lib. IV, fab. XXI, 1, dicit. Equidem mallem prius.

10. *deprensi*. Exquisite. Explicandum de raptoribus et furibus, qui hocce tempore in rapinis et furtis (ἐπ' αὐτοφώρῳ) deprehendebantur; quemadmodum Cicero dixit, « deprehendere in scelere, in adulterio, » Verr. V, 43; Or. II, 68. Cui interpretationi favet verbum *rapuere* vs. præc. Burmanno metaphora desumta videtur a navigantibus, qui tempestate subita opprimuntur, ut dicat Phædrus, numeremus jam eos, qui se huic incerto et fluctuoso mari commiserint, et quam pauci e naufragio enatarint: quam multos reperimus deprehensos, i. e. obrutos, mersos. Laudat vero Serv. ad Virg. Ge. IV, 421, et ad Æn. V, 52; it. Ovid. Met. VI, 660 et alios. Schefferus hunc locum capit in universum de iis, qui propter divitias in subitum atque inopinatum periculum incidebant, et variis accusationibus circumventi et suppliciis affecti peribant. Exempla suppeditare possunt, Tacitus Ann. VI, 19, atque Suet. Tib. c. 49. At Deshillonius: « Hic forte, *inquit*, intelligendi sunt homines flagitiosi, qui favente Sejano ditati, ab ipsomet deinde sancto Herculi, i. e. Tiberio, bona eorum appetenti, quasi totidem porci saginati, immolati fuissent: ita ut diris istis exemplis deterriti ipsi Aselli, i. e. pauperes de plebe homunculi, talea

Majorem turbam punitorum reperies.
Paucis temeritas est bono, multis malo.

FABULA V.

SCURRA ET RUSTICUS.

Pravo favore labi mortales solent,

jectura. — 12. *Paucis temeritas est bono.* Ita MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. Sine auctoritate et necessitate Philipp. emendavit *aviditas*. Vid. Brotier.

1. *labi*. MS. Pith. *lavi*, e permutatione sollemni.

munerum reliquias, sive relictas horum divitum provincias refugere solerent. »

11. Bene subducta ratione patebit, plures fuisse punitos, quam impune divitias rapuisse. *Hoogstrat.*

12. *temeritas*. Referendum ad divitias, cum injuria acquisitas, ad furta, rapinas, etc. — *est bono*. Commodo, utilitati. Ita Cicero pro Rosc. « accusant ii, quibus occidi patrem Roscii bono fuit. » *Scheffer.*

Sui temporis conditionem spectat hac fabula Phædrus, quo multi per vim et rapinam locupletati in periculum incidebant, et cum vita opes perdebant. Verres saginatus imago est ministrorum regiæ superbiæ, qui cum injuria et rapinis divitias congesserunt, deinde occiduntur propter opes: quibus pro spongiis utuntur principes, ut Vespasianus dicebat apud Suet. c. 16. Ex damnatorum vero bonis pars sæpe dabatur delatoribus et aliis. Recusat autem asellus, i. e. simplex et vilis quidam civis, qui tamen periculum ex opibus satis prospiciebat, quæ ipsi quasi objiciebantur, ut experirentur exploratores aulici, an eas invaderet et appeteret avide, ut deinde calumniis eum opprimerent. Tale quid latere puto sub hac fabula. *Burmann.*

FAB. V. *Scurra et Rusticus.* — 1. Sensus: Homines per nimium favorem, partium studium, quo abripiuntur in alios, errare solent. Sequuntur enim in judicando, ut ait Plutarchus re in simili, Sympos. lib. V, 1, opinionem, non veritatem. Intelligenda hæc de favore scenico, quo studeut spectatores histrionibus; error autem est, quod, cæco favore aucti, applaudant his vel illis histrionibus, quum alii sint plausu digniores. At Burmannus eum intelligit favorem, quo sibi quisque placet, ut hic populus errore suo sibi favebat, donec rebus postea convictus ad pœnitentiam actus est, ut *sibi favere* dici, non uno loco probat; etsi de favore scenico si quis capere velit, facile patiatur. Sed de turba sibi placente rectius capi putat, quia sequentia id exigant, *pro judicio erroris sui stant*, qui error sit, quod faveant sibi. Etiam Walch. et Santoroc. istum favorem intelligunt, quem Græci φιλαυτίαν vocant; sed jam olim, fortasse rectius, explicavi de favore scenico, quo spectatores histriones amplectuntur, probanti-

Et, pro judicio dum stant erroris sui,
Ad pœnitendum rebus manifestis agi.

2. Cuninghamus: *Et pro judicii stant errore dum suo.* — 1... 3. In MS. Per. hi versus erant omissi.

bus cl. Tzschuckio et Desbillonio, qui vellet, Burmannus attulisset exemplum aliquod idoneum, quo nos doceret, potuisse hic Latine dici pravum favorem hominum, ut amor judicii proprii pravus significaretur. Recte Albinus, Gallicus interpres, immerito taxatus a Burmanno, hæc reddidit: *Les hommes se trompent d'ordinaire, lorsqu'ils sont préoccupés de passion pour quelque personne.* — *Pravo favore labi.* Dictum ut errore, *imprudentia, ambitione*, etc. — *labi mortales.* Vid. lib. I, fab. XX, 2. Ceterum in hanc sententiam elegans Aristophanis judicium est apud Vitruv. Præf. lib. VII, teste Rigaltio.

2 sq. Dum fortiter et constanter propugnant judicium suum errans, i. e. falsum, non raro ipso opere et eventu, et palpabilibus, ut ita loquar, argumentis convicti, quasi vi quadam solent compelli ad errorem agnoscendum et pœnitendum. — *dum stant.* Id est pertinaciter pugnant, ut stantes in acie milites, vel in foro advocati. Ovid. Art. I, 200.: « stabunt pro signis jusque piumque tuis. » Vide supra lib. III, fab. X, 37. — *Judicium erroris*, singularis (et insolita) etiam locutio, vel notat errans judicium, falsum, nota figura; vel posset esse pro *errore judicii*, ut Ovid. III, ex Pont. IX, 11: « judicium tamen hic nostrum non decipit error. » *Burmann.* Locutio, ex re bellica translata. Liv. lib. XXXVIII: « pro Juba atque Afris stetisse, » i. e. partes eorum propugnasse. *Scheffer.* Adde Ovid. Trist. I, II, 5. Sattler.: *auf dem Irrthum fest verharren.*

3. *rebus manifestis. Res* pro argumento D. XI, §. 2, ad Leg. Aquil. « innumerabilibus rebus probari potest. » Cæs. VII, B. G. 54: « etsi multis jam rebus perfidiam Æduorum suspectam habebat. » *Gronov.* Vid. Græv. ad Cic. Parad. IV, 1, ubi docet, *res* sæpe esse rationes, argumenta. Ita utuntur Græci τοῖς πράγμασι. Sic Plut. in Sulla: ἐλέγχεσθαι τοῖς πράγμασι, teste Gronovio, Obs. III, c. 6. *Rebus manifestis* non male vertas: *sie werden durch den Augenschein überführt.* Vid. vs. 36 sqq. *Schwabe.* Schefferus pro *in rebus*, quum res sunt factæ manifestæ: non commode satis, sed melius puto ita explicari: licet verbis propugnent errorem suum, non tamen tam verbis revinci debent, quam manifestis rebus, i. e. factis, ipso opere et eventu, ut postea dicit, *aperto pignore*, id est, argumento, cui contradici non potest, *errorem probans.* Sic Cic. X, ad Fam. XI: « me, quem esse voluisti, eum exitu rebusque cognoscis, » ubi v. Græv. it. Gronov. III; Obs. c. 6, et Heins. ad Ovid. Met. XIII, 383, Ovidius centies; vid. Ep. XVI, 257. Sic populo, qui favebat scurræ, et ideo præjudicata de ejus arte opinione occupatas mentes habebat, non poterat hic ullo modo persuaderi, rusticum melius mimo edere vocem porci, nisi, postquam vivo porco prolato, rebus manifes-

Facturus ludos dives quidam et nobilis,
Proposito cunctos invitavit præmio,
Quam quisque posset, ut novitatem ostenderet.
Venere artifices laudis ad certamina :

4. *Dives quidam et nobilis.* MS. Pith. Rem. et Editt. Vett. ut Nevel. Rigalt. Ursin. Faber, nec non editiones aliæ, *quidam dives nobilis*, omissa præpositione *et*. Sed *dives quidam* et *nobilis* est in Codice Perotti, quam quidem lectionem etiam Heusingerus recte præfert alteri, *quidam dives nobiles*, i. e. ludos non obvios, quotidianos, sed celebres, quam tuentur Schefferus, Heinsius, inprimis Burmannus, quorum Notas vide. Sed lectionis Perott. veritas confirmatur loco Phædri mox Fab. VII, 16. *Erat facturus ludos quidam nobilis*, quod viri docti memorati sine necessitate mutant in *nobiles*; maxime vero loco nostri non multum dissimili, lib. III, fab. V, 6. *Venit ecce dives et potens*, qui luculenter docet, frustra a viris doctis intrudi *nobiles*. Lectionem Perott. olim a me receptam secuti etiam Lallemant. Brotier. Bipontin. Jördens. Nihilo secius Desbillonius inhæret τῷ *nobiles*. Monet enim, præeunte Nic. Heinsio in præf. ad Edit. Elzevir. Virgil. Romanis, Augusti præsertim sæculo, scriptoribus in usu frequentissimo fuisse, ut declinationis tertiæ nominibus, quæ casum pluralem in *ium* terminant, quartus deinde casus in *is*, non in *es* terminaretur : quod vetustissima quæque monimenta testentur; sed usum illum nunc apud nos obsolevisse. — 6. *posset.* MS. Pith. *possit.* — *notis* erroris sui convictus esset; et ideo non *induci*, sed *agi* dicitur, quasi vi quadam compelli ad errorem agnoscendum, et pœnitendum, quæ vis verbi satis nota. Ita *ad perniciem agi*, lib. IV, fab. XIII, 3, et similia obvia. *Burmann.*

4. *Facturus.* Proprie de iis, qui spectacula edunt. Vid. infra VII, 16. Alia exempla habes in Not. Schefferi. — *ludos.* Intellige scenicos. — *nobilis.* Referendum ad nobilitatem generis. Sattler. : ein *adelicher Reicher*. Neque inepte jungit *dives* et *nobilis*, quia non omnes nobiles sunt divites. Cf. Scheff. et Walch. Distinguit etiam Terent. Adelph. III, IV, 57 : « potentes, divites, nobiles. » Præter magistratus, etiam privatos, divites quidem, solitos fuisse, ludos dare populo Romano, vel docere possit locus Taciti, Annal. IV, 62 sq. quem citat Anonymus, qui etiam de nobilitate cum generis, tum honorum apud Romanos fuse agit. At historia, quam narrat Phædrus rectius in scena Græca, quam Romana peracta esse creditur. Vid. Not. ad vs. 18.

5. *Proposito.* Vid. ad lib. I, fab. XIV, 9.

6. *novitatem ostenderet.* Novas artes, nova inventa in lucem proferret. Hor. A. P. 222 : « Illecebris erat et grata novitate morandus spectator, » quem locum notavit Desbillonius post Schefferum. De verbo *ostendere* vide ad Prol. IV, 12.

7. *artifices scenici.* Ita Plauto Amphitr. Prol. 70, histriones appellantur *artifices;* ita laudat Cic. pro Arch. 8 : « excellentem artem *Roscii.* » — *Venere*, nomina sua profitebantur apud eum, qui facturus erat ludos Fuerant variæ et plane mirificæ istorum artificum artes. Ejus enim generis erant quoque mimi, Cybistetæ, petauristæ, peta-

Quos inter scurra, notus urbano sale,
Habere dixit se genus spectaculi,

vitatem ostenderet. MS. Perott. *novitatem faceret.* — 8. *scurra notus urbano sale.* Perottus, *scurra unus urbano sale.*

minarii, funambuli, scurræ, *θαυματοποιοὶ*, seu præstigiatores alii. Vid. Casaub. ad Theophr. c. VII, *περὶ ἀπονοίας*. Isti voluptatum ministri in *ἐμβολίοις* scenicis, uno alterove fabulæ actu finito, artes suas exercebant. — [*Venere artifices. Arrivèrent les gens de l'art à ce combat d'honneur.* G.] — *laudis ad certamina.* Ut certarent de laude et præmio proposito. *Hoogstratan.* Vid. vs. 5 sq. Vox *certamen* de ludis et spectaculis frequens est. Ita Ovid. Met. X, 177 : « certamina disci. » Cic. Tusc. Quæst. II, 26 : « in certamen descendere, » ubi sermo est de ludis gymnicis. Ceterum artifices, quos Phædrus h. v. memorat, passim laudantur a priscis scriptoribus. Vid. Petron. XLVII, lib. III, LX, ubi consulendi viri docti in Edit. Burmanniana. Adde Terent. Hec. Prol. A. 34; Juven. III, 77; XIV, 265; Martial. II, 86, quos laudat Editor Anonymus Phædri (Lips. 1802).

8. *scurra.* Nihil aliud fuit, quam sectator, pedissequus; neque primum inhonestum sensum habebat, sed homines denotabat urbanos et elegantes, qui salibus et dictorum lepore divites et potentes, quos sectabantur, delectabant. Postea quum otiosi divites effusos risus ex omni materia quærerent, adeoque in omnem licentiam jocantium studia erumperent, male audire scurrarum nomen cœpit, et iis solis attribui, qui risum ab audientibus captant, non habita verecundiæ ratione, aut dignitatis. Hoc sensu ceperunt Hoogstratan. et Danet. Sed scurræ etiam vocati, qui gestu et imitatione, ut mimi et gesticulatores, risum movere conabantur. Sic Phædrus h. l. *scurram* vocat, qui porcelli vocem imitabatur. Cf. *Gesner* in Thes. L. L. et quos laudat Dispontin. coll. *Ernesti* in Clav. h. v. — *notus urbano sale.* Capiendum pro jocis facetis, quibus inest elegantia et eruditio quædam e conversatione politorum venustorumque hominum. *Sal* et *sales* dici de utroque genere facetiarum, nempe eo, quod est in singulis verbis, quæ dicteria dicuntur, et quod est fusum æquabiliter per totam orationem, jamjam observavit *Ernesti* in Clav. Epitheton *urbanos* autem, quod explicandum facetus, dicax (ein *Spassmacher feiner Art*), jam apud Plautum Trin. I, II, 165; Mostel. I, I, 14, de scurris occurrit. Et apud Cic. lib. IX, ad Div. 15, veteres atque *urbani sales* pro festiviter et argute dictis. Vid. *Ernesti* voc. *urbanus.* Oertel: *der wegen seiner witzigen Einfälle schon bekannt war.*

9. *Habere.* Recte Praschius, hoc dici de re inventa, et ita *habere* sæpius pro *invenire* ponitur, ut Donatus ad Ter. Eun. III, II, 22 : « numquid habes, » explicat, invenisti. Vid. ad lib. IV, fab. I, 13. *Burm.* Virg. Ecl. IX, 32 : « incipe si quid habes. » *Prasch.* Cum hoc Phædri loco comparandus Athen. 4, 23, S. 175.

Quod in theatro nunquam prolatum foret.
Dispersus rumor civitatem concitat.
  Paullo ante vacua turbam deficiunt loca.
In scena vero postquam solus constitit,
Sine apparatu, nullis adjutoribus,

11. *concitat.* MS. Per. convocat.

10 sq. *prolatum foret.* Insolentem de re præterita vocis *foret* usum pronuntiat Johnsonius; sed sine dubio non in mentem venit viro docto, sæpius ita veteres usos hoc verbi, multis partibus defecti, tempore. Ovid. VI, Ep. 144, ubi pro *fuisset.* Virg. Æn. X, 327. Et ita etiam de præterito capitur. Lib. III, fab. X, 13, et Prol. III, 28, ut observat Perizon. ad Sanct. Minerv. lib. I, c. 14, p. 188 sq. *Burmann.* qui et alios laudat. De usu hujus verbi in theatro videndus Heinsius in Not. Schefferi. Ex sententia scurræ hæc intelligenda.

11. *concitat.* Recte Schefferus, convocat in locum unum. Creber ejus verbi usus de subitis motibus, quum clamore, rumore et similibus homines tumultuantes loca implent. Ovid. Ep. XVI, 340; Id. Fast. III, 764: « Femineos thyrso concitat ille choros. » Ita ut hic civitatem, ita *nemus concitare* Fast. I, 436. Et ita ille sæpius. *Concire* eodem sensu sæpe occurrit, ut Val. Flacc. VI, 35: « concire Scythiam. » *Burmann.* Ita Cæs. B. G. VII, 77: « Galliam ad auxilium concitare. » Simili modo lib. IV, fab. XXIV, 27, *excitat*, pro, *evocat*. Cum hoc versu compara lib. IV, fab. V, 13. — *Dispersus rumor civitatem concitat.* Apte Oertel.: *das Gerücht wurde allgemein, und zog die ganze Stadt herbei.*

12. *Turbam deficiunt loca.* Turbæ non sufficiunt sedilia in theatro, paullo ante vacua. *Gronov.* De hoc loquendi genere, quod etiam optimis et florentissimis Romanæ reipublicæ temporibus obtinebat, præter alios egit Nic. Heinsius ad Ovid. Amor. I, VIII, 93, et Met. II, 382. *Burmann.*

14. *Sine apparatu.* Recte vidit Editor Anon. Lips. (1802) intelligendas esse machinas artificum scenicorum, qui in emboliis oblectabant vulgus, e. g. funambulorum, petauristarum, etc. — *adjutoribus.* Translata vox ex negotiis gravibus et publicis, ubi *adjutores* dicebantur magistratuum, et deinde principum, inter amicos præcipui, qui opera et consilio illis aderant, ut Legati apud Livium sæpius, lib. VI, 22; XXVI, 9, et alibi. Sic Augustus sibi *adjutores* adscivit, Suet. c. XXXIX. Hinc etiam in scena dicti, qui mimos et histriones in partibus agendis adjuvabant (voce, tibiis, etc.) ut hic Schefferus et Faber recte docuerunt. Vide plura apud J. Drusium in Miscell. Cent. II, c. 28. Distincti vero erant a *monitoribus*, qui verba subjiciebant, ne errarent histriones. Ter. Heaut. V, 1, 2: « adjutor meus et monitor: » qui et *secundarii* dicebantur, et Græcis ὑποβολεῖς, ut Gloss. *monitor*, ὑποβολεύς. *Burm.* Suetou. in Lib. de clar. Grammat. « Hic (de Crassitio

Silentium ipsa fecit exspectatio.
Ille in sinum repente demisit caput,
Et sic porcelli vocem est imitatus sua,
Verum ut subesse pallio contenderent,
Et excuti juberent. Quo facto, simul

16. *demisit.* Nevel. *dimisit.* — 17. *porcelli vocem est imitatus sua.* Ita edidi e MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. MS. Per. habet : *Et sic porcellum voce imitatus est sua.* Cui obsecuti sunt Sanadon. et Philipp. Heusingerus mallet : *Et sic porcelli vocem imitatus est sua.* — 18. *Verum.* Heinsius *verrem.* Sed nil mutandum. Cf. vs. 32 et

loquitur) initio circa scenam versatus est, dum mimographos adjuvat. » *Faber.*

15. *exspectatio.* Dum omnes spectatores in summa exspectatione erant, qualc tandem genus spectaculi proferretur, quia solus in scena constiterat scurra, eo ipso factum est, ut omnes tacerent. Male hæc Hoogstratanus cum Gudio cepit de mora scurræ. Vide enim vs. 13. Sattler. : *Erwartung machte alles mäuschenstill.*

16. *in sinum.* Intellige sinum pallii (vs. 18) non togæ, aut pallæ. Sinum togæ intelligit *Büchling*, quem vide ad h. l. sinum pallæ Editor Phædri Anon. (Lips. 1802); sed v. mox ad vs. 18.

17. *sua* voce. De homine, animantium voces exprimente, vid. Auson. Epigr. LXXV. Cf. Not. ad vs. 18.

18. *Verum.* Subintellige *porcellum*, ut revera postea rusticus attulit. Vid. ad Ovid. Art. Am. I, 62. *Burmann.* — *Subesse pallio.* Quum pallii mentionem h. l. injiciat lepidissimus fabellarum narrator, non est, quod dubitemus, rem omnem, quam narrat, non in Romano theatro, sed in Græca aliqua civitate peractam esse. Græcorum enim est pallium. Idem apparet ex universa orationis serie. Græcæ luxuriæ fuit, præmio proposito invitare agyrtas et circumforaneos circulatores, qui novitate spectaculi vel præstigiis pervellerent spectatorum animos. Græci ejusmodi nugis mirum in modum delectabantur, iisque avidissime inhiabant. Græculam *civitatem* rumor de novo aliquo spectaculo sparsus concitare potuit, Romani abhorruerunt ab hac levitate. Sed conficit rem narratio apud Plutarchum in Symposiacis V, 1, p. 674. B C. Ed. Frf. unde intelligimus, Parmenonem quemdam habuisse hunc quæstum, ut per Græciæ oppida degrunniret in theatris. Respicit ad eumdem Parmenonem Plutarchus de *audiend. poetis* cap. 3, p. 16, ubi Krebsius contulit locum e Symposiacis. Laudavere Plutarchum Rigaltius aliique. Itaque omnia in hac festiva historiola referenda esse ad scenam Græcam, satis liquet. *Böttiger.* — *contenderent.* Potest capi, ut inter se sponsionibus certarent spectatores, quemadmodum moris in ludis. *Burm.*

19. *excuti juberent*, scilicet pallium. *Excutere* est scrutari, num abditum haberet porcellum sub pallio (*durchsuchen*, *visitiren*). Nempe proprie *excutiuntur* vestes sinusque eorum, qui furti, aut cædis suspecti

Nihil est repertum, multis onerant laudibus,
Hominemque plausu prosequuntur maximo.
Hoc vidit fieri Rusticus. Non mehercule
Me vincet, inquit: et statim professus est,
Idem facturum melius se postridie.
Fit turba major. Jam favor mentes tenet,

Burm. — 20. *laudibus*. *Lancibus* Gudius et Heinsius, quia novitate sua placebat, arripuerunt a Codice Pithœano et Remensi. Statuunt enim, misisse munera esculenta spectatores in lancibus actori ludorum aut gladiatori, si cui faverent. Vid. Heinsii Ep. ad Muncker. in Burmann. Syll. Epp. p. 402. At bene vindicavit Burmannus vulgatum *laudibus* scribens : « Fateor, inter dona *lances* sæpe reperiri et pateras et similia; sed munera et præmia histrionibus non a populo, qui gratis spectare maxime amabat, et sine tali apparatu ad ludos ruebat, sed ab editoribus et judicibus solebant dari. Neque loca, quæ producunt, aliter intelligenda esse patet; vel illa agunt de donis, alia occasione missis, ut Saturnaliorum tempore, etc. Populus plausu, acclamationibus, jactatione togæ, osculis jactis, etc. testabatur studium, et ita *laudibus*, quæ non magno constabant, onerabant, quia ad *laudis certamina* veniebant histriones et scurræ : et hoc docent sequentia, *plausu prosequuntur*, et *movet plausus*. Denique obvia et elegans locutio *onerare laudibus* locum suum facile tuetur. Liv. IV, 13, *laudibus immodicis onerare*, et X, 14, *juvenes... nunc laudibus, nunc promissis onerat*. Ita *honoribus onerare* Justin. V, 4, et talia plurima sunt obvia : nihil ergo hic captandum novi. » Gudius probat eruditissime, lances olim industriæ præmium histrionibus datas fuisse; sed hoc ut in ista ludis fieret, lances in theatrum afferre secum debuissent spectatores : quod certe usu unquam venisse Romanis, nemo, opinor, concesserit. *Desbillon*. *Laudibus* tuetur Drakenb. ad Sil. III, 15. Ita *onerare promissis*, *donis*, etc. — 22. *mehercule*. Perottus *mehercules*. — *vidit fieri*. Bentleius et Heinsius, *videt ut fieri*; Cuninghamus, *videt ut hoc fieri*. Sed vid. V. L. ad lib. I, fab. VI, 1. — 25. *Jam*.

sunt, ut apud Plaut. Aul. IV, iv, 19. Hinc verbum hoc diligens examen et explorationem significat. Ita Cic. X, Ep. ad Div. 31 : « Tabellarii sexcentis locis excutiuntur. » Quintil. Inst. X, 1, 104 : « excutere bibliothecas. » Et sic alibi. Vid. Gesneri Thes. L. L. et Schelleri Lexic. — *Quo facto simul*. Pro simul ac factum hoc esset, quod loquendi genus, frequentissimum poetis, illustravit Heins. ad Ovid. Fast. I, 567, et ad Val. Flacc. IV, 88, et apud alios etiam occurrere docuit J. F. Gronov. (etiam Drakenborch. in hoc genere enim loquendi Liv. plurimus est) ad Liv. I, 41. *Burm*. Id est simul ac excusso pallio non est repertus porcellus.

20. *multis onerant laudibus*. Eleganter de nimiis. *Tzschuck*. Conf. V. L.

22. *mehercule*. Vid. ad lib. III, fab. V, 4, et fab. XVII, 8.

25. *Fit turba major*. Concursus omnis generis hominum. *Scheffer*. Recte Sattler. *Zulauf*. — *favor* (erga scurram) *mentes tenet*. Scilicet præjudicata opinione, nihil rusticum ad scurram fore. Favor erga scurram eos adeo totos occupaverat, ut non possent vere judicare. Ita Justinus II, 12, 3 : « quæ vos, Iones, dementia tenet? » Suet. Aug. c. 6 :

Et derisuri, non spectaturi, sedent.
Uterque prodit. Scurra degrunnit prior,

Ursinus *nam*; perperam, ut jam Schefferus notavit. — 26. Libri scripti hunc locum, a manu emendatrice varie interpolatum, corrupte exhibent. Pithœus et Neveletus testantur, in MSS. Pith. legi: *Et derisuros, non expectaturos sit* et. Vid. Desbillon. et Editionem Nevelet. ad marginem: sed Cod. Rem. habet: *Et derisuros, non spectaturos sit et*, teste Gudio. Burmannus, auctoritate Heinsii fultus, contendit, in MS. Pithœi fuisse, *derisuros, non spectaturos sitis*; Brotierius vero, novissimus Cod. Pith. collator, lectionem Codicis, quod mirum videri possit, non indicavit, et locum, ut alios, intactum reliquit, varie tentatum a viris doctis. Heinsius, *Ut derisuros, non spectaturos scias*; Hoogstratanus, *Et derisores, non spectatores sedent*. De Heinsii et Hoogstratani emendationibus plura videri possunt in Notis Burmanni, qui legendum proponit, *Et derisuros, non spectaturos putes*, ad quam lectionem firmandam varia affert vir doctus. Salmasius et Gudius, *Et derisuros, non spectaturos, stitit*, ut *sistere* sit, se præsentem exhibere; Johnsonius, *Et derisuros, non spectaturos citat*, i. e. convocat: quem confutavit Burmannus; quum *favor citat derisuros*, sit insolentissima locutio, et nulla hic opus sit citatione, aut convocatione, quum pridie rusticus promisisset, se adfore, et de scurra victoriam reportaturum. Et hinc sine ullo præcone aut simili citatione *fit turba major* sponte ruentium ad ludos. In Codice Perotti erat, *Et derisurus, non spectaturus, sedet*. Sic legendum censet Heusingerus, non *sedent*. Omnes fere Editiones hanc Pithœi lectionem habent: *Et derisuri, non spectaturi, sedent*, a qua discedere cum Burmanno et Desbillonio non ausus sum. Burmannus enim: « quum omnia, *inquit*, quæ novatores producunt, sint partim dubia, partim inepta, valeant, et tueatur locum suum, quod olim vulgatum fuit. » Conjicit tamen Desbillonius, *Et derisuros non spectaturos ciet*; quæ lectio ei valde probabilis videtur. — 27. *degrunnit*. Alii (ut Rigalt. Ed. 2, Nevel. Scheffer. Desbillon. Maittar.) malunt *digrunnit*, sed credo utriusque compositi nos defici exemplis: ratio docet, *degrunnit* esse præferendum, non quia, ut *caput demisit* in sinum, ita *degrunnit* in sinum; sed quod *de* augeat, et notet, omni nisu, conatu et viribus imitatur grunnitum porci, ut in *depugnare* vidimus fab. II, h. l. et *decertare* lib. I, fab. XXX, quod multis aliis exemplis probari posset. *Burmann*. *Degrunnit* primum emendabat Rittershusius, suffragantibus Freinshemio, quem vid. ad h. l. Heinsio, Guyeto, aliis. *Degrunnit* etiam est in Cod. Perotti, sed Gesnerus et Schellerus

« tenet vicinitatem opinio. » Ovid. Art. I, 445: « Spes tenet in tempus, semel est si credita, longum, » ut hic favor, ubi semel occupavit mentes, non patitur, sibi contrarium persuaderi. *Burmann*. *Favor* et *favere* maxime propria spectaculorum verba, de spectatoribus applaudentibus in theatro, ut infra fab. VII, 29. Cic. pro Rosc. Com. 10: « quem favorem in scenam secum attulit Panurgus? » Multa hac de re disputat et exemplis firmat Ferrarius de Acclam. et Plaus. lib. II, c. 4. Cf. Prol. II, 8. Sattler.: *aus vorgefasster Gunst*.

26. Sedent non tam ea mente, ut spectent, quam ut derideant rusticum promissorem.

27. *Uterque*. Et scurra et rusticus. — *prodit*, scilicet in scenam. Sed in *scenam prodire* notat, sese in scena sistere, et spectatoribus conspiciendum præbere, suas jamjam partes acturum. Vid. Misc. Obs. Nov. T. VI, p. 518, et Nep. in Præfat. — *degrunnit*. Vox rarior, cujus colorem nota. *Schwabe*. Porcorum

Movetque plausus, et clamores suscitat.
Tunc simulans sese vestimentis Rusticus
Porcellum obtegere (quod faciebat scilicet,

unice afferunt *digrunnit*. — 28. *clamores*. MS. Perott. *clamorem*. — 29. *Tunc*. Perott. *tum*. — *simulans*. Ita legitur in Excerpt. Rigalt. Alii, ut Rittershus. Ursin *simulat*. — 30 seq. *quod faciebat*, etc. Hæc usque ad *latens* parenthesi (quæ in aliis editionibus abest) recte inclusit Bentleius, ex Freinshemii sententia: nam debent conjungi, *simulans porcellum obtegere*, *pervellit aurem vero*, *quem celaverat*. Burm. *compererant*. MSS. Pith. Rem. et Ed. vett. fide Brotierii habent: *Sed in priore quia nihil compererat latens*. Schwab. Aliæ Editiones (Rittershus. Rigalt. Nevelet.) *compererat latens*, quod quia sensum non habet, putabant abesse aliquid, et lacunæ signa post hunc versum addiderant. Est autem perfecta sententia. Faciebat id revera, quod simulare tantum videbatur; sed latebat, ideo fallebat spectatores, ut crederent, eum non obtegere porcellum, quia quum eosdem gestus adhibuisset scurra, delusi fuerant, et excusso eo, *nil compererant*. Et clarior erit sententia, si parentheseos addas unum (*quod faciebat... latens*). *pervellit*, etc. *Freinshem*. Ursinus, Heins. Philipp. Lallemant. totum vs. 31, qui etiam deest in MS. Per. ejiciunt, quod mallet quoque Hoogstratan. Sed Brotierius, si quis h. v. retinere voluerit, versum unum adhuc supplendum censet, in hunc modum (*quod faciebat scilicet: Sed in priore quia nil compererat latens. Exsultare nihil reformidat doli.*). Quem quidem versum perperam in textum recepit. — *latens*. J. F. Gronov. conjicit, *quia nil compererant*, *tacent*, id est, non jubent excuti. Sic etiam Cuperus hunc locum emendat, quem interpretatur ita: non clamant spectatores, perscrutandas vestes rustici, num quid inter eas occulti gerat; de quo vide uberius disputantem Cuperum lib. I, Obs. c. 13. *Schwab*. Sunt, qui legant *tacent*; sed ita præcedentia a sequentibus divelluntur. Nihil hic mutandum videtur: et miror tam sollicite hoc verbum excussum, ac si quid inesset vitii, quod nullum est. τὸ *latens* opponitur illi, qui deprehenditur; quemadmodum deprensus fuisset rusticus, si eum excuti jussisset populus, sicut pridie fuerat excussus scurra. *Tollius*. Conf. Not. ad h. v. Schefferus retinens τὸ

proprium est, ut Varro docet apud Nonium c. 2. *Desbillon*. Cf. V. L.

28. *Movetque plausus*. Commovet multitudinem ad edendos plausus manibus. Cfr. Ferrarius de Acclam. et Plausu lib. II, cap. 3, ubi non pauca commemorantur exempla. *Scheffer*. Vid. vs. 21. — *clamores suscitat*. Conf. lib. I, fab. VI, 4; lib. I, fab. XI, 7. Sattler.: *Da ward sogleich geschrieen und geklatscht*.

29... 33. Tunc simulat rusticus sese vestimentis porcellum obtegere (et re vera, *scilicet*, hoc *faciebat*, obtegebat porcellum vestimentis; sed *latens*, ita, ut lateret, id est, ita, ut non deprehenderetur; *quia*, *in priore*, scurra, *quum nihil*, nullum porcellum, *comperissent* spectatores, non jusserant rusticum excuti, nihil de vero porcello suspicantes) et *pervellit aurem vero*, porcello, quem celaverat, et *cum dolore vocem naturæ*, naturalem grunnitum, exprimit. Cf. Interpp.

30. *scilicet*. Hic non ironiæ inservit (quam videt ill. *de Schirach*, Clav. P. I, p. 338), sed confirmat. — *faciebat scilicet*, i. e. revera, non ut illi credebant, per lusum et jocum. Ter. Heaut. II, III, 117: « scilicet facturum me esse. » Vid. Manut. ad Cic. I, ad Div. Ep. 6 (qui

Sed, in priore quia nil compererant, latens),
Pervellit aurem vero, quem celaverat,
Et cum dolore vocem naturæ exprimit.
Acclamat populus, Scurram multo similius
Imitatum, et cogit Rusticum trudi foras.
At ille profert ipsum porcellum e sinu,
Turpemque aperto pignore errorem probans:

latens, positum esse existimat, pro, non observari; improbante Capero l. c. — 32. *Pervellit aurem vero.* Gruterus legit: *aure utraque quem celaverat.* Scheffer. Heinsius legi vult, *Verri*, quod merito displicet Bentleio. Conf. Burm. Syll. Epp. tom. III, p. 491, et tom. V, p. 402. MS. Per. habet *aurem porco, quem:* quod ex glossa exceptum non inepte putat el. Tzschucke. Optime MSS. Pith. Remens. et libri editi *aurem vero.* Vid. vers. 18. — 34. *Acclamat.* Schefferus conjicit, *at clamat*, quod displicet; sequitur enim mox *at ille.* — 36. *e sinu.* Perott. *de sinu.* — 37. *aperto pignore.* Non damno hanc lectionem, nescio tamen exemplum similis non pauca exempla congessit), et Gronov. III, Obs. 9. *Burmann.*

31. *in priore nil compererant.* In scurra explorato nullum invenerant porcellum. *Tzschucke.* — *latens.* Conjungendum cum *faciebat; quod faciebat*, sed *latens.* Explicant, latenter; at sic præcedentibus, *in priore quia nil compererant*, minus apte respondet. Contra interpretatio nostra nexui orationis accommodatior est. Vid. ad vs. 29 seqq. Sunt etiam, qui τὸ *latere* explicant, *non intelligi*, *non observari*, et jungant *latens pervellit*, sensu minus commodo, ut præcedentia docent.

32. *vero*, i. e. porco. Sattler.: *Er zwickte das versteckte Ferkel dann ins Ohr.* Cl. *Bothe* hunc versum, nec sine caussa, ponit post vs. 33.

33. *vocem naturæ.* Ita junge, non ut Schulzius, *vocem exprimit naturæ*, ut *naturæ* sit dativi casus.

34. *multo similius Imitatum*, scilicet vocem porcelli.

35. *cogit.* Equidem hæreo. Quem enim cogit? Deinde qui *cogit trudi?* Nexus postulat *jussit*, sed scripturæ vestigia forte: *et cœpit rusticos...* An pro simplici *truditur* illud poni possit, dubito. *Cogor habere* et similia sic occurrere novi, sed est ratio dispar. *Tzschucke.* Verbum *cogit* referendum ad *populus;* puto enim h. l. idem esse, quod nostrum *erzwingen*, quo sensu Cic. de Legg. II, 6, dixit, «vi et minis cogere omnia,» ut dicat Phædrus, populus non desistens clamare et tumultuari, effecit tandem clamoribus et tumultu, ut foras truderetur rusticus. — *trudi foras.* Vid. lib. V, fab. VII, 39; Ter. Eun. IV, v, 11. — [*Trudere*, *pousser avec violence. Protrudere*, *jeter dehors la tête la première.* Vid. sup. lib. II, fab. VII, 8, *trusitare;* et infr. fab. VII, 39. G.]

36. *At ille.* Rusticus. Perperam Santoroens intelligit scurram. Et enim vero est similius, rusticum, non scurram, porcellum protulisse, et sic errorem probasse. Deinde *at ille* h. l. eodem modo dicitur, ut lib. I, fab. XV, 7. — *profert porcellum e sinu.* Intellige, dum ille truditur.

37. *aperto pignore. Aperto* est claro ac manifesto, *pignus* nutat

En! hic declarat, quales sitis judices.

FABULA VI.

DUO CALVI.

Invenit Calvus forte in trivio pectinem.
Accessit alter, æque defectus pilis:
Eia, inquit, in commune, quodcunque est lucri.

locutionis: quare forte potuit scribere *certo pignore*, quod Ovidio aliquoties usitatum est. Vid. Heins. ad Ovid. Fast. III, 741, quod eo magis posset eredi, quia et alibi librarii has voces confuderunt, ut apud eumdem Ovid. Met. I, 222, *discrimine certo*, invenit in duobus optimæ notæ Codicibus Heinsius, pro vulgato *aperto*. Quia tamen *apertum pignus* non absurde dictum est, relinquamus Phædro sua verba, donec per Codices, si quos fortuna offert, aliter constet. *Burmann.* — *probans.* In Cod. Perott. erat *exprob....* forte *exprobrans*, quod verum putat Heusingerus, et receperunt Lallem. Philipp. Brotier. At MSS. Pith. Rem. et libri vett. ediii *errorem probans*.

2. *Accessit.* Cuninghamus, *accedens.* — 3. in *commune.* Rigalt. in Edit .3. Faber, Danet. Freinshem. Walch. Scheff. ediderunt *est commune*. Male. Τὸ *est* enim abest a MSS. Pith. et Rem. intrusum a Rigaltio ad fulciendum versum; *in* vero facillime excidere potuit. Conf. Gud. Heinsius legi jubet: *Esto, inquit, in commune.* Rittersh. Nevelet. Ursin. *heia inquit commune*.

argumentum certissimum. Curtius lib. IX, c. 6, n. 17: « nullum erga me benevolentiæ pignus atque indicium omisistis. » Ita sæpe alii. *Scheff.* Adde Cic. Phil. I, 2; Ovid. Met. II, 38: « da pignora. » Curt. lib. VI, c. 10, n. 11; lib. VII, c. 2, n. 10.

38. Hic porcellus ostendit errorem vestri judicii. *Hoogstratan.* Hic capiendum *ἀκριτικῶς*. Qui pravo favore occœcati judicatis. *Leonhard.*

Similem historiam narrat Plutarchus loco ad vs. 17 citato, ubi vide.

Fab. VI. *Duo Calvi.* — 1. *in trivio*, in quo solebant jacere res viles et abjectæ. *Burmann.* Vid. quæ notantur ad lib. I, fab. XXVII, 11.

2. *defectus pilis.* Depilatus. Simili modo Tibull. II, v, 75, Hip. « Solem defectum lumine vidit. » Ovid. Metam. X, 194, de cervice: « defecta vigore Ipsa sibi est oneri, » quem locum Schefferus affert. Hnc etiam facit, notante Burmanno, Epigramma Martialis lib. XIV, 25. Adde Notas ad lib. I, fab. XXI, 3.

3. *Eia in commune.* Formula, quum duobus simul ambulantibus alter in via aliquid invenerat, partem rei inventæ his verbis sibi vindicans. Senec. Epist. 120 (119): « Quoties aliquid inveni, non exspecto, donec dicas: *in commune*: ipse mihi dico, » ad quem locum vid. Gronov. coll. Casaubon. ad Theophrast. περὶ ἀδολεσχίας, p. m. 292. Integra locutio est, *confer in commune*, quod Ciceronis est et aliorum passim, sed *confer* brevitatis caussa omittitur. Vid. Plaut.

Ostendit ille prædam, et adjecit simul:
Superum voluntas favit; sed, fato invido,
Carbonem, ut aiunt, pro thesauro invenimus.
Quem spes delusit, huic querela convenit.

7. *huic querela convenit.* More suo Bentleius *querela hæc convenit.* Quanto suavius et commodius potuisset ejecto *huic*, quod facile subintelligi jam toties vidimus, darj cum Rittershusio, unde illud *hæc* arreptum est: *Quem spes delusit, hæc querela convenit.* Sed tutius nihil novare, quia Phædrus sæpe relativum præponit. Vid. lib. IV, fab. IV, 1. *Burm.* MS. Pith. Remens. *huic querelæ.* Pithœus emendavit, *huic querela.* Tollius, *ei hæc querella convenit*, scilicet Carbonem pro thesauro inveni.

Pseud. IV, vii, 68 sq. Nostri dicunt: *halb Fund, halb Part.* Conf. Gud. *Schw.* De hac formula quædam habet Vavassor de Vi et Usu quorumdam Verbor. p. 73 (in Edit. Opp. Amstel. p. 165). Sic dicitur Ἑρμῆς κοινός, *Mercurius communis* (de quo Spanhem. ad Callimach. Hymn. in Dianam, vers. 70), cui (tanquam auctori) res inventæ et fortuito oblatæ debebant consecrari. Vid. Stanlei. ad Æschyl. Sept. contr. Thebas vs. 514. *Burmann.* De origine formulæ Græcorum κοινὸς Ἑρμῆς videndus Phurnutus c. 16 quem Santorocus, præter alios, laudat.

4. *prædam.* Bono sensu capiendum. Cf. lib. I, fab. V, 11; lib. II, fab. VIII, 27. De quæstu omni enim, ut hic de re inventa, usurpari solet. Ita Hor. lib. II, Sat. III, 68: « Rejecta præda. » Et Cic. Verr. III, 50, fin. « ipsum maximos quæstus prædasque fecisse. »

5. Sensus est: faverunt quidem superi, nam re vera prædam obtulerunt; sed fatum invidit. Ita enim sumus uterque comparati, ut præda ista neuter juvari possit. *Desbillon.* — *Superum voluntas favit.* Sollemne hoc fuit. A Diis talia dicebant dari. *Scheff.* — *invido.* Sollemne in hac re epitheton Stat. Theb. X, 384: « fata piis invida. » Lucan. I, 70: « Invida fatorum series. »

6. *Carbonem pro thesauro invenimus.* Cesserunt hæc in proverbium, usitatum Græcis æque ac Latinis, quod dicitur de re nullius pretii, oblata ei, qui pretiosam exspectabat, cujus spe potiundæ frustratus est. Ex eventu quopiam natum videtur, quo quispiam thesauri spe fodiens, carbones defossos invenit. Nam antiquitus carbones in terra defodi solebant, ad indicandos agrorum terminos, quod nulla res magis durabilis, quam carbones sub terra defossi: de quo uberius disputat Erasmus in Chil. I, Cent. 9, 31. Græci dicunt, Ἄνθρακες ὁ θησαυρός. Vide Suidas in Ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς et Erasmus l. c. et qui laudantur in Edit. Alciphronis eruditissimi Wagneri mei, T. I, p. 317. Hisce adde observata Scheffero: « Natum hoc ex superstitione vulgi videtur, cui persuasum, nisi observentur omnia in thesauris effodiendis, quæ observanda præcipiunt qui peritiam hujus artis habent, argentum omne disparere, illiusque loco meros relinqui carbones, a dracone credo, cujus antea meminimus. »

7. Sensus: Est quod quæratur, qui spe frustratus est, seu quem

FABULA VII.

PRINCEPS TIBICEN.*

Ubi vanus animus, aura captus frivola,
Arripuit insolentem sibi fiduciam,
Facile ad derisum stulta levitas ducitur.

(*) MSS. Pith. Rem. et Editt. Vett. *Procax tibicen*. Vid. Broi.

2. *Arripuit*. MS. Pith. Nevelet. Rigalt. 2. *abripuit*. Praschius reponit, *adripuit insolentem sui fiduciam*, ut *u* exteratur in *sui*.

spes fefellit. Idem dixit Phædrus lib. III, fab. XVIII, 15. Sattler.: *getäuschte Hoffnung hat zu klagen Recht*. Frigidus versus, quem glossatoris fetum puto, quum præsertim fabella ad illustrandum proverbium illud *Carbonem*, etc. composita esse videatur. *Bothe*.

Fabula VII. *Princeps tibicen*. — 1...3. Sensus: Quum vani homines, i. e. inani superbia tumentes (lib. I, fab. III, 4), capti favore populi mutabili et cito perituro, insolentem sibi sumunt audaciam, isti leves et stulti facile deridendos se præbent. — *Ubi*. De usu hujus particulæ v. Tursell. p. m. 1314. — *vanus animus*. More Phædri abstractum loco concreti, pro *vani homines* (*eingebildete Menschen*). — *aura*. Favor, plausus popularis; translatum ab aura, vela impellente. Vid. Scheller. in Lex. h. v. Lucan. de Pompeio, I, 132 sq. « totus popularibus auris Impelli, plausuque sui gaudere theatri. » Vide etiam Cic. de Harusp. Resp. c. 20, fin.; Hor. III, Od. II, 20; Virg. Æn. VI, 817, ubi v. Serv. et quæ loca laudat Gronovius. — *frivola* est fragilis (mutabilis), quæ cito perit. *Scheffer*. *frivola* proprie sunt vasa fictilia quassa. *Fest*. Alii aliter. Desbillonius interpretatur *fallax*; Clav. Schirach. *vana*, cui nullæ subsunt vires.

2. *Arripuit*, sumit sibi, *insolentem fiduciam*. Simili modo Justin. lib. XXVII, 2, 8: « puer sceleratam virilemque sumit audaciam. » Qui locus Burmanno debetur; sed *arripuit* est fortius, observante eodem; notat enim majorem arrogantiæ gradum, et qui plus sibi sumit, quam debet. Idem quoque laudat Cic. Senec. XVIII: « non cani, non rugæ repente auctoritatem arripere possunt; » et Apul. Met. II: « capere audaciam præsentem. » Vertunt *übermüthiges Selbstvertrauen*, *Dreistigkeit*, *air de suffisance*. Bothius dedit *abripuit*.

3. *ad derisum ducitur*. Deridetur. Lib. I, fab. XI, 2, dixit: *derisui est*. Locutio rarior. — *stulta*. Epitheton Phædro sollemne. Lib. II, fab. IV, 26; lib. III, fab. XVII, 12, et alibi. — *levitas*. Olim capiebam pro superbia inani, præeunte Burmanno, at nunc interpretor *Leichtsinn*. Prol. IV, 8. Sattler. totum hunc locum sic reddidit: *Wenn eitler Stolz, vom unbeständ'gen Wind der Gunst getäuscht, ein übermüth'ges Selbstvertrauen sich zueignet, wird der dumme Leichtsinn oft zum Spott*.

Princeps tibicen notior paullo fuit,
Operam Bathyllo solitus in scena dare.

4. *Princeps.* Nomen tibicinis proprium, ex quo ambiguitas vs. 27 sq. unice explicanda. Erudite autem Gudius probat ex inscriptionibus, plurimas Romæ fuisse familias, quæ cognomen haberent *Princeps. Principis* Grammatici meminit Suet. de ill. Gramm. c. 4, et *Princeps* memoratur inter libertos servosque domus Augustæ, teste Blanchinio in *Camera ed Inscriptioni sepulcrali*, etc. p. 59, quem citat cl. Brotier. Simili modo nomina propria sunt *Rex*, *Regulus*, *Tyrannus*, al. de quibus v. Faber. — *paullo notior.* Varie hæc explicant Interpretes. Johnsonius supplet *aliis*, qui solebant Bathyllo operam dare. Ita fere Desbillonius, Schulzius, Langius. Schefferus hanc affert caussam, quare notior fuerit, nempe quia solebat inflare tibias, ad quas saltaret Bathyllus, pantomimus celeberrimus. Burmannus hæc ita cepit, ut tibicen paullo notior fuerit illo scurra, qui porci vocem effinxerat. Mihi quidem τὸ *paulo notior* explicandum videtur *satis*, vel *maxime notus.* Ita enim comparativi non raro solent sumi. Hinc recte clar. Sattler. : *Der Flötenspieler Fürst war ziemlich gut bekannt*, et Albinus, Gallicus Interpres, *étant assez connu.* Ceteroquin h. l. iterum conjicit Burmannus, Phædrum hanc narrationem in mensa Particulonis, aut alterius patroni narravisse, de qua et aliis conjecturis arbitrariis, quibus commemorandis ego quidem nolo morari lectores : videant, quorum refert, Notas viri docti, coll. Not. ad Prol. IV, 17... 19.

5. *Bathyllo.* De Bathyllo, Alexandrino, saltationis pantomimicæ ap. Romanos auctore, quem Mæcenas habuit in deliciis, videnda erudita Baylii disputatio in Lex. Hist. crit. v. *Bathylle.* Cui adde viros doctos ad Tac. Ann. lib. I, c. 54, in Edit. Amstel. 1685, in-8°, et qui laudantur in Edit. Reimari ad Dion. lib. IV, 17, §. 151. Augustus autem Bathyllum Romam vocavit, a quo successores ejus in eadem arte et ipsi quoque *Bathylli* vocati sunt. Sæculo præterlapso varia Bathylli prodiere monimenta, præcipue urna ejus sepulcralis una cum illius statua et inscriptione, Columbario nimirum Liviæ Augustique Libertorum, ad viæ Appiæ lævam, detecto. Cujus Columbarii, nec non ollarum, urnarum et inscriptionum διατύπωσις studio Blanchinii, Gorii et Dominici de Rubei, cum luculenta enarratione, in lucem emissa est. Cfr. Ficoronius de Larvis scenicis p. 18. *Schw.* De Bathyllo Casaubonus ad Pers. Sat. V, 123 : « Cum Pylade, *inquit*, primus Romam intulit gesticulationem Pantomimorum. » Quas autem Pantomimi fabulas sic agebant, eas saltare dicebantur. De stupenda illorum hominum industria Cassiodorus lib. IV, Ep. 51, multa curiosa commemorat. *Desbillon.* — *Operam in scena dare.* Idem est, quod *adjuvare*, ut fab. V, *sine adjutoribus.* Saltanti enim Bathyllo tibicen modos præbebat ; aliter alicui *operam dare* dicitur, qui discit ab aliquo, ut ita Bathyllus discipulos multos, qui ipsi operam dabant, habuit ; sed hic est *adjuvare. Burmann.* Consulendæ quoque Notæ Schefferi et

Is forte ludis (non satis memini quibus)
Dum pegma rapitur, concidit casu gravi

7. *pegma.* MS. Pith. *pecma.* Ita ediderunt Rittershus. Rigalt. Meursius, Ursi-Tollii. Perperam h. l. intellexit Pauflerus. — [*scena*, vocab. ortum a σκανὰ, quod et ipsum a σκιά, *umbra*, significat *umbraculum*, camera ex arborum ramis ac frondibus, sive a natura, sive ab arte sit. Sub hujus modi umbraculis Attica juventus, quum adhuc dispersi per agros habitarent, carmina quædam incondita decantare solebant, fabulasque suo more agere: postea in urbem redacta scenam eo secum transtulit, in qua vel frondibus, vel ex tabulis compacta, histriones agendis fabulis exercebantur. Ab Atticis ad Romanos et res et nomen transiit, diciturque *scena*, pars theatri, proxima proscenio, illo superior, in qua histriones et mimi ludicrum populo spectaculum præbent (Vitruv.). Apud Theocritum, Id. XV, vs. 16, σκανὰ, gallice *foire*. G.]

7. *pegma rapitur.* Græce πῆγμα; Sattler.: *Flugmaschine. Schw.* Machina fuit artificiosa (e pluribus tignis, asseribus, tabulis coagmentata) pro diversitate argumenti adornata, in qua (adhibitis ponderibus) vel in sublime attollere, vel e sublimi in præceps dare, ac velut dehiscente terra absumere solebant sive homines, sive res, quas esset libitum. Vid. Lips. Ampb. c. 22; Scal. ad Manil. p. 446; Philandr. ad Vitruv. lib. 9. *Scheffer.* De hac machina et voce vide Serv. ad Virg. Ge. III, 24; Claud. Cons. Mallii vs. 324: « Mobile ponderibus descendat pegma reductis » (ubi vid. *Gesner*); Senec. Ep. LXXXVIII: « His annumeres licet machinatores, qui pegmata per se surgentia excogitant, etc. » *Burmann.* Multa lectu digna habet etiam Gesnerus in Thes. L. L. b. v. maxime eruditissimus Böttigerus in Prolusione, Deum ex machina in re scenica veterum illustrante Vimar. 1800, in-4°, p. 7 seq. Quibus initiis pegmata, *inquit*, orta in theatra tandem processerint, nemo, quantum equidem explorare potui, hactenus declaravit. Origines pegmatum e Poliorceticis veterum repetendæ. In obsidionibus turres plurium tabulatorum admotas esse mœnibus, in vulgus notum. Atqui constat istas turres et ἑλεπόλεις tanta solertia constructas fuisse, ut in terrorem oppidanorum subito a mole admodum exigua in plura tabulata excrescerent, plicatiles scilicet, et cochlearum ope celeriter erigendæ, πύργοι ἐπτυγμένοι... ἀνίσταντο, Appian. Civil. IV, 72, T. II, pag. 624. *Schweigh.* Plura Lipsius collegit in Poliorceticis. Quam quidem machinamentorum solertiam in triumphis quoque urbanæ multitudini venditarunt victores, ut novo spectaculo percellerentur hiantis plebeculæ animi. Luculentus est locus Josephi de B. J. VII, 17: πήγματα τριώροφα καὶ τετρώροφα in triumpho Judaico ducta esse perhibentis. Et adhuc in gazis antiquariis servantur nummi, in quibus hæc fercula triumphalia luculenter figurata oculis usurpare licet, qualem exhibuit Buonarotius *Osservazioni sopra alcuni medaglioni*, T. XI, 1, ubi docte de his ferculis disputavit p. 157 seq. Res

Nec opinans, et sinistram fregit tibiam,
Duas quum dextras maluisset perdere.
Inter manus sublatus, et multum gemens
Domum refertur. Aliquot menses transeunt,

nus. — 8. *Nec opinans*. Codd. Rem. et Pith. habent, *nec opia sed*, vel, *ne copia sed*, pro *ne opinans et*. Vid. Nevel. ad marginem Editionis. Gruterus, Salmasius, Bentleius, Bipontini reponunt, *nec opinus*, post Neveletum, ut lib. I, fab. IX, 6, quod recedit a vestigiis librorum scriptorum, qui favent τῷ *opinans*, recte judicantibus Burmanno et Heusingero. Littera enim *n* centies omissa, vel virgula superducta notata. Legitur etiam *nec opinans* apud Terentium et Sueton. Aug. cap. 10. Gudius lectionem MSS. *opia* retinere mallet, i. e. ὅπεια, instrumenta musica

deinde in pompas sacras, Circenses, etc. translata (v. Plin. XXXIII, 3, seu 16) in theatris etiam usurpari cœpit diversimode. Pulcherrimus in hanc rem locus est Apuleii Met. X, 31 sq. p. 232, Ed. Pricæi. Imponebantur istis pegmatibus dii personati, heroes, et, quum pantomimis jam unice delectarentur Romani, citharœdi etiam et tibicines, mimorum saltationibus accinentes, quod manifesto apparet e lepidissima fabella Phædri V, 7. Summum artificium, quod e Senecæ loco (Ep. LXXXVIII) supra laudato, liquido patet, in eo ponebatur, ut plicatiles hæ et confixiles machinæ, quæ sensim tantum paullatimque in tantum fastigium excreverant, incredibili celeritate dissolverentur et dehiscerent, in alias subinde formas transeuntes. Hoc *raptare pegma* appellabant. Cautum haud dubie fuit in tam repentina ruina iis, qui in fastigio collocati essent, ut salvi evaderent, quod tamen secus accidit in Principe illo tibicine. Alias qui ad mortem damnati essent latrones gladiatores (exemplum est latro Silurus apud Strabonem VI, p. 419. B.) in hæc pegmata conjiciebantur sine ullis præsidiis, ut ruina ista contriti et comminuti oblectamento essent spectatoribus. *Böttiger*, qui plura dabit l. c. — [*pegma* (πῆγμα), *assemblage de pièces de bois qu'on levait ou abaissait par le moyen de ressorts*. R. πήγω, πάγω (unde *compago, inis*), πηγνύω. G.]

8 sq. *sinistram fregit tibiam Duas quum dextras maluisset perdere*. De hoc loco cf. Excurs. XXX, coll. Tab. æn. in fronte huj. libri; *Pitture d' Ercolano*, T. IV, fab. XXXIV, p. 161, et T. XLIII, p. 201, *Burney's General history of Music*, T. I, Tab. VI, n. 1. Cum iis, quæ in Exc. XXX, ad h. l. observata sunt, comparanda Nota Anonymi.

10. *Inter manus sublatus*. Eorum scilicet qui misero subvenerunt. Plautus Most. II, 1, 8. Sic aliquis apud Liv. III, cap. 13, « inter manus domum ablatus; » et apud Sen. de Brevit. vit. c. 12: « ex balneo inter manus elatus. » *Desbillon*. Sic Flor. III, 19 fin. et 21, n. 26, et alii sæpe loquuntur. *Burm*. Adde Not. Scheffer. et Scioppii suspect. Lect. lib. III, c. 5, p. m. 130 sq.

11. *transeunt*. *Ire* et *transire* de tempore usurpantur. Ovid. Met. II, vs. 330 sq. *Hoogstrat*. Tibull. I, IV, 27: « transiit ætas quam cito! » Senec. Thyest. 398: « Sic quum

Ad sanitatem dum venit curatio.
Ut spectatorum mos est, et lepidum genus,

tibicinalia, foraminibus plena, quod cave retineas. — 13. *et lepidum genus*. Etsi in vulgato nihil est, quod morari possit lectores; tamen varie tentarunt viri docti hunc locum. Colerus conjicit *en lepidum genus*, cui cur assentiat non videt Rittershusius. Guyeto scribendum videtur, *ut spectatorum moris est, lepidum genus*, id est tibicen; quia apud Ciceronem est, *negavit moris esse Græcorum*, sed vide mox. Heinsius, *et cupidum genus*, quod, judicante Burmanno, non satis exprimit, cujus rei cupidum sit: nam durum esset subintelligere, cupidum videndi Principem. At sequitur *desiderari cœpit*. Jo. Fr. Gronov. malebat *ad lepidum genus*, i. e. ut solent esse affecti erga illud suave genus tibicinum. Sed vellet, Burmannus illustrasset genus illud dicendi, *esse ad aliquem*, cujus, si non addatur adjectivum aliquod, exemplum ignorat. Cl. *van Bergen* Crit. Observ. c. XXXIV, pag. 76, si quid mutandum, pro *et*, scriberet *id*, atque explicaret *id lepidum genus* (tibicinis) *cujus flatibus solebat excitari saltantis vigor, cœpit desiderari, ut spectatorum mos est*, si quid diu abest, quod antea semper adesse solebat. Quanquam, si quem exigua hæc mutatio τοῦ *et* in *id* offendat, sine ulla correctione eumdem sensum elicere possit, si modo *et* sumat pro *etiam*. Sed ut omittam, *lepidum genus* melius referri ad spectatores, quam ad Principem, vid. Not. ad v. 13, nescio, an *genus tibicinis* de uno tibicine recte dicatur. Certe Phædrus dixit *pavidum genus* de ranis, non de rana; *proprium genus*, de graculis; *genus mortalium*, de hominibus. Ita *genus piscium* ap. Hor. I, Od. II, 9, etsi probe sciam, alio sensu dici posse *genus tibicinis* pro ejusdem prole, ut *genus* Adrasti Ovid. Fast. VI, 433,

transierint mei nullo cum strepitu dies. »

12. *curatio venit ad sanitatem*. Locutio singularis et rarior. Similis locutio est ap. Prop. III, XXIII, 18: « vulneraque ad sanum nunc coiere mea, » quo loco tamen nonnulli legunt « vulnera et ad saniem nunc coiere mea. » Vid. Broukhus. ad h. l. Huic similem tantum illam invenit Schefferus ap. Plin. XXXIII, 3: « quo sæpius arsit, proficit ad bonitatem. » Fortasse Phædrus eodem modo dicere potuit *venit ad sanitatem*, quo Cæsar, etsi alio sensu, B. G. I, 42: « reverti ad sanitatem. » — *curatio*. Donat. ad Ter. Andr. I, 1, 3: « curatio proprie medicorum est; cura reliquorum. » *Desbillon*. Hæc vox admodum frequens est, ubi de opere medicorum sermo est. Cels. I, 6, Præf. « morborum curatio. » Cic. Off. I, 24: « gravioribus morbis periculosas curationes et ancipites medici adhibere coguntur. » Sic alibi sæpius. — *Ad sanitatem*. Ter. dixit « ad salutem, » Andr. III, II, 2, et Adelph. IV, 1, 3. *Burmann*. Male nonnulli vocem *curatio* capiunt pro medico: quod etiam significare posset: medicus recipit sanitatem.

13. *et lepidum genus*. Referenda hæc ad spectatores, non ad tibicinem ejusque artem, quod volebat Rigaltius, improbantibus Fabro atque Scheffero. Idem est ac si dixisset, ut spectatorum mos est, et ut genus spectatorum (spectatores) solet esse lepidum; seu, ut spectatorum, quorum genus lepidum esse solet (qui solent esse lepidi) mos est. Vocat Phædrus spectatores *lepidum genus*, i. e. lepidos (*artig, galant*) quia desiderio flagrabant, videndi Principis (vs. 14), quem

Desiderari cœpit, cujus flatibus
Solebat excitari saltantis vigor.
· Erat facturus ludos quidam nobilis,
Et incipiebat ingredi Princeps. Eum
Adducit pretio, precibus, ut tantummodo
Ipso ludorum ostenderet sese die.
Qui simul advenit, rumor de tibicine

pro Diomede. — 16. *nobilis.* Præter J. F. Gronov. et Burmannum, ediderunt *nobiles*, Bentlei. Richter. Desbillon. Didot. sed vid. ad lib. V, fab. V, 4. *Nobilis* habent Rittershus. Rigalt. Nevel. Faber, Ursin. Scheffer. prima Burmanni, Maittar. Lallem. Brotier. Jordens. al. — 17 seq. Vid. Excurs. XXX, ad h. v. — *Adducit.* Cl. Brotier. e libris scriptis et Plin. H. N. VII, 48, tuetur *reducit*, quod alienum est h. l. quum repugnet sensui et nexus orationis requirat *adducit*, vel *inducit.*

per aliquot menses (vs. 11 sq.) non audiverant inflantem tibias, sicque publice ostendebant, quantopere delectarentur artifice isto scenico. Nil simplicius hac interpretatione loci, quem verto : *Das Publikum* (*man kennt schon seine Weise; es ist sehr artig und galant*) *wünscht sehnlich den*, etc. — *genus spectatorum* autem eodem modo dictum, quo Phædrus Prol. III, 33, dixit *fabularum genus*, pro fabulis, et lib. IV, fab. VII, 2, *jocorum genus* pro jocis. Cl. Sattler. hæc ita reddidit : *Das Publikum, man kennet seine Sitte, seine Launen ja.* Alii interpretes longius abeunt. Schefferus, cui obsecutus est ill. *de Schirach*, *lepidum genus* interpretatur, quod gaudet rebus lætis et jucundis. Burmannus spectatores ita dici censet, quia in desiderio suo testando et postulando Principe, jocis vel dictis quibusdam fuerant usi. Laudat vero Sueton. Claud. c. 21; Tit. c. 8. Desbillonius τὸ *lepidum genus* ironice capit, tanquam si stulte cupidum dicere voluerit poeta. Alii τὸ *lepidus* reddunt *drollicht*, *possirlich*, *komisch*, *launig*, *gutmüthig*.

14. *Desiderari cœpit* is, vel Princeps. — *flatibus.* Cantibus. Sic *tibicines* dicti *flatores*. Festus : « flator, tibicen. » *Scheffer.*

15. *saltantis*, Bathylli. — *vigor.* Eleganter et apte. *Tzschucke.* Sattler. : *Durch dessen Flötenton des Tänzers Feuer angefachet ward.*

16. *Erat facturus ludos quidam nobilis.* Vid. ad lib. V, fab. V, 4.

17... 19. *ingredi.* Incedere, ambulare. Plin. H. N. XI, 51 : « Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. » *Desbillon.* Cic. lib. X, ad Div. Ep. 17 : « quum primum posse ingredi cœpit. »

18. *Eum Adducit*, scilicet nobilis, qui faciebat ludos (vs. 16). — *pretio*, *precibus.* Non solum promisit præmium, verum etiam adjecit preces. Vid. lib. IV, fab. XXIV, 6, et lib. I, fab. VIII, 1, 6. *Schwab.* Formula sollemnis. Respexit autem locum Ter. Eun. V, IX, 24 sq. « perfice hoc precibus, pretio. » *Scheff.*

19. *ostenderet sese.* In conspectum prodiret populi, quamvis inflare non posset tibias. Cf. Excurs. XXX, ad vs. 25 not. k.

20. *Qui*, scilicet dies ludorum. — *simul*, simul ac *advenit*. Male τὸ

Fremit in theatro. Quidam affirmant mortuum,
Quidam in conspectum proditurum sine mora.
Aulæo misso, devolutis tonitrubus,
Di sunt locuti more translatitio.

23. *Aulæo misso.* Ita MS. Rem. et Editt. Vett. In MS. Pith. legitur *miso.* Philipp. emendavit, *demisso aulæo.* Sine necessitate. — 24. *Di.* Heinsius *diis colloqui* referunt, Albinus, Gallicus interpres, ad Principem; Hoogstratanus ad *rumor.* — *advenit.* Burmannus citat Virg. Æn. VII, 145; X, 11; XI, 687. Vid. etiam lib. I, fab. XVI, 7. — *rumor Fremit.* Eleganter, pro, fit rumor. De elegantia locutionis v. *Ernesti* Rhet. §. 302. Verbum *fremere* autem in tali re sollemne. Virg. Æn. I, 559: « Cuncti simul ore fremebant Dardanidæ. » Alii poetæ *rumor strepit.*

22. *in conspectum proditurum.* Paullo ante, *sese ostenderet.* Conf. Not. ad lib. V, fab. V, 27.

23. *Aulæo misso. Aulæum*, sive siparium demittebatur sternebaturque, quando prodituri erant Histriones; tollebatur autem, ubi finitum erat spectaculum. Cic. pro Cœl. c. 27: « Scabilla concrepant, aulæum tollitur. » *Desbillon.* Bene etiam hæc explicavit cl. *Meineke.* Recte Sattlerus: *der Vorhang fiel.* Eodem modo Ammianus lib. XXVI, dicit, *aulæo misso*, i. *e.* demisso, teste Gronovio. Ex quo patet, minus accurate dici a Schulzio: « misso *könnte stehen entweder für* demisso, *vom Zuziehen des Vorhangs, oder für* dimoto *vom Aufziehen.* » Apulei. Met. I, p. 106, et Met. X, p. 253, 23, Elmenh. dixit: « siparium scenicum complicare; aulæum tragicum dimovere; aulæum subducere. » Cum his compara Schefferi et Burmanni Notas. — [misso (*aulæo*) pro *demisso.* Simplex pro composito, ut sæpe; quum contra, nunquam compositum pro simplice; quod notandum tironibus. G.] — *devolutis tonitrubus.* Proprie, quia tonitrua imitabantur saxis dejectis post scenam, magno cum fragore, ut ex Festo constat. v. *Claudiana tonitrua. Scheff.* Festus: « Claudiana tonitrua appellabantur, quia Claud. Pulcher instituit, ut ludis post scenam conjectus lapidum ita fieret, ut veri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea leves admodum et parvi sonitus fiebant, quum clavi et lapides in labrum æneum conjicerentur. » *Gronov.* Claud. Pulcher ædilitatem gessit A. U. DCLV. *Brotier.* Vide mox Not. Desbillonii ad vers. 24. Deorum præsentiam tonitrubus significari, ab imperitis et superstitiosis olim creditum, quod etiam imitari mos fuit in theatris, ut patet ex hoc loco; aliter tamen sentientibus Epicureis, teste Sexto Empirico Adv. Musicos. Vid. ej. Opp. p. 360, ibique Fabric.

24. *Di sunt locuti.* Personæ Deos exhibentes. Ita Deos loquentes inducit Plautus, Prol. Amphitruon. Mercurium; Prol. Aulul. Larem familiarem; Prol. Bacchid. Silenum. — *more translatitio. Translatitius* proprie aliunde petitus et translatus. In legibus et edictis inprimis *tralatitium* dicitur, quod totidem verbis ex alia lege, aliove edicto repetitum est; unde ad Att. V, 21;

Tunc chorus ignotum et modo reducto canticum
Imposuit, cujus hæc fuit sententia :

tis, probante Walchio. — 25 seq. De hoc loco vexato vid. Exc. XXX, ad h. vs.

Verr. I, 44 : « tralatitium edictum. » Hinc *tralatitia* dicuntur vulgo usitata, vulgata, nota : ad Div. VIII, 5 : « nosti enim hæc tralatitia. » *Ernesti* Clav. h. v. Aliter vocem *translatitius* explicat Salmasius Exerc. Plin. p. 124, non sine caussa aliter sentiente Scheffero. De usu hujus vocis, apud jurisconsultos cfr. Ritterhusius. Adde Dispontin. Gesner. in Thes. et Wasium in Senar. p. 236. *Schw.* Verba Phædri docere nos videntur, in ipso ludorum scenicorum principio solitos esse Deos loquentes introduci : quod quidem vel populo Romano, vel reipublicæ optimatibus, vel postea Imperatoribus gratulandi plerumque caussa factum fuisse existimaverim. Hos etiam Deos transenna, i. e. fune, demitti solitos in theatrum, satis aperte significat Sallustius, Histor. lib. II, apud Nonium c. 2, Sect. 8, 59 (Locum etiam invenias in Edit. Sallust. Bip. p. 237). Is enim Ludos histricos a Metello Pio, in Hispaniam ulteriorem regresso, exhibitos commemorans : « Transenna, *inquit*, demissum Victoriæ simulacrum cum machinato strepitu tonitruum, coronam capiti imponebat. » Ubi vides devolutis quoque tonitrubus numen Victoriæ fuisse prænuntiatum. *Desbillon.* — *more.* In alia re Ovid. ex Pont. II, v, 54 : « Hoc superos jures more solere loqui. » *Burmann.*

25 sq. *Tunc chorus et canticum*, i. e. canticum, quod chorus canebat ex more, ceteris omnibus notissimum, sed tibicini, modo in theatrum reducto, plane ignotum, imposuit huic, seu decepit, eum, induxit in errorem, ut per Principem vs. 27 se designari crederet, quum de Imperatore, non de tibicine, sermo esset. *Chorus et canticum* vel explicari potest, canticum, quod chorus canebat ex more, vel per ἓν διὰ δυοῖν canticum chori. Vid. Burm. — [*Tunc.* Sic nos olim : *Alors, c'est-à-dire au moment où le joueur de flûte entrait sur la scène, le chœur chantait le refrain d'un hymne composé pour la convalescence d'Auguste, que le joueur de flûte ne connaissait pas, parcequ'il était alors dans son lit.* G.] — *reducto.* Proprie. Ita Plin. H. N. VII, 48 : « Galeria Copiola Emboliaria reducta est in scenam C. Poppæo, Q. Sulpicio Consulibus, » quem locum produxit *Brotier.* Errant, qui negent, in saltatione pantomimica fabulas cantatas et chorum fuisse adhibitum. Constat enim, Pyladem atque Bathyllum primos fuisse, qui ut chorus ipsis saltantibus præcineret, curarent. Saltatio nempe pantomimica apud Romanos e mimis prioris ævi, comœdia, maxime tragœdia, et saltatione et varii generis oblectamentis scenicis erat conflata. Chorum autem, apud Romanos quoque, in tragœdiis cantus edidisse, vel e tragœdiis Senecæ, quæ ad nostram memoriam remanserunt, potest intelligi. Quæ quum ita sint, non est quod mireris, in saltatione Bathylli pantomimica, de qua h. l. sermo est, data fortasse die natali Cæsaris, chorum in honorem ejusdem canticum cecinisse, quod *embolium* non male

Lætare, incolumis Roma, salvo Principe.
In plausus consurrectum est. Jactat basia

28. *jactat.* Conf. Excurs. XXX, ad h. v.

dixeris, et quod saltantes gestibus studerent effingere. In re scenica enim verbum *cantare* hocce tempore idem erat, quod recitare, verba decantare; cui semper opponitur *saltare*, i. e. motu corporis et gestu canticum exprimere. Utrumque fiebat uno eodemque tempore; namque hoc ipsum artis erat, ut saltans gestu effingeret, quidquid cantantes verbis expressissent. De quibus omnibus erudite, etsi diffuse, exposuit Salmasius ad Scriptores Historiæ Augustæ, T. II, p. 828 sqq.

26. *Imposuit.* Hoc verbum, unde *impostor*, pro decipere capi, omnibus notum.

27. Formula sollemnis gratulantium, qua in rebus lætis, e. g. accepto de victoria nuntio, aut Principe e manifesto discrimine erepto, acclamare solebant. Principibus. Ita Sueton. Cal. 6, refert, ubi Germanicum convaluisse nuntiatum est, hunc versum passim in urbe esse decantatum : SALVA ROMA, SALVA PATRIA, SALVUS EST GERMANICUS. Similiter Alexandro Severo post victoriam Persicam undique omnes acclamasse : SALVA ROMA, QUIA SALVUS EST ALEXANDER, auctor est Lampridius, Vita ejus. Vid. Brisson. de Form. lib. VIII, p. m. 719. Ferrar. de Acclam. lib. I, c. 12; Lindenbrogi Observatt. in Amm. Marcell. lib. XIV, p. 11. — *salvo Principe.* Quia salvus est Princeps, i. e. Cæsar, seu ob salutem Principis. Intelligit Santorocus Augustum, qui, teste Suetonio, graves et periculosas valetudines per omnem vitam aliquot expertus est. Vid. c. 80 sq. Inprimis hic morbum innui putat, cui medebatur Antonius Musa. Cf. Suet. c. 59, Aug. Quia Princeps tibicen Augusti ævo clarus fuit (v. vs. 4, 5 huj. fab.), hæcce conjectura non vana est; sed hæc cum aliis hujus generis in incerto relinquenda sunt. *Schw.* Hinc videtur colligi, accidisse illa post detectam Sejani (in quem sub Principis nomine ludere Phædrum credit Rigaltius, contradicente Freinshem.) conjurationem, et supplicium de eo sumtum. Licet enim alio in argumento diceretur, tamen spectatores more suo simul id accipiebant de Tiberio, et ideo edebant plausus. Moris hujus habes evidens exemplum apud Suet. Aug. c. 68. Sane in quæ alia Augusti et Tiberii tempora hæc sententia magis congruat, haud liquet, quum proferri eam moris fuerit, non nisi e manifesto vitæ discrimine Principe erepto. *Scheff.* Brotierius hæc censet contigisse A. U. DCCCXII, A. C. IX, quo ludos votivos pro Salute Augusti factos constat : qua de re exstant numi Augusti tam aurei, quam argentei.

28. *consurrectum est.* Simul ab omnibus surrectum est, ut plausus ederent. Stantes enim fere edebant, præsertim si hoc principis caussa facerent. Unde intelligitur, quod habet Suet. Aug. c. 56, de filiis Augusti : « eisdem prætextatis adhuc assurrectum ab universis in theatro, et a stantibus plausum, gravissime questus est. » *Scheffer.* Honoris præcipui caussa. Cic. Att.

Tibicen; gratulari fautores putat

29. *putat.* Hsrius post Walchium, *jactat basia... putans*, quod receperunt Cu-

II, 19: « inimici erant equitibus, qui Curioni stantes plauserant. » Plaudebatur autem non præsentibus tantum verum etiam absentibus viris magnis, principibus maxime. Sic apud Tac. Hist. lib. II, 55, 2: » ut cessisse vita Othonem, etc., certi auctores in theatrum attulerunt. Vitellio plausere. » *Freinsh.* Hisce adde locum Propertii lib. III, xvi, 18, quem produxit Desbillonius. Surrexisse etiam qui sedentes intererant recitationibus, quoties plaudendum erat, probat Gudius e Plin. lib. VI, Ep. 17. Cf. Ferrar. de Acclam. et Plausu, lib. I, c. 14, in Græv. Thes. A. R. T. VI. — *Jactat basia Tibicen.* Plura de hoc more Lipsius in Elect. (lib. II, c. 6) male tamen ibidem ab illo scriptum est, adorantes manum prius porrigere, deinde statim ad os referre solitos. Immo contra illi faciebant. Manum enim osculari, deinde eam versus illum, quem adorabant, protendere consueverant. Et hoc erat, quod dicebant, *oscula jacere*, et *basia jactare*. Tac. lib. I, Hist. 36: « Nec deerat Otho, protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, etc.» *Jactare basia* apud Juvenalem (IV, Sat. 18). Phædrus: *jactat basia tibicen*, i. e. populum adorat. *Jacere* autem osculum is proprie dicitur, qui manum osculatur, deinde eam porrigit ad eos, quorum honori ac venerationi dat illud osculum. Nam protensione manus, quam prius erant osculati, quodammodo osculum ipsum porrigere et jactare ad eos videbantur, quibus honorem illum deferebant. Hoc ostendit Juvenalis, quum dicit (Sat. III, 106): « A facie jactare manus laudare paratus Si bene ructavit. » Qui a facie jactat manus, is utique manu faciem prius tangit, quam eam jactet, h. e. manum ad os refert, deinde eam jactat et porrigit, postquam eam osculatus est: et sic quodammodo osculum ipsum jactare ac porrigere creditur: *manu venerari* et *manu salutare* hoc dicebant. Tacitus lib. XVI, Ann. de Nerone cantante: « postremo genu flexus, et cœtum illum manu veneratus est. » Histrionem ille verum agebat; at histrionum, pantomimorum et cantorum mos hic erat, ut populum scenam ingressi adorarent. Vetus epigramma (lib. IV, p. 131, in P. Pith. Epigramm. et Poemat. Vet. Lugd. 1596) « ingressus scenam populum saltator adorat. » Sic aurigæ flagello populum venerabantur. Quum enim dextram manum in adorando ad os referrent, aurigæ, qui dextra flagellum tenebant, flagellum ipsum osculabantur et sic adorabant. Salmasius ad Vopisc. Prob. c. 23, T. II, Scriptt. H. A. p. 686 sq. qui plura dabit, cum quo conferendus Ouzelius in Animadv. ad Minuc. Fel. Octav. p. 9. Ejusmodi oscula dicuntur *labrata*, i. e. labris impressa, ut loquitur Minuc. Fel. p. 2, Ouzel.: « Cæcilius, simulacro Serapidis denotato, manum ori admovens osculum labiis pressit. » Princeps Tibicen autem, stulte sibi tribuens, quod in honorem Cæsaris factum erat, basia jactando gratum suum animum populo vult significare. Cf. Gud. et Scheff. Notas; item Exc. XXX, ad h. v. — [*Jactat basia.* Vid. sup. lib. V, fab. III, 2. G.]

29. *gratulari.* Absolute, ut lib.

Equester ordo stultum errorem intelligit,
Magnoque risu canticum repeti jubet.
Iteratur illud. Homo meus se in pulpito

ningham. Jördens. — 32. *Iteratur.* Distinguit Bentleius post *iteratur : illic homo :* qua *hic* et *illic* eleganter pro *tunc* sumi solet : quod debuisset probare vir doctus de τῷ *illic*. Sed producit exemplum : ut sunt ad manum plurima certe, de τῷ *hic*, de quo hic non agitur, quo modo si liceat emendare, nihil unquam nos morabitur. Multo verosimilius Heinsius *illico*; sed servemus *illud*, scilicet canticum. *Burm.*

IV, fab. XII, 4, intellige, sanitatem recuperatam. — *fautores.* Spectatores, qui appellantur *favitores*, a Plaut. Amphitr. 66, teste Gronovio. Vid. ad lib. V, fab. V, 25.

30. *Equester ordo stultum errorem intelligit.* Vide quæ notantur in Exc. XXX ad vs. 28. Sedebant autem equites loco separato in spectaculis publicis, in XIV gradibus, proxime orchestræ junctis. Senec. de Benef. lib. II, c. 12, appellat *equestria*, scilicet sedilia.

31. *repeti jubet.* Ut sæpe fiebat, ubi ab histrionibus aliquid pronuntiaretur, quod spectatoribus placeret, et illi in alium sensum detorqueri posse gauderent. Vid. Cic. II, ad Att. 19. *Burmann.* Equites, qui sedebant propius, stultum errorem statim intelligunt, et canticum repeti jubent non sine magno risu. Jubent autem repeti, non ab ipso tibicine, ut Porturegiensis interpres credidit; neque a Musicis, ut voluit hujus censor Tanaquillus Faber, sed ab unico illo histrione, qui personam hujusmodi sustinebat. Diomedes Grammaticus, lib. III, p. 489. Putsch. « Membra Comœdiarum tria sunt, Diverbium, Canticum, Chorus... In canticis autem una tantum debet esse persona. » Ibidem docet ille, Chorum abesse a Latinis comœdiis : unde conjicere licet, ludos Pantomimorum celebritatem apud Romanos ideo præsertim habuisse maximam, quod exhiberent oblectamenta omnia, quæ Tragœdiæ separatim et Comœdiæ continebant; atque in iis argumenta modo tragica, modo comica gestu exprimerentur; quod et præterea Canticum aliquod unius Personæ voce recitaretur, Chorusque saltantium, i. e. motibus et conversionibus recte ordinatis incedentium, gestusve significantissimos exprimentium numerosissimus induceretur. *Desbill.*

32. *Homo meus.* Eleganter Petron. c. XLI : « duravi rogare interpretem meum. » c. LXII : « Homo meus cœpit ad stellas facere. » Quintil. Decl. XII, 18 : « At legatus meus ad emendum modo proficiscitur, » ubi vide. In quibus omnibus judicii nostri de talis hominis ingenio vel moribus nota quædam subest : et hoc Franci lingua sua, *mon homme* dicentes observant. *Burmann.* Quibus adde locum Ter. Adelph. III, II, 38, quem affert Desbillonius. Non inepte clar. *Tzschucke* post Schefferum eleganter ita dici censet ad commiserationem noti hominis et hac narratione frequentati. Cf. lib. II, fab. II, 7; lib. II, fab. V, 19 sq. Alii, ut Gronov. *Schulze*, vel Phædrum putant sic locutum esse per contemtum; vel per contemtum cum commise-

Totum prosternit: plaudit illudens eques;
Rogare populus hunc coronam existimat.
Ut vero cuneis notuit res omnibus,
Princeps, ligato crure nivea fascia,
Niveisque tunicis, niveis etiam calceis,

37. *Niveis tunicis.* Gudius præfert *nivea tunica*, nisi quis accipere velit de duplici tunica.

rationis sensu conjunctum. Ita sentit ill. *de Schirach*, Clav. P. I, v. *homo*. A genio linguæ vernaculæ non multum abhorrere videtur, si vertas: *mein guter Flötenspieler*. — *pulpito*. Locus in proscenio elevatior, in quo recitantes stabant; *die Zocke der Vorscene, der Bühne*. De eo videndus Vitruv. lib. V, c. 6, et Vocabular. Vitruv. Rod. v. *pulpitum*. — [*Pulpitum, partie de l'avant-scène* (ἀνάβατρον). Tabulatum alte exstructum, suggestus, unde vel sermo habetur, vel prospicitur. Suggestus qui in morem aræ in proscenio excitabatur inserviebat histrionibus recitantibus, ut ex editiore illo loco facile a spectatoribus conspicerentur (*face*). Ἀπὸ τοῦ *prospicere*, fit proscenium, προσκήνιον, locus ante scenam, h. e. inter scenam et orchestram ubi erat pulpitum (Vitr.). G.]

33. *prosternit*. Lepide ad stultum hominis errorem ornandum. *Tzschucke*. Intendit cultum et pietatem; quum antea, ut animum gratum declararet, plaudenti populo jactasset basia. — *plaudit illudens eques*. Plaudunt equites, tibicinem irridentes.

34. *Rogare coronam*. Rogare, ut corona, seu palma decoraretur, tanquam præmio, quo præstare ipsum in arte musica publice ostenderetur. Ejusmodi coronæ et palmæ memorantur a Suet. Dom. 4, *et* Ner. 22. Laudat etiam Gronov. Plaut. Amphitr. Prol. 69: « qui ambissent palmam histrionibus. »

35. *cuneis*. Cunei sedilia erant spectatorum inter duo scalaria, quæ dicebantur a forma *cunei; cuneorum* enim speciem exhibebant. Vid. *Rode*, V. C. ad Vitruv. lib. V, *c*. 6, not. e. Vers. Germ. Sattler. *Gallerie*. Sensus: Ut vero *res*, stultus error tibicinis, *omnibus cuneis*, spectatoribus, in cuneis sedentibus, notuit.

36 seqq. Sensus est: Princeps, qui crura sibi niveis fasciis ligaverat, niveamque etiam tunicam et calceos niveos induerat, quum adeo stultus esset, ut Canticum, in honorem Divinæ, sive Augustæ Domus recitatum, sibi vindicaret, et hinc superbiret, ab universis spectatoribus jussus est prono capite foras protrudi. *Desbillon*. — *Nivea fascia*. Hæc non debent conjungi cum *superbiens* (quod facit Gudius, v. V. L.) sed cum *Princeps*, hoc modo: Princeps ligato crure, nivea fascia, Princeps niveis tunicis et calceis, ut supra lib. II, fab. V: *tunica, cirris dependentibus;* et mox fab. sq. *occasio, comosa fronte:* subintelligi potest *in* vel *cum*, ut dicimus *in hasta, in telo, in veste;* vel *cum veste*, etc. vel potest jungi τῷ *ligato*, ut sit *crure ligato*

Superbiens honore divinæ domus,
Ab universis capite est protrusus foras.

38. *Superbiens honore divinæ domus.* Sic optime Paris. sublatis etiam notis lacunæ ante hunc versum (quæ habentur in Editt. Rittershus. J. F. Gronov. al.). Deest enim nihil. Edebatur antea, *honorem vidit divinæ domus* (ita Nevelet. Ursin.) *Freinshem.* Gudius legit, *Honorem in divinæ domus*, de veteri hac formula, quæ siglis etiam ita notatur IN H. D. D. erudite disputans. Vers. 33... 39, hoc ordine legi vult Rigaltius : *T. p. plaudit illudens eques : Princeps ligato crure nivea fascia ; Niveisque tunicis, niveis etiam calcis, Superbiens honorem invidit divinæ domus, Rogare populus hunc coronam existimat. Ut vero cuneis* n. *r. o. Ab universis e. e. p. f.*

nivea *fascia* (ita præter Gronovium jungunt alii) ut ita caput Lysimachi vulnerati diademate fuit ligatum, apud Justin. XV, 3, sed propter sequentia præfero prius. Erat vero hic habitus femineus, ut *nivei calcei*, de quibus vid. ad Ovid. Art. III, 271. Et ita citharœdi et tibicines, molles plerumque viri, delicato et fere muliebri cultu (libero homine indigno) utebantur. Nihil ergo hic deest, nec opus cum Hauptio... Misc. Lips. T. I, p. 260, intrudere versum inficetum... Crediderunt vero quidam, sensum deficere, quia illos ablativos nescirent quo referrent interpretes : nam cum *superbiens* non poterant conjungi, quia hæc non esse ornamenta peculiaria divinæ domus sciebant : nec per appositionem cum τῷ *honore* jungi (ita tamen jungi vult Guyetus, qui τὸ *honore* capit pro candidis vestibus, candido ornatu) sed superbiebat princeps tibicen honore divinæ domus, i. e. canticum, hujus honori a lætante choro datum, suum in honorem credebat cantari et repeti (vel plausus, qui facti erant in honorem imperatoris et domus Augustæ, in suum fieri honorem). De *divina domo* multa mentio in inscriptionibus. Vid. indicem Gruteri (Hisce adde lapides, quos describit Gudius). *Burm.* — *nivea fascia.* Delicatum et mollem in ipso vulnere producit, et risum movet. *Tzsch.* Quasi nondum procurato vulnere fomenta applicita erant. Amm. Marcell. lib. XVII, de Pompeio (p. 103, Edit. Vales. et p. 112, Lindenbr. coll. Val. Max. lib. VI, c. 2, §. 7 : « quod aliquamdiu tegendi ulceris caussa deformis, fasciola candida crus colligabat. » Gronov. Cf. Exc. XXX, not. k. — *niveis calceis.* Ex Ovidio, Martiale, Tertulliano notum est, albos calceos Romæ usitatos, elegantioribus et viris et mulieribus, quin etiam histrionibus. Vide Salmasium ad Aurel. Vopisc. c. 49, et Burm. ad Ovid. A. A. III, 271, supra jam cit. — *superbiens honore divinæ domus.* De sensu horum verborum vid. paullo ante notata ad vs. 36 seqq. *Divina domus* est *Cæsarea*, seu, ut appellat Val. Max. lib. VIII, c. 15 init. *Augusta.* Add. nota Tollii P. III, Phædri p. 183. Male h. l. intellexit ill. *de Schirach*, Clav. P. I, v. *niveus*, ubi « refert, *inquit*, poeta vestitum hujus tibicinis, quo factum esse nobis persuadere vult, ut ita superbiret Princeps. » At superbiebat hic honore divinæ domus. — *capite est protrusus foras.* Præceps, prono capite

FABULA VIII.

OCCASIO DEPICTA. *

Cursu volucri, pendens in novacula,

(*) In MSS. Pith. Remens. et Edit. Vet. legitur: *Tempus*, pro quo recentiores habent: *Occasio depicta*.

1. Vulgo legitur: *Cursu volucri pendens in novacula*: in qua lectione nil mutandum censeo; varie tamen locum sollicitant Critici. Pithœus corrupte ediderat, *Cur sit*, unde Rittershusius fecit, *Vir sit*, h. e. pingatur; formula, a Mathematicis sumta, qui lineam, vel circulum pingere jubentes dicere soleant *sit*, vel *esto*; sed fere omnes deinde *Cursu* ediderunt. Bentleius: *Cursu ille volucri*; sine necessitate. Buchnerus volebat *cur sic*, et post *reprehendere* vs. 4, ponebat interrogationis punctum, et pro *pendens* legebat *pendet*. τὸ *sic* etiam reponit Cuninghamus. Burmannus: « Posset et aliquis hic reponere, *cursu volucris*, *pendens in novacula*, ut *cursu celer* et similia occurrunt: quia variare voluisse videtur noster occasionis, sive temporis dotes. Sed servo vulgatam, et distinguo cum aliis post *volucri*: ita mox, *comosa fronte*, *nudo corpore*. Et præterea huc credo respexisse Senecam VI. Nat. Quæst. C. ult. « in puncto fugientis temporis pendeo. » *Cursu volucri* interpretantur *alatis pedibus*) agitur, sed quæ suspensis pedibus stat in acie novaculæ, et

protrusus est. Locutio frequens de illis, qui vi ex loco quodam extruduntur, qui plerumque cadunt vi impellentium in caput, vel proni certe capite protento fugere coguntur. Vid. Burmann. Ceterum non putaverim eum Gudio, Principem in invidiam incidisse propter tunicas niveas, fasciam niveam et niveos calceos, quia istæ fuerint vestes regum et superiorum, illa speciem habuerit diadematis: de quo copiose et erudite more suo disputat vir doctus. Erat enim hic habitus femineus communisque cum feminis citharœdorum, tibicinum et mollium virorum; nec probari potest, hæc peculiaria domus Augustæ ornamenta fuisse. Ipsi Gudio non dubium est, quin usi fuerint tibicines Romæ in ludicris actionibus tunicis candidis. Immo longe alia erat invidiæ ratio, ut vidimus. — [*protrusus*, *poussé avec violence* (trusus), et *jeté la tête la première* (pro). Vid. sup. lib. V, fab. V, 36. Vide Excurs. in hanc fabulam. G.]

Hanc narrationem lepidam non esse fabulam, sed historiam illius temporis, jam olim notavit Rittershusius.

Fabula VIII. *Occasio depicta*. — 1. Quidam hic imaginem temporis putant exprimi, quod tenebat novaculam manu, ex Epigrammate Posidippi in Anthol. lib. IV, c. xiv, p. 486 (Brunck. Anal. T. II, p. 49) sed respicitur ad proverbium Græcum ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, de quo Erasm. in Proverbiis titulo discriminis p. 260, cui adde aliud epigramma ex lib. III, c. v, p. 291: Ἀκμῆς ἑστακυῖαν ἐπὶ ξυροῦ Ἑλλάδα πᾶσαν Ταῖς ὑμῶν ψυχαῖς κείμεθα ῥυσάμενοι. Neque hic de volante imagine (quam vident Gronov. Dispontin.), aut cum aliis (Rigalt. Toll. Hoogstrat. *cursu volucri* interpretantur *alatis pedibus*) agitur, sed quæ suspensis pedibus stat in acie novaculæ, et

lucri pendens in novacula, scribendum et interpungendum esse, docet Drakenb. ad Silv. IV, 179. Nam *pendentem in cursus*, dixisse Stat. ad Crispin. Silv. V, II, 115, et *pendere in cursus* dici, ut *pendere in verbera*, de auriga, apud Virg. Æn. V, 147, et Sil. Quem Virgilii locum Desbillonius affert ad firmandum conjecturam suam, *pendens in novaculam*, non quæ pedibus ejus subjecta sit, quemadmodum plerique recte explicant, at quam gerit manu. Quam inconcinne vero cl. *Jacobs* reposuerit *pedes in novacula*, docet Censor doctus in A. L. Z. ann. 1785; II, p. 281. Broukhus. ad Prop. IV, II, 28, distinguit: *Cursu volucri*, *pendens*, *in novacula*; alii *cursu volucri pendens*, *in novacula*.

jamjam avolatura videtur, ut recte Perizon. ad Ælian. lib. XII, V. H. c. 58. *Pendere* sæpe quidem de volantibus, qui in aere, leni volatu se moventes quasi pendent, ut et Schefferus ex Ovid. Met. 616 docet, et ita alii, at hic capiendum de tali statu corporis, quo ostenditur inclinatio in celerem et volucrem cursum, ut apud Virg. Æn. V, 147, de aurigis, « pronique in verbera pendent. » Nec hic, *in novacula* est, ut fab. præc. diximus, *in fascia*, *hasta*, *in armis*, ut idem sit quod, cum novacula, novaculam manu tenens, quæ Schefferi (etiam Fabri, Gudii, Gronov. Maittarii, Santoroc.) est explicatio; sed revera pendens in novacula, pedibus tantum non ei inhærentibus. *Cursus volucer* ut de volatu, ita et de celeri ingressu per terram potest intelligi, ut sit *calvus cursu volucri*, pro velox. Ita apud Claud. III, de Laud. Stil. 321: « Non volucri fugiunt pernicia cursu, » et de navigatione, Ovid. Trist. I, x, 5: « Nec comites volucri contenta est vincere cursu. » *Burmann.* Ita cum Burmanno etiam ceperunt Heusinger. et ill. *de Schirach*, cujus Clav. vide voc. *in* et v. *pendere*. Male hæc reddidit Albinus, Gallicus interpres, ideo notatus a Burmanno. *Gerike*: *Im schnellen Flug hinschwebend über ein Scheermesser.* Ordo verborum: Calvus cursu volucri, pendens in novacula, etc. significat occasionem rerum brevem. — [*cursu volucri*. Volucri, *a volando*, vocabulum hic proprium quum alæ Tempori sub pedibus aptentur. G.] — *novacula*. Sæpe legimus de celeribus et velocibus, super fluctus, arenas, aristas et similia (flores, gramina) cucurrisse. Vid. ad Val. Flacc. III, 528, et Comment. ad Virg. Æn. VII, 808, sed nunquam super acumina novaculæ. *Burm.*

Non dubito, auctorem hujus fabellæ ob oculos habuisse, quum hæc scriberet, simulacrum aut sigillum aliquod Occasionis. Sed frustra sunt, qui ad inclytum illud Lysippi signum, quod epigrammate nobilitavit Posidippus (Analect. T. II, p. 49, XIII), fabellam hanc compositam esse clamitant. Lysippi Occasio suspensis pedibus librata orbi, seu sphæræ insistebat, ut manifesto apparet e Callistrati statuis c. 6, p. 897, Ed. Olear. *εἱστήκει δὲ ἐπί τινος σφαίρας, ἐπ' ἄκρων τῶν ταρσῶν βεβηκώς*, quod, si certissimam Jacobsii conjecturam amplectaris, repetit in fine expositionis. Vid. *Jacobs* Exercitt. Crit. T. II, p. 39. Nostra vero Occasio *cursu volucri pendet in novacula*, quod nisi vim verbis afferre, et contorta explicatione sensum illis affingere velis, a re plane alienum, nil aliud significat, quam Occasionis pedibus subjectam fuisse novaculam. Beuo-

Calvus, comosa fronte, nudo corpore,

2. *nudo corpore.* Bipontini edideroot *nudo occipitio.* Cf. Not. ad vs. 2

observavit hoc post Perizonium Burmannus, male hoc nomine reprehensus ab obtrectatore ejus perpetuo, *van Bergen* in Obs. Crit. c. 32, p. 67 sqq. qui dum in *novacula* exponit, instructus novacula, parum profecto extricat. Nam quæ ex Manilio et Virgilio laudat exempla satis nota, nil probant, quum semper τῷ in adjectum sit aliquid, unde rarior illa significatio satis appareat, v. c. *fulget in arcu* Centaurus, exsplendescit ea sideris pars, quæ arcum exprimit; *Horridus in jaculo* horret jaculis assidue vibratis; *in longa veste sacerdos*, i. e. indutus longa veste, ut quilibet intelligit, et sic sexcenta alia, quæ congessit Broukbus. ad Tibull. I, 9, 70, et ad Propert. IV, 2, 28. Cf. quos laudat Drakenb. ad Silium II, 132. Scilicet fraudem hoc fecit interpretibus Phædri, quod unum Lysippi tantum signum, quod Καιρὸν exprimeret, in antiquitate cognitum et decantatum fuisse existimarent, parum memores, nobilissimum ejusmodi signum, quod Sicyone in propatulo (ἐν προθύροις Posidippi non satis aperte declarat locum) expositum omnes peregrinantes ad spectaculum sui allicere*t*, sæpissime ab aliis artificibus fuisse expressum et repetitum. Recentiores artifices certamen sibi cum Lysippi ingenio ineundum esse rati passim novarunt nonnulla, ut majorem spectatoribus injicerent admirationem. Sic factum esse censeo, ut novaculam, quam dextræ Occasionis indiderat Lysippus, pedibus ejus subjicerent, repudiata sphæra, quam sollerter excogitaverat Lysippus, indicaturi scilicet occasionem *brevem* (i. e. ὀξὺν, ut est in epigrammate Posidippi. Sic ὀξύτεροι οἱ καιροὶ εἰς τὰ πολεμικὰ apud Xenoph. κ. π. VIII, c. 5, 7, ubi bene vertit Zeunius: quo *breviores* esse solent opportunitates) ratione habita veteris proverbii Homerici, ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ἵστασθαι (vid. Valkenaer. ad Herodot. p. 443, 30; *Warton* ad Theocrit. XXII, 16). Certe altera præter unam Lysippi imaginem veteribus cognita fuit τοῦ Καιροῦ deformatio. In illa nec novaculæ, nec sphæræ insistit Occasio, sed rotulæ, et pedissequa illius effingitur Pœnitentia, ἡ Μετάνοια. Phidiæ vulgo tributum esse hoc inventum, apparet ex epigrammate XII Ausonii. Nimirum, quicquid præclarum esset in artis operibus, Phidiæ acceptum retulerunt posteriorum ætatum homines. Lysippi occasionem pulchre descripsit etiam Himerius in loco, quem Photius excerpsit, in editione nupera Himerii pag. 240, ubi Wernsdorfius more suo omnia, quæ reperiri possunt constipavit. Adde, quos laudavit Clar. *Jacobs* in Commentario ad Analect. Tom. III, pag. 146. *Böttiger.*

2. *comosa fronte.* Schefferus memorans Plinii (XVI, 6) « comosam arborem, » explicat, comis abundantem. Cato Grammaticus hæc ita expressit: « fronte capillata est, sed post occasio calva. » V. Guyet. — *nudo corpore.* Quo fit, ut non nisi fronte possit prehendi. Simulacrum Occasionis et Pœnitentiæ ap. Auson. XII, 8, « calvo erat occipiti. » Cf. V. L. ad v. 2. Adde Pho-

Quem si occupâris, teneas, elapsum semel
Non ipse possit Jupiter reprehendere,
Occasionem rerum significat brevem.
Effectus impediret ne segnis mora,
Finxere antiqui talem effigiem Temporis.

4. *reprehendere*. Nevelet. *reprendere*. Sic in uno Statii libro invenit Barth. quem v. ad Theb. VI, 568. — 6. Heinsius mallet : *Effectus impediatur ne segni mora*, quod placet Hoogstratano. — 6 sq. Kohlius Pentadec. I, 49, p. 117, ad hosce versus acute hæc observat : Phædro, nisi me animus fallit, postremus fabellæ versus hic erat : *Occasionem rerum significat brevem*. Sic enim argute satis et rotunde fabella clauditur. Qua brevitate, nescio quis, offensus inficetus adjunctor, quum accessionem scilicet afferendam Phædriniis versibus putaret, aptæ satis et concinnæ vesti laciniam, ut pluribus aliis locis factitatum, inconcinnam subtexuit.

tii Ep. 170, p. 244, Edit. Lond. 1651, in-fol.

3. *occuparis*. Præveneris et quasi in medio cursu interceperis. Ita Ovid. Trist. I, IX, 6 : « occupare rates. » Cf. Epil. II, 5. Alii capiunt proprio sensu, pro, prehĕndere; nec sic male, ut Ovid. Fast. III, 509, dixit, « occupare amplexu. » — *teneas*. Prehensam fronte noli dimittere. *Halt fest*. Senec. Ep. XXII : « Hanc occasionem circumspice, hanc si videris prende. » Auson. l. c. « Sed heus tu occipiti calvo es... Ne tenear fugiens. » — *elapsum semel*. Qui calvus si semel elapsus fuerit. Plaut. Capt. I, II, 8 sq. idem, sed alio modo dixit : « Semel fugiendi si data est occasio, satis est; nunquam post illam possis prendere. »

4. *ipse Jupiter*. Locutio proverbialis, qua innuit, fieri plane non posse, ut occasio, semel elapsa, rursus offeratur. — *reprehendere*. Prehensum retro trahere. Cic. Ac. IV, 45 : « revocat virtus, vel potius reprehendit manu. » Adde Heins. ad lib. XIII, Ovid. Met. 235, et XV, 526, et Guyet. ad Ter. Adelph. IV, IV, 13. *Scheffer*. Eleganter pro retrahere. Vid. Bernecer. et Vorst. ad Justin. lib. XXXVIII, 9. *Burm*. Adde Plaut. Mil. I, 1, 60; Trin. III, I, 23, et quos citat Dispontin. Sattler. : *Selbst Jupiter haschet sie nicht mehr*.

5. *significat* calvus ille. Non enim opus est, ut cum Rittershusio intelligas : *vir ita depictus*, vel *fictus*. Sic enim confirmari censet emendationem suam. Vid. V. L. ad vs. 1. — *brevem*. Apte; quia tempus, quo occasio nobis datur, aliquid efficiendi, perbreve et sæpius momentaneum est, et opinione citius e manibus elabitur. Cfr. Nota Böttigeri V. C. ad vs. 1. Vertunt : *flüchtig, vorüber eilend, bald vorüber gehend*.

6 sq. *ne segnis mora impediret Effectus*, i. e. successus rerum gerendarum, seu ne segnis mora impediret, quo minus ea fierent, quæ facienda sunt (Rob. *Prévost : l'exécution de nos entreprises*); *antiqui talem effigiem temporis* opportuni, i. e. occasionis, *finxere*. — *segnis mora*. Epitheton sollemne. Vid. Liv. XXV, 8, fin.; Virg. Ge. III, 42. — *Temporis*. Non simpliciter, sed ejus, quod ante dixit occasionem,

FABULA IX.

TAURUS ET VITULUS.

Angusto in aditu Taurus luctans cornibus,
Quum vix intrare posset ad præsepia,

h. e. opportunitatem. Et sic sæpe Græci usurpant. Nep. Alcib. 8: « tempus rei gerendæ non dimisit. » *Scheffer.* Καιροῦ. Ausonio est *tempestivum tempus*, in Ludo VII, Sap. cujus et imaginem exhibet Ep. XII. Adi P. *Mexiam* Silv. Var. Leet. IV, 8. *Prasch.* Cf. Epil. III, 32; Plaut. Pseud. IV, II, 3: « heus tu nunc occasio est et tempus. » Id. Menechm. III, III, 28 sq. Ceterum fuerunt interpretes, qui hanc fabulam, quam rectius ὑπογραφὴν, seu descriptionem picturæ cujusdam dixeris, intelligerent de tempore, non de occasione, addita inscriptione: *fugit irreparabile tempus.* Tempus tamen et occasionem aliquantulum differre credimus, quod docet Cicero de Inv. lib. I, cap. 27: « occasio est pars temporis, habens in se alicujus rei, idoneam faciendi, aut non faciendi opportunitatem, quare cum tempore hoc differt; nam genere utrumque idem esse intelligitur. » Simili modo alii. Ita Sext. Empir. ὅπερ, εἰ θεμιτὸν εἰπεῖν, οὐδὲ θεοῖς ἀνυτόν. Adv. Grammat. lib. I, c. 3, p. 234. Opp. ubi v. Fabric. Sic Hom. Odyss. γ, 235:

. . . . Οὐδὲ θεοί περ
Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν.

Publins Syrus: « Contra felicem vix deus vires habet. »

Non sine fructu comparabis Epigramma Ausonii XII in Simulacrum *Occasionis et Pœnitentiæ;* et Posidippi Epigramma supra cit. εἰς ἄγαλμα τοῦ Καιροῦ, coll. Tzetz. Histor. Chil. VIII, 200, et Chil. X, vs. 264 sqq. p. 188. *Oporin.* Adde Not. Prasch. ad vs. 7.

Fab. IX. *Taurus et Vitulus.* — 1. *Taurus luctans.* Miror, et hic silere viros doctos, et patienter hanc constructionem ferre, quum *tauro luctanti* dicendum fuisset. Sed jam sæpe ita Phædrum malle loqui animadvertimus. Ita et Apul. Flor. XIV: « Crates ille, Diogenis sectator, qui ut Lar familiaris cultus est, nulla domus ei unquam clausa erat. » Alia exempla dabit Cortii diligentia ad Sallust. Jug. XXX, 1, et quæ ibi laudat. *Burm.* Cf. Wopkens. in Misc. Obs. Nov. T. X, p. 104. — *luctans.* Laborans. Hoc verbum enim tropice h. l. capiendum de vehementi conatu, ut *luctantes venti* ap. Virg. Æn. I, 53, i. e. egredi laborantes. Simili modo Hor. lib. II, Sat. VI, 28: « luctandum in turba. » Ter. Hec. V, III, 31: « dicit, sese illi annulum, dum luctat, detraxisse. » Verte: *er suchte sich mit seinen Hörnern durchzuarbeiten, durchzudrängen.*

2. *intrare.* Hic absolute ponitur, vel subintelligitur, portam, aditum illum angustum. Vid. ad lib. III, fab. X, 21. Eadem ratione *intrare in domum*, et similia obvia, de quibus vide notas Heinsii ad Ovid.

Monstrabat Vitulus, quo se pacto plecteret.
Tace, inquit, ante hoc novi quam tu natus es.
Qui doctiorem emendat, sibi dici putet.

3. *plecteret*. Ita recte MSS. et libri editi. Vid. Brot. *Schwab*. Rittershus. Buchnerus (etiam Ursin. Walch. Danet. J. F. Gronov. Bentlei. Guyet. Cuningham. de Schirach.) volunt *flecteret*. Sed nihil temere mutaverim. Nam et *plecteret* est *flecteret*, quum utrumque sit a πλέκειν. Sic Juvenal. Sat. VI, 496, *plectitque comas*, ut legit Ruben. Elect. II, cap. 26. Inde *plectra*, navium gubernacula, quia flectunt navem. *Scheffer*. Eadem ratio, quam sæpe dedimus (nempe librarios, aut glossatores rarioris significationis vocabula notis supposuisse, non contra) suadet, ne hic *flecteret* legamus. Vid. Scheffer. de Re Veh. lib. I, cap. 4 (pag. 30) et ad Ovid. Fast. I, 345, et Met. XIII, 894, *Burmann*. Plaut. Bacchid. I, 1, 37. *Pro insigni sit corolla plectilis*. Gell. lib. XVIII, cap. 2. *Coronam* (ponebat) e *lauro plexam*. Desbillonius. Barth. Adv. XLIV, 6, legit *plicteret*; Heinsius *inflecteret*. — 4. *quam tu natus es*. *Tu* deest in MSS. Pith. et Rem. Recte illud addidit Pithœus. *Brotier*. — 5. Cuninghamus sine auctoritate edidit: *sibi dictum hoc putet*.

Met. VII, 492. *Burm*. — *ad præsepia*. Vix intrare poterat augustum illum aditum, ut pervenire posset ad præsepia. Sattler.: *Zu der Krippe konnt' er kaum durchkommen*. Santoroc. explicat, stabula. Virg. Æn. VII, 275. Ita fere Galliens interpres, qui totum locum ita expressit: *un taureau faisant des efforts avec ses cornes, et ne pouvant qu'à grande peine entrer dans son étable, dont la porte était fort étroite*.

3. *quo se pacto plecteret*. Verte: *wie er sich drehen und wenden müsste*. Sattler.: *wie er seine Hörner winden müsste*. Vide Var. Lect. ad h. l.

4. *inquit*. Taurus. — *ante*; junge cum *quam*: hoc novi antequam tu natus fuisti. — *natus es*. Præsens pro præterito perfecto, *natus fuisti*, sicut solet etiam in aliis. Vid. Sanct. lib. I, Min. c. 15. *Scheffer*. In imberbes juvenes hoc convenit, qui soli sibi sapere videntur, et senes docere sibi sumunt. Recte Apulei. « Odi pueros præcoci sapientia. »

5. *Qui doctiorem emendat*. Peritiorem docet. Aliter hoc exprimunt: « Ne sus Minervam, » ὗς ποτ' Ἀθαναίαν, Theocrit. V, 23, de quo v. Erasm. in Adag. Chil. I, Cent. 1, 40, vel, « Ante barbam doces senes. » Cf. Santoroc. — *sibi dici putet*, id nempe, quod vitulo taurus respondit. *Desbillon*. Lib. I, fab. VII, 3: « Hoc illis dictum est, » ubi vide, et ad lib. IV, fab. VII, 25, et lib. IV, fab. XIX, 18.

Eamdem fabulam narrant *Boulanger* lib. I, fab. IX, p. 29, cujus fabula inscripta est: *les Taureaux et le Veau*; Lessingius lib. II, fab. V.

FABULA X.

VENATOR ET CANIS.

Adversus omnes fortis veloces feras
Canis quum domino semper fecisset satis,
Languere cœpit annis ingravantibus.
Aliquando objectus hispidi pugnæ Suis,
Arripuit aurem : sed cariosis dentibus

1. *fortis veloces.* MS. Gud. i. e. Pith. *fortes et veloces*, et vs. 2, *tum. Schwab.* Heinsius *fortis* et *velox*, quod recepit Bentleius (et placet Hoogstratann et Walchin), quia *fortis* adversus apros et leones, *velox* contra lepores et cervos erat, sed quis unquam dixit, *velox contra lepores?* quum rectius *fortis* posset intelligi duplici de dote; viribus, pugnando contra leones, etc. cursu, insequendo veloces, ad quod etiam viribus opus, ut noster supra, fab. II, ridiculi caussa dixit, *quantis fugias viribus*, et ut ille canis apud Ovid. Metam. III, 219, *cursu fortis Aello. Burmann.* qui plura dabit. Heinsii et Bentleii emendationem probari posse putat Heusingerus, si *velox adversus* Latine diceretur. — 3. *Languere cœpit.* Bentleius more suo intrudit *ut*, legens, *languere ut cœpit.* — 5 *aurem.* Heinsius

Fabula X. *Venator et Canis.* — 3. *Languere cœpit*, ut fortis equus apud Cic. de Sen. c. 5. Cf. lib. III, fab. II, 9, et Epil. III, 15, ubi vide. — *annis ingravantibus.* Annis molestiam afferentibus, *weil ihn das Alter drückte.* Proprie *ingravare* est, gravem facere, graviter afficere, sed h. l. more sæculi sui usus est hoc verbo, ut neutro. Antiquiores dixissent *ingravescentibus*, vel *aggravescentibus*; argenteæ vero ætati et hoc placuit. *Ingravescentem ætatem* pro senectute dixit Cic. lib. II, ad Div. 1, et de Sen. c. 2. Sed Suetonius quoque, Cæs. c. 1 dixit « quartanæ morbo aggravante, » teste Burmanno, quem vide. Hor. Sat. I, 1, 4 sq., de milite sene dixit « gravis annis. » Simili modo a Theocrito Idyll. XXIV, 100. Tiresias πολλοῖσι βαρὺς ἰὼν ἐνιαυτοῖς dicitur, qui locus Hartmano debetur. *Annis gravatus* habet Romulus Ulmens.

4. *objectus pugnæ.* Quum commissus esset cum hispido sue in pugnam. Exquisite *objectus* de languente. — *hispidi Suis.* Sues apud poetas pro apris poni, frequens est. Vid. Barth. ad Stat. IX, Theb. 589, et noster lib. II, fab. IV, *suem* et *aprum* promiscue posuit. Masculini generis etiam Ovidius, licet frequentius alii feminini, facit, ut Met. X, 549 : « setigeros sues. » *Burmannus*, qui etiam laudat Ovid. in Ibin vs. 506; Claudian. II, in Rufin. 487; Martial. XIII, 41, quibus in locis *sus* est masculini generis. Ceterum notanda elegantia epitheti *hispidus*, i. e. horridus, setosus. Leporem substituit Anonymus Nilantii fab. LXII, et Romulus Divion. lib. II, fab. VII.

5. *Arripuit aurem.* Intellige Suis.

Prædam dimisit. Hic tum venator dolens
Canem objurgat. Cui Latrans contra senex :

aure, quem iterum sequitur Bentleius : credo, si *aure* fuisset 10 vulgata, maluissent Critici *aurem*: nam æquo jure utrumque se tueri potest, ut hoc ostendi pluribus ad Ovid. Met. II, 476. *Burmann.* Etiam Cl. *van Bergen* Observ. Crit. cap XXXIII, p. 74 sq. rejicit emendationem Heinsii atque Bentleii, « quia antecessit *hispidi suis*, quod quum ad *pugnam*, tum ad *aurem* refertur, et hic in mente, si scire velis cujus aurem, repetendum est iterum, ac si scriptum esset, *objectus pugnæ suis arripuit aurem suis.* Sin *suem* præcessisset, *arripuit aure* dici debuisset. » Sed quis non videt, si legatur, *objectus hispidi pugnæ Suis*, et vs. 5, *arripuit aure*, facile ad vocem *aure* subintelligi posse *suem*, vel *eum*. Nil tamen in vulgata lectione mutandum, quæ etiam tuetur locum suum auctoritate Codd. MSS. — 6. *tum.* MS. Pith. *tunc.* Vid. Gud. *tunc* edidit Nevelet. — 7. *objurgabat.* Heinsius *objurgare.* — *Cui Latrans contra senex.* Olim (e MSS.) legebatur, *Cui senex contra latrans* (ita Rigaltii 2. Nevel.) sed quum prima in *latrans* sit longa, ut hoc operose satis ostendit Hoogstratanus (cfr. Wasius in Senar. p. 32), subventum fuit versui sola transpositione verborum, qua et nos, et omnes in Phædrum interpretes et Bentleius, centies usi fuerunt; quæ medicina certe est mollissima : neque video, quid versui ita constituto insit scabri, aut duri; sed vir doctus hic excudit nobis, *cui senex contra Lacon*, et eleganter poetam, quum prius *canis* dixisset, postea inferre *Laconem* jactat. Sed quis crederet Phædrum, qui fere bestias ornat epithetis, quibus maxime ab aliis dignoscuntur, hic usum designatione canis, ex origine, aut genere, qua nunquam usus fuit? Sic quum *barbatum* pro hirco, *bidentem* et *lanigerum* pro ove, *auritum* pro asino, et similia dedisset nobis, multo vero similius est *latrantem*, quam *Laconem* dixisse. In Horatii loco alia res est, ibi de diversis generibus canum agitur, non de uno; *Molossus*, aut *Lacon.* Alia attulit Harius, quibus *Laconem* illum exegit loco. Sed nec ille felicius mihi videtur obtrudere *hirriens*, quod nulli poetæ usitatum scio, et inter illa vocabula, quæ rarissime in poetarum aut oratorum scriptis occurrentia, apud Grammaticos fere solos nobis sunt reliqua. Sed quia fastidiosi Critici nolunt in sedem quartam bisyllabam vocem admittere, nisi sit prima brevis, legamus.

Sattler. : *packt es beym Ohr.* — *cariosis dentibus.* Quia dentes carie erant adesi.

6. *Prædam.* Vid. ad lib. I, fab. V, 11, et lib. II, fab. VIII, 27. — *dimisit.* Elabi sinebat. Cf. lib. I, fab. IV, 6. — *Hic tum.* Geminari has particulas solere docebunt exempla, ab Axenio ad lib. I, fab. XIV, 5, adducta ex Cicerone et aliis. *Burmann.* — *dolens.* Prædam jam captam sic sibi iterum, tanquam bolum e faucibus, eripi. *Hoogstratan.*

7. *objurgabat.* Reprehendebat. Vid. lib. I, fab. IX, 4. Conspicua est h. l. Phædri brevitas. Ex verbis enim, *quod fuimus laudasti*, vs. 9, colligi potest, dominum non solum olim sæpius collaudasse canem; sed etiam hic pristinas ejus virtutes et officia sibi præstita laudibus extulisse, et reprehendisse canem, quod non sit ille, qui fuerit olim. Sed hæc omnia Phædrus complectitur uno verbo *objurgabat.* Cf. Not. ad lib. II, fab. VII, 8. — *Cui Latrans contra senex. Cui*, venatori, *senex latrans*, canis senio confectus, *contra*, vicissim respondet. De elegantia τοῦ *latrans* pro cane vide ad lib. I, fab. VI, 6, et lib. I, fab. XI, 6, it.

Non te destituit animus, sed vires meæ.
Quod fuimus laudasti; jam damnas, quod sumus.

Canem objurgabat, latrans cui contra senex. Burmann. — 8. Ita MSS. Pith. Rem. et Edit. Vett. *Brotier.* Heinsius legebat *non nos.* Sed voculæ duæ, tres *n* habentes, offendunt, quare Hoogstratanus, ex P. Francii sententia, *non me*, et ita Walchius et Bentleius. Credo, parum interesse, nam canis vires, non animus destituebat dominum, quod per ejus infirmitatem præda caruerit: canem vero ipsum destituebant vires, quæ abierant, non animus, qui manebat, sed inutilis. Ovid. Ep. XV, 136. *Tam cito me somnos destituisse queror*, i. e. abiisse, reliquisse. Et posset huc aliquo modo facere illud ex III, ex Pont. IX, 18. *Judicium vires destituuntque meum.* Vid. ad lib. I, fab. XXI. *Burmann.* — 9. In MSS. Pith. Rem. legitur: *Quod fuimus laudas, jam damnas quod sumus*, claudicante versu; sic tamen edidit Neveletus. At ego e Romulo et Anonymo Nilantii reposui: *Quod fuimus laudasti, jam damnas, quod sumus.* Sic et olim conjecerat Burmannus, et recte recepit Hartmanus, sensu optimo. Vid. Not. ad h. v. Romulus enim Ulmensis, quem male appellant *Rimicium*, habet, *Fuimus aliquando fortes, laudasti quod fuimus, jam* (Romul. Divion. *nunc*) *damnas quod sumus;* sed Anonymus Nilantii: *laudasti quod fui, mihi jam damnas quod sum.* Pro lectione *laudasti* pugnat quoque particula *jam*, quæ sequitur, opponenda iis, quæ olim fecerat venator. Accedit, quod hic in præsenti canem non laudaverat, bene observante Leonhardo. At plurimi, etiam Burmannus in Editione majori et Bipontini legunt: *Quod fuimus laudas, jam damnas, quod non sumus;* τὸ *non* perperam intrusit Pithœus. Sed sic metrum displicet Criticis, dissyllabæ vocis spondeo in quartam sedem incurrente. Hinc varie locum emendare ausi sunt. Barth. Adv. XLIV, 6, *quod fuimus laudas? jam dedamnas quod sumus;* quam conjecturam gloriatur et fulcire versum, et poeta dignam esse, et sensui aptissimam. Heinsius: *quod fuimus laudas, dum damnas, quod nunc sumus.* Idem quoque conjiciebat: *Quod fuimus lauda, non damna, quod jam sumus.* Gudius et Bentleius, quibus obsequuntur Maittarius et Schirach. Clav. P. I, p. 305: *Quod fuimus lauda, si jam damnas, quod sumus;* Faber: *Q. f. laudas, damnas, quod jam nos sumus;* Schefferus lectionem *jam damnas quod non sumus* retinet, sed hoc ordine vult construi: Ovid. Met. VIII, 412. Ita *volantes* pro avibus; *natantes* pro piscibus, etc. dicunt veteres. Varia hic congessit Hartmann. De Bentleii ad h. l. conjectura sic judicat cl. *Bothe:* « elegans conjectura, sed non necessaria. » — *contra.* Vid. ad lib. I, fab. I, 6. Vox *senex* vim adjectivi habere, atque idem significare, quod vetus, et jungi cum substantivis generis omnis, multis exemplis docuit Broukhus. ad Tibull. I, VII, 88; Ovid. A. A. III, 78: « cervi senes. » Juven. VI, 159: « senes porci. » Sattler.: *der alte Beller.*

8. *Non te destituit animus*, scilicet mens. *Non destituit* est, non derelinquit, deserit. Virg. Ecl. I, 61. — *sed vires meæ*, scilicet destituunt me. Desbillonius: Habes me eodem semper animo, sed non iisdem viribus instructum. *Nicht mein Muth, sondern meine Kräfte versagen dir ihre Dienste.* Cf. Sattler.

9. *Quod fuimus*, h. e. fortitudinem et vires pristinas olim non raro *laudasti* (vid. vs. 7 et quæ ibi notantur) *jam damnas, quod sumus*, damnas me languidum et desertum viribus, et ægre fers, me non esse eumdem, qui fui olim. Hisce verbis canis domino vult in animum revo-

Princeps tibicen, duas inflans tibias.

Lib.V. Fab.VII.

Bibliothèque classique latine V.E.Lemaire.

Lith de Engelmann

Hoc cur, Philete, scripserim, pulchre vides.

damnas, quod jam non sumus, scilicet id quod fuimus; Desbillonius: *Quod fuimus laudas, etiam damnans, quod sumus.* Equidem in lectione nostra veteris scripturæ vestigia satis expressa esse putaverim; etsi verum sit, quod scribit Burmannus: quocunque modo scripserit Phædrus, sensus semper fere idem exit. — 10. *Philete.* Ita scriptum invenias in Cod. Rem. sed recentiore manu superlitum, *Fili descripserim*, teste Rigaltio. Quæ docent, quantopere libri scripti, quum Remensis, tum maxime Pithœanus, interpolati fuerint a manu secunda, ut non uno loco in hoc opere intelleximus. *Philete* scribendum esse, non *Filete*, ex inscriptionibus antiquis probat Godius; cf. Not. ad h. vs. Occurrit tamen *Filetus* apud Gruter. p. CCCXLVI, 2. Neveletus, Ursin. al. ediderunt *Filite*; perperam; est enim a Græco Φιλητὸς. In MS. Pith. et Excerpt. Rigalt. inveniri *Filete*, testatur Heinsius.

eare, se olim ab ipso esse laudatum, eidemque hac ratione exprobrat animum ingratum et immemorem. *Schw.* De illo *quod fuimus, quod sumus* vid. ad Ovid. Ep. IX, 106, et Heins. ad Ovid. Ep. XII, 31. Ovid. Met. VIII, 881: « Nam modo, quod nunc sum videor, » et XII, 501: « quod fuit ille sumus. » Trist. III, XI, 25: « non sum quod fueram, » et centies alibi. *Burm.* qui plura congessit. Neutrum de masculinis dici, annotavit Cortius ad Cic. Div. IV, Ep. 4, coll. V, Ep. 12: « Neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias. » Neutrum de feminino dixit Prop. lib. III, XXIII. V. *Hartm.*

10. *Philete.* Credibile est, hunccce Philetum, cui Phædrus lib. V fabularum sacrum esse voluit, Claudii imperatoris libertum fuisse. Vid. Gruter. p. DCLXXVII, 2, ubi occurrit Tib. Claud. Philetus. Vide etiam Vitam Phædri sub fin. etsi Cannegieterus in Diss. de Stylo et Ætate Aviani p. 271. Edit. Avian. affirmare non audeat, Tiberium Claudium Philetum eumdem esse, quem Phædrus meminit. An potius Philetus Ursus, Statio memoratus, idem ille sit, quem Phædrus laudat, doctioribus enucleandum relinquo. Cf. Gronov. ad Stat. lib. II, Silv. VI, 81, et quæ notantur ad Prol. lib. IV, 14, et Epil. IV, 5. *Schw.* Sæpe in Corpore veterum Inscriptionum nomen *Phileti*, modo Liberti, modo civis Romani, occurrit, at nusquam supra Vespasiani tempora. In opere autem Italico Francisci Bianchini, de sepulcralibus Inscriptionibus, in Via Appia repertis, et anno 1730 Romæ publicatis, *Philetus æditus fortunarum et Hilarus Phileti frater*, inter libertos servosque Domus Augustæ memorantur; quod me docuit Gabr. Brotier... *Desbillon.* Sed cave putes, hunccce esse Philetum, cui Phædrus dedicavit fabulas. — *pulchre vides.* Vid. ad lib. IV, fab. XIX, 6, coll. lib. I, fab. X, 10, ubi vide. *Schw.* Faciunt hic asteriscos aliqui, tanquam desit nonnihil; verum frustra. Sic enim solet aliquando finire ut lib. III, fab. XII: *Hoc illis narro, qui me non intelligunt*, et eodem libro fab. I: *Hoc quo pertineat, dicet qui me noverit.* Unde simul discimus, solere eum ita loqui, quoties de se ipso agit. Quod quum hic quoque fiat, non est dubium, quin integra sint om-

nia. Vult enim se excusare Phileto, quod non scribat ea alacritate senex, qua fecit olim, quum adhuc ætate viribusque esset integris. *Scheff.* Alia innuere Phædrum hac fabula, docet Desbillonius Dispont. I de Vita Phædri, ubi vide p. XI.

Eamdem fabulam narrant Romulus Divionensis, nec non Ulmensis lib. II, fab. VII, item Anonymus Nilantii fab. LXII. Eam laudibus ornat clar. *Jacobs;* vide *Nachtrag zu Sulzer.* Tom. VI, pag. 73.

EXCURSUS
AD LIBRUM III, IV, ET V.

EXCURSUS I.
AD PROLOGUM LIBRI III.

PROLOGUS *ad Eutychum*. Intelligo, quum certiora nesciamus, Eutychum, in aula Caligulæ opibus et gratia florentem, cujus mentio est apud Josephum (1). Is autem fuit auriga factionis Prasinæ, in stabulis equitio Claudii exstruendis operum curæ præfectus. Forsan et muneris publici pars fuit, ut audiret sollicitantium preces et ad principem deferret; Prol. III, 7. Fortasse aliquo tempore judiciis præfuit; Epil. III, 20... 26 (2). Non uno enim munere publico functus esse videtur, ut colligi potest ex Epil. h. l. vs. 2 sq. coll. Prol. III, 5. Nomen græcum, libertinum hominem fuisse, indicat. Eutychi nomen, quod etiam immutatum fuit in *Eutyches*, plurimis adhæsisse familiis, multis probat Gudius. Sic Tiberius Claudius Eutychus, seu Eutyches memoratur Gudio (3), Grutero (4), Reinesio (5). Libertum hunc fuisse Claudii, non dubitat Cannegieterus (6), Claudii tamen *Imperatoris* esse, eumdemque, quem Phædrus memorat affirmare non audet; etsi nunquam libertorum genus majore in honore dicat fuisse, quam Claudio principe. Rittershusius conjicit, libertum aliquem potentem fuisse in aula Tiberii. At Cl. Brotierius post Santorocum, quem vide, credit, Eutychum illum unum fuisse e libertis Augusti, et forte illum ipsum,

(1) Antiquit. Jud. lib. XIX, c. 4.

(2) Cfr. Vita Phædri et Exc. XII ad Epil. III, 24 sq.

(3) Vid. Ej. Not. ad Prol. III init.

(4) Corp. Inscriptt. p. DCLXXVI, n. 8, coll. p. LXXXIII, n. 13.

(5) Cl. XI, n. 47.

(6) Dissert. de Ætate et Stylo Aviani p. 271.

cujus cineres reperti sunt in tumulo libertorum et servorum domus Augusti, cum hac Inscriptione (1):

C. Juli Eutychi
Et Quintiliæ Auræs
Immunium.

Quæ vix placebunt, quum Phædrus sub Tiberio demum fabulas scribere cœperit, et Liber tertius regnante Caligula scriptus esse videatur, quemadmodum supra in Vita Phædri docui.

EXCURSUS II.

AD PROLOGUM LIBRI III, vs. 22.

Et laude multa. MSS. Pith. Rem. et Vet. Edit. habent, *Et laude invita in hanc vitam incubuerim.* Quia sic metrum non satis constat, Faber succurrere voluit *m* in *vitam* non elidendo; Rittershusius et Ursinus vero legendo *incubuverim*, ut supra lib. I, fab. XI, *fuvissem.* Sed huic incommodo medetur transpositio Praschii, *vitam in hanc*, addicente Bentleio. Superest tamen aliud ulcus; quid enim est *laude invita?* quod displicet multis; neque enim sensum habet commodum, nec repetitio ejusdem fere soni, *invita in vitam*, ferri potest. Hinc varie locum tentavere Critici. Gronovius substituit *laude nuda*, i. e. solo laudis amore, non ob aliud præmium; quam lectionem Burmannus multis suffulsit locis, sed tamen sensu, quo Gronovius cepit, non satis Latinum putat. Itaque *laude multa* Gudii ei rectius videtur, nisi gloriosius dictum videri posset. Sed passim Phædrus sibi more veterum laudem tribuit (2), et hoc loco æque dicere potuit *multa laude*, ac vs. 61 hujus Prologi, *sollemnis mihi debetur gloria.* Deinde, observante Gudio, *invita et multa* uno eodemque fere modo in vetustis membranis scribuntur, certe *in* et *m* dignosci non possunt, nisi e sensu; *l* et *i* etiam parum differunt. Itaque quum librarius illud *l* accepisset pro *i*, non potuit aliter, quam *invita* legere. Hanc Gudii conjecturam, quæ ad veterem scripturam proxime accedit,

(1) Apud *Bianchini*, *Camera ed Inscrizioni sepulcrali de' Liberti, Servi, ed Ufficiali della Casa di Augusto*, pagin. 24, collectis Notis Brotierii pagin. 124.

(2) Vid. Notas ad vs. 22 huj. Prol. coll. Not. ad Epil. IV, 5 sq. et Exc XVIII ad Epil. II.

unice puto veram. Placet etiam Schirachio V. ill. (1) qui tamen *multa laude* explicat, feliciter, studiose: receperunt quoque in textum Richter. Walch. Hoogstratan. Petsch. Alii alia tentarunt. Guilielm. *Best* conjicit probante Burmanno, *laude insueta*, scilicet Latinis insueta, sed quæ adhuc apud Græcos manebat, ut apud Lucan. V, 163: *insueto concepit pectore numen*, ubi tamen alii, ut Bipontini, legunt *invito*. Harius, *et solam ob laudem*, ortum e Gronovii conjectura; alia ejusdem viri docti emendatio, *et laudis studio*, æque longe recedit, ac Bipontinorum *nec laudis invidia*. Johnson. et Cannegiet. (2) suspicantur, Phædrum scripsisse, *laude invitatus*, sed ita possimus omnibus locis succurrere, monente Burmanno; Withofius (3), *laude avita;* ex iis enim, quæ Phædrus v. 55 sqq. huj. Prol. de Orpheo, Lino reliquisque Threissæ gentis auctoribus gloriatur, facile intelligi posse censet, cur hic *laude avita* scripserit. At quum Phædrus Macedo fuerit, non Thrax, ut luculenter patet e Vita Phædri; vero non est simile, poetam h. l. laudem *avitam* respexisse. Desbillonius satis ingeniose, *et laude invicta:* Phædrum enim Epil. III, 3 sq.; Prol. IV, 4 sq.; Epil. II, 5 sq., satis indicare, nullum hucusque poetam Latinum in hanc vitam, sive in hoc scribendi genus incubuisse; suam ergo laudem jure dicere *invictam*. Wakefieldius (4) hunc locum ita constituit:

> *Et laudis avidus*, hanc in vitam incubuerim;
> *Fastidio si* tamen in cœtum recipior,
> Quid credis illi accidere, *etc.*

Locum ita mutatum et interpunctum volubiliter excurrere statuit Criticus præstantissimus, cui accederem, nisi tamen *laudis avidus* nimis recederet a manu Phædri. Agmen claudat conjectura Heinsii, *nec laude invita vitam in hanc incubuerim*, i. e. non sine laude; quæ præ aliis placet Burmanno (5), qui tamen edidit, *et laude invita*. Schefferus veterem retinet lectionem, sed interpretatio viri docti displicet. Phædrum enim velle putat, laudem se alio traxisse, quum in isthoc vitæ genere intelligeret, ipsum sibi non posse prodesse: se non magis spectavisse laudem gloriamque in eligendo, hoc vitæ genere litterarum, quam divitias. Si enim illud voluisset, debuisset aliud sequi

(1) Clav. P. I, pagin. 191.

(2) Dissert. de Ætate et Stylo Aviani, c. X, p. 272.

(3) Misc. Obs. Nov. Vol. I, T. 1, p. 126.

(4) Silv. Crit. P. I, Sect. XXXII, p. 64.

(5) Eamdem lectionem receperunt Lallemant. Brotier. Philipp.

genus, quod vulgo magis laudatur. Simili modo Danetus explicat; sed hæc sunt contra mentem Phædri, quemadmodum docet orationis contextus.

EXCURSUS III.

AD LIBRI III FABULAM I.

Vs. 5. *Quale in te dicam bonum.* Variis conjecturis sollicitatus locus. In MSS. Pith. Rem. et non paucis Editionibus, ut Pith. Nevel. Ursini, Schefferi est, *qualem te dicam bonam*, quæ lectio merito offendit cruditas aures, et debuisse legi *quam bonam*, recte animadvertit Rittershusius, cui tamen Phædrus de industria sic locutus esse videtur, ut τὸ πρέπον in anu ebriosa et temulenta, cui lingua in vino nataret et lapsaret, observasse videretur. At vero bene observat Praschius, talia a veteribus non captari, nec ulla nota Phædrum indicare, anum tunc fuisse temulentam. Schefferus inhæret veteri lectioni, quam ita explicat: *qualem te bonam*, quæ tam bona es, *dicam antehac fuisse.* Vid. Schefferi Ep. VII ad Heins. coll. Not. Burmanni. Sed rectius τὸ *te* ad amphoram refertur, quam ad *animam*. Nostra lectio, quæ præter ceteras mollis et sana est, et egregium habet sensum, Gudium auctorem habet, ut *qualem* natum sit ex *quale in*. Nam satis constat, *m* et *in* centies permutari a librariis, et hodie a typothetis. Vid. Burm. Faber conjicit, *qualem te dicam bona*, ut *bona* sit vox paullulum miserantis aniculæ, sollemni Latinis et Græcis scriptoribus προφωνήσει, o bone, o *bona*, ὦ 'γαθέ. Quod etsi salem habet, et placuit Hario et Schirachio V. D. tamen non sine caussa rejicit Burmannus. Nam adducendum erat exemplum, quo sermone ad rem inanimatam converso, usus istius vocis probaretur. Plerumque etiam ironice solet sumi; nec sine ratione Schefferus observat, istam exclamationem, quum præcesserit *o suavis anima*, superfluam videri. Bentleius pro *bona* substituit *amphora*, vel, *amfora*, ut ex ultima syllaba τοῦ *dicam*, *am* prima amphoræ absorpta fuerit, et pro *fora*, *bona* a librario substitutum: de qua lectione consules Notas Burmanni, qui hunc locum ita refingi posse censebat: *Qualem dicam et quam bonam Antehac fuisse*, ut hic ellipsis statuatur non τοῦ *te*, sed τοῦ *eam*, quemadmodum fab. sq. vs. 17, qualem eam, scilicet animam dicam et quam bonam. Sollemne vero esse in his exclamationibus post *qualem* addere vel *quan-*

tam, vel *quam* cum alio adjectivo, idem vir doctus probat ex Petron. c. LXXIX, p. 392; Cic. I, de Or. 17: *quid censes, qualem illum, et quantum oratorem futurum?* Nihilo vero secius in emendatione Gudii adquiescit. Praschius legit: *quam tete* (a *tute*) *dicam bonam*, quam lectionem damnat Schefferus, quum recedat a veteri scriptura, nec intelligi possit, cur *tete* hic poni debeat; Gronovius, Obs. in Script. eccles. c. 15, p. 158: *quantum te dicam bonam*, i. e. quam bonam. Ita Sanadon. Philipp. Lallemant.; Guyetus *quam te dico? quam bonam?* ut *qualem* sit glossema τοῦ *quam*, et *quam* omissum sit. Quæ merito displicent. Olim non dubitabam lectionem Codicis Perotti, *quale te dicam bonum*, recipere, quæ placere jure potest, et ab Heinsio et J. F. Gronovio e conjectura erat reposita, probante Burmanno, et a Brotierio et cl. Jördens. recepta. Sed nunc præfero lectionem Gudii, quam etiam sequuntur Desbillonius, Bipontini, Withofius in M. O. N. Vol. I, T. I, p. 124, et quam retineri vult Censor doctus in A. D. B. T. 52, p. 191. Ceteroquin lectionem vulgatam Desbillonius vidit in margine veteris Editionis manu Gabrielis Cossartii emendatam eo modo, quo correxit Gudius. Itaque valde dubitat, an Gudiò sit tribuenda, id quod in suspenso relinquimus. Hisce addenda sunt, quæ nuper Wakefieldius notavit in Silv. Crit. P. I, Sect. XXXII, p. 65, ubi conjicit: *O suavis anima! Quam te prædicam bonam Antehac fuisse.* Vocem *anima* autem tam ad odorem, quam ad vinum epotum refert Criticus ille acutissimus. Hinc enim pendere censet loci et proprietatem et elegantiam. Laudat vero Plaut. Amph. II, II, 41: *Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero.*

EXCURSUS IV.

AD LIBRI III FABULAM IV.

Vs. 5. *Quale caput est, talis præstatur sapor.* De hoc loco quid mihi videatur, supra exposui. Hoc loco addere lubet aliorum Interpretum placita. Schefferus: « Horum verborum, *inquit*, hic erit sensus: non semper, qualis exterior rei forma, talis quoque sapor ejus, relato vocabulo *caput* non ad emtorem, sed rem vendendam ipsumque opsonium. Atque ita *caput* speciem externam, formam, et plane id, quod faciem alias appellant, denotabit. » Gronovius: « Hujus dicti ambigua est sententia. *Quale caput*, i. e. quale os et palatum est ejus, qui vescitur, talis est

sapor cibi. Potest et hæc esse sententia : talem saporem, vel sensum gustandi habet ille, qui sumit. » Ill. *de Schirach :* Est h. l. ridiculum ex eo genere, quod Cicero de Or. II, 62, ponit in verbis atque ambiguitate. Potest enim *caput* referri et ad simium, ut sit sensus; uti vides comparatum caput, formam externam cibi, talem ejus etiam saporem invenies; et ad emtorem, hac significatione, quale palatum habes et gustum, talem et hunc cibum reperies. Vid. Clav. P. I, p. 46. At cl. *Lange* ad verba, *quidnam saperet?* hæc notavit : *Ist blos aus Scherz gefragt, da der Affe lebendig ist, auch nicht gegessen wurde, und der Fleischer den Geschmack desselben nicht lobt, sondern tadelt.* Conf. Not. ad vs. 1.

EXCURSUS V.

AD LIBRI III FABULAM VI.

Vs. 6. Rejicit Burmannus interpretationem Schefferi, qui locutionem, *jugum temperare flagello*, eodem modo accipi posse putabat, quo apud Hor. I, Ovid. VIII, 7 : *ora frenis temperare.* Neque ei satisfacit Johnsonius, hunc locum exponens, *solutius regit pro lubitu*, quæ interpretatio ei æque absurda videbatur, ac τὸ *temperare jugum*. Itaque, quum haberet persuasum, locum corruptum esse, legebat : *Tergum flagello temperat lento meum.* Quam tamen lectionem deinde sibi vix placere fatebatur, etsi placuisset Bentleio, qui recepit. Nec displicet Schirachio et P. Burmanno *Secundo*, qui eam firmari censet loco Ovid. Amor. III, 11, 11, et Stat. Theb. VI, 523. Vid. ad Prop. IV, VIII, 21. Sed quia Romulus hic habet, *loris flectit iter flagello excusso*, Burmannus conjicit, *iter* vel *cursum flagello temperat lento meum*, i. e. aut citius, aut tardius me ingredi imperat. Non dubitandum, et probat Burmannus, veteres ita esse locutos; sed si Phædrus ita scripsisset, quid opus erat addere : *et ora frenis continet spumantibus. Cursum* tamen ediderunt Sanadon. Philipp. Lallemant. Wopkensius emendat, *itum flagello temperat lento meum*, quod proxime accedit conjecturæ Burmanni. Vid. Arntzen. ad Arator. p. 6, MS. Perott. h. v. ita exhibet : *jugum flagellans temperat collo meum*, ad quæ Burmannus notat : « hæc lectio fortasse non inepta videri posset, si modo *temperare jugum collo* possit significare, moderatur me, quæ impositum collo jugum gero, ut, quoties illud excutere tentem, flagello me coerceat. » Sed nondum sibi satisfacit in hoc loco. Grævius

in Lect. Hesiod. c. 19, p. 94, conjicit, *jugum flagello temperat lentum meo;* sed non videt Burmannus, qui *flagellum meum* mula possit dicere, et qua ratione *jugum* potius *lentum* dicatur, quam ipsum *flagellum*. Si quid ego judico, nil mutandum videtur, si locus capiatur eo, quo dixi in Notis, sensu.

EXCURSUS VI.

AD LIBRI III FABULAM VI.

Vs. 9. *Namque, ubi tricandum, et ubi currendum sit scio.* Sic edidi ex emendatione Bentleii. MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. Pith. Rittershus. Meurs. Rigaltii in Edit. 1, Nevel. habent: *Nam ubi tricandum, et ubi currendum est scio*, pro quo multi ediderunt: *Namque ubi strigandum est, et ubi currendum scio.* Etenim postquam Neveletus ann. CIƆIƆCX notaverat, Gruterum legere *strigandum*, omnes fere facile assensere. Itaque Grutero hæc emendatio debetur, quem secutus est Salmasius (1). Quid vero *striga*, quid *strigare* sit, explicavit *Scaliger* (2). « Equi *strigare* dicuntur, *inquit*, quoties interquiescunt, dictum a *striga*, quod erat μεταίχμιον et spatium turmarum in quo equi stringebantur (3), a quo nomen habet, ut docet Charisius. Hinc factum, ut quoties interquiescunt equi et jumenta, dicantur *strigare*. Contrarium *restrigare*. Senec. Ep. XXXI: *Tanto melior surge et restriga* (4), *et clivum istum uno, si potes, spiritu exsupera. Striga* (male enim, *triga*) in Glossis explicatur (5) τόπος ὅπου ἵπποι γυμνάζονται (6). » Inprimis huc pertinet locus Plinii lib. XVIII, 19,

(1) Exc. Plin. p. 40, ubi tamen Salmasius *strigandum*, pro *tricandum*, se primum restituisse jactat. Sed v. Gud.

(2) Ad Catalecta Virg. p. 240, et in Castigatt. ad Propert. lib. IV, VIII, 23. Indignatur tamen Salmasius Exerc. Plin. l. c. verbum *strigare* in hunc versum Propertii intrudi. Pro *striga*, quod *Scaliger* excogitavit, legi mallet *Syrica*. *Serica* dedit Burmannus Sec. ad Prop. loc. cit. præeunte Beroaldo. Secuti Bipontini.

(3) Cfr. Schelius ad Hygin. p. 8.

(4) Burmannus mallet legere *destriga*, quod contrarium est τῷ *strigare*. Vulgo legitur *respira*. Vid. Notas viri docti ad Phædr. coll. *Parei* Lex. c. 1, p. 1186.

(5) Vid. Philoxeni Glossarium ab Henr. Stephano editum, et a Vulcanio illustratum, v. *trigarium* p. m. 217. Sic enim legitur in Glossario, non *triga*, ut jam olim Faber notavit.

(6) Ad h. l. Faber observat: « Si vera est Charisii etymologia, erat Græculus magister, qui dicit esse locum, ὅπου ἵπποι γυμνάζονται. Nam

quem laudat atque explicat Gesnerus in Thes. L. L. h. v. « *in arando versum peragi, nec strigare in actu spiritus*, i. e. in agendo sulco interquiescere. Ut enim in striga quiescunt equi, et ut in strigam dum collocantur, *strigare* dicuntur; ita quoque quum in versu, qui uno spiritu agendus est, ad interspirandum requiescunt, *strigare* dicuntur. Frustra igitur in editis antiquioribus legas *striare*. » Verbum *strigare* Glossis quoque restituit Gebhardus (1), teste Burmanno, qui etiam laudat Gronov. (2). At vero istud verbum etsi mirifice placet viris doctis, orationis tamen contextus illud admitti vetat. Τῷ *currendum* enim non recte opponitur *strigandum*, i. e. quiescendum; at recte opponitur verbum aliud, quod significare possit, leni passu incedere, tarde ire; quum in fabula sermo sit de lento et cito gressu, non de quiete. Musca enim objurgante mulam de tarditate, hæc non interquiescebat; revera progrediebatur, etsi non cito. Quare musca mox addit: *non vis citius progredi?* Ad quæ quum respondisset, cursum temperari ab auriga, qui lento flagello jugum suum temperet, quoties currendum, et ora frenis contineat, quando tarde et otiose cundum sit, hortatur muscam, ut auferat frivolam insolentiam; se scire enim, ubi lento gressu incedendum, ubi cito progrediendum sit. Ex quo intelligitur, verbum *strigare* male opponi τῷ *currere*, et a mente poetæ esse alienum. Tale quid jam olim odoratus est Bentleius, qui hac de caussa vulgatum *tricandum* recipiebat. Cujus placita confirmata sunt MS. Perotti, in quo legitur, *ubi sit tardandum et ultro currendum scio*. Vides igitur, Perottum genuinum et probum verbum expulisse, et in ejus locum substituisse aliud ejusdem significationis, quam notionem oppositum *currendum* requirit, ut antecedentia docent. Ex quo luculenter patet, τὸ *strigandum* in Codice, quo utebatur Perottus, non fuisse. Alio modo h. v. restituere tentavit Wakefieldius ad Lucret. I, 411, ubi legi jubet :

dicere debuit ψήχονται. » Cum his compara, quæ notat Salmasius Exerc. Plin. p. 40 : « *striga* est ψῆκτρα ab antiquo *strigo*, pro *stringo*, quod inter alia et ψήχειν significat. A *striga*, τῇ ψήκτρᾳ, dictus equus *strigosus*, male habitus et impolitus, qui striga nimirum opus habet. *Strigare* igitur equum est, θεραπεύειν τὸν ἵππον. Inde *strigarium* (de quo v. Scheff. de Re Vehic. I, 17, p. 220), locus, in quo strigatur et reliquis exercitiis curatur. Inde et *strigare* videri posset dictum, pro, cessare et quiescere. Nec enim currendo, sed stando curantur equi. »

(1) Crepund. III, 16. Confer quoque *Parei* Lexicon crit. pag. 1185.

(2) Ad Senec. Herc. OEt. 1908, quo loco pro *spiravit*, conjicit *strigavit*.

Namque ubi pigrandum est et ubi currendum scio, citans Philoxeni Glossar. in quo est, *pigro*, ὀκνέω, κατοκνέω. Quam conjecturam probat vir doctus in A. L. Z. ann. 1799, Partic. 350, p. 301. At si Phædrus scripsisset *pigrandum*, qui fieri poterat, ut *tricandum*, verbum utique difficilius, in libros scriptos irreperet? Neque etiam placet Bipontinorum *stritandum*, quod recepit cl. *Jacobs*, quum hujus verbi usus nondum satis certus esse videatur. Vid. Gesner. in Thes. L. L. h. v. Quare nescio, annon tutius sit, retinere vulgatum, quod malunt Cuninghamus et Brotierius, etsi verbum *tricari*, quia in deteriorem partem accipiatur semper, ubi quis moras malitia quadam injiciat, non admittendum censeant viri docti, maxime Harius et Burmannus. Fac enim, *tricandum* non esse a Phædro, præstat locum exhibere interpolatum, quam intrudere vel *strigandum*, vel *pigrandum*. Cf. tamen Notas. Quum etiam *sit* absorptum esse videatur a *scio*, id quidem pro vulgato *est*, cum Ursino et Bentleio reposui, addicente Heusingero.

EXCURSUS VII.

AD LIBRI III FABULAM VIII.

Vs. 4. *Hi speculum*. In MSS. Pith. Rem. et Vett. Editt. ut Nevel. Rigalt. 2, Rittershus. habetur, *his speculum*, ortum geminatione τοῦ *s* in *hi speculum*. In MS. Per. *his* deest. *Ut positum fuit*. Vulgo legitur, *in cathedra matris suppositum fuit*, quod est in MSS. Pith. Rem. et priscis Editt. ut Rittershus. Nevel. Ursini. Sed Faber primum ingeniose mutavit in *ut positum*. Sic etiam Salmasius emendaverat ad marginem libri, fide Gudii. *Suppositum* enim, notante Fabro, ferri nequit, nisi putes, pueros insedisse speculo, aut eorum pedibus subjectum, aut positum fuisse sub cathedra, quod contra narrationem est. Neque etiam Latinitatis ratio fert, ut dicas *suppositum in cathedra*, pro *positum*. Sine dubio autem illud *sub* natum partim ex ultima littera τοῦ *matris*, unde *s* geminata, partim ex *ut*, sequente *p*, littera *b* occupavit locum τοῦ *t*. Vid. Burmann. Vel ex hoc intelligi potest Cod. Perott. præstantia, in quo exstat, *ut pos...* Itaque non est, quod cum Scheffero et Schirachio, Clav. P. I, p. 49, suspiceris, *quod i. c. m. positum* vel *appositum fuit*; aut cum Jac. Gronov. Emendatt. in Phædr. p. 151, vulgatum retineas sic: *Hi speculum* (*in cathedra matris suppositum fuit*). Credebat au-

tem Gronovius, in humiliore parte cathedræ fuisse speculum. Alii tentavere alia. Heinsius Ep. XXI ad Scheff. *ut cathedræ matris appositum*, vel, *oppositum fuit;* vel, *qui speculum in c. m. ut positum fuit;* Tollius : *Hi speculum in cathedra matris suppositum suæ P. l. etc.* Bentleius : *Hi speculum in cathedra matris ut positum suæ Pueriliter l. f. i.* Sed ut omittam, constructionis ordinem in lectione Bentleii nimis turbari, viri docti recte observant, *ut* non debere conjungi cum *inspexerant*, id quod doceat usus hujus particulæ, de quo vide Notas, nec loco *fuit* supponi *suæ*, quum satis eorum fuisse matrem intelligamus. Cfr. Harius et Burmann.

Vs. 5. *Pueriliter ludentes.* Non tam pusillos hos filios debemus fingere, ut ne cathedræ quidem partem superiorem possent attingere : licet enim *pueriliter* ludant, hoc non certum dat indicium ætatis : nec cathedra, species sellæ, tam alta debet fingi, ut ne novennis quidem puer caput supra eam partem, in qua sedet mulier, et in qua speculum jacebat, posset tollere.... *Pueriliter ludere* possunt juvenes et senes, si lusum pueris solitum ludant, ut lib. III, fab. XIV. Æsopus *nucibus ludens*, pueriliter ludit, non tamen puer. Et quia de forma certamen fuit, jam ea ætate fuisse credibile est, qua quid forma in amore possit, sentiebant et intelligebant : et nescio quo jure Gallicus interpres filium et filiam verterit, *le petit Garçon et la petite Fille. Burmann.* Hæc notat Burmannus contra Jac. Gronovium in Emendatt. in Phædr. p. 151.

Vs. 11. *Vir natus quod rem feminarum tetigerit.* Rigaltius de pulchritudine intelligit, quam natura præcipuam dedit feminis. Tum *tongere* est adgredi, lædere, carpere, ut apud Ter. Eun. III, 1, 30 : *quo pacto Rhodium tetigerim in convivio.* Hoc sensu versus vertendus : *dass er sich als Mannsperson an der weiblichen Schönheit vergriffen hätte.* Quam interpretationem satis speciose defendere tentat Walchius. « Optimus enim, *inquit,* sensus est, et qui cum præcedentibus convenit, quum dicitur, quod frater formosum se dixerit, et soror hoc nomine ad iram commota fuerit. Ipsum feminarum genus sæpenumero sibi persuadet, quod sibi natura excellentiorem formam, quam viris attribuerit. Et cur soror ideo criminetur fratrem, quod speculum usurpaverit et inspexerit? res enim est communis viris ac feminis : immo frater non studio, sed *forte,* ut auctor dicit, inspexerat. » Quæ ipsi Burmanno, strenuo Walchii obtrectatori, non displicent; apparere enim, ait, fratrem se formosiorem sorore jactasse, et jocatum multa fuisse in sororis formam non

bonam. Ipse olim laudavi hanc Walchii interpretationem. Sed præferunt viri docti alteram Fabri atque Schefferi, qui verba, *tangere rem feminarum*, proprie capiunt et explicant supellectilem muliebrem, i. e. speculum, quemadmodum *rem muliebrem* Ter. Heaut. II, III, 48, pigmenta et id genus alia, cultui et ornatui servientia, dixit. In hanc sententiam discedunt præter alios VV. Cll. *Jördens*, *Schulze*, *Tzschucke*, *Lange*, in suis ad hunc locum Observationibus. Quum enim filia esset turpissima, frater, inquiunt, non pulchritudinem, sed deformitatem tetigisset. Deinde si *tangere* pro *carpere*, *lædere*, et *res feminarum* pro pulchritudine capiatur, hunc sensum statuunt τοῖς *vir natus* non esse accommodatum. Ad objectionem vero Walchii, ideo sororem criminari non potuisse fratrem, quod speculum usurpaverit et inspexerit, quum speculum res sit communis viris ac feminis et frater *forte*, non dedita opera inspexerit, respondent viri docti, invidiose criminatam esse sororem et injusta de caussa; neque obstare, quod dicitur, speculum rem esse communem viris ac feminis, quum mulieres formæ studiosæ speculum ad se magis quam ad viros pertinere, sibi persuadeant. Quibus omnibus ego non inducerer ad credendum, in hoc loco de speculo esse sermonem, nisi accederet monitum patris.

Vs. 14. *quotidie speculo vos uti volo :* ex quo liquido apparet, hic speculum intelligi. Videtur enim frater, in pulchritudine mirifice sibi placens, speculum sustulisse ex cathedra, et jocatus multa fuisse in sororis formam non bonam, formosum se jactans et in speculum inspicere non desistens. Quo facto soror, persuasa, istam supellectilem ad feminas pertinere, non ad viros, et gloriantis fratris jocos graviter molesteque ferens, currit ad patrem, criminatura filium, quod vir natus ausus esset, rem *feminarum*, i. e. speculum, tangere (1). Fac enim, in manus non sumsisse, dicere non poterat soror, quod rem feminarum tetigerit. At pater ambos æquali prosequens amore, fert sententiam, speculum non ad solam filiam pertinere, addens: *quotidie speculo vos uti volo.* Gerikus hunc versum reddidit : *dass er als Mannsbild sich um Weibersachen kümmre;* Sattler. *dass er als Mann mit Weibersachen sich beschäftige.*

(1) Ter. Adelph. II, 1, 24 : « tetigine tui quidquam? »

EXCURSUS VIII.

AD LIBRI III FABULAM X.

Vs. 10. *Togamque puram jam pararet filio.* Püttmannus V. C. in *Probabb. juris civilis*, lib. II, c. 6, p. 45, hæc litteris consignavit: Hunc versum sic ab auctore relictum esse, persuadere sibi haud potest V. C. Jac. *de Rhoer.* Fer. Davientr. lib. II, c. XI: « Quomodo enim, scribit, toga pura pararetur filio, qui utique liberiorem illam jam induerat? Infra enim v. 23, ætas adulta diserte ei tribuitur. Sed etiam tonsum jam fuisse, patet è vs. 27. » Hinc itaque colligit, Phædrum scripsisse: *parasset.* Ego vero quovis pignore certare ausim, id ipsum scripsisse Poetam, quod cel. *de Rhoer* corrigendum censet. Satis clare hoc mihi indicare videntur verba vs. 21 obvia:

Intravit recta cubiculum uxoris petens,
In quo dormire mater natum jusserat.

Solebant scilicet olim parentes in eodem cum liberis suis impuberibus cubiculo dormire, quo sic diligentius eos servarent, moribusque illorum consulerent. Pertinet eo fortasse illud apud S. Lucam XI, 7. Loquimur autem de liberis impuberibus. Quod enim ad filios puberes, certe apud Romanos, attinet, aliud omnino dicendum videtur, vel ideo, quod turpe adeo ducebatur, cum parentibus filios puberes lavari. Audi Cic. de Off. I, 35: *Nostro quidem more, etc.;* et Val. Max. II, 1, 7: *Hujusmodi inter conjuges, etc.* Quæ quum ita sint, vero simile haud est, filium puberem, absente præsertim patre, in uno cum matre cubiculo dormivisse. Ast urget V. Cl. verba Phædri vs. 23:

Ætatem adultam servans diligentius.

Facile autem hanc superabimus difficultatem, si filium illum pubertati proximum fuisse ponamus. Sed nec verba poetæ, *ut sentit tonsum,* nos cogunt, ut in sententiam cel. *de Rhoer* concedamus. Fuerit enim tonsus infelix ille filius: sit etiam verum, pueros olim aluisse capillos, quumque ad adultam ætatem venissent, detonsos Diis consecrasse; nihil profecto hæc omnia nostræ officiunt sententiæ. Ponimus enim filium pubertati proximum, cui togam puram jamjam parabat pater. » Vid. Püttmann. l. c. cui ego quidem accedo. Adde Ferrar. de *re Vest.* P. I, lib. II, c. 1, et Bayfium de re Vestiar. c. 10. Utrumque librum habes in Grævii Thes. A. R. T. VI. Disputant antiqui-

tatis magistri, quo ætatis anno toga pura sumta fuerit. Alii hoc factum esse contendunt sub init. anni XV, alii XVI, alii denique XVII ætatis anno. Sed quum togæ sumendæ tempus esset pubertas, hinc potest intelligi, quare olim juvenes non uno eodemque ætatis anno, posita prætexta, togam virilem sumserint. Vid. Cel. Püttmann. l. c. et cl. Schmidii Diss. de Jurispr. Phædri p. 7 sq. coll. Ferrar. et Bayfii libb. cit.

Vs. 35. *Pertraxerunt ad Centumviros. Festo* auctore (1) erant C. V. viri ex XXXV tribubus, ex singulis terni selecti, litium judicandarum caussa, sed ob numeri rotunditatem appellati *Centumviri.* Plinius (2) CLXXX judicii Centumviralis assessores numerat, si omnia quatuor Consilia, in tot classes enim divisi erant, in unum colligantur (3). Huic judicio Prætor cnm Decemviris præerat (4). Haberi consuevit in Basilica Julia, et quidem publice, *ut densa circumstantium corona latissimum judicium multiplici circulo ambiret* (5). In hoc judicio solum agebatur de rebus et litibus privatis. Canssas, quæ hic judicandæ erant, enumerat Cicero (6). Maxime hereditatis controversiæ et testamentariæ hic agitabantur (7). Itaque nemini mirum videri potest, quæstionem, de qua hic sermo est, et quæ ad hereditatem pertinere videbatur, apud Centumviros actam esse. Judicii autem centumviralis de hereditate auctoritas, judicante Zepernickio, tanta erat, ut quæstiones quum civiles, tum criminales, hereditatis occasione motæ et tanquam incidentes necessario exponendæ, in alio judicio excuti non possent, sed a centumvirali, ubi petitio hereditatis agebatur, licet alias esset judicium incompetens, essent dijudicandæ (8). Etiam capitales caussas agitatas fuisse, probat Rigaltius e loco Quintiliani lib. IV (c. 1): *Jam quibusdam in judiciis maximeque capitalibus, ut apud Centumviros, ipsi judices exigunt sollicitas et accuratas actiones* (9).

(1) In *Centumviralia judicia.*

(2) Lib. VI, Ep. 33.

(3) Vid. Grævii Præf. ad T. II Antiquitt. Rom.

(4) Dio Cass. LIV, Vol. 1, p. 757, Reimar. ubi vide.

(5) Plin. lib. VI, Ep. 33.

(6) De Or. lib. I, c. 38.

(7) Vid. Val. Max. lib. VII, III, 1; lib. VII, cap. VIII, 1; lib. X, cap. XV, 5.

(8) Cfr. Sibrandus Telardus Accama de judicio Centumvirali ex Edit. Zepernick. Hal. 1776, p. 49, 51, 270, coll. cl. Schmidii Diss. de Jurisprudent. Phædr. p. 37.

(9) De judicio Centumvirali, quod Plinius lib IV, Ep. 24, vocat *quadruplex*, vide quos laudat Dispontinus; quibus adde *Ernesti* Clav. Cic. Cellar. ad Plin. lib. I, Ep. V, n. 4. Heinecci Syntagm. Antiquitt. Rom. Jurispr. Illustr. lib. IV, III. VI, 9.

Vs. 51... 53. *Nil spernat auris, nec tamen credat statim; Quandoquidem et illi peccant, quod minime putes, Et qui non peccant, impugnantur fraudibus.* Horum verborum sensum facillimum judicarunt Interpretes. Nam nisi ita judicassent, aliquid annotationum iis adspersissent, quarum in aliis locis, non admodum difficilibus, fuere prodigi. Perperam tamen ea a permultis fuisse intellecta, cognosco ex Editione Em. Sinceri, ubi sic vertuntur: *Massen auch die fehlen, von denen man sich es am wenigsten vermuthen sollte; und die nicht fehlen, werden mit Lug und Betrug übereilet.* Eodem fere redit illa interpretatio Latina, qua *impugnantur fraudibus* vs. 53, explicatur per *decipiuntur.* — *Nil spernat auris*, Phædrus ait; *nec tamen credat statim, Man kann alles mit anhören, aber man muss nicht gleich alles glauben.* Ita maritus in fabula, ea, quæ libertus deferebat, audire quidem, non item credere statim debebat. Jam reddit caussas, cur credendum non sit statim? *Quandoquidem et illi peccant, quos minime putes, massen oft diejenigen strafbar sind, denen man es am wenigsten zutrauen sollte*, h. e. *der Bösewicht nimmt oft die Miene des Rechtschaffenen an*, velut libertus in fabula. *Et qui non peccant, impugnantur fraudibus, und die Ehrlichsten sind den Anfällen boshafter Verleumdungen immer am meisten ausgesetzt*, velut mulier casta, fraudibus liberti criminosi impugnata. Verum quidem est, *peccare* nonnunquam idem esse, quod *errare*, *falli*; sed illa notio huic loco omnium minime convenit. Eligenda est itaque alia, qua *peccare* et *virum bonum esse* sibi opponuntur, ut apud Ciceronem Off. III, 15 fin. Nunquam est utile *peccare*, quia semper est turpe: et quia semper est honestum, *virum bonum esse*, semper est utile. Adeoque *qui peccant*, homines sunt improbi; *qui non peccant*, viri boni. Tum *impugnare* idem est, quod *accusare*, cui opponitur *defendere.* Sic Livius V, 3, 7, utrum enim *defenditis*, an *impugnatis* plebem? *Fraudibus*, h. e. per fraudes, fraudulento modo. Possis etiam intelligere *homines fraudulentos*, sic, ut abstractum pro concreto positum esse statuas. Quod sicut in multis aliis formis, ita in hac voce perquam est sollemne, velut apud Ter. Heaut. V, IV, 10, ubi Clitipho, et apud Plaut. Pseud. I, III, 131, ubi leno dicitur *fraus*, h. e. fraudator. Sed mihi, ut ingenue fatear, prior ratio magis probatur. *Lindner* in Tentam. Crit. Chil. P. I, pag. 6 seq. Aliter hæc intellexit cl. Sattlerus, cujus interpretationem dabimus:

Das Ohr verwerfe nichts, auch wenn es nicht gleich glaubt;
Zuweilen fehlt ein Mann, den man für weise hält,
Und wer auch selbst nicht fehlt, wird durch Betrug verführt

EXCURSUS IX.

AD LIBRI III FABULAM XIII.

Vs. 2. *Fuci.* De fucis cf. Schneider. V. C. ad Varr. R. R. lib. III, c. 16, sect. 19. De iis Serv. ad Virg. Ge. IV, 168 : *fucus est secundum Æmilium major ape, crabrone minor, dictus eo, quod sit apibus nocens, quod quum ipse nihil gignat, aliena consumat.* Notandus etiam locus classicus apud Col. IX, 15, quem dabimus ex emendatione cl. Schneideri. « Mox vere transacto sequitur mellis vindemia, propter quam totius anni labor exercetur. Ejus maturitas intelligitur, quum animadvertimus, fucos ab apibus expelli ac fugari; quod est genus amplioris incrementi, simillimum api, sed ut ait Virgilius, *ignavum pecus*, et immune sine industria favis assidens. Nam neque alimenta congerit, et ab aliis invecta consumit. Verumtamen ad procreationem sobolis conferre aliquid hi fuci videntur, insidentes seminibus, quibus apes figurantur. Itaque ad fovendam (et educandam) novam prolem familiarius admittuntur. Excisis deinde pullis, *extra tecta proturbantur*, et ut idem ait, *a præsepibus arcentur.* » Huic loco alius addendus Plinii H. N. lib. XI, c. 11 : *sunt fuci sine aculeo, velut imperfectæ apes, novissimæque a fessis et jam emeritis inchoatæ, serotinus fetus, et quasi servitia verarum apum.* Quia furtim mella consumunt, a nonnullis *fures* vocantur. Ita Varro lib. III, c. xvi : *fur*, inquit, *qui vocatur ab aliis fucus, ater est lato ventre.* Nec desunt alii scriptores, a quibus fuci furium nomine censeantur; quo referendus Ælianus H. A. I, 9. Loquitur etiam Aristoteles de furibus, v. H. A. IX, 336 sqq. coll. Plin. lib. XI, c. 16. Sed observat Cl. Schneiderus ad Varr. R. R. lib. III, c. xvi, sect. 19, e Beckmanno (ad Antigon. Carystium p. 105) in loco Aristotelis fucos a furibus esse distinguendos, et Varronem, lectione loci Aristotelici deceptum, fucum cum fure miscuisse. De fucis etiam conferri potest Hesiod. Θεογ. 594 sqq. ἔργ. 302 sq.

EXCURSUS X.

AD LIBRI III FABULAM XV.

Vs. 14, 15, 16. Burmannus hæc ita emendat : *Cujus potestas*

nulla in gignendo fuit, cur hac (vera matre) *sit potior? quod* (Ouverringius *quia*) *jacentis miserita est*: ut sit interrogatio canis, qui hoc quærat : cur illa, quæ ubera præbet, et cujus nullæ partes fuere in gignendo, potior sit vera matre? agnus autem respondeat : *quod jacentis miserita est*. Sed omnia recte se habent, et nulla correctione opus. Nam quæ jacentis est miserita, ex interpretatione nostra, utique alia est, quam ea, cujus potestas nulla fuit in gignendo : sicque oppositio, quam Burmannus desiderabat in vulgata lectione, re vera locum habet, qua matrem comparat cum ea, quæ ubera præbet relictæ a matre. In vulgata etiam omnia optime conveniunt cum prioribus; pergit enim agnus in respondendo cani, qui monuerat, *tamen illa est potior*. Vide supra Notas ad hos versus et ill. de Schirach. Clav. P. I, v. *potior*. Gudius conjiciebat : *Cujus potestas nulla in gignendo fuit, Cur hæc? sit potior, quæ jacentis miserita est*; sed hæc repugnant simplicitati Phædri. Aliam conjecturam parum probabilem eamdemque minime necessariam profert T. J. A. *Schütze* V. Cl. in Crit. in Phædr. Obs. p. 3, ubi vide. Coll. P. II, Phædri p. 115. Neque opus erat emendatione Heinsii, *cujus potestas nulla gignendi*, vel *gignentis fuit*; cf. notata ad vs. 14, et Davis. ad Cic. Tusc. I, 42; neque etiam Barthii, corrigentis Adv. XLII, c. 14 : *cur hæc sit potior, quæ nascentis m. e.* ex qua lectione Schefferus se non extricabat. Sed ad Stat. Silv. lib. II, 1, 87, legit *jacentis*. Bentleius vs. 16, legi vult, *præstat sponte benevolentiam*. Ita enim putat versum commodiorem fore; sic quoque Cuninghamus. At Sanadon. Philipp. Lallem. frustra mutant et invertunt hoc modo :

Hac illa potior, quæ jacentis miserita est,
Dulcemque sponte *præbet* benevolentiam
Quamvis potestas nulla in gignendo fuit.

Vs. 18 sq. Kohlius Comment. crit. I, 49, §. 4, putat, hos versus ab homine quodam hebetioris ingenii vel dedita opera additos, vel primum commentationis gratia adscriptos, deinde per imprudentiam in textum esse receptos. « Phædri, *inquit*, non esse, res ipsa loquitur. Quis enim quæso is auctor, quem dicit his versibus demonstrare voluisse, obsistere homines legibus, meritis capi? num ipse Phædrus? id quidem probabile non est, Phædrum de se ipso locutum; an vero Æsopus? at ille Græcus auctor soluta scripsit oratione apologos, non ligata. » Facile crediderim, Æsopum, quem Phædrus hocce epimythio notaverit, non esse auctorem fabulæ, quum hæc non reperia-

tur inter Græcas Æsopi fabulas; etsi probe sciam, non unam poetæ fabulam latere posse in tenebris, olim forsan in lucem protrahendam. At ponamus Phædrum fabulam Æsopi, soluta oratione scriptam, expressisse ligata, i. e. versibus senariis. An propterea Æsopus dici non potuit auctor fabulæ? Certe Prol. I, 1, docet, utique dici posse. Sed quidni ipse Phædrus hujus epimythii auctor esse possit, equidem non video; quum e Prol. II, 7, non obscure intelligatur, non inepte se ipsum h. l. fabulæ appellavisse *auctorem*. Accedit mos Phædri, præter epimythium, vel promythium, ad finem fabulæ versiculum γνωμικὸν aliis disserendum committendi; de quo dictum est Not. ad vs. 17. Ex quo luculenter patet, hosce versus non temere esse ejiciendos. Nihilo vero secius ill. de Schirach. Clav. P. I, v. *obsistere*, Kohlii auctoritate motus, eos pro spuriis habet. Censet etiam, Phædrum singularem qnemdam casum mente tenuisse, quum scripserit hanc fabulam, quæ ad se atque illum tantum pertineret, cui dicasset hanc fabulam; laudans hanc in rem lib. III, fab. I, et lib. V, fab. X. Sed nil attulit vir doctus, quo conjecturæ suæ aliquid adderet ponderis; immo vero habeo persuasissimum, notavisse poetam duros istos parentes apud Romanos, vel etiam matres, de quibus dictum est in Not. ad vs. 1 sq.

EXCURSUS XI.

AD LIBRI III FABULAM XVII.

Quæ ad historiam litterariam hujus fabulæ pertinent, supra memoravi in Disputatione *de Phædro antiquitatis scriptore*. Quibus addenda sunt, quæ nuper disputavit cl. *Jacobs* in peculiari dissertatione, disputationi nostræ subjuncta. Sed ne quidquam prætermittere videar, quod vindicando Phædro inservire possit, hoc loco inserere visum est *Excerpta e Boulangeri*, Galli, *Disputatione de Litteratura Germanorum* (*Discours sur la Littérature allemande*) præfixa ejus Fabularum opusculo, quod supra laudavi in Notitia litteraria de Phædro, et quod cl. Dassdorfius, pro suo in bonas litteras favore, e Bibliotheca Electorali Dresdensi, mihi transmisit, Disputatione mea jamjam ad umbilicum perducta. Sed audiamus Boulangerum :

« Phèdre a fait un choix heureux dans les Apologues d'Ésope, et leur a donné une grace nouvelle par sa précision élégante, que l'on a comparée avec raison à celle de Térence. Mais un

des plus savants hommes de l'Europe, M. Christ, dans un ouvrage qui est un jeu pour lui (1), et qui serait pour tout autre un travail immense, a entrepris, il y a quelques années, de révoquer en doute l'authenticité du Phèdre recouvré par notre M. Pithou, aussi connu dans la littérature que dans la jurisprudence. Comme la sagacité de M. Christ et la haute estime que l'on a pour son érudition sont très propres à donner du poids à son sentiment, il ne sera pas inutile d'examiner ici les raisons sur lesquelles il le fonde. Sénèque a dit, *Æsopios logos, intentatum Romanis ingeniis opus.* Mais, ou Sénèque a ignoré que Phèdre ait fait des fables, ce qui est très possible, ou bien il a entendu par la que personne parmi les Latins n'en avait fait de nouvelles dans le genre d'Ésope, ce qui est très vrai. Phèdre lui-même avait prévu que ses contemporains lui reprocheraient de n'être point véritablement auteur :

> *Quidquid putabit esse dignum memoria*
> *Æsopi dicet.*

Le silence de Sénèque ne prouve rien contre Phèdre, dont Martial et Avien font mention. Avien en a fait, dit M. Christ, un fabuliste grec. Il est vrai qu'il le cite après Gabrias ou Babrias. De même on pourrait dire qu'il fait d'Horace un poëte grec, parcequ'il le cite dans le même endroit après Socrate.

« On trouve dans *la Corne d'Abondance* (2), de l'archevêque de Siponte, imprimée en 1496, la fable des Arbres protégés par les Dieux, à peu près telle qu'elle est dans le Phèdre qui n'a paru qu'en 1596. Mais on a trouvé un des vers de cette même fable sur un monument très antique dont parle Zamosius. Et cependant Pérotti prétend qu'elle est un des amusements de sa jeunesse. A Dieu ne plaise que je veuille accuser de mauvaise foi cet archevêque : il se peut très bien qu'il ait mis alors cette fable parmi ses ouvrages, et que l'y ayant retrouvée dans un âge avancé, il ait cru réellement l'avoir faite. Ce qui est d'autant plus vraisemblable, qu'il dit avoir tiré ce sujet d'Avien qui ne l'a jamais traité. Ajoutez à cela que Pérotti connaissait Phèdre et qu'il en parle dans cette même *Corne d'Abondance.* Faudra-t-il, sur un seul passage d'un auteur du quinzième siècle, supprimer à-la-fois les deux fabulistes latins qui nous sont restés?

« Mais pourquoi vouloir ôter à Phèdre cinq livres entiers,

(1) Jo. Frid. Christii Prolusio, etc. (2) Nic. *Perotti* Cornucopiæ.

parcequ'on y aurait inséré une seule fable qui ne serait pas de lui? Faudrait-il les attribuer toutes à Pérotti, qui en aurait fait une? Un manuscrit donne celle-ci à Phèdre, un autre la donne à Pérotti. Pour décider, il faut la lire dans les deux ouvrages, et reconnaître son auteur en comparant les styles. Une présomption très forte encore contre l'archevêque de Siponte, c'est que plusieurs vers de cette fable courte et correcte ont été totalement altérés par ce respectable commentateur de Martial: *Phœbo laurus* pour *Phœbo laurea. Ne videantur, etc.*

« M. Christ relève dans Phèdre quelques expressions qui lui paraissent peu latines, et qu'il prétend n'avoir pas été employées dans le même sens par les meilleurs auteurs du siècle d'Auguste. De là il conclut que le Phèdre est un ouvrage supposé. Mais, comme il y a dans chaque auteur bien des tours et même des expressions qui lui sont propres, on pourrait, par cette méthode, prouver également que Cicéron n'est pas de Cicéron.

« Et cette entreprise ne serait pas entièrement nouvelle. Un écrivain (1) du dernier siècle a déja voulu prouver que Cicéron ne savait pas le latin.

« Lorsqu'on annonça en Europe la première édition de Phèdre, cette découverte, d'un manuscrit qui avait été perdu si longtemps, parut d'abord suspecte à tous les savants (2). Mais, après avoir lu l'édition que venait de donner M. Pithou, il ne resta aucun doute dans les esprits. Le petit nombre d'expressions, que trouve à y reprendre aujourd'hui un des plus ingénieux critiques, est une nouvelle preuve de toute la pureté de Phèdre.

« M. Christ prétend que pour éclaircir ses doutes il serait nécessaire de recourir aux manuscrits, et de démêler leur âge aux traits de l'écriture et à la forme des lettres. J'avoue que je ne vois pas à quoi servirait un pareil examen. Ces manuscrits pourraient n'être pas aussi anciens que l'ouvrage même, ils pourraient paraître aussi anciens et ne pas l'être. Car, si l'on a pu imiter la diction latine du siècle d'Auguste au point que tous les savants s'y soient mépris, on a pu, à plus forte raison, imiter le papier et l'écriture ancienne si parfaitement, que tous les connaisseurs s'y trompent. Il est plus aisé sans doute de contrefaire tous les manuscrits du Vatican, que de composer un seul poëme digne de Virgile, de donner à une statue moderne le vernis des antiques, que de sculpter comme Praxitèle.

(1) Vid. Grosippi Paradoxa Litter. Amstel. 1659.
(2) *Voyez le Père Vavasseur.*

« Il y a dans Phèdre plusieurs traits qui dénotent clairement un siècle poli. Qui pourrait concevoir que dans des siècles barbares on eût peint si agréablement l'indifférence philosophique de Ménandre, et ce luxe voluptueux dont on n'avait point d'idée? Ce que Phèdre nous a dit des mœurs et du génie de Ménandre doit, ce me semble, nous faire regretter encore plus les comédies de ce poëte grec, etc. »

EXCURSUS XII.

AD EPILOGUM LIBRI III.

Vs. 8 sq. Varie explicant viri docti hosce versus. Gronovius sermonem putat esse ad Eutychum, a quo Phædrus pro fabulis petat manumissionem. Sed quærit Burmannus: « Unde probaret, Eutychi servum fuisse Phædrum? certe ex toto Prologo lib. III apparet, non eum alloqui ut patronum, sed ut hominem, se quidem beatiorem et districtum negotiis; sed minime ut patronum, a quo manumissus. Queritur porro, se calumniis a Sejano oppressum, quem credo parum de servo fuisse sollicitum. Quare jam manumissum fuisse Phædrum, cujuscunque fuerit servus, credibile est. » Heusingerus Gronovii sententiæ obstare contendit ætatem Phædri vs. 15 et 19 significatam. Sed vide, quæ mox notabo. Burmannus locum capit de ætate, ad senectutem inclinante (v. 15); præterea verba v. 16, *auxilio locus est*, viro docto non de manumissione, sed de pecunia videntur intelligenda, cujus præsidio senectutem sublevaret, ut Virg. Æn. I, 358: *auxilium viæ* vocat *thesauros* et *argenti pondus et auri*, et Phædrus lib. IV, fab. XXIV: *subsidium vitæ*. Sed quum Phædrus vs. 16 sq. dicat: *olim senio debilem frustra adjuvare bonitas nitetur tua*, ex his verbis efficitur, Phædrum tum, quum hunc Epilogum scriberet, neque senem fuisse, neque senio proximum; adeoque *languens ævum* (v. 15) non de senectute, sed vita Phædri, a noxiorum insolentiis pressa (vs. 31) et mœrore confecta, esse intelligendum. Deinde non pauca inveniuntur in hoc Epilogo, quæ probare possint, locutionem, *auxilio locus est*, melius capi de auxilio patroni et judicis insonti ferendo, quam de pecunia, senectutis præsidio. Centies enim, ipso observante Burmanno, *auxilio* dicuntur *esse* patroni, et qui deprecantur pro aliquo, vel etiam ipsi judices. Non lubet autem, h. l. repetere, quæ supra disputavimus

in Vita Phædri de calamitate poetæ, in quam deductus erat odio Sejani, et aliorum potentum calumniis, quos læserat et offenderat fabulis suis; item quæ de tempore, quo librum III fabularum conscripsisse vero simile est, nec non de Eutycho, cui dedicavit, notata sunt, in lectione hujus Epilogi in memoriam revocanda. Sufficiat observare, quæ explicando huic loco inserviunt. Phædrus nempe hocce tempore calumniis inimicorum iterum (1), etsi insons, ut ait vs. 22 accusatus et in jus vocatus fuisse videtur. Epil. III, 22 seq., 30 seq. Judices vero ante Eutychum munus suum injudicata re obiverant (vs. 24) et actio pendebat (2), nescio qua de caussa. Forte Phædrus custodia tenebatur (lib. III, fab. IX, 3 sq.). In locum horum judicum successerat Eutychus (v. 24 sq.), qui conjectura probabili nunc præerat judiciis. Quod etsi vero simile negant esse Burmannus et Desbillonius (3), quum liberti nomen gereret Eutychus; tamen quia liberti isto tempore non raro magno in honore erant; et Eutychus non uno munere publico functus esse videtur (Prol. III, 5, 7; Epil. III, 3, coll. Excurs. I): non sine ratione suspicor, eumdem e numero judicum Phædri fuisse; id quod confirmatur v. 22, maxime v. 26 sq. huj. Epil. quem locum de religione judiciorum et fide jurisjurandi, quo se romani judices adstringebant, interpretandum esse, jam supra in Vita Phædri docui, præeunte Desbillonio. Atque etiam Burmannus ex hoc versu censet colligi posse, agi de judice. Phædrus igitur metuens ne lis protrahatur, et ipse coram diversis judicibus, forte injustis et partium studio abreptis, et magistratibus, qui annui erant, aut qui aliquando vacabant, et deinde iterum fungebantur magistratu, caussam dicere cogatur, in hoc Epilogo petit ab Eutycho, patrono suo et judice, ut auxilio sit reo periclitanti, suamque in eo operam ponat, ut veniam impetret. Jam antea promiserat Eutychus, se redditurum fabularum Opusculo istud præmium, i. e. se Phædro auctori earum, invidiæ calumniæque vi oppresso, non defuturum (vs. 9); at vero nunc impensius rogat poeta, ut stet promissis, adjunctis variis argumentis, quibus ostendit, quam celeri opus sit auxilio (vs. 8... 20). Cui conjecturæ addunt pondus verba (vs. 24 sq.): *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum prius, Dein simili gyro venient*

(1) Tale quid jam factum erat tempore Sejani, qui accusator erat testis et judex Phædri. Vide Vitam Phædri.

(2) *Die Sache ruhete, wurde nicht betrieben.*

(3) In Notis ad lib. IV, fab. XXV, 24 sq. (Ep. III, 24 sq. nostr. Ed.)

aliorum vices, quæ Desbillonius præclare ita explicat : « Tuæ sunt partes in mea caussa judicandi : alii jam antea judices munus suum (annuum videlicet) injudicata re obiverunt; aliique porro quasi in gyrum succedent, nisi reum me absolvi ac dimitti pro tua misericordia diligenter curaveris. » Quæ omnia si rite expendantur, nescio, an assentiendum sit censori erudito (1), qui in hocce Epilogo de calumniis, quibus premebatur Phædrus, non de actione forensi agi, statuit, laudans vs. 32, coll. Prol. III, 39 sq. et Prol. IV, 15.

Vs. 20. *Preces existimo*. In MS. Rem. est *preces exes*; in Pith. *præceps exis*, unde Pithœus fecit *preces existima*, quod multæ habent editiones, ut Rigaltii 2, Nevelet. Faber, Ursin. Schefferi 3, etc. Sed *existima* nescit, quo referat Burmannus, et corruptam esse vocem recte credit; quare sententiæ Schefferi adhæret, qui legit *existimo*, probante Guyeto; ut sit formula confitentis importunitatem tot suarum precum. Secuti Sanadon. et Philipp. E corrupta codicum lectione Gudius *sexcenties* fecit, acuta, ut ait Burmannus, et blandiente conjectura, sed dubia et fallaci; quare is non ausus fuit recipere in contextum, ut fecerunt Gronov. Maittar. Walch. Richter. Leonhard. Hoogstratan. Didot. Offendunt præterea aures junctæ voces *preces sexcenties* syllabis asperis, e tot *s* et e confragosis : *preces sexcenties* denique esset hominis indignantis, non simpliciter rogantis, observante Bentleio, qui hinc, quanquam sine ulla veri specie, exsculpit : *stultum admovere tibi preces est*, *Eutyche*, *Proclivis ultro quum sis misericordiæ*. Cf. Gud. et Burmann. it. V. L. ad vs. 21. Quum in Cod. Pith. legatur *præcepsexis*, Desbillonius credit, inde eruendum esse, *perspexeris*, hoc sensu : ipse perspexeris, me stulte facere, quod preces tibi admoveam, quum sis sponte misericors. Cuninghamus suspicatur, Phædrum scripsisse : *Stultum admovere est tibi preces enixius*. Sed præstat retinere lectionem Schefferianam, receptam a plurimis.

Vs. 24 sq. Cl. Brotier. testatur, in MSS. Pith. et Rem. legi : *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum dein simili gyro venient aliorum prius vices*. Fide Neveleti hi versus in MS. Pith. ita exhibentur : *Tuæ sunt partes fuerunt aliorum dein : Simili gyro venient aliorum prius vices*. Contra Gudius in suo, i. e. Pithœi Codice, memorat inveniri : *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum, dein simili gyro venient aliorum vices*, omisso τῷ *prius*. Quæ scripturæ et interpunctionis diversitas in eodem Codice in hoc opere sæpius

(1) V. Ephemer. Götting. litter. *Zugabe* ann. 1781, Partic. 53.

notata est. Dolendum, viros doctos, qui libros scriptos inspexerunt, non accurate indicasse quæ sint a manu prima, quæ a secunda. Pithœus emendavit: *Tuæ prius sunt partes, aliorum dein: Simili gyro venient aliorum vices.* Ita Neveletus. Alii tentarunt alia. Burmannus ex antiquorum Codicum vestigiis vellet: *Tuæ nunc* (Gudius et Bentleius *Tuæ sunt*) *partes, fuerunt aliorum* (Bentleius *fuerant illorum;* Gudius *fuerunt aliorum*) *prius, Dein simili gyro venient aliorum vices.* (Sic etiam Bentlei. et Gud.) J. F. Gronov. edidit: *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum, dein S. g. v. a. v.* Hoogstratan. et Maittarius Gudio obsecuti, dederunt: *Tuæ sunt partes, fuerunt aliorum prius, Dein s. g. v. a. v.* quam lectionem reliquis anteferendam duxi. Sic fere Brotier. Bipontini editores; Desbillonius, nisi quod hi habeant, *fuerant aliorum prius.* Alii, ut constaret metri ratio, addiderunt, *similique gyro*, ut Burmannus, in cujus Edit. majori legitur: *Tuæ prius sunt partes, aliorum dein; Similique gyro v. a. v.* Cui parent alii. Nec defuerunt, qui hosce versus vel expungerent, vel, ut Philippus, abjicerent tantum versum 25, retento 24. Perperam. *aliorum.* Quia bis *aliorum* occurrit, Bentleius prius mutat in *illorum;* quod repudiat Burmannus; nam *illorum* certos homines, quorum mentio jam facta est, respiceret, quæ hic nulla est; *aliorum* vero est indefinite, quorumcunque, diversorum a prius memoratis. Nec desunt exempla, ubi bis terve *alius* de diversis repetitur, ut Justin. XII, 8. v. Burm.

De sensu vs. 24 sqq. dictum est supra in Notis coll. hoc Exc. init. Alii tamen aliter. Gronov. et Hoogstratan. capiunt de Opusculo fabularum Phædri, quibus accedit Brotier. scribens p. 142. « Tunc partes erant Eutychi, cui Phædrus tertium fabularum librum dicaverat. Prius fuerant aliorum partes, qui prioribus duobus libris erant patrocinati. Deinde venere aliorum vices, Particulonis et Phileti, qui in duobus posterioribus libris celebrantur. » Sed hæc sunt contra mentem poetæ. Rectius suspicatur Bentleius, agi hic de judicibus, probante Burmanno, qui tamen vellet explicuisset Bentleius, quomodo vices illæ judicum *gyro* venirent, et annon e versibus memoratis colligi possit, sæpius fuisse accusatum Phædrum, vel certe metuisse, ne coram diversis judicibus et magistratibus caussam dicere cogeretur. Certe hic ei aliquid latere videtur. Ipse vero censet, nec Eutychum, nec Particulonem judiciis præfuisse, quia libertorum nomina gerant: Virum aliquem hic intelligi, qui annuum et insigne munus Romæ obierit, unde quasi in orbem ad alios quotannis devolvebatur; nomini vero ejus pe-

perisse, ne in invidiam adduceret supplex Phædrus, qui fabulis tot Romanorum principes offenderat. Cum his comparabis conjecturam nostram, initio Excursus XII propositam.

EXCURSUS XIII.

AD PROLOGUM LIBRI IV.

Vs. 4. *Talis est tituli appetens.* J. F. Gronovius et Ursinus mallent *tituli avidus*, i. e. ejusdem laudis, nempe e fabulis scribendis, cupidus. Quæ lectio non displicet Ouverringio et Brotierio. Cf. Notas nostras ad vocem *tituli*. Burmann. æque facile atque *avidus est* legi posse putat, *cupidus est;* et majori specie. Meursius fecit *tituli diligens*, ut per *titulum* intelligat titulum poetæ. Sed observat Burmannus, suppetere quidem exempla, quibus *diligens artis*, et similium dicatur, quæ quotidie quis diligenter exercet, ut *diligens antiquitatis* apud Sen. N. Q. VI, 12, sed quomodo quis possit titulum diligenter exercere, aut versare, non videt; nisi forte *tituli diligens* debeat sumi pro *diligens titulum*, ut *præmetuens doli* lib. I, fab. XVI et similia. *Studii diligens*, quod Gudius per longas ambages circumducta conjectura et contra Codicis auctoritatem reponit, Burmanno languidius et minus elegans videtur. Neque credit, si *studii* scripsisset Phædrus, facile librario in mentem venisse, *tituli* supponere, aut glossatori, ita explicare. Strenue tamen lectionem Gudii tuentur ill. de Schirach. et Leonhardus, quam Bipontini et cl. *Jacobs* receperunt in textum. Walchius legit: *Nam si quis talis etiam esset styli diligens*, vocem *tituli*, quæ est in MSS. rejiciens. quam conjecturam, ut violentam et metro repugnantem, rejicit Heumannus in N. B. P. 27, p. 611. Johnsonius; *Nam si quis talis etiam studioli est amans*, sed non docuit, unde hanc vocem, Latio incognitam, depromserit. Bentleius: *Nam si quis talis etiam tituli est æmulus;* Barth. Adv. XXX, 22, et Ablegm. Crit. lib. II, c. 23: *Nam si quis talis etiam est tituli honor;* Heinsius: *Nam si quis talis est etiam tituli locus.* Sed de variis hisce conjecturis egregie Burmannus: « quæ omnes possent defendi, sed quarum nulla a Phædro profectam esse vocem, quam adjiciunt viri docti, confirmare pro certo potest. »

Vs. 5. Hæsi diu in hoc loco: nam responderi poterit, si tu editis quibusdam fabulis, Phædre, cessas dehinc a scribendo,

facile divinare poterit alius, quid tu omiseris, vacuam enim tradis provinciam sequentibus, ex qua possunt arripere, quod placet. Sed puto hoc Phædrum velle, se plurimas jam fabulas, et ut credo, maximam partem in hoc composuisse, ut sui temporis homines, sub bestiarum personis, describeret intelligentibus: non tamen exhausisse materiem, cujus magnam copiam dabat malignitas et diritas temporum: et hinc, si alius vellet relictas a se partes suscipere, ille quidem Æsopeas quasdam fabulas, sed quæ non certos homines et eorum mores exprimerent, sed in genere tantum vitia quædam hominum notarent, ut moris erat in nova comœdia, daret: sed sub quibus non lateret ille aculeus; quia forte non idem sentiret de sæculo suo, aut de romanæ reipublicæ administratione, et potentibus in ea viris; ideoque non possit ille divinare, an hoc vel illud vitium, in hoc vel illo homine, omiserit Phædrus, qui nec ipsas jam editas Phædri fabulas intelliget: et hinc forte vel idem famæ traderet, omissum credens, vel non eo colore scribendi, nec ea animi affectione, qua usus erat Phædrus, fabulas proderet. *Burmann.*

Vs. 7. *Animi cogitatio.* Heinsius legi vult *animo;* sed Bentleius hunc et sequentem versum ita jubet constitui: *Sua cuique quum sit animi conscientia Dolorque proprius.* « Phædrus enim, *inquit,* rationem reddit, cur alius quivis, qui post eum fabulas scribere velit, non in easdem incidet, quas ipse in animo habebat; quia auctor sua *animi conscientia, proprio dolore* motus, ad fabulas scribendas accessit Prol. III, 36, 44, 47. Quum igitur sua cuique mens sit, suus cuique dolor, sua calamitatis sors; duo homines nunquam easdem fabulas scribendas sibi deligent. *Animi conscientiam* præter alios multos Noster habet Prol. III, 47. » Cui quidem emendationi, ex mente Burmanni, magna species adderetur, si ita capiamus, ut cepit idem vir doctus. Vid. hunc Excurs. ad vs. 5 quia injuria, qua Phædrus se affectum sæpe indicat, non ita penetrat animum alieni hominis, ut ille in fabellas affectus illos transferre possit: aliter animatus scriberet Phædrus, eumdem hominem sub larva fabulæ traducturus, aliter otiosus spectator, sed nihil passus. Sed *animi cogitatio* tamen retineri, hoc etiam sensu, posse censet vir doctus, quum idem fere possit exprimere, quod Bentleii *conscientia,* quod exemplis firmare studet. Mihi quidem durum videtur τὸ *cogitatio* mutare in *conscientia,* et quum lectio vulgata apta sit ad sensum, emendatio Bentleii non est admittenda.

Vs. 14. *Nunc vacive perleges.* Teste Brotierio in MSS. Pith. et

Rem. legitur: *aum variæ* vel *varie perleges*, turbato metro: pro quo jam olim Pithœus ex ingenio edidit, *dum vacive perleges*. Vid. Gud. Pithœum deinde virorum doctorum non pauci secuti sunt. Τὸ *varie* enim ex compendio, vel mala scriptura natum esse videtur. Vid. Burm. Etsi enim Gudius et cl. Schützius crit. in Ph. Obs. p. 9, *varie perlegere* tueri student; atque etiam Rigaltiana I, Neveletana, Hanoviensis 1603, nec non Editt. Fabri et Hoogstrat. exhibent *varie;* recte tamen Burmannus, *varie perlegere* neque latine dici, neque sensum aptum habere, statuit. Certe fatendum, sensum, quo capiunt viri docti τὸ *varie*, nimis esse quæsitum (1). Gudius autem post *dum*, quod explicat *dummodo*, jubet rescribi *tu*, idque metri caussa, quod hic ἐμφατικῶς positum opponatur maligno obtrectatori. Sic, præter alios, legunt Danet. Hoogstratan. Didot. in Edit. stereotypa, qui *dum tu varie perleges* ediderunt. Contra alii *dum* retineri posse negant, quum nexum luxet, vel amoveat hinc; hinc varie mutant. Ursin. mallet, *nunc vacive*, cui ego parui; cl. *Tzschucke*, post Guyetum, Lallemant. alios, *tu vacive;* Bipontini satis audacter *tu duntaxat;* Bentleius, *quum vacarit perleges*, cui lectioni favet Prol. III, 2. Secutus ill. de Schirach. Clav. v. *vacive;* Desbillonius etiam excogitaverat, *dum tu rite*, quod non multum a vetere scriptura differre ait. Alii quibus τὸ *vacive* insuetum et inauditum videtur, tentavere alia. Cuninghamus conjicit, *dum feriæ erunt, perleges*. Præiverat Richterus, legens in specimine crit. p. 67: *Parvum, dum feriæ, libellum perleges*, vel, *Quarum, dum feriæ, l.* at observat Burmannus: « si ita licet conjicere, nulla nos unquam morabitur difficultas. » Postea Richterus edidit, *dum vacive perleges*. J. F. Gronov. et Hoogstrat. in Edit. ann. 1711, mallent *vacivus. aures vacivas* dixit Plaut. Prol. Casin. Harius *dum tu valide perleges*, quod quo sensu et quam eleganter dicatur, ignorat Burmannus, nisi pro *valde* capiamus, ut sæpe alibi; sed nec sic placet; Cl. Schützius l. c. *Quartum libellum dum varie perlegis*, hoc sensu: quoniam placent tibi fabulæ, plures effero, dum tu priores lustras animo; J. Gronov. *Quartum libellum ductum varie perleges*, sed quærit Burmannus: « an quartus libellus magis varie ductus est reliquis? aut, an aures capere possunt tres voces, in litteram mugientem insuavi sono exeuntes? præterea, an ut *ducere* varias materias, *ceram*,

(1) Ita explicat Gudius: Quartum libellum dummodo tu, ut flosculos apicula, late et varie perlegens, nunc his, nunc illis ex floribus, omnia libans, sic verba mea tuas in chartas transferes.

latum, immo *carmen*, obvium est apud scriptores veteres, ita *ducere libellum* occurrit alibi. » Cl. Brotier. hunc locum ita constituit: *Tu dum Variæ perleges*, miraturque neminem deprehendisse veram lectionem, latitantem in MS. Pith. in quo est, *dum variæ perleges*. « Hic agitur, inquit, de Particulonis villa, quæ erat Variæ, nunc *Vicovaro*, in ripa dextra Anienis, nunc *Teverone*, agroque Tiburtino, *la Campagne de Tivoli*, via Valeria. Proxima fuit Horatii villa, qui et Variam memorat lib. I, Ep. XIV, 1 sqq. Gratum erit viris eruditis locum hunc Phædri tamdiu deploratum, tam facile, tam certe fuisse sanatum. » Quæ emendatio, avide recepta a Desbillonio, etsi non penitus repudianda videtur. vid. Ephem. Götting. litter. ann. 1784, Partic. 6, 7, ego tamen nondum possum induci ut recipiam.

Totus hic locus a vs. 10... 16 quomodo ab insignioribus criticis constitutus sit, nunc placet subjungere. Burmannus:

Quare Particulo, quoniam caperis fabulis,
(Quas Æsopeas, non Æsopi nomino,
Qui paucas ostendit, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis)
Harum libellum dein vacive perlege.

Bentleius:

Quare Particulo, quoniam caperis fabulis,
(Quas Æsopeas, non Æsopi, nomino:
Quia paucas ille ostendit, ego plures fero;
Usus vetusto genere, sed rebus novis)
Quintum libellum, quum vacarit, perleges.

Brotierius:

Quare P. q. c. f.,
Quas Æsopeas, non Æ. n.
Quasi paucas ostenderit, ego plures dissero,
Usus vetusto genere, sed rebus novis.
Quartum libellum tu dum Variæ perleges,
Hunc, etc.

Desbillonius:

Quare P. q. c. f.
Quas Æ. n. Æ. n.
(Nam is paucas ostendit, e. p.
U. v. g. s. r. n.)
Quintum libellum dum tu Variæ perleges,
Hunc, etc.

Vs. 18. *Vestras in chartas verba transfertis mea.* Hæc omnes interpretes prætericrunt, et certe quod ad verba attinet clarissima sunt. Sed quia magnam lucem præbent præcedentibus,

accuratius excutienda sunt. Gallicus interpres cepit, ac si Particulo ipsa Phædri verba sæpe in sua scripta transtulerit, *de vous servir de quelques unes de mes paroles dans vos écrits*; sed tam doctum fuisse Particulonem et ejus similes quis probet? Forte aliquis crederet, ipsos fabulas Phædri sibi ad usum descripsisse in chartas, aut membranas, ut quotidie legere possent. Sed quis credat, Particulonem, aut similes ejus, libellos Phædri transcripsisse sua manu? quum, si editi forent, librariorum opera possent eos consequi (levia sane hæc et nullius momenti putanda. *Schw.*). Quare hanc præfationem non, ut Bentleius, licet primo loco positam, ultimam tamen scriptam esse, ut fere hodie absolutis libris solemus, fingere nobis debemus. Sed credo Phædrum singulas, ut ipsi nascebantur, fabulas recitasse inter amicos, super cœnam, in circulis, aut aliis in conventibus, quas illi, quia breves erant, et tangebant ejus temporis mores et homines, in codicillos suos et pugillares libellos transcribebant: et hinc jam ratio emendationis meæ apparet, cur v. 14 *dein*, vel *deinde* scripserim; nimirum tum vacive perleges, quum omnes illæ fabellæ in unum libellum fuerint conjectæ. Nunc interim sibi gratulatur, quod ex recitantis ore exciperent quasdam, et judicarent dignas, quæ servarentur, et deinde in librum colligerentur, ad posterorum etiam usum. Vide et infra Epil. IV, 1, in poetæ verbis ad Particulonem, ubi verbo loqui utitur, ut et mox: *Hoc ne locutus sine mercede existimer. Burmannus*, qui ad h. l. erudite docet, codem fato nata esse multa Martialis Epigrammata. Sed vide Notas ad h. v.

Vs. 20. In Codd. MSS. Pith. et Rem. it. in nonnullis Editt. ut Rigaltii 2, legitur, *in litterarum plausum ire desidero*. Quod quia Scioppio obscurum videbatur, et quia huic omnino loco maculam inesse putabat, legebat, *inlitteratum plausum cur*, vel *non desidero*, ut dicat Phædrus: tu modo et tui similes viri docti meas fabulas laudetis; ab illiteratorum hominum cavea plaudi mihi, nihil moror; seu indoctorum hominum plausus nihili facio. Hæc lectio suffragia tulit Fabri (qui vulgatam metro repugnare recte putabat, etsi eadem illa in ejus editione legatur), Rigaltii, Schefferi, Heinsii (qui tamen mallet *nec desiderem*), Freinshemii, leviter mutantis in hanc formam, *Inlitteratum plausum nec desidero*, cui accedunt Bipontini; Desbillonii, qui edidit *cur desidero*. Id enim censet propius accedere ad veterem scripturam, et sic vividiorem orationem effici. Gudio vulgata sana et pulchra videntur, nisi quod legendum putet, *in litterarum ire plausum desidero*, quam quidem lectionem

exemplis firmare studet, quorum vim probandi infringere allaborat Burmannus, statuens, Gudii lectionem nec versui, nec sensui satisfacere: cogi enim virum doctum, *ire* ultima producta propter litteras *pl* sequentes pronuntiare: deinde sensum, si non diversum, certe admodum ambiguum exire: nam *ire in plausum* esse idem quod plaudere, vel plausum incipere; sic ergo Phædrum dicere, se sibi nolle plaudere. Etiam Desbillonius credit, *ire in plausum* nil aliud significare posse, ac *plaudere*. Sed cl. Schützius inter alia multa affert locum Senecæ de Benef. I, 12: « munera non tam pretiosa, quam rara et exquisita sint, quæ etiam apud divitem sui locum faciant: sicut gregalia quoque poma, etiam post paucos dies itura in fastidium, delectant, si provenere maturius: » ex quo loco probat vir doctus, *ire in fastidium*, idem esse, atque fastidio haberi: passivam vim eam habere dictionem, ita ut simili modo *in plausum ire* explicari possit per *laudari*, vel *plausu excipi*. Atque etiam Quintilianum I. O. lib. II, c. 10, uti phrasi *in corpus ire*, quod idem esse cum Phædri *corpus facere*, lib. III, fab. VII, i. e. corpus consequi; posse igitur *in plausum ire* usurpari, ut plausum consequi, quanquam ad insolentes dictiones referri debeat. Etsi vero vir doctus cum Gudio vulgatam lectionem tuetur, tamen hujus conjecturam de convertendo verborum positu non modo necessariam, sed ne probabilem quidem judicat. Non enim, ut credat potest adduci Phædrum aut tam diligentem in versibus fundendis fuisse, aut illam producendi rationem, ob sequentem in altero vocabulo mutam cum liquida, perpetuo valere. Itaque in Phædro reperiri loca contendit, in quibus non quamlibet syllabam ad Grammaticorum regulas examinare vult, ut lib. III, fab. II, 4. Sed siquid mutandum, potius mallet legere, *in litterarum plausum ire ego desidero*. Ego habeo persuasum, Phædrum scripsisse, *in litterarum ire plausum desidero*, ut conjecerat Gudius. Loca enim, a clar. Schützio producta, docent, *ire in plausum* significare posse, plausu excipi, vel etiam plausum consequi. Deinde secunda syllaba in *ire*, ob litteras *pl* sequentes recte producitur, quod factum a poetis sæpissime, etsi non semper. Nihilo vero secius in emendatione Scioppii et Freinshemii acquiesco, quum plurimorum criticorum suffragiis comprobata sit. Receperunt tamen Gudii emendationem Schefferus, Maittar. Hoogstratan. in Edit. ann. 1701, Didot. Brotierius, qui hunc se locum e Codd. MSS. *restituisse* gloriatur. Jam olim etiam Rittershusius et Meursius Codicum lectionem tuebantur, hoc sensu: approbationem

litteratorum hominum promereri cupio. Rigaltio, legenti *illiteratum, ire desidero* est, *abire, facessere, valere jubeo*, quæ interpretatio parum se probat Freinshemio, cujus et Leonhardi Notæ inspiciendæ. Buchnero quartum pedem in vulgata trochæum esse arguenti placet, *in litterarum plausum ire desidero*, vel *exdesidero*, quæ conjecturæ admodum duræ parum placent Freinshemio, legenti, ut supra dictum est, *in litteratum plausum nec desidero;* quam lectionem Codicibus, metro et sensui accommodatam esse putat cl. *Tzschucke*.

EXCURSUS XIV.

AD LIBRI IV FABULAM I.

Vs. 4. *Galli*. Cybebes, seu Matris Deûm sacerdotes, variis nominibus appellantur, Curetes, Corybantes Μητραγύρται, seu Μηναγύρται habet Æsopus (Vid. fab. 242), et h. l. *Galli*, a Gallo, Galatiæ flumine (cujus hausta aqua vertebantur in furorem, atque ad tibiæ cantum testa se castrabant, Ovid. Fast. IV, 361 sqq.; Lucan. I, 566, cf. *Nat. Com.* Mythol. p. 968), ita nominati, teste Plinio, H. N. lib. V, c. 32: *Flumina sunt in ea præter jam dicta, Sangarium et* Gallus, *a quo nomen traxere Matris Deûm sacerdotes*. Exsectis testiculis Matri Deûm servire solebant, quod confirmat *Alexander ab Alexandro*, G. D. lib. IV, c. 17, p. m. 1078, Edit. Tiraquelli: *Constat autem Sacerdotes matris Deûm samia testa sibi virilia amputare*. Cum his plane conveniunt, quæ narrat Plinius, H. N. lib. XXXV, c. 12: *Samia testa matris Deûm sacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant*. Inde *semiviri*, *spadones* ac *semimares* vocati. Minuc. Fel. Octav. p. 74 (p. 23, *Ouzel*); Prudentius Peristeph. X, 199: *Per multa Matri sacra plorandus spado*. Ovid. Fast. IV: *Ibunt Semimares*. Ostendit caussam hujus evirationis Lactantius I, c. 17: « Deûm mater et amavit formosum adolescentem, et eumdem cum pellice deprehensum exsectis virilibus semivirum reddidit, et ideo nunc sacra ejus a *Gallis sacerdotibus* celebrantur. » Vid. Rittershus. Comment. in Oppiani Cyn. III, p. 111. *Hartm.* De Cybeles sacris et Gallis multa congessere Rosinus in Ant. Rom. lib. II, c. 4; Salmas. ad Tertull. de pallio p. 202; Gudius in Not. ad h. l. inprimis Elmenhorst. in Comment. ad Minuc. Fel. p. 48 sq.; Ouzelius denique in Animadvers. ad Minuc. Fel. p. 97 sq.

EXCURSUS XV.

AD LIBRI IV FABULAM I.

Vs. 12 sq. MSS. Pith. Rem. habent: *Joculare tibi videtur, et sane leve.* Vid. Brotier. Ita Editt. Rittershusii et Nevelcti; sic etiam Ursinus, nisi quod post *leve* signum interrogandi ponat. Walchius interpungit: *Joculare tibi videtur et sane leve, Dum, nihil habemus majus, calamo ludimus;* Sed Claudius Civilis, seu Withofius in Misc. Obs. Nov. T. I, p. 126, conjicit: *joculare, uti videtur, et sane leve.* Putat enim, *joculare et leve* manifesto cohæsisse; at Iocum, quum nimis abruptum sit initium, satis adhuc residuam difficultatem commonstrare. Nam requireretur in hac lectione paullo ante vocabulum δεικτικὸν, quod ad epitheton *joculare* respiceret. Cui incommodo Scheffeus succurrere voluit, conjiciens: *Joculare hoc,* vel *jocular' oc tibi videtur.* Secuti non pauci, etiam Bentleius. Sed æque durum videtur Burmanno, *hoc* dicere, ubi nihil vel præcedit, vel postea additur. Si *genus* scribendi, vel simile quid adesset, foret tolerabile, sed *hoc* omisso τῷ *genus* ei non placet, et intelligere, durior et insolentior esset ellipsis. Hinc ex Heinsii et Schefferi emendationibus hanc conflaverat: *Joculares tibi videmur, et sane levi, Dum nihil habemus majus, calamo ludimus.* Sed quia Bentlei. *joculare* tantum de rebus, non personis, dici contendebat(1), Heinsii vestigia premens legebat: *Joculares tibi videntur (et sane levi, D. n. h. m. c. l.). Sed diligenter intuere has nenias;* ut *joculares neniæ* dicantur, ut *viles neniæ* Prolog. lib. III, 10. Clar. *Tzschucke* levi mutatione legi posse existimat, *joculari videmur.* Varia quoque conjiciunt Cuninghamus et Tollius, de quibus v. P. III, Phædri p. 138, 171. Quibus conjecturis omnibus non opus est, si hi versus ponuntur post fabulam de Gallis, et τὸ *joculare* ad eamdem referatur. Vid. quæ notata sunt sub initium dictæ fabulæ. Meursius mutavit versuum ordinem sic: *Dum nihil, etc. Joculare, etc. Sed, etc.* At ill. de Schirach. nil censet mutandum in lectione Codd. MSS. (2) *Joculare* enim absolute positum subindicare, quod facile intelligi possit, quum brevi parenthesi interjecta addat, *has nenias.*

Vs. 19. Rittershus. Rigalt. Brotier. h. l. explicant ex Plinii

(1) Ita etiam statuit Withofius l. c. laudans Sidon. Apoll. lib. II, Epil. 9, fin.; Horat. I, Sat. 1, 23.

(2) Clav. Poet. P. I, v. *jocularis.*

dicto lib. II, Ep. 20: *assem para et accipe auream fabulam.* Huc inclinat etiam Praschius. Hos nodum in scirpo quærere, contendit ill. de Schirach. (1) Schefferus, Gronov. Harius interpretantur, frustra, i. e. sine gratia (*Dank*); de quo plura dabunt Not. Schefferi; Burmannus sine utilitate, fructu, præmio, secutus ducem Broukhus. ad Prop. IV, El. VII, 33, ubi *nulla mercede* est, unde nihil utilitatis ad te rediturum erat. Laudat etiam præter alia, Plin. I, Ep. 7, *ut videar mihi hac sola mercede posse corrumpi.* Faber Phædrum dicere ait, hoc præmii sese lectori suo daturum, ut fabellam de mustela et muribus sit narraturus. Schulzio vero, cui assentit Langius, quid de h. l. videatur, ejusdem indicabo verbis: *damit ich es nicht so trocken sage. Die Fabel ist gleichsam* der Köder, *die* merces, *womit der Dichter den Leser anlockt, um eine gewisse Moral zu geniessen. Ohne das Mährchen würde der moralische Satz zu trocken seyn, auf der Oberfläche der Seele weggleiten. Aber nun giebt der Moralist eine Erzählung in Kauf, und der Leser liest. So will Phädrus auch die vorhergehende Reflexion nicht* sine mercede, *nicht ohne belohnende, oder anlockende, Einkleidung übersehen lassen.* Non displicent hæc, et ni fallor tale quid olim in mente habuit Faber. Nondum tamen, ut sequar, possum adduci. Rob. *Prévost*, Gallicus Phædri interpres et editor, censet, Phædrum alludere ad locutionem proverbialem, qua usus sit Plaut. Captiv. III, 1, 12: *quibus sunt verba sine penu et pecunia;* quod Ter. Adelph. II, 1, 10, expresserit, *verbis solvere non re.* Hinc *loqui sine mercede* ei idem est, quod *parler sans avoir de quoi payer ou sans qu'il en coûte, c'est donner des paroles sans pouvoir en montrer aucun effet.* Sic fere Lallemant. quæ doctioribus enucleanda relinquo.

Vs. 30. *Sic valeas, ut farina es.* Varie hunc locum interpretari conati sunt interpretes; sed præter ceteros placet Cl. Lindnerus, cujus eruditam observationem nunc dabimus (2). « Hic Phædri locus, *inquit*, si sensum spectes, est facilis; in vertendo tamen, si quis periculum faciat, haud parum habet difficultatis. Circumlocutiones verborum plures invenias, ex quibus vero translationem probabilem vix eruas. Gronovius vertit: facis te mihi farinam; at ego deos oro, ut non alia conditione tibi bene sit, quam si es, quod te esse præfers (3). Burmannus: ita pereas.

(1) Loco supra citato pag. 222.

(2) Vid. Ej. Tentam. Crit. Phil. P. II, p. 3 sq. *Schw.*

(3) Memorat hic Gronovius locum Sueton. Aug. c. 69, ubi in Antonii Epist. ad Augustum hæc

Quia enim re vera non erat farina, ideo imprecatur, ut eodem modo valeret, quo farina esset, i. e. non valeret, sed periret (1). Eman. Sincerus: « Weil du uns Menschen so heimlich nachstellest, unter dem Schein, als wenn du wahres Mehl wärest, so wünsche ich dir, dass es dir wie dem Mehl ergehen möge, welches man zum Gebrauch der Menschen anwendet, nehmlich, dass dich der Hausvater fangen, umbringen, und aus deinem schönen weissen Balg, zu seinem Unterhalt ein Stück Geld lösen möge. » Ego verto: Apage te! tu non es farina, quæ jaces. *Geh nur, du magst mir wohl das rechte Mehl seyn*, vel: *Ich will wetten, dass das kein Mehl ist, was da lieget* (2). Cardo rei vertitur in usu verbi *valere*, cujus prima hæc vis est, ut, quem *valere* jubemus, ei *optemus, ut patiatur, quod est meritus.* Velut apud Plautum Capt. III, v, 87: *Tu, Aristophantes, de me ut meruisti, ita vale;* h. e. opto, ut tibi eveniat, quod de me meruisti. Gruterus Inscript. p. 710, 10: *Quisquis eum læsit, sic cum suis valeat*, h. e. lædenti eum eveniat, ut et ipse lædatur. Quæ loca ad Phædrum nihil pertinent. Tum *valeas* idem esse aiunt, quod *pereas*. Quam vero notionem verbum, neque in Phædri loco, neque ullo alio habet. Quæ enim afferri loca solent, illud non probant, v. c. apud Terentium, Andr. IV, II, 13: *valeant, qui inter nos discidium volunt*, h. e. abeant, nihil nobis negotii sit cum illis. Plaut. Most. II, 1, 27, D. *vigila, pater advenit peregre Philolachæ.* C. *Valeat pater*, h. e. quid mihi negotii est cum patre. Jam isthæc notio satis quidem consentanea videtur Phædri loco; at huic simul inest *ironia hostilis*, cujus hæc vis est, *ut contrarium ejus, quod dicitur, intelligatur*, ex quo efficitur, *ut sequens affirmatio negative sit redden-*

leguntur: « Ita valeas, uti tu hanc epistolam quum leges, non inieris Tertullam: » quem cl. Lindnerus ita interpretatur: quovis pignore certem, te, hanc epistolam quum leges, iniisse Tertullam, neque adeo esse, cur mihi succenseas, idem facienti. *Schw.*

(1) Laudat Burmannus Ter. Andr. IV, II, 13, et Gruteri Inscr. p. 710, 10. Sed vide mox. Non prætereunda est h. l. conjectura Heinsii in Burm. Syll. Epp. T. V, p. 8, coll. T. III, l. c. p. 473: « Sic valeas, ut farina es, quæ necas, » vel *neces*, hoc sensu: Sic valeas, ut per te valent illi, quos occidisti sub farinæ specie, ut sit sarcasmus cum imprecatione conjunctus. Aliam conjecturam Heinsius profert in Ep. 280, ad Græv. in T. IV, Syll. Epp. Burm. p. 363. *Schw.*

(2) Walchius hæc vertit: *Adieu, ich bedanke mich für deinen Zuspruch.* Cl. *Jördens: Gehabe dich wohl, so wohl, als du wahrhaftiges Mehl bist.* Versionem cl. Saileri supra laudavi in Notis.

da, negatio affirmative, v. c. apud Phædrum : *sic valeas, ut farina es*, h. e. nihil mihi negotii tecum esse volo, tu *non es farina.* » Cf. pag. 318, Not. 3 et supra Not. ad h. l.

EXCURSUS XVI.

AD LIBRI IV FABULAM V.

Vs. 20. *Advocavit.* Verbum *advocare* duplici usurpabant notione, (1) quum quisquis jureconsultum de jure consuleret, vel eum in consilium adhiberet rei familiaris, et in contrahendis rebus, in manumittendis servis, in testamentis scribendis, etc. opera ejusdem uteretur; vel si quis denique, sicubi in foro litigandum judicioque experiundum, alterius vocem manumque, sibi caussæque suæ commodandam, suffragationem, præsentiamque requireret : is *advocare* alterum, alter vero isti *adesse* dicebatur. Est hæc antiquissima et probatissima significatio apud Plaut. Mercat. IV, III, 35; Plin. IV, Ep. 17; Quintil. I. O. lib. XI, c. 1 (p. m. 794, Edit. Leid. ann. 1655) alios. *Advocare* igitur in Phædri loco est *consulere, in consilium adhibere.* Posset quidem etiam (2) sumi pro *admovere, adhibere;* hæc enim significatio huic loco satis congruens est; sed ista interpretatione tollitur insignis aliqua festivitas scriptoris facetissimi, quæ versatur in verborum solemnium acuta translatione. Wineken. in Prol. ad h. l. p. 13.

Jure neglecto. Jus, quod a matre neglectum fuisse in hereditatis divisione, Phædrus narrat, aut de testamento ipso, aut de testamenti interpretatione intelligendum. Utrum debet intelligi? non ipsum testamentum, quippe illud mater non videtur plane neglexisse. Illi enim ejus parti, quæ plana erat ac certa : *totam ut fortunam tribus æqualiter distribuat*, isti igitur parti omnino satisfecit, quantum potuit, vs. 21... 26. Hisce recte positis consequens est, interpretationem testamenti esse intelligendam. Sed qualis est illa testamenti interpretatio, de qua *juris* vocabulum accipiendum? Duplex tantum potest esse ultimarum voluntatum interpretatio, altera, quum heres ipse sensum testamenti colligit; altera, quum jureconsulti sententiam ejus expediunt. Jam vero ex ipsa narratione haud ægre intelligitur, matrem heredem testamentum quodammodo interpretatam, et præceptis quidem juris utique accommodate. Illi enim testamenti parti, quæ minime erat obscura, *totam ut fortunam tri-*

bus æqualiter distribuat obsecuta omnino est; alteram autem, quæ erat obscura et ambigua vs. 9... 12 hanc scilicet alteram testamenti partem pro non scripta habuit, plane ut jubent leges et jurisconsulti. Sic enim Alfenus Varus: « quæ in testamento scripta essent, neque intelligerentur, ea perinde sunt ac si scripta non essent, reliqua autem per se ipsa valent » (L. 2, D. de his quæ pro non scriptis habentur). Relinquitur itaque, quod reliquis etiam hujus fabulæ verbis cohærens magis conjunctumque est, *jus* a matre *neglectum*, de *interpretatione testamenti a Jureconsultis facienda* esse intelligendum. Si quis autem jus illud neglectum de stricto testamenti jure dictum velit, is aut proxime, atque nos, aut etiam æque interpretabitur hoc vocabulum. Wineken. l. c. p. 8 sq.

Jus etiam de interpretatione testamentorum dici, a jureconsultis facta, declarandum est. Jureconsulti quemadmodum condendis scribendisque testamenti tabulis, sic interpretandis quoque fuerunt adhibiti. Cujus testamentorum interpretationis, a jureconsultis factæ, multa exempla habentur in antiquis scriptoribus, veluti in hac ipsa fabula: *mater sedula jurisperitos consulit;* apud Plin. lib. IV, Ep. 10. Sed longe etiam plura et illustriora in juris libris; §. 1, Inst. de Codicillis; lib. 33, 34, 35, 36, D. de usu et usufructu, etc. per legatum, vel fideicommissum datis. Plura exempla collegit Brisson. de formulis, lib. III, c. 88. Hæc autem jureconsultorum responsa, hæc eorum decreta et interpretationes, præsertim si ab oratoribus non everterentur, quod tamen sæpius factum Cic. dicit pro Mur. c. XIII, n°. 29, sique præterea usu fori et aliorum quoque jureconsultorum consensu convaluissent, tantæ erant auctoritatis, ut non solum valerent, teste Seneca, Ep. 94, etiamsi ratio non redderetur, sed *legum* etiam *jurisque* et potestatem acciperent, et ipsum nomen (1). Quid enim aliud sunt receptæ sententiæ, receptus *mos*, receptum *jus*, quæ nomina in legum libris admodum crebra sunt et frequentia, nisi ista jureconsultorum responsa et decreta, quæ sæpe etiam *jus* non scriptum, jus quod sine scripto venit, dicuntur. Quum *jus* dicimus interpretationem testamenti, a Jureconsultis factam faciendamve, nihil omnino dicimus, quod abhorreat a consuetudine sermonis Rom. Præterea credibile admodum est, Phædrum, proprietatis vocabulorum studiosum, quum iis utatur lubens dictionibus, quibus utebantur tunc in re eadem aut simili jurecon-

(1) V. Pompon. lib. II, §. 5, 6, 7, 8, 12. D. de origine juris.

sulti, hoc quoque vocabulum eadem significatione usurpasse. Wineken. l. c. p. 10 sq.

Plurimi Interpretes vocem *fides* in loco Phædri capiunt pro *æquo et bono*. Burmannus : « mater, *inquit*, advocat fidem, i. e. æquum bonum, ut contra jus strictum sibi adsit, et interpretatione ex æquo testamentum adjuvet : non ergo usa amplius opera jureconsultorum, qui ipsi jus suggererent, sed ipsa ex fide, i. e. æquo bono divisit hereditatem, jure neglecto. Illustrat hoc egregie Gronov. ad Senec. I, de Clement. 9. » Ita fere Scheffer. Leonh. Heusinger. Desbillonius, alii. Sed Schefferus, Walch. Leonh. verba *jure neglecto* interpretantur de jurisperitis, quasi poeta diceret, non amplius mulierem curasse ipsos, nec exspectasse diutius, si forte invenirent aliquid, sed quod posset, id bona fide fecisse : ut sit *jus* contrarium præcedentis *fidei*, hic positum, ut Prol. III, *servitus* et alia similia passim apud Phædrum; etsi simul dicat Schefferus, etiam per *jus* intelligi posse, quicquid stricte ex testamenti formula cuique deberetur, quemadmodum cepit Gallicus interpres. Etsi vero Phædrus abstractum pro concreto non raro usurpat; illud tamen nondum valet ad probandum, *jus* etiam pro jureconsultis et ab aliis, et a Phædro præsertim, eadem dictionis forma dici.

EXCURSUS XVII.

AD LIBRI IV FABULAM XIII.

Post vs. 9, reliqua hujus fabulæ desunt, cum initio sequentis; sed conjiciunt Rittershusius atque Schefferus, nec sine specie, spurcum fabulæ sequentis initium pium aliquem monachum, qui istam describeret, lectoremve commovisse, ut totam paginam hic exscinderet. Ita spurca illa una cum fine hujus fabulæ periisse, ita tamen, ut e fabula obscena velut cauda remaneret. Legitur vero fabula integra apud Romulum Divion. (1) et Ulmensem, quem male appellant Rimicium, pariter atque Romulum Nilantii, ubi v. fab. XXXVII. Habet etiam Anonymus Nilantii (2). Ex quibus Burmannus tentavit fabulam

(1) Confer libri III, fabula XX.

(2) V. fab. XLIX quam h. l. adjungo. Quum sibi feræ regem fortissimum Leonem fecissent, ille voluit... re regum bonam famam consequi. Factis renuntians prioribus, mutat consuetudinem. Pecus nullum lædere, sanguinem non sumere, sanctam et incorruptam fidem servare juravit. Ex hac re post-

reducere in metrum Phædri, quamvis non semper ipsos Phædri versus assecutum se credat:

Post quæ labare ut cœpit pœnitentia,
Naturam quum mutare non posset suam:
Seducit aliquas in secretum, ut falleret.
Et an fœteret os sibi quum quæreret,
Quæ dixerant putere, et quæ negaverant (1),
Laniabat omnes, et satur fit carnibus (vel, et *satiatur sanguine*).
Quum multis faceret hoc, et simium vocat
Ad se, rogatque an os haberet putidum?
Hic cinnamomo olere dixit suavius
Et ture, flagrant quo Deorum altaria.
Erubuit laudes, nec nocere sustinet
Rex: sed, pudore salvo ut læderet, dolos
Quæsivit, et languorem simulans advocat
Medicos, tentatis qui venarum pulsibus,
Negant se posse morbum deprehendere.
Sed suadent, natum ex consueto fastidium
Cibo, jam suaviore tolleret dape.
Hic ille: nullam sic carnem desidero,
Ac simii, non ante gustatam mihi;
Datam sed fallere prohibet pudor fidem.
Medici, quodcumque facere, Rex, libet, tibi
Licet, respondent, ceteris ut regibus;
Et pro dolore, fas est nos mori tuo,
Non vita tantum. Adducitur mox simius,
Qui quanta pœna, didicit, ad regem loqui,
Et quam tacere sit tormentum maximum.

Hauptius, merito castigatus a Burmanno, fabulam ita supplere tentavit:

Sed quale nactus est exinde præmium?
Nimiam familiaritatem cum feris:
Contemptionem non parvam peperit sibi (2).

Alii alio modo supplere conati sunt. Ursinus, e. g. Romuli et Anonymi vestigiis insistens, sic:

eaquam pœnituit, et mutare naturam non potuit patientia, cœpit aliquas ducere in secretum; fallacia quærere, an os fœtens haberet. Quæ dicerent, Putit, et quæ, non Putit, omnes laniabat, et saturabatur earum carnibus. Quum de multis hoc faceret, vocat Simiam ad se; interrogat, si putidum haberet os. Illa vero cinnamomo suavius olere dixit, et quasi deorum altaria. Leo vero erubuit laudatorem; quum sederet, mutavit fidem. Quia loqui pœna est, et tacere tormentum.

(1) Romulus Ulm. tertium quoque genus fingit hoc modo: « et illos qui dicebant, fœtet et putet, ac illos, qui dicebant: non putet, aut tacebant, omnes laniabat. »

(2) Vid. Misc. Lips. T. I, p. 259, et Burm.

Mox pœnitere cœpit : nec aperte tamen
Ausus corripere, singulatim sevocat
Quæritque ab illis : *Anne os fœteret suum?*
Tum quæ simpliciter, *sane anhelitum gravem*,
Responderant, ut contumeliosius
Regem tractantes; ceterasque non minus,
Seu quæ tacerent, bene seu olere dicerent,
Has ceu mendaces, ceu insolentes alteras,
Discerpere et vorare omnes crudeliter.

Desbillonius :

At mox labare cœpit pœnitentia;
Sævamque demum ad indolem revertitur,
Quam tamen adhibita corrigit fallacia.
Ori admovere nasum sibi Vulpem jubet,
Et experiri quid oleat. Merum hercule
Olfeci, ait illa, balsamum, ambrosiam meram.
Tum Leo : Pudendis assentationibus
Violare verum qui non erubescerent,
Numinibus hos vovi immolandos inferis.
Dixit; prehensamque laceravit unguibus.
Conversus inde ad Simium, eadem, quæ prius,
Imperat. Is autem doctior visus sibi
Exemplo factus alieno, teterrimum
Mitti fatetur ab ejus ore spiritum.
Ad hæc Leo graves fronte caperata notas
Severitatis exhibens : Regem tuum
Sic tu vereris, inquit! ipsum despicis!
Ipsi innocentis vitia naturæ exprobras!
At morte merita tale commissum lues.
Simulque miserum faucibus elisis necat.
Ita, quod gula appetebat, improbitas dedit.

Etiam Brotierius ausus est hanc supplere, sed infeliciter. Vid. Ephem. Götting. ann. 1784, Partic. 67. Periculum ejusdem repetitum in Edit. stereotypa Didoti. Felicius idem argumentumtractavit Fontanius, cujus fabulam vid. XVI, lib. VII.

Notanda quoque h. l. fabula Babrii, e Codice Bodleiano edita a cl. *Tyrwhitt*, in Diss. de Babrio p. 14, Edit. Lond. sed p. 19 Edit. Harlesianæ : Λέων τις ἐβασίλευεν οὐχὶ θυμώδης, οὐδὲ ὠμὸς, οὐδὲ βίαιος, ἀλλὰ πρᾶος καὶ δίκαιος ὥσπερ ἄνθρωπος· ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ βασιλείας συναθροισμὸς ἐγένετο πάντων τῶν ζώων δοῦναι δίκας καὶ λαβεῖν πρὸς ἄλληλα· ὁ λύκος μὲν προβάτῳ, πάρδαλις δὲ αἰγάγρῳ· ἐλάφῳ δὲ τίγρις, κύων δὲ λαγωῷ. Ὁ πτὼξ δὲ ἔφη· ηὐχόμην ἰδεῖν τὴν ἡμέραν ταύτην; ἵνα τοῖς βιαίοις φοβερὰ τὰ εὐτελῆ φανῶσιν. Ad quæ vir doctus notat : « Conclusionem hujus fabulæ non a Babrio, sed ab aliena et inficeta manu profectam suspicor. Exordium non multum abludit ab illis, quæ leguntur in Phædro, lib. IV, fab. XII (XIII),

sed ibi etiam finis deest. Phædri fabulam integriorem habuisse videntur auctores fabularum antiquarum, quas Nilantius edidit. Vid. fab. 49, R. 37. Neque vero illi conclusionem, ut arbitror veram dederunt. » Aliter tamen sentit Nilantius, scribens in præfatione ad fabulas antiquas: « Notavit quidem Gudius, illam fabulam integram esse apud Romulum, lib. III, fab. XX, ex quo quæ hic desunt intelligi et utcunque suppleri possunt, (quod idem ex Rimicio Neveletus monuerat, nesciens tamen, utrum MS. duce) verum ex nullo manuscriptorum, quos inspexit, quidquam profert. Nostræ autem Membranæ illis præstantiores et integram narrationem custodiunt, et ab aliorum nugis liberiorem. Docente enim Phædro, sinceritatem in loquendo ad perniciem agi solere, recte in eo clauditur narratio, quod Leo, devoratis bestiis quæ sincere pronuntiaverant, os ipsius vel putere, vel non putere, tandem fallaci Simiæ adulatione delinitus ei soli pepercit mutata sententia, quæ animo sedebat, hanc quoque deglutire, si simplex responsum reddidisset; hoc enim pacto posteriora verba, brevitate, quæ sæpe etiam in aliis offendit, obscurata, explico. Itaque sequens additamentum ejusdem pretii haberi debet, ut reliqui panni, ab Romulo assuti in fab. II, IV, XXII, XXXII, quos antiquæ non agnoscunt. » Sed, mea quidem sententia, neque Anonymus, neque Romulus Nilantii, neque etiam Divionensis et Ulmensis ita narrant fabulam, ut sententia moralis, quam Phædrus vs. 3 profert, apte narrationi respondeat. Quæ enim si promythio deberet esse accommodata, ostendi debuisset, nil utilius esse, quam *recte* loqui, sed sinceros non raro ad perniciem agi, eæ igitur bestiæ tantum a leone devorandæ erant, quæ *recte* erant locutæ. Sed non omnes credi possunt sincere pronuntiavisse veritatem, quia fieri non poterat, ut os leonis et puteret, et non puteret, et cinnamomo oleret suavius. Ex quo tamen cum Tyrwhitto colligi non potest, Anonymum et Romulum, qui fabulam, ut videtur e Codice Phædri, integram narrant, non conclusionem veram dedisse. In hoc genere enim Phædrum non raro peccare, vidimus ad fab. XI hujus libri vs. 14 sq. ut omittam alia. Atque etiam posteriora Anonymi verba duriter explicavit Nilantius, quæ sic capienda esse censeo: Quum simia leonem tam immaniter laudavisset, hic *erubuit* interficere *laudatorem*, et voluit parcere; id quod docet Romulus Ulmensis, scribens: *Leo erubuit laudatorem, ut illi tunc parceret; sed mutavit fidem et fraudem quæsivit.* Quis non videt, reliquam fabulæ partem, quam narrat Romulus, in Anonymo excidisse?

quod manifesto probat particula *quia* apud Anonymum, quæ sic posita male cohæret cum antecedentibus. Habet etiam Romulus: *una enim est pœna loquentis et non loquentis*, quæ respondent verbis Anonymi: *quia loqui pœna est, et tacere tormentum.*

EXCURSUS XVIII.

AD LIBRI IV FABULAM XVI, v. 3 sq.

Alii hunc locum constituunt aliter. Rittershusius edidit:

Vexata sævis navis tempestatibus,
Inter vectorum lacrimas et mortis metum.
Faciem ad serenam subito mutatur dies.
Ferri secundis tuta cœpit flatibus, etc.

Cui parent Neveletus, Gronovius, ill. de Schirach. Clav. P. I, v. *facies*. Hoc fere sequuntur Rigalt. in Ed. 2, Scheffer. Fab. Freinsh. Santoroc. Burmann. in Editione prima, Walch. Func. Ursin. Danet. Maittar. al. nisi quod vs. 3 *navi* legant. Idem tamen Rittershusius conjiciebat vs. 5, *mutato die*, distinctione sublata, ut jam supra notavi.

Gudius ita transponit:

Vexata sævis navis tempestatibus
Inter vectorum lacrimas et mortis metum:
Ferri secundis tuta cœpit flatibus,
Nimiaque nautas hilaritate extollere
Faciem ad serenam subito mutatur dies.

Quæ transpositio versuum minime placet Burmanno, quum certe dies debuerit ante mutari ad serenam faciem, quam navis posset ferri secundis flatibus, et nautæ hilaritate extolli. Istam transpositionem amplectuntur Hoogstratanus et Richterus, nisi quod hic habeat *subito mutatus dies;* ille vero *ut mutatur dies.* Hoogstratani lectio placet Editori Editionis stereotypæ Didoti. Cum Richtero facit Leonhardus.

Burmannus, lectione Codicum sine necessitate repudiata, in Editione majori totum locum ita constituit:

Vexata sævis navis tempestatibus,
Inter vectorum lacrimas et mortis metum,
Faciem ad serenam subito mutata die,
Ferri secundis tuta cœpit flatibus,
Nimiaque nautas hilaritate extollere.

Ita volunt legi Tollius, Lallemant. Brotier. Desbillonius, alii.

EXCURSUS XIX.

AD LIBRI IV FABULAM XVII.

Vs. 10. Suspicor hic aliquid subesse, quo Phædrus superstitiosos tangit, vel si ipse illigatus fuit superstitionibus, quo Deum contemtores et impudentes præsenti numine Jovis contineri, et ridicula vota facientes, a Diis optata non ferre docere voluit. Certe latet in hac fabula aliquid satyrici in sui temporis ineptos Deorum cultores. Forte et Tiberium sub Jovis persona, et Romanos sub Canum intellexisse potuit, qui a Sejano vexati melioris vitæ tempora petunt. Ego certus sum, aliquid sub hac fabula, non admodum lepida et honesta, ut nobis apparet, abscondi, quo acerbissime perstrinxit sui temporis certum hominum genus, sed quod nobis nunc explicare difficile: quia quo tectius eos tangeret, complendis fabulæ partibus, quædam admiscuit. Cogitent acutiores. *Burm. Leere Vermuthungen, um eine elende Erzählung zu retten, die nicht gerettet werden kann. Jacobs* in Diss. de Lat. Fabulatoribus, quæ exstat in *Nachtr. zu Sulzers Theorie* T. VI, P. I, p. 33.

Vs. 14. *Sibi legatos non revertier.* Hic impetrare a me non possum, ut Schelfero assentiar, qui *sibi* elegantissime abundare putabat; nam exempla adducta ex alio sunt genere, neque huc pertinent. Alia res esset, si scriptum legeremus: *hos sibi legatos non revertier;* tum vero notam Schefferi lubens agnoscerem. Latinis enim nihil est usitatius, quam a verbo regi casum, qui a nomine debebat. Apud Cæsarem de B. G. I, 31: *sese omnes flentes* Cæsari *ad pedes projecerunt*, pro *Cæsaris* ad pedes, quod etiam editiones vulgatæ habent. Gell. N. A. lib. XIX, c. 9: *quam principem* sibi *vitæ habuerat*, pro, *suæ*. Ita in hoc nostro loco, pro, *suos* legatos non revertier, Phædrus scribere potuit, *sibi legatos non revertier. Sibi* quidem h. l. plus dicit, quam *suus;* sed non abundat. Verbi caussa in phrasi: pater *meus* nondum rediit, simpliciter dicitur; quod in altera: pater *mihi* nondum rediit, habet, sicut in Phædri loco, significationem *anxiæ exspectationis.* Caussa diversitatis in his est, quod Latini non facile utuntur pronominibus possessivis, præsertim quum adjunctum habent nomen adjectivum substantive positum, v. c. pro, *meus necessarius, meus amicus* dicunt, *mihi necessarius, mihi amicus.* Cfr. Cortius ad Cic. Ep. ad Div. II, 19, 5; *Lindner* in Tent. crit. phil. P. II, p. 6.

Vs. 20. In MSS. Pith. Rem. et Edit. Neveleti est, *Mandant, dimittuntur statim, adeunt.* Corrupte et vitiose; dimitti enim non poterant, antequam Jovem adiissent. Hinc varie sollicitant viri docti locum, mirum in modum indulgentes ingenio. Rigaltius, quem plurimi sequuntur, *Mandata dant, legati mittuntur, statim adeunt, etc.* Rittershusius: *Mandata dant; dein dimittuntur;* vel, quod etiam volebat Meursius, *deinde mittuntur statim: Adeunt.* Ursinus: *Mandant eadem, dein dimittuntur statim.* Hoogstratanus et Philippus hunc versum delent; omissus quoque est in Editione Didoti stereotypa. Heinsius: *Mandata dantur, et dimittuntur statim.* Bentleius: *Mandant, dent operas, ut dimittantur statim.* Ad quæ Burmannus notat: quinam vero? superiores, an hi adscripti? et unde illud *operas dare* proficiscitur? quis non videt, *operas* metri caussa pro *operam* intrudi? Scaliger, teste Burmanno, in ora Codicis castigabat: *Mandantur, dimittuntur, ac statim Adeunt.* Burmannus: *Mandata dant legatis, quos mittunt, statim Adeant.* Quia scilicet primi non celeri profecti erant pede, nunc his mandant, ut celerrime et recta adeant ad Jovem, qui eos, rogantes aditum, statim admittit. Quia sibi in hoc loco non satis faciebat, tentabat etiam: *Mandant legatis, qui mittuntur, ut statim Adeant Rogantes* (scilicet illi secundi legati) *aditum c. i.* vel, *Mandant, ut qui mittuntur legati statim Adeant.* Walchius: *Mandata dantur, ipsi mittuntur statim.* Ill. de Schirach. in Clav. P. I, p. 8: *Mandata dantur; ipsi dimittuntur, ut statim Adeant;* vel, *Mandata dant, lecti dimittuntur, et statim Adeunt.* Cl. Brotier. *Mandata dant; citique mittuntur; statim Adeunt;* sed v. Ephem. Göttingens. ann. 1784, Part. 67. Bipontini: *Mandant, Deum, ut mittuntur, oratum statim Adeant:* quæ merito abrupta et dura videntur Cl. Tzschuckio. Desbillonius amplectitur lectionem vulgatam. De conjectura Gudii vide in fine huj. Excurs. Aliam Salmasii prætermitto. In tanta lectionum arbitrariarum varietate et discrepantia, quum etiam nihil subsidii in Anonymi, Romuli aliorumque fabulis sit, præstat inhærere vulgato, nisi quod vs. 21 pro *adeunt* cum Scheffero legendum putem, *abeunt.* Nam ineptum in vulgato est *statim adeunt,* et mox *rogantes aditum,* ut jamjam vidit Burmannus; etsi nec sic locus certus et indubitatus haberi possit, ita quidem, ut eorum sententia non penitus displiceat, qui vs. 20 delendum existiment.

Vs. 24. *Canes confusi, subitus quod fuerat fragor.* De hoc loco cfr. longa Burmanni disputatio, ex qua excerpta dabimus, additis a Burmanno omissis. In MSS. Pith. Rem. et Vet. Edit.

legitur: *Canes, confusus subito quod fuerat* (Ursinus *fuerit*) *fragor.* Ita Scheffer. Maittar. Funcc. Prevost. Desbillonius; sed *confusus fragor* stare non potest; ille enim non confunditur, sed confundit et perturbat omnia. Itaque varie sollicitant viri docti hunc locum. Gudius, ingeniose monstrans erroris originem, conjectura probabili legendum proponit, *Canes confusi, subito* (vel *subitus*, Æn. II, 692) *quod fuerat fragor.* Quem sequitur Heinsius, nisi quod *ruerat* (1) pro *fuerat* substituerit, probabili etiam lectione, quia hoc verbum sollemne in hac re est, ut patet ex Virgilii Cul. 350, *ac ruere in terras cœli fragor*, aliisque locis, ab Heinsio ad Val. Flacc. I, 663, adductis (2), ubi et hoc loco utitur. *Ruerat* etiam notavit ad oram libri Salmasius, et Walchius mallet recipi. At qui *fuerat* præferre cupiet, reperiet unde tueatur apud Heinsium ad Claud. Gigantomach. vs. 74. Apposite adduxit Schefferus, cui etiam placet *confusi* ex Quintil. Decl. II, 20: *neminem fuisse in domo, quem non fragor ille confuderit*, ubi paullo post sequitur, *ut primum me fragor domus, et velut tui confudere gemitus.* Bentleius legit: *Canes confusi* (*subitus terruerat fragor*). *Repente, etc.* quemadmodum Ovid. Fast. I, 567, scribit, *fragor æthera terruit ipsum;* Cuninghamus, *subito quod fieret fragor;* Ouverringius (3), *Canes confusus subito quod fieret fragor;* Harius, *effusus subito quod fuerat fragor.* An vero *fragor effunditur*, ut nix, imber et similia? Vid. Ovid. Met. I, 269, et an ita loquuntur poetæ? Gronovii in emendatione, *canes, confusos subitus quos fecerat fragor*, vis fit versui et metro, observante Burmanno. Sed idem Gronov. ad Liv. XXXI, c. 45, p. 579, Edit. Drakenb. corrigit, *Canes confusos subitus fecerat fragor. Repente odorem, etc.* vel, *Canes* (*confusos subitus fecerat fragor*). Johnsonius edidit: *Canes* (*confusos subito fecerat fragor*). *Repente, etc.* Ill. de Schirach. vero emendat: *Canes, confusos subito quos fecerat fragor.* Burmanno unice placet, quemadmodum edidit, *Canes confusi, subitus quod fuerat fragor.* Ita Brotier. et Bipontini. Nam *esse, fieri, venire fragorem* sæpe occurrit, et simplicissimum ei videtur. Sic Val. Flacc. II, 477, et Virg. Æn. II, 692, aliosque, quos laudat Richter. in Præf. ad Phædr.

(1) *Ruerat* non probat Faber, quia non ruat fragor. At Heinsius monet, *discurrit certe*, qua significatione τὸ *ruere* nonnunquam sumi, in comperto est, ut in illo Nasonis Metamorph. lib. I, 285: « exspatiata ruunt per apertos flumina campos. »

(2) Cf. Heinsii Ep. 73, ad Scheff. in Burm. Syll. Epp. T. V, p. 82 sq.

(3) Vid. P. III, Phædri p. 153, Ed. Hal.

Vs. 30. *Non veto dimitti, verum cruciari fame.* Si dimisit Jupiter legatos, cur non redierunt? cur posteri adhuc exspectant eos? Hæc difficultas Burmannum cogit legere :

Vos veto dimitti; hos verum cruciari fame.

Per *vos* posteriores, per *hos* priores legatos significari putat. Ut sequentia etiam opinioni suæ conciliet, rescribit :

Ita nunc legatos exspectat qui posteros,
Novum venire quum videt, culum olfacit.

Posteros (ita MSS.) legatos interpretatur, qui posteriores missi fuerant. Sed nec ita sublata est omnis difficultas. Nam de posterioribus legatis quæstio erat in concilio deorum : eos vero non dimittere, regis non esse dixerat Jupiter. Non potest igitur fingi eos retinuisse. Quare satius est, dimissos quidem dicere legatos, non priores tantum, sed et posteriores; eosdem vero a canibus adhuc exspectari, quod aliquamdiu certe retenti fuerant, et dimissi quidem, sed, simul etiam notati gravissime, reditum non maturaverant, quum escam in stercore scrutarentur, et legationis suæ tam turpem tristemque exitum ad suos referre non auderent. *Heusinger.* Vide mox.

Vs. 27... 36. Multæ Editiones, etiam Burmanniana major et Bipontina, hunc locum ita exhibent :

Sic est locutus ante pœnam Jupiter :
Non est legatos regis non dimittere (1),
Nec est difficile, pœnas culpæ imponere.
Sed hoc feretis, pro judicio præmium (2) :
Non veto dimitti, verum cruciari fame (3),

(1) Conf. supra V. L. ad vs. 28.

(2) Non ferunt viri docti primo sermonem ad legatos canum dirigi, mox converti iterum ad Deos : quod tamen recte vindicat Schefferus : ante pœnam enim, i. e. antequam de ea ageretur, et consulerentur Dii, aut sententiam ferrent, legatis Jupiter hoc dicit, se formam judicii hodie non observaturum, in quo solebant judices in consilium mitti : *pro judicio* ergo, i. e. loco judicii, hoc præmium feretis, quod mox edicam : inde suspensos et attentos, quid sequeretur, Deos ita alloquitur : *Non veto dimitti, etc. Burm.*

(3) Difficultas manet, si non voluerit dimitti, quomodo posteri adhuc legatos exspectare possint. Quare fere inducor, ut hoc versu Jupiter decernat de duplici legatione, ad se a canibus missa, ut posteriores vetet dimitti, priores vero jubeat dimitti; sed cruciari fame, et legendum forte : « Vos veto dimitti; hos verum cruciari fame, Ne ventrem contiuere non possint suum, » i. e. ut possint continere ventrem. Famelici enim et jejuni facile continent ventrem : et sane videmus, sæpe canes difficulter et cum molestia, et maximo nisu ca-

Ne ventrem continere non possint suum.
Illi autem, qui miserunt vos tam futiles,
Numquam carebunt hominis contumelia.
Ita nunc legatos exspectant et posteri (1);
Novum venire q. v. e. o.

ita quidem, ut vs. 28 sq. alloquatur Jupiter deos, versu 30 canes, versu vero 31 sq. Jupiter iterum convertat sermonem ad deos, vs. 33 ad canes. Quod quum ferri mihi non posse videretur, Desbillonio duce, ordinem versuum, eo, quo supra dixi, modo, paullulum immutavi, ita, ut pro vulgato *sed* reponerem *et*, quod receperat Desbillonius. Sic enim nexus melior, neque opus est criticorum emendationibus, lectionibus librorum scriptorum repudiatis. Gudius locum ita constituit (2):

Legatos non est regis non dimittere,
Nec est difficile, pœnas culpæ imponere;
Stet hoc [sc. decretum] (feretis pro justitia præmium) (3)

care. Tertia pœna respicit canes, qui miserunt, qui quotiescunque novo et ignoto cani obviam veniunt, olfaciunt culum. In hac vero triplici pœna sententiæ pro delictis sunt justissimæ. Primi, qui Jovis vultu perterriti concacarunt regiam, dimittuntur, qui venia digni videbantur; sed secundi, qui stultitiam prodiderant, credendo se posse ventrem continere, si anum odore multo replerent, aut si non possent continere, crediderant multo illo odore merdarum fœtorem facile posse vinci, damnantur fame, quia si jejuni ad regem venissent, potuissent continere ventrem. Qui vero miserunt legatos tam futiles, æternæ contumeliæ hominum obnoxii fore pronuntiantur. Et ita hac fabula quasi tres caussas nobis aperit, cur canes perpetua fere fame (unde *canina fames*, quam noster *maximam* vocavit, in proverbium abiit) cruciéntur, cur nitantur maxime in cacandu, et denique cur culum aliorum canum olfaciant. *Burmann.*

(1) In MS. est *posteros* pro *posteriores;* dixit, ut de secundis legatis, quos vetuit Jupiter dimitti, intelligatur. Certe *posteri* pro illis, qui post aliquem munus aliquod obeunt, et qui succedunt prioribus, dici, ostendit Perizon. Animad. Histor. Cl. VII, p. 254, et *postera dies, tempus* et similia dicuntur, quæ succedunt prioribus, ita *posteri* legati hic sunt, qui prioribus sunt suffecti, quos *superiores* vocavit antea, vel, ut nos, *priores;* et potuit esse positum pro *posteriores*, ut sæpe gradus illi permutantur. Hæc non obtrudo pro certis, sed ad examen ut revocentur facile patiar. Legerem vero: *Ita nunc legatos exspectat qui posteros, Novum venire quum videt, culum olfacit.* Quanquam facile induci possem, ut hos duos versus a nebulone quodam huic fabulæ subsutos esse persuaderetur mihi. *Burmann.* Vid. paullo ante notata ad vs. 30.

(2) Uberiorem hujus loci interpretationem habes in Notis Gudii.

(3) Hunc versum recepere Rich-

Non cito [i. e. non celeriter] dimitti, verum cruciari fame (1)
Ne ventrem continere non possint suum,
Illi autem, qui miserunt hos tam futiles,
Numquam carebunt hominis contumelia.
Mandantur antro (i. e. carceri, vinculis) non dimittuntur statim (2).
Ita nunc legatos exspectans et posteros,
Novum venire quum videt, culum olfacit.

EXCURSUS XX.

AD LIBRI IV FABULAM XVIII.

Vs. 5 sq. Burmanno non fit vero simile, colubram contra se sententiam pronuntiare, et se ipsam vocare *improbam;* nec Phædri ingenio convenire putat, addens: « Forte sunt verba poetæ, sub hac fabula, ut fere in omnibus, aliquem sui temporis notantis; nam sine dubio malam gratiam improbus aliquis pro beneficio, et forte alimentis, auctori retulerat. Quare poeta interrogatus fabulæ hujus sententiam ab alio quodam, ipse respondit, hoc modo, ut forte legendum: *Hic*, vel *hinc aliquis quum rogaret caussam facinoris, respondi: Ne quis d. p. i.* Et eleganter, quum in Promythio dixisset, *malis auxilium ferre*, hic, *improbis prodesse*, subjicit; quod majorem dolorem ex ingrato homine notat(3). Ad quæ Desbillonius observat: « At istud est, aut ego fallor, ultra modum philosophari; nam præterquam quod homines aliquando sunt ita perversi, ut sibi a bonis bene fieri nolint, non raro etiam contingit, ut improbi et malefici non modo tales se esse ultro profiteantur, sed et glorientur: illam ergo stultam perversitatem responsioni colubræ Phædrus recte affingere potuit. » Hisce ego adjungo conjecturam Langii, V. Cl. *Die Antwort der Schlange passt nicht, sagt man, weil kein Schurke andere gegen sich selbt warnen wird. Allein ich glaube, dass man bey* respondit *einen Gedankenstrich setzen müsse, und dass die Antwort des Dichters, als die Moral der Fabel, der Schlange in den Mund gelegt werde. Daher ist denn keine Veränderung nöthig.* Quibus tamen Apologiis et conjecturis commode

ter. et Leonh. etsi a manu Phædri paullo longius recedat.

(1) Receperunt hæc Richter. Leonhard. Didot. in Editione stereotypa.

(2) Hunc versum receperunt Richter. Leonh. Lallem. Didot. it. *Brotier* nisi quod hic pro *non*, *nec* habent. Sattler.: *Gefangen nahm man sie hernach auf einige Zeit.*

(3) Vide supra Notas vs. 6 ad v. *improbis.*

supersedere licet, quemadmodum potest intelligi e Notis nostris ad hunc Phædri locum.

EXCURSUS XXI.

AD LIBRI IV FABULAM XIX.

Vs. 24. *Cœlum fatigas sordido perjurio.* Videtur hæc locutio offendisse Heinsium, qui *cellam*, vel *alvum fatigas sordida penuria* corrigebat: certe *cœlum fatigare precibus*, et similibus recte dicimus, et ita millies loquuntur scriptores. Vide præter alios Broukhus. ad Propert. II, xvi, 3, sed quomodo *perjurio* nostro *fatigare* possimus *cœlum*, non facile videtur explicatu; nisi ponamus perjurum hunc hominem sæpe a Diis punitum, nec tamen emendatum per pœnas; ut ita quasi fatiget deos, qui toties coguntur, in unum illum pœnas exercere: quomodo *Juno fatigata*, Herculis noverca, dicitur, qui frustra, ut periret, tot labores ipsi imposuit, ab Ovidio Art. Amat. II, 217; et non admodum dissimili modo Tarquinius dicitur *fatigasse sævitiam*, a Floro I, 7; et Val. Max. III, iii, ext. 5, *fatigare tortorum manus.* Nondum tamen mihi in hoc loco plene satisfacio; *sordidum* enim perjurium negotium facessit. Schefferus (etiam Rob. *Prévost*) explicat ob rem vilem, minimam; recte quidem, sed an similiter alii unquam locuti? an non potius, qui mercede exigua accepta, pejerare non formidant: quales tangit Juvenalis, Sat. XIV, 218: *Falsus erit testis, vendet perjuria summa Exigua*, ubi avaritiam, sive sordes recte Scholiastes notari docet. An *perjurium sordidum*, quo vilissimos quoque homines fallunt? ut *sordidæ preces* apud Tac. I, Ann. 15. *Burmann.* Suspectus possit esse locus hic, quum impium potius sit perjurium. Sed videtur illud intelligere, quod sit ob rem vilem, levem, sordidamque, i. e. avaritiam. Solent nempe avari, etiam minimæ pecuniolæ caussa, pejerare. Juvenal. Sat. XIV, 218, de avaro loquens: *Falsus erit testis, vendet perjuria summa Exigua.* Sic alii, ut non putem, aliquid hic mutandum. *Scheffer.* Conf. quæ supra notantur in Not. ad hunc versum.

EXCURSUS XXII.

AD LIBRI IV FABULAM XXIII.

Vs. 12... 17. Hos versus Guyetus hoc ordine legi vult: 1. Reges commemoras. 2. Superba jactas. 3. Aras frequentas. 4. Nihil laboras. 5. Ego granum. 6. Te circa murum. Bentleius locum ita exhibet: 1. Reges commemoras. 2. Super etiam jactas. 3. Ego granum. 4. Te circum rura. 5. Aras frequentas. 6. Nihil laboras. Burmannus vero de transpositione versuum unicuique judicium suum relinquit; ipse sequitur Editiones vulgatas: 1. Reges commemoras. 2. Ego granum. 3. Te circa murum. 4. Aras frequentas. 5. Nihil laboras. 6. Superba jactas. Ita præter alios Bipontini. Alii aliter; vid. e. g. Clav. Schirach. P. I, p. 238. Ego quidem non sine caussa parui Desbillonio, ad vs. 12 observanti: « Hujus et sequentium quinque versuum facta est a Criticis turbida et infelix, opinor, transpositio contra MSS. Codd. auctoritatem. Primus anno 1596 turbavit ipse Pithœus, invita sui exemplaris lectione, ediditque tali ordine: 1. Reges commemoras. 2. Ego granum. 3. Te circa. 4. Aras frequentas. 5. Nihil laboras. 6. Superba jactas. Hunc secuti sunt Rittershusius, Rigaltius in 2 et 3 sua Editione; Faber, Schefferus, Hoogstratanus, Burmannus et alii permulti. Bentleius ab istis paullo diversus abiit, nec minus longe a vetere scriptura recessit. Nos illorum omnium conjecturas, nullo rationum pondere suffultas, manuscriptorum exemplarium auctoritati neutiquam esse anteferendas judicavimus; et sex illos versus in eum revocavimus ordinem, quo fideliter exscriptos editiones Rigaltii prima, atque Hanoviensis et Neveletana ipsos repræsentant. Immo, ut hoc modo disponerentur, postulare videbatur ipsa orationis connexio. Sic enim quæcunque Musca jactavit, suo quæque ordine a Formica refutantur. Idem sensisse mecum spero Gabr. *Brotier*, quoniam hos versus eodem, ac ego, curavit ordine disponi. » Qui ordo, a Desbillonio constitutus, post Rigaltium et Neveletum, quum nitatur auctoritate Codicum et ipso orationis nexu, quem respiciendum esse frustra negat cl. *Lange*, reliquis conjecturis omnibus merito præferendus. Eumdem sequuntur præter Brotierium V. C. Tollius, Lallemant. et Editor Editionis stereotypæ.

EXCURSUS XXIII.

AD LIBRI IV FABULAM XXIII.

Vs. 14. *Super etiam jactas.* In hac nova editione, operam navavimus in explicandis præpositionibus tum Græcis tum Latinis. Hic liceat paullulum immorari in præpositionibus ὑπὲρ et *super*, et *eas* proferre, jam diu nostro assignatas philologo; scriptas gallico idiomate quod quum æquivocum, minus certe quam latine scripta patiatur, grammaticis adnotationibus melius congruit.

Ὑπέρ. *Remarques sur* ὑπὲρ *et* SUPER.

« Les deux Dictionnaires grec-français et français-grec de nos écoles enseignent, d'accord avec les critiques du premier ordre, que ὑπὲρ se construit indifféremment avec le génitif ou l'accusatif. Nous allons nous efforcer de combattre cette doctrine que nous croyons erronée. La publication, soit de deux Dictionnaires de nos écoles, soit du précieux *Lexic. Herodot.* de M. Schweighaeuser, et les contradictions des grammairiens dans l'explication des textes grecs géographiques, motiveront cet *Excursus*, 1° sur ὑπὲρ; 2° sur le *super* des Latins, qui en dérive. A la suite d'ὑπὲρ, préposition, nous n'oublierons pas, 1° ὑπὲρ, adverbe; 2° ὑπὲρ, considéré en composition.

« Ὑπέρ. Ni Thomas Magister, ni ses annotateurs, ni Hésychius, ni H. Étienne, ni Damm, ni M. Schneider, ni M. Sturz, ni la troisième édition des Idiotismes grecs (où M. Hermann n'a ni pu ni voulu tout dire), ni M. Matthiæ, ni même le *Lexicon Herodoteum* de M. Schweighaeuser, ne me semblent rendre inutiles ces nouvelles recherches. Ὑπὲρ, comme on le sait, se construit avec le génitif et l'accusatif. Est-ce affaire de dialecte, comme le pense Thomas Magister, chez qui on lit: Τὴν ἐπάνω σχέσιν δηλοῦσαν, πρὸς γενικὴν ἐκφέρουσιν Ἀττικοί, Ἕλληνες δὲ, πρὸς αἰτιατικήν? D'après ce prononcé, que ὑπὲρ, avec le génitif, est du dialecte attique, et ὑπὲρ, avec l'accusatif, de la langue commune (κοινῶς) ou de l'attique modifié, voilà ὑπὲρ avec le génitif ou l'accusatif affaire de dialecte. Mais la suite va démontrer le faux de cette doctrine. Exposons avant tout celle des plus habiles critiques.

« M. Schneider (Lexique grec-allemand) donne ces notions:

« Ὑπὲρ, préposition analogue au latin *super*, comme ὑπὸ l'est au latin *sub*, signifie, 1° avec le génitif, *au-dessus* (*über*), *pour*,

à cause, *au nom*, *à la place d'un autre*, *de*; 2° avec l'accusatif, *trans*, avec mouvement ou repos : *au-dessus*, *de plus*, *en outre*.

« A la suite de ces acceptions, pas un seul exemple qui ait trait à la géographie, etc.

« Même silence chez M. Matthiæ, n°s 343, 582 ; et cela dans une grammaire justement recommandable.

« M. Sturz donne, pour première acception de ὑπὲρ avec génitif, *super*, *supra*. De ces deux acceptions, celle-ci est presque généralement la seule admissible, lorsque ὑπὲρ se construit avec le génitif. Quant à la première, *super*, elle exige une explication qu'on donnera *infra*.

« M. Hermann ne pouvait, certes, ignorer les deux acceptions *super*, *supra* ; il les indique dans la troisième édition de ses Idiotismes grecs, p. 667 ; mais, les jugeant insuffisantes, il avertit, par un exemple, qu'il faut s'en écarter parfois, et cite (*ibid.* p. 863) un ὑπὲρ qui, selon lui, s'explique par διὰ. Ainsi, nous retombons dans les incertitudes de H. Étienne, qui nous dit aussi, dans l'*Appendix* de son *Thesaurus linguæ græcæ :* « ὑπὲρ est pour διὰ, pour πρὸς, pour περὶ, pour κατὰ, etc. »

« Ne pouvant accepter la doctrine qu'une préposition est pour une autre préposition, interrogeons, non l'étymologie ἕπω donnée par Damm, mais la syntaxe logique ; remontons, *le plus possible*, à la nature des cas et des notions réputées primitives. Ainsi, dans cet exemple : οὗτος τῶν ὑπὲρ τοὺς ἵππους παισάντων, renonçant à expliquer ὑπὲρ par διὰ, et me ressouvenant que ὑπὲρ, avec l'accusatif, signifie *ultra* (*au-delà*, *de*, *par-dessus*), je m'efforcerais de conserver à ὑπὲρ, avec l'accusatif, son acception généralement reconnue, et je proposerais de traduire : *cet homme*, *l'un de ceux qui ont bronché par-delà* (ou *par-dessus*) *la tête de leurs chevaux*, *et qui* (par conséquent) *se sont cassé le cou.*

« Et mes *Essais sur les Prépositions*, et mon Philologue, T. II (*passim*), et le deuxième Index de ma Géographie d'Hérodote, offrent quantité d'exemples de ὑπὲρ avec l'accusatif. Ils prouvent qu'en général, et peut-être toujours, ὑπὲρ, avec l'accusatif, signifie *au-delà de* ; et qu'ainsi divers grammairiens ont tort de dire : « ὑπὲρ, avec l'accusatif, signifie tantôt *au-dessus* (*supra*), « et tantôt *au-delà*. »

« Lorsqu'il y a idée de *au-dessus de* (*supra*) à exprimer, on emploie ὑπὲρ avec le génitif. Ὑπὲρ, avec l'accusatif, serait, dans ce cas, extrêmement incorrect.

« Ὑπὲρ, avec le génitif, signifiera *au-dessus de*, avec idée de

repos : avec l'accusatif, ὑπὲρ, indiquant mouvement, soit physique, soit intellectuel, signifiera *au-delà*. On conçoit qu'une personne ou une chose qui sont *au-dessus* ne soient plus *au-dessus de* quand il y a mouvement, et que, par suite du mouvement, ce qui était d'abord *au-dessus de*, soit ensuite *au-delà de*.

« Mais, renvoyant aux ouvrages précités pour le sens (en général facile) de ὑπὲρ avec l'accusatif, arrêtons-nous sur ὑπὲρ, qui, avec le génitif, a embarrassé bien des critiques.

« Ὑπὲρ, avec le génitif, se rend par *super*, *de*, *per*, *pro*, *propter*. L'auteur de cette explication, M. Hermann (Idiotismes grecs, troisième édition) ajoute, *in quibus contrita fere omnia*. Pour moi, je penserais, n'en déplaise à M. Hermann dont les leçons m'ont bien souvent instruit, que *tout est à dire*, *et à dire en français : car les termes latins qu'on nous donne pour explicatifs, souvent équivoques, auraient souvent besoin d'explication.*

« M. Sturz, après avoir cité le mot fort peu clair de Thomas Magister, enseigne que ὑπὲρ, avec le génitif, signifie *super*, *supra*.

« Ainsi, selon M. Hermann, ou plutôt selon Vigier, ὑπὲρ, avec génitif, signifiera *super*; et selon M. Sturz, *super*, *supra*. Je ne dirai rien d'après le Polybe de M. Schweighaeuser; car, dans son *Lexicon Polyb.*, pas un seul mot de ὑπὲρ, considéré géographiquement.

« *Super* marque superposition, avec idée de proximité intime (*super*, *contiguitatem importat*) : *supra*, position au-dessus, sans superposition), notions qui se retrouvent dans *sedemus super herba. Supra caput nostrum volant aves.*

« Ces notions une fois admises, nous croirons que Vigier dit trop peu, ou plutôt qu'il omet la notion indispensable; car ὑπὲρ, avec le génitif, a rarement le sens de *position sur*, et presque toujours le sens de *position au-dessus*; et que M. Sturz dit un peu trop en donnant *super* et *supra* pour ὑπὲρ avec génitif; ὑπὲρ, avec le génitif, signifiant presque uniquement *position au-dessus*, et bien rarement *superposition intime*, M. Sturz devait donner *supra*, et non *super*, *supra*, et avertir, dans une note de trois à quatre lignes, que ὑπὲρ, avec le génitif, semblait parfois signifier *super*; mais qu'alors même l'idée de *supra*, *au-dessus de*, ne pouvait en être séparée.

« La notion de *super* (*sur*) est insuffisante; celle de *supra* (*au-dessus*) est plus littérale, plus exacte; et cependant elle est équivoque, car ce qui est *au-dessus* peut être *au nord comme au midi*, etc.

« Soit cet exemple de Xénophon (Hellen. VI, v, 24) : Λευκτρῶν τῶν ὑπὲρ τῆς Μαλεάτιδος, *Leuctres qui* (*au midi*) *domine la Maléatide* (1). *Au-delà* (*ultra* ou *trans*) de la Maléatide serait faux ; *au-dessus*, quoique version littérale, et *super* ou *supra* de Leunclave et de H. Étienne, seraient aussi équivoques que la locution *au nord de*, puisqu'elles pourraient faire croire que Leuctres était au nord de la même Maléatide, tandis qu'elle est au midi.

« M. Schweighaeuser laisse donc un peu à desirer lorsque sans note il explique, par *supra*, le ὑπὲρ de cette phrase : Φειδ. ἀπ. περὶ τὸ Παρθένιον ὄρος, τὸ ὑπὲρ Τεγέης, ὁ Πὰν περιπίπτει (Hellen. VI (2), cv, 1) ; car, sans recourir aux cartes, on ne sait si le Parthénium domine Tégée au midi ou au nord.

« Le περὶ, qui accompagne τὸ Παρθένιον, mérite une note. Valla et Wesseling le rendent par *circa* ; et la version, et le *Lexicon* de M. Schweighaeuser répètent ce *circa* ; mais il me semble fautif, car *circa* signifie *autour de*, *aux environs de* ; et ce n'est pas aux environs du mont Parthénium, mais sur ce mont Parthénium que Pan apparut à Phidippidès. La preuve en est dans le passage même de Pausanias (3) cité par Larcher (Hérodote, VI, cv, 1). Ce savant ne s'est pas aperçu que, d'après le récit de Pausanias, l'Hiéron de Pan était, selon l'usage, placé à l'endroit même où Pan avait apparu à Phidippidès ; que, d'après ce même récit, l'Hiéron était *sur le mont*, et non *aux environs* (*circa*) ou *près du mont Parthénium*, comme le veut M. Larcher ; et que, par conséquent, περὶ τὸ Παρθένιον est mal traduit par *circa*, et par *près de*. Voyez, dans mes *Essais sur les Prépositions*, p. 182 et suivantes, les nombreuses inexactitudes occasionnées par περὶ non compris.

« Mais ne perdons pas de vue ὑπὲρ, aussi mal compris ; et rappelons, mais brièvement, des exemples discutés ailleurs (*Essais sur les Prépositions*, p. 235 et suiv.) : 1° ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου ποταμοῦ (4), *la Magnésie* (*du Sipyle*) *qui, située sur une hauteur, domine le Méandre* ; 2° τὸν Κιττὸν τὸν ὑπὲρ Μακεδονίας (5), *le Cittus*, ou *Cissus*, *montagne voisine de la Macédoine qu'elle domine* ; 3° ὑπὲρ κεφαλῆς στῆ (6), *stetit super caput*, et non *super capite* ; 4° ὑπὲρ ποταμοῖο μίσγεσθαι (7), *les ombres ne per-*

(1) Voy. Atlas de J.-B. Gail, pl. 60.

(2) M. Schweighaeuser, dans son *Lexicon Herodoteum*, indique II, cv, ce qui est faute typographique, au lieu de VI, cv.

(3) Græc. descript. VIII, LIV.

(4) Hérodote, III, 122.

(5) Xénoph. Cyneg. XI, 1.

(6) Hom. Iliad. XXIII, 68.

(7) Hom. Iliad. XXIII, 73.

mettent pas à moi (après avoir voltigé) *sur la surface du fleuve*, et plus littéralement, *au-dessus du fleuve* (ὑπὲρ ποταμοῖο) *de me mêler à elles*; 5° ἀσφόδελον τὸν ὑπὲρ γῆς (1), *l'asphodèle qui croît au-dessus de terre*, et non *à terre*, *Humi nascentem*, version généralement adoptée, qui méritait bien d'être discutée et rejetée par tout éditeur qui aurait compris Théocrite.

« A ces exemples déja discutés, joignons les suivants.

« Αἰθιοπίας τῆς ὑπὲρ Αἰγύπτου, *la partie de l'Éthiopie qui* (*touche et*) *domine l'Égypte* (Thuc. II, XLVIII, 1). Avec M. Lévêque et tant d'autres, j'avais traduit : *la peste commença par l'Éthiopie, au-dessus de l'Égypte*; mais ainsi je négligeais l'article τῆς, qui précise et qui avertit d'une division de l'Éthiopie, et de plus, je rendais vaguement ὑπέρ.

« A côté de cet exemple de Thucydide, se placera naturellement celui-ci de Strabon (I, p. 60, A) : τοὺς ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου Αἰθίοπας. La version latine d'Amsterdam porte : *Æthiopas ultra Ægyptum habitantes* (*incolentes*, édit. de Sieb. et d'Oxford) ; mais je propose, conformément à Thucydide, de traduire : *les* (ou *ceux des*) *Éthiopiens qui* (*touchent et*) *dominent l'Égypte*. *Au-dessus de*, version de mon Thucydide et de M. Coray ou de M. Dutheil (2) est trop vague, et certainement ne présente pas *l'idée de dominer avec idée de proximité*, que je crois devoir, d'après maint exemple, attribuer à ὑπὲρ, construit avec le génitif.

« Strabon répète la même locution (II, p. 151, A), τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθιόπων; et X ne se rappelant pas qu'il avait rendu (I, p. 60, A) cette même locution par *ultra* (*au-delà*), la traduit ici par *supra* (*au-dessus*); et ce qu'il y a de pis, c'est que nul des commentateurs de Strabon n'a, je ne dis pas corrigé, mais remarqué cette indifférence sur le sens des prépositions. C'était assurément le cas de faire une note, car *ultra* (*au-delà*) et *supra* (*au-dessus*) ne sont certainement pas synonymes.

« Je viens de dire que ὑπὲρ, avec le génitif, renfermait *l'idée de dominer avec celle de proximité*, et que par conséquent il fallait, dans les passages précités, traduire : *la partie de l'Éthiopie*, ou *ceux des Éthiopiens qui touchent à l'Égypte, et la dominent*. Veut-on cette idée rendue avec précision? en voici des exemples : Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ, Hellen. III, XCVII, 1. Strabon (II, p. 162, A), οἱ πρὸς Αἰγύπτῳ Αἰθίοπες.

« Veut-on maintenant une preuve de la division de l'Éthio-

(1) Théocrite, Idyll. XXVI, 4.

(2) Le premier livre ne porte pas le nom du traducteur.

pie en deux parties? la voici (Strab. II, p. 162, A): αὐτοὶ δίχα διαιροῦνται· οἱ μὲν γὰρ ἐν τῇ Ἀσίᾳ εἰσίν, οἱ δ' ἐν τῇ Λιβύῃ, *ces Éthiopiens se divisent en deux : les uns sont dans l'Asie* (1), *et les autres dans la Libye :* division rappellée par le même géographe, livre I, p. 54, C; et *ibid.*, p. 60, C, et *pass.*; et avant lui par Hérodote (2).

« On vient de voir de nouveau ὑπέρ, avec le génitif, rendu ici par *ultra;* là, par *super.* Si on considère que les mêmes traducteurs latins rendent ensuite ὑπέρ (τὴν Αἰθιοπίαν) par *supra Æthiopiam* (Strab. II, p. 156, B), et que les traducteurs français le rendent par *au-dessus de,* on demeure convaincu que, lorsqu'il s'agit de traduire ὑπέρ, on ne tient nul compte de la nature des cas, et qu'ainsi on viole à tout moment les règles de la grammaire, comme dans la version de deux de nos grands tragiques. Eschyle (*Adv. Th.* v. 87 *sq.* édit. de M. Schütz): βοᾷ ὑπὲρ τειχέων ὁ λεύκασπις ὄρνυται λαὸς, etc. Dans sa première édition, M. Schütz traduit : *cum clamore ante mœnia milites albis clypeis ruunt,* etc. A sa seconde édition, M. Schütz abandonne *ante,* blâme le *super mœnia* de Burton, et veut maintenant *ultra mœnia.* M. Erfurdt le traduit par *prope;* mais, rejetant, 1° *ante;* 2° *prope;* 3° *ultra,* qui ne peut être version que de ὑπέρ suivi d'un accusatif; 4° la version équivoque *supra* de Brunck, et rappelant les principes précités, je voudrais ὑπὲρ τειχέων par *au-dessus des murs.*

« Dans Sophocle (*Antig.* 110 *sq.*), Polynice plane *au-dessus des maisons* (ὑπὲρ μελάθρων), *tel qu'un aigle,* αἰετὸς ὡς (*prêt à fondre sur sa proie*). Dans Eschyle, des ennemis se précipitent à grands cris, dominant et menaçant les remparts (ὑπὲρ τειχέων): ce qu'explique bien la scholie (négligée) ὑπεράνω τῶν τειχέων.

« L'on voudrait en vain fortifier le *prope* de MM. Steinbrüchel et Erfurdt (*Soph. Aj.* 117, édit. Erfurdt) par le passage où Arrien parle de soldats campés, ὑπὲρ τοῦ ὄρους; nous répondrions que dans Arrien les soldats ne sont pas à côté de la montagne (*prope montem*). Ils l'ont un peu montée, puisqu'on les fait descendre (κατῄεσαν). En vain, avec le même Erfurdt, on assimilerait le στὰς ὑπὲρ μελάθρων à l'*hostes supra caput esse* de Tite-Live (III, 17) et de Salluste (*Catil.* II. 52); on répondrait que la guerre (ou l'ennemi) est là, métaphoriquement, un

(1) Ceux, dit M. Gosselin, qui habitaient des deux côtés du Nil, au-dessus de Syène, jusqu'au-delà de Méroé, et qui se trouvaient divisés par ce fleuve. Voy. trad. franç. de Strabon, T. II, p. 275.

(2) Voyez l'*Index* de mon Hérodote, au mot *Æthiopia.*

vautour qui plane; et j'ajouterais qu'au reste on compare entre elles des choses disparates : car y a-t-il parfaite ressemblance entre ὑπὲρ avec génitif, et *supra* avec accusatif? entre ὑπὲρ, dont le sens est toujours bien déterminé par son cas, et *supra*, terme équivoque, parfois synonyme de *super?* entre les Grecs, je le répète, si remarquables dans l'emploi des cas, et les Latins, qui ont moins tiré parti que les Grecs de la nature des cas? (L'explication des deux passages d'Eschyle et de Sophocle est de mon fils, qui l'a donnée à son cours, où il adoptait mes principes sur ὑπὲρ avec génitif et accusatif.)

« Si l'on opposait cette locution fréquente, ἄκρα ὑπὲρ θαλάσσης, on répondrait que là encore ὑπὲρ, avec génitif, exprime domination : en effet, un cap, un lieu escarpé, domine ce qui l'entoure.

Sens d'extension de ὑπὲρ avec le génitif. — Ὑπὲρ se met-il pour περὶ?

« Ὑπὲρ, avec le génitif, signifie à tout moment (*passim*, dit M. Schweighaeuser dans son *Lexicon Herodoteum*) *pro* (*pour*, *en faveur de*). Donc, ὑπὲρ s'emploie pour περὶ, que M. Schweighaeuser traduit par *de* (ainsi que M. Hermann dans ses Idiotismes grecs).

« En convenant, avec M. Schweighaeuser et M. Hermann, que l'usage paraît appuyer le sens de *de*, *pro*, je proposerais néanmoins de repousser la doctrine qui veut éternellement qu'une préposition soit pour une autre préposition; et, remontant au sens primitif de ὑπὲρ avec le génitif, et remarquant qu'il exprime *domination*, je serais porté à croire (ἴσ.) que, de cette idée de domination, on a passé à celle de *protection*, d'*appui*, et qu'ainsi ὑπὲρ, *supra*, a pu, par extension, signifier *en faveur de*.

« Le savant M. Jules David, l'un de mes anciens auditeurs, ne donne, dans son excellente Méthode de Langue grecque moderne (Paris, 1821), que les acceptions *pour*, *en faveur de*. En cela, il a suivi la doctrine, sans aller au-delà; mais je croirai n'avoir pas fait une chose inutile en m'efforçant ici, et *pass.*, de reculer les bornes de la tradition scholastique.

Ὑπὲρ, *adverbe*.

« Nous citerons (*infra*) des exemples du *super* des Latins employé adverbialement. Les Grecs ont probablement employé de même ὑπὲρ adverbialement; mais je n'en ai pas noté d'exemple. Examinons maintenant

Ὑπὲρ *en composition.*

« Hérodote en fournit deux exemples.

« Premier exemple (VII, xxxvi, 5). *Quand on eut achevé le pont de vaisseaux, on pratiqua de chaque côté une barrière :* ἵνα μὴ φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορῶντα, καὶ οἱ ἵπποι. Ne pouvant, dans une édition faite aux frais de M. Delalain, dépasser les limites indiquées, je n'avais rien mis dans mes notes pour expliquer cet ὑπέρ. M. Schweighaeuser, qui, dans sa version latine, rendait cet ὑπὲρ par *desuper*, sans le justifier dans son volume d'*Annot.*, y revient dans son *Lexicon* (ann. 1824); et là, plus occupé que jamais du sens des prépositions, que négligeaient ses précédents Lexiques, il traduit ὑπὲρ par *desuper*, *de ponte conspicere mare*. Un an auparavant, en 1823 (G. d'H. T. I, p. 199), je traduisais de même. Aujourd'hui, plus attentif sur le sens rigoureux et littéral des prépositions, je déclarerai *desuper* (*de dessus*), version de ὕπερθε, ὕπερθεν. *Desuper de ponte* est donc, je crois, inexact. On sera plus près du texte, en traduisant : *on pratiqua une barrière de chaque côté du pont, de peur que les bêtes de somme ne fussent effrayées en voyant* AU-DELA (ce qui fût arrivé, faute de barrière).

« Théocrite (Idylle XII, 24) fait dire à son Ἀΐτης, ψεύδεα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιῆς οὐκ ἀναφύσω. X traduit, *super nasum;* et les scholiastes grecs, ἐπὶ τῆς ῥινὸς, et τὰ ἐπάνω τῆς ῥινός. Mais je croirai plus grammatical de traduire : *en te louant, je ne serai pas puni par des pustules qui pousseront* DE DESSUS (ὕπερθε) *mon nez. Sur mon nez* est très intelligible, mais n'est ni littéral, ni grammatical.

« Second exemple. Ὑπεροικέοντας τὸ Πάγγαιον, etc. Voy. 1° mes *Essais sur les Prépositions*, p. 241 *sq.*; 2° les *Index*, soit de mon édition d'Hérodote, soit de ma Géographie d'Hérodote; 3° mon Atlas, *obs. prélim.* p. xxi.

Ὑπὲρ, *en composition, se construit-il avec un datif?*

« Voy. la réponse, p. 245 de mes *Essais sur les Prépositions.*

Ὕπτιος. *Son sens, 1° en médecine; 2° dans la langue des arts.*

« Ouvrons le lexique grec-français de nos écoles, il nous dit : ὕπτιος, *couché, renversé sur le dos.* Du lexique grec, passons au lexique français-grec. Conforme à son aîné et à une version de M. Letronne, il traduit *couché sur le dos* par ὕπτιος. *Peut-être* a-t-il fréquemment cette acception dans Homère (*pass.*), dans Théo-

crite (XXII, 106). Ce point de critique sera examiné par nous, lorsque nous aurons rassemblé quantité d'exemples. Aujourd'hui, bornons-nous à indiquer une acception remarquable, et cependant omise.

« Dans Hippocrate, à tout moment, on dit d'un malade qu'il est ὕπτιος, qu'il a ὑπτιασμός, et toujours on traduit le premier, *malade couché sur le dos*, et le second, *état d'un malade couché sur le dos*. Pour moi, je proposerais de traduire ὕπτιος, *malade affaissé; ὑπτιασμὸς, état d'un malade qui a* (*hyptiasme*) *affaissement, soit moral, soit physique*. Mais sur ce, attendons le jugement de nos Esculapes, et citons un exemple bien remarquable, non compris avant nous.

« Hérodote, II, 176, appelle l'attention sur un colosse κείμενον ὕπτιον.

« M. Schweighaeuser omet la version de κείμενον, et ne fait aucune note sur cette omission ; mais il n'est pas hors de propos de noter que κεῖμαι, qui signifie *jacere* (*être gissant*), acception en harmonie avec ὕπτιον, rendu souvent par *resupinus*, souvent aussi signifie *poni*, *positum esse*, être posé (mais sans être couché ou renversé), *être déposé comme effet précieux :* témoin le πολλὰ ἐν ἀφνειοῦ πατρὸς κειμήλια κεῖται (Hom. Iliad. VI, 47), passage qui indique, et le sens de κεῖται, *sont déposés*, et l'étymologie de κειμήλια (1), laquelle est κεῖμαι : témoin encore le ἐκ μεγάρων κειμήλιον (Odyss. XV, 90).

« Quant à ὕπτιον, Valla le traduit, *supinus*, et M. Schweighaeuser par *resupinus ;* et M. Letronne (2) par *colosse couché*. Mais en réfléchissant qu'Hérodote, qui donne un colosse ὕπτιον à Memphis, donne un autre colosse pareillement ὕπτιον à Saïs ; réfléchissant ensuite sur les antécédents où Hérodote annonce ces colosses comme monuments dignes d'admiration (ἔργα το μέγαθος ἀξιοθέητα), et ne voyant rien à admirer dans des colosses renversés, et cela sans qu'on cite l'auteur de la catastrophe, ou le sens symbolique et mystique du renversement, si tant est qu'il y en ait un, j'ai cru devoir chercher un autre sens que celui de *colosse couché*.

« Ὕπτιος exprime-t-il la nuance d'être *rigoureusement* à terre, *subjectionem*, *substrationem* (3)? Non, répond le grand Eu-

(1) Notons, en passant, que κειμήλιον, qui, en vertu de sa désinence, signifie lieu où l'on dépose des effets précieux, se dit aussi des objets mêmes qui y sont déposés.

(2) Première édit. in-4°, p. 390 et p. 391, lignes 1 et 2 ; fin de la note 2 de la p. 390, et 2 de la p. 391.

(3) Voy. Lennep, *ad voc.* ὕπτιος.

stathe (1), τὸ ὑπτιάζειν, ἐπὶ ἀνακλίσεως μᾶλλον λέγεται, *le mot ὑπτιάζειν se dit plus de la mise (d'une personne ou d'une chose) dans l'attitude du repos.*

« D'après cette scholie, je proposerais de remplacer la version, *colosses couchés et renversés à Memphis et à Saïs*, par *colosses dans l'attitude du repos.*

« Eustathe, en nous révélant une acception féconde et qui nous conduira à d'autres acceptions ignorées, ne nous a point dit son secret sur le seus grammatical primitif de ὕπτιος. Efforçons-nous de suppléer à son silence.

« La plupart des critiques donnent ὑπὸ comme radical de ὕπτιος. Pour moi, faisant attention à la désinence πτιος, je lui donnerais pour racine ὑπὸ et πίπτω, *succidere*, *cadere sub* (*plier sous*), ou plutôt ὑποπτόω, d'où ὑπόπτιος, et par syncope ὕπτιος.

« Avec cette notion primitive, ὕπτιος *qui sub se cadit*, se dira ou de l'homme qui *plie librement*, *et qui*, *de la posture droite*, *passe à l'attitude du repos*, *ou de celui qui s'affaisse*, *soit moralement*, *soit physiquement*, *se trouve dans un état de langueur*, pareil à celle de ces cavaliers de Xénophon (E, V, IV, 40, T. V, A, p. 554), abattus par la chaleur du midi, ὑποπεπτώκοσι ποῦ ἐν μεσημβρίᾳ.

« Arrêtons-nous un moment sur cette très bonne leçon de manuscrits que conserve mon édition de Xénophon, et que M. Schneider, d'après les conseils de Camerier, de Morus, de la Bibl. critique de l'illustre Wytt., remplace à tort par ὑποπεπωκόσι, comme si l'idée d'*être languissants*, *abattus par les chaleurs de midi*, n'était pas aussi intelligible que celle de *abattus par la chaleur du vin qu'on a bu en plein midi.*

« Ὑποπεπωκόσι est bon dans le dernier passage, comme ὑποπεπτωκόσι dans le précédent. Laissons chacun à la place que lui assignent les manuscrits et la raison d'accord avec eux, et revenons à ὕπτιος.

« Si ὕπτιος, comme cela me parait probable, signifie *qui plie*, *soit forcément*, *soit volontairement*, dès lors que de nombreux passages éclaircis chez les plus grands classiques! que de commentaires épargnés!

« Avant d'arriver au sens que j'ai proposé, et d'après l'analogie, et d'après la définition d'Eustathe, le ὕπτιος-πέσε d'Homère (Iliad. XV, 435), et le πέσεν ὕπτιος (Iliad. XV, 646; XVII,

(1) Voy. l'*Index* de son commentaire sur Homère, au mot ὕπτιος; et comment. *ad* Iliad. II, p. 249, lig. 5 *sq.*

524), m'embarrassaient fort. Au premier exemple, je me disais : « Lycophron, frappé de la poupe du vaisseau, tomba « sur le devant dans la poussière. S'il fût tombé sur le dos, il « serait tombé dans le vaisseau, et point du vaisseau à terre : « car, lorsqu'il fut atteint, il présentait le front à l'ennemi. » Au second exemple (XV, 647), je traduisais : *en se tournant, il heurta contre le bord inférieur du bouclier qu'il portait, et qui lui descendait jusqu'aux talons, ce qui le fit tomber le visage contre terre.*

« On traduit ordinairement, *cecidit supinus.* « Cela est évi« demment impossible, me disais-je encore. Puisque le guerrier « dont parle Homère, heurte en se tournant contre le long « bouclier qu'il portait devant lui ; l'effet de ce choc dut être « nécessairement de déterminer la chute dans la même direc« tion, et non de le faire tomber en arrière. »

« Le troisième passage me semblait d'abord devoir se traduire : *comme un bœuf à qui un homme robuste décharge, de derrière les cornes, un coup de hache qui lui coupe tout le nerf, bondit sous le coup et tombe en devant par terre ; ainsi tomba Arétus du coup que lui porta Hector.* En effet, le saut qui précéda la chute ne me paraissait pas permettre de douter que cette chute ne fût en avant ; car, ordinairement, on ne saute pas en arrière.

« Mais mes arguments tirés de l'analogie, et la glose d'Eustathe, ont mis fin à mes tourments (*tumultum abstulit Eustathii scholion*) ; en sorte que maintenant, tout en avouant que ὕπτιος, par fois opposé à πρηνής, a signifié par fois *supinus*, je me crois autorisé à expliquer ὕπτιος par *qui plie, soit forcément, soit volontairement*, et à traduire l'ὕπτιος d'Hérodote par *qui est dans l'attitude du repos.*

« L'acception primitive, *celui qui plie*, se trouve, ce semble, dans le premier exemple, où ces mots : *Lycophron frappé tomba dans la poussière*, sont suivis de ceux-ci : λῦντο δὲ γυῖα. X qui traduit *soluta sunt etenim membra*, semble regarder cette dernière phrase comme explicative de la première. Mais n'insistons pas trop sur cette version *etenim* qui peut être contestée. Qu'il nous suffise d'avoir présenté comme certaine notre explication de l'ὕπτιος d'Hérodote, explication sans doute applicable à quantité d'autres passages ; par exemple, à l'ὑπτιασμός d'Hippocrate.

SUPER *et* SUPRA *des Latins.*

« Phèdre, dont l'édition m'occupe en ce moment, emploie *super*, 1° liv. I, fab. XXVII, 8; 2° liv. II, fab. I, 1; 3° liv. II, fab. VI, 11; 4° liv. III, fab. XI, 2; 5° liv. IV, fab. XXIII, 14; et *supra*, liv. I, fab. II, 20, et liv. IV, fab. XXIV, 24.

« De l'ὑπὲρ des Grecs, comme tout le monde sait, dérive le *super* des Latins. Voilà entre les deux un trait de ressemblance; mais combien de différences amenées par l'usage!

« Et d'abord, ὑπὲρ se construit avec l'accusatif et avec le génitif (ce dernier cas presque toujours elliptique); tandis que *super* se construit avec l'accusatif et l'ablatif, cas qui n'est jamais elliptique; et de plus avec des sens, en apparence au moins, très différents.

« Phèdre fournira les premiers exemples. Liv. I, fab. XXVII, 8: *quem stans vulturius super*. Si l'on traduit sans note, *un vautour se tenant sur lui*, la préposition *super* paraîtra exprimer *position sur;* mais alors n'induira-t-on pas en erreur? car la logique, ici, indique *position au-dessus;* sens que donnent (*passim*) les meilleurs classiques.

« Dans ces exemples: *alii super aliorum capita ruerent* (Liv. XXXIV, 30); *aqua super montium juga concreta erat* (Liv. XXII, 58); *collis erat, collemque super planissima campi area* (Ovid. Met. X, 86); et dans mille autres semblables, *super*, construit avec l'accusatif, signifie *position au-dessus*, et non *position sur*, comme dans le *fronde super viridi* de Virgile. Mettrons-nous en principe que *super* régit l'ablatif quand il y a repos, et l'accusatif quand il y a mouvement? Mais les exemples ci-dessus: *aqua super juga montium concreta*, et *area super collem*, etc., contredisent ce principe. Les Grecs, ce me semble, respectent plus la nature des cas. Chez eux, ὑπὲρ, avec le génitif, signifiera constamment *au-dessus de;* et avec l'accusatif, toujours, ce semble, *au-delà de*.

« L'acception de ὑπὲρ avec l'accusatif, chez les Grecs, n'est jamais embarrassante: presque toujours (et peut-être toujours), avec l'accusatif, ὑπὲρ, je le redis, signifiera *au-delà*. Il n'en est pas de même en latin: lorsqu'on lit dans Virgile (Æn. VI, 795): *super et Garamantas et Indos proferet imperium*, on se demande, quand on se rappelle le *super terram labens* d'Ovide (Met. XIII, 477), ce que signifie *super Garamantas imperium;* on hésite un moment; mais, instruit par Heyne, Schellers, le

Virgile *ad usum*, et avec du goût, on traduira *super et Garamantas et Indos, au-delà des Garamantes et des Indiens.*

« Notons-le en passant, même le *super terram*, que le génie de notre langue force de traduire *sur*, signifie littéralement *au-dessus de.* (Voyez les remarques de Ferrand, relativement à notre préposition *sur.*)

« Au lieu du *quem stans super* de Phèdre, les Grecs auraient dit, οὗ ὑπὲρ στὰς, c'est-à-dire, le génitif, cas elliptique, au lieu de l'accusatif, cas non elliptique. Ainsi, ὑπὲρ κεφαλῆς στῆ (Hom. Iliad. XXIII, 68), *il se tint au-dessus de sa tête*, et non *sur sa tête* : en sorte que la version *stetit super capite*, donnée par des savants, est évidemment vicieuse. Virgile et autres écrivains, ayant à rendre la même idée, auraient dit, *supra caput adstitit.*

« Phèdre, liv. II, fab. I, 1, *super juvencum stabat dejectum leo*; et liv. II, fab. VI, 11, *suadet ut scopulum super altis ab astris duram inlidat corticem.* Le précédent article fournira l'explication de ces deux *super.*

« Phèdre, liv. III, fab. XI, 2, *qui super obscena dicta.* Des savants recommandables disent que ce *super* est pour *præter.* Mais pourquoi ne pas remonter aux notions primitives? pourquoi ne pas traduire *par-dessus cela*, version littérale qui renferme notion d'une chose mise par-dessus une autre; donc, d'une chose qui la domine? Ce qui rapproche en partie le *super* des Latins de l'ὑπὲρ des Grecs.

« Phèdre, liv. IV, fab. XXIII, 14, *super etiam jactas.* On nous dit que *super* est pour *præterea.* Sans rejeter cette glose, rappelons la notion précitée d'une chose mise par-dessus une autre; donc, d'une chose qui la domine. Cela vaut mieux que de dire : « *super* est pour *de*, pour *præter*, pour *præterea*, pour « *inter*, pour *supra.* »

« *Supra* se lit dans Phèdre, liv. IV, fab. XXIV, 24, *humanam supra formam*; et liv. I, fab. II, 20, *lignumque supra turba petulans insilit.* Sur ces deux exemples, rappelons encore la notion de *au-dessus de*, et ajoutons que *super* et *supra* semblent quelquefois synonymes (Voyez mes *Essais sur les Prépositions*, p. 234), ce qui, de nouveau, avertit des fâcheuses équivoques des Latins.

« Sur les mots *supra*, *super*, *insuper*, voyez l'*Index* du *Ciceronis de legibus* de MM. Creuzer et Moser. »

EXCURSUS XXIV.

AD LIBRI IV FABULAM XXIV.

Vs. 6. *Conduxit.* Sic optime legitur in MSS. Pith. Rem. testibus Gudio et Brotierio, V. D. Sicque ediderant Pithœus et Rigaltius in Edit. 1, quod amplexi sunt Rittershusius, qui ex jure, in quo hoc verbum frequens, illustravit; Neveletus, Ursinus, multique alii. At Meursius mutavit in *condixit* (quod et Salmasius et Scaliger probant), addens: « Simonides enim non *conduxit*, sed *conductus* erat. » Et hinc Bentleius legit, *conductus pretio.* Sed erravit Meursius, ignorans vim et usum verbi *conducere*, quem vindicat Burmannus ad h. l. « Nam et illi, *inquit*, *conducere* dicuntur, qui certo pretio aliquid faciendum, aut præbendum in se receperunt, ut Festus in *Redemtores*, ubi et *condixerunt* alii legunt, sed male. Sic apud Ciceronem Div. II, 21: *redemtor, qui columnam illam de Cotta et Torquato conduxerat faciendam*, i. e. certo pretio faciendam susceperat. In jure nihil frequentius, ut in lib. 58, §. ult. lib. 59, lib. 62, ff. Locat. Conduct. et lib. 25, §. 7, ff. eod. ex quibus apparet, eleganter etiam dici *conducere* illum, qui mercedis et lucri gratia quid faciendum suscipit. Cic. III, ad Q. F. I, 2: *tum is mihi respondit, se ipsum ejus operis H. S. XVI conductorem fuisse.* Et ita contra *locare* dicitur, qui quid faciendum certa mercede alii mandat. Lib. 5, §. 2, ff. de Præscr. Verb. Et ita hic Scopas *locavit* carmen faciendum, vel scribendum: Simonides *conduxit.* Et hoc apparet, quod mox dicatur Simonides *opus approbasse*, quod conductores debebant facere, post perfectum opus, ut patet ex lib. 24 et 36 et 58, §. 2, ff. Locat. Nec cogebatur approbare, nisi conduxisset, et mercedem vellet petere. Et hinc ex formula sollemni in locatione conductioni sæpe hæc verba addebantur, *opus approbavit.* Lepide et false vero verbo *conduxit* utitur Phædrus, quo simul notet sordes Simonidis, qui mercenariam exercebat poesin, ut supra fab. XXI vidimus, et quod multi in Simonide notaverunt. Eodem modo *conducti testes*, Ovid. Amor. I, x, 37. » Hisce adde supra Notas ad h. v.

Nihilo secius *condixit* præferunt Rigaltius in Edit. 2, Faber, Hoogstrat. Maittar. Danct. Leonhard. Richter. Scheffer. Harius, Lallemant. Didot. Dispontin. de quo vid. Burmannum, multis contra Harium disputantem. Observat enim, præter alia, vir doctus: « *Condicere* est quidem constituere, pacisci, ut mul-

tis docuit Gronov. I, Obs. 1, sed plerumque ultro, sponte in se suscipere, vel alicui promittere notat, ut *cœnam condicere*, *diem*, *operam* et similia : vide Rittershus. ad sequentia vs. 15 : *ad cœnam mihi promitte*. Sed τῷ *conducere* additur *pretio* : ut hic, sic etiam in lib. 35, §. 1, ff. locati, *certo pretio conductus*. Sed nunquam *pretio*, vel *mercede condicere* legi, nec puto ex genio L. L. id posse dici, nec locus Plinii, quem adducit Harius, huc facit. — Præterea illis, qui *condixit* præferunt, probandum esset, Latine dici, *condixit* certo pretio, ut *scriberet*. Sed *condicere* nomen fere habet adjunctum, non verbum, ut *inducias*, *cœnam*, *etc.* quum *conducere faciendum*, vel *ut fiat* aliquid, sit obvium. »

Vs. 8. *Usus poetæ, ut moris est, licentia*. Varie exhibent libri scripti hunc locum. In MSS. Perotti legitur : *Usus poetæ more et licentia est*, pro, *usus poetæ more est et licentia*. Sic olim edidi, improbante Censore docto, in Ephem. Norimb. ann. 1780, Partic. 99, p. 806. Placebat tamen hæc lectio Heusingero, et recepere Lallemant. Brotier. Jördens. Non contentus vero hac scriptura Burmannus legendum proponebat : *Usus poeta more est et licentia*. In MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. et Rittershusii, est, *Usus poetæ moris est licentia*. Hinc emendatum, *Usus poetæ, ut moris est, licentia*. Ita legunt permulti; sicque locum expeditum putat cl. *Tzschucke*. Neque propterea cum Brotierio hæc lectio rejicienda est, quia lib. V, fab. I, 3, Phædrus dicat, *ut mos est*, non, *ut moris*. Loco enim citato est, *ut mos est vulgi*, non, *ut mos est*. Vulgatum vero interpretantur : *Usus licentia poetæ, ut moris est*; etsi nonnulli, ut Ursinus, et Ouveringius *est* referant ad *usus*, quod non est necesse; quum sub *usus* facile subintelligi possit. Alii alia tentant. Bentleius post Rittershusium : *Usus poeta moris est licentia*, in qua lectione Hario displicet *licentia moris*. Hos sequitur Desbillonius. Heinsius, *poetici est moris licentia*, in qua emendatione numeros insuaves sibi accidere fatetur Harius; Burmannus, *Usus, poetæ* (i. e. poetis; vid. lib. IV, fab. XIII, 1; Ovid, Trist. II, 507) *ut moris est licentia*; vel, *Usus, poetæ* (Simonidis) *ut mos erat, licentia*. Hunc enim præcipuum morem fuisse Simonidi, testis est Schol. Pind. IV, Nem. 60. Salmasius et Freinshemius distinguunt, *Usus, poetæ, ut moris, et licentia*; Gudius vero conjicit, *Usus poetici moris est licentia*, in qua lectione Burmannus numeros turbari contendit; Walchius, *Usu poetæ, ut moris est, licentiæ*, quod explicat, quum poetarum licentia, ut alias moris est, uteretur. Gronov. Ursin. et Scheffer. *Usus poeta, ut moris, est licen-*

tia; Tollius: *Usus, poetis ut mos est, licentia;* Bipontini post Burmannum, *Usus, poetæ ut moris est, licentia.* In tanta conjecturarum diversitate præstat, inhærere vulgato, nisi quis satius ducat, lectionem MSS. Perott. amplecti.

Vs. 13. *Quorum sunt laudes duæ.* Sic legitur in libris scriptis, Pith. Rem. Ita ediderunt Rittershus. Nevelet. Fab. Rigalt. in Ed. 2, Ursin. Santoroc. Danet. Walch. Brotier. Desbillonius. At Schefferus reponit *laudis duæ*, ut sit sensus: illi quorum sunt duæ reliquæ partes laudationis, reddent tibi quod postulas, ego enim quod pactus sum pro mea parte solvi. Scheffero obsecuti sunt plurimi, etiam Burmannus, Bipontini, et placet Tzschuckio V. Cl. quum *laudes* sit remotius. Sed Faber legit et interpungit: *Illi, inquit, reddent, quorum sunt laudes, duo.* In MS. Perott. quem sequuntur Sanadon. et Philippus, legitur, *quorum sunt partes duæ;* ut olim conjecerat Bentleius; etsi in textum recepisset, *quorum sunt laudis duæ.* Equidem accedo Desbillonio, lectionem Codicum strenue tuenti. Is vero observat hæc: « Faber ad h. l.: *Mendum*, inquit, *fœdissimum et a nemine tamen, quod mecum mireris, animadversum.* Gudius autem: *Laudes duæ, solœcismus.* Schefferus quoque: *Laudes duæ! Quid? an ergo numerantur et laudes?* Talibus hominum eruditorum judiciis deterriti, hanc MSS. Codicum lectionem Critici post Fabrum fere omnes repudiarunt; ac plerique conjecturam Schefferi, *laudis duæ* legentis, receperunt, monueruntque, debere hoc de duabus laudis Simonideæ partibus intelligi: quæ profecto loquendi formula et inelegans, et dura, et parum latina mihi videtur; præsertim quum vox, *partem*, tantummodo præcesserit, et altius etiam illa repetenda sit. Ego vero antiquam lectionem esse retinendam censeo; et subesse neque mendum, neque solœcismum ullum puto; et *laudes* hic, si pro *laudationibus*, ut ratio jubet, accipiantur, numerari posse existimo. Nam Quintilianus, Inst. Or. lib. III, c. 7. Laudationes funebres Romanorum et Laudes deorum virorumque, quos priora tempora tulerunt, ad unum idemque genus eloquentiæ revocat; neque ibidem per *laudem Herculis* aliud, quam ejus Laudationem intelligit. Itaque Simonides laudem, a se scriptam, fuisse unicam credidit; at Scopas tres fuisse scriptas contendebat, unam sibi, alteram Castori, Polluci tertiam; quamobrem duas mercedis partes ab illis esse reddendas, ad quos duæ laudes pertinerent. Faber volebat reponi: *Illi, inquit, reddent, quorum sunt laudes, duo.* Et hoc pacto mendum, a se excogitatum, tolli existimabat. Sed ex eo quæri potuisset, annon

ibi duæ laudes essent necessario intelligendæ, ubi duæ numero essent personæ, quæ laudem accepissent suam cuique convenientem; quum præsertim non ambigeretur, quin alicui tertio sua quoque propria scripta laus fuisset. Dolebam, quod solus ita sentire mihi viderer; at non sine quodam sensu lætitiæ vidi tandem in Editione Phædri elegantissima, quæ typis J. *Barbou* nitidis anno 1783, Parisiis excusa est, animadvertisse Gabrielem *Brotier*, recte et Latine scriptum ab auctore nostro fuisse, *Laudes duæ*, pro eo quod Gallice dicitur, *deux éloges.* »

Vs. 14. *Verum ut ne irate dimissum te sentiam.* Hunc locum varie, sed sine necessitate, sollicitant Critici. Libri scripti, MSS. Pith. Rem. et Edit. Vet. habent, *Verum ut ne irate te dimissum sentiam*, pro quo in Editt. Rigalt. 2, Fabri, Scheff. Leonh. Freinshem. Hoogstrat. Richt. Maittar. Walch. Philipp. est, *Verum ne i. d. t. s.* Sed *ut ne*, quod in MS. Rem. inveniri, diserte testatur Gudius, rectum est. Vid. Not. ad h. v. Tuetur etiam *Ulit.* ad Grat. Cyneg. vs. 240, p. 196. Burmannus: « posset, *inquit*, et legi, *Verum ut ne ingrate te dimissum censens*: et ita video etiam Heinsium in Ep. VIII, ad Scheffer. censuisse, qui etiam alteram ipsi conjecturam excutiendam dat, *verum ut ne iratum dimisisse censeas*, servans utrobique *ut ne*, quod est in MSS. » Bentleius conjicit, *Verum ut ne irate te dimissum censeas;* Heinsius vero præter alia modo memorata, *Verum ne ingrate te dimissum sentias*. Vid. Not. in Edit. Burm. c. Not. Var. Heusingerus præstare omnibus his conjecturis statuit Perott. Cod. lectionem : *Verum ut sine irate dimissum te sentiant*, pro, *Verum ut sine ira te dimissum sentiant,* hoc sensu, ut ait Burmannus, ne Castores sentiant, me invidisse laudibus eorum, aut te ideo iratum dimisisse. Hanc lectionem suæ etiam conjecturæ Burmannus præferre non dubitat; Censor doctus vero in Ephem. Götting. ann. 1781, T. I, Partic. 51, istam MS. Perott. lectionem censet esse genuinam; et placet Schulzio V. D. Quam tamen ut recipiam, ego quidem nondum possum adduci; etsi mallem legere cum Rittershusio et Desbillonio, *Verum ut ne iratum dimissum te sentiam.* Cuninghamus edidit, *te dimissum sentiant irate.* Varie emendant, *ira te*, *irate te*, *iratum te.* Nil probat Schefferus, sed quia *sentiam* non bene concoquit, legit *sentias*, hoc sensu : solvent illi duo, quos pariter mecum laudasti, reliquum. Ne tamen putes propterea, quod eorum laudes admiscueris meis, esse me tibi iratum, ecce signum certum amicitiæ, voco te ad cœnam. Sed *sentiam* probum est, recte

judicante Burmanno. Nam si non promitteret ad cœnam, iratum inde colligeret Simonidem Scopas.

Vs. 32. *Scierunt*. *Sciverunt* a *scisco* Heinsius hic (et in Ep. 95, ad Scheffer. in Burmauni Syll. Epp. T. V, p. 102), quod Bentleius, nihil monito lectore, recepit in contextum, sed perperam. *Scio* enim sæpissime in similibus ponitur, pro, persuasum certo fuit. Ita Justin. II, 11, *ita suos firmaverat, ut ire se parato ad moriendum animo, scirent;* ubi male Schefferus ex illo *scirent* contendit *formarent* legendum. Nam *scirent* hic non est simpliciter scirent, noscerent, sed *persuasum esse sibi vellent*, ut mox sequitur, *nihil erat difficile persuadere persuasis mori*. Eodem modo lib. XXII, 6: *naves, consentiente exercitu, incendi jubet, et omnes scirent auxilio fugæ ademto, aut vincendum, aut moriendum esse.* Et ita Ovid. Met. II, 392. Noster Epil. II, 3:

Patere honoris scirent ut cunctis viam.

Et ita in formulis illis exprobrandi et minandi, *jam scies, sciant, etc.*, de quibus v. ad Petron. c. 58, p. 295, et c. 95, p. 455, et ad Val. Flacc. V, 517, *scire* vero plus esse, quam *noscere*, docet Donatus ad Ter. Andr. I, 1, 26: *scimus quod certum est, noscimus quod incertum*. Nullus ergo hic locus τῷ *sciscere*, hoc enim est jubere, decernere: nec legimus, publico scito hoc fuisse populo injunctum, ut crederent deos præsentes vitam dedisse Simonidi, sed ex ipso facto vulgato hoc illis persuasum fuit. *Burmann.*

EXCURSUS XXV.

AD EPILOGUM LIBRI IV.

Vs. 1. *Loqui* pro *scribere* hic capit Johnsonius, et ita vero simile est omnes intellexisse. Sed non videntur adhuc veram rationem vidisse, cur hic *loqui*, et supra lib. IV, fab. XXV (Epil. III, 1), *scribere* dixerit. Agit enim hic Phædrus de narrandis fabulis super cœnam, aut in amicorum conventu, de quo egimus in fine prologi libri V (Prol. IV, 17... 20, nostræ Editionis). Supererant ergo multa, quæ poterat *loqui;* sed quia Poetæ sunt *valide molesti*, ut in fine dicit, brevitate fastidium tollere volebat. Quando autem, quæso, sunt Poetæ molesti? raro in scriptis; hæc enim abjicere potest unusquisque, quamprimum displicere incipiunt, quamquam et scribendo molesti

esse possunt poetæ, si quasi dedicantes, obtrudunt sæpe poemata et scripta sua divitibus, ut hoc deprecatur etiam Noster in fine libri IV (Epil. III) sed valide molesti sunt, quum incipiunt in circulis et conviviis cantare et recitare sua carmina, ut Encolpius ille Petronianus, et alii, qui congerronibus et convivis sunt *valide*, vel *valde molesti*. Vide de his Freinshemium ad vs. ultimum, et quo spectat præceptum Ovidii, Art. II, 508:

Nec sua non sanus scripta poeta legat.

ubi vide quæ diximus, et de voce *molestus* supra ad lib. IV, fab. XXV, 2 (Epil. III, 2) et lib. III, fab. XIX, 10. Hos versus ergo Phædrus in quodam convivio, forte a Particulone præbito, post unam vel alteram jam narratam fabulam pronuntiavit, et ne Particuloni et reliquis molestus esset, subjicit aliam (lib. V, fab. VI) sed brevissimam: licet vero mihi de fabulis hujus libri quinti id manifestum videatur, suspicor tamen, etiam priores fabulas, certe magnam partem, Phædrum amicis suis recitasse, antequam in libros collectas ederet. Ita certe illam lib. III, fab. VII, capio, ubi

Quam dulcis sit libertas breviter proloquar.

nisi quis ibi *locutum*, vel *prolocutum* velit capere de fabula, quam scripto consignavit; sed ego proprie sumi malo. *Burm.* Hanc interpretationem Burmannus fulcire studet loco hujus Epil. vs. 3, *Temperatæ suaves sunt argutiæ*, ubi docet, *Argutias* esse ipsas fabellas, et sermones illos super cœnam, quibus se placere convivis et ingenio alios vincere contendebant, addens: « Idem Petronius in cœna Trimalchionis ubertim docet, super quam omnis generis fabulæ vibrabant: in qua illa huc maxime faciunt, c. 57, *nec mu nec ma argutas;* et cap. 46, *quid iste argutat molestus? quia tu, qui potes loquere, non loquis.* Qui locus nostrum poetam, qui *loquendo* et *argutando* nolebat esse molestus, illustrat egregie, et de voce, in hac ipsa re, vide ad cap. 43. Vides ergo recte τὸ *loqui* hic Phædrum prætulisse aliis verbis, et non usum τῷ *scribere*, ut fecerat in fine lib. IV (Epil. III, 1 sq.). » Quæ omnia video etiam displicere Tzschuckio, V. C. Recte. Vide quæ notantur ad Prol. IV, 17 sqq. et ad vs. 1 hujus Epilogi.

EXCURSUS XXVI.

AD PROLOGUM LIBRI V.

Vs. 7 sq. Nullus locus in toto Phædro est vexatior, nullus in quo, ut ait Burmannus, magis impune licuit hariolari; quem Schefferus, Gronovius, Burmannus, alii in desperatorum numero habuere. Teste Brotierio, Codd. MSS. eum corrupte et vitiose sic exhibent:

> .... *suo*
> *Detrito, Myronem argento: fabulæ exaudiant.*
> *Adeo fugatæ plus vetustis favet*

sine sensu et metri lege. Difficultas autem oritur e verbis *exaudiant* et *fugatæ*. Hinc variis Criticorum conjecturis, ex parte mirum in modum ineptis, hosce versus sollicitatos esse constat. At inutile mihi visum est, singulas emendationes recensere. Priorum ausa, ut Meursii, Salmasii (v. Ej. Exerc. Plin. p. 406, coll. Burmann. Syll. Epp. T. III, p. 469), Ursini, Schefferi, Gudii, Heinsii, Buchneri legi possunt in Editionibus Burmanni c. Not. Var. additis iis, quæ scripsit Schefferus ad Heinsium Ep. XV et XXV. Neque etiam Jac. Gronovius, qui Gudianam emendationem excussit, hunc locum reliquit intactum (Vid. Ej. Emendatt. in Phædr. p. 154 sqq.). J. F. Gronovius ita locum explicabat, ut vel *suo* (v. 6) *detrito* jungeret, i. e. suo nomine omisso, non apposito; quemadmodum jam olim ediderant Pithœus, Rittershus. Nevelet. Rigalt. Freinshemius; vel *detrito Myronem argento* uno spiritu pronuntiaret, et intelligeret per *detritum argentum* vetus, esuque et manibus tritum; sed tum superius *novo* mutandum in *novis*, et illud *suo* referendum ad *marmori* contendebat. Verba, *fabulæ exaudiant adeo fugatæ*, idem vir doctus ita corrigebat, ut legeret, *fabulæ exeant adeo fucatæ*, i. e. prodeant in publicum, edantur, ita fuco velut nominis Æsopei adornatæ. In Editionibus Rigaltii 3, Fabri, Daneti, Walchii, Hoogstratani, Maittarii, Richteri, Leonhardi, Philippi, Rob. *Prévost*, Lallemant. nec non editione Didoti stereotypa ita legitur:

> *Si marmori adscripserunt Praxitelem suo* (1),
> *Myronem argento. Plus vetustis nam favet*
> *Invidia mordax, quam bonis præsentibus.*

(1) Philipp. edidit *novo*.

Verbis, *fabulæ exaudiant adeo fugatæ*, et paullo ante *trito*, omissis. Quæ quidem licentia critica aliis displicet; ego quidem in loco desperato laudo. Funccius legendum proposuit:

> *Detrito Myronem argento. Fabulæ id audeant*
> *Adeo fucatæ.*

Burmannus, quum in his tenebris vellet divinare, conjiciebat olim:

> .... *Praxitelen, suo*
> *Myronem argento. Fabulæ sic exeant*
> *A me fucatæ*

vel, quia *detrito* est in codice,

> *Trito Myronem argento. Fabulæ et audiant*
> *A me fucatæ.*

ut *tritum* argentum opponatur *aspero; audiant* vero sit, dicantur, fama dicat eas antiquas Æsopi, licet a me sint ornatæ et compositæ, nomine Æsopi interposito; sed reliquit deinde desperatum locum. Ipso contentus, se intelligere, quæ sit mens Phædri (vid. ad vs. 4... 7), in uno alterove vocabulo depravato tempus inutiliter terere nolebat. Quam medicinam, a Burmanno paratam, ad lenissima remedia cum doctissimo Tzschuckio referendam puto. Bentleius neglectis litterarum ductibus, ita legi jubebat:

> Qui pretium operibus majus inveniunt novis,
> Si marmori adscripsere Praxitelen, Scopan
> Æri, Myronem argento, tabulæ Zeuxidem,
> Adeo fucatæ plus vetustati favet
> Invidia mordax, quam bonis præsentibus.

De qua Bentleii conjectura, nec non Harii, æmuli Bentleiani, item Heinsii lectionibus audiamus Burmannum docte disputantem in novo Commentario: « In *Myrone* hærebat quoque Heinsius, qui etiam duriter hoc ulcus tractaverat, et dubitaverat, annon *Myos* mentio deberetur fieri, quia inter argenti cælandi artifices non *Myron*, sed *Mys* a Plinio recenseatur lib. XXXIII, c. 12, et Pausan. lib. I, c. 28, sed duobus his exemplis non contenti viri docti, Phædrum ineptiorem fecerunt, dum elegantiorem student exhibere. Hinc Bentleius, qui, neglectis ductibus litterarum, sententiam auctoris versavit, et excussis omnibus artificibus Græciæ veteris, ex biga artificum quadrigam nobis fabricavit, et tandem relapsus ad verborum perditorum vestigia (ut certe utrumque Criticus verus diligen-

ter meditari debet) invenit ad τὸ *suo* nullius artificis nomen propius accedere, quam *Scopan*. Et quum pro *fabulæ* facile incidisset, potuisse *tabulæ* esse scriptum, ad pictores revolutus, invenit in *exaudiant* posse latere *Zeuxidem*. Non potuit non mirari sagacitatem Bentleii Harius, ejus æmulus, quin ipsi spem faciebat majoris acuminis ostendendi : quare malebat pro *adeo fucatæ* legere, *Aut Phidiam ebori*, licet Phidias, si non magis, certe æque ære fuerit celebris, quod aperte indicat Seneca Ep. LXXXV : *Non ex ebore tantum Phidias sciebat facere simulacra, faciebat ex ære* : ubi intelligendum *etiam*, ut sit *faciebat etiam*, de quo ad lib. I Prol. Sed idem vir doctus postea positos a Phædro terminos excedere se non audere professus, et J. Gronovio male videns cessisse *tuto Boethum*, ignorabilem fere ex Africa artificem, metro etiam violato, et Heinsii suspicionem non vanam censens, *Myrone* depulso, dedit nobis

> .... *Myos*
> *Nomen detrito argento : tabulæque hoc juvant*
> *Pacto fucatæ*.

Sed quum ille in Bentleio *fucatam vetustatem* non ferat, vellem nobis *tabulas fucatas* in lumine collocasset bono : nam si *vetustas fucata* Latine dici possit, certe contrarium notaret, ac Phædrus vult dicere. Nam novæ hic sunt tabulæ, quæ pro vetustis obtruduntur, quia nomen veteris artificis quum præ se ferunt vetustæ, si fucarentur, pro novis vellent haberi. Eodem modo *tabulæ fucatæ*, scilicet novæ, quæ Zeuxidis nomen mentirentur, essent ita fucatæ, ut antiquæ viderentur. Hoc vero usui et rationi adversatur, quia fucus adhibetur veteribus, non novis, ad muniendam ætatem, et temporis jacturam resarciendam; *fabulæ* vero *fucatæ* a Phædro ridiculi caussa dicuntur, quasi per ὀξύμωρον, quia Æsopi veteres videbat recenti semper laude virescere, hinc suas, ut gratiam illam haberent, ita fucare voluit. »

Caussam Bentleii frustra agit cl. *Brotier* præter alia laudans Martial. lib. IV, 39. Bentleiana autem emendatione, quam recepit, nihil putat esse felicius, nihil certius.... Desbillonius locum, quem deserere inemendatum nolebat, ita constituit, ut reponat *trito et*, pro, *detrito*; *tabulæ*, pro, *fabulæ*; *et Zeuxidem*, pro, *exaudiant*; *ideo fuscatæ*, pro, *adeo fucatæ*, hoc sensu : si marmoreæ statuæ, recens a semetipsis elaboratæ, Praxitelem inscripserunt; aut Myronem argento paulum attrito, quod ipsi scalpserint; vel Zeuxidem tabellæ, quam et pinxerint et hac

eadem de caussa infuscaverint. Desbillonio paret vernaculus interpres Jos. *Pracht*. Bipontini ediderunt:

> . . . . *novo*
> *Si marmori adscripserunt Praxitelen suo,*
> *Detrito. Mirum, ni animos fabulæ excitent.*
> *Adeo fucatæ* (1).

Detrito explicandum, quod erat detritum, ut speciem præ se ferret antiquitatis. Recte cl. *Meineke: nachdem sie ihn vorher unscheinbar gemacht hatten, um ihm das Anseln des Alterthums zu geben.* Etenim in hac lectione τὸ *suo* referendum ad *marmori*, non ad *detrito*, i. e. nomine suo omisso, quemadmodum male intellexit cl. *Lange*, cujus vide Prolegg. ad Phædr. p. XXVII, id quod docet interpunctio nostra ex Editione Bipontina (2).

At vero quum verba, *Myronem argento* ad orationis contextum suo quasi jure pertinere videantur (v. Not. ad vs. 4... 7), ista quidem non abjicienda arbitror. Atque etiam si *mirum ni* scripsisset Phædrus, vix potest intelligi, qua ratione *Myronem*, vocabulum utique difficilius et rudibus librariis minus notum, ortum sit. Itaque quum adhuc nemo sit repertus, qui satisfecerit judicio Criticorum, locum intactum relinquere, quam vel incertas, vel justo audaciores virorum doctorum conjecturas in textum recipere malui, maxime quum mens Phædri clara sit. Vid. Not. ad vs. 4.

EXCURSUS XXVII.

AD LIBRI V FABULAM I.

Vs. 1 sq. Duo Demetrii, qui in antiquitatis monimentis memorantur, probe sunt distinguendi; alter Phanostrati filius, Phalereus dictus; alter Demetrius Poliorcetes, Antigoni filius. Vitam hujus scripsit Plutarchus; illius Diogenes Laertius (3). Demetrius Phalereus (4) a Cassandro, Macedoniæ rege, Athe-

(1) Placet hæc lectio VV. Cll. *Jacobs* et *Meineke*.

(2) Langius vs. 7 sq. legi vult: *Detrito Myronem argento. Fabulæ excitent Adeo fucatæ, etc.*, sicque edidit.

(3) V. 75... 85. Videri quoque potest Athenæus Δειπνοσοφ. lib. XII, cap. 20.

(4) Ille ipse est, cujus quum alias excellentis ingenii dotes, tum inprimis doctrinam suavemque et floridam eloquentiam sæpe commendavit Cicero, et Orat. pro Rabir.

nis præfectus, deinde autem a Demetrio Poliorcete expulsus, civitatem Atheniensium per X annos rexit (1). Dicit enim Pausanias (2), Cassandrum tyrannum Atheniensibus imposuisse Demetrium, Phanostrati filium, et ipse Phædrus eum appellat *tyrannum* (3), eumdemque, *Athenas imperio improbo occupasse* scribit. Quod male habuit viros doctos, non solum Schefferum, tale quidpiam de Demetrio illo negantem (4), sed etiam Desbillonium. Sed Jac. *de Rhoer*, V. C. (5) utique sic Phædrum censet loqui potuisse de homine, qui statum reipublicæ immutaverit ac multa admiserit contra leges (6); qui a Phædro et Pausania (7) diserte *tyrannus* appelletur, a quo denique civitas Atheniensium *imperio improbo occupata* recte dici possit, quia non a populo imperium acceperit, et populus id tulerit invitus (8). Sed alia sunt, quæ istam de Demetrio Phalereo narrationem faciant impeditam. Ad hunc enim observante Batavo erudito, tanta frequentia omnes ordines confluxisse, principemque consalutasse, ut in sequentibus narrat

Posth. c. 9: « Accepimus, *inquit*, Demetrium et ex republica Athenis, quam optime gesserat, et ex doctrina nobilem et clarum, qui Phalereus vocitatus est, in eodem isto Ægypti regno, aspide ad corpus admota, vita esse privatum. » Is nempe, ut refert Diogenes Laertius lib. V, 75, quum Athenas rexisset eo successu, ut positæ ipsi statuæ trecentæ ac sexaginta fuerint (v. Nep. Milt. 6; Plin. XXXIV, 6), demum ab Atheniensibus absens damnatus est: et post Cassandri, Macedoniæ regis, mortem ad Ptolemæum (Lagi) se contulit in Ægyptum, ubi illo mortuo, ob metum Philadelphi successoris, mortem ipse sibi consciscere non dubitavit (Diog. Laert. V, 78: *καὶ πῶς ὑπνώττων ὑπ' ἀσπίδος τὴν χεῖρα δηχθεὶς τὸν βίον μετέθηκε*). Idem Diogenes quum fuisse dicit Peripateticorum sui temporis omnium doctissimum, et opera ejusdem historica, politica, poetica, rhetorica multa commemorat; sed et fabulas Æsopi in unum corpus ab ipso fuisse collectas docet. Annis fere ante C. N. CCC floruit. — Sub ejus nomine circumfertur liber de interpretatione (*περὶ ἑρμηνείας*); at ille fetus Dionysio Halicarnassensi in veteribus Schol. ad Νεφέλας Aristophanis tribuitur. *Desbillon.*

(1) Diodor. Sic. lib. XVIII, T. II, p. 313. Wesseling. Diogen. Laert. V, 75.

(2) In Att. c. 25, p. 60, Ed. Kuhn.

(3) Vid. vs. 14.

(4) Cf. tamen supra Notas ad vs. 2 huj. fab.

(5) Fer. Daventr. lib. II, c. XI, p. 193.

(6) At quomodo dici potest statum reipublicæ immutasse, et multa admisisse contra leges, quem diserte dicit Strabo, Democratiam non modo non sustulisse, sed et meliorem reddidisse? Vid. Not. ad vs. 2 huj. fab.

(7) Locc. citt.

(8) Cf. Perizon. ad Æliani V. H. III, 17, quem Jac. *de Rhoer* laudat.

Phædrus, apud alios non legitur (Phædrus tamen facile credi potest secutus esse alios auctores, qui hodie non exstant, ut jam olim suspicatus est Schefferus). Sed de Demetrio Poliorcete, Antigoni filio, id tradit Plutarchus in Vita ejus (1), ubi postquam Demetrius se ad liberandas Athenas venisse significasset (2): πολλοὶ, inquit, ἀνεκρότησαν, καὶ βοῶντες ἐκέλευον ἀποβαίνειν τὸν Δημήτριον, σωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἀναγορεύοντες. Et paullo post (3): Ἀθηναῖοι οὕτω λαμπρὸν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις καὶ μέγαν φανέντα τὸν Δημήτριον ἐπαχθῆ καὶ βαρὺν ἐποίησαν τῶν τιμῶν ταῖς ἀμετρίαις ἃς ἐψηφίσαντο. Quam turpem Atheniensium assentationem vir doctus etiam notatam esse ab aliis censet, addens, facile intelligi, hæc cum narratione Phædri convenire egregie. Quod autem dicatur, *Athenas occupasse imperio improbo*, Demetrio, Antigoni filio, non minus quam Phalereo convenire, quippe qui, ut doceat Plutarchus (4), *rex* etiam fuerit appellatus, quod Phalereo non acciderit (5). Accedere, quod Menandrum poetam ignoraverit Demetrius iste, cujus hic meminit Phædrus, quemadmodum e versu 14 sqq. luculenter pateat. Id autem de Phalereo dici non potuisse, qui utique Menandrum non tantum noverit, sed etiam amicitiam cum eo coluerit. Testari hoc Diogenem Laertium (6): ὁπηνίκα δὲ ἐσυκοφαντεῖτο ἐν ταῖς Ἀθήναις Μένανδρος ὁ κωμικὸς παρ' ὀλίγον ἦλθε κριθῆναι δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι φίλος ἦν αὐτῷ. Posse quidem hæc ita accipi, ac si amicitia illa deinceps demum inter illos coaluisset, sed quominus ita existimet, obstare eumdem Diogenem, qui in Demetrio (7), eum Theophrasti auditorem fuisse scribat; in Theophrasto (8) autem, eum Menandrum quoque comicum instituisse testetur (9). Ex quibus omnibus

(1) Vid. Opp. Plutarch. Vol. VI, p. 10, Hutten.

(2) Ἀνεῖπεν ὅτι πέμψειεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἀγαθῇ τύχῃ Ἀθηναίους ἐλευθερώσοντα, καὶ τὴν φρουρὰν ἐκβαλοῦντα, καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πάτριον ἀποδώσοντα πολιτείαν.

(3) Plutarch. l. c. p. 12.

(4) L. c. p. 12: πρῶτον μὲν γὰρ ἁπάντων τὸν Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον βασιλεῖς ἀνηγόρευσαν. Etiam a Diogene Laertio lib. V, c. 77, *rex* dicitur.

(5) Hinc puto esse factum, ut fabula Phædri in Codd. MSS. et satis multis Editionibus inscripta fuerit: *Demetrius rex et Menander poeta.*

(6) *Demetr.* V, 79.

(7) V, 75.

(8) Pag. 324.

(9) At facile fieri poterat, ut Phalereus ignoraret Menandrum, si ponas, hosce duos diversis plane temporibus Theophrasto usos fuisse præceptore. Sed fac uno eodemque tempore philosophi frequentasse scholas, annon fit eenties, ut qui olim hoc vel illo commilitone us fuerant familiariter, eumdem post longam annorum seriem plane ignorent?

colligit cl. *de Rhoer*, aut Phædrum duos Demetrios confudisse, aut locum alio modo esse constituendum (1). Posterius placet viro laudato, conjicienti, Phædrum scripsisse:

Demetrius, non qui Phalereus dictus est.

Ita enim veteres, ne viri noti ac celebres confundantur, sæpius distinxisse (quod vellem probasset vir doctus exemplis idoneis); esse quidem apud Græcos φαληρεὺς, vel φαληραῖος, sed diphthongum Græcorum, quamvis natura sit longa, sæpe corripi solere a poetis Latinis. Quæ emendatio si forte durior videatur, legendum etiam proponit:

Demetrius, non qui dictus Phalereus,

quemadmodum Burmannus in prima editione Phalereus in ultima sede retinebat; vel si ultimæ proxima sit producenda, *Phalerius* cum Heinsio (2), seu *Phalericus* (3). Equidem, quum conjecturæ propositæ parum probabiles videantur, mallem dicere, Phædrum miscuisse duos istos Demetrios (4), quam contra fidem Codd. MSS. innovationem admittere in textu Phædri. Quidni etiam liceat, poetam erroris arguere? quum clar. *de Rhoer* aliis etiam scriptoribus id aliquando accidisse fateatur, laudans Perizonium ad Æliani V. H. lib. IX, c. 9, ubi monstratur, Ælianum Demetrium Poliorcetem confudisse cum Phalereo. Verumtamen ista confusio nondum mihi certa atque indubitata videtur, ut patet ex præcedentibus.

EXCURSUS XXVIII.

AD LIBRI V FABULAM I.

Vs. 17. Reliqua, quæ huic fabulæ desunt, suppleri vix posse puto, sed si prologo præcedenti respondebunt, aliquid in colloquio hoc accidisse debuit, quo obtrectator aliquis Menandro,

(1) Cf. librum cit. cl. *de Rhoer*.

(2) Cf. V. L. ad vs. 1.

(3) *Phalericus* apud Ciceronem legi notat Berkel. ad Steph. Byz. de Urb. et Pop. p. 687, teste cl. *de Rhoer* l. c. Sed neque loco cit. neque p. 733, ad voc. φάληρον Berkelii Observata se offerunt quærentibus. Contra meliores Ciceronis Codices habent *Phalereus*.

(4) Sic olim statuerunt Scaliger ad Euseb. pag. 130, Edit. Janson. cui confutando inservire possit Nota ad lib. V, fab. I, 2, it. Heins. Ep. LXXXI, ad Scheff. Burm. Syll. Epp. T. V, p. 89.

illum longe ab Aristophanis, Eupolis vel alius veteris poetæ laude abesse, objecerit; et forte carmini a se titulum antiqui poetæ inscripserit. Certe simile aliquid requirit Phædri propositum. *Burm.* Finem fabulæ Perottus sic exhibet:

> Hic est Menander scriptor m....
> Homo inquit f.... eri non potest.

Unde quid effici possit, non videt Burmannus; unde tamen Bipontini fecerunt:

> Homo, inquit, esse non potest facetior.

Secutus cl *Jacobs.* Ursinus frustra supplere tentavit, post verba *mutatus statim* addens:

> Complexus est quem Athenienses spreverant.

Supplere etiam ausus est Hauptius in Misc. Lips. T. I, p. 260. Sed vid. Burmann. *Brotier* V. Cl. istam jacturam resarcire conatus est quatuor versibus:

> Homo, inquit, fieri non potest venustior;
> Vatemque et scripta meritis tollit honoribus.
> Exemplum scriptor vertat ad prudentiam.
> Ingenio, non luxu, paratur claritas.

Judicium de hisce versibus legi potest in Ephemerid. Götting. litter. ann. 1784, Partic. 67.

Desbillonius fabulam ita claudit:

> Numquam, inquit, homines specie ab externa mihi
> Dijudicandos esse, nunc intelligo.

Sed quis possit spondere, Phædrum ita scripsisse? Nonnullæ Editiones, ut Danet. Maittar. Lallemant. addidere versiculum:

> Compellat hominem blande dextramque arripit.

Alii conjiciunt alia (1); sed operam mihi perdere videntur, qui alia divinare audent.

(1) Cl. *Lange* ad h. l. *Hier fehlt wahrscheinlich das Ende; man müsste denn annehmen, dass Phädrus gemeint habe: Wäre diess nicht Menander gewesen, so würde jeder gesagt haben: es ist doch ein abgeschmackter Mensch. Und so auch mit Æsop: mögen seine Fabeln bisweilen auch schlechter seyn, als andere, so sind sie doch von Æsop.* Cl. *Büchling: Man könnte auch* mutatus ille *übersetzen: gleich änderte er seine Gesinnungen, d. i. dieser Ausspruch des Demetrius machte auf den Menander einen solchen Eindruck, dass er sein weibisches und stutzerhaftes Betragen ablegte, und ein gesetzter Mann*

EXCURSUS XXIX.

AD LIBRI V FABULAM III.

Vs. 11... 13. Libri scripti hunc locum ita exhibent: *Hoc argumento veniam dari docet, Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens. Illum esse quamvis dignum pœna judicio* (1). Pro quo vulgo legunt:

> Hoc argumentum, veniam mage dari, docet,
> Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens.
> Illum esse quavis pœna dignum judico.

Illud *mage* propter sequens *quam* (2) intrusit Pithœus, non Perottus (3). Ita præter Ursinum, Schefferum, Maittarium, Richterum, Burmannum, edidere multi. Sed quum difficultas circa τὸ *illum* maneret (Vide tamen notas ad vs. 13); et quia tertius versus adjectus, vel supervacuus; vel, si *quamvis* legatur, ineptus videbatur et absurdus (4): viri docti hunc locum vario modo, et non raro conjecturis arbitrariis tentare ausi sunt. Gudius legit et fuse tuetur:

> *Hoc argumento* veniam *tam* dari *decet*,
> Qui casu peccat, quam qui consilio est nocens,
> Illum esse quamvis dignum pœna judico.

Hæc vero sententia falsa est, et contra mentem poetæ, ut monstrat Burmannus, erudite contra Gudium disputans. Hanc tamen emendationem receperunt Jac. Gronov. Hoogstratanus, Walch. Santoroce. Editor Edit. stereotypæ. Bentleius edidit:

> Hoc argumentum veniam *dandam illi* docet,
> Qui casu peccat. *Nam* qui consilio est nocens, etc.

Magis certe in MSS. non est. De hac Bentleii conjectura uberius disserit Burmannus, qui mallet:

> Hoc argumentum veniam *modo* docet dari,

ward. Nimmt man diese Erklärung an, so fehlt im Texte nichts. Sed sic finis fabulæ nimis esset abruptus; atque etiam probabile est, *mutatus ille* ad Demetrium, non ad Menandrum esse referendum.

(1) Ita edidit Neveletus.

(2) Sic absolute passim, subintellecto *magis*, vel *potius*, reperitur. *Tzschucke*.

(3) Vid. V. L. ad vs. 11, coll. Not. Tzschuck. ad h. v.

(4) At vid. notas ad vs. 13. Mirum profecto videri possit, viris doctis usum particulæ *quamvis* non in mentem venisse.

Qui casu peccat. *Nam* qui consilio est nocens,
Illum esse *quavis* pœna dignum judico.

Si unquam sibi placuerit hic vir doctus, certe in hoc loco emendato sibi satisfaciebat. Jam olim autem Rittershusius et Rigaltius reponebant *quavis*, i. e. summa (lib. IV, fab. XX, 5) pro *quamvis*; Rigaltius vero, Schefferus et Heinsius pro *quam*, *nam*, conjiciebant. Horum vestigiis insistit Burmannus, τὸ *mage*, a Pithœo intrusum, mutans in *modo*, quod perierit inter *m*, litteram ultimam τοῦ *veniam*, et *do*, syllabam primam τοῦ *docet*, qualia multa ab omnibus criticis constet esse adhibita locis affectis: *sed veniam dari qui casu peccat* dictum esse ait pro, *ei qui peccat*, ellipsi ordinaria. Salmasius ad oram libri notaverat:

Hoc argumentum veniam *deberi* docet, *etc.*

Rigaltius vs. 11 non inepte legi volebat:

Hoc argumentum veniam *ei* dari docet.

Meursius vs. 12 ita emendabat:

Qui casu peccat, *quia* qui consilio est nocens, etc.

Heinsius:

Hoc argumentum, *venia dignari*, docet,
Qui casu peccat: *nam*, *etc.*

De duabus Harii conjecturis, quas repudiat Burmannus, consules notas viri docti. Disputatio enim scribenda esset, si omnia enumerare vellem. Bipontinis placet:

Hoc argumentum veniam *jam* dari docet,
Qui casu peccat; at qui consilio est nocens,
Illum esse quamvis dignum pœna judico.

Quæ conjectura non displicet, quum particula *jam* facile ab ultima syllaba præcedentis *veniam* absorberi potuerit; sed *at* pro *quam* a veteri scriptura nimis recedit.

Desbillonius legendum proposuit:

Hoc argumentum *venia donari* docet,
Qui casu peccat. *Nam* qui consilio est nocens,
Illum esse *quavis* pœna dignum judico.

Non multum tamen repugnat, si quis cum Rigaltio et aliis legere maluerit *veniam ei dari*, quod recepit cl. Brotier. Denique cl. *Jördens* suspicatur Phædrum scripsisse:

Hoc argumentum, veniam *illi* dari, docet,

Qui casu peccat : *at* qui consilio est nocens,
Illum esse *quavis* pœna dignum judico.

Ego quidem putavi, locum sic esse constituendum :

Hoc argumentum veniam *ei* (1) dari docet,
Qui casu peccat. *Nam* (2) qui consilio est nocens,
Illum esse *quamvis* (3) dignum pœna judico.

Hæc enim lectio a prisca scriptura non longe recedere mihi visa est. Sic etiam retinetur *quamvis*, quod legitur in MSS. et quod immerito repudiant Critici, quum commodum habeat sensum. Sed *nam*, quod esse videtur a manu Phædri, facile mutari potuit in *quam*, quod est in vulgato. Eodem denique jure, ad sustentandum versum, inseri potest vocula *ei*, quo alii intrudunt *modo*, *mage;* vel *at* pro *quam*, *nam*, etc.

EXCURSUS XXX.

AD LIBRI V FABULAM IV.

Vs. 9. De hoc loco quid videatur Cl. *van Bergen*, ab instituto nostro non alienum visum est h. l. subjungere :

« Emendatio Bentleii, *inquit* (4), quum certissima sit, unde accidat, neque Anonymo (Hario), neque Burmanno placeat, equidem non intelligo. Primo enim sententia falsissima est, *qui rapuere divitias habent*, et admodum raro contingit, ut raptores diu divites maneant. 2° Verbum *rapere* hic prorsus est ab ipsa fabula alienum. Neque Verres, neque asellus, neuter hordeum rapuerat, sed ille oblatum acceperat, hic recusavit. Similiter ergo Phædrus ait, se semper respectu hujus fabulæ vitasse non *periculosas rapinas*, aut *opes raptas*, sed *periculosum lucrum*, vel *periculosas divitias*, quamvis jure possidendas. Sed dicis, qui latuerunt, i. e. qui divitiis modice ac sobrie usi sunt sine ostentatione, nec palam, sed clam et occulte inter pauperes latuerunt, nec se divitiarum caussa extulerunt, aut supra alios eminere student (quo sensu Ovidius verbo *latuit* usus est Trist.

(1) Ita legi jubent Lallem. et Brotier. post Rigaltium. Nec displicet Desbillonio.

(2) Sic ediderunt Rigaltius, Bentlei. Lallemant. Brotier. Desbillon. Sicque repoui volebant olim Schefferus, Heinsius et Burmannus.

(3) *Quamvis*, præter alios, receperunt Bipontini, nec non Editor Editionis stereotypæ.

(4) Observationum Criticarum cap. XXXI, pag. 65 seq. coll. supra Var. Lect. ad versum 9 hujus fabulæ.

III, IV, 25) illi tamen habent ac possident opes suas ac divitias. Respondet Phædrus: agedum numeremus utramque turbam, eorum, qui in occulto inter pauperes latuerunt, suaque bona quiete, tranquille atque in otio possederunt, et ab altera parte eorum multitudinem, qui proditi, palam facti, deprehensi, damnati, fictisque criminibus accusati, puniti perierunt. Quod si fecerimus, turbam et agmen horum multum majus esse inveniemus, quam illorum paucitatem. Fabulæ argumentum parum recedit ab argumento fab. VII, lib. II. Neque hic de bonis raptis ulla mentio est; sed utrobique agitur de jure acquisitis, quæ periculosa sunt. Denique si Phædrus per *periculosum lucrum* hic loci intelligeret *divitias raptas*, easque respectu hujus fabulæ se vitasse diceret, fateretur, se rapinas, quas boni viri virtutis amore oderunt, pœnæ formidine vitasse, quod ab eo longe alienissimum est, cui opes sine discrimine (etiam jure possidendæ) invisæ sunt, quia dives arca veram laudem intercipit (lib. IV, fab. XII, 2). Certum itaque habeamus, *rapere* hic locum non invenire.»

In hac pro lectione Bentleiana apologia non lubet singula excutere; sed momentum facere videntur hæc: Si lectio Bentleii admittatur, luculenter patet, responsionem (vs. 10 sqq.) parum aptam esse objectioni (vs. 9). Et enim verba *deprensi* vs. 10, et *temeritas* vs. 11, aliud verbum requirunt, quod divites crimine factos notet, ut bene vidit Harius. Quæ docent, τὸ *rapuerunt* loco suo non movendum esse. Namque τοῖς *deprensi* et *temeritas* optime respondet, sicque oratio melius cohæret. Neque objici potest, verbum *rapere* ab ipsa fabula prorsus esse alienum, quia neque Verres, neque asellus, neuter hordeum rapuerat; sed passim in hoc opere observatum est, epimythia Phædri non semper apta esse ad fabulam. Vid. e. g. ad lib. IV, fab. XI, 15; coll. Exc. XVII, ad lib. IV, fab. XIII.

EXCURSUS XXXI.

AD LIBRI V FABULAM VII.

Vs. 8 sq. *Sinistram fregit tibiam, duas quum dextras maluisset perdere.* Ludit auctor in voce *tibiæ*. Sinistram sibi Princeps tibiam fregerat, i. e. os illud, quod, ut docet Celsus, Med. lib. VIII, c. 1, a priore parte suræ positum est, et vocatur *tibia*. At duas ille dextras tibias, quibus canere solebat, perdere sive

frangere maluisset. Tibiæ autem in ludis scenicis adhiberi solitæ, aliæ dextræ, aliæ sinistræ erant: dextræ sono gravi seria, sinistræ acuto festiva argumenta pronuntiabant, i. e. ad modos musicæ idoneos dirigebant. Ubi notatu dignum illud est, quod Tibicines scenici plerumque duabus simul tibiis, sive dextris, sive sinistris, uterentur. Princeps itaque quum adjuvaret cantu suo Bathyllum, modo serias, modo festivas fabulas gestibus exprimentem, tibias habere debuit et sinistras et dextras; has autem ille salse et vere dicitur maluisse perdere: Bathyllo scilicet navare operam solebat; qui Bathyllus, ut Seneca in *Excerptis Controversiar.* lib. III, docet, quum scite admodum jocosa argumenta exsequeretur, non ita felix fuit in gravioribus exsequendis, quibus dextræ tibiæ adhibebantur. *Desbill.* Lusus est in voce *tibia*, quæ et cruris partem significat, et musicum instrumentum. Tibicines, sive aulædi duabus tibiis simul flabant, aut dextra et sinistra, et tum imparibus tibiis canere dicebantur; aut duabus dextris (1), et tum duabus paribus dextris; aut duabus sinistris, et tum duabus paribus sinistris. Dextra gravem bombum, sinistra tinnitum acutum emittebat (2); et impares dicebantur non solum ob sonum, sed etiam quia imparem foraminum numerum habebant; plura in sinistra erant, quam in dextra (3). Hinc in didascaliis Terentii Andriæ: *acta tibiis paribus dextris et sinistris* (4); Eunuchi: *acta*

(1) Festus: « dextrarum tibiarum genus est, quæ dextra tenentur; » quem locum affert *Schneider* V. C. ad Varr. lib. I, c. 11, 15.

(2) Notandus locus Apuleii Floridor. p. 341: « Primus Hyagnis manus in canendo discapedinavit, primus duas tibias uno spiritu animavit, primus lævis et dextris foraminibus acuto tinnitu, et gravi bombo concentum musicum miscuit. » Docere etiam conatur Salmasius ad Solini c. 11, p. 84 sqq. dextræ sonum fuisse graviorem, sinistræ tibiæ acutiorem. V. *Schneider* ad Varronis l. c.

(3) Antiquas tibias paucis foraminibus fuisse apertas, intelligitur e loco Servii ad Æn. IX, 618; hoc: « ut ait Varro tibia Phrygia dextra unum foramen habet, sinistra duo, quorum unum acutum sonum habet, alterum gravem. » Ex quo loco colligebat Ursinus, dextram tibiam fuisse incentivam, sinistram succentivam. Subsequenti tempore aucta sunt tibiarum foramina, id quod constat ex loco Varronis, ita excerpto a Scholiaste Horatii ad A. P. 203: « Varro ait, in tertio Disciplinarum et ad Marcellum de Lingua Latina, quatuor foraminum fuisse tibias apud antiquos et se ipsum ait in templo Marsyæ vidisse tibias quatuor foraminum. Vid. *Schneider*, l. c. et in Ind. ad Scriptt. R. R. v. *Tibiæ*.

(4) Cave censeas actam fuisse dextra simul et sinistra, quæ impares erant; sed intellige tibiis pari-

tibiis duabus dextris; Heaut. *acta prima tibiis imparibus, deinde duabus dextris. Gronov.* Qua ratione effecerint Tibicines, ut cantum fingere et flectere vario modo, et molliorem ex simplice et recto reddere possent, egregie docet Cel. *Schneider* l. c. e Quintil. lib. I, xi, 7, ubi vocabulum καταπεπλάσμενον declarat: *Sic appellantur*, inquit, *cantus tibiarum, quæ præclusis, quibus clarescunt, foraminibus, recto modo exitu graviorem spiritum reddunt.* Idem, lib. II, iii, 20: *ut tibiæ eodem spiritu accepto, alium clausis, alium apertis foraminibus, alium non satis purgatæ, alium quassæ sonum reddunt, ita faucis*, etc. Ibidem, Sect. 50: *illa jam pæne apertis, ut aiunt, tibiis pronuntianda*, i. e. pleno sono. De ligulis, tibiis additis, earumque forma, nec non de tibiis paribus, et quatuor tibiarum speciebus (1), non pauca acute et erudite observat Schneiderus, sæpius laudatus, ex Aristotele (2), Polluce (3), Theophrasto (4). Diligenter quoque excussit vir doctus loca Theophrasti, H. P. IV, 12, et Plinii XVI, Sect. 66. Harduin. digna profecto, quæ in hoc argumento consulantur; ut omittam alia (5).

Vs. 17 sq. Desbillonius ad hunc locum hæc notavit: « Hi versus valde in utroque Codice Pithœano et Remensi depravati sunt: cujus mali fortasse origo talis est: pro verbo, *adducit*, aliquis scripserit Librarius, *abducit*; adjectum ab alio fuerit glossema, *a se reducit*; quod alius, tanquam ab auctore profectum, quum legeret, ad superiorem versum rejecerit; tum alius pro, *abducit quum*, scripserit, *abduci reum*; alius denique voces etiam aliquantulum transportaverit, unde monstrum illud, quod exhibent vetusti Codices (etiam Editt. Vett. ut Nevelet.):

> « *Et incipiebat Princeps abduci reum ingredi*
> *A se reducit pretio precibus ut tantummodo.* »

Rigaltius ex his conjecit: *Et incipiebat Princeps ingredier. Eum adducit, pretio, precibus.* Sic locum etiam emendandum censet Praschius, non tamen sensu concinno, et in exitu fere contra metrum, observante Tzschuckio. Etiam Bentleius hunc ver-

bus dextris primum modulatam fuisse deinde et paribus sinistris. Vid. Salmas. in Didasc. Ter. Andr. in Edit. Schrevel. L. B. 1669, in-8°.

(1) Græce dicuntur σύριγγες, τέλειοι, ζεύγη. Quartam speciem Theophrastus significavit vocabulo calami βομβυκίου, i. e. ad bombyces apti.

(2) De Audibilibus: vide etiam Hist. Animal. lib. VI, 10.

(3) Cfr. Pollux, IV, 81; *Idem* Sect. 77, coll. IV, 70 et 82.

(4) H. P. IV, 12.

(5) De tibiis multa etiam disputant Interpretes ad Terentianarum Comœdiarum διδασκαλίας.

sum ob malos numeros exsibilandum censebat. Quare cum Desbillonio reposui: *Et incipiebat ingredi Princeps. Eum*, etc. Alii alia tentarunt incertis conjecturis. *Schwabe*. Bentleius:

Et ut incipiebat posse princeps ingredi,
Inducit pretio, precibus,

in quibus me offendunt illa *et ut*, et deinde *posse ingredi*, quod nihil plus significat, quam *ingredi*. In MSS. non reperitur *posse*; licet non negem, probabiliter posse defendi loco illo Ciceronis, a Gudio adducto. Sed miror virum fastidiosum, qui lib. I, fab. XXVII, *conveniens esse potest*, quod est in scriptis, concoquere non potuit, hic contra auctoritatem scriptorum recipere avide illud *posse ingredi*. Sed licere utroque modo loqui, et *posse* addere, vel omittere, sine sententiæ damno, patet ex Suet. Vesp. 7, de Basilide liberto, *quem jam pridem propter nervorum valetudinem vix ingredi, longeque abesse constabat*; et ibi *vix ingredi posse* intelligitur, sed τὸ *posse* non exprimitur. Quid? si legamus continuatis verbis,

Erat facturus ludos quidam nobiles,
Ut incipiebat Princeps ingredi.

i. e. eo tempore ludos erat facturus, quo incipiebat iterum ingredi. In reliquis, quæ in codice exhibentur, *a se abduci*, et Glossa Gudii, latet aliquid, quo Principem sine adminiculo jam ingressum significatur. *A se ingredi* vero vix Latinum putem; sed quum *ingredier* fuisse in MSS. potuit, hinc in ultimis illis *er*, et etiam in *reum* vestigia veræ lectionis, et præpositionis *per* absorptæ latere possunt, et forte ita posset constitui locus totus:

Erat facturus ludos quidam nobiles,
Ut incipiebat per se Princeps ingredi.
Adducit pretio, etc.

Per se enim obvium est, pro solus, sine adjutoribus, ut lib. III, fab. X, 58, *per te cognoveris*, ubi v. Schefferum et ad Ovid. Medicam. 27, et Suet. Cæs. 56. Verba autem transposita fuisse, ex antiquis editionibus satis patet. *Burm.* Ursinus, sequens propius vestigia scripturæ: *Et incipiebat ingredi Princeps, eum Reducit pretio, precibus, ut tantummodo*; Heinsius: *ut incipiebat Princeps ingredier, eum inducit pretio et precibus, ut tantummodo;* Tollius: *Et incipiebat Princeps jam ingredier. Eum A. p. p.*

Vs. 25 sq. In MSS. Pith. Rem. et Editt. vett. Pith. Rittershus. Nevelet. Ursini legitur: *Tunc chorus ignotum more ducto canti-*

cum imposuit. Obscura hæc; unde tamen aliquid lucis emicare videtur Tzschuckio, V. Cl. Opinatur enim, *imposuit* explicari posse *intexuit*, et *ignotum* ideo probum ei videtur, quod Phædrus ejus sententiam afferre non dubitavit, quum in notis id non necesse videatur. *Ducto* autem capiendum esse ait, ut ante *translatitio*. Pari modo librorum scriptorum lectionem strenue defendit ill. *de Schirach*, scribens in Clav. P. I, pag. 171 seq. « Tunc chorus ignotum more ducto canticum *imposuit*, i. e. induxit adhuc ignotum, non solitum canticum. Ita veteres Codices legunt, neque video, cur mutandum, quum bene omnia se habeant. *Ignotum* enim fuisse canticum, non est cur negari debeat. At *more ducto* intulerunt carmen; quid ita? Describit Phædrus, quid solito factum esset, dum suum tibicinem mirifice stultum vult ostendere. Dum ludus incipit, aulæum mittitur, et volutis tonitrubus Dii apparent, ut mos erat in scena, atque inter se sermocinantur. Hæc omnia translatitia atque consueta, quare et chorus suo modo prodit et canticum infert, at ignotum, h. e. antea non ita valde usurpatum, ut eadem sæpe jam fuisset in fine sententia. Tali itaque formulæ quum applauderet populus, en hominis arrogantiam! qui, quod alias Cæsari dabatur, sibi factum, quod Principis vox audiretur, existimabat. Quid vero illud *imposuit?* Et hoc rectum puto, neque *insonuit* præferendum. At ne unus quidem interpres de hac voce exposuit mentem, quod miror, quum non adeo alienus sit a scena usus verborum *ponere*, *reponere*. Hor. A. P. 120. « Scriptor honoratum si forte *reponis* Achillem; » quare hoc loco *imponere* pro inducere dictum habemus, sive novum canticum in scenam perducere, illudque actionis honestate recitare. » Quæ omnia magnam speciem habent, nec penitus displicent. Sed quum significatio verbi *imponere*, sensu, quo volunt, nondum certa sit, et exemplis, ad probandum idoneis, confirmata; nondum ego moveri possum, ut viris doctis accedam. *Desbillonius*, retenta lectione Codicum, et adjecta tantum veteri scripturæ vocula *et*, legendum proponit: *Tunc chorus ignotum et modo reducto canticum Imposuit*, hoc sensu: Tunc chorus, qui nihil præmonuerat Principem, ut eum certius ludificaret, atque etiam canticum, bene notum ceteris omnibus, Principi vero, utpote modo in theatrum reducto, plane ignotum, ipsi imposuit, sive ipsum decepit. Librarios enim constat sæpe *mo*, linea super inducta, scripsisse pro *modo*. Hancce Desbillonii lectionem, quæ proxime accedit ad veterem scripturam, ego quidem, quum aliorum Criticorum conjecturæ magnam par-

tem viderentur vel incertæ et ambiguæ, vel violentiores, recipiendam duxi; ita tamen, ut paullulum recederem ab interpretatione Desbillonii. Non enim videtur credibile, chorum ideo Principem nihil præmonuisse, quo cum ludificaret certius. Cf. Notas ad vs. 25. A lectione Codd. MSS. non multum abhorret Brotier. V. Cl. qui edidit: *Tunc chorus et ignotum reducto canticum imposuit.*

Permultæ Editiones, etiam Burmanniana major, habent: *Chorus reducto tunc et notum canticum imposuit*, quam lectionem, præter alios, vindicant Schulzius et Langius VV. D. D. hoc sensu ex interpretatione Burmanni: chorus et notum canticum, quod chorus canebat ex more, vel, per ἓν διὰ δυοῖν, canticum chori Principem reductum in theatrum fefellit, qui errore vocis *Principe* delusus, credebat sibi chorum gratulari sanitatem redditam, quum Imperatoris honori canebatur. Statuit vero Burmannus, τὸ *notum* sine dubio tenendum esse; fuisse enim usitatissimum, ut hac vel simili formula gaudium suum populus testaretur, ut vel solus Suetonii locus Galb. c. XIII, doceat, ubi *notissimum canticum* a populo Galbæ accommodetur. Cf. Ferrar. de Acclam. lib. I, c. 14, et Lindenbr. ad Amm. Marc. XIV, c. 5. Sed τὸ *ignotum*, quod est in libris scriptis, non temere abjiciendum esse arbitror. Fac enim canticum ejusdemque argumentum et consilium notum fuisse Principi, qui tandem fieri poterat, ut deciperet hominem, ita, ut gratulationem populi ad se, non ad Cæsarem, pertinere crederet, sicque se exponeret risui omnium? An tibicen tam insigni impudentia fuisse censendus est? Quare *ignotum* recte retinent Bipontini, qui tamen legunt: *Tunc chorus ignotum modo reducto canticum imposuit*, quæ ita intelligo: chorus imposuit, i. e. injunxit tibicini, modo in theatrum reducto, canticum, quod ei ignotum erat (1). Sed jam olim non inepte quærebat

(1) Ita etiam locum capit Tollius, sed ita, ut pro *modo*, reponat *mox*, addens Not. P. III, Phædri p. 183: « Hoc vult Phædrus: mox ubi reductus in scenam fuit tibicen Princeps, chorus ei injunxit hoc novum ac ignotum canticum, quod et ipse chorus cantu, et tibicen modulatione tibiarum exprimeret. Diomedes (Grammat.) lib. III: *quando enim chorus canebat, choricis tibiis*, i. e. *choraulicis*, *artifex concinebat*. Nam cecinisse eum tibiis, liquet inde, quod eum populus coronam rogare existimabat, quæ præclare navatæ operæ foret præmium. Verum *tunc mox* videntur minus bene conjungi. » At si omnia rite expendantur, vero non est simile, tibicinem modos præbuisse canentibus. Etsi enim convalescere et ingredi *incipiebat* (v. 12, 17); non-

Heinsius (1): « An chori erat, imponere canticum? at supra dixit, divitem illum nobilemque virum, qui ludos erat facturus, cum tibicine pepigisse, ut tantum se ostenderet in theatro: cur ergo hic canticum illi imponitur? » Cf. p. 370, Not. 1. Ipse vero Heinsius legendum putat (2): *chori reducto tunc ignotum canticum imposuit*, quæ interpretatur: chori canticum, ignotum tibicini, in theatrum reducto, imposuit, i. e. verba dedit homini. Bentleius legi jubet: *Tunc chorus ignotum more docto* (i. e. de more) *canticum insonuit*, ad quæ Burmannus notat: « Bentleii conatus non placuerunt Anonymo, (Hario) et certe *more docto* quid velit non explicat satis plane Vir Cl. nec novum illud canticum fuisse, constat ex illis, quæ viri docti adduxerunt ad illud illustrandum. *Chorus insonat canticum* immerito culpatur, hoc enim satis defendi posset, sed nihil huc facit. Quod vero Anonymus tentat, *Tunc chorus: ignotum*

dum tamen res eo erat adducta, ut posset in conspectum prodire populi, tantum abest, ut inflare tibias posset. Etenim crus erat fascia ligatum; ex quo intelligitur, fomenta adhuc fuisse applicita, quia vulnus nondum coierat (vs. 36). Quare nobilis, qui erat facturus ludos, pretio et precibus adduxit Principem, ut ipso ludorum die *tantummodo sese ostenderet*, quamvis careret facultate, paullo diutius erecto standi corpore, et tibiis canendi (vs. 16, 18, 19). Sic enim nobilis pergratum se facturum esse putabat populo, qui desiderare cœperat tibicinem (vs. 14). Neque etiam populus plaudebat Principi, modos præbenti choro; sed consurgebat in plausus ad verba, *Lætare, incolumis Roma, salvo Principe*, quibus fautores sanitatem redditam, non gloriam, arte sua partam, gratulari putabat tibicen. Quæ omnia obstant, quominus hic locus de cantico, a choro tibicini injuncto, possit intelligi; quemadmodum etiam intelligi posse censet Schulzius, etsi huic interpretationi non multum tribuere videatur. Cecinisse vero Principem tibiis, inde non potest colligi, quod quum iterato cantico in pulpito totum se prosterneret, eum populus coronam rogare existimabat (vs. 34). Nam quum videret tibicen, tantos sibi impertiri plausus a populo, ob recuperatam, ut credebat scilicet, valetudinem; utique poterat palmam coronamve rogare, quamvis non cecinisset, tanquam operæ olim præclare navatæ præmium. Aliter tamen sentit Censor doctus, in Censura Phædri Paufleriani (Hal. A. L. Z. ann. 1803) scribens: *der Princeps konnte wohl nicht glauben, dass das* salvo Principe *auf ihn gehe, da er ja selbst mit einen Theil des Chors ausmachte, wie sein ganzer theatralischer Anzug vs.* 36 *beweisst; sondern er glaubte nur, dass die applaudirenden Zuschauer die Stelle auf ihn deuteten, oder anwendeten.*

(1) Vid. Heinsii Epist. ad J. Frid. Gronov. in Burmanni Syll. Epp. T. III, p. 482.

(2) Syllog. Epistolarum loco citato.

modo reducto canticum Imposuit, obscurissimam sententiam facit. Si enim post *tunc chorus* distinguendum, deberent etiam statim sequi verba, quæ chorus pronuntiavit, ut solent Virgilius et Ovidius et alii, quando *Tunc ego*, *Tunc Deus*: et similia in mutuis sermonibus, aut narrationibus nobis exhibent. Nec opus tunc addere, *cujus hæc fuit sententia*: saltem omnia deberent post *chorus*, ad *lætare* includi parenthesi, quum omnia sint clara in vulgata hodie lectione, in qua etiam scripti codicis vestigia satis sunt expressa, quæ ut magis serventur, hoc ordine possent verba disponi:

> *Tunc Chorus; et notum mox* (vel *modo*) *reducto canticum Imposuit.* »

Conjecturas et emendationes reliquorum Criticorum verbo notasse sufficiat, quo facilius possit intelligi, quid viri docti in emendando hoc loco sibi indulserint. Emendat vero Freinshemius: *Tunc chorus ignotum mox reducto canticum Insonuit;* Praschius: *Tunc chorus, iguoto more, ludo canticum Imposuit;* Rigaltius: *Tunc chorus gnotum moro educto*, i. e. Principe, moro et inepto tibicine, *canticum;* Idem in altera editione edidit: *Chorus reducto tunc, et novum* (Richter. *ignotum*) *canticum;* Schefferus: *Tunc chorus ignotum ac reducto canticum;* Gruterus, teste Neveleto: *Tunc chorus ignotum amore ductus canticum;* Cuninghamus: *Chorus tunc ignotum ore docto canticum insonuit;* Kohlius, Comment. crit. Pentad. II, lib. 49, pag. 203: *Chorus reducto tunc et motum canticum Imposuit*, laudans præter alia Ovid. Met. XIV, 20 seq. Editor Edit. stereotypæ: *Chorus tunc et notum reducto canticum imposuit.*

Vs. 28. *Jactat basia tibicen.* Burmannus, conjectura Scriverii et Heinsii deceptus, edidit, *jactant basia*, ut hæc verba referat ad spectatores: quod mihi quidem absonum videtur. Nam ut stultus error Tibicinis intelligi posset, aliquos ille gestus edere debuit, quibus significaret, a se plausus spectatorum, tanquam sibi uni datos, accipi; hoc autem ut præstaret, quid opportunius fuit, quam jactare basia, id est manum et ori admovere, et ad spectatores porrigere? id quod facere solebant Romani, ut gratos se et memores ostenderent. Sana est ergo lectio MSS. Codd. et editionum fere omnium, quam exhibemus. *Desbillon.* Præter Heinsium et Burmannum *jactant* tuentur Santoroc. Heusinger., de Schirach. Statuit enim Burmannus, ad v. *jactant* subintelligendos *spectatores*, quibus favere se choro significabant. Et quum Bentleius objecisset: *nisi ipse jactasset basia*,

qui potuissent equites stultum tibicinis errorem intelligere? profecto ex gestu illo intelligebant, non alio pacto. Sic respondet Burmannus: potuisse Principem aliis gestibus et etiam voce, quæ in tanto fremitu a populo non exaudiebatur, sed ab equitibus, qui in quatuordecim propius scenam sedebant, intelligebatur, errorem suum prodere. Si jactasset basia Princeps, vidisset etiam populus. Præterea frequentem oris et manus mentionem in populi acclamationibus et applausu esse docet, ut hic *voce manuque* Populus faverit choro; quemadmodum et apud Martialem VIII, 65: *Roma salutavit voce manuque Ducem*, et sæpe Sueton. Claud. 12, Tit. 8. Basia vero jactata a fautoribus, docuisse Scriverium ad Martial. I, 3. At, si quid ego judico, stare potest Bentleii et Desbillonii sententia. Non enim subest caussa, quare lectionem MSS. repudiandam putemus; maxime quum moris esset scenicis adorare populum. Vid. Not. ad vs. 28, et paullo ante Not. Desbillonii. Neque objici potest a Burmanno, non sine copula *putat* subjuncturum fuisse Phædrum; quum et alibi per asyndeta procedat oratio. Vid. ad lib. IV, fab. XVII, 16, 20, et ad lib. IV, fab. XXI, 16. Neque etiam obstat, si Princeps jactasset basia, non equites tantum visuros fuisse, sed etiam populum. Utique enim populus videbat hominem, basia jactantem, et mox in pulpito totum se prosternentem, sed veram caussam quare hoc faceret, nescio quomodo, non intelligebat; mox enim Phædrus narrat, populum existimasse, coronam rogare tibicinem; donec res patefacta per equites, qui stultum errorem statim intellexerant, cuneis innotesceret omnibus, et ille ab universis foras protruderetur. Cf. vs. 32 sqq. ex quo apparet, in omnibus fere editionibus recte *jactat* legi. Addere placet, quæ observat Censor doctus (in Ephem. litter. Halens.) supra laudatus: *Die Ritter bemerkten nach Vs. 30 den Missverstand zuerst, weil sie zunächst an der Scena und Orchestra sassen, folglich des Flötenspielers verbindliche Pantomimen aus der ersten Hand hatten.*

EXCURSUS XXXII.

AD LIBRI V FABULAM VII.

In interpretanda hac fabula, complures, et nos præsertim hæsimus. Operæ igitur pretium fore duximus, si illam gallice

de novo verteremus, cum adnotationibus in quædam hujus fabulæ vocabula ad theatrorum conformationem spectantia.

LE PRINCE, JOUEUR DE FLUTE.

« Dès qu'un esprit vain, ébloui d'une faveur passagère, prend une confiance à laquelle il n'était pas accoutumé, et qu'il ne devait pas avoir, sa sotte vanité le conduit aisément à devenir le jouet du public.

« Le Prince, joueur de flûte, était assez connu parceque ordinairement il accompagnait sur le théâtre les pas et les gestes du pantomime Bathylle. On célébrait des jeux, je ne me rappelle pas assez lesquels. Au rapide mouvement d'une machine, il fit, lorsqu'il y pensait le moins, une chute grave, et se rompit la jambe gauche (le *tibia*), pour laquelle il eût mieux aimé perdre ses deux flûtes droites (*tibias*). On le prend entre les bras; on l'emporte chez lui, poussant de grands gémissements. Quelques mois se passent avant qu'il puisse guérir et marcher.

« Cependant les amateurs du théâtre, comme c'est assez l'usage, commencèrent à regretter l'aimable musicien qui, par les sons de sa flûte, avait coutume d'animer la force et la souplesse du danseur.

« Un Romain de noble extraction voulait donner des jeux, et Le Prince commençait à marcher. Il obtint de lui, à force d'argent et de prières, seulement qu'il se montrât le jour même des jeux.

« Ce jour est arrivé. Avant la représentation, il n'est question au théâtre que du joueur de flûte. *Il est mort*, disent les uns; *Il va paraître sur la scène*, disent les autres. On lève la toile. Le tonnerre gronde: les dieux parlent selon la coutume. Alors notre joueur de flûte entre sur la scène. Le chœur chantait ce refrain: *Rome, réjouis-toi, le prince est sauvé;* refrain d'un hymne composé pour la convalescence d'Auguste, et que ne connaissait pas le joueur de flûte, alors dans son lit. Tous les specteurs se lèvent pour applaudir. Le Prince, joueur de flûte, porte la main à sa bouche, envoie au peuple baisers sur baisers pour remerciements; il se félicite du succès de la cabale.

« Les chevaliers reconnaissent la méprise; ordonnent, en riant aux éclats, qu'on répète le couplet. Notre homme de se prosterner ventre à terre sur l'avant-scène, et les chevaliers d'applaudir en se moquant. Le peuple croit d'abord qu'il demande une couronne. Mais, dès que sa méprise fut connue

dans tous les rangs, malgré la robe blanche, les souliers blancs, la bandelette blanche qui lui enveloppait la jambe. Le Prince, tout enorgueilli des hommages qu'on rendait à la divine maison d'Auguste, fut hué et sifflé par tous les spectateurs, et jeté hors du théâtre la tête la première. »

Nota. La traduction de cette fable doit beaucoup à M. Geoffroy, qui, interprète souvent heureux, a cependant négligé le *insolentem sibi.*

Nunc explicanda supersunt quædam vocabula ad theatri conformationem spectantia. Adnotationes nostro philologo jamdiu assignatas et gallice scriptas liceat nobis gallico idiomate hic proferre.

1° *Scena*, v. 5 et 12; 2° *pegma*, v. 7; 3° *theatrum*, v. 21; 4° *aulæum*, v. 23; *ibid. devolutis tonitribus*; 5° *pulpitum*, v. 32; 6° *cuneis*, v. 35; 7° *tibias*, v. 9; 8° διάζωμα.

1° *Scena*, v. 5 et 12, voy. *sup.* page 265, première colonne.

2° *Pegma*. Voy. *sup.* page 266, seconde colonne.

3° *Theatrum*, v. 21. Ædificium ad spectandum ludos *scenicos* factum, a Θεάομαι, *specto*. Voy. *Lexicon* Facc. et Schell. et sup. *scena*, n° 1, et infr. *pulpitum*, n° 5.

4° *Aulæum*, v. 23; *aulæo misso*. *Misso* pour *demisso*, *la toile étant baissée*. Chez les anciens, on baissait la toile pour commencer le spectacle; c'est le contraire chez nous. *Vid. supr.* page 269, première colonne. — *Ibid. Devolutis tonitribus*, les tonnerres étant roulés de haut en bas (force de *de*). On imitait ce tonnerre en roulant, derrière le théâtre, de grosses pierres sur un plancher en pente.

5° *Pulpitum*, v. 32, la partie du théâtre où les acteurs représentaient leurs pièces; ce que nous appelons, chez nous, *théâtre*. Voy. Vitruve, *Lexicon* Facc. et Schell.

6° *Cuneis*, v. 35. Cuneus hic sumitur pro sedilium ordine et scalarum directione in theatris, quæ ita cum præcinctionibus dispositæ erant, ut universam sedilium seriem in partes cuneorum similes dividerent. Voy. Vitruv. liv. V, chap. 6; et son traducteur Perrault, p. 171, édit. de Paris, 1684.

7° *Tibias* (*dextras*), les deux flûtes droites. *Tibia* signifie *jambe* et *flûte*. Il y a donc ici jeu de mot. Voy. l'estampe en tête du livre II.

8° Διάζωμα. Définition de ce terme donnée par Philander, et à tort attribuée à Vitruve. — H. Étienne attribue à Vitruve une définition du διάζωμα donnée par Philander. — Vitruve nomme, mais n'explique pas, les διαζώματα, dans un texte assez difficile, et dont nous donnons, en passant, une explication conjecturale, à la suite de laquelle nous nous efforçons de suppléer aux inexactitudes de Perrault, et au silence de Schneider dans son édition de Vitruve. — Examen de deux διάζωμα, pris, l'un au propre, l'autre dans le sens figuré. — Διάζωμα et διάζευγμα ne sont pas synonymes, comme le pense M. Coray. — Διαζεύγματι, à tort, remplacé chez Casaubon par δείγματι.

« H. Étienne s'explique ainsi sur ce terme difficile à définir : « Vitruvius, lib. V, cap. 7, διαζώματα et alibi præcinctiones in « exstructionibus theatricis vocat quasi transversa cingula et « interjectas gradibus areolas : tametsi alii διαζώματος nomine « intelligant coronices quibus contignationes discernuntur, aut « quæ ornamenti magis quam alicujus necessitatis gratia *ad-* « *duntur.* »

« D'après mon usage de vérifier le plus possible les citations, j'ai remonté à la source, et j'y ai vu, à ma grande surprise, que c'était, non Vitruve, mais son commentateur Philander qui, p. 194, avait défini les διαζώματα, et qui, de plus, ajoute qu'on trouve ces διαζώματα *in exteriori palatio Nervæ ad radices montis Quirinalis*, à l'extérieur du palais de Nerva, au pied du mont Quirinal.

« Cherchons donc, non dans un commentaire, mais dans le texte même de Vitruve, ce que ce savant architecte entendait par διαζώματα. Nous aurons bien de la peine à le trouver, car il cite le terme grec sans le définir. Voici le passage (Vitruve, liv. V, chap. 7, p. 192) :

« *Nec tamen in omnibus theatris; sunt enim res quas in pusillo et in magno theatro, necesse est eadem magnitudine fieri propter usum, uti gradus,* DIAZÔMATA, *pluteos, itinera, ascensus, pulpita, tribunalia, et si quæ alia intercurrunt ex quibus necessitas cogit discedere ab symmetria.* »

« Perrault (p. 167) traduit ainsi : *Il ne faut pas croire que les mêmes proportions puissent servir à toutes sortes de théâtres; et l'architecte doit avoir égard à la nature et à la grandeur du lieu pour prendre les mesures qui lui sont convenables; car il y a beaucoup de choses que l'usage auquel elles sont destinées oblige de faire d'une même grandeur dans les petits théâtres comme dans les grands; savoir : les degrés* (GRADUS), *les palliers* (διαζώματα), *les*

balustrades (PLUTEOS), *les chemins* (ITINERA), *les escaliers* (ASCENSUS), *les pupitres* (PULPITA), *les tribunaux* (TRIBUNALIA), etc.

« Aidés par la planche de Juste-Lipse (1), serions-nous près de la vérité en définissant, 1° *gradus*, gradins; 2° *diazómata*, des trottoirs superposés et circulaires, sur lesquels on plaçait des siéges mobiles, et qui régnaient dans la circonférence intérieure de l'orchestre; ou peut-être un pallier en forme de ceinture; 3° *plutei*, les appuis (partie astreinte à une hauteur invariable); 4° *itinera*, les chemins de ceinture; 5° *ascensus*, les degrés; 6° *pulpitum*, sol du théâtre des acteurs, fixé à la hauteur de l'œil du spectateur; 7° *tribunalia*, siéges distingués où probablement se plaçaient les juges des combats et des pièces de théâtre.

« Ainsi que le prouvent et le texte précité de Vitruve, et nos efforts pour le traduire, Vitruve, quoiqu'en dise H. Étienne, n'a point défini les διαζώματα. Il s'en est abstenu, ou parceque, de son temps, ce terme présentait une idée fixe; ou parceque, n'en ayant pas d'idée nette, il ne voulait pas courir les risques d'une définition obscure qui eût provoqué la critique. Ni Philander, ni Perrault, ne l'ont défini. Quant à M. Schneider, il a trop peu fait, puisque, dans son édition de Vitruve, faisant moins que dans son lexique, il se borne presque à citer la ζώνη de Pausanias, V, 10.

« Efforçons-nous de faire mieux, en cherchant notre explication dans des textes grecs ou ignorés ou négligés, parcequ'ils offrent des difficultés. Plutarque nous offre deux exemples du διάζωμα pris, l'un au propre, et l'autre au figuré, et dans un sens géographique.

« *Premier exemple* tiré de Plutarque, vie de Périclès, p. 159, édit. de Francf., T. III, ch. 21, p. 331, traduction de Ricard : « Corèbe commença à bâtir, dans l'Hiéron d'Éleusis, le lieu des « initiations, τελεστήριον (et non *la chapelle des mystères*, comme « le veut M. Ricard). Ce fut lui qui posa le premier rang de co- « lonnes, et les joignit (les *relia*, pour rappeler le terme d'archi- « tecture) par des épistyles (c'est-à-dire poutres transversales), « τοῖς ἐπιστυλίοις ἐπέζευξεν. Corèbe mort, Métagène mit par-dessus « les corniches, τὸ διάζωμα, *ce couronnement formant ceinture* « *dans toute l'étendue* (διά), et le second rang de colonnes (lit- « téralement, les colonnes d'en haut); et Xénoclès, du dème

(1) Saturnalium sermonum, lib. II, c. 19.

« de Cholarge, mit au sommet du temple (ἐπὶ τοῦ ἀνακτ.) la fe-
« nêtre du comble (terme de M. Quatremère). »

« N'oublions pas de noter, 1° que cette corniche ou couronnement, formant ceinture, s'appelle chez Pausanias (V, 10, p. 399) ζώνη; 2° que, ainsi que Plutarque, Vitruve, dans sa salle à l'Égyptienne (1), donne l'idée d'une salle ornée de deux rangs de colonnes (2). Mais, au-dessus de l'épistyle, il ne met pas le διάζωμα dont Plutarque fait mention. On ne demandera pas si Vitruve, architecte romain, connaissait bien les monuments des grecs; mais on regrettera que, les connaissant, il n'ait pas fait la moindre mention du principe donné par Plutarque. Voilà, dans ce premier exemple, le διάζωμα signifiant *ceinture dans toute l'étendue* (ζῶμα διὰ) : ce qui conduit au sens de *couronnement formant ceinture dans toute l'étendue.*

« *Second exemple* de διάζωμα, pris au figuré (Plut. vie de Phocion, p. 747, *d*, édit. de Francf.) : ὁ Φωκίων τὴν Ζάρητρα φρούριον ἑλὼν ἐπικαιρότατον, ᾗ μάλιστα συνελαύνεται τὸ πλάτος εἰς βραχὺ διάζωμα, τῆς νήσου σφιγγομένης ἑκατέρωθε ταῖς θαλάσσαις.

« X traduit : *Phocion Zaretra opportunissimam arcem cepit, qua maxime coarctatur laxitas* INSULÆ *quæ in augustam cervicem utrinque astringitur pelago.* Et M. Ricard (T. X, p. 223) : *Phocion s'empare de Zarétra, fort avantageusement situé dans l'endroit même où l'île, très serrée des deux côtés par la mer, devient beaucoup plus étroite.* Mais ces deux interprètes commettent une faute grave, je pense, ainsi que M. Coray (Théophr. Char., p. 293), en rapportant au diamètre de l'île ces mots, τὸ πλάτος, qui se rapportent, je crois, à la portion de mer resserrée entre l'Eubée et le continent. Ils eussent évité la méprise en faisant attention à ces mots, τῆς νήσου σφιγγομένης, où le nom d'île se trouve pour la première fois, tandis qu'il eût été nécessairement déja prononcé si πλάτος avait eu le moindre rapport avec la largeur de l'île, et sur-tout en rapprochant d'une carte le passage géographique de Plutarque. Je propose donc de traduire ainsi : *Phocion s'empara de Zarètre, fort avantageusement situé dans l'endroit où les ondes* (de l'Euripe) *forment une zone étroite, l'île d'Eubée se trouvant resserrée aux deux extrémités par la mer.* En sorte que διάζωμα, qui exprime le resserrement de l'île d'Eubée par le milieu, est une idée juste, pittoresque, à laquelle conduit le mot littéral *ceinture*, ζῶμα.

(1) Voyez le Vitruve de Philander, VI, 5, p. 230 *sq.*; et celui de Perrault, VI, 5, p. 205 *sq.*

(2) Planche de Perrault, p. 206.

Voy. dans mon Atlas (107 pl.), planche 18, la position et la forme de l'île d'Eubée. Cette version est fort différente de celle de M. Schneider dans son lexique grec-allemand. Ce savant traduit : *l'île se resserrant en une petite langue de terre;* mais, 1° jamais διάζωμα n'aura ce sens; 2° εἰς βραχὺ διάζωμα doit se construire avec συνελκύνεται qui précède, et non avec σφιγγομένης; en sorte qu'il y aurait dans la version de M. Schneider, 1° vicieuse ponctuation; 2° construction fautive; 3° ce qui est une suite nécessaire, interprétations grammaticale et géographique inexactes.

« M. Coray, après avoir expliqué (Théophr. Char. p. 293) διάζωμα par *étranglement*, paraît juger διάζευγμα synonyme de διάζωμα, ou du moins, en donnant sa version *étranglement*, il ne combat pas le sentiment des lexicographes qu'il cite en sa faveur. Mais διάζευγμα ne signifie ni *étranglement*, ni *resserrement d'un lieu*, mais ce qui opère la jonction de deux choses séparées; l'entrée du port, la digue où se rendaient les négociants pour leur commerce.

« Au lieu de διαζεύγματι, Casaubon propose δείγματι; M. Coray, qui reconnaît que l'ancienne leçon est bonne, comme je le crois aussi, traduit cependant d'après la mauvaise leçon δείγματι.

« Mais ne perdons pas de vue διάζωμα, et affirmons que ce mot, au propre, signifie *ceinture;* et au figuré, comme dans le passage géographique précité de Plutarque, *ce qui, en ceignant, resserre, et forme une zone, une ceinture étroite.* Remarquons, en terminant, que le lexique de nos écoles attribue à tort, je pense, à διάζωσμα le sens de *ceinture* qu'il refuse à διάζωμα; ou, du moins, que sa distinction entre l'un et l'autre est peut-être inexacte; car voilà deux fois, dans Plutarque, διάζωμα signifiant *ceinture*, et non *diaphragme*, membrane qui sépare le cœur et les poumons d'avec le foie et la rate. »

APPENDIX *

FABULARUM ÆSOPIARUM XXXIV

E MSS. DIVIONENSI, ANONYMO ET ROMULO NILANTII, ET ALIIS.

FABULA I. **

MILVUS ÆGROTANS.

MULTOS quum menses ægrotasset Milüus,
Nec jam videret esse vitæ spem suæ,
Matrem rogabat, sancta circumiret loca,

(*) Hoc loco in memoriam revocanda sunt, quæ notavi in Notitia Litter. de Phædro, ad ann. 1719, de Editt. Phædri, Burmannus, si non omnes hujus Appendicis fabulas, maximam tamen partem, olim a Phædro fuisse versibus senariis conscriptas credit: in quo tamen alii aliter sentiunt. Vid. Notit. Litter. l. c. Paucas Nilantius etiam tentavit versibus exprimere, in uno, judicante Burmanno, peccans, quod sexto pede spondeum posuerit, quod nec Phædrum, nec alium poetam, in senariis fecisse, ei persuasissimum est. De ceteris rebus observandum, Notas, quæ sine auctoris nomine in hac Appendice exhibentur, Burmannum habere auctorem. *Schwabe.*

(**) Hæc fabula apud Rimicium lib. I, 19, legitur. *Burm.* Apud Romulum Divion. et Ulmens. est lib. I, fab. XVIII. *Schwabe.*

2. *esse vitæ spem suæ.* Lege, *esse vitæ spem super.* Virg. « Dum vita supersit. » Plautus etiam eleganter per tmesin separat: « si quid super illi fuerit. » *Gud.*

3. *sancta circumiret loca.* Sic MS. *sancta loca* apud auctores nondum reperi. Forte scripsit *sacra.* Sic apud Ciceronem, « locus sacer, » oppositus profano. Ap. Virgilium: « Lucus sacer, » et « aræ sacræ. » Tamen Virgilius etiam « flumen sanctum » et « Numina sancta. » Ovidius: « Di sancti. » Martialis: « Aula sanctior. » Lucretius: « Sancta Deûm delubra. » Recte ergo se habet locus. *Gud.* Et si *augusta* dicantur templa et alia loca, *augusta* vero idem notet quod *sancta*, teste Ovid. Fast. I, 609, quidni liceret *sancta loca* dicere? — *circumiret.* Ut in periculis constituti solebant etiam privatorum domos circumire. Tac. Annal. lib. II: « Libo veste

Et pro salute vota faceret maxima.
Faciam, inquit, fili; sed, opem ne non impetrem,
Vehementer vereor; sed qui delubra omnia
Vastando, cuncta polluisti altaria,
Sacrificiis nullis parcens, nunc quid vis rogem?

FABULA II.*

LEPORES VITÆ PERTÆSI.

Qui sustinere non potest suum malum,
Alios inspiciat, et discat tolerantiam.
Aliquando in silvis strepitu magno conciti
Lepores clamant, se propter assiduos metus
Finire velle vitam. Sic quemdam ad lacum

mutata cum primoribus feminis circumire domos, orare affines, vocem adversus pericula poscere. » *Gudius.*

4. *Et pro salute.* Lege, *Ejusque pro salute* vota necteret. Lucretius : « Votis vota nectere. » *Gudius.*

7. *Vastando cuncta.* Lege, *Vastati culta polluens altaria.* Sic Claudianus : « Culta altaria, » forte Phædrum imitatus. *Gudius.*

8. *nunc quid vis rogem.* Scilicet hoc ipsum vult mater dicere, quod Cato apud Nonium : « Nullam profecto accessi ad aram, quin Deos, suppliciis, sumtu, votis, donis, precibus, ploratu obsecrans, nequiequam fatigarem. » Egregie Cato ap. Sallustium, Catil. c. LII : « Non votis, neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur; vigilando, bene agendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt; ubi socordiæ tete atque ignaviæ tradideris, nequicquam Deos implores : irati infestique sunt. » *Gudius.*

FABULA II. *Lepores vitæ Pertæsi.* — (*) Fabula est apud Rimicium lib. II, 8, et Romulum Nilantii 24. *Burmann.* Apud Romulum Ulmens. et Divionensem est, lib. II, 9. *Schwabe.*

1. *sustinere.* Phædri plane est. Lib. I, fab. II : *Hoc sustinete, majus ne veniat malum. Gud.* Malim, *Ut sustinere quis possit suum malum. Aliorum mala respiciat, et discat pati.*

2. *Alios inspiciat.* Ter. Adelph. « Vitas hominum inspicere. » Plin. jun. « inspicere hominem propius. » *Gud.* — *et discat tolerantiam.* Forte totus versus ita constituendus : *Aliorum exemplo toleranter discat pati.* Sic Cicero : « Toleranter dolores pati. » Reliqua ita forte melius constitui possunt :

In silva quondam strepitu magno conciti
Lepores, assiduos velle se propter metus
Finire vitam, clamitant : sic proximum
Venere ad stagnum, quo se præcipites darent.
Adventu quorum postquam ranæ territæ
Confestim in imos trepidantes fugiunt lacus;
Heu, inquit unus, similis illarum est timor;
Sequamur et feramus vitam, ut ceteri. *Gud.*

Venerunt, miseri quo se præcipites darent.
Adventu quorum postquam ranæ territæ,
Virides in algas misere fugientes ruunt:
Heu, inquit unus, sunt et alii, quos timor
Vexat malorum. Ferte vitam, ut ceteri.

FABULA III.*

VULPIS ET JUPITER.

Naturam turpem nulla fortuna obtegit.
Humanam in speciem quum vertisset Jupiter
Vulpem, regali pellex ut sedit throno,
Scarabeum vidit prorepentem ex angulo,
Notamque ad prædam celeri prosiluit gradu.
Superi risere, magnus erubuit pater,
Repudiatam turpemque pellicem expulit;
His prosecutus: Vive, quo digna es, modo,
Quæ nostris uti meritis digne non potes.

FABULA IV.*

LEO ET MUS.

Ne quis minores lædat, fabula hæc monet.

6. *præcipites darent.* Ter. Andr. III, IV: « Utinam mihi esset aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem. » *Gud.*

9. *Heu inquit.* Lib. I, fab. XXXI: *Heu quanta nobis instat pernicies, ait. Gud.* Mallem hoc modo:

In silvis sæpe motu lepores arborum
Pavefacti consilium ceperunt, ut semel
Perire vellent propter assiduos metus.
Hinc fugientes ad ripam veniunt fluminis.
Ubi ranæ multæ, qua se præcipites darent.
At illæ, leporum numero et turbatæ sono,
Profunda saltu fluminis celeri petunt.
Lepus tunc unus, alios ecce territos;
Sequamur vitam, ut ceteri, quam sors dedit.

Fabula III. *Vulpis et Jupiter.* — (*) Hanc fabulam nusquam reperi.

9. *Quæ nostris.* Forte:

Decore nostris moribus quæ uti nequis.

Nam, *uti meritis*, an recte dicatur, dubito.

Fab. IV. *Leo et Mus.* — (*) Hæc fabula est apud Rimicium I, 18; Anonymum Nilantii 18; Romulum 16. *Burm.* Apud Romulum Divion. et Ulmensem est lib. I, 17. *Schw.*

1. *Ne quis minores, etc.* Aliter est: *Qui casu peccat, habeat veniam, si rogat: Licet minor sit,*

Leone in silva dormiente, rustici
Luxuriantes mures, unus ex iis
Super cubantem casu quodam transiit.
Expergefactus miserum leo celeri impetu
Arripuit; ille veniam sibi dari rogat :
Crimen supplex fatetur, peccatum imprudentiæ.
Hoc Rex ulcisci gloriosum non putans,
Ignovit et dimisit. Post paucos dies,
Leo, dum vagatur noctu, in fôveam decidit.
Captum ut se agnovit laqueis, voce maxima
Rugire cœpit; cujus immanem ad sonum
Mus subito accurrens : non est, quod timeas, ait,
Beneficio magno gratiam reddam parem.
Mox omnes artus, artuum et ligamina

ubi potest, reddat vicem. Vel *licet misellus*, vel *pusillus*. *Gud.*

2. *Rustici mures.* An ita dicti a rure? Sic musca formicam vocat *rusticam* apud Phædrum. *Rusticus* Ciceroni idem, quod *agrarius*, vel *agrestis* : *rustici et agrestis vitæ*. Postea pro *unus ex iis* legi potest : *adhuc rudis*, i. e. *parvulus*, *novitius*, *insciens*. *Gud.*

4. *cubantem.* Vel leonem. *Gud.* — *casu quodam.* MS. *Non voluntate*, quod versus respuit. Scribo, *non libenter*, quod Ciceronis est. *Gud.* Mallem *super cubantem sponte non transit sua.* Nam *non voluntate* habent omnes, quod ex Livio recte Nilantius asserit, sed versui senario non æque convenire suadebat Gudius. Posset tamen ex Rimicio in versum alium admitti, hoc modo : *Leo excitatus celeri corripit impetu Misellum murem, veniam qui sibi dari Rogabat, quia voluntate haud peccaverat.*

7. *fatetur.* Vel *fatendo*. *Gud.* — *peccatum imprudentiæ.* Cicero ad Atticum : « Peccatum stultitiæ. » *Gud.*

10. *Dum vagatur noctu.* *Pervagando nemora.* *Gud.* — *in foveam.* *In casses.* *Gud.* — *in foveam decidit.* Sic lib. III, fab. III. Vel, *Leo, dum vagatur, cæcam in foveam incidit.* *Fossæ cæcæ* apud Columellam. *Plagæ cæcæ* apud Lucretium, latentes, copertæ, quæ non apparent. *Vada cæca*, apud Virgilium, et *vestigia cæca*. *Gud.*

11. *Captum laqueis.* Virg. Ge. I : « Tum laqueis captare feras. » *Gud.* — *voce maxima.* Cicero de Orat. I : « Hypseus maxima voce, etc. » *Gud.*

12. *immanem ad sonum.* Vel, *cujus ad sonum mus advolans.* *Gud.*

13. *Non est quod timeas ait.* Sic plane noster, lib. II, fab. II. *Gud.*

14. *Beneficio magno, etc.* MS. *Beneficii non immemor.* *Gud.*

15. *Mox omnes artus, etc.* MS. Divion. « Dixit et omnes artuum illius ligaturas lustrare cœpit, cognovit loco rodendo, et sumsit laborem oris sui, et dentibus nervos

Lustrare cœpit, cognitosque dentibus
Nervos rodendo laxat ingenia artuum.
Sic captum mus leonem silvis reddidit.

cœpit secare, et laxare artis illins ingenia. » MS. Per. « Dixit et omnes artis illius ligatnras lustrare cœpit. .... (erasa hic sesquilinea) ..... nervos secando laxat artuum ingenia. » *Artus* sunt nodi et jnncturæ, ut *articuli*, noduli, parvulæ jnncturæ. Cicero, de Senect. « Articuli sarmentorum. » Et Plin. H. N. « Articuli segetum, » pro *nodis;* et *articuli montium*, pro *summitatibus*. Eleganter autem Phædrus *nervis* conjunxit *artus;* quemadmodum enim in humani corporis fabrica incisis nervis laxantur artus (nam *artus nervis contineri* Cicero ait); ita in laqueis in nervo ferino contextis, artus sive nodi, quibus feræ mirifico quodam artificio constringuntur, laxantur, *si* nervos seces. Eleganter quoque et venuste dixit *ingenia artuum*, pro artificioso et ingenioso apparatu nodorum currentium, quibus statim implicabatur fera, atque in latentes illos gladios incidebat. Sic Plinins in Epist. dixit *ingenium cœnæ*, pro *artificioso apparatu convivii*, et *ingenium soli*. Et Gellius : « Ingenia lactis et proprietates. » Ingeniosam banc inventionem ejnsmodi captnræ Gratius ipse vix satis laudare posse sibi visns est; dicit enim : « O felix tantis quem primum industria rebus Prodidit auctorem, Dens ille, an proxima divos Mens fuit? etc. » Ipsam antem artem paucis, iisque non satis perspicuis verbis, indicat magis, quam docet : « Nam fuit et laqueis aliquis curracibus nsus, Cervino jussere magis contexere nervo; Fraus teget insidias, babitu mentita ferino, Quid qui tentatas iligno robore clausit Venator pedicas, cum dissimulantibus armis. Sæpe habet imprudens alieni lucra laboris. » Locus vero levicnlo mendo laborat, nec satis cohæret; an enim ea ætate jam desierant esse in nsu laquei cjusmodi, quos *curraces* vocat? immo vero contrarium ex aliis patet. Ut ergo sensns versni constet, et sequens apte cohæreat, legendnm censeo : *Nam fuit ut laqueis aliquis curracibus usus*. Hoc est : nam postquam in aliquo usu laquei curraces esse cœperunt, jussere artis bujus magistri, cervino nervo contexere. *Gud.* Plurima hic corrupta in Rimicio, « Cognovit loca rodenda, » quod certe pro *lora* librarius supposuit, in reliquis Divionensi consentit.

Romulns plura de suo intermiscet, et plnres mures advocasse fingit; *artus* autem pro nodis et jnncturis dici non puto. Ego vero Anonymum hic Nilantii sequendum judico, qui plerumque pressius retinuisse verba Phædri videtur. Quare ita constituerem : *Mox ut lustravit omnes nodos artuum, Laxare cœpit dentibus ligamina, Artisque vafræ ingenia morsu solvere. Artuum nodos*, pro nodis, quibus artus Leoni erant illigati; *ingenia artis* sunt machinæ, re ia, laquei, quos ars venatoria excogitat, ut recte Gudius, nisi quod male *artuum ingenia* capiat, nullo sensu. Ovid. Met. VIII, 155 : « Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis. » Tertnll. de Spect. X : « artium ingenia. » Ita « ingenium scelerum

FABULA V.

HOMO ET ARBORES.

Pereunt, suis auxilium qui dant hostibus.
Facta bipenni quidam ab arboribus petit,
Manubrium ut darent e ligno quod foret
Firmum; jusserunt omnes oleastrum dari.
Accepit munus, aptans et manubrium,
Cœpit securi magna excidere robora.

fraudisque nefandæ; » Stat. Theb. II, 482. « Ingeoium neeis, » III, 153, et ita, præsertim inferiore sæculo, *ingenia* pro machinis posuerunt. Vide Barth. ad Guilielm. Briton. Philip. VII, 159; Salmas. ad Tertull. Pall. p. 131; Marcil. ad Martial. Spectac. Ep. 10; Buchet. ad Bekæ res Ultraj. p. 82.

Fabula V. *Homo et Arbores.* — 1. *qui dant.* Sic *consilia qui dant pravâ* Phædrus, et *qui fert malis auxilium post tempus dolet.* « Auxilium dare » est Virgilii. *Gud.*

2. *Facta bipenni quidam.* Melius forte : *Facta securi quidam ab arboribus petit.* Naoı *homo*, quod in membranis est, videtur ex glossa esse, et relative quidem apud Phædrum occurrit, sed non simpliciter pro eo, quod Gallis *un homme*; Germanis *ein Mensch.* Sed illud *quidam* proprium in ejusmodi fabulis Phædri est. Lib. II, fab. II : *laceratus quidam morsu*, etc. Lib. III, fab. IV : *Pendere apud lanium quidam vidit simium.* Lib. III, fab. V : *Æsopo quidam petulans lapidem impegerat.* Lib. III, fab. VIII : *habebat quidam filiam.* Lib. III, fab. XIII : *Puerorum in turba quidam.* Lib. IV, fab. IV (V) : *Quidam decedens tres reliquit filias. Gelu rigentem quidam. Quidam immolasset. Facturus ludos quidam. Homo* tamen est lib. IV : *necuit hominem protinus*, et eodem libro, *homo perturbatus excitat Simonidem.* Et eodem libro fab. III : *Auxilium petiit hominis. Gud.* — *petit*, est pro *petiit*, ut *perit* pro *periit* apud Phædrum lib. IV : *Vos quod rapuistis, perit.* Atque hinc apparet, *postulat*, quod in membranis est, a monacho esse, qui non animadvertit, *petit* præteriti esse temporis, itaque interpretatus est *postulat*, quum debuisset *postulavit. Gud.*

3. *e ligno.* Sic Plaut. « e ferro fabricatum est. » « Lorica ex ære. » Virg. Æn. VIII, 621. Forsan pro *e ligno* scribendum sit *ilignum* : nam *iligna manubria* laudat Plinius. Dicebant veteres *ilignus* et *iligneus.* Hor. II, Sat. IV, 40. *Firmum* proprie de ligno durissimo ad imitationem Virgilii, lib. II Æn. 481 : « firma cavavit robora, » i. e. dura, quæ Plinius vocat *inflexibilia. Gud.*

5. *aptans manubrium.* Sic « Aptare facta manubria » est apud Columel. lib. XI. *Gud.*

6. *robora excidere.* Est ap. Ovid. Epist. XVI, 105, « securi cædere : »

Dumque eligebat quæ vellet, sic Fraxino
Dixisse fertur Quercus : Merito cædimur.

FABULA VI.*

MUS ET RANA.

Mus, quo transire posset flumen facilius,
Auxilium ranæ petit. Hæc muris alligat
Lino priorem crus ad posterius pedem.
Amnem natantes vix medium devenerant,
Quum rana, subito fundum fluminis petens,
Se mergit, muri ut vitam eriperet perfide.
Qui dum, ne mergeretur, tendit validius,
Prædam conspexit Milüus propter volans,
Muremque fluctuantem rapuit unguibus,
Simulque ranam colligatam sustulit.
Sic sæpe intereunt aliis meditantes necem.

FABULA VII.*

GALLI DUO ET ACCIPITER.

Gallus cum Gallo sæpe pugnam conserens,

ap. Virg. Ge. I, 173; « cæditur tilia » : et Ge. II, 312; « cæsæ vites. » Cic. de Divin. « qui robur illuc cecidit. »

8. *Dixisse fertur, digne et bene patimur.* Sic idem MS. membranaceus Codex lib. I, fab. XXXI in fin. *merito plectimur*, plane simillime ineptissime circumscribit, *digne et bene patimur, qui in os prædoni commissimus.* Ex quo apparet, recte h. l. nos restituisse, *merito cædimur*, atque hæc tantum Phædri esse, quum cetera sint Glossatoris inepti. *Gud.* Vide ad Phædri Prol. I, 6. *Schwab.*

FAB. VI. *Mus et Rana.* — (*) Hæc fabula est apud Rimicium I, 3; Anonymum IV; Romulum III. *Burmann.* Eamdem fabulam narrant Romulus Divionensis et Ulmensis lib. I, fab. III. *Schwab.*

2. Ita habet Anonymus Nilantii. Alii *a rana.* Sed illud magis e more Phædri qui lib. IV, 4 (5): *auxilium petiit hominis.* Vid. et infra fab. XXV. Reliqua facilia et Phædri stylo convenientissima.

FAB. VII. *Galli duo et Accipiter.* — (*) Hanc fabulam solus habet Anonymus Nilantii n. VI.

Accipitrem victus judicem litis petit.
Hic, ambo si venirent, mente concipit
Spem devorandi, qui exhiberet se prior.
Mox quum venisse, caussam ut orarent suam,
Vidit, prehendit illum, qui primus forum
Deduxit ad suum litem. Ille clamitans:
Ne plectar ego, sed ille, qui fugam petit.
Cui ales, hodie ne te credas unguibus
Posse eripi meis; quos alteri dolos
Tendebas, æquum te nunc est ipsum pati.
Qui sæpe tractat aliorum secum necem,
Ignorat triste quid sibi fatum paret.

FABULA VIII.*

COCHLEA ET SIMIUS.

Amore tacta speculi inventi Cochlea,
Fulgentis orbem scandens, cœpit lingere,
Nil illi melius contulisse se putans,
Quam si splendorem commacularet sordibus.
Ut inquinatum vidit speculum Simius:
Qui se calcari talibus permiserit,
Meretur, inquit, tale dedecus pati.
Hæc illis est fabella scripta feminis,
Ineptis quæ se jungunt et stultis viris.

2. *judicem*. *Vindicem* Anonymus; sed *judicem* prætulimus, quia postea ita vocat, et lis ad accipitrem deducta est.

4. *exhiberet*. Verbum juris, pro judicio sistere. Mille exempla dabit Brissonius, et alii.

7. *Deduxit*. Phædr. lib. III, fab. XIII: *lis ad forum deducta est*.

8. *fugam petit*. Latinissime. Vide et Davies. ad Jul. Cæs. B. G. II, 24, ut et «fuga petere locum.» Gronovius ad Liv. lib. VII, cap. 2.

12. *tractat*. De hoc verbo egimus ad Quintil. XI, 1, et Schult. ad Decl. V, 2. Sic «tractare sensu» Stat. Theb. VIII, 627. Pro, cum aliis cousilia capere, obvium apud Sueton. Justin. Florum et alios.

Fab. VIII. *Cochlea et Simius*. — (*) Et hanc Anonymus habet n. VIII.

1. *speculi*. Ita pro *speculo*, ut habet Nilantii Anonymus, rescribendum putamus.

FABULA IX.*

MUS URBANUS ET RUSTICUS.

Hospitio quondam mus urbanus rustici
Exceptus, vili glande cœnat in cavo.
Induxit precibus post, ut urbem rusticus
Cellamque intraret plenam rebus optimis.
In qua dum variis perfruuntur reliquiis,
Impulso venit ostio Cellarius.
Quo mures diffugiunt strepitu perterriti,
Et notis facile urbanus se condit cavis;
At miser ignota trepidans rusticus domo,
Timensque mortem, per parietes cursitat.
Ut, quæ volebat, sustulit Cellarius,
Clausitque limen, iterum urbanus rusticum
Hortatur; ille perturbatis sensibus:
Vix, inquit, possum capere præ metu cibum.
Putasne, veniet ille? Quid tantum times?
Urbanus inquit; age, fruamur ferculis,
Quæ frustra rure quæras. Contra rusticus:
Tu, qui timere nescis, fruere his omnibus;
At me securum pascat glans et liberum.
In paupertate tutum præstat vivere,
Quam divitiarum carpi solitudine.

Fab. IX. *Mus urbanus et rusticus.* (*) Hæc fabula legitur et apud Rimicium I, 12, et Anonymum XIII, Romulum X, et Hor. II, Sat. vi, 80; qua nihil elegantius.

2. *Exceptus.* Ita Anonymus. *Receptus* Romulus, *susceptus* Rimicius; omnes bene. Vide ad Ovidium Ep. XII, 29, ubi plura citavimus exempla. Ed.

4. *rebus optimis.* Vid. ad Phædr. lib. IV, fab. XXIII.

6. *Impulso. Repulsis ostiis* Anonymus. « Ostium impulsum » Petron. XIX. Vid. et ad cap. XVI. — *Cellarius. Cellararius* reperit Nilaotius in suo Codice, et alia loca jurisconsultorum adducit, ubi ita aberrarunt scribæ. Vid. Brisson. Lexicon.

FABULA X.*

ASINUS DOMINO BLANDIENS.

Blandiri domino Asellus ut vidit suo
Canem, et de mensa saturari quotidie,
Et frusta largiter jactari a familia,
Sic est locutus : si canem immundissimum
In tantum dominus et familia diligit,
Quid me futurum, si par illi fecero
Officium, multo qui sum melior hoc cane,
Rebusque pluribus utilis et laudabilis;
Alor qui sanctæ fontibus puris aquæ,
Ciboque nunquam soleo pasci sordido?
Sum sane catulo dignior vita frui
Beatiore, honorem et summum consequi.
Asellus hæc dum secum, stabulum conspicit
Intrare dominum; quare accurrens ocyus,
Rudensque prosilit, et humeris ambos pedes
Imponit, osque lingua cœpit lingere,
Vestemque fœdis scindens ungulis, gravi
Herum fatigat, stulte blandus, pondere.

Fab. X. *Asinus domino blandiens.* (*) Occurrit apud Rimicium I, 17, Anonymum XVII, Romulum (Nil.) XV. *Burm.* Apud Romulum Divion. et Ulmens. est lib. I, fab. XVI. *Schwab.*

1. *Blandiri domino. Dominum* Anonymus; quam infelicitatem vocat Nilantius. Atqui J. Gronovius talia pro notabilibus et commodis acciperet. Vid. ad Min. Fel. 8. Credebant, puto, librarii, perinde esse, an *blandiri*, an *adulari* scriberent, hoc vero accusativum admittere notum est. Immo et hic legi posset, *dominum adulari Asellus ut vidit suum.* Quædam hic similia fabulæ Phædr. lib. III, fab. VII, occurrunt.

10. *Ciboque nunquam.* Posset et propius ad scripturam vulgatam legi *Panisque semper cui mundus dari solet :* nam *mundum* proprie panem dici, docuit Salmas. ad Alexand. Sever. c. 42, cui *sordidus* opponitur, de quo præter alios *Priceus* ad Apulei. Met. p. 314.

17. *gravi fatigat.* Phædrus lib. II, fab. VI : *Gravi nequidquam te lassabis pondere.*

Clamore domini concitatur familia;
Fustesque et saxa passim arripiens obvia,
Rudentem mulcat; et mox membris debilem
Fractisque coxis, domini lapsum a corpore,
Semianimum tandem dejicit ad præsepia.
  Fabella, ineptus ne se invitis ingerat,
Melioris aut affectet officium, docet.

FABULA XI.*

GRUS, CORNIX ET DOMINUS.

Fœdus juratæ Grus et Cornix junxerant,
Cornicem grus ab avibus ut defenderet;
Cornix futura, ut grus caveret, diceret.
Hinc quum frequenter ad cujusdam rustici
Agrum volarent, atque evellerent sata
Radicitus, agri dominus vidit, et dolens;
Saxum da, clamat, quo feriam gruem, puer.
Cornix ut audit, illico monet gruem,
Sibi quæ cavit. Alia dein die audiens
Cornix, petentem saxum, rursus commonet
Gruem, ut vitaret sedulo periculum.
Avem divinam suspicatus rusticus
Audire jussa, puero, Si, inquit, dixero
Offam da, tu mihi clam lapidem porrige.
Grus venit, ille puerum offam jubet dare;
At ille lapidem, quo ferit gruem, dedit;

Fab. XI. *Grus, Cornix et Dominus.* — (*) Hæc fabula apud solum Anonymum Nilantii n. XIX occurrit.

1. *juratæ. Conjuratione unita firmaverunt*, Anonymus, ubi *inita* mallem. Sed conjurationi hic nullus locus, ideo *juratæ*, i. e. quum jurassent, prætuli. Ita Plautus, Livius, Cicero, Ovid. et alii utuntur.

3. *diceret*. Id aptius quam *narraret* Anonymi. Vide Heins. ad Ovid. Ep. V, 33.

12. *Avem divinam*. Ita vocat Horat. III, Od. XXVII. De voce *divinus* vid. ad Petron. c. VII.

Et crura fregit. Vulneratus grus ait :
Divina cornix, ubi nunc auspicia tua?
Cur non monere socium, ut juraveras,
Properasti, tale ne mihi veniret malum?
Respondit illa, non meretur ars mea
Culpari, sed dolosa sunt bilinguium
Consilia, qui aliud dicunt, atque aliud agunt.
  Promissis ducunt qui imperitos subdolis,
Mox fictis caussis haud desistunt ludere.

FABULA XII.*

AVES ET HIRUNDO.

Aves in unum quum devenissent locum,
Viderunt hominem seminantem linum agro.
Quod ut pro nihilo habere hirundo intelligit,
Sic convocatas allocuta traditur :
Hinc nobis instat omnibus periculum,
Si semen ad maturitatem venerit.
Aves risere. Germinavit ut vero seges,
Hirundo rursus, instat pernicies, ait :
Adeste, germen eruamus noxium,
Ne, si mox crescat, inde fiant retia,
Et nos possimus artibus humanis capi.

18. *ubi nunc*. Vid. ad Ovid. Ep. IV, 150.

20. *veniret malum*. Vid. ad Ovid. Ep. IV, 113, ad Phædrum I, 2 ult.

22. *bilinguium*. Vid. ad Phædr. lib. II, fab. IV.

24. *ducunt*. *Inducunt* Anonymus; sed *ducere* aptius. Propert. lib. II, XVII, 1 : « ... Promissis ducere amantem. » Vid. Broukhus. ad Tibull. lib. I, VII, 1.

FAB. XII. *Aves et Hirundo*. — (*) Hæc fabula occurrit apud Rimicium I ult., Anonymum fab. XX, Romul. XVII. *Burmann*. Apud Romulum Divion. et Ulmensem est lib. I, fab. XIX. *Schwabe*.

1. *devenissent*. Anonymus *quum essent in unum*, pro, *issent*, vel, ut Nilantius, *venissent*; mihi *devenissent* placet, ut Phædrus lib. IV, fab. VIII : *devenit hircus sitiens in eumdem locum*.

3. *pro nihilo*. Ciceroni usitata locutio, qui *pro nihilo habere*, *putare*, *ducere* passim habet.

Ridere pergunt verba aves hirundinis,
Consilium et spernunt stulte prudentissimum.
At illa cauta, ad hominem se mox contulit,
Ut tuta tignis nidum suspendat suum.
Sed quæ salubre monitum aves despexerant,
De lino factis captæ pereunt retibus.

FABULA XIII.*

PERDIX ET VULPIS.

Resedit alta quondam Perdix arbore :
Advenit Vulpis. Deinde sic cœpit loqui :
O quanta vultus species est, Perdix, tui!
Coralla rostrum, crura vincunt purpuræ
Fulgorem. At si dormires, quanto pulchrior
Esses! ut stulta clausit oculos, illico
Rapit credentem Vulpis. Illa fletibus
Hæc mixta gravibus verba supplex edidit :
Per o tuarum, Vulpis, artium decus,
Ut ante, quæso, nomen proferas meum,
Sic devorabis. Vulpis, ubi voluit loqui,
Aperuit os : at Perdix evasit necem.
Decepta vulpis, quid opus erat loqui mihi?
Respondet Perdix, et dormire quid mihi
Erat necesse, somnus cui non venerat?
Hoc illis, qui loquuntur, ubi nil est opus,
Et qui, vigilare quum necesse, dormiunt.

Fab. XIII. *Perdix et Vulpis.* — (*) Hæc fabula apud solum Anon. n. XXX legitur; multa vero cum Ph. I, f. XIII, habet communia.

1. *arbore. Loco eminentiori* Anonymus; sed nos *arbore* prætulimus, quæ *excelsa* Phædro dicitur. Licet vero plerumque perdices propter humum volitent, et raro in arboribus sedeant, poetis hæc fingere permittitur. Ita Ovid. Met. VIII, 237 : « Garrula ramosa prospexit ab ilice perdix. » Ad quem vid. notata nost. edit. T. IV, p. 22. Ed.

FABULA XIV.*

ASELLUS, BOS, ET VOLUCRES.

Asellus et Bos, uno sociati jugo
Plaustrum trahebant : Bos, dum tendit validius,
Confregit cornu. Asellus nil levaminis
Sentire jurat se a consorte debili.
Laborem intendens, cornu rumpit alterum,
Terræque tandem Bos procumbit mortuus.
Asinum bubulcus carne mox onerat Bovis,
Qui plagas inter mille ruptus concidit,
Et exspiravit, media collapsus via.
Ad prædam Volucres convolantes inquiunt :
Si te precanti mitem exhibuisses bovi,
Non immaturo pasceres nos funere.

FABULA XV.*

LEO ET PASTOR.

Errans in silva spinam calcavit Leo,
Mox ad Pastorem cauda venit blandiens :
Ne perturberis, imploro supplex opem,
Non prædam quæro. Ponit in gremio pedem
Homo sublatum, et, eximens spinam, gravi
Levat dolore. Redit hinc in silvas Leo.
Falso post tempus accusatus crimine

FAB. XIV. *Asellus, Bos et Volucres.* — (*) Et hanc Anonymus habet solus n. XXXIV.

5. *rumpit alterum. Alterum* latet in *atm* Anonymi, quod per compendium erat scriptum.

FAB. XV. *Leo et Pastor.* —(*) Hæc fabula narratur a Rimicio III, 1, Anonymo XXXV, Romulo XXV, et ad veram historiam refertur. Vid. Senec. II, de Benefic. 19, et Gell. lib. III, cap. 14. *Burmann.* Eadem occurrit apud Romulum Divionensem et Ulmensem lib. III, fab. I.

7. *post tempus. Post aliquantum*

Pastor damnatur, atque ludis proximis
Jejunis projici jubetur bestiis.
Emissæ dum discursitant passim feræ,
Agnovit hominem, qui medicinam fecerat,
Leo, et sublatum rursus in gremio pedem
Pastori ponit. Rex ut cognovit, statim
Silvis Leonem, et Pastorem reddit suis.

FABULA XVI.*

CULEX ET TAURUS.

Culex quum Taurum provocasset viribus,
Cuncti venerunt populi, ut pugnam cernerent.
Culex tum : satis est, quod venisti cominus:
Nam parvus mihi, judicio sum magnus tuo.
Hinc se per auras penna sustulit levi,
Lusitque turbam, et tauri destituit minas.
Quod si fuisset validæ cervicis memor,
Et taurus hostem contemsisset sordidum,
Fuisset vana inertis gloriatio.
Amittit famam, qui se indignis comparat.

tempus Rimicius, et Romulus, sed *post tempus* est a manu Phædri lib. IV, fabb. XVII et XVIII.

9. *Jejunis. Emissis* Anonymus, quod facile ferre possumus. Ex caveis enim suis emittebantur feræ in arenam; sed *jejunis* magis placuit, quo majus esset miraculum, si et illæ parcerent. *Emissæ* vero sequenti versui dedimus.

Fab. XVI. *Culex et Taurus.* —

(*) Hæc est fabula apud Anonymum XXXVI.

1. *viribus.* Recte. Ita in lucta et certaminibus, quæ nudi corporis viribus agebantur, loquebantur. Justin. XXXVII, 4: « inter æquales aut equo, aut cursu, aut viribus contendebat. » « Certamina virium, » Liv. VII, 33, et XXXIII, 22. Virg. Æn. V, 67: « Qui viribus audax. »

FABULA XVII.*

EQUUS ET ASINUS.

Asello sonipes phaleris occurrit tumens,
Et lassus multo tardius quod pondere
Viam dedisset transeunti: vix, ait,
Me teneo, quin te sævis calcibus exteram.
Tacuit Asellus, gemitu testatus Deos.
Equus, currendo ruptus parvo in tempore,
Ad villam mittitur. Hunc onustum stercore
Ut vidit Asinus, tali derisit joco.
Quo, gloriose, phaleras has quondam tibi,
Modo ad despectam qui redisti miseriam.
Felix ne spernat, dubiæ sortis immemor,
Humilem, quum quid futurus ipse, nesciat.

FABULA XVIII.*

VOLUCRES, QUADRUPEDES ET VESPERTILIO.

Bellum gerebant volucres cum quadrupedibus,

Fab. XVII. *Equus et Asinus.* — (*) Hæc fabula legitur apud Rimicium lib. III, fab. III; Anonymum fab. XXXVII. *Burmann.* Apud Romulum Divion. et Ulm. est fabula lib. III, fab. III. *Schw.*

4. *quin te sævis.* Potuissem facile, *quin te sævis rumpam calcibus;* sed arridebat illud *exteram* ex Phædr. lib. I, fab. XXI, ubi vide.

6. *ruptus.* Ita proprie de equo, nimio cursu fatigato, et inutili facto. Plin. XXVIII, 20: « rumpi equos, qui vestigia luporum sub equite sequuntur. » Ita *rupta mula,* Mart. IX, 58, et ipsi homines *rupti.* X, 56. — *parvo in tempore.* Sic Anonymus recte; « in diebus paucis, » Ter. Andr. I, 1, 77; Suet. Aug. 94, Tib. 60. Vid. ad Ovid. Met. XI, 39.

9. *Quo tibi. Quid tibi faleris* Anonym. quod servavit Nilantius. Rimic. addit, *quid tibi proderunt,* pro, *proderant;* sed lege *Quo phaleras.* Vid. Heins. ad Ovid. Ep. II, 8.

10. *redisti.* Dubito an non præstat *recidisti.*

Fab. XVIII. *Volucres, Quadrupedes et Vespertilio.* — (*) Hæc fabula est apud Rimic. lib. III, fab. IV; Anonymum fab. XXXVIII, Ro-

Et vincebantur versa victores vice;
At vespertilio, dubios eventus timens,
Ad illos semper, quos superasse viderat,
Se conferebat. In pacem quum pristinam
Redissent, fraus utrique generi apparuit.
Damnatus ergo tam pudendo crimine,
Lucem refugiens, atris posthac condidit
Se tenebris, sola noctibus semper volans.
  Qui se duabus venditabit partibus,
Utrisque ingratus vitam deget turpiter.

FABULA XIX. *

LUSCINIA, ACCIPITER ET AUCEPS.

Accipiter in Luscinii nido dum sedet,
Aurito insidians, illic pullos invenit.
Mater, periclo mota prolis, advolat,
Supplexque, pullis ut parcat suis, rogat.
Accipiter : quod vis, inquit, faciam, si bona
Cantabis voce carmen modulatum mihi.
At illa, quamvis excideret animus, tamen
Metu parebat, et coacta cantitat,

mulum XXVII. *Burmann*. Eadem occurrit apud Romulum Divion. et Ulm. lib. III, fab. IV. *Schwab*.

10. *venditabit*. Ita puto scribendum : *vindicari* est in Anonymo; *se venditare* Planto, Justino et aliis familiare.

Fab. XIX. *Luscinia, Accipiter et Auceps*. — (*) Hæc fabula est apud Rimicium lib. III, fab. V; Anonymum, fab. XXXIX, et Romulum fab. XXVIII. *Burm*. Eamdem habes apud Romulum Divion. et Ulmens. lib. III, fab. V. *Schwab*.

2. *Aurito*. Anonymus, *ut specularetur auritum*; sed Rimicius et Romulus *ut specularetur auras*: corrupte. *Auritus* est lepus, ut et Avieno dicitur. Pro asello vidimus ad Phædr. lib. I, fab. XI. Posset et legi, *Auritum speculans*.

7. *excideret animo*. *Animus* Rimic. *se præcederet animo*, Anonym. *animo excederet*, Romulus. Ego Rimicii scripturam prætuli. Sic « ingenium excidit, » ap. Ovid. I, Trist. 1. Vide Heinsium ad Remed. Amor. 348.

8. *Metu parebat*. *Pavebat* Anonymus.

Luctuque plena. Prædam qui captaverat
Accipiter inquit, non tu cantasti bene;
Et unam ex pullis apprehendit unguibus,
Cœpitque devorare. Ex diverso venit
Auceps, et calamo clam crescente, perfidam
Visco contingit, atque in terram detrahit.
Quicunque fraudes alii tendit subdolas,
Timere debet, ne ipse capiatur dolo.

FABULA XX.*

LUPUS, VULPIS ET PASTOR.

Lupus per tempus maximam congesserat
Prædam in cubile, haberet ut cibaria,
Queis plures posset menses otio frui.
Vulpes ut novit, ad cubile abit Lupi,
Et voce tremula : an recte frater omnia?
Quod te non vidi silvis venantem tuis,
Tristem per omnes exegi vitam dies.
Lupus, livorem postquam agnovit æmulæ,
Non tu sollicita huc caussa venisti mea,
Sed partem ut captes. Fraude quid petas, scio.

13. *clam crescente.* Hoc ex ipso aucupio reposuimus. *Silenter*, vel *silentio levato*, Rimic. et Anonymus. Vid. ad Petron. XL et quos ibi laudavi.

14. *detrahit.* Vel *dejicit*, ut Rimicius et Anonymus.

Fab. XX. *Lupus, Vulpis et Pastor.* — (*) Hæc fabula est apud Rimicium lib. III, fab. VI; Anonymum fab. XL. *Burmann.* Legitur apud Romulum Divionensem et Ulmensem, libr. III, fab. VI. *Schwabe.*

1. *per tempus.* Recte hic Nilantius. Dictum est eodem modo, ut *post tempus* supra fab. XIV.

3. *otio frui.* Ut Phædrus lib. I, fab. XXV : *lambe otio*, ubi vide Gud.

5. *an recte omnia.* Ex antiqua formula. Terent. Andr. IV, v, 9 : « Quid vos, quo pacto his? satin' recte? » Quintil. Inst. VI, 3 : « Cicero quum Ovinium libertum Vatinii interrogasset, rectene omnia? dicenti recte; mortuus est? inquit. » Similis est *satisne salve*, vel *salve*, ad quam alludit scriptura Rimicii *salve frater.*

Irata Vulpis ad ovium pastorem adit,
Agesne, pastor, inquit, gratias mihi,
Inimicum si tradidero hodie gregis tui,
Ut nunquam sis sollicitus? Pastor: serviam
Tibi, inquit, tribuam et quidquid volueris lubens.
Cubile monstrat illa pastori Lupi;
Qui clausum protinus peremit lancea,
Et gaudens de alieno saturavit æmulam.
Ut vero vulpis in venantes incidit
Deprensa, canibus et laniata, sic ait:
Dedi vix alteri malum, et jam punior.
  Timere debet quisquis alii sustinet
Nocere, pejus ipsi ne eveniat malum.

FABULA XXI.*

OVES ET LUPI.

Oves Lupique quum certassent prælio,
Illæ vicerunt, tutæ præsidio Canum.
Lupi legatos mittunt, et justam petunt
Hac lege pacem, ut dederent Oves Canes,
Et obsides Luporum catulos reciperent.
Oves, æternam sic sperantes gratiam
Iniri, faciunt quod poposcerunt Lupi.
Post paullo quum cœpissent ululare catuli,
Lupi, necari caussantes natos suos,
Pacemque ruptam ab Ovibus, undique impetu

11. *ad ovium pastorem adit.* Ita locuti Nepos et alii; licet Donatus inimico et expostulatorio animo *adire* explicet ad Andr. III, III, et IV, I.

Fabula XXI. *Oves et Lupi.* — (*) Hæc fabula legitur apud Rimic. lib. III, fab. XIII; Anonymum fab. XLIII, et Romulum fab. XXXII, et Demosthenes hac, vel simili narrata fabula obtinuit, ne oratores dederentur Alexandro. Vid. Plutarch. Alexandr. et alios. *Burm.* Occurrit hæc fabula apud Romulum Divion. et Ulm. lib. III, fab. XIII. *Schwab.*

6. *æternam gratiam.* Ex Terent. Eun. V, II, 33.

Invadunt facto nudas defensoribus;
Fidem quæ stultæ quod habuerant hostibus,
Consilium sera damnat pœnitentia.
Præsidium, quo quis olim tutus vixerat,
Si prodat aliis; frustra post desiderat.

FABULA XXII.*

SIMIUS ET VULPIS.

Rogabat Vulpem Simius, caudæ suæ
De magnitudine aliquid ut sibi daret,
Nates velare quo posset turpissimas.
Quid enim, inquit, cauda tantæ longitudinis
Prodest? quo tantum pondus per terram trahis?
Cui Vulpis, esset quamvis illa longior,
Majorque multo, mallem per terram et lutum
Spinasque trahere, quam partem tibi dare,
Meo ne tegmine videaris pulchrior.
Avare, te fabella hæc, et locuples, monet,
Qui, quamvis superest, nil tamen das pauperi.

12. *Fidem.* Ita ex Anonymi corruptis verbis, *consilium quod dudum habuerant accusabant*, pro, *consilium quo fidem h. a.* feci.

Fab. XXII. *Simius et Vulpis.* — (*) Est apud Rimic. lib. III, fab. XVII; Anonym. fab. XLVI, et Romulum, fab. XXXVI. *Burm.* Legitur apud Romulum Divion et Ulm. lib. III, fab. XVII.

Hanc fabulam, a Perotto concinnatam, et sine dubio Phædri verbis convenientiorem, dedit Burmannus in Præf. ad Edit. ann. 1727, coll. Præf. Edit. Mitav. p. 42:

Avarum etiam quod ei superest non libenter dare.
Vulpem rogabat partem caudæ simia,
Contegere honeste posset ut nudas nates.
Cui sic maligna: longior fiat licet,
Tamen illam citius per lutum et spinas traham,
Quam tibi impartiar parvum quamvis.

Ubi in titulo ex mente Burmanni legendum, *sibi superest*, et in ultimo forte versu, *quam tibi impartiar parvum quamvis pilum.* *Schw.*

FABULA XXIII.*

LUPUS, PASTOR ET VENATOR.

Quum Venatorem fugeret instantem Lupus,
Et a pastore visus, qua parte fugeret,
Et quo se conderet loco, plenus metu;
Omnes per, oro te, Bubulce, spes tuas,
Ne prodas innocentem, cui nihil mali
Fecisse me, per magnos adjuro Deos.
Noli timere, Pastor inquit, alteram
Monstrabo partem. Mox Venator advolat:
Non huc venire, Pastor, vidisti lupum?
Qua parte fugit? cui Pastor: venit quidem,
Sed læva fugit, voce dixit maxima;
At oculis clam designat partem dexteram.
Non intellexit ille, et festinans abit.
Lupo tunc Pastor, quas habebis gratias,
Quod te celarim. Maximas linguæ tuæ,
Lupus ago, dixit, at oculis fallacibus
Æternæ cæcitatem noctis imprecor.
Qui verbis blandus, fraudem celat pectore,
Hoc argumento se describi intelligat.

FABULA XXIV.*

HOMINES DUO, FALLAX, VERAX ET SIMII.

Agentes Mendax et simul Verax iter,

FAB. XXIII. *Lupus, Pastor et Venator.* — (*) Habet hanc Rimicius, lib. IV, fab. III; Anonymus fab. L, Romulus fab. XXXVIII. *Burm.* Legitur apud Romulum Ulmensem, et Divionensem lib. IV, fab. III. *Schwab.*

FAB. XXIV. *Homines duo, fallax, verax et Simii.* — (*) Hæc fabula occurrit apud Rimicium, lib. IV, fab. VIII; Anonymum, fab. LI; Romulum, fab. XLI. *Burmann.* Legitur apud Romulum Divionensem et Ulmensem lib. IV, fab. VIII. *Schwabe.*

1. *Agentes iter.* Ita Rimicius et

In Simiorum forte terram venerant.
E turba ut vidit unus, qui se fecerat
Regem, teneri jussit illos, sciret ut,
De se quid homines dicerent: simul jubet
Omnes adstare Simios longo ordine,
Dextra lævaque; sed sibi poni thronum,
Ut hominum reges quondam facere viderat.
Mox jussos homines in medium adduci rogat:
Qualisnam vobis esse videor, hospites?
Respondit mendax: Rex videris maximus.
Quid hi, quos apparere nunc vides mihi?
Hi comites, hi legati, et militum duces.
Mendacio laudatus cum turba sua,
Adulatori munus imperat dari.
Hic secum Verax, tanta si mendacio
Sit merces, quanto non ego, dixit, munere
Donabor, verum si pro more dixero?
Hinc ad Veracem Simius: Et qualis tibi
Videor, et illi: quos stare ante me vides?
Respondit ille, verus es tu Simius,
Et Simii omnes illi, qui similes tui.
Iratus illum dentibus Rex imperat
Lacerari et unguibus, quod vera dixerat.
Blandum laudatur a malis mendacium;
Bonis honesta fert exitium veritas.

FABULA XXV.*

HOMO ET LEO.

Homo certabat cum Leone, fortior

Anonymus. Ovidiana phrasis, A. A. II, 84, et Met. VIII, 225.

3. *E turba.* Ita pro *e multitudine*, quia Phædri magis mori convenit, qui ita lib. III, fab. XIX.

FABULA XXV. *Homo et Leo.* — (*) Habet hanc fabulam Rimicius lib. IV, fab. XV; Anonymus fab. LII, et Romulus fab. XLIV. *Burm.* Apud Romulum Divionensem et

Quis esset, litisque hujus testimonium
Dum quærunt, ad sepulcrum tandem venerunt;
Elisis in quo ab homine pictum faucibus
Leonem ostendit, argumentum virium.
Leo respondit: humana hoc pictum manu.
Videres hominem dejectum, si pingere
Leones scirent. Sed ego testimonium
Dabo virtutis certius. Ad spectaculum
Induxit hominem, monstrans ubi bona fide
Enectos a leonibus homines, ait:
Non est colorum testimoniis opus,
Hic exhibetur vera virtus actibus.
Colore frustra mendaces uti docet
Fabella, certa quum datur probatio.

FABULA XXVI.

CICONIA, ANSER, ET ACCIPITER.

Venisset notum ad stagnum quum Ciconia,
Mergentem invenit se frequenter Anserem
Sub undis; quærit cur hoc faceret. Ille ait:
Hæc nobis consuetudo est, et in luto
Reperimus escam, et Accipitris simul impetum
Venientis ad nos tuti sic evadimus.

Ulmensem est lib. IV, fab. XVII. *Schwab.*

3. *venerunt.* Possit legi *venerant*; sed et Phædrum corripuisse similia, sæpe notatum a commentatoribus.

7. *dejectum.* *Suffocatum* habent fabulatores, sed mihi placet *dejectum* ex Phædr. lib. II, fab. I.

10. *Induxit.* *Induxit ad amphitheatrum*, Rimicius et Anonymus. Mallem *duxit*, sed nolui mutare.

FAB. XXVI. *Ciconia, Anser et Accipiter.* — (*) Apud solum Anonymum, fab. LIII, reperitur hæc fabula.

1. *notum.* *Solitum* Anonymus, sed alterum Phædro gratius. Vid. lib. I, fab. XI; lib. II, fab. V, et alibi.

3. *Ille ait.* Apud Anonymum feminino genere Anser bis terve inducitur. Vid. Nilant. et Scheffer. ad Phædr. lib. II, fab. IV.

6. *Venientis ad nos.* Ipsa Phædri phrasis. Lib. I, fab. XXI: *Aper*

Sum multo Accipitre fortior, Ciconia
Inquit, amicitiam si vis mecum jungere,
Illi insultare victor poteris credulus.
Et protinus auxilium petens Anser, simul
In agrum prodit; illico supervenit
Accipiter, et comprensum sævis unguibus
Fugiente devorat anserem Ciconia.
Cui Anser: qui patrono se tam debili
Credit, pejore finiri debet nece.

FABULA XXVII.

OVIS ET CORNIX.

In tergo Cornix otiosa considens
Ovis, tundebat illud rostro: quum diu
Fecisset, inquit patiens ovis injuriæ;
Hanc si fecisses contumeliam Cani,
Ejus latratum haud ferres. At Cornix Ovi:
Collo tam forti nunquam sedeo, nam scio
Quod debeam lacessere, annis callida;
Acribus amica, at importuna inermibus.
Sic me creatam Di voluerunt vivere.
His, qui lacessunt innocentes infimi,
Vexare fortes metuunt, scripta est fabula.

fulmineis ad eum venit dentibus, ubi vide, quæ noto.

9. *insultare victor*. *Victor* addidi, quia *insultare* proprie victoris est, et Virgilii illa imitari voluit Æn. II, 329: « victorque Sinon incendia miscet Insultans. »

Fab. XXVII. *Ovis et Cornix*. — (*) Hæc fabula legitur apud Rimicium, lib. IV, fab. XIX, et Anonymum, fab. LV. *Burmann*. Est apud Romulum Divionensem et Ulmensem, libr. IV, fab. XXI *Schwab*.

1. *otiosa*. Hic est sine ullo metu, secura, ut sæpe apud Terentium et alios. Vel etiam ut supra fab. XIX: *otio frui*, commodo suo. Terent. Andr. II, III: « alia otiosus quæret. »

6. *Collo tam forti*. Hæc corrupta Rimic. *collibus equidem fortibus sedeo*. Anonymi mutila verba, ego negationem addendam censui.

FABULA XXVIII.

FORMICA ET CICADA.

Hiemis formica grana tempore e cavo
Trahens siccabat, quæ prudens collegerat
Æstate. Esuriens hanc, ut aliquid sibi daret,
Rogat Cicada. Cui Formica : Æstate quid
Agebas? inquit. Illa : non erat otium,
Ut de futuro cogitarem tempore;
Errabam cantans per sepes et pascua.
Ridens Formica, et grana referens, sic ait :
Æstate quæ cantasti, age, salta frigore.
Piger laboret certo semper tempore,
Ne, quum nil habeat, poscens accipiat nihil.

FABULA XXIX.

EQUUS ET ASINUS.

Equum rogabat Asinus paullulum hordei.
Libenter, ait; et, si superesset, largiter
Pro dignitate nostra tribuerem tibi :
Simul sed nostra vespere ad præsepia
Venero, mox plenum farre sacculum dabo.
Asellus inquit : nunc qui rem parvam negas,
Quid in majore te facturum existimem?
Qui, magna quum promittunt, parva denegant;
In dando se tenaciores indicant.

FAB. XXVIII. *Formica et Cicada.* — (*) Hanc fabulam reperies apud Rimicium lib. IV, fab. XVII; Anonymum fab. LVI, Romulum XLIV. *Burm.* Apud Romulum Divionensem et Ulmensem lib. IV, fab. XIX. *Schwab.*

FAB. XXIX. *Equus et Asinus.* — (*) Solus Anonymus hanc habet fabulam, n. LVIII.

FABULA XXX.

LEO SENEX ET VULPES.

Defectus annis, languorem finxit Leo.
Ægrotum ad regem visitandum bestiæ
Plures venerunt; devorat quas protinus.
Sed cauta Vulpis ante speluncam procul
Stabat salutans regem. Quam rogat Leo,
Cur non intraret: video quod vestigia
Intrantium multa, at nulla exeuntium.
Prodesse cautis pericula aliorum solent.

FABULA XXXI.

PULEX ET CAMELUS.

Pulex Cameli dorso forte considens,
Gravatus multis qui incedebat sarcinis,
Sibi placebat, longe visus altior.
Iter quum longum facerent, vespera simul
Ad stabulum venerunt. Pulex leviter statim
Ad terram saliens, ecce, dixit, ocyus
Descendo, attritum ne gravem diutius.
At ille, gratum est, inquit, sed nec pondere,
Te imposito, me gravari sentire potui,

Fab. XXX. *Leo senex et Vulpes.* (*) Legitur apud Rimicium lib. IV, fab. XII; Anonymum fab. LIX; Romulum, fab. XLIII. *Burm.* Apud Rumulum Diviun. et Ulmens. est lib. IV, fab. XII. *Schwab.*

1. *languorem.* Murbum, ut Ovidius et alii sæpe.

Fab. XXXI. *Pulex et Camelus.* — (*) Legitur fabella apud Rimicium lib. IV, fab. XVI, et Anonymum fab. LX, qui pro pulice *Culicem* babet, iu memoria habens alterum de Culice et Tauro fabulam supra XV. *Burmann.* Occurrit apud Romulum Divion. et Ulmens. lib. IV fab. XVIII. *Schwab.*

3. *Sibi placebat.* Putuisset et *bi plaudebat*, ut Rimicius, et loquitu Huratius. Sed prætuli alterum, quia magis culici conveniret *alis plaudere.*

Nec, te dejecto, habere quid levaminis.
Qui se sublimi, nullo quum sit ordine,
Jactat, notatus in despectum devenit.

FABULA XXXII.

HOEDUS ET LUPUS.

Capella, fetum ut custodiret, exiens
Pastum, imprudentem monnit hœdum, ne ostium
Aperiret, multas quod sciret stabula feras
Circuire pecorum. Ut abiit, advenit Lupus;
Adsimilans vocem matris, et jubet fores
Sibi reserari; ut Hœdus audivit, Lupo,
Per rimam spectans, inquit : audio sonum
Matris, sed fallax atque inimicus es mihi,
Sub voce matris nostrum quæris sanguinem
Potare, et nostra carne satiari. Vale.
Laus magna natis, obsequi parentibus.

FABULA XXXIII.

PAUPER ET SERPENS.

Serpens in ædibus cujusdam Pauperis
Venire semper ad mensam consueverat,
Et inde micis pascebatur largiter.
Dives post paullo factus, irasci incipit
Serpenti, et vulnerat secure. Tempore
Ad pristinam interposito egestatem redit.
Pro sorte varia serpentis postquam videt

FAB. XXXII. *Hœdus et Lupus.* — (*) Est fabula apud Rimicium lib. II, fab. IX, et Anonymum fab. LXI. *Burm.* Ap. Romulum Divion. et Ulmens. lib. II, fab. X. *Schw*

2. *imprudentem.* *Ignarum* alii. Sed *imprudentes rerum* ætate teneri sunt. Ita Justin. lib. V, 7, *imprudentia.*

FAB. XXXIII. *Pauper et Serpens.* — (*) Habet fabulam Rimicius lib. III, fab. X, et Anonymus fab. LXV

Fortunam mutari suam, blande petit,
Ignoscat ut peccanti; cui serpens ait:
Te pœnitebit sceleris, usque dum mea
Cicatrix clausa fuerit; at tamen optima
Fide me posthac noli amicum credere.
Redire tamen hac lege in gratiam volo,
Securis nunquam perfidæ si meminerim.
  Suspectus esse debet, qui læsit semel,
Et caute semper integranda gratia.

FABULA XXXIV.

AQUILA ET MILVUS.

In ramo tristis sederat cum Miliio
Aquila. Quid vultu te tam mœsto, Miliius,
Conspicio? Quæro, dixit illa, conjugem
Parem, nec invenire possum. Me accipe,
Te multo qui sum fortior. Quid? an potes
Ex rapto victum quærere? Unguibus meis
Struthiocamelum rapui prensum sæpius.
Inducta verbis Aquila conjugem capit.
Parvo post nuptias transacto tempore,
Aquila: abi, et prædam promissam mihi rape.
Volans in altum, soricem immundissimum
Et longo Milvus affert putridum situ.
Hæcne est polliciti, Aquila dixit, fides tui?
Cui Miliius; ego, ut pervenirem nuptias
Ad regias, nihil non posse me fidem
Dedissem, quamvis me nequire noverim.
  Qui se majores cupidi quærunt conjuges,
Dolent decepti se post junctos vilibus.

FAB XXXIV. *Aquila et Milvus.* — (*) Solus Anonymus n. LXVII habet hanc fabellam.

ROMULI

FABULARUM ÆSOPIARUM

LIBRI IV,

AD CODICEM DIVIONENSEM
ET PERANTIQUAM EDITIONEM ULMENSEM
NUNC PRIMUM CASTIGATI ET NOTIS ILLUSTRATI

A

JO. GOT. SAM. SCHWABE.

PRÆFATIO.

De Romulo ejusque fabulis, earumdemque usu critico, jamjam supra passim disputatum est (1). Quæ confirmantur iis, quæ litteris consignavit Lessingius in præclaro eodemque erudito libello, qui inscriptus est Romulus et Rimicius, p. 78 sq. ubi docet, Editione fabularum Romuli, e Codice Divionensi collato cum Romulo Ulmensi, nil esse optabilius. Etenim recte censet, deficientibus Codicibus Phædri manu scriptis, antiquas Romuli fabulas loco codicum esse habendas; ex iis audacissimam quamque Criticorum conjecturam in textu Phædri disquisitioni esse subjiciendam, subjectam vero vel probandam, vel repudiandam. Itaque quum Nilantius editione fabularum Romuli atque Anonymi præter ceteros de Phædro fuerit promeritus; Lessingius multo magis promeriturum esse statuit virum aliquem doctum, qui in adornanda editione fabularum Romuli Divionensis et Ulmensis operam suam collocet. Fabulas enim Romuli et Anonymi Nilantiani esse corruptas, et mirum in modum depravatas; nihilo vero secius viros doctos Nilantio Editori magnam habuisse gratiam: quid? si in lucem proferantur fabulæ Romuli Divionensis et Ulmensis, plenius quidem et rectius expressæ, quam apud Nilantium inveniri constat.

Vere quidem Lessingius; quemadmodum e multis locis hujus Phædri Editionis liquido constat. Præterea fabulæ Romuli, utcunque offendant aures Latinas, fabularum Phædri probant et γνησιότητα et antiquitatem. Certe indicio sunt, fabulas Phædri non adscribi posse Perotto, Archi-

(1) Vide Notit. Litt. de MSS. Phædri n° [illegible], coll. Disp. *de Phædro Aet. Script.* et Præf. ad Phædrum, item Notit. litterar. *de Romulo*.

episcopo Sipontino: id quod facili negotio intelligi potest ex iis, quæ supra in Notitia litteraria de Romulo et Vincentio Bellovacensi, nec non in Disputatione de *Phædro antiquitatis scriptore*, observata sunt et de ætate, qua vixerunt Romulus, Vincentius Bellovacensis atque Perottus, et de fabulis Romuli, a Vincentio descriptis et *Speculis* suis cum *Historiali* (1), tum *Doctrinali* (2) insertis; quæ quidem omnia non placet hoc loco repetere. Descripserat autem olim Gudius, sua ipsius manu, fabulas Romuli e vetusto Codice Divionensi monachorum sectæ Benedictinæ: quæ membranæ, judicante viro docto, quingentorum et amplius annorum, forma prægrandi, exhibebant Plinii Hist. Nat. libros XXXII, quibus præmittebantur libri IV fabularum, sub nomine Romuli. Apographum istud Gudianum, nitide profecto et eleganter in forma 4^a scriptum, cum aliis deinde Codd. MSS. e Bibliotheca Gudiana migravit in Guelpherbytanam. Ego vero quum non sine caussa existimarem, multis me artis criticæ et rei litterariæ peritis pergratum esse facturum, si novæ Phædri editioni adjungerem fabulas Romuli e Codice Divionensi, quem sciebam neminem adhuc, si Lessingium excipias, inspexisse et publice commendasse. Vir ill. et doctissimus Langerus, Ser. Duc. Brunsvic. a consiliis aulæ et Bibliothecæ Guelpherbytanæ splendidæ præfectus, precibus meis facile adductus est, ut Codicem memoratum huc transmitteret describendum, et cum adornanda Phædri editione juris faciendum publici. Sed quo melius consulerem rationibus cum Phædri, tum Romuli, utile visum est cum Codice Divionensi conferre fabulas Romuli, quæ habentur in Editione perantiqua Ulmensi, uberius descripta, post Lessingium, in Notitia litteraria de Codd. MSS. Phædri et Romuli sub n° 4. Quem quidem librum, qui vere Phœnix libro-

(1) T. IV, lib. II, c. 2... 8, Edit. Venet. 1591, in-fol. et Vol. I, lib. IV, c. 2... 8, Edit. Argentorat. (circa ann. 1473.)

(2) Lib. IV, c. 114... 124, Edit. sine mentione anni et loc. in-fol. max

rum appellandus est, Langerus V. C. pro suo in litteras amore et officia præstandi voluntate, omnibus nota, libentissime mecum communicavit. In conferendo autem Romulo Divionensi cum Ulmensi ita sum versatus, ut multis locis, vitio et oscitantia librariorum aliorumque hominum corruptis et depravatis, ad meliores utriusque libri lectiones, medicinam parare studerem, textumque constituerem castigatiorem, varietate lectionis ubique locorum notata; ita tamen, ut nonnulla loca, quæ in utroque Romulo, cum Divionensi, tum Ulmensi, plane interpolata essent atque corrupta, intacta relinquerem; maxime, si emendando Phædro parum inservire viderentur. Jam vero consului fabulas XXIX a Vincentio ex Romulo excerptas, et adjunctas primum *Speculo Historiali*, deinde emendatius *Doctrinali*. Sunt autem libri I, fab. 2, 3, 5, 6, 8, 14, 15, 16, 17; lib. II, fab. 3, 5, 9, 16, 18, 21; lib. III, fab. 3, 4, 5, 7, 14, 15, 16, 17, 18; lib. IV, fab. 1, 8, 10, 12, 19. Quarum fabularum collatione cum textu Romuli effeci, ut verior passim lectio reponi, et nonnulla loca, spuria quidem, uncis includi possent, etsi, ut ingenue fatear, mihi non satisfaciam in omnibus. Textum enim Romuli non raro mirum in modum esse interpolatum, et passim plane corruptum, variarum lectionum indices, textui subjuncti, testes sunt locupletes; adeo, ut interdum pro certo affirmare vix liceat, utrum lectio sit a Romulo, an ab alio. Verumtamen voces et loquendi formulas, quæ Phædri sunt, reliquis lectionibus præferendas duxi. Passim etiam adspersi notulas, in quibus lectores ablegarem vel ad Phædri fabulas, et Anonymum et Romulum, quos dicunt Nilantii; vel verba quædam difficiliora explicarem. Sic sperabam fore, ut non solum lectores minus abhorrerent a legendis Romuli fabulis, verum etiam de multis lectionibus in Phædro, quem hodie habemus, possent esse certiores. Etenim dubitari nequit, Romulum, quemadmodum supra non uno loco notatum est, utque ex ipsis ejus fabulis luculenter

apparet, usum esse Codice fabularum Phædri manuscripto, quas in prosam resolvebat barbaram, singulis Phædri verbis et dimidiis integrisve versibus multis locis servatis. Namque petitio est principii, ut libenter mecum agnoscent viri docti, quod orbi litterato persuadere ausus est Christius, Perottum vel e Romuli poetæ versibus, vel e verbosa et barbara metaphrasi, sub ejus nomine edita, distracta poetæ melioris membra scite sublegisse, et ut Christii utar verbis, hunc Virbium, quem nostri homines colerent, Phædrum esse jussisse. Quæ docent, fabulas Romuli in constituendo textu Phædri diligenter esse excutiendas, maxime in tanta Codicum Phædri raritate. Atque etiam quum editiones fabularum Romuli, inprimis Ulmensis, in numero librorum longe rarissimorum habendæ sint; nova istarum fabularum editio harum rerum gnaris, quemadmodum spero, non displicebit. Quod reliquum est, monendi sunt lectores, in Notis ad fabulas Romuli, litteras R. D. significare, *Romulus Divionensis*; R. U. *Romulus Ulmensis*; V. B. *Vincentius Bellovacensis*.

Scripsi Wimariæ mense Octobr. CIƆIƆCCCII.

J. G. S. Schwabe.

FABULARUM ÆSOPI

LIBER I.

ROMULUS TYBERINO FILIO S. De civitate Attica Æsopus quidam (1), homo græcus et ingeniosus, fabulis (2) suis docet, quid homines observare (3) debeant. Verum ut vitam hominum et mores ostenderet (4), induxit aves, arbores et (5) bestias et pecora, loquentes probanda (6) cujuslibet fabula: ut noverint homines, fabularum cur sit inventum genus (7), aperte et breviter narravit (8). Apposuit vera malis, composuit integra bonis, scripsit calumnias malorum, argumenta improborum docens (9), infirmos esse humiles, verba blanda potius cavere, et cetera multa, variis his exemplis scripta (10). Id (11) ego Romulus transtuli de græco sermone in latinum. Si autem legis (12), Tyberine fili, et pleno animo advertis (13), invenies apposita loca, quæ tibi moveant risum (14), et acuant satis ingenium.

(1) R. U. *Romulus Tyberino filio, de civitate attica. S. Esópus*, etc. sed v. quæ supra notata sunt in Not. litt. de Romulo.

(2) R. D. perperam *famulos suos.*

(3) R. U. *observari.*

(4) Phædr. Prol. III, 50.

(5) *et* abest in R. U.

(6) R. U. *provana.*

(7) R. D. *cur sit inventum genus*, omisso τῷ *fabularum*.

(8) Conf. Phædr. Prolog. III, 33 seq.

(9) R. U. *docet.*

(10) Sic edidi e R. U. in D. est, *et cetera multa et miserias his exemplis scriptas.*

(11) *id.* deest in R. U. *sermone* deficit ap. R. D.

(12) R. D. *leges.*

(13) R. D. *advertas.*

(14) R. D. *multiplicent risum*, cf. Ph. Prol. I, 3.

1. Æsopus primam de se dixit fabulam (1).

PULLUS AD MARGARITAM.

(Phædr. lib. III, fab. XII; Anon. Nil. fab. I; Romul. Nil. fab. I.)

In sterquilinio quidam pullus gallinacius (2) dum quærit (3) escam, invenit margaritam, in loco indigno (4) jacentem. Quam ut vidit (5), sic ait : o bona res (6), in stercore hic jaces (7)! Te si (8) cupidus (9) invenisset, quo gaudio (10) te (11) rapuisset, ut redires ad splendorem pristinum decoris tui (12). Ego frustra te in hoc loco invenio jacentem, ubi potius (13) mihi escam quæro. Nec tibi ego prosum, nec tu mihi (14).

Hæc illis Æsopus narrat, qui ipsum non intelligunt (15).

2. Æsopus de innocente et improbo (1) talem retulit fabulam. (*Vincentius :* Contra calumniosos.)

LUPUS ET AGNUS.

(Phædr. lib. I, fab. I; Anon. Nil. fab. III; Romul. Nil. fab. II.)

Agnus et Lupus sitientes ad rivum e diverso venerunt. Sursum bibebat Lupus, longeque inferior (2) Agnus. Lupus ut Agnum vidit, sic ait : turbasti mihi aquam bibenti. Agnus

Pullus ad Margaritam. — (1) R. U. *Incipit fabularum liber primus. Fabula prima de Gallo et Margarita.*

(2) R. D. *quidam gallinacius.*

(3) R. U. *quæreret*, sed v. Ph. lib. III, fab. XII, 2.

(4) R. D. *in indigno loco.*

(5) R. U. *quam quum videret jacentem.*

(6) R. D. *bona res;* cf. Ph. lib. III, fab. XII, 3.

(7) *hic* deest in R. D.

(8) R. U. *si te;* sed *te si* probum. Vid. Ph. lib. III, fab. XII, 4.

(9) *cupidus.* cf. Ph. fab. cit. 4.

(10) R. U. *cum q. g.*

(11) *te*, abest in R. U.

(12) R. U. *ac in pristinum decoris tui statum redisses.*

(13) R. D. *Ego te inveni in hoc loco jacentem, potius mihi e. q.*

(14) R. U. *et nec ego tibi prosum.*

(15) R. U. *qui ipsum legunt, sed non intelligunt.* Tò *ipsum* deerat in R. D., sed reposui ex Ulmensi. Vide enim Ph. fab. cit. vs. 8.

Lupus et Agnus. — (1) R. D. *reprobo.*

(2) R. D. *inferius;* sed retinendum *inferior* cum V. B. et R. U. et Phædro vs. 3.

patiens dixit: quomodo aquam turbavi tibi? quæ a (3) te ad me decurrit (4). Lupus non erubuit veritatem (5); maledixisti mihi, inquit (6), ante sex menses. Agnus ait: non maledixi (7). Numquid ego natus fui? Lupus dixit: ergo pater tuus ita fecit mihi. Sic Lupus improba fauce dixit: (et adhuc loqueris latro?) et statim se in eum injecit, et innocenti vitam eripuit.

Hæc in illos dicta est fabula, qui hominibus calumniantur.

(3) R. U. *de*, sed *a*, quod etiam habet V. B. præferendum; v. Phædr. I. 1. 8.

(4) Ita Phædr. fab. cit. vs. 8, et V. B. sed R. U. *recurrit*.

(5) Desunt hæc apud V. B. at apud R. D. et Rom. Nil. legas *veritati*. Mox R. D. « Male dicis mihi, inquit. Agnus ait : non maledixi. Lupus dixit : ergo pater tuus fuit ante sex menses, et ita fecit mihi. Numquid ego natus fui? Sic Lupus improba fauce dixit: Et adhuc loqueris latro. » Sed quum sic ordo verborum paullo videretur turbatior, et contra narrationem Phædri, paullo aliter constitui locum, verbis nonnullis transpositis, et τῷ *maledicis* mutato in *maledixisti*, ut responderet τοῖς *ante sex menses*. Nec ferri potest *fuit* in verbis, *ergo pater tuus fuit*, maxime quum non inveniatur apud R. U. Docet autem lectionis varietas, hanc fabulam in fine valde esse interpolatam.

(6) R. U. *ac maledicis mihi inquit*.

(7) R. U. *non maledixi tibi;* V. B. in Spec. doctr. *at ille : non maledixi. Lupus vero ; pater, inquit, tuus multa mala mihi ostendit; in fine autem altercationis lupus improba voce dixit : Et adhuc mihi loqueris latro? statimque in eum direxit* (Sp. Hist. *se in eum direxit*), *et innocenti vitam eripuit*. Etsi vox *latro* Phædri est, eam tamen alieno loco intrusam esse censeo. Nec habet Rom. Ulm. neque etiam, hoc nexu, Anon. Nil. Hinc uncis inclusi verba, *et adhuc loqueris latro?* Contra locus in Rom. Ulm. ita expressus est : « At lupus, et ante sex menses ita pater tuus mihi fecit. Agnus ait : nec ego tunc natus eram. At lupus denuo ait : agrum mihi pascendo devastasti. Agnus inquit: quum dentibus caream, quomodo id facere potui? lupus demum, ira concitus, ait : licet tua nequeam solvere argumenta, cœnare tamen opipare intendo ; agnumque cepit, innocentique vitam eripuit ac manducavit. Fabula significat quod, apud improbos calumniatores ratio et veritas non habent. » Hanc fabulam concinnius expressit Anonymus Nilantii, ipsis Phædri verbis maximam partem servatis.

3. Qui de salute alterius adversa cogitat, non effugit pœnam (1). De hoc talem audite (2) fabulam.

MUS ET RANA.

(Romul. Nil fab. III; Anon. Nil. fab. 4; App. Burm. fab. 6.)

Mus quum (3) transire vellet flumen, a rana petiit auxilium. At illa (4) grossum (5) petiit linum (6), quo (7) murem sibi ad pedem ligavit, et natare cœpit (8). In medio vero flumine rana se deorsum mersit (9), ut misero muri (10) vitam eriperet. Ille validius (11) dum teneret vires (12), milvus e contra volans, murem cum unguibus rapuit, simul et ranam pendentem sustulit.

Sic (13) *et illis contingit, qui de salute alterius adversa cogitant* (14).

4. De calumniosis hominibus talis dicitur fabula, quod semper calumniosi in bonis (1) cogitant mendacium, et secum faventes adducunt, et (2) falsos testes emunt. De his ergo hæc proponitur (3) fabula.

OVIS, CANIS, LUPUS, MILVUS, ET ACCIPITER.

(Phædr. lib. I, fab. XVII; Anon. Nil. fab. V; Romul. Nil. fab. IV.)

Canis calumniosus (4) dixit deberi sibi ab ove panem, quem

Mus et Rana. — (1) R. U. *effugiet malum.*

(2) R. U. *audi.*

(3) R. U. *dum.*

(4) R. D. *illa*, omisso *at.*

(5) I. e. crassum. Vide *du Fresne* T. III, p. 966.

(6) R. U. *limum.*

(7) *quo* deest in R. D. at habet Ulm.

(8) R. U. *nare cœpit flumen.*

(9) R. D. *se in deorsum mersit.*

(10) R. D. *miserrimo vitam eriperet*, omisso τῷ *muri.*

(11) R. U. *validus*, R. D. *valides.* Forte legendum *validius.*

(12) Rom. Nil. *mure miserrimo, ne mergeretur, validius renitente.* Burmannus in Append. *Qui dum ne mergeretur tendit validius.*

(13) R. D. *sic enim.*

(14) Vincentius hanc fabulam ita exhibet : *Mus, ut flumen transiret, auxilium a rana petiit; illa grossum* (Spec. hist. *crossum*) *filum petens murem ad pedem sibi ligavit, et natare cœpit; in medio vero flumine rana se immersit. At ille validius dum teneret vires, milvus e contra volans murem cum unguibus rapuit, simul et ranam pendentem sustulit.*

Ovis, Canis, Lupus, Milvus et accipiter. — (1) R. D. *in bonis.*

(2) R. D. *nam et.*

(3) R. U. *præponitur.*

(4) Phædr. fab. cit. *canis calumniator.*

dederat mutuum (5). Contendebat autem ovis, numquam se ab illo panem accepisse (6). Quum autem ante judicem (7) venissent, canis se dixit habere testes. Introductus lupus ait: scio panem commendatum (8) ovi. Introductus (9) milvus: coram me (10), inquit, accepit. Accipiter quum introisset, inquit: quare negasti quod accepisti? Victa ovis a (11) tribus testibus falsis judicatur artius exigi (12). Coacta vero ante tempus lanas suas vendidisse dicitur, ut, quod non accepit (13) redderet.

Sic calumniosi faciunt mala (14) innocentibus et miseris.

---

5. Amittit proprium, quisquis avidus alienum appetit (1). De talibus Æsopi fabula sic narrat (2).

CANIS PER FLUVIUM CARNEM FERENS.

(Phædr. lib. I, fab. IV; Anon. Nil. fab. VII; Rom. Nil. fab. V.)

Canis flumen transiens, partem carnis ore tenebat. Cujus umbram quum vidisset (3) in aqua, aliam carnem credens (4), patefecit os suum (5), ut illam caperet (6). Statim eam, quam

(5) R. U. *mutuo*. Ita quoque Anon. Nil.

(6) R. U. *recepisse*.

(7) R. D. *quum ante judices v.* Sed *judicem* habet, præter R. U. etiam Anon. Nil.

(8) R. U. *commodatum*. Cf. V. L. ad Phædr. lib. I, fab. XVII, 3.

(9) R. U. *inductus*.

(10) R. U. *me coram*, ut ap. Anon. Nil. F. 5.

(11) *a* deficit in R. U.

(12) R. D. *reddi*. Anon. Nil. *victa ovis a tribus f. t. artius exigitur sc.* falsum debitum. Rom. Nil. *quod non acceperat reddere cogitur.*

(13) R. U. *habuit.*

(14) R. U. *malum.*,

Canis per fluvium carnem ferens. — (1) Cf. Phædr. fab. cit. 1. pro *avidus* forte leg. *avidius*, ut est apud Rom. Nil.

(2) R. D. *de talibus sic narrat.*

(3) Ita quoque V. B. at R. U. *videns.* Ad scripturam Phædri propius accedit, quod est ap. Anon. Nil. *nympharum* (lympharum) *speculo vidit simulacrum suum*, vid. Phædr. vs. 3.

(4) Verba *aliam carnem credens* in R. D. et V. B. desunt. Rectius Anon. Nil. *alteramque prædam ab altero ferri putans, eripere voluit. At decepta aviditas* etc. cf. Phædr. fab. cit. vs. 4. 5.

(5) *suum* abest in R. U. sed est in V. B.

(6) Sic V. B. et R. D. Legitur apud R. U. *ut etiam eamdem arriperet.*

prius tenebat, fluvius tulit; et illam, quam sub aqua esse putabat, obtinere non potuit (7).

Sic sæpe (8) *qui alienum quærit, dum plus vult, suum* (9) *perdit.*

---

6. Dicitur nunquam esse fidelis cum potente divisio (1). Videamus quid hæc fabula narret (2).

VACCA ET CAPELLA, OVIS ET LEO.

(Phædr. lib. I, fab. V; Anon. Nil. fab. IX; Rom. Nil. fab. VI.)

Vacca (3) et capella et ovis socii fuere cum leone simul. Qui quum in saltibus venarentur (4) et cepissent cervum (5), factis partibus Leo sic ait: Ego primam (6) tollo (7), ut Leo; secunda pars mea est, eo quod sim fortior vobis; tertiam vero mihi defendo, quia (8) plus vobis cucurri (9); quartam autem qui tetigerit, inimicum me habebit. Leo totam prædam illam solus improbitate (10) abstulit (11).

Cunctos monet hæc fabula, non sociari potentibus.

(7) In R. U. erant hæc: *Et illam, quam tenebat dimisit* (Anon. Nil. *dimisit offam*; cf. Phædr. fab. cit. vs. 6.) *eamque statimque fluvius rapuit. Et sic constitit, ubi illam perdidit, et quam putabat sub aqua arripere non habuit, ac illam, quam ferebat, similiter perdidit.*

(8) R. D. *Sic quisquis.*

(9) R. U. *sua.*

Vacca et Capella, Ovis et Leo. — (1) Anonymus Nil. *nunquam fidelis cum potente societas sit copulanda*; confer Phædr. fab. cit. vs. 1.

(2) R. D. *narrat*, sed reposui *narret* e R. U. ubi leguntur hæc: *Dicitur in proverbio, nunquam fidelem esse potentis divisionem cum paupere. De isto videamus quid hæc fabula narret cunctis hominibus.*

(3) R. U. *juvenca*. Pro socii legitur mox apud V. B. *sociæ*, sed v. Phædr. vs. 4.

(4) Sic edidi e V. B. in R. U. est *venissent*; R. D. *in saltu venirent*; at in *saltibus* etiam habet R. U. ex Phædr. fab. cit. vs. 4.

(5) R. D. et V. B. *caperent c.* Addit Anon. Nil. *vasti corporis*; cf. Phædr. vs. 5.

(6) V. B. et R. D. *primus*, sed R. U. rectius *primam*, v. Phædr. vs. 7.

(7) R. U. *tollam*, sed v. Ph. vs. 7. Anon. Nil. *ego primam tollo partem, quia nominor leo.*

(8) Ita et V. B. et R. U. *quod.*

(9) Anon. Nil. *quia omnibus vobis magis valeo*; cf. Phædr. vs. 10.

(10) R. U. *improbitate sua*; rectius Vincent. Bellov. Sicque t. p. i. *sola improbitas abstulit.* Phædr. vs. 11.

(11) R. D. *sustulit*; Ph. vs. 11.

7. A natura nemo mutatur, sed de malo pejor nascitur. De hoc audi. fabulam (1).

RANÆ AD SOLEM.

(Phædr. lib. I, fab. VI; Anon. Nil. fab. X; Rom. Nil. fab. VII.)

Vicini qui erant fures (2), frequentabant (3) nuptias. Sapiens quum intervenisset, vicinos gratulari ut vidit, continuo narrare cœpit: Audite, inquit, gaudia vestra. Sol uxorem voluit ducere. Omnis natio interdixit ei (4), et magno clamore Jovi convitiis non tacuere (5). Jupiter commotus ab illis caussas injuriæ quærit. Tunc unus ex illis ait Jovi: modo sol unus est (6), et æstu suo omnia turbat (7), ut deficiat simul omnis natura, quidnam nobis erit futurum (8), quum sol creaverit (9) filios?

Admonet hæc locutio malis hominibus non gratulari (10).

8. Quicunque malo benefacit (1), satis peccat. De quo jamjam audi fabulam.

LUPUS ET GRUIS.

(Phædr. lib. I, fab. VIII; Anon. Nil. fab. LXIV; Romul. Nil. VIII.)

Ossa lupus quum (2) devoraret, unum ex illis hæsit ei (3) in faucibus transversum, graviter eum affligens (4). Invitavit lu-

Ranæ ad solem. — (1) R. D. *de quo sic testatur fabula.*

(2) R. U. *furi.*

(3) R. U. *frequentabant illi.*

(4) *ei* abest in R. D.

(5) Ita vitiose legitur in R. U. æque ac D. Anon. Nilantii: *Omnis natio dixit, et magno clamore, convitiis non tacuerunt.* Quæ Nilantius sic emendavit: *omnis natio contradixit ei magno clamore, convitiis; non tacuerunt.*

(6) R. U. *sol unus est nobis.*

(7) In R. U. post *turbat* invenias *tanto.*

(8) Confer Ph. fab. cit. vs. 9.

(9) R. U. *procreaverit.*

(10) R. U. *admonet, malis hominibus non congratulari.*

Lupus et Gruis. — (1) R. D. *vult benefacere.*

(2) V. B. *dum.*

(3) R. U. *ei adhæsit*, sed præstat cum V. B. et R. D. legere, *hæsit;* v. Phædr. vs. 4.

(4) Ita exhibet locum R. U. in R_2 D. est, *hæsit ei in faucibus transversum graviter;* V. B. *unum ex illis transversum graviter in faucibus hæsit.*

pus magno pretio (5), qui hoc extraheret malum (6). Rogabatur gruis (7) collo longo, ut præstaret lupo medicinam (8). Id egit (9), ut immitteret caput (10), et extraheret malum (11) de faucibus lupi (12). Sanato lupo, rogabat gruis (13), reddi sibi promissa præmia; at (14) lupus dicitur dixisse: ingrata est illa gruis (15), quæ caput incolume extulit (16), non vexatum dente nostro (17), et mercedem postulat (18). O injuria (19) meis virtutibus (20).

Parabola hæc illos monet, qui voluut benefacere malis.

(5) Ita R. D. et Vincentius; R. U. *præmio;* at v. Ph. vs. 6.

(6) Cf. Ph. vs. 6. R. U. habet: *qui ab hoc malo ipsum liberaret, os illud de faucibus extrahendo.* Vinc. recte *hoc malum;* R. D. *eum malum.*

(7) R. U. et V. B. *grus.*

(8) R. U. *medicinas.* Compara Phædr. vs. 8. 9.

(9) R. D. *egisset.*

(10) R. D. et Vinc. *mitteret.*

(11) R. U. *os lædens.*

(12) *lupi* deficit in R. D. et Vincent.

(13) Edidi e V. B. *sanato lupo.* Alii, *sanus quum esset lupus.* Addit R. D. post *gravis*, *petitores;* sed habet Rom. Nil. *petitorem suum*, ad quæ verba Nil. observat: *mira descriptio ejus, qui remedium et opem a grue petierat.*

(14) R. D. *et;* V. B *et lupus ait.*

(15) R. U. *o quam ingrata est grus illa;* confer Phædr. fab. cit. vs. 11. V. B. *ingrata est illa grus.*

(16) R. U. *incolume de nostris faucibus extraxit.* V. B. *quæ caput incolumis extulit.*

(17) R. U. *nec dentibus meis in aliquo vexatum.* Phædrus *ore nostro.*

(18) R. U. *et insuper m. p.* τὸ *sibi* enim, quod habent R. D. et V. B. rectius abest, v. Ph. vs. 12.

(19) Hæc corrupte exhibentur in MS. Div. sed legendum esse, *o injuria*, docet Vincent. Bellovacens. qui tamen hæc verba præponit τοῖς *ingrata est illa grus.*

(20) R. U. *numquid meis virtutibus facit injuriam.* Anonymus Nil. in hac fabula sæpius ipsa Phædri verba retinuit: *magno dolore victus cœpit: gulæ credens colli longitudinem: a quo quum pactum flagitaret præmium: ori nostro quod caput incolume extuleris: qui pretium meriti ab improbo desiderat.*

9. Blanda verba hominis mali graves faciunt injurias. Quas ut omnes vitemus, subjecti versus (1) monent.

CANIS PARTURIENS.

(Phædr. lib. I, fab. XIX; Anon. Nil. fab. LIV; Rom. Nil. fab. IX.)

Canis parturiens rogabat alteram (2), ut in ejus cubile (3), exponeret fetum. At illa roganti concessit ingressum, ut partum exponeret (4). Deinde iterum rogabat (5), ut cum catulis suis jam firmis exiret (6); illa vero (7) roganti non concessit. Paullo post (8) illa (9) cœpit cubile suum repetere, et minando illam, ut exiret, hortari (10). At illa a stomacho sic ait (11): Quid me deturbas cum injuria (12)? Si mihi meæque turbæ occurras, et si sis fortior nobis (13), reddam tibi locum.

Sic sæpe boni amittunt sua per aliorum verba blanda (14).

Canis parturiens. — (1) Eodem fere modo Phædrus fab. cit. vs. 2, R. U. *subjecta fabula.*

(2) Anon. Nil. *scrofam* habet.

(3) R. U. *cubiculo*; sed v. Ph. fab. cit. vs. 9.

(4) R. D. *quum vero exponeret partum ; deinde iterum* etc.

(5) R. U. *deinde et illa rogabatur.*

(6) Confer Phædr. fabulam cit. vs. 7.

(7) *vero* deest in R. D.

(8) Sic legitur in R. U. in R. D. est, *paullo tempore.*

(9) R. U. *ille.*

(10) R. D. *et cogere illam migrare.*

(11) R. D. *et illa a stomacho ait.* Anon. Nil. *et illa ab stomacho sic ait.* De usu particulæ *a* vid. Nilant. ad fab. cit.

(12) R. D. corrupte, *quid te turbas cum injuria?* Sed recepi *me* e R. U. *deturbas* e Romulo Nilant.

(13) R. D. locum ita exhibet : *si mihi et turbæ occurris, aut si es fortior nobis.* Vid. Phædr. l. c. vs. 9.

(14) R. D. *aliquando boni sic amittunt sua, qui credunt aliis per verba blanda.* At Anonym. Nil. hæc ita expressit : *bonis, qui amittunt sua, dum credunt verba blanda,* insolita locutione, pro, *verbis blandis.*

10. Qui fert malo auxilium (1), sciat, quia satis peccat; et quum illi benefecerit, sciat, sibi (2) noceri ab illo. Ideo hanc audiamus fabulam (3).

HOMO ET COLUBRA.

(Phædr. lib. IV, fab. XVIII; Anon. Nil. fab. XI.)

Frigore et gelu rigentem (4) quidam pietatis caussa colubrum ad se sustulit, et intra (5) latera sua habuit, et eum tota hieme fovit. Refectus ad tempus (6) cœpit esse injuriosus, et veneno multo (7) fœdare, et ne cum gratia exiret (8), injuriosus pelli (9) voluit.

Hanc sciant multi fabulam, qui voluntate quidem sua aliquos ingratos fovent, qui quum exire (10) volunt, nocent.

11. De male ridentibus sapiens talem subjecit fabulam.

ASINUS IRRIDENS APRUM.

(Phædr. lib. I, fab. XXIX; Anon. Nil. fab. XII.)

Aliqui homines (1), quum sibi faciunt risus (2), alii quidem faciunt contumeliam (3), sed sibi congerunt malum; veluti (4) asinus occurrit apro: salve, inquit, frater (5)! Indignatus aper tacuit dissimulans, agitavitque caput. Absit a me tamen, in-

Homo et Colubra. — (1) Ita fere Phædrus fab. cit. vs. 1. R. U. *auxilio.*

(2) R. D. *se.*

(3) R. U. *audi fabulam.*

(4) R. U. *urgente.* Cf. Phædr. fab. cit. vs. 2, et Anon. Nil.

(5) R. U. *et intra lares suos aluit.*

(6) Rom. Ulm. et Anonym. Nil. *refectus usque ad tempus.*

(7) R. U. et Anon. Nil. *multa.*

(8) R. D. *ne cum g. e.* omisso *et.*

(9) R. U. *injuriosus esse voluit.* R. D. *injuriosus pelli noluit.* Anon. Nil. *injuriosus pellitur.*

(10) R. U. *abscedere.*

Asinus irridens aprum. — (1) R. D. *aliquanti vero homines*

(2) Hæc desunt in R. U. sed confer Phædri fabulam citatam vs. 1.

(3) R. U. *aliis contumeliosi existunt.* Cf. Ph. vs 2.

(4) R. D. *ac veluti.*

(5) Confer Phædri fabulam citatam vs. 5.

quit, ut (6) de vano sanguine dentes meos coinquinem (7). Nam oportebit (8) vel injuriosum, vel laceratum relinquere (9).

Monet hæc fabula, insipientibus (10) parci debere, stultos autem defendere, qui insultare audent (11) melioribus.

---

12. Securum in paupertate vivere (1), melius esse, quam divitem tædio macerari, per hanc brevem auctoris probatur fabulam.

MUS URBANUS ET RUSTICUS.

(App. Burm. fab. IX; Anon. Nil. fab. XIII; Rom. Nil. fab. X.)

Mus urbanus iter agebat, sicque a mure agrario rogatus hospitio suscipitur, et in ejus brevi casella ei glandes et hordeum exhibuit (2). Deinde mus urbanus rediens (3) murem agrarium rogabat, ut etiam ipse secum pranderet (4): factumque est, dum simul transirent, ut ingrederentur domum honestam (5), in qua erat cellarium, omnibus bonis plenum (6). Quum hæc mus muri ostenderet, sic ait: Fruere mecum, amice (7), quæ nobis quotidie superant. Quumque multis cibariis vescerentur (8), venit cellararius (9) festinans, et ostium cellarii impulit. Mures, strepitu territi, fugam per diversa petierunt. Mus

(6) In Romulo Divion. est *ne*.

(7) Phædr. fab. cit. 11.

(8) R. D. *oportebat injuriosum*.

(9) Mirum in modum hæc fabula est interpolata, quam melius expressit Anonymus Nilantii, qui magnam partem ipsa Phædri verba retinet pauculis mutatis.

(10) R. D. *incipientibus*.

(11) R. U. *volunt*.

Mus Urbanus et Rusticus. —

(1) *vivere* deficit in R. U.

(2) Ita edidi e R. U. at in R. D. hæc inveniuntur: *Mus urbanus iter agebat, sicque hospitio susceptus est rogatus a mure agrario, in qualicunque brevi casella glandem et hordeum exhibuit. Ita factum est. Deinde*, etc.

(3) R. U. *deinde abiens mus itinere perfecto*.

(4) R. D. *rogabat venire secum*.

(5) R. D. *atque ita factum est, ut simul venirent. Ingrediuntur honestam domum, in qua erat illis* etc.

(6) R. U. *refertum*.

(7) R. U. *f. m. amice de his*; cf. Phædr. lib. III, fab. VII, 26.

(8) R. D. *uterentur*.

(9) Ita reposui ex Anonymo Nil. R. U. et D. habent *cellerarius*; Romulus Nil. *cellarius*. Cellarii, qui etiam dicuntur *cellararii*, sunt servi cellæ præpositi, de quibus uberius disputat Brisson. de V. S. p. m. 216.

urbanus notis cavernis cito se abscondit (10); at miser ille (11) agrarius fugit per parietes ignarus, putans se morti proximum. At ubi exiit cellararius (12), cellæ ostio clauso (13), sic mus urbanus agrario dixit: quid te turbasti fugiendo? fruamur, amice, istis bonis (14): nihil verearis, nec timeas (15). Agrarius hæc contra (16): Tu fruere, inquit, istis omnibus, qui nec times, nec pavescis, nec te turbatio quotidiana terret. Ego vero fruar bonis in agro, ubi ego vivo frugi in agro, ad omnia lætus (17), nullus me terret timor, nulla perturbatio corporis (18). Nam tu vivis sollicitus, nulla tibi est satietas (19). At tenso muscipulo teneris, aut captus a catto comederis (20).

Hæc fabula illos increpat, qui se jungunt melioribus, ut fruantur aliquo bono (20), *quod ipsis a natura datum non est* (21). *Diligant frugalem vitam homines, et securi erunt in sua casella* (22).

---

13. **Qui tutus et munitus est, a (1) malo consiliatore everti (2) potest. De hoc auctor sic ait (3).**

AQUILA, CORNIX, ET TESTUDO.

(Phædr. lib. II, fab. VI; Rom. Nil. fab. XII.)

Aquila testudinem rapuit, et alto cælo cum ea (4) volavit.

(10) Hæc et quæ sequuntur apud Anonymum, *ignota trepidat domo*, probant, auctorem fabulæ Phædri insistere vestigiis. Vid. enim lib. I, fab. XI, 9; lib. IV, fab. VI, 3; lib. II, fab. IV, 17. Coll. Nilant. ad Anon. fab. XIII.

(11) *ille* deficit apud R. D.

(12) R. U. *dum vero cellerarius exiret.*

(13) R. D. *et domum clausit.*

(14) R. U. *f. a. bonis his ferculis omnibus.*

(15) R. U. addit, *periculum namque nullum est nobis.*

(16) R. D. *ille agrarius e contra.*

(17) R. D. *ego vero fruar bonis in agro, ubi quocunque lætus nullus me t. t.*

(18) R. U. *nulla mihi p. c.*

(19) Romulus Nil. habet *societas*, quod præferendum, ut docent antecedentia.

(20) R. U. *at tibi omnis sollicitudo et nulla est securitas, a tensa teneris muscipula; a catto captus comederis ac infestus ab omnibus exosus haberis.*

(21) R. D. *aliqua bona.*

(22) R. D. *quibus hoc fortuna non dedit.*

(23) R. U. *diligant ergo vitam homines frugalem, ipsis a natura datam, et securiores in casellis vivent.*

Aquila, Cornix et Testudo. —

(1) *a* deficit apud R. D.

(2) R. U. *subverti.*

(3) R. D. *auctor de illa re sic ait.* Confer Promyth. in fab. Phædri cit.

(4) *cum ea* deest in R. D.

Testudo se intra se collegit (5), nec ullo pacto (6) tangi potuit. Contra volat cornix (7), laudans verbis (8) aquilam : Optimam, inquit, fers prædam (9), sed nisi ingenio utaris, frustra portabis onus, nec utilis erit tibi hæc præda (10). Tunc (11) aquila illi partem (12) promisit. At cornix tale (13) consilium dedit, et ait : usque ad astra volato (14), et ab alto super petram præda tua cadat (15), ut concha fracta, fruamur esca (16). Sic aquila fecisse dicitur (17), et quam natura munierat, testudo iniquo consilio cornicis periit (18).

---

14. Qui se laudari gaudent verbis subdolis (1), decepti pœnitent. De quibus similis est fabula (2).

VULPIS ET CORVUS.

(Phædr. lib. I, fab. XIII; Anon. Nil. fab. XV; Rom. Nil. fab. XIII.)

Quum de fenestra corvus caseum raperet, alta consedit in arbore (3). Vulpis (4) ut hunc (5) vidit (6), sic ait corvo : O corve, quis similis tibi? et pennarum tuarum quam magnus (7)

(5) R. U. *testudo intra se collectus nullo pacto t. p.*

(6) Cf. Ph. fab. cit. vs. 6.

(7) R. U. *volans.* Vid. Ph. vs. 7.

(8) R. D. *verbo.*

(9) Vid. ad Phædr. vs. 8.

(10) R. D. *sed his ostendo ingenium : nam sine caussa porta sonus, nihil factura viribus.* Cf. Ph. vs. 9, 10.

(11) *tunc* abest in R. D.

(12) R. U. *partem prædæ promisit, ut illi consuleret*, sed v. Phædr. vs. 11.

(13) R. D. *sic cornix consilium dedit.*

(14) in R. D. adduntur hæc : *ubi sint deorsum loca petrosa.*

(15) R. D. *tunc volo dimittas ab alto prædam.* Cf. Phædr. vs. 11. sq.

(16) R. D. *ut cornua fracta utamur esca;* sed reposui *concha*, e Rom. Nil. R. U. *ut testa frangatur testudinis, et nos esca fruemur.*

(17) Phædr. vs. 14. *monitis paruit.*

(18) R. U. *Hoc iniquo consilio cornicis periit testudo, quam natura forti concha munierat.* R. D. *et quam natura munierat, iniquo consilio periit.*

Vulpis et Corvus. — (1) Hunc versum habes integrum apud Ph. vs. 1, fab. cit. V. B. *qui laudari* (v. Spec. doctr.) *verbis subdolis gaudent et postea pœnitent.* Mox, *quum d. f. c. occasione c. raperet.*

(2) R. U. *de quo hæc est fabula.*

(3) Cf. Ph. vs. 3, 4. Anon. Nil. *celsa resedit in arbore.* V. B. *altam arborem supersedit.*

(4) R. U. *vulpes.*

(5) R. D. *hæc;* sed præstat *hunc* : v. Ph. vs. 5.

(6) Addit R. U. *caseum habere cupiens, subdolis verbis sic eum alloquitur.* Hæc desunt apud V. B.

(7) R. U. *qualis.*

est nitor! qualis decor tuus esset (8), si vocem habuisses claram; nulla prior avis esset (9). At ille (10) dum vult placere et vocem (11) ostendere, validius (12) clamavit, et ore patefacto (13) oblitus caseum (14) dejecit (15). Quem celeriter vulpis dolosa avidis rapuit dentibus (16). Tunc (17) corvus ingemuit, et stupore detentus deceptum se pœnituit (18). Sed irreparabile factum damnum quid juvat pœnitere (19)?

---

15. Quisquis amisit (1) dignitatem, deponat audaciam pristinam, ne a quolibet injuriam patiatur, *ut hæc fabula probat.*

LEO SENEX, APER, TAURUS, ET ASINUS.

(Phædr. lib. I, fab. XXI; Anon. Nil. fab. XVI; Rom. Nil. fab. XIV.)

Annis defectus et viribus (2) leo quum gravatus jaceret, spiritum extremum trahens, aper ad eum venit iratus (3), spumans fulmineis dentibus (4), et vindicavit ictum veterem. Taurus confodit cornibus hostile corpus (5). Ut asinus sic vidit

(8) Ita R. U. et D. *item* V. B.

(9) R. U. *nulla prior tibi avis fuisset;* V. B. *nulla p. a. fuisset,* sed prætuli *esset*, e R. D. Cf. Ph. vs. 8.

(10) R. U. *at illa vana laude gaudens dum.*

(11) R. D. et Vinc. *vocem suam;* cf. Ph. vs. 9.

(12) R. D. *validius sursum clamavit;* V. B. *dum placere voluit et vocem suam validius ostendere sursum c.*

(13) R. U. *aperto.*

(14) R. U. *oblitus casei ipsum dejecit.*

(15) Anon. Nil. *emisit caseum.* Ita Phædrus.

(16) R. U. *celerius vulpes dolosa rapuit, et avidis suis dentibus abrodit.* V. B. *quem celeriter dolosa vulpes avidius rapuit.* Idem mox, *tunc stupens corvus ingemuit ac deceptum* (v. Snec. hist.) *pœnituit.* Sicque recte finit fabulam. Aliter R. D. et U.

(17) Anon. Nil. *tunc demum.* Confer Phædri fabulam citatam vs. 12.

(18) R. U. *ingemuit ac vana laude deceptus pœnituit.*

(19) R. U. *sed prius factum quid pœnitet*, addito epimythio: *monet hæc fabula cunctos, verbis subdolis vaneque laudantibus non attendere.*

Leo senex, Aper, Taurus et Asinus. — (1) R. D. *amittit*, sed *amisit*, probum; cf. Phædr. fab. cit. vs. 1.

(2) Sic edidi e Vincentio; R. U. habet, *annis decrepitus;* R. D. *annis deceptus pluribus;* Anon. Nil. *defectus annis et desolatus viribus.*

(3) R. U. *et iratus.*

(4) R. U. *dentibus suis fulmineis.*

(5) R. U. *corpus leonis;* at v. Ph.

feram (6), calcibus illi frontem contudit (7): at (8) ille cum gemitu suspirans sic dixisse fertur (9): quum esset (10) virtus mea, fuit honor; fuit timor (11), ut (12) omnes visione mea fugerent, et opinio ipsa terreret plures, multos autem benivolus non læsi, sed et ipsis auxiliator fui qui omnes nunc mihi malignantur (13), et quia sum sine viribus, nullus est honor pristinus (14).

Monet hæc (15) *fabula multos, mansuetos esse in dignitate.*

---

16. Quem non decet reddere officia, ut quid se ingerit melioribus (1)? de quo (2) auctor talem (3) subjecit fabulam. (*Vincentius:* contra illos, qui indecenter ad officia meliora reddenda indigni se ingerunt.)

ASINUS DOMINO BLANDIENS.

(Burm. App. fab. X; Anon. Nil. fab. XVII; Rom. Nil. fab. XV.)

Asinus quum quotidie videret (4) catello (5) blandiri dominum, et de mensa (6) saturari illum (7), et familiam illi plura

vs. 8. *hostile corpus* legitur etiam apud V. B.

(6) R. U. *asinus autem dum sic videret feram dudum sibi inimicam;* Anon. Nil. *alienus ut vidit ferum impune lædi;* V. B. *Asinus quoque feram ut sic vidit.* Obsecutus sum Rom. Div.

(7) R. D. et V. B. *aperuit.* cf. supra Not. ad Phædri fabulam citatam vs. 9.

(8) R. D. *et ille.*

(9) Cf. Phædr. vs. 10.

(10) Ita Vinç. et R. D; R. U. *vero staret.*

(11) *fuit et timor,* R. U.

(12) Ita reposui e V. B. in R. D. est, *ut o. viso me fugerent;* R. U. *ut omnes nisi me curarent, ut opinio ipsa de me plures terreret.*

(13) R. D. *terreret plures: quos quum benivolus non læsi, quibus et auxiliator fui, ipsi malignantur mihi, et quia* etc. Vincent. in Spec. hist. *quos autem benivolos non læsi, quibus et auxiliator fui, ipsi malignantur mihi,* et *q. S. s. v.* In Sp. doctr. aberat *benivolos.*

(14) R. U. *Et quia vires et potentia defecerunt, omnis honor simul periit cum illis.* Etsi vero mirum in modum verbosus est in hac fabula Romulus Nilantii; asini tamen non meminit.

(15) R. U. *hæc Æsopi fabula.* Non sine fructu comparabis hanc fabulam cum fabula XVII, Anon. Nilant. et textu Phædri.

Asinus domino blandiens. — (1) Ita corrupte legitur in R. D. et U. Compara mox epimythium.

(2) R. D. *de qua re.*

(3) *talem* deficit apud R. U.

(4) R. U. et V. B. *asinus quotidie videbat.*

(5) R. U. *catellæ.*

(6) R. U. *de mensaque.*

(7) R. U. *illam.*

largiri; sic (8) dixisse (9) fertur: si animal (10) inmundissimum sic (11) diligit dominus meus totaque (12) familia, quantum utique me diligeret, si obsequium illi præstavero (13)? enim (14) melior sum cane, ad plurima utilis officia (15): insuper aqua de sanctis fontibus alor (16); cibus mihi mundus datur. Melior sum catello; meliore vita possum frui, et maximum honorem habere. Quum hæc asinus secum cogitasset (17), vidit dominum introire; occurrit (18) velocius; clamans prosiluit super eum, humerisque suis pedes anteriores imposuit, linguaque, ut catellus (catella) solebat, eum lingens, vestem etiam suam deturpavit, suo pondere ipsum fatigando (19). Clamore autem domini concitatur omnis familia (20). Fustes arripiunt et lapides; asinum verberibus debilitant (21); membris costisque fractis, cum ad præsepium ligant lassum atque semivivum (22).

Fabula monet, ne quis indignus se ingerat (23), *ut melioris* (24) *officium faciat.*

(8) R. U. *at sic*. Vinc. *sicque*.

(9) R. U. *dixisse mente asinus f.*

(10) R. U. *si hoc animal tam exiguum et immundum.*

(11) R. U. *tantum.*

(12) R. D. et U. *ita et familia.*

(13) R. D. *quanto magis me*, (Vincent. *quantum me*) *si et obsequium illi fecero.*

(14) R. D. et V. B. *plus enim.*

(15) R. D. *qui multis rebus sum utilis.*

(16) R. D. *aqua et sanctis fontibus alor.*

(17) R. D. *cogitaret.*

(18) R. U. *accurritque.*

(19) R. D. *clamans prosilivit, et supra stetit, levans pedes priores imposuit ambobus humeris domino: lingua eum lingens linit et maculans vestem fatigat dominum pondere suo.* Verbum *linit* neque habet Anon. Nil. neque R. U.; neque etiam legitur apud Rom. Nil.

(20) R. U. *dominus autem, asini blandimentis territus, clamare cœpit et auxilium petere, ex hoc concitatur omnis familia.*

(21) R. D. *asinum faciunt debilem.*

(22) R. D. *membris costisque fractis. Sic abjiciunt ad præsepia lassum atque s.* Non inutile visum est, hic subjungere partem fabulæ e Vincentio: « Quum hæc (Spec. hist. *hoc*) asinus secum cogitasset, vidit dominum introire: occurrit velocius, clamans prosiluit (Spec. doctr. *prosilivit*), et superstetit, levans pedes priores imposuit ambos (*ambos* deest in Spec. doctr.) humeris domini sui (*sui* deficit in Spec. doctr.), lingua eum lingens liniit, et maculans vestem fatigat dominum pondere suo. Clamore autem domini concitatur omnis familia, fustes et lapides arripiunt, asinum feriunt: (Spec. Hist. *faciunt debilem*) debilem membris costisque fractis (Spec. hist. *factis*) sic abjiciunt ad præsepia lassum atque semivivum. »

(23) R. D. *se ingerat ad hoc ut etc.*

(24) R. U. *meliori*; *melioris* habet etiam Anon. Nil.

17. Innox si peccaverit (1) et roget (2), oportet ut veniam accipiat, ne forte sit, ubi ulciscatur (3). Ideo hanc audiamus fabulam (4).

LEO ET MUS.

(App. Burm. fab. IV; Anon. Nil. fab. XVIII; Rom. Nil. fab. XVI.)

Dormiente leone in silva, mures agrarii luxuriantes (5) unus ex illis super leonem non voluntate transiit (6). Expergefactus leo celeri manu miserum murem apprehendit (7). Rogabat ille (8), veniam sibi dari (9), quum (10) non voluntate (11) fecerit; reddens (12) caussam peccati sui, quod plures luxuriarentur (13); et solus (14) (solum) inter ceteros peccasse (15) supplex (16) fatetur (17). Leo vero de mure cogitabat (18), in tali re quali subjiceretur vindictæ (19). Si enim occideret miserum murem, crimen illi erat, nec aliqua gloria laudis. Verum ignovit et dimisit (20). Post paucos autem dies leo in foveam cecidit (21). Captum se ut agnovit (22) maxima voce rugire cœpit (23), et magno dolore dat sonum (24). Mus vero ut hoc (25)

Leo et mus. — (1) R. D. *peccat.*

(2) R. D. *rogat.*

(3) R. U. *sæviat.*

(4) R. U. *audiamus fabulam nobis ordinatam.*

(5) De hoc loquendi more vide *Perizon.* ad Ælian. V. H. lib. II, c. 11. et *Munkerus*, ad Hygin. F. 74, quos laudat Nil. ad fab. Anon. cit.

(6) R. D. *voluntarie*, sed recepi *non voluntate*, quod mox sequitur et habet h. l. Anon. Nil. at R. U. *alter casu super leonem transiliit.*

(7) R. D. *arripuit.*

(8) R. U. *ille captus.*

(9) Cf. Ph. lib. I, fab. XXII, 5. ubi vide.

(10) R. D. *quia.*

(11) Memorat Nilant. locum Liv. lib. V, c. 52. *si non voluntate mansimus in Capitolio per tot menses obsidionis.* R. U. habet, *non voluntate sed casualiter fecerit.*

(12) Romulus Div. *reddiditque.*

(13) R. U. *plures quum luxuriarentur.*

(14) R. D. *et quod solus.*

(15) R. D. *peccaverit.*

(16) Deest in R. U.

(17) R. U. *fateretur.*

(18) R. U. *cogitat.*

(19) R. U. *non aliquid esse vindictæ, si miserum murem occideret; crimen autem illi erit, nec aliqua gloria laudis.*

(20) Ita etiam Anon. Nil. in R. U. est, *ignovit et vindictam dimisit.*

(21) Confer Phædri lib. III, fab. II, 2. R. U. *in rete cadit et capitur.*

(22) R. U. *dum vero captum se cognovit.*

(23) Phrasis hæc Phædro valde usitata.

(24) R. U. *maximo dolore.*

(25) *hoc* deest apud R. D.

agnovit, ad eum cucurrit, quid tali leoni accidisset, vel quid mali evenisset, quæsivit (26). At ubi leonem (27) captum cognovit : non est, inquit, jam quod timeas (28). Parem gratiam (29) tibi reddam, non immemor beneficii (30). Dixit, et simul omnes illius artis ligaturas (31) lustrare cœpit. Cognovit loca rodenda : sumpsit laborem oris sui, et dentibus nervos cœpit secare (32), et laxare artis illius ingenia (33). Sic mus leonem captum liberum silvis restituit (34).

Monet hæc fabula, ne quis minimos lædat (35).

---

18. Qui semper blasphemat, in angustia quid rogat? Videamus qualem de hoc (1) auctor subjecit fabulam.

MILVUS ÆGROTANS.

(App. Burm. fab. I; Nil. fab. A. p. 133.)

Milvus quum ægrotaret et multis mensibus infirmus jaceret (2); nec (3) spem vitæ suæ videret jam esse : matrem cum lacrimis (4) rogabat, ut sancta loca circumiret, et pro salute illius vota magna promitteret. Faciam, inquit, quod vis, verum ne non impetrem illud, vereor, nate, et vehementer timeo (5). Quando (6) omnia delubra vastasti et cuncta polluisti altaria, nec pepercisti sacrificiis; nunc quid vis, ut orem (7)?

(26) R. U. locum ita exhibet : *quid talis sibi prætendat sonus quæsivit, et quid acciderit, aut mali evenerit scire voluit.*

(27) *leonem* abest in R. D.

(28) R. U. *non est, o leo, quod timeas, inquit.*

(29) Cf. Ph. lib. III, fab. II, 1.

(30) R. U. *nam beneficii sum memor.*

(31) R. D. *dixit et omnes artuum illius ligaturas.*

(32) R. U. *rodere.*

(33) Bene explicat Nil. ingeniosas machinas et laqueos. Vid. Not. Burm. in App. ad h. l.

(34) R. U. *restituit liberatum.*

(35) In R. U. adjiciuntur hæc : *nam hora datur obsequii minorum erga potentes.*

Milvus Ægrotans. — (1) *de hoc* deest in R. U.

(2) *infirmus* deficit in R. D.

(3) R. U. *nec amplius.*

(4) R. U. *lacrimando.*

(5) R. D. *faciam quod vis, fili, sed vereor, ne non impetrem. Illud enim vereor nate et vehementer timeo.*

(6) R. U. *nam omnia.*

(7) R. U. *quid vis ergo nunc quod orem?* In R. D. a manu emendatrice ad marginem scriptum erat : *Vastasti et cuncta polluisti altaria, sacrificiis nullis parcens, nunc quid vis rogem?*

Audiant hæc (8), qui commisso malo audent in malis suis loca sancta circumire maculati. Sed faciem et manus lavare debent (9), ut facta eorum mala deleantur (10).

---

19. Qui non audit bonum consilium, in se inveniet malum, ut hæc approbat fabula.

AVES ET HIRUNDO.

(App. Burm. fab. XII; Anon. Nil. fab. XX; Rom. Nil. fab. XVII.)

Arari terram et spargi lini semen (1) aves omnes quum viderent, pro nihilo hoc habuerunt. Hirundo autem hoc intellexit, et convocatis avibus retulit, hoc esse malum (2). Omnes dissimulantes riserunt (3). Deinde ut fruticavit (4), iterum hirundo ait illis: hoc in nostrum crescit interitum (5); venite, eruamus illud. Nam quum creverit, retia facient ex illo (6), et humanis quidem artibus capi possumus (7). Omnes verba hirundinis deriserunt, ejusque respuentes (8) consilium contempserunt. Ut hoc vidit hirundo (9), ad homines se transtulit, ut tuta

(8) In R. U. hæc exhibentur in singulari, *audiet*, *audet*, *maculatus*.

(9) Ita edidi e R. U. pro, *sed facere manibus et laborare debent*, quod est in R. D.

(10) R. U. *sed faciem ejus et manus lavare debet, ut facta ejus mala prius deleantur. Audiat et ille, qui omnibus semper contrarius multos læsit, et malis sibi instantibus quærit auxilium. Nam in prosperitate quemvis qui offenderit, in adversis sibi amicum reperit neminem.*

Aves et Hirundo. — (1) Ita cum Nilantio locus reponendus *est e* Romulo Nil. In R. U. *et* D. legitur, *spargi et arari lini semen.*

(2) R. U. *et convocatis omnibus retulit h. e. m.*

(3) Hæc desunt *in* R. U. at Anonymus Nilantii habet, *aves riserunt.*

(4) Sic legendum pro *fructificavit*, quod occurrit apud R. D. *fruticavit* etiam recte Anonymus Nil. sed R. U. habet, *adolevit semen ac bene excrevit.*

(5) R. D. *malum est hoc, venite, etc.*

(6) pro *ex illo* in R. D. est *exinde.*

(7) R. D. *humanis artibus, quibus capi possimus.*

(8) *respuentes* deficit apud Anon. Nil.

(9) R. U. *Ejus autem consilium omnes contempserunt; ut autem contemni consilium illud hirundo videret.*

esset sub tectis eorum (10). At quæ respuerunt monita, nolentes audire consilium, semper in retia (11) cadunt (12).

Audiant hæc propriis semper innitentes opinionibus, neque aliorum consiliis assentientes (13).

(10) R. U. *tutius degeret sub tectis eorum.*

(11) R. D. *in retibus cadunt*, at rescripsi *retia*, e R. U. qui totum hunc locum ita expressit : *et quæ respuerunt, consilium audire nolentes semper anxie in retia caderent.*

(12) Anonymus Nil. *et quia aves ejus respuerunt monita, semper retibus capiuntur.*

(13) Hoc epimythium deest in R. D.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

INCIPIT LIBER SECUNDUS[1].

Omne genus fabularum probatur contra homines. Quis enim malus nisi homo? et quis bonus (2) nisi homo? Vitam hominum et mores satis est (3) comprehendere; et tamen ausus sum breviter similes scribere fabulas. Dicam equidem bonorum, sive nocentium gesta (4), quod ille securus vivat, qui non habet, quem timeat.

Athenienses viri (5) boni quum optimi fuissent et liberi, et neminem timerent, et sibi invicem servirent cum optima et bona voluntate, vano consilio inducti superiorem sibi petierunt, qui improborum mores compesceret et puniret (6). Exinde (7) multi terrebantur; alii prædam patiebantur (8); alii autem et (9) puniebantur; et (10) quasi sub correptione dolebant, alios (11) hæc sibi fecisse, quod miseri lædebantur (12): et quia cædem hanc severam legitime sustinebant, metuebant grave periculum; non quia ille crudelis (13), sed quia ipsi (14) insueti, ut sub lege, aut sub aliena voluntate (15) servirent, grave illis pondus erat, conversi in impatientiam (16) flebant (17). Tunc Æsopus illis contra talem retulit fabulam:

(Phædr. lib. I, fab. II; Anon. Nil. fab. XXI; Rom. Nil. fab. XVIII.)

Ranæ, inquit, vagantes in liberis paludibus (1) et stagnis,

(1) R. U. *Incipit Liber secundus fabularum Esopi, viri clarissimi atque ingeniosi. Procemium.*

(2) R. U. *etiam bonus.*

(3) R. D. *satis est nobis.*

(4) R. D. post *equidem* habet, *ex*; at R. U. *dicam enim bonorum sive nocentum gesta.*

(5) R. D. *nimis boni.*

(6) R. D. *consilio vano sunt decepti, quod improbos compescerent, aut punirent.*

(7) R. U. *ex hoc.*

(8) deficiunt hæc in R. U.

(9) R. U. *qui puniebantur.*

(10) *et* deest in R. U.

(11) R. D. *hæc sibi fecisse*, omisso τῷ *alios.*

(12) R. U. *qui satis miseri lædebantur, sed quod gravati hac lege metuebant grave periculum; non quia* etc.

(13) R. U. *crudelis erat.*

(14) *ipsi* abest in R. U.

(15) R. U. *libertate.*

(16) R. D. *in pœniteutium.*

(17) Comparabis hocce procemium cum Phædr. lib. II, fab. II, 1—9.

(1) Phædr. fab. cit. vs. 10.

clamore magno, ad Jovem facto, petierunt (2) sibi rectorem, qui errantes corrigeret. Quum hæc vellent, risit Jupiter (3). Deinde iterum clamorem (4) fecerunt. Quum nulla signa viderent, potius rogare cœperunt. Jupiter pius innocentibus misit in stagnum (5) lignum magnum, tigillum (6), quo sono paventes fugerunt (7). Postea vero una protulit super stagnum caput, volens cunctari regem (8). Ut vidit lignum, cunctas advocat (9). Aliquæ timoris plenæ (10) natant, salutare (11) magnum (12) rectorem; aliquæ accedunt pavidæ simul. Ergo ut nullus in ligno erat spiritus (13), sentientes ascendunt super illud et intelligunt (14) esse nihil, et conculcaverunt pedibus. Iterum rogare cœperunt. Tunc Jupiter (15) illis misit hydrum, id est, magnum colubrum, qui singulas necare cœpit. Tunc voces cum lacrimis ad sidera tollunt (16): succurre, Jupiter, morimur (17). E contra illis altitonans ait (18): quum vos peteretis, nolui: quum nollem (19), invidiose petistis. Dedi tigillum, quem sprevistis; deinde dedi, quem habebitis (20). Et quia noluistis bonum ferre, sustinete malum (21).

(2) Phædr. vs. 11, sq. fab. cit.

(3) Pb. fab. cit. vs. 13.

(4) R. U. *clamores.*

(5) R. D. *in stagno.*

(6) Romulus scripsisse videtur, *tigillum, id est, lignum magnum*, ut mox, *hydrum, id est magnum colubrum;* vel interpungendum, *lignum magnum, tigillum.*

(7) R. U. *fugierunt.*

(8) R. D *volens nosse cunctarum regem.*

(9) R. U. *advocavit.*

(10) R. U. *plenæ timore.*

(11) R. U. *ac salutare maximum.*

(12) *rectorem accedunt pavidæ simul.*

(13) *erat* deest in R. D. item vox *sentientes*, quæ mox sequitur.

(14) R. D. *intellegunt*, ut et alibi.

(15) R. D. *Jupiter.*

(16) R. U. *cum lacrimis omnes a. s. t.*

(17) R. U. *omnes morimur.*

(18) *ait* abest in R. D.

(19) R. D. *quum vellem.*

(20) Verba *dedi tigillum... habebitis* desunt in R. D.

(21) Confer Phædri fab. supra citatam vs. 29, 31. Cum hac fabula comparanda fabula Anonymi, qui plurima Phædri verba et loquendi formulas servavit, ita quidem, ut dubitari nequeat, eam esse expressam ex ipso Phædri Cod. MS. Id quod etiam observandum de fabula sequenti.

2. Qui se tutandum dederit homini improbo, perdit male auxilium, dum quærit, sicut hæc fabula narrat (1).

COLUMBÆ ET MILVUS.

(Phædr. lib. I, fab. XXXI; Anon. Nil. fab. XXII; Rom. Nil. fab. XIX.)

Quum sæpe columbæ fugerent asperum atque sævum milvum (2), accipitrem sibi fecerunt defensorem et patronum, putantes (3) se sub eo esse tutas. Has ille fingens correptionem singulas devorare cœpit. Tunc una ex illis (4) ait : Levior fuit molestia nobis, importunum milvum pati ; modo (5) enim hac potestate necamur, qua defendi putavimus. Sed digne hæc patimur, quæ nos tali commisimus (6).

3. De seductoribus audiamus fabulam (1).

CANIS FIDELIS.

(Phædr. lib. I, fab. XXIII; Anon. Nil. fab. XXIII; Rom. Nil. fab. XX.)

Nocturnus quidam fur quum panem mitteret cani (2); canis dixisse fertur : Panisne pro gratia datur (3)? an ideo das, ut

Columbæ et Milvus. — (1) R. D. *quod sic fabula narrat*; cf. Ph. fab. cit. 1. 2.

(2) R. D. post *milvum* habet, *timerent euntem* (*eumdem*). Vid. Phædr. fab. cit. vs. 3.

(3) R. D. *quia putaverunt.*

(4) Phædr. vs. 13.

(5) R. D. *modo potestate necamur*, omissis verbis, *qua defendi putavimus.*

(6) Phædrus, succinctæ brevitatis amans, verbis duobus totum hunc locum complectitur.: *de reliquis tunc una : merito plectimur.*

Canis Fidelis. — (1) R. U. *auctoris audiamus fabulam.*

(2) Vid. Phædr. vs. 3. Huic fabulæ apud Romulum utrumque non unus pannus assutus est. Eamdem castigatius exhibet Vincentius, ut sequentia docent : « Nocturnus quidam fur quum cani panem immitteret, canis ait : panis tuus non pro gratia datur ; tu ideo das, ut me lædas. Si modo mihi panem porrigas, numquid postea daturus mihi, quum fame victus fuero?non præsentem tantum vitam volo, sed futuram provideo. Nolo igitur fauces meas pane claudas; sed nisi recesseris, ipse contra te latrabo, dominum ac familiam suscitabo, furemque illis nuntiabo. »

(3) R. D. *panis pro gratia datur*, ut *video.*

me lædas? [et unde victurus sum una cum domino, domus et tota familia nostra, *si tu tecum totum auferas domo?*] Si modo panem porrigis mihi, numquid et postea daturus es, [aut misericors eris mihi], quum fame victus fuero (4)? Non præsentem tantum vitam volo, sed futuram provideo. Nolo igitur fauces meas pane claudas; [nolo cibum, ut lingua sileat] (5); sed nisi recesseris, ipse contra te latrabo, dominum et familiam suscitabo (6), furemque illis adesse nuntiabo (7). [Non præsentem vitam volo, sed futuram contemplor; aut ambula, aut nuntio] (8).

Hæc illi intelligant, qui ad unum prandium rem suam perdunt (9).

---

4. Mentem ad locum habere, ne quis malo credat (1). Cui rei similis fabula subjecta est.

LUPUS ET SCROFA PARTURIENS.

(Rom. Nil. fab. XXI.)

Premente partu (2) scropha (3) quum jaceret dolore gemens, venit ad eam lupus, et ait: expone soror hac hora secure (4) fetum, ego (5) fungar obstetricis officio, stans pro solatio tibi (6).

(4) R. D. *das, ut me lædas, et unde vicem redditurus sum una cum domino domus et tota familia. Si tu tecum totum auferas domo, panem porriges mihi, quum fame victus fuero?* R. U. *et unde victurus sum, una cum domino domus et tota familia nostra tu auferas. Si modo*, etc.

(5) R. U. *nolo fauces meas panis claudat et lingua sileat, et mihi gratiam tollat*; sed lectio R. D. præferenda ob locum Phædr. fab. cit. vs. 5.

(6) Ita locum constitui e V. B. Aliis enim placet, *sed ipse contra latrabo, dominum et familiam suscito*, vel *suscitabo*. R. D. *suscito*.

(7) Habet R. D. *furem illis nuntio.*

(8) Sic R. U. et D. sed quis non videt, hæc alieno loco esse posita? Ordo enim vult, ut ponantur post verba, *quum fame victus fuero*. Verba autem posteriora spuria putanda. Addit R. U. *o bonum canem, qui nec panem voluit edere, nec gratiam perdere.*

(9) R. U. *qui ad unum prandium res suas multas non curant perdere.*

Lupus et Scrofa Parturiens. — (1) R. D. corrupte, *quos malo credat.*

(2) R. D. *premente partum.*

(3) Rom. U. *scroffa*; R. D. *stropha.*

(4) *secure* deficit in R. D.

(5) *ego* abest in R. U.

(6) R. D. *stans pro solatio tibi sacro.*

Improbum porcula (7) ut vidit, repudiat (8) ejus officium. Expono (9), inquit, fetum, frater (10), secura, si tu recesseris: obsecro da mihi honorem (11); fuit etiam et tibi mater. Ille autem ut recessit (12), ipsa statim profudit sarcinam (13), quæ si malo credidisset (14), infelicissima perisset (15).

---

5. Sæpe timor magnus et gravis *terror nihil est*, ut hæc fabula testatur (1)

MONS PARTURIENS.

(Phædr. lib. IV, fab. XXII; Rom. Nil. fab. XXII.)

Quidam mons dabat gemitus magnos, sonos parturientis (2). Omnis natio ut audivit, statim perturbata est; pavent omnia simul, ut nullus esset memor sui, tanto et tam valido sono mons ille timorem incussit; obliti omnes sensuum. Gemitibus vero maximis a monte factis, tandem peperit murem (3). Fama hujus rei volat, et quos timor invaserat, resumpserunt spiritum, et quod malum putabant, in nihilum omnibus venit (4) et timor in jocum est mutatus (5).

(7) Ita legendum prò *porcilia* in R. U.; cf. Romul. Nil. fab. XXI.

(8) R. U. *repudiavit*; cf. Ph. lib. I, fab. XXIX, 5. sq.

(9) R. U. corrupte *ex quo*.

(10) *frater* deficit apud R. U.

(11) Bene hæe reddidit Steinhœwelius: *darumb bitt ich, dass du mir die eer lassest, myne jungen selber an die welt ze bring.*

(12) post *recessit*, scriptum erat in R. D. *frustra fraudulenter petendo fatigatus.*

(13) Vid. Phædr. lib. III, fab. XV, 6.

(14) R. U. *erederet.*

(15) R. D. *infelicissime pepe-risset*; R. U. *infelieissima periret.*

Mons Parturiens. — (1) R. D. *ubi timor magnus est et gravis terror, sæpe nihil est*; V. B. *Contra illos, qui vanis rumoribus nimis terrentur.*

(2) R. D. *Quidam mons parturiebut geminos magnos*; Vinc quidam *mons parturiebat et gemitus magnos d.*; cf. Phædr. fab. cit. 1.

(3) R. D. totum hunc locum vitiose ita exhibet: *Nullus erat memor sui, tanto et valido sono pavore eaneussi, obliti suorum. Mans ille, qui parturiebat geminos magnos, agens deinde peperit murem.* Concinnius V. B. *Omnis natia ut audivit, eunctisque perturbatis, nullus sui memor erat; mons ille tandem peperit murem. Hujus fama volat, et quod malum putabant, in uihilum omnibus venit, quos timor invaserat.* Cf. Phædr. vs. 2, 3.

(4) R. U. *advenit.*

(5) Desunt hæc in R. D. Romulus Nilantii in montis loeum surrogat *hominem virilis sexus.*

6. Bonitas parentes facit, non (1) nativitas, ut hæc fabula probat.

CANIS AD AGNUM.

(Phædr. lib. III, fab. XV; Rom. Nil. fab. XXIII.)

Inter capellas agno vaganti canis (2) dixisse fertur: non est hic mater tua (3), et oves segregatas longius ostendit agno (4). Non illam quæro, ait agnus, quæ me concepit (5), aut portavit in utero (6) mensibus novem (7), et in lucem effudit parturiens (8), sed hæc est (9), quæ me nutrit et porrigit (10) ubera sua mihi, natos autem suos fraudat, ut lac non desit mihi (11). E contra canis sic ait agno: Tamen illa est tibi fortior mater (12), quæ te peperit (13): et agnus ait: ita est, ut dicis. Sed illa. ut licitum est, et natura concedit, me securiorem aliis voluit committere. Nam pecoribus filius non prodest, sed tantum lanio, qui lac omne quotidie emulget, et vellera tergo eripit, cedit in lucrum. Hæc vero inter capras vita tutior videtur; quare abi, melius hic morabor (14).

Canis ad Agnum. — (1) R. D. *non ut dicitur nativitas.* Cf. Phædr. lib. III, fab. XV, 17.

(2) Romulus Rimicii inducit lupum. Vid. Nil p. 99.

(3) Phædr. vs. 2.

(4) Phædr. vs. 3.

(5) Phædr. vs. 4.

(6) R. D. *concepit in utero, aut portavit.*

(7) Rom. Nil. habet *quatuor.*

(8) Cf. Phædr. vs. 6.

(9) *sed capram hanc dico meam matrem*; cf. Ph. vs. 7.

(10) R. D. *dat.*

(11) Cf. Phædr. fab. cit. vs. 7, 8.

(12) In Romulo Rimicii est *verior;* vid. Nilant. p. 99. sed in Romul. Nil. *tamen illa est vera tua mater.* Tò *fortior* ortum esse videtur e *potior* Phædri, quem vide vs. 9.

(13) Phædr. vs. 9.

(14) Corrupte R. D. *sed ut licitum est naturæ conceditur in sua sibi quis esset an masculus an femina pecoribus quid prodest filius, nisi ut lanioni sit lucrum? aut ut putant hominem prodesse, et in illis dubium est fidem servare quemquam sibi.*

7. Senem (1) horrere nullus debet. At si non vis senem diligere, vel facta ejus priora dilige, et audi fabulam subjectam (2).

VENATOR ET CANIS.

(Phædr. lib. V, fab. X; Anon. Nil. fab. LXII.)

Canis quum domino suo satisfecisset venando semper, dum esset juvenis (3), annis jam gravatus (4), et sua ætate jam tardus (5), dentesque ferens infirmos (6), quum comprehenderet auritum leporem, sua virtute (7) lepusculus (8) exivit de ore canis, suum corpus quia non fuerat læsum (9), fatigatque per campum canem. Irascitur dominus cani, et objurgat ineptum rei. Cui canis contra (10) sic dixisse fertur: Sunt animæ (11) sine viribus; sunt scabrosi dentes (12); fuimus aliquando fortes, laudasti quod fuimus, jam (13) damnas quod sumus. Memorare pristina, et quod hodie possumus, apud te bonum et gratum sit (14).

Hæc fabula (15) *nobis probat: si quis bene egit juvenis, non contemnatur* (16).

Venator et Canis. — (1) Anon. Nil. habet *suum*, pro quo Nil. legi vult *senium*.

(2) R. U. *Senex horreri non debet, nec pelli; nam quondam fuit juvenis. Quare si tibi hos velis annos, senes dilige; si non velis senem, dilige tamen ejus facta priora. De hoc audi fabulam.*

(3) *dum esset* deficit in R. D. cf. Phædr. vs. 2.

(4) Ita, præter Anon. Nil. R. U. R. D. *gravatis;* Phædrus *annis ingravantibus.*

(5) Sic legitur apud R. U. et Anon. Nil. sed R. D. habet *tardatus.*

(6) R. D. *dentes autem infirmos ferens.*

(7) Laudat Nilantius Hygin. fabul. 185, *quæ virtute sua cursu viros superabat*, de Atalanta.

(8) Hæc vox deficit in R. U.

(9) R. U. *suum corpus non læsum.*

(10) in R. U. *contra* deficit, sed v. Phædr. vs. 7.

(11) R. U *anni.* Anon. Nil. *sat animæ sine virtutibus.*

(12) R. U. *sunt mihi scrabosi dentes.*

(13) R. D. *nunc;* sed v. Ph. vs. 9.

(14) R. U. *memorare quod fuimus et fecimus et quod hodie possumus et facimus, apud te bonum et gratius erit.*

(15) R. D. *Ergo hæc fabula n. p.*

(16) R. D. *quod si quis bene egit juvenis, ut senex non contemnatur.*

8. Potentes metuere debere infirmos, hæc fabula attestatur (1).

VULPIS ET AQUILA.

(Phædr. lib. I, fab. XXVIII; Anon. Nil. fab. XIV; Rom. Nil. fab. XI.)

Vulpinos catulos (2) aquila rapuit, in nido reponens (3) quos (4) pullis suis escam daret. Prosecuta (5) vulpis (6) aquilam rogabat, catulos sibi reddi. Aquila contempsit vulpem (7), quasi inferiorem. Vulpis plena dolore (8) ab ara ignem rapuit, id est (9), faculam ardentem (10), et arborem circumdedit (11), collecta stipula. Quumque fumus et flamma perstreperent, aquila, dolore compulsa (12) natorum, ne flammis simul perirent, incolumes vulpinos catulos reddidit supplex matri (13).

Docet hæc fabula multos, ne quis insultet inferiori, et incendatur ab aliqua flamma (14).

9. Tempora tolerari debent, et homines tempori cedere; qui ut malum tolerare (1) possint, aliorum mala respiciant (2). Nam

LEPORES ET RANÆ.

(App. Burm. fab. II; Rom. Nil. fab. XXIV.)

Quum strepitus magnus ad lepores veniret subito (3), consi-

Vulpis et Aquila. — (1) R. D. *potentes metuere debent infimos, ut hæc f. t.* Compara Promyth. Phædri, lib. I, fab. XXVIII.

(2) Phædr. vs. 3.

(3) R. U. *ac in nidum deportavit*; sed *reponens* retinendum cum Anonymo et Romul. Nil. v. etiam Phædr. vs. 4.

(4) R. U. *ut*. Ph. vs. 4.

(5) Phædr. vs. 5.

(6) R. U. *vulpes*.

(7) Phædr. vs. 7.

(8) R. U. *plena dolo*, quod h. l. ineptum est.

(9) in R. D. scriptum erat *id* ÷; cf. Not. 6 ad fab. 1, hujus libri.

(10) hæc verba omissa sunt in R. U. sed v. Ph. vs. 8.

(11) Phædr. vs. 9.

(12) R. U. *pulsa*; cf. Phædr. lib. I, fab. I, 2.

(13) Phædr. vs. 12.

(14) R. U. *flamma vindictæ*. Legitur hæc fabula apud R. U. post fabulam XII, libri I.

Lepores et Ranæ. — (1) R. U. *tolerari*.

(2) In R. D. hæcce inscriptio omissa erat. Vinc. *contra illos, qui nimis pusillanimes statum suum ferre non possunt.*

(3) R. D. *subitus*; V. B. in Sp. hist. *subito*; in Sp. doctr. *et subitus*.

lium inierunt, ut se præcipitarent propter assiduos metus. Venerunt (4) ad oram fluminis, ubi ranæ multæ erant. At illæ ubi agmen leporum viderunt veniens (5), expaverunt valde (6), et in fluvium se jactaverunt. Hæc ubi lepores viderunt, unus ex illis (7): Sunt, inquit, et alii timentes; sequamur vitam, ut ceteri, quam natura dedit; et si quid adversi evenerit, feramus patienter; neque enim erit toto tempore malum (8).

---

10. Præcepta audire parentum, semper laus est natorum (1).

HŒDUS ET LUPUS.

(App. Burm. fab. XXXII; Anon. Nil. fab. LXI.)

Capella quum esset feta, et ad pastum (2) vellet ire, ignarum hœdum monuit (3), ne aperiret alicui, sciens, quod (4) multæ feræ stabula pecorum circumirent. Monuit et exinde abiit. Venit lupus, vocem assimilans (5) matris, ac aperire jussit (6). At hœdus, per rimas adspiciens, sic ait: Vocem matris audio; sed tu fallax et (7) inimicus es, et sub matris ficta voce meum quæris sanguinem. Abi ergo, non te intromittam. Sic qui monita parentum sequitur, cautior vivit (8).

Mox recepi, *inierunt consilium*. Vincent. pro, *consilium simul fecerunt*, quod est in utroque Romulo.

(4) R. U. *et euntes venerunt.*

(5) R. D. *at ubi venit agmen leporum.*

(6) R. D. *expaverunt ranæ.*

(7) R. D. *lepores quum hæc viderent, unus illorum.*

(8) R. D. *sequamur vitam, ut ceteri; feramus si quid acciderit, neque enim erit*, etc. Sic fere Vincent. B. nisi quod in Spec. doctr. legatur *accidit*. Ceterum notandum, apud eumdem passim ordinem verborum mutatum inveniri in hac fabula.

Hœdus et Lupus. — (1) In R. U. adduntur hæc: *illud docet subjecta fabula.*

(2) R. D. *partum.*

(3) R. D. *ammonuit.*

(4) R. U. *quia.*

(5) R. D. *assimulans.*

(6) verba *ac aperire j.* desunt in R. D. Idem mox habet, *et hœdus.*

(7) *et* deficit in R. U. sed habet Anon. Nil.

(8) R. D. *sub voce matris nostrum quærens sanguinem. Sic qui monetur, caute vivit.*

11. Suspectus esse debet semper (1), qui aliquem læsit aliquando, sicut probat hæc fabula (2).

PAUPER ET SERPENS.

(App. Burm. fab. XXXIII; Anon. Nil. fab. LXV.)

In domo cujusdam pauperis venire (3) consueverat serpens ad mensam ejus, et inde fovebatur ex micis (4), omniaque sibi prospere evenerunt (5). Non longo post tempore cœpit pauper irasci serpenti, quem (6) securi vulneravit. Interposito tempore ille ad egestatem pristinam (7) rediit. At ubi intellexit, fortuna serpentis se prius divitem effectum, priusquam ab ipso vulneratus fuisset; pœnituit (autem) et venit precans, ut ignosceret peccanti. Serpens autem contra eum sic ait : quia pœnites, ignoscam sceleri tuo; sed dum etiam vulnus clausum fuerit, cicatrix tibi credere integra fide non permittit (8). Nam redeo (9) tecum in gratiam, si obliviscar securis perfidiam. Ita suspectus esse debet, qui aliquem læsit aliquando.

12. Fraudatores quum mutuantur, fidedictores dant improbos (1), ut hæc fabula narrat.

CERVUS ET OVIS.

(Phædr. lib. I, fab. XVI.)

Rogabat (2) cervus ovem modium tritici, [restituere sibi] (3);

Pauper et Serpens. — (1) Omissum est *semper* in R. D.

(2) R. D. *prodit h. f.*

(3) R. D. *venire semper c.*

(4) R. U. *ad mensam venire, ejus inde fovebatur de micis.*

(5) Desunt hæc in R. D.

(6) R. U. *et ipsum.*

(7) R. D. *ad egestatem rediit;* R. U. *in pristinam e. r.*

(8) R. D. *At ubi intellexit fortuna serpentis hoc accidisse, et causa illius divitem fieri antequam ab illo laceraretur, venit deprecans, ut ignosceret peccanti. Contra sic serpens ait : Quia pœniteris, ignoscam sceleri tuo, sic dum cicatrix clausa erit, non eredas integram fidem.*

(9) R. U. *et redeam.* Hanc fabulam Phædro adscribere non dubitat Nilantius ob loquendi formulas, *cœpit irasci, interposito tempore, redeo tecum in gratiam*, quæ plane Phædri sunt.

Cervus et Ovis. — (1) Tò *improbos* deficit in R. D.

(2) R. U. *petebat.* Phædri versum 3 Rom. Div. retinuit integrum.

(3) *sibi* omissum in R. U. sed

die posito, in quo redderet (4), præsente et fidedicente lupo (5). Ovis ad præsens promisit, præsentia (6) inimici territa. Quum autem dies statuta venisset, petivit cervus solutionem. Ait ovis: tu quatis ungula campum, lupus ubi vult peragrat. Coacta timore inimici me debitam dixi; magna est vestra fallacia: ite, nil dabo (7).

Docet hæc fabula, cautius quibusdam credere (8).

---

13. Qui sibi injuriam fecit, alio pulsante, irridendus (1) non est.

CALVUS ET MUSCA.

(Phædr. lib. V, fab. III; Anon. Nil. fab. LXVI.)

Ut calvo fuit injuriosa musca, et nudum caput capillis assiduo (2) morsu (3) tundebat (4), ille sibi alapis non parcebat, volens iniquam (5) capere (6). Illa ridens plus faciebat, et calvus ad eam sic ait: mortem quæris improba! Nam si mihi injuriam fecero, facile mecum redeo in gratiam; at si ego decies ictus semel te tetigero, peribis absque gratia (7).

Hæc fabula monet injuriosos (8), *qui sibi inimicos creant.*

narratio apud Phædr. vult, ut verba *restituere sibi* ejiciantur.

(4) R. U. *in quo sibi restituere deberet.*

(5) Vitiose R. D. habet, *præsentem et ad fidem dicente lupo.* Confer Phædrum, fab. supra citat. vs. 4. Addit R. U. *certa die se soluturam.*

(6) R. D. *præ sententia.*

(7) R. D. *inimici territa. Quum ad eam veniret cervus, ovis cervo ait: Dies venit, quis reddet? Tu quatis ungula campum, lupus ubi vult, peragratur. Magnæ sunt vestræ fallaciæ.*

(8) R. D. *caute quibuscumque credere.*

Calvus et Musca. — (1) R. U. *ridendus*; cf. Ph. vs. 3.

(2) R. U. *assidue.*

(3) R. U. *morsum.*

(4) R. U. *dabat.*

(5) Ita R. U. et Anon. Nil. R. D. *inimicam.*

(6) Anon. Nil. *rapere.*

(7) R. D. *mortem quæris improba! nam facile redeo mecum in gratiam, tu autem mea morieris alapa.*

(8) R. D. *hæc fabula de injuriosis.*

14. Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. De hac ratiane (1) istam nobis auctar pasuit fabulam.

VULPIS ET CICONIA.

(Phædr. lib. I, fab. XXVI; Anon. Nil. fab. LXIII.)

Vulpis (2) ad cœnam ciconiam prior invitavit (3), et posuit illi in catino sorbitionem liquidam (4), de qua satiari (5) non potuit. Esuriens domum rediit (6) ciconia. Post paucos dies et illa rogabat vulpem, ut veniret ad cœnam, et sic ciconia fecisse dicitur: in lagena (7) vitrea posuit (8) lautiores simul escas. Prior cœpit sumere ciconia, deinde hortatur vulpem: accipe, inquit (9). Statim vulpis injuriam sensit; at ciconia vulpi dixit: si bona dedisti, accipe bona; si dedignaris, ignoscere debes; nam par merces labori est. Et ita infatigatur injuria.

Cunctos monet hæc fabula, qui verbis deludunt, ut nullus imposterum (imposturam) faciat. Neque si quis patitur, quod alteri fecit, irasci debet (cf. Ph. vs. 12) (10).

Vulpis et Cicania. — (1) R. D. *Quod tibi nan vis fieri, alio ne facias, de simulatione pasuit nobis auctor fabulam.*

(2) R. U. *vulpes.*

(3) R. U. *invitaverat.* Vide Ph. vs. 3, 4.

(4) Phædrus fab. cit. 4, 5.

(5) R. U. *saturari.* Præter R. D. *satiari* habet Anon. Nil. cf. Ph. vs. 9.

(6) *domum* deficit in R. D. Anon. Nil. *esuriens et verecunda abiit c.* pro qua Burmann. ad Phædr. conjicit *iracunda.*

(7) R. D. *ac in lagena*; R. U. habet *languena.*

(8) Ram. D. *posuisse*; confer Phædri fabulam citatam vs. 7, 8.

(9) Verba *accipe inquit*, deficiunt in R. D.

(10) Tatum hunc locum edidi e Romulo Ulmensi. R. D. eumdem ita exhibet: *et sic cicania dixit vulpi: Si bona dedisti, accipe; si dedignaris, agnosce. Hoc de his dicitur, qui verbis fidem deludunt* (in MS. D. scriptum erat, *fidez bludunt*) *ita vero fatigantur injuria. Manet hæc fabula, nulli facere imposturam.* Anonymus Nil. lacum ita expressit: *Vulpis sensit injuriam. Et ait ei ciconia; dum bona dedisti, accipe; si dedignaris, ignosce. Nullum deridere alium; et qui verbis se deludunt, ita vere fatigantur injuria.*

15. De parum sapientibus sic (1) auctor dixit fabulam.

VULPIS AD PERSONAM TRAGICAM.

(Phædr. lib. I, fab. VII; Nil. fab. A. p. 134.)

Personam tragœdi (2) lupus in agro invenit, quam (3) semel et iterum vertit. O quanta species (4), ait, et cerebrum non habet (5).

Hæc fabula de illis dicitur (6), *qui gloriam et honorem habent, prudentiam vero nullam* (7).

16. Ne quis de alienis magnum se proferat bonis (1); suoque (2) modico potius oportet ut ornetur, ne turpis sit, quum exspoliatur alieno (3): de hoc auctoris audi fabulam (4). (*Vincent.* ne quis de alienis bonis magnum se jactet.)

GRACULUS SUPERBUS ET PAVO.

(Phædr. lib. I, fab. III; Anon. Nil. fab. XXVI.)

Graculus (5) tumens superbia, et vanam audaciam sumens (6), pavonis pennas, quæ ceciderant, sustulit seque illis ornavit (7), et contemnens suos (8) miscuit se gregi (9) pavonum. Illi (10) ignoto et impudenti pennas vi eripiunt (11), calcibus et mor-

Vulpis ad Personam. — (1) *sic* abest in R. D.

(2) Phædr. vs. 1.

(3) R. D. *Tragœdam semel et i. v.*

(4) Phædr. vs. 2.

(5) Phædr. vs. 2.

(6) R. D. *hæc de illis dicuntur.* Cf. Phædr. vs. 3.

(7) R. D. *sensum autem non habent ullum.* Phædr. vs. 4.

Graculus superbus et Pavo. — (1) Phædr. vs. 1.

(2) R. U. *sed suo;* at v. Phædr. vs. 2.

(3) *alieno* deest in R. D.

(4) R. D. *inde auctoris a. f.*

(5) Rom. D. habet *gracculus.*

(6) R. D. *tumens superbia et vana audacia, sumens pavonis pennas, quæ c. s.* Vincent. *gracculus pennas pavonum, quæ ceciderant, sustulit.* Nil amplius; sed cf. Ph. vs. 4, 5.

(7) R. D. *et se ornavit;* V. B. *et inde se ornavit.*

(8) R. D. *et cœpit contemnere suos.* Vid. Ph. vs. 6. V. B. *suosque contemnere cœpit.*

(9) R. D. *miscuitque se gregi p.* R. U. *in gregem;* sed v. Ph. vs. 7.

(10) R. U. *illi vero;* V. *at illi.*

(11) R. D. *pennas injuriosi* (V. B. *injuriose*) *eripiunt;* Ph. vs. 8.

sibus (eum V. B.) fatigant. Semivivus ab eis relictus (12), et graviter maleque (13) sauciatus redire timuit miser ad proprium suum genus (14), ubi tempore sui ornatus multos amicorum terruit injuriose. Unus autem sui generis illi ait (15): dic nobis, si non erubesceres (16), ut et tuas vestes amasses, et quod natura dedit, hoc tibi sufficeret (17); nec ab aliis passus fuisses injuriam (18), nec a nobis pulsus fuisses (19), [hocque tibi bonum foret, si ad id vixisses contentus, quod habebas] (20).

---

17. Aliquanti, quum nihil sint, irascuntur melioribus, et graviter minantur, qui nihil facere possunt (1).

MUSCA ET MULA.

(Phædr. lib. III, fab. VI; Nil. fab. A. p. 134.)

Musca sedit in temone (2), et mulæ junctæ, quam tarde, ambulas, ait? Ambula, nam pungo tibi cervicem. Sic mula dixisse fertur: verba tua non pavesco, sed hujus, qui prima sella sedet (3), qui frenis (4) ora temperat (5), et loris iter flectit (6), flagello excusso; nobis potius hic timendus est. Tu autem insolens et vana, quæ nihil aliquando vales fortioribus facere.

(12) Rom. Div. habet *relictis.*

(13) Ita R. D. in R. U. *maleque* deest. Sed V. B. *miserque semivivus ab eis relictus ad proprium genus redire timuit.*

(14) Phædr. vs. 10.

(15) R. D. *ubi quum esset ornatus et multos injuriose terreret, tunc unus ex illis ait illi.* V. B. *ubi quum esset ornatus multos injuriose terruit, tunc unus ex his ait illi.*

(16) R. U. *erubescis.*

(17) R. U. *si has vestes, quas natura dedit, amasses, tibi suffecissent;* V. B. *si vestes tuas, quas natura dedit, amasses, hæ tibi sufficerent.* Confer Vincent. Bellovac. Specul. hist. cum doctrin.

(18) R. D. *passus es.*

(19) R. D. *pulsus es vel fuisses.*

(20) Verba uncis inclusa recte desunt apud V. B. R. D. *hoc tibi bonum fuit, si ad quos habebas viveres.* Egregie servavit Anonymus Nil. manum Phædri in hac fabula. Vid. fab. c.

Musca et Mula. — (1) R. U. *minantur quæ facere nequaquam possunt, sicut musca, quæ etc.*

(2) R. D. *timone.* Ph. vs. 1.

(3) R. D. *sedit.* Ph. vs. 5.

(4) R. D. *frænis.*

(5) R. U. *regit.*

(6) R. D. *loris interflectitur; cf.* Ph. vs. 6. 7.

18. Quisquis se laudaverit, ad nihilum devenit (1), ut hac docetur fabula (2); nam

FORMICA ET MUSCA.

(Phædr. lib. IV, fab. XXIII; Anon. Nil. fab. XXVII.)

Formica et musca contendebant acriter (3), quæ melior illarum esset (4). Musca sic cœpit prior (5): num quid te nostris potes (6) comparare laudibus? ubi immolatur (7), exta primum (8) ego gusto; in capite regis sedeo (9), et omnibus matronis oscula dulcia figo, de quibus rebus tibi nihil est (10). Formica vero (11) sic ait contra hæc: tu diceris improba hominibus et bestiis esse (12), quæ tuam laudas importunitatem (13). Num quid optata venis? Reges autem memoras (14), et matronas castas tu importune (15) adis (16), et omnia dicis tua esse, quum (17) ubicunque accedis (18) tu fugeris (19); undique importuna pellaris (20); quasi injuriosa abigaris (21). Æstate vales, bruma (22) veniente peris. Ego vero sum deliciosa (23),

Formica et Musca. — (1) R. U. *ad nihilum sæpe venit.*

(2) hæc deficiunt in R U.

(3) En integrum Phædri versum! Vid. fab. cit. vs. 1.

(4) R. D. *fuisset.*

(5) Phædr. vs. 2. V. B. *musca ait;* nil amplius.

(6) R. U. et Anon. Nil. *poteris;* recte R. D. et Vincent. *potes.* Cf. Ph. v. 3.

(7) R. U. *nam ubi immolatur;* R. D. et V. *ubi immolantur exta;* at v. Ph. vs. 4.

(8) R. U. *primo.* Ph. vs. 4. Vincent. *prima.*

(9) Phædr. vs. 6.

(10) R. D. et V. B. in Spec. doctrin. *de quibus rebus tu nihil.*

(11) R. D. *et formica.*

(12) R. U. *tu diceris improba pestis.*

(13) R. D. *at tu laudas importunitatem tuam.* Vinc. *Formica ait, contra te hoc tu dixeris, improba pestis* (Sp. doctr. *testis*), *laudas importunitate.*

(14) R. U. *reges autem quos memoras;* R. D. *reges autem nominas,* sed prætuli *memoras,* quod Phædri est.

(15) In R. D. scriptum erat *infortune,* quod mutatum, fortasse a Gudio ad marginem, in *importune.* R. U. *importuna* habet.

(16) Ita R. U. in R. D. legitur *ades;* apud Anon. Nil. *adoras.*

(17) R. D. *tum,* sed superscriptum a manu emendatrice *cum.*

(18) in R. D. *accedis* deest.

(19) R. U. *tu fugaris;* R. D. *effugaris.*

(20) Sic legitur apud R. D. at R. U. habet *pelleris.*

(21) R. U. *abigeris;* R. D. *abiceris.*

(22) R. U. *bruina;* Anon. Nil. *pruina;* sed v. Ph. vs. 18.

(23) R. U. et D. it. Anon. Nil.

hyeme mihi secura sum, me incolumem habet domus (24), me gaudia sequuntur, tu cum ventoso flabello pelleris sordida (25).

Hæc fabula litigiosorum et juriosorum (injuriosorum) est (26).

---

19. Qui semel fraude inclaruit, semper turpiter vivit (1). Etsi verum dicat, non illi creditur (2).

LUPUS ET VULPIS JUDICE SIMIO.

(Phædr. lib. I, fab. X; Anon. Nil. fab. XXVIII.)

Lupus arguebat (3) vulpem iratus furti crimine. Illa negabat (4), se esse ream. Tunc (5) judex sedit (6) simius justus (7), ut inter partes, quæ vera essent, cognosceret (8). Contra illi caussas dicunt (9), nudant utrimque (10) fraudes suas, et mutuo amborum dicunt crimina (11). Tunc justus et verax judex judicavit inter partes (12), et de libello sententiam legit ta-

delitiosa; sed emendatum erat in R. D. a docta manu *deliciosa*, quod quam commode h. l. dicatur, viderint alii.

(24) Reposui e Phædri fab. vs. 20 *domus*, pro *tempus*, quod legitur in utroque Romulo, nullo sensu idoneo. Anonymus Nil. scripsit: *me incolomen habeo, tempus meum gaudia sequuntur.*

(25) Anon. Nil. *cur ventilata a flabello pelleris sordida?* Vincentius posteriorem fabulæ partem ita exhibet: « Numquid optata venis, reges et matronas quos nominas tu importuna adis, et tua omnia esse dicis, quum ubi accedis fugaris undique: quasi injuriosa abigeris. Æstate vales, bruma non appares. Ego vero delitiosa hieme sum secura, meque sequuntur gaudia. Tu autem ventoso flabello repelleris sordida. » Vid. *Spec. doctrin.* coll. *historial.*

(26) R. D. *hæc fabula litigiosorum est.* Additum erat, dicit, d'ep., *laudas laudo.* Conf. Anon. Nil.

Lupus et Vulpis Judice Simio. — (1) Cf. Promyth. Ph. vs. 1. 2.

(2) R. U. *Semper suspectus turpiter vivit. Etsi bene postea verum dixerit, non illi jam creditur, ut hoc testatur auctoris brevis fabula.*

(3) *accusavit*, sed *arguebat* retinendum. Phædr. vs. 4.

(4) R. U. *negabat constanter, dicens, se non esse ream.* Cf. Phædr. vs. 5.

(5) *tunc* abest in R. U: sed habet Phædrus.

(6) R. U. *sedebat.* Vid. Phædr. v. 6.

(7) R. D. *æquissimus et verax.*

(8) R. D. *qui inter præsentes reum ignosceret.*

(9) R. U. *illi caussas contra se dicunt.*

(10) Deficit *utrimque* in R. D.

(11) R. D. *et vera sibi dicunt mutuo crimina.*

(12) R. D. *inter partes eorum*

lem (13): Tu, inquit, quæris quod non perdidisti; et te tamen credo aliquid surripuisse, quod bene negas in judicio (14). Sit ergo talis vestra abolitio discordiæ, ut pares abeatis (15) concordes ambo, non integri. Nam qui fraudem consueverunt, semper pessime vivunt suspecti (16).

---

20. Quibus servi serviunt benivoli, sæpe illis ita reddunt merita domini sui, ut hæc fabula narrat (1).

MUSTELA ET HOMO.

(Phædr. lib. I, fab. XXII; Anon. Nil. fab. XXIX.)

Mustela quum comprehenderet mures, homo eam cepit (2). Illa quum fugere vellet (3); rogo, inquit, ut (4) parcas mihi, quæ molestis muribus (5) semper purgavi domum (6). At ille ad eam sic locutus est (7): non caussa mea facis (8); nam gratam te haberem (9), si pro me fecisses, et ego veniam dedissem tibi (10). Nam ideo mures necas, ut comedas reliquias nostras, quas illæ (illi) fuerant rosuræ (i). Tu totum devoras et omnia tecum deportas. Nolo mihi imputes beneficium. Dixit, et innocuam morti dedit (11).

(13) *talem* omissum in R. D.

(14) Cf. Phædr. vs. 9. 10. R. U. *Tu, inquit, lupe, quod quæris n. p. attamen te credo vulpes aliquid surripuisse, quod tamen b. n. i. j.*

(15) Forte ita legendum pro *habeatis*, quod est in R. U.

(16) R. D. *Talis fit abolitio vestra, et pares exite concordes. Scitote omnes, quia qui fraudem assuetus est semper pessime vivet.* Plurima in hac fabula Anon. Nil. servavit e Phædro.

Mustela et Homo. — (1) R. U. *Qui bene serviunt, sæpe luduntur, dum ex animo non serviant, ut hæc narrat fabula.*

(2) R. U. *homo et ipsam cepit.*

(3) R. U. *illa quum aufugere non posset, dixit illi.*

(4) *ut* abest in Romulo Ulmens.

(5) R. D. *quæ a molestis semper p. d.*

(6) R. U. *domum tuam.* Cf. Ph. vs. 3.

(7) R. U. *at ille dixit.*

(8) R. U. *hoc fecisti.* Cf. Phædr. vs. 4.

(9) Ita uterque Romul. Anon. Nil. *gratum haberem et darem tibi veniam.*

(10) R. U. *veniam namque tibi dedissem.* Vid. Ph. vs. 5.

(11) R. U. *Nam mures necasti, ut tibi cibus essent, et quas ipsi rosuri erant, nostras reliquias tu devorares, imo et omnia tecum deportares. Nam non erat tibi animus, ut isti.* Comparabis Phædri fab. cit. vs. 6 — 9.

21. Potentem si (1) quis pauper vult imitari, crepat. De hac re auctor talem posuit fabulam. (*Vincentius*: Contra pauperem superbum.)

RANA RUPTA ET BOS.

(Phædr. lib. I, fab. XXIV; Anon. Nil. XXXIII.)

In prato quædam (2) rana vidit pascentem bovem. Quæ putans (3) se posse fieri talem (4) inflatione rugosæ pellis (5); inflans se (6) natos suos interrogavit (7): sumne ipsa quantus bos (8)? dixerunt: non. Iterum se inflavit potius, et dixit suis, quod modo. Responderunt: nihil simile. Tertio quum se inflaret, rupta pelle mortua est. Ideo vulgo dicitur: noli te inflare, ne crepes (9).

Rana rupta et Bos. — (1) R. D. *quum*. Cf. Promyth. Phædri vs. 1, fab. cit.

(2) Vincent. *quodam*.

(3) R. U. et Vinc. *putabat*, omisso τῷ *quæ*.

(4) R. D. *se fieri talem*.

(5) R. U. *si rugosam pellem inflaret*; V. B. *si rugosam impleret p.*

(6) R. D. *inflavit se pro viribus*, quæ omissa sunt in R. U. At V. B. *inflans se natos s. i.*

(7) Romulus Ulm. *at natos suos*.

(8) R. U. *sumne ipsa quantus est bos?* R. D. *sum ipsa quantus bos?* V. B. *sum ipsa quanta bos*. Mox R. D. et U. it. V. B. in *Sp. hist. quid modo?* Sed prætuli Vincentii *quod modo*. Vid. ejus *Specul. doctrin.*

(9) R. D. *Ideo hoc exemplo cautus esto, quisquis supra vires tuas agere conaris, et noli te inflare, ne crepes*. Lectionem receptam invenias quoque apud V. B.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS.

INCIPIT LIBER TERTIUS[1].

Debent potentes gratiam reddere miseris (2). Etsi longum transeat tempus (3), recipientes gratiam oblivisci non debent (4). Et sic (5) factum esse probat (6) hæc fabula.

LEO ET PASTOR.

(App. Burm. fab. XV; Anon. Nil. fab. XXXV; Rom. Nil. fab. XXV.)

In silva quum erraret leo festinans, in stirpem calcavit (7). Collecta intus sanie claudicare cœpit. Fera (8) pastori quum occurreret, cauda (9) sua blandiri (10) cœpit, suspenso pede (11). Perturbatus vero pastor ut leonem ad se venire vidit (12), pecudes ei objecit. Leo, non escam quærens, sed potius ab illo medicinas petens, pastoris in sinum posuit pedem (13). Pastor ut vidit vulnus et magnam contusionem, quid leo vellet animo devolvit, et ingeniose cum acuta subula paullatim vulnus aperuit (14). Patefacta est contusio effluxeruntque simul stirps et sanies (15). Inde se leo curatum sensit (16), et pro pretio medicinæ manum pastoris lingua linxit, et assedit lateri ejus, paullisper resumpsit vires (17) et abiit incolumis. Post aliquan-

(1) R. U. *incipit textus de libro tertio fabularum Esopi, viri clari atque ingeniosi.*

(2) *Leo et Pastor.* — R. D. *debent potentes reddere, etsi*, etc.

(3) R. D. *longum sit tempus.*

(4) R. D. *oblivio esse non debet.*

(5) Eamdem historiam narrat *Gellius* lib. V, chap. 14. R. D. *nam sic.*

(6) R. U. *nobis probat.*

(7) R. D. *stipem calcavit*, sed docta manus notaverat ad marginem : lege *spinam* ; quod legitur apud Anon. Nil. At Rom. Nil. habet, *in spinam calcavit.*

(8) R. U. *ferus autem leo.*

(9) R. U. *sibi cauda.*

(10) Rom. Div. habet *blandire.*

(11) R. D. *suspenso interim pede.*

(12) R. D. *tudit.*

(13) R. D. *pecudes ei objecit, putans, leonem escam quærere, sed potius ab illo medicinam quærebat. Nec moratus pastoris in sinu p. p.*

(14) R. D. *contusionem, tunc memor sui invenit ingenium. Sumpsit autem subulam et paulatim aperuit vulnus.*

(15) R. D. *patefacta est contusio, simul et stipe effusa.*

(16) R. D. *leo sensit refrigerium.*

(17) R. D. *resumpsit virtutem* ; R. U. *assumsit vires.*

tum tempus leo ipse capitur, ut esset (18) in arena amphitheatri (19) et curreret ibi (20). Pastor, crimine oppressus, datur ad bestias eo loco (21), ubi leo missus est. Pastor in arena dimittitur, at leo foras ad illum (22). Leo vero cum impetu veniebat (23), et paullatim ambulavit, quousque ad pastorem venit. Quem quum vidisset, agnovit, et oculos (24) cum ingenti rugitu ad populum levavit (25). Deinde circumiit podium (26), et rediens (27) bestiario assedit. Invitat eum, redire ad sua, et non reliquit hominem. Intellexit pastor, leonem sui caussa diutius stare; suspicatur, illum esse, cui jam olim (28) in silva notus fuit, cui et (29) contusionem aperuerat. Ambo autem et pastor et leo dimittuntur, ut recedant (30); at leo (31) non recessit, sed defendit pastorem (32). Populus ut hæc vidit, mirari cœpit (33) caussamque de bestiario quærunt: quumque caussam reddidisset (34) populo, omnes suffragio magno petunt illis indulgentiam, et dimissi sunt simul, leo ad silvam et pastor ad sua propria. Hoc notum debet esse, ut omnes homines benefactoribus reddant bonas grates (35).

---

2. Quicunque artem ignorant, illi se perdunt (1) sicut hæc fabula refert (2)

LEO ET EQUUS.

(Rom. Nil. fab. XXVI.)

Equum pascentem vidit leo fortissimus in prato; hunc vero

(18) Romulus Ulm. habet *sit*.

(19) deficit in R. D. *amphitheatri*.

(20) R. D. vitiose, *et quum ederet ibi*; R. U. *currat*.

(21) R. D. *eo in loco*.

(22) R. D. *dimittitur, et leo foris*.

(23) R. D. *Leo cum impetu veniebat dimissusque paulatim*, etc.

(24) R. U. *oculos et vultum*.

(25) R. U. *lavavit*.

(26) R. U. *deinde circa populum resiliens*.

(27) deest hoc verbum in R. U.

(28) in R. D. *olim* omissum est.

(29) *et* deficit in R. U.

(30) R. D. *dimittitur unus et alter, ut recederet*.

(31) R. D. *ille autem*.

(32) R. D. *eum*.

(33) R. U. *populus ut vidit miratur*.

(34) R. U. *redderet*.

(35) R. D. *ut omnes homines bonas sibi reddant invicem gratias*.

Leo et Equus. — (1) R. D. *produnt, sic nobis hæc*.

(2) R. U.

ut frangeret, se subtiliter approximavit (3), veluti (4) familiaris, qui se diceret medicum. Equus præsensit (5) dolum, sed tamen (6) non repudiavit officium (7). Denique ut ventum est ad locum (8), invenit cito ingenium (9). Finxit se stirpem calcatam habere (10), levato pede. Frater, inquit, succurre; gratulor, quia venisti liberare me (11); nam in stirpem calcavi (12). Leo patiens accessit (13), fraudem dissimulans (14), stirpem extracturus (15), cui velociter equus calces turbulentes (16) dedit. Cadit corpus hostile (17), et jacuit (18) in terra diutius; at ubi memor sui factus (19), nusquam vidit equum, intelligensque caput et faciem et toto corpore se esse læsum (20): digne hæc passus sum, ait, qui semper lenis (21) veniebam. Atque nunc quasi familiaris et medicus fallax accessi (22), qui inimicus, ut consueveram (23) venire debui. Ideo, quisquis hæc audis (24), quod es, esto; et mentiri noli.

---

3. De temporibus et fortunis audi fabulam (1). Qui se sciunt esse felices, nulli faciant injuriam, dubiamque meminerint (2) esse fortunæ rotam (3), ut hæc fabula narrat.

EQUUS ET ASINUS.

(Anon. Nil. fab. XXXVII; App. Burm. fab. XVII.)

Equus quidam, ornatus freno ex auro et argento, sella et

(3) R. D. *ut subtiliter falleret, se ei aproximavit.*

(4) R. U. *ac veluti.*

(5) R. U. *persensit.*

(6) In R. U. deficit *tamen.*

(7) Hæc locutio Phædri est, cf. lib. I, fab. XXIX, 5. 6.

(8) R. U. *tamen mente ad locum venit cito ingenium.*

(9) Hac loquendi formula utitur quoque Romulus Nilantii.

(10) R. D. *stipem calcatum.*

(11) R. D. *libera me.*

(12) R. D. *quia stippem calcavi.*

(13) R. D. *leo quasi patiens a.*

(14) R. U. *dissimilans.*

(15) desunt hæc in R. D.

(16) R. D. *turbulentos.*

(17) Cf. Phædri lib. I, fab. XI, 8. R. U. *corpus hostile leonis.*

(18) R. U. *jacuit amens.*

(19) R. U. *ubi vires resumpsit, memor sui factus.*

(20) R. U. *intellexit, caput et faciem et totum se læsum fuisse et ait.*

(21) R. U. *lenius.*

(22) R. U. *huic etiam medicus fallax et familiaris accessit.*

(23) *ut consueveram* deficit in R. U.

(24) Verba *quisquis hæc audis*, omissa sunt in R. U.

Equus et Asinus. — (1) R. D. *audiamus scriptam fabulam.*

(2) R. U. *meminerit.*

(3) R. D. *dubiumque esse memine-*

nacco (4) pretioso, satis decorum membris jumentum, occurrit asino in angusto loco (5), longe venienti (6) et onusto, et quia illi transeunti asinus tardius dederat viam (7), eo quod ex itinere lassus erat (8), dixisse equus asino fertur: Nisi me satis continerem, te calcibus rumperem (9), qui obvianti mihi non cessisti (10), aut stetisti, dum transirem (11). Terrore illius et superbia (12) tacuit miser asellus, et cum gemitu testatur deos. Deinde non longo post tempore equus, ruptus currendo, nullam jam habens diligentiam, macer effectus est. Jubet dominus ut ducatur ad villam, et portet (13) stercus in agros. Accepit (14) ornamenta rustica, et onustus ibat per semitas. Asellus ille, in prato pascens, agnovit (15) equum jam infelicem, quem tali sono increpat: quid tibi profuerunt illa ornamenta pretiosa, ut (16) talem sumeres audaciam (17)?

rint, quicquid est in fortuna positum.

(4) *Naccum* s. *nactus*, vel *nactum* est stragulum, quo totus equus insternitur: de quo uberius disputat *du Fresne* in Gloss. T. IV, p. n. 34. Mox legitur in R. U. *decorus membris juventa.*

(5) R. D. *angusto;* R. U. *angusto loco.*

(6) R. D. *de longe venienti.*

(7) In R. U. deficit *transeunti; in* R. D. vox *asinus*. Hygin. fab. 67. *satellites quum viam regi dari juberent*, qui locus Nilantio debetur.

(8) R. D. *lassatus erat.*

(9) Ita reposui e Vincentio. R. D. *satis me, inquit, teneo. Nam te calcibus rumperem;* R. U. *satis me inquit teneo, ne te rumpam.*

(10) R. D. *redisti.*

(11) Desunt verba, *dum transirem* in R. D. sed habet R. U. apud quem legitur, *et stares dum transirem.*

(12) R. D. *superbiæ caussa.*

(13) R. U. *ut portaret.*

(14) R. U. *accepit equus.*

(15) R. U. *cognovit.*

(16) R. U. *ut contra me.*

(17) R. D. *haberes audaciam*. Post vocem *audaciam* in R. U. sequuntur hæc: *nunc et tu nostris fungere rusticanis officiis. Ubi nunc est tua audacia? ubi nitor ille aureus? ubi corporis decor, in maciem conversus? omnia bona conversa sunt in infelicitatem. Monet hæc fabula, potentem non despicere pauperem tempore felicitatis, ne incidat in morsibus malorum*. Placuit h. l. subjungere fabulam e Vincentio: « Equus quidam, ornatus freno ex argento et auro, sellaque decora, occurrit asino in angusto, de longe venienti et onusto. Et quia illi transeunti tardius dederit viam, eo quod itinere lassus erat, dixit equus: nisi me satis continerem, te calcibus rumperem, qui obvianti mihi non cessisti, aut stetisti, ut transirem. Terrore igitur et superbia illius tacuit et ingemuit miser Asellus nec multo post equus, currendo ruptus ac macer effectus, jussu domini sui ad villam ductus est, ut agris portaret stercus, acceptisque rusticis ornamentis per semitam ibat onustus: quem jam infelicem in prato pascens ille cognovit asellus, talique sono increpavit; quid

Admonet omnes hæc fabula, ne quis in potestate sua velit alios terrere (18).

4. De bilinguis (bilinguibus) hominibus Æsopus (1) talem composuit fabulam. (*Vincentius:* Contra illos, qui a suis infideliter transeunt ad alienos.)

VOLUCRES, QUADRUPEDES, ET VESPERTILIO.

(Anon. Nil. fab. XXXVIII; Rom. Nil. fab. XXVII; App. Burm. fab. XVIII.)

Qui se duabus partibus obnoxium commiserit, hic et illic ingratus vivit, et reus erit potius sibi (2). Quadrupedes cum avibus bellum magnum gerebant, et nulla pars alteri (3) cedebat, sed fortiter ac diu pugnabant (4). At vespertilio, dubios (5) et graves eventus timens, quia superior erat et magna acies quadrupedum, contulit se ad eosdem quasi ad victores (6). Subito veniens aquila, in manu Martis dextram agens (7), alas vibravit, et volucribus se miscuit. Cesserunt (8) quadrupedes, et stetit victoria avium, reversique sunt ad pristinam pacem aves et quadrupedes (9). Vespertilio vero sententia avium damnatur (10), eo quod suos reliquerat, ut lucem fugiat semper, exspoliatusque est plumis, ut noctibus volet nudus. Sic itaque oportet ut puniantur (11), qui ad alios vadunt (12), et suos relinquunt.

tibi profuerunt ornamenta illa pretiosa, ut talem haberes audaciam? nunc et tu nostris utere nobiscum rusticis officiis. » Cf. Vincentii *Spec. histor. et doctrin.*

(18) Scriptum erat in R. D. pro, *alios, aliquos;* sed correxit docta manus ad marginem, *alios.*

Volucres, Quadrupedes et Vespertilio. — (1) R. U. *Æsopus auctor.*

(2) Hic locus apud Vincentium exstat in fine fabulæ.

(3) R. D. *aliis.* V. B. *alii.*

(4) Sic edidi e V. B. Sed R. D. et U. *pugnabant fortiter, moras quidem multas facientes.*

(5) R. U. *multos et graves;* R. D. *dubius et graves;* sed *dubios* legendum ex Anon. Nil. et V. B. in Spec. doctr. nam in historiali est, *dubius.*

(6) R. D. et V. B. *quasi cum vincentibus.*

(7) R. D. vitiose, *in manu Martis dextera exinde vibravit alas.* In Romulo Nil. legas, *aquila cum adjutorio Martis adveniente.* Totus locus de Marte deest in V. B.

(8) R. D. *cessabant.* V. B. *cedentibus quadrupedibus stetit v. a.*

(9) R. U. *cesserunt et concordati sunt quadrupedes cum avibus, in pristinam pacem redeuntes.*

(10) R. U. *condemnatus est;* V. B. *damnatus.*

(11) R. D. *patiantur.*

(12) Totus hic locus desideratur apud V. B. In R. U. legas; *qui alios volunt.*

5. Qui aliis insidiatur, oportet ot ipse (1) timeat, ne com sua præveniatu. malitia (2), ut hic narratur.

LUSCINIA, ACCIPITER, ET AUCEPS.

(Anon. Nil. fab. XXXIX; Rom. Nil. fab. XXVIII; App. Burm. fab. XVIII.)

In nido lusciniæ quum sederet accipiter, ut specularetur auritum (3), parvos illic invenit pullos. Supervenit cito luscinia (4), et rogavit (5) parcere pullis suis (6). Faciam quod vis, inquit, si bene mihi cantaveris. At illa quamvis animus excideret (7), tamen, metu coacta, et pavens et dolore plena cantavit. Accipiter, qui prædam invenerat, non bene cantasti, inquit, et apprehendens (8) unum de pullis devorare cœpit (9). Tunc ex diverso (10) quidam auceps venit, et calamo lento levato (11) accipitrem contractum visco (12), in terram dejecit (13).

Sic qui aliis insidiatur (14) *timere debet, ne capiatur.*

Luscinia, Accipiter et Auceps. — (1) R. U. *ut et ipse.*

(2) R. D. *ne eum sua præveniat malitia.*

(3) Sic legendum ex Anon. Nilant. pro *auras,* quod est in R. D. et U. et V. B. Recte intelligit Nilantius leporem, his partibus corporis insignem. Leporem ab aquila oppressum, memorat Phædrus lib. I, fab. IX, 3, 4. Idem asinum appellat *auritulum* lib. I, fab. XI, 6.

(4) R. U. *licinia.*

(5) Vincent. et R. D. *rogabat.*

(6) Cf. Phædr. lib. I, fab. XXII, 2; lib. III, fab. II, 15.

(7) Vinc. *exciderit;* R. D. *excederet.* Aliter Anon. Nilaot. quem vide, coll. Nilant. Notis.

(8) R. U. *apprehendit* — *ac d.* c. V. B. in Spec. doctr. *prenditque unum de pullis et devorare cœpit.*

(9) Ita dixit more Phædri.

(10) Omissum est *tunc* in R. D. V. B. *e diverso autem.*

(11) Corrupte R. D. *et calamis lentove luto;* Anon. Nil. *calamo silenter levato.* Sic legitur in R. U. et D. item Vincentio.

(12) R. U. *calamo silentio levato;* Vincent. *calamo lento levans.* Anon. Nil. habet, *accipitre contracto visco,* pro quo legi vult Nil. *accipitre contacto visco.* Equidem mallem, *accipitrem contactum visco.*

(13) Vinc. *stravit;* R. D. *demersit.*

(14) R. U. *Sic qui aliis insidiabatur, non cavit, ideo captus est. Nam qui cavet, vix cavet, dum cavet, et* (qui) *cavisse ratus est, sæpe is cautor captus est.*

6. Bonos et malos fortuna juvat. Quos autem non juvat, quare æmulantur, et contra fortunatos livorem in corde gestant. Hos postmodum sua subvertit malitia (1). Contra quos auctor talem composuit fabulam.

LUPUS, VULPIS, ET PASTOR.

(Anon. Nil. fab. XL; App. Burm. fab. XX.)

Lupus prædam multam in cubili (2) congregaverat per tempus, ut plures menses haberet, quo posset delicatius (3) vivere. Vulpis ut hæc agnovit, venit ad ejus cubile, æmula (4) ejus, et dixit lupo: quia non vidi te per tot dies, merito tristis fui (5), et quia non visitasti me (6). Cui lupus, ut agnovit livorem, ait: Non de me (7) sollicita venisti, sed ut aliqua rapias: non tu (8) grata es, quia venisti; scio enim (9), te fraudem petere. His verbis irata vulpis, pastorem ovium adiit. Ages (10) mihi gratias, inquit, si tibi inimicum gregis tui in manus hodie tradidero, ut jam non sis sollicitus? Pastor ait: ego serviam tibi, et tribuam quicquid volueris (11). Tunc clausum illa (12) ostendit lupum, quem lancea ille peremit (13), et æmula vulpis se de alieno satiavit (14). Deinde ipsa in venatorem quum incidis-

Lupus, Vulpis et Pastor.—(1) Ita locum exhibet R. D. Fortasse dicere voluit, *quos autem non juvat, ii ca re æmulantur et* etc. In R. U. locus ita expressus est: *Bonus et malos fortunæ juvat, et quos non juvat, hos æmulatur. Et qui contra fortunatos livorem in corde gestant, sua eos subvertit malitia.*

(2) Hocce vocabulum Phædro sollemne de ferarum latibulis. Vid. lib. I, fab. XIX, 9; lib. II, fab. IV, 12 et alibi.

(3) R. D. *deliciatus;* R. U. *delicatus;* at *delicatius* legas ap. Romul. Rimic. quem laudat Nilant. F. A. p. 35.

(4) Anon. Nil. *tremula inquit voce*, quem sequitur Burm. l. c. Append.

(5) R. D. *quia meo merito non vidi te per tot dies, tristis fui.*

(6) R. U. *quia non peragrasti mecum;* R. Rimic. ap. Nil. l. c. *eo quod non peregrinasti mecum.*

(7) Ita quoque Anon. Nil. R. U. *non ad me s. v.*

(8) deest *tu* in R. U.

(9) deficit *enim* in R. U.

(10) R. U. *agis.*

(11) Sic reposui ex Anon. Nil. sed R. D. habet, *et tribuam, si quid volueris;* R. U. *et si quid volueris tibi tradidero.*

(12) R. D. *ille.*

(13) Anon. Nil. *protinus peremit*, coll. Ph. lib. IV, fab. XVIII, 4.

(14) In R. D. deest *vulpis;* R. U. *æmula vulpes se de alieno saturavit.*

set (15) comprehensa (16) a canibus atque laniata sic ait: jam ego male (17) feci, et modo pereo (18), quia alterum læsi.

Sic homines timere debent, ne quem lædant, et deterius eis contingat (19).

7. Aliquando laudamus inutilia; vituperamus bona (1). (*Vincentius:* Contra eos, qui laudant sibi inutilia, et vituperant utilia.)

CERVUS AD FONTEM.

(Phædr. lib. I, fab. XII; Anon. Nil. fab. LXI; Rom. Nil. fab. XXIX.)

Cervus, bibens de fonte, sua cornua magna ut vidit, nimium laudare cœpit, crura vero tenuia (2) vituperavit. Quod quum faceret (3), venatoris vocem audivit, et canes repente latrare. Fuga cervus per campum dicitur evasisse molossos (4). At ubi silva eum suscepit, magnitudo cornuum (5) venantibus (6) eum retinuit. Tunc mortem suam videns ait: quæ mihi erant (7) utilia vituperavi, et deceptiosa (8) laudavi.

Sic et nos laudamus sæpe inutilia, et vituperamus bona (9).

(15) Romulus Ulm. *incideret.*

(16) R. U. *deprehensa.* Cf. Ph. lib. I, fab. XII, 11.

(17) R. D. *mala.*

(18) R. D. *et male modo pereo.*

(19) R. D. *ne aliquem lædant*, omissis iis, quæ sequuntur.

Cervus ad Fontem. — (1) R. U. *et vituperamus.* R. D. addita sunt hæc: *et quæ necessaria sunt.*

(2) R. D. *tenua.*

(3) Sic edidi e Vinc. R. D. *Quum hæc cervus ad fontem faceret;* R. U. *videret.*

(4) Corrupte R. D. *molos. Molossi* h. l. absolute ponuntur pro canibus, ut ap. Virg. G. III, 405. et Lucan. IV, 440. Canes autem Molossi ex Epiro quum venationi, tum gregum curæ adhiberi solebant. Vid. *Heyne* ad Virgil. l. c. R. U. habet *inimicos.* Vinc. Bellov. *canes repente latrare audiens, fuga per campum evasit.*

(5) R. D. *cornuorum.* V. B. *magnitudo illa c.*

(6) R. U. *venatibus.*

(7) Ita recte R. U. *et* V. B. R. U. *fuerunt.*

(8) Id e. fraudulenta. De hac voce v. *du Fresne* Glossar. T. II, p. 1332. Vincent. habet *deceptuosa.*

(9) Recte desunt hæc apud V. B R. U. *laudamus ergo utilia;* nil amplius.

8. De personis feminarum auctor proposuit fabulam (1).

DE JUNONE, VENERE, ET ALIIS FEMINIS.

(Nil. fabb. Ant. p. 137.)

Diis deabusque præsentibus Juno laudabat (2) castitatem. Persuadebat (3), melius esse, ut femina uni viro (4) esset conjuncta, proprioque suo sufficeret. At (5) Venus jocandi caussa interposuit gallinarum dicta. quum interrogaret patientem et taciturnam domesticam suam gallinam, quanto posset satiari cibo? illa (6) dixit: quodcumque accepero, abundat mihi, et e contra scalpo. Venus contra (7) huic gallinæ dicitur coram ipsis dixisse: ne scalpas (8), do modium tritici. At gallina (9) sic ait Veneri: si horreum mihi patefacias, tamen scalpo (10). Ubi risisse dicitur Juno dictum Veneris a gallina (11), per qua (12) agnoverunt Dii, feminis fieri similia. Sic deinde Jupiter cœpit multa addere et dicere (13): femina nulla se importuno negabit (14). Deinde et Venus cum Marte et cum Vulcano, et ut potuerunt ceteræ multæ (15). Sic et hodie plures feminæ didicerunt maritis imponere (16).

De Junone, Venere, et Aliis Feminis. — (1) R. U. *posuit.*

(2) R. D. *laudavit.*

(3) R. D. *eamque persuadebat et melius esse.*

(4) In R. D. deficit *viro.*

(5) R. D. *Sic Venus.*

(6) R. U. *at illa dixit,*

(7) R. U. *e contra.*

(8) R. U. *ne scalpes.*

(9) R. D. *et gallina.*

(10) R. D. *scalpam.*

(11) Ita Romul. Ulm. et Div. In Romulo Nilantii, pag. 137, est, *ad quod dictum Juno risisse dicitur.*

(12) R. D. *per quæ.*

(13) *et dicere* abest in R. U.

(14) R. U. *Sic deinde Jupiter multas cœpit adire feminas: nulla se importuno negabit.*

(15) R. D. *Deinde et Venus cum Marte inde et cum Vulcano;* at pro, *ceteræ multæ,* in R. U. legitur, *exteræ multæ.*

(16) Romulus Nilant. *maritis silentium imponere.* Hanc fabulam sub finem, post verba, *Juno risisse dicitur,* valde esse interpolatam, quis est, qui non videat? In Romulo Nil. non pauca desunt, quæ in utroque Romulo inveniri antecedentia docent. Post verba enim, *ad quod dictum Juno risisse dicitur;* statim adduntur hæc: *Sic enim hodie plures feminæ dicerunt m. i.* Certe melius cohæret fabula, si pannus iste assutus abjiciatur.

9. Casta est illa mulier, quæ importunum non patitur, sicut auctor (1) hujus tituli prosequitur (2) fabulam.

FEMINA ET MILES.

(Rom. Nil. fab. XXX.)

Femina, quæ amiserat virum, contulit se ad Mausoleum (3), ubi maritus erat positus, ut lugubres ibi (4) ageret dies. Contigit interea (5) ut aliquis peccasset, et de lege accepit sententiam, et suspensus est in cruce (6). Custos illi ponitur miles, ne a suis noctu subtraheretur (7). Qui quum eum (eam) observaret, siti fatigatus post voces accessit ad Mausoleum (8), aquæ pusillum rogans. Accepit, bibit et exinde abiit (9). Quumque ille videret feminam pulchram, rediens consolatur eam (10). Iterum sic fecit et tertio. Dum illuc sæpe ab amica vocatur (11), subtrahitur ille, qui in cruce pendebat. Miles rediens non invenit cruci datum (12), confugiensque ad pedes mulieris anxius volutare se cœpit (13), quæ illi sic ait (14). Quid agam? quid vis faciam (15)? At ille: subveni, inquit, mihi; a te quæro consilium (16). Illa misericors facta (17) militi maritum de loco levavit, et in cruce noctu suspendit (18). Celatur furtivum facinus (19). Misericordia pro tanta militi oportuit officiari mu-

Femina et Miles. — (1) R. D. *unde sic auctor.*

(2) R. D. *prosequetur.*

(3) Notat ad h. v. quæ h. l. capienda est pro sepulcro, (*du Fresne* sub *mauseolum*, *mausoleum* T. IV, p. 614.) Nilantius F. A. p. 112. « *Rimicii Romulus non parum sibi indulget tam peregrina voce, nescio an ex malo intellectu mausolei.* » Conjicit autem pro, *nuisibulum*, quod erat in suo Romulo, *vestibulum*, ad quam vocem lege, quæ observat vir doctus l. c.

(4) R. D. *illic.*

(5) *interea* deest in R. U.

(6) *ut suspenderetur in cruce.*

(7) R. D. *furaretur.*

(8) R. D. *Qui quum observaretur per vices, siti fatigatus accessit ad Mausoleum.*

(9) R. U. *exinde ipse abiit.*

(10) R. U. *et quia illic viderat feminam, rediit et consolatur eam iterum.*

(11) R. U. *et dum sæpe convenit.*

(12) R. U. *cruciatum.*

(13) deest *anxius* in R. D.

(14) R. D. *Cui sic ait.*

(15) R. D. *quid agam, vel quid faciam?*

(16) Rom. Nil. *auxilium.*

(17) R. U. *facta est militi.*

(18) R. U. *in crucem nocte.*

(19) R. D. *celatum f. f.*

lierem (20). Mulier non erubuit obsequi officioso (21), et quæ jam casta dudum fuit, scelus utrumque admisit. Habent ergo mortui, quod doleant, et vivi, quod timeant (22).

---

10. De meretricibus auctor nobis talem refert fabulam, quia impuderatæ (1) feminæ per ingenium imponunt viris injuriam (2).

MERETRIX ET JUVENIS.

(Rom. Nil. fab. XXXI.)

Quædam meretrix, quæ erat perfida, multis quum blandiretur, invenit (3) quem sæpe afflixerat injuriis, et facilem se præbuit propter usum. Deinde mulier sic ad eum dixit: Licet multi muneribus super me contendant, ego tamen (4) satis te amo et plus aliis omnibus te diligo (5). At juvenis memor (6), quotiens ab ea deceptus fuerit (7), tamen benigne respondit. Et ego (8), inquit, te (9), mea lux, non quod mihi fidem servaveris (10), sed quod mihi jucunda es. Sic verbis se deluserunt (11). Nam simplices homines sic exspoliantur (12).

(20) R. D. vitiose, *miserieordia pro tanta quia miles potuit offeiari mulieri*. Ita enim male cohæret oratio; et constructio verbi *offeiare* cum accusativo, apud scriptores medii ævi usitatior. Quid sit *officiare* et *officiari*, forma passiva, docere potest *du Fresne* Glossar. T. IV, p. 1331. sq. sed h. l. sensu obsceno capiendum. Forte etiam legendum *officiare mulierem*; ignorant enim scriptores medii ævi verbum deponens, *offeiari*.

(21) R. D. *mulier non erubuit de officio suo*.

(22) R. D. *habeant mortui quod doleant*; Rom. Nil. *habent homines mortui, quod timeant post mortem, et non quod doleant*.

Meretrix et Juvenis. — (1) R. U. *impudoratæ*, i. e. inverecundæ. Utraque forma obvia. Vide *du Fresne*, l. c. T. III, p. 1350.

(2) R. D. *per ingenium se imponunt viris*.

(3) R. D. *juveni, quem sæpe afflixerat injuriis, et ille facile se præbuisset propter usum, mulier sic ad eum dixit*.

(4) R. D. *ego vero*.

(5) R. D. *satis te amo et plus diligo*.

(6) R. D. *et j. m.*

(7) R. U. *fuit*.

(8) R. D. *ergo*.

(9) R. D. *tu mea lux*.

(10) R. U. *serves*.

(11) Ita quoque Romul. Nilantii Rom. Ulm. *se mutuo deluserunt*.

(12) R. D. *nam simplices homines, et si forte nudos invenerint, sic expoliant*. Rom. Nil. *perfidi et fallaces homines simplices et innocentes homines suis bonis expoliant*.

11. Quosdam minores sæpe (1) oportet domare, quia (2) majores difficile domare est.

PATER ET FILIUS SÆVUS.

(Nil. fab. A. p. 137.)

Quidam Paterfamilias sævum filium habebat. Nam foris (3) quotidie manebat, et servi pro eo vapulabant. Tunc sic herus ait servis per fabulam (4): Quidam homo rusticus junxit vitulum majori bovi; vitulus vero calce et cornicibus ejiciebat jugum a cervice. Bovem vero quum contereret vitulus (5), rusticus bovi sic dixisse fertur (6): Non ut laboretis (7), inquit, vos (8) jungo, sed domitare volo minorem. Nam calcibus vagis (9) et cornu (10) quum aliquem (11) læserit, lapidibus et fustibus debilitabitur (12). Ita (13) oportet quemquam filios suos minores (14) domare.

12. De duobus malis auctor talem subjecit fabulam: malus pejorem non lædit, nec iniquus iniquum superat (1).

VIPERA ET LIMA.

(Anon. Nil. fab. XLII; Phædr. lib. IV, fab. VIII.)

In officinam (2) cujusdam fabri introisse dicitur vipera. Dum quæreret aliquid ciborum (3), rodere cœpit limam. Tunc lima

Pater et Filius Sævus. — (1) R. U. *sic oportet d.* Rom. Nil. *minores oportet d.*

(2) R. U. *quoniãm.*

(3) R. U. *foras.*

(4) R. D. *Tunc sic auctor ait per fabulam.*

(5) R. D. *terreret;* Rom. Nil. *contunderet.*

(6) R. U. *rusticus bovi sic ait.*

(7) R. D. *non ut labores;* at *laboretis* habet præter R. U. etiam Rom. Nil.

(8) R. D. *te jungo.*

(9) R. U. *per calces vagas.*

(10) Romulus Ulmens. *cornua.*

(11) R. D. *aliquos.*

(12) R. D. *debilitatur.*

(13) R. U. *sic.*

(14) deficit *minores* in R. U.

Vipera et Lima. — (1) Additur in R. U. *et durus duro non adhæret.*

(2) R. U. et Anon. Nilant. *officina.* Cujus etsi multa exempla collegit *Munckerus* ad Hygin. F. 92. teste Nilantio; tamen quia in Phædro est, *in officinam fabri venit vipera*, prætuli lectionem R. U.

(3) Cf. Phædr. vs. 4.

ridens (4) ait ad viperam: Quid vis, improba, tuos lædere dentes (5)? Ipsa sum, quæ consuevi omne ferrum rodere (6). Sed et si quid forte fuerit (7) asperum, fricando facio lene; quæ si angulum tersero (8), si quid ibi est, præcido (9). Ideo cum acriore nihil (10) certandum est.

---

13. Defensorem et patronum non expedit relinquere. De hoc auctor talem fabulam dixit.

OVES ET LUPI.

(Anon. Nil. fab. XLIII; Rom. Nil. fab. XXXII; App. Burm. fab. XXI)

Oves et lupi inter se bellum gerebant, ita ut nulla pars alii cederet. Illæ plures fuerunt (1), et cum eis canes et arietes; et visum est (2) signum victoriæ esse ovium. Tunc lupi legatos mittunt, pacem petentes (3), jurando, si canes obsides darent, et e contra (4) oves catulos eorum ab eis acciperent (5). Ita fecerunt, et jurando (6) fidem dederunt illis. Ovibus in pace positis, lupini catuli ululare cœperunt (7). Lupi (8), natos vexari putantes (9), veniunt undique simul, et dicunt (10), pacem ab illis ruptam. Hæc dicentes oves laniare cœperunt (11), nullo tutore adjutorium (12) præstante, nullo patrono defendente.

(4) R. U. *hoc lima videns; sed* lectioni *ridens* favet Anon. Nil. qui habet, *lima arridens ait.*

(5) R. U. *quid vis improba? tuos quæris lædere dentes?*

(6) Phædri vs. 7.

(7) R. D. *est.*

(8) Anon. Nil. *Facile namque frangeres dentes, si angulos torsero;* quod non magis mihi obscurum videtur, quam illud.

(9) R. D. *si quid ibidem est, ipsa præscido.*

(10) R. D. *mihi*

Oves et Lupi. — (1) R. D. *illæ oves erant plures.*

(2) *et* deest in R. D.

(3) R. U. *legatos mittentes petunt concordiam et pacem.* Cf. Ph. IV, lib. XVII, 1.

(4) *e contra* omissum in R. D.

(5) R. U. *reciperent.*

(6) R. U. *jurandi.*

(7) R. U. *ululaverunt.*

(8) R. U. *illi.*

(9) R. U. *vexare*, quod ferri potest, si *oves* addatur e Romulo, quem Nilant. F. A. p. 39. memorat.

(10) *et* abest in R. D.

(11) R. U. *et cœperunt laniare oves*, ita ut *hæc dicentes* omittatur.

(12) R. U. *auxilium.*

14. **Auxilium hosti dare, suam necem facere est, sicut hæc (1) probat fabula. (*Vincent.* ne quis hosti arma præstet.)**

HOMO ET ARBORES.

(Anon. Nil. fab. XLIV; App. Burm. fab. V; Rom. Nil. fab. XXXIII.)

Securi (2) facta, homo postulabat ab arboribus, ut illi manubrium darent de ligno, qnod esset firmum. Omnes oleastrum jusserunt. Sumpsit homo manubrium; aptata autem securi (3), ramos ac robora magna omniaque, quæ voluit, cœpit indubitanter incidere. Tunc quercus fraxino ait : digne et bene patimur, quia (4) roganti hosti nostro (ut cœci *Vincent.*), manubrium dedimus. Ideo (5) quisque caute cogitet (6) ne hosti aliquid præstet (7).

15. **Quam dulcis sit libertas, auctoris breviter narrat fabula (1).**

CANIS ET LUPUS.

(Phædr. lib. III, fab. VII; Anon. Nil. fab. XLV; Rom. Nil. fab. XXXIV.)

[Omnis (2) libertas actus bene agendi est. Nam in liberis est sævitia, in servis virtus et gloria. Pollere enim sæpe videmus servos, et pro nihilo esse liberos sicut.] Canis et Lupus dum

Homo et Arbores. — (1) Rom. Ulmens. *subjecta probat fabula.* Paullo aliter hanc fabulam narrat Anonymus Nilantii. Eadem in metrum redacta a Nilantio, præeunte Anonymo, cujus fabulam citatam vide.

(2) R. U. *secure.* Vincent. B. *securis quum facta esset.* Apud eumdem mox, *omnes oleastrum jusserunt*, deest.

(3) R. D. *ab hastatum securi et ramos ac robora* etc. Præter R. U. *aptata secure* etiam habet Anon. Nil. Optime vero Vincent. *aptata securi.* Apud eumdem mox *indubitanter* deficit. Idem pro, *cœpit incidere* , habet *incidit.*

(4) R. D. et Vinc. *qui.*

(5) R. U. *ideo quilibet homo.*

(6) R. U. *ante præcogitare debet.*

(7) R. U. *præstet auxilium.* Lectioni R. D. favet Anon. Nil. *ne hosti aliqua præstes*, et Vincent. *ideo quis ante* cogitet, *ne hosti aliquid præter.*

Canis et Lupus. — (1) Ita inscripta est fabula apud R. D.

(2) Totus locus, uncis inclusus, recte deficit in R. U. et Vincentio.

convenirent in silva (3), ait lupus cani: unde, frater, sic nitidus et [bene] pinguis es (4)? Canis sic dixit lupo (5): quia sum custos domus (6) contra latrones venientes, et nullus passim (7) ingreditur noctu. Si forte fur venerit, illum annuntio (8); affertur (9) mihi panis, dat ossa dominus, similiter et ceteri (10); amat me tota familia, projiciunt mihi quicquid illis superat (11), quod fastidit unusquisque (12) ciborum, mihi porrigit (13). Ita venter impletur (14); me blandiuntur omnes (15); sub tectis cubo; aqua non deest mihi. Sic otiosus vitam gero. At (16) lupus: bene, inquit, frater, vellem, ista contingerent mihi, ut otiosus saturarer cibo, et sub tecto melius viverem (17). Deinde canis lupo ait: si vis, ut bene tibi sit, veni (18) mecum: nihil est, quod timeas. Quum ambularent simul, vidit lupus cani (19) collum catena attritum, et ait: quid est hoc frater (20)? dic quod jugum attrivit collum tuum? Et canis: quia sum acrior, inquit, interdiu ligor (21), noctu (22) solvor, intra domum sum vagus; ubi volo, illic dormio. Et lupus e contra cani: Non est mihi opus, ait, istis frui (23), quæ laudasti; vivere volo liber, quæ-

(3) R. D. *dum convenissent in silvam*.

(4) *bene* deficit apud Vinc. Cf. Ph. III, lib. VII, 4, 5.

(5) *lupo* deficit in R. U. Melius V. B. *qui respondit*.

(6) Reposui *domus* ex Anon. et Rom. Nil. In R. D. et U. et Vincent. legitur *domi*. V. Phæd. vs. 9.

(7) R. U. *nullus passum ingreditur nocte; passim* habent R. D. Anon. et Romul. Nil. Hæc et sequentia usque ad *annuntio*, non inveniuntur ap. V. B.

(8) R. U. *et si forte furem annuntio*.

(9) R. U. *offertur*.

(10) Verba *similiter et ceteri* non habet Vinc. Phædr. vs. 21 sq.

(11) R. U. *superest*. Cf. Ph. vs. 22. Verba *projiciunt*, *superat*, non leguntur apud V. B.

(12) R. U. *cuique*. Cf. Phædr. vs. 23.

(13) R. U. *porrigitur*.

(14) Anon. Nil. *venter meus*. Desunt hæc in Vinc. sed v. Phædr. vs. 24.

(15) Sic edidi ex Anon. Nil. Romul. U. et D. vitiose *me blandituros*. Etiam hic locus non occurrit apud V. B.

(16) R. D. *et*.

(17) Vinc. Sp. doctr. *satiarer;* Sp. hist. *saturarer*. Conf. Phædr. vers. 13, 14.

(18) R. U. *venias;* sed v. Phædr. vs. 15.

(19) R. U. et V. B. *canis; cf.* Phædr. v. 16. et supra Not. ad h. l.

(20) Obsecutus sum Vincentio et Anonymo Nil. *frater, quid est hoc?* coll. Ph. vs. 17. R. U. *quid frater?* R. D. *quid est frater?*

(21) Vid. Ph. vs. 18. R. U. *inde in die ligor*. Vincent. in Sp. doctr. *interdiu;* in histor. *inter dum*. *Interdiu* probum.

(22) R. U. et Anon. *nocte;* Phædrus *noctu* vs. 10.

(23) Ita R. U. et Anon. Nil. R. D. 30.

cunque evenerint mihi (24). Liber, ubi volo, peragro; nulla catena me tenet, nulla caussa (25) impedit. Viæ mihi patent in campo (26), aditus in montibus; nullus mihi timor; de grege primus gusto (27); canes ingenio deludo. Tu (28) vive, ut consuevisti; ego quam consuevi vitam ago (29).

---

16. Qui suos stulte deserit, se potius decipi sciat. (*Vincentius:* Contra pigros, qui laborare nolunt.)

MEMBRA ET VENTER.

(Rom. Nil. fab. XXXV.)

Nemo aliquid valet sine suis (1), ut partes corporis humani; de quibus dicitur indignatas (2) esse manus et pedes, et ventri cibum dare noluerunt, eo quod sine ullo labore (3) quotidie (4) repleatur (5), sedens otiosus (6). Unde graviter indignantes adversus eum manus et pedes laborare noluerunt, et negaverunt servitium (7). Venter vero esuriens clamabat; at illi (8) ei invidere, et per aliquot dies (9) nihil ei (10) dare voluerunt. Jejuno autem ventre omnia membra lassaverunt. Postea vero cibum

non est mihi opus, ait, fruere quæ laudasti; cf. Pb. vs. 26. Concinnius Vinc. *Cui lupus: non est opus mihi, istis f. q. l.*

(24) R. D. *ad quodcunque evenerit mihi.*

(25) R. U. *nulla me caussa.* Sic Vinc. in Sp. histor. at in doctrin. *me deest.*

(26) R. U. *campis.*

(27) R. U. *prior;* Vinc. *prius.*

(28) *Tu* deficit in Rom. Ulm. et Vinc.

(29) Vinc. *ego ut consuevi ita vivo.* Nonnullas Vincentii lectiones omisi, quas notare non erat tanti.

Membra et Venter. — (1) Conjungit hæc Romulus Rimic. eum inscriptione, ita; nec *aliquid valere sine suis.* Vid. F. A. Nilaut. p. 118. R. U. *nec aliquid valet e. s. s.* Ego obsecutus sum R. D.

(2) R. U. *indignatos;* Vinc. in Spec. hist. *indignatas,* in doctrin. *indignatos m. et p. ventri c. d. noluisse.*

(3) Phædr. lib. III, fab. VII, 24.

(4) R. U. *cottidie.*

(5) R. D. *repleretur.*

(6) R. U. et Vinc. *eo sedente otioso.*

(7) R. U. *at manus et pedes contra eum indignantes laborare noluerunt, denegantes servitium.* Verba *ei invidere* desunt in R. D. et Vincent.

(8) R. D. *at illæ?* Vinc. *illoque sedente otioso contra eum indignantes laborare noluerunt et ei servitium negaverunt.*

(9) Vinc. et R. D. *per paucos dies.*

(10) deficiunt hæc in R. U. at mox *noluerunt.*

dare volentibus (11) recusavit (12) venter, quia jam clauserat vias (13). Sic membra et venter simul lassa intereunt (14).

---

17. Inter divitem et pauperem talis dicitur fabula. (*Vincentius:* Spec. hist. contra invidiam et avaritiam; in Spec. doctrin. contra invidam avaritiam.)

SIMIUS ET VULPIS.

(Anon. Nil. fab. XLVI; Rom. Nil. fab. XXXVI; Append. Burm. fab. XXII.)

Rogabat Simius vulpem, ut de magnitudine caudæ suæ sibi daret, unde nates suas (1) turpissimas (2) tegeret (3). Quid enim, inquit, utile est tibi tantum pondus caudæ (4) sine caussa, tantæque longitudinis cauda (5), quam per terram trahis? Cui vulpis (6) ait: Utinam longior esset (7) et major, ut per terram illam traherem, sive per petras, et spinas et lutum, ne tu meo tegumento pulchrior videaris. Locuples et avare (8)! te nunc monet (9) hæc fabula, qui non das, quod tibi superat.

---

18. Multi post mortem vexantur, ut probat hæc similis fabula (1). (*Vincentius:* Contra illos, qui tædio victi et labore mortem desiderant.)

NEGOTIATOR ET ASELLUS.

(Anon. Nil. fab. XLVII; Phædr. lib. IV, fab I.)

Fuit quidam negotiator in via cum asello, festinans nundi-

(11) R. U. et Vincent. *volentes.*

(12) R. U. et Vinc. *recusat.*

(13) R. U. *quia clauserat vias.* Romnl. Rimic. in Nil. F. A. p. 118. *clauserat stomachi meatus.* Romnl. Nil. *quia longa jejunia clauserant vias.* Præter R. D. habet qnoque Vinc. *quia jam clauserat vias.*

(14) R. U. *interierunt*, additis his: *Monet hæc* (f. fabnla) *famulos esse fideles, quia per hoc fortes sunt et manent.* Vinc. in Spec. hist. *lassa interierunt*, sed *lassa* omisit in doctrin. Spec.

Simius et Vulpis. — (1) R. D. *natos suos.*

(2) Romulns Divion. *turpissimos.*

(3) Ita quoque Vincent. et Anon. Nil. sed R. D. *tegere posset.*

(4) R. D. *utile est tibi ut sis ponderosus.*

(5) R. D. *cauda tua.*

(6) R. U. et D. *vulpes* (*vulpis*) *dicitur dixisse.* Vincent. *Cui vulpes ait.*

(7) Vincent. *fiat longior et major,* et mox *traham.*

(8) R. D. *pulchrior videaris et locuples. O avare* etc.

(9) R. D. et Vinc. *increpat.*

Negotiator et Asellus. — (1) Adduntur hæc in R. U. *quare propter*

nas ingredi (2). Onustum autem animal flagello et fuste cædebat, ut veniret citius, lucri caussa. Asellus vero optabat mortem, putans se post mortem esse securum (3). Lassus (4) et quassatus post moritur (5); statim de illius pelle facta sunt tympana (6) et cribella (7), quæ semper battuuntur (8), et (9) qui putabat, post mortem se fore securum, etiam post mortem cæditur.

---

19. Fugientes non sunt sui securi (1), sed fortuna salvantur, sicut hæc refert fabula (2).

CERVUS ET BOVES.

(Anon. Nil. fab. XLVIII; Phæd. lib. II, fab. VIII.)

Cervus, perturbatus strepitu venatorum et tremefactus, ut venatores evaderet, in proximam villam (3) fugit, et se in stabulum conjecit, referens bobus (4), ob quam caussam venerit (5). Et bos ad eum sic ait: ut quid voluisti tibi (6) miser huc ad necem tuam currere? melius te silva celasset (7), aut ungula quateres campum, quam huc devenires. At ille contra supplex (8): vos me modo, inquit, celate tantum, dum erit sero, eo, ubi volo, securus (9). Hæc quum dixisset (10), obscuro

securum esse nemo debet mortem optare, ut hæc probat fabula.

(2) Desunt hæc apud Vinc. R. U. *cito ingredi.*

(3) Vox *mortem* desideratur apud Vinc. Phædr. vs. 10.

(4) R. U. *lassatus.*

(5) *post* deest in R. D. Vinc. *lassatus et quassatus*, omissis τοῖς *post moritur.*

(6) Phædr. vs. 7. Vinc. *de illius tamen pelle fiunt tympana.*

(7) R. D. *cribrella;* Vincent. *cribra*. De pellibus fieri cribra solere patet ex Cicer. lib. II, div. 27.

(8) R. D. et Anon. Nil. *battuntur*, sed edidit Nil. *battuuntur*. Vid. Plaut. Cas. II, fab. VIII, 60. Vincent. *baculantur*, in Sp. hist. at *patiuntur* in Doctrin.

(9) Hæc usque ad finem omissa sunt in R. U. Sed præter R. D. habet Vincent. *et qui putabat se fore securum post mortem cæditur;* in Spec. doctrin. *tenditur*. R. D. *post mortem se esse securum*. Sed v. Phædr. vs. 10.

Cervus et Boves. — (1) R. D. *non sint securi sui.*

(2) R. U. *sicut subjecta fabula fatetur.*

(3) Phædr. vs. 3.

(4) R. D. *bovi.*

(5) R. D. *fugeret.*

(6) Addidi *tibi* ex Anon. Nil. et Phædro, quem v. vs. 6. *ut quid.* Hunc græcismum, Latinis quoque usitatum, illustrat Munker. ad Hygin. F. 196, teste Nilantio fab. c.

(7) R. U. *teneret.*

(8) Phædr. vs. 8.

(9) *ibo viam quam volo securus* habet R. U.

(10) R. D. *hæc quum loquitur.*

se condidit loco, quumque fœnum et frondes et omne genus pabuli bubulci stabulo reponerent, cervum non viderunt. Sic et alii servi, ingredientes illic (11). Transiit et major (12) villæ, qui omnia lustrabat, nec ipse cervum vidit. Tunc gaudens fera (13) gratias egit bobus (14), quod fugientem celarent (15). Tunc unus ex illis ait cervo: salvum te servabimus (16), si ab illo non videaris, qui centum habet oculos (17). Nam si te ille viderit, statim vitam eripiet (18) tuam. Quumque hæc bos cervo diceret, ecce ingreditur dominus, et quia nuper (19) viderat, per negligentiam (20) servorum (21) boves (22) esse macilentos, accessit videre præsepia. Quæ (23) ut vidit inania esse, et pabulum contra positum, dum irascitur bubulcis (24), assumsit (25) ipse frondes (26), et statim vidit erecta cervi cornua (27), et ait: quid est hoc? Vocavit ad se bubulcos, et quærit unde cervus esset (28)? Illi nescire se dixerunt (29). At stabularii omnes plena fide jurant se ignorare (30). Gaudet dominus de cervo, quem nemo quæsitum venit (31). Miratur, et cum suis per aliquot dies laute vivit (32).

Hæc fabula probat, dominum plurimum posse in omnibus rebus videre (33).

(11) R. D. *Sic etiam ingredientes illic.*

(12) *Major villæ* pro villico. Ita *majorissa* dicitur pro ea, quæ ancillis domus præest, et *major domus* pro eo, qui domui, s. famulis præpositus est. Vid. *du Fresne* T. IV, p. 339. Anon. Nil. habet *Major.*

(13) Phædr. vs. 14.

(14) R. D. *bovibus.* Ph. vs. 15.

(15) R. U. *Tunc major dominus villæ, qui omnia lustrabat, venit. Et bos unus ait cervo.*

(16) R. U. *salvabimus.* Anon. Nil. ad Phædrum propius *salvum te volumus.*

(17) Phædri vs. 18.

(18) R. U. *eriperet.*

(19) R. U. *die superiori.*

(20) R. D. *pro neglegentia.* Anon. *neglecte.*

(21) *servorum* deficit in R. D. sed habent R. U. et Anon. Nil.

(22) Romulus Div. *boves suos.*

(23) R. U. *qui.*

(24) R. U. *bubulcus.*

(25) R. D. *assumit.*

(26) R. U. addit hæc: *ut bobus daret.*

(27) Post *cornua* in R. D. legitur *inscius.*

(28) R. U. *et quærit unde cervum esse.*

(29) R. D. post *dixerunt*, *et quomodo huc venit, inquit, ad stabularium? omnes* etc.

(30) R. U. *nescire.*

(31) R. D. *de cervo, nullus venit quærendo.*

(32) R. D. *miratur de hoc cum suis per aliquot dies.*

(33) Phædr. vs. 28. R. U. *hæc f. docet, quemlibet exsulem non esse suum, sed cum alienis incaute vivere. Et dominum debere attentum esse in suis rebus disponendis.*

20. Et loqui apud tyrannos pœna est, et tacere tormentum, ut probat hæc fabula (1).

LEO REGNANS.

(Anon. Nil. fab. XLIX; Phædr. lib. IV, fab. XIII; Rom. Nil. fab. XXXVII.)

Quum se ferarum regem fecisset leo fortissimus (2), voluit ille more regum bonam famam consequi (3); renuntians prioribus suis factis ferocibus (4), mutavit consuetudinem (5). Pecus nullum se lædere (6), sine sanguine cibum sumere, sanctam et incorruptam juravit se fidem servare (7). Postea de hac re cœpit habere pœnitentiam (8), et dum mutare non posset naturam (9), cœpit aliquos ducere in secreto, ut falleret (10), et quærere, si ejus os puteret (11). Et illos (12), qui dicebant, putet (13); et (14) qui dicebant, non putet, aut tacebant (15), omnes (16) laniabat (17), *ita, ut saturaretur sanguine*. Postea simium interrogabat, si putidum haberet os (18). Ille quasi cinnamomum dixit fragrare, et quasi deorum altaria (19). Leo erubuit laudatorem, ut illi tunc parceret (20), sed ut læderet, mutavit fidem (21), et quæsivit fraudem, *atque languere se simulavit*. Continuo (22) venerunt medici, qui venam conside-

Leo Regnans. —(1) R. D. *et loqui pœna est :* mox, *hæc subjecta fabula.*

(2) R. D. *Quum sibi feræ regem fecissent fortissimum leonem ;* sed præferenda lectio R. U. ob loc. Ph. IV, fab. XIII, 4.

(3) R. D. vitiose, *voluit ille mores regum bona fama consequi.*

(4) R. D. *renuntians prioribus factis et mutavit.*

(5) Cf. Phædr. vs. 6.

(6) R. D. *pecus ullum se non lædere.*

(7) Phædr. vs. 8.

(8) R. D. *postea ut habere cœpit de hac re potentiam.*

(9) R. D. *et mutare non posset naturam.*

(10) R. D. *ducere in secretam fallaciam.*

(11) R. D. *si ei os puteret ;* R. U. *si ejus os fœteret.*

(12) R. D. *illos qui dicebant.*

(13) R. U. *fœtet et putet.*

(14) R. U. *ac illos qui d.*

(15) *aut tacebant* deficit in R. D.

(16) R. D. *omnes tamen.*

(17) R. U. *laniabat.*

(18) R. D. *si putorem haberet in ore.*

(19) R. U. *Ille cinamomum dixit e. q. d. a.*

(20) Verba, *ut illi tunc parceret,* desunt in R. D.

(21) *sed ut deciperet invitavit fidem.*

(22) R. U. *et continuo.*

rantes (23) pulsum sanum (24) ut viderunt, suaserunt ei (25) sumere cibum aliquem, qui levis esset (26), qui (27) tolleret fastidium pro digestione. At leo (28), ut regibus omnia licent: ignota est, inquit, mihi caro simii; vellem illam probare. Ut est locutus, statim necatur beniloquus simius, ut ejus carnem cito escam sumeret. Una enim est pœna loquentis et non loquentis (29).

(23) R. D. *qui ut venas consideraverunt.*
(24) R. U. *bonum.*
(25) R. U. *suadent.*
(26) R. U. *sumere cibum levem.*
(27) R. D. *et tolleret.*
(28) Desunt hæc in R. D.
(29) R. U. *adductus est simius, ut eam carnem sumeret, licet bene prius locuta fuerit, nunc tacita ducitur ad tormentum et necem. Ideo tyranni, dum volunt, perimunt præter rationem et sine caussa, sive quis bene loquatur, sive taceat.*

EXPLICIT LIBER TERTIUS.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

1. Verbis maturet facinus, qui non potest viribus. De qua re audi fabulam. (*Vincentius*: Contra illos, qui quod facere non possunt, verbis tamen se posse et nolle ostendunt.)

VULPIS ET UVA.

(Nil. fab. A. p. 138; Phædr. lib. IV, fab. III.)

Fame coacta vulpis (1) uvam sursum pendentem adspexit in alta vinea (2), et alto gradu se excutiens, quotiens voluit attingere sursum, non potuit. Tandem irata: nolo te acerbam et immaturam (3), inquit, et quasi nolens eam tangere, abiit. [Ita qui nihil facere possunt, verbis tantum, se posse et nolle, ostendunt] (4).

2. Ingenio quemquam facere, quod viribus non potest, breviter instruit nos hæc fabula (1).

DE MUSTELA ET MURIBUS.

(Phædr. lib. IV, fab. II; Nil. fab. A. p. 139.)

Mustela, quæ fuerat senex, et mures amplius insequi non po-

Vulpis et Uva. — (1) Phædr. vs. 1.

(2) *in alta vinea* deest apud Vincent. Locum sequentem edidi e Vincentii Spec. doctr. R. D. locum ita exhibet: *uvam s. p. a. i. a. vinea, ad quam pervenire volebat, alto gradu se excutiens. Quotiens hoc voluit attingere sursum, non potuit. Irata dicitur dixisse.*

(3) Phædr. vs. 4.

(4) R. U. hanc fabulam ita expressit: *Vulpes quum racemos uvarum plenos ac maturescentes prospiceret, cupida de illis manducare, omnem viam et saltandi et scandendi est machinata, qua illos habere posset. Sed quum omnem viam frustra tentasset, nec desiderio satisfacere quivisset, mœstitiam vertens in gaudium ait: racemi illi adhuc nimium sunt acerbi: si habere possem, nollem comedere. Fabula significat, quod prudentis est, fingere se ea nolle, quæ consequi non posse cognoscit.*

De Mustela et Muribus. — (1) R. D. *breviter instruit hæc fabula.*

terat (2), involvit se in farina (3), et loco obscuro (4) se condidit (5), volens de innocentibus sine suo (6) labore prædam facere. Venit (7) miser ignarusque mus, *quandam* herbam putans (8): periit (9) innox (10) et mœrens; alter similiter capitur; deinde (11) et tertius. Postea venit major annis et cautus mus (12), qui omnia jam noverat ingenia (13), muscipulas (14), caveas, laqueos, serpentes (15) et ceteras deceptionis machinas (16). Quumque hostis insidias videret, dixisse fertur ad illam (17): inducis quidem mures, et devoras innocentes; me tamen non capies (18) improba, qui omnia novi ingenia (19).

---

3. Qui videtur verba blanda habere et infidelis est, peccat in corde suo, et hoc argumento se describi intelligat (1).

LUPUS, PASTOR, ET VENATOR.

(App. Burm. fab. XXIII; Anon. Nil. fab. L; Rom. Nil. fab. XXXVIII.)

Quum persecutorem (2) fugeret impius (3) lupus (4), et a bubulco esset visus, qua parte fugeret, et in quo loco se celaret, timore plenus bubulcum rogabat de hoste suo (5): oro te per omnes spes tuas, ne me persequenti tradas, cui nihil (mali) me fecisse juro (6). Et bubulcus ait lupo: ne timeas, esto securus;

(2) R. D. *et mures jam non sequebatur.*

(3) R. U. *in farinam*. Cf. Ph. fab. *cit.* vs. 23.

(4) Phædr. vs. 23.

(5) R. U. *in l. c. se abscondit.*

(6) R. D. *sine sui labore.*

(7) R. U. *veniens.*

(8) R. U. *putabat.*

(9) R. D. *præteriit.*

(10) R. U. *periit noxius et innoxius.*

(11) R. U. *deinde sic tertius.*

(12) *mus* deest in R. D.

(13) R. D. *qui omnem jam noverat muscipulam.*

(14) Sic legitur in R. U.

(15) R. D. *et laqueos arcentes.*

(16) R. D. *et cetera deceptionis ingenia.*

(17) *ad illam* deficit in Rom. D.

(18) R. D. *captabis.*

(19) R. D. *omnia tua n. i.*

Lupus, Pastor et Venator. — (1) R. D. *Qui habet verba blanda, infidelis peccator est, ut hæc fabula narrat.*

(2) R. D. *persecutionem* ; *persecutorem* præter R. U. habet Anon. Nil.

(3) Forte legendum *improbus.*

(4) Additur in R. D. *celeriter*, quæ vox rectius abest.

(5) R. U. *rogabat super hostem.*

(6) In utroque Romulo legitur, *cui nihil me fecisse juro* ; quum vero in Anon. Nil. inveniatur, *cui non se facere jurat malum*, non inepte legas, *cui nihil mali me fecisse juro.*

in aliam ei partem te fugisse dicam (7). Venit persecutor, rogans ostendi sibi lupum, dicens, peto te, bubulce, vidisti huc venire lupum (8)? ubi sit ostende. At (9) bubulcus: venit quidem, sed sinistra parte abiit (10). Illic deorsum quære, dixit (11); sed dextra oculis designat (12) persecutori locum, ubi lupus latebat (13); at ille non intelligens festinanter abiit (14). Tunc sic bubulcus lupo ait: quid est? gratumne habes, quod te celaverim (15)? Et lupus e contra bubulco ait: linguæ tuæ gratias ago, sed oculis tuis fallacibus magnam cæcitatem opto (16). Hæc illos increpat fabula, qui bilingues (17) esse videntur.

---

4. Quod unicuique concessum est, hoc utatur, sicut hæc (1) nobis auctoris fabula narrat.

PAVO AD JUNONEM.

(Phædr. lib. III; fab. XVIII; Rom. Nil. fab. XXXIX.)

Pavo ad Junonem venit iratus, et indigne ferens (2) quod luscinia cantaret et humana cognosceret (3), et quod sibi hoc non esset datum (4), sed derideretur de voce summissa (5). Tunc Juno consolandi caussa (6) blanditur alloquiturque eum: Visus tuus superat vocem (7), et forma tua superat lusciniam; colore et nitore smaragdi perfusus es (8); nullus similis tibi, pictusque plumis gemmis cauda et collo refulges (9). Et pavo

(7) R. U. *esto securus, aliam partem ostendam.*

(8) R. D. *si vidisti, ait, huc venire lupum.*

(9) R. D. *et.*

(10) R. U. *sinistram partem habuit.*

(11) R. U. *illic velocius quærere dicit.*

(12) R. D. *adsignat.*

(13) R. D. *loca.* Apud eumdem deficiunt verba, *ubi lupus latebat.*

(14) R. D. *festinans abiit.* R. U. *at ille non intellexit, sed festinans a.* τὸ *festinanter* reposui ex Anon. Nil.

(15) R. D. *et quidem gratum habes, quod t. c.*

(16) Romulus Ulmens. *cæcitatem peto.*

(17) R. U. *bilingui.*

Pavo ad Junonem. — (1) *hæc* deest in R. U.

(2) Phædr. vs. 1, fab. cit.

(3) R. U. *agnosceret.*

(4) *quod* omissum in R. D. At R. U. *et quod id idem sibi.*

(5) R. D. *irrideretur;* R. U. *sed ob ejus vocem dimissam ab omnibus derideretur.* Cf. Ph. vs. 4.

(6) Phædr. vs. 5.

(7) R. U. *super vocem.*

(8) *es* abest in R. U.

(9) R. D. *pictisque plumis gemmæ cauda et collo refulgent.* Cf. Phædr. vs. 7. 8.

ad Junonem: quid mihi hæc sunt? Vincor voce (10). At (11) Juno: fatorum (12), inquit, arbitrio a Diis datæ sunt partes omnibus vobis (13). Tibi nitor coloris et forma major (14); virtus aquilæ; luscinia cantu vocis auguria sumit (15); corvus crocitare (16) accepit; columba dolet semper (17); ritus (18) gruis (19) ostendit tempus, et in oliva parit turdus; ficedula prolivida plumis (20); lucifera gaudet hirundo; nudus sero volat vespertilio; gallus novit noctis horas; unaquæque abundat in suis (21). Tu noli quærere (22), quod tibi a Diis non est datum (23).

---

5. Oportet benivolos esse cuicumque peregrino, et ignoscere misero (1) ne sit (2), ubi reddat gratiam, ut hæc subjecta fabula edocet (3).

PANTHERA ET PASTORES.

(Phædr. lib. III, fab. II; Nil. fab. A. p. 139.)

Panthera innoxia (4) cecidit in foveam (5). Agrestes ut vi-

(10) Confer Phædr. fab. c. vs. 9.

(11) R. D. *et.*

(12) R. D. *factorum.*

(13) Phædr. vs. 10.

(14) R. D. *tibi nitor et color et forma; major virtus aquilæ;* v. Ph. vs. 11.

(15) Ita R. U. et Romul. edit. apud Nil. F. A. p. 125. quæ *Steinhœvelius* sic reddidit: *die Nachtgall bezaichnet künftige ding mit der Stimm ires gesanges.* R. D. *lusciniæ cantus vocis auguria sumit.*

(16) R. D. *grunnire accepit;* R. U. *grumire captat.* Equidem ex edito Romulo apud Nilant. l. c. p. 125. reposui *crocitare.*

(17) R. U. vitiose, *columba dolet seni:* sed legendum *semper,* quod mox sequitur in R. D. ceteroquin alieno loco positum; habet etiam Romulus editus apud Nil. l. c. *columba semper tristatur.*

(18) R. U. *titus,* sed e Rom. edito ap. Nil. l. c. reponendum *ritus.*

(19) Vitiose R. D. *gravis.*

(20) Ita h. l. e R. D. et U. nec non Romulo edito apud Nilant. l. c. restituere conatus sum. R. D. corrupte, *gravis ostendit semper tempus et in oliva parit, turdus ficetula probanda pomis lucifero gaudet hirundo;* R. U. *gruis ostendit semper tempus et in oliva parit tarde; ficedula prolivida pomis;* Romul. editus in F. A. Nilantii, *ritus gruis ostendit tempus, et in oliva parit tarde Fiscedula prolivida plumis lucifera g. h.*

(21) R. D. et U. *omnibus in suo abundat;* sed prætuli lectionem Romuli editi apud Nil. p. 125.

(22) R. D. *tu loqueris.*

(23) R. U. *nisi quod accepisti a Diis.*

Panthera et Pastores. — (1) R. D. *et si peccat, ignoscendum est.*

(2) R. D. *nescit.*

(3) R. D. ut *hæc fabula docet.*

(4) R. D. *panthera inquit innox.*

(5) Phædr. fab. cit. vs. 2.

derunt (6), alii fustibus feriunt (7); alii saxa ridentes mittunt (7); quidam contra (9) dixerunt (10): parcite innocenti, qui neminem læsit, et hæc dicendo multos prohibuerunt (11), ne morte eam affligerent. Alii miserunt panem (12); alii fleverunt (13) hujus innocentiam. Nox ut venit, abierunt (14) omnes domum, putantes eam noctu morituram (15). Deinde ut illa vires suas refecit languidas (16), veloci saltu se ex fovea (17) liberavit (18), et ad suum cubile properavit (19). Post paucos dies memor injuriæ (20) irata ad locum pergit (21), pecus illic trucidat (22), pastores dissipat, in aratores et agrestes (23) impetu sævit (24), et multa male (25) devastando perdit (26). Timent omnes (27), non curant damna, tantum pro vita rogant (28). Tunc panthera molliter ad eos sic dixisse fertur: memini, qui fustes dederit (29), qui mihi saxo nocuit (30), quis inique mihi gesserit (31), quis panem miserit (32). Sed illis hostis revertor (33), qui me mori petierunt. Hæc improbi et injuriosi audiant, et caveant (34) ne aliquem lædant.

(6) Phædri Confer fab. *cit.* vs. 3.

(7) Phædr. vs. 3.

(8) R. U. *alii sani ridentes mittunt.*

(9) R. D. *e contra*, sed vide Ph. vs. 4.

(10) R. U. *dixit.*

(11) R. U. *ut dixit multos prohibuit.*

(12) Phædr. vs. 6.

(13) R. D. *dolebant.*

(14) R. U. *illi abierunt.*

(15) R. D. *mori.*

(16) Phædr. vs. 9.

(17) R. D. *veloci saltu se inde l.*

(18) Phædr. vs. 10.

(19) R. U. *properat timens.* Cf. Phædr. vs. 11.

(20) R. D. *post rememorans quæ perpessa fuerat.*

(21) R. D. *venit ad locum*, omisso τῷ *irata.*

(22) Phædr. vs. 13.

(23) R. U. *in aratores agrestes.*

(24) Phædr. vs. 14.

(25) R. U. *mala devastando.*

(26) R. D. *perdidit.*

(27) Cf. Phædr. vs. 15.

(28) Phædr. vs. 16.

(29) R. D. *memini, quis me fuste cecidit.*

(30) R. D. *quis me saxo nocuit.*

(31) R. D. *quis inique gessit.* Post *gesserit* in R. U. leguntur hæc: *quis ire festinaverit.*

(32) Phædr. vs. 18.

(33) R. D. *sed illos hostes refero.*

(34) deficit *et caveant* in Romulo Ulm.

6. Parentes, vel amici, qui sibi non consentiunt bene, male intereunt; de hoc audi fabulam (1).

VERVECES ET LANIUS.

(Nil. fab. A. p. 125 sq.)

Verveces in collecto (2) quum essent una (3) cum arietibus, lanium inter se intrare videntes (4) dissimulaverunt (5). Quum autem ex se unum cernerent manu lanii mortifera teneri, trahi et interfici, nec sic (6) timuerunt, sed inter se incaute (7) dicebant: me non tangit, te non tangit, dimittamus trahi, quem trahit (8). Novissime remansit unus. Quum et ipse similiter se trahi videret, sic (9) dixisse lanio dicitur (10): dignæ sumus, laniari (11) singillatim ab uno, qui hoc non prospeximus, dum essemus simul, et te, in medio nostro positum, aspeximus, et capitum impulsibus quassatum confractumque non occidimus (12).

Hæc fabula probat (13), *illum* (14) *consumi a malo, qui se in vita non tutaverit.*

Verveces et Lanius. — (1) R. D. *quod taliter narrat nobis subjecta fabula.*

(2) R. D. *in collectu.*

(3) R. D. *simul.*

(4) R. D. *cognoscentes.*

(5) R. D. addit, *se videre.*

(6) R. U. *etiam nec sic.*

(7) R. D. *incautæ.*

(8) R. U. *hunc tetigit, et te; dimittamus; trahat, quem trahat.* Romulus apud Nil. F. A. p. 126. *hunc tetigit, dimittamus; trahat, quem trahat.*

(9) R. U. *se dixisse.*

(10) R. D. *lanioni;* R. U. *dixisse lanio fertur.*

(11) R. U. *laniati.*

(12) R. D. *ab uno, qui hoc novissime perspeximus. Quia quum simul essemus, quando te in medio nostri positum aspeximus, capitinis impulsibus q. c. n. o.* Pro *captivis impulsionibus*, quod habent R. U. et Romul. edit. apud Nil. p. 126. et pro *capitinis impulsibus* Romuli Div. reposui *capitum impulsibus*, cui lectioni favet Rom. Nil. p. 126.

(13) R. U. *narrat.*

(14) R. U. *hunc.*

7. Sapientis (1) consilium nullatenns prætermitti debere, admonet nos subjecta auctoris fabula.

AUCEPS ET AVES.

(Nil. fab. A. p. 141.)

In verno aves diversi generis dum exultarent, et in nidis suis, velatæ fronde, sederent (2); insperato adspiciunt (3) aucupem lippum componere cannas suas, et festucas (4) inserere visco (5). Illæ ignaræ et simplices aves sic inter se narrare cœperunt : o (6) quam pium hominem cernimus (7)! nam nimia bonitate (8) lacrymæ ex ejus oculis profluunt (9), quotiens nos adspicit (18). De quibus una aliis astutior (11), experta omnes dolos aucupis (12), sic dixisse fertur : Heu fugite simplices et innocentes (13) aves! et ab hac protinus (14) vos eripite fraude. Quare monco (15), ut impigris alarum pennis vos ad aerem liberum volatu extollatis celeriter (16). Nam si placet cognoscere verum (17), ad ejus opera caute intendite et videte; quia quas fraude ceperit, mox (18) morsu occisas, aut præfocatas in tumba reponit (19).

Monet hæc fabula, indubie (20) *fieri posse, ab unius consilio multos de periculo liberari* (21).

Auceps et Aves. — (1) R. U. *sapientes.*
(2) R. U. *frondes ederent.*
(3) *insperato* deficit in R. D.
(4) R. D. *festucam.*
(5) R. U. *fisco.*
(6) o deest in R. D.
(7) R. D. *aspicimus.*
(8) R. D. *quia pro nimia bonitate.*
(9) R. D. *fluunt.*
(10) R. U. *dum nos a.*
(11) R. D. *unus ales astutior.*
(12) R. D. *et expertos habens o. d. a.*
(13) R. U. *invocare.*
(14) *protinus* deest in R. D.
(15) R. D. *pro qua re m.*
(16) R. U. *impigris alarum pennis ad aerem liberum volatum extollatis celeres.*
(17) *verum* abest in R. D.
(18) *mox* deficit in R. U.
(19) R. D. *in cumbam.*
(20) R. D. *non dubium.*
(21) R. U. *multos liberari.*

8. Solet [ab antiquo] (1) a nefariis hominibus fallacia (2) et adulatio libenter haberi, honestas autem et veritas (3) bonitasque reprobari, de quo (4) instruit nos subjecta fabula. (*Vincentius:* Contra adulatores et eorum fautores.)

HOMINES DUO, FALLAX, VERAX, ET SIMIÆ.

(Anon. Nil. fab. LI; Rom. Nil. fab. XLI; App. Burm. fab. XXIV.)

Duo homines, unus fallax et alius verax simul iter agebant. Quum ambularent, venerunt in (5) provinciam simiorum. Quos [homines] (6), ut vidit unus ex multitudine simiorum (7), qui se aliis priorem constituerat, jussit eos teneri et interrogari, quid illi homines de se ipso dicerent (8); et jussit omnes simios sibi similes (9) adstare ante se ordine longo, dextra lævaque, et sibi sessum (10) contra parari; et sicuti viderat (11) jam (12) imperatorem aliquando facere, taliter (13) ante se os stare fecit. Jubentur ergo (14) adduci illi homines in medio (15). At ille major simius : qui sum ego (16)? fallax dixit : Tu es imperator. Iterum interrogavit : et qui sunt isti, quos ante me videtis stare (17)? Iterum (18) fallax respondit : Hi sunt comites tui (19), primicerii (20), campidoctores (21), milites et alii of-

Homines Duo, Fallax, Verax et Simiæ. — (1) Ita legitur in R. U. at R. D. habet, *ab antiquissimis et nefariis h.*

(2) Omissum in R. U. *fallacia et.* Sed jungit et Romul. Nil. *fallacia et adulatio.*

(3) R. U. *et honesta veritas.*

(4) R. D. *de qua re.*

(5) R. D. *ad.*

(6) Hanc vocem rectius omittit Vincent. et Anon. Nil.

(7) R. U. *ut vidit simius iste qui se a. p. c.*

(8) R. D. *de illo dixissent.*

(9) R. U. *jubet ille omnibus simiis sibi similibus.*

(10) R. D. *ad sedendum.*

(11) R. U. *sicut viderat.*

(12) omissum est *jam* in R. U.

(13) R. U. *dum taliter.*

(14) R. U. *jubentur,* omisso τῷ *ergo.*

(15) R. U. *ad medium ; in medio* habet quoque Anon. Nil.

(16) R. D. *quid sum ego?*

(17) R. D. *et isti, quos ante me videtis stare, quid sunt?*

(18) R. D. *idem f. r.*

(19) R. U. *isti sunt milites.*

(20) *Primicerius* in universum est primus cujusque ordinis. Notat *du Fresne* h. v. loc. Willelm. Tyrii, lib. IV, c. 8. *præcedebant ejus exercitum quasi legionum primicerii, vexilla bajulantes* etc. Plura dabit *du Fresne* l. c. et H. Vales. ad Amm. Marc. XVIII, 3. quem laudat Nil. fab. cit. Anon.

(21) R. U. *campiductores.* Sunt autem *campidoctores*, qui scientiam armorum et omnes armaturæ nu-

ficiales (22). Et pro hoc ille, qui mendacio (23) laudatus est cum turba sua, jubet (24) illum remunerari : et qui adulatus est, omnes fefellit (25). Ille autem verax homo (26), hæc apud se aiebat (27) : Si iste, qui mendax est et omnia mentitur, sic est acceptus, ut pro suo mendacio ita remuneretur (28), quid si ego verum dixero (29)? Dum hæc secum deliberat (30), ait simius ille (31), qui se imperatorem dici volebat : dic tu, qui sum ego (32), et ii (33), quos ante me vides? At ille, qui veritatem amabat, semper et loqui verum consueverat, respondit : tu simius es, et ii omnes simii sunt, similes tibi (34). Continuo jubetur lacerari dentibus et unguibus (35), quia (36), quod verum fuit, dixit. Hoc modo fieri a malis hominibus solet (37), ut fallacia et malitia ametur, et honestas et (38) veritas laceretur (39).

meros militibus tradunt. Vid. *du Fresne* l. v. De iis etiam consulendus Amm. Marc. lib. XIX, c. 6, et lib. XV, c. 3, ubi v. Vales. et Lindenbrog. quos laudat Nilant. fab. cit. Ejusmodi vero vocabula Romul. mutuatus esse videtur a posteriore aula Imperatorum Romanorum, ubi tales munerum appellationes vigebant, observante Nilantio.

(22) R. D. *et cetera officia.*

(23) R. D. *in mendacio.*

(24) R. D. *jussit.*

(25) R. D. *quia adulatus est et omnes illos fefellit.*

(26) *Quum autem homo ille verax hoc videret.* Ita R. U.

(27) R. U. *agebat.*

(28) R. D. *sic est acceptus atque remuneratus.*

(29) R. U. *quanto magis ego, dum vera dixero.*

(30) R. D. *Quum hæc secum deliberaret.*

(31) R. U. *illi.*

(32) R. D. *quid sum ego?*

(33) R. U. *hi.*

(34) R. U. *et hi omnes similes tui sunt simii.*

(35) R. U. *ungulis.*

(36) R. U. *qui.*

(37) R. D. *hoc modo fieri et a m. h. s.*

(38) R. D. *vel veritas.*

(39) Non sine caussa hic subjunxi fabulam e Vincentii Spec. doctrin. coll. cum historiali : « Duo homines, unus fallax et alter (alius) verax, quum ambularent, venerunt in provinciam simiorum. Quos ut vidit unus eorum, qui se priorem aliis constituerat, jussit homines illos teneri, et quid de ipso dixissent interrogari. Jussit quoque omnes simios sibi similes ante se et dextra lævaque stare (adstare) sibique sedem contra parari, sicut viderat imperatorem aliquando facere. Jubentur ergo (igitur) homines illi in medium adduci : dixitque major ille simius : quid sum ego? fallax ait : tu es imperator. Et iterum ille : Et (qui) isti, quos ante me vides stare? Qui respondit, hi sunt comites tui, primicerii, milites, et ceteri officiales. Ille ergo in mendacio laudatus est, et munerari jussus, quia adulatus est, et omnes illos fefellit. Ille autem verax homo hoc apud se aiebat : Si iste, qui mendax est, sic

9. Inimicitias non ponere melius (1), quam postea de inimicitiis, dum se non valet ulcisci (2) inimicus (3), pœnitere, ut in præsenti probatur fabula (4).

EQUUS, CERVUS, ET VENATOR.

(Phædr. lib. IV, fab. 4; Nil. fab. A. p. 141.)

Equus et cervus inimicitias inter se duxerunt (5); quumque videret equus cervum omnibus (6) aptum, et ex cursu (7) leviorem, et corpore decorum, et arboreis cornibus ornatum, equus, livore coactus, se ad venatorem contulit. Cui ait: est in prospectu cervus ad videndum mirabilis, quem si venabulo poteris transfigere, abundabis pulcherrima carne (8) ad escam, cujus corium (9) cornua et ossa pecunia vendes non parva. Ille venator, cupiditate accensus (10), quomodo, ait, poterimus capere cervum? Equus venatori dixit: ego monstrabo capiendum (11) meo labore cervum. Tu vero, sedens super me, quum secutus fueris (12), venabulo manu tua excusso, vulnerato cervo et occiso (13), tua venatione perfecta (14), gratulabimur ambo. Hoc facto (15) venator, super equum sedens (16), cervum de loco motum (17) quum agitaret in cursum (18); cervus, non immemor sui naturalis ingenii, celeres tendens (19) pedes

est acceptus et muneratus, ego quid si verum dixero? Interrogatus ergo ab illo simio: dic tu, quid sum ego, et hi, quos ante me vides. Ille, qui veritatem amabat, respondit: tu simius es et hi omnes simii sunt similes tibi. Continuo jubetur lacerari dentibus et unguibus, quia, quod verum est, dixit. Hoc modo fieri solet a malis hominibus, ut fallacia, et malitia ametur, et honestas et veritas laceretur. »

Equus, Cervus et Venator. — (1) R. D. *inimicitias reponere.*

(2) R. D. *ulciscere.*

(3) deficit in R. D.

(4) R. U. *ita docet de hoc auctoris subjecta fabula.*

(5) Romulus Divion. *dixerunt.*

(6) R. D. *in omnibus.*

(7) R. D. *excussum.*

(8) R. U. *pulcherrimis carnibus.*

(9) *corium* deest in R. D.

(10) R. U. *accessus.*

(11) *capiendum* deficit in R. U.

(12) R. D. *quum consecutus fuero.*

(13) R. U. *plagatum cervum et occisum.*

(14) R. U. *tuæ venationi perfectæ.*

(15) R. D. *hoc dicto.*

(16) R. D. *adscendens.*

(17) R. D. *de loco cervo moto.*

(18) R. U. *quum excuteret et agitaret.*

(19) R. D. *tendebat.*

et (20) transiliens campos, in saltum (21) cursu veloci (22) illæsus evasit. Equus vero quum sudore se maceratum et fatigatum videret, sic dixisse sessori ferunt: quo tendebam attingere non potui, descende et vade, solito more transigere vitam tuam (23). Cui contra desuper sessor (24): non habebis (25), inquit, potestatem currendi, quia frenum in ore habes; nec saltum dare, quia sella te premit (26). Si calcitrare volueris, flagellum (27) in manu teneo (28).

Eos increpat fabula (29), *qui quum aliis volunt* (30) *nocere, se potius subjugant.*

---

10. Multi credunt voce sua fortes terrere [sicut debiles] (1). De hoc audiamus fabulam (2). (*Vincentius:* Contra illos, qui virtute facere nihil valent et verbis inanibus alios terrent.)

ASINUS ET LEO.

(Phædr. lib. I, fab. XI; Rom. Nil. fab. XLII.)

Asinus e diverso occurrit leoni, cui sic dicere cœpit: ascendamus in cacumen (3) montis, et ostendam tibi quia et multa animalia me timent (4). Leo ridens [ad aselli verba] (5): eamus, inquit; quumque venissent ad locum, stans cum fera asellus in edito loco, voce emissa (6), clamare cœpit. Quem audientes vulpes et lepores fugere (7) cœperunt. At asellus leoni: vide, quem

(20) et omissum in utroque Romulo.

(21) R. D. *in saltu.*

(22) R. U. *cursus velocitate.*

(23) R. U. *et vade solitam vitam transigere.*

(24) R. U. *cui ille desuper.*

(25) R. D. *non habes.*

(26) R. U. *si currere volueris, freuum in ore habes; si saltum dare, sella te premit.*

(27) R. U. *flabellum.*

(28) R. U. *habeo.*

(29) R. D. *illos increpat hæc fab.*

(30) R. D. *voluerint.*

Asinus et Leo. —(1) Verba, uncis inclusa, videntur esse interpolata, id quod intelligi potest e Romulo Nilantii, apud quem hæc occurrunt: *multi insipientes et impotentes putant potentiores se et fortiores posse verbis suis inanibus comminari.*

(2) R. D. *et pro hoc audiamus subjectam fabulam.*

(3) Ita Vincent. et R. U. contra R. D. *in cacumine.*

(4) R. D. et Vinc. *quia et me multi timent.*

(5) Ita R. D. at Vincentius hæc non habet; R. U. *leo ridens aselli verba.*

(6) R. U. *summissa;* Vinc. *dimissa.*

(7) Rom. Divion. et Vincentius *currere.*

timeant (8). Cui leo contra sic dixisse fertur : poterat et me terrere vox tua, si non scirem, asinum te esse (9).

Hæc fabula monet, derideri (10) *hunc potius debere* (11), *qui virtute facere nihil valet, et verbis inanibus putat se quemquam terrere posse* (12).

11.

DE VULTURE ET ALIIS AVIBUS.

Vultur (1), simulans (2), se natalem (3) celebrare, aves (4) ad cœnam invitavit. Deinde ingressus clausit ostium, et singillatim cœpit occidere eas (5).

Hæc fabula dicta est illis (6), *qui opem hilariter tribuentes, contraria machinantur* (7).

12.

DE LEONE ET VULPE.

(Anon. Nil. fab. LIX ; Rom. Nil. fab. XLIII ; App. Burm. fab. XXX.)

Leo jam deficiens languorem fingebat, et per eam fallaciam (1) ceteræ bestiæ ad visitandum regem (2) introibant. Leo autem continuo occidebat (3) eas. Vulpis vero veniens (4) ante speluncam stetit (5), et salutavit eum (6). Interrogata autem a Leone (7) : quare non intrasti? respondit : quoniam (8) video

(8) Verba, *at asellus — timeant* desunt in R. D. et Vinc.

(9) R. D. et Vincentius *si non scirem, quis esses*.

(10) R. U. *rideri*.

(11) R. D. *deberi*.

(12) R. U. *et verbis inanibus quemquam terrere putat*.

De Vulture et aliis Avibus. — (1) R. D. *cervus*.

(2) R. U. *similans*.

(3) R. U. *natale*.

(4) R. U. *aves minores*.

(5) R. U. *occidere omnes*.

(6) R. D. *facta est in illos*.

(7) R. U. *qui ad opem hilarem proficiscentes contraria patiuntur*.

De Leone et Vulpe. — (1) R. D. *et per hoc;* Vinc. in Spec. doctrin. *per hanc fallaciam*.

(2) R. D. et Vincent. *eum*.

(3) R. D. *edebat*. Paullo concinnius hunc locum exhibet Vincentius : *et per hanc fallaciam quum ceteræ bestiæ ad visitandum eum introirent, mox eas comedebat*. Vid. Ejus Spec. histor. coll. Spec. doctrin.

(4) R. U. *vulpes venientes*.

(5) R. U. *steterunt*.

(6) R. U. *salutantes eum*.

(7) Ita præter R. D. Vincent. R. U. *una a leone interrogata*.

(8) R. D. *quidem*.

introeuntium vestigia, exeuntium autem non video. Sic quorundam periculum (9) doctrina nobis debet esse (10) nostræ salutis, quia in domum potentis facile quisquam intrat, exire vero jam tardum est (11).

13.

CORNIX.

Cornix sitiens accessit ad urnam dimidiam aquæ, et eam conabatur evertere. Sed quoniam (1) fortiter stabat, non poterat eam movere. Quod quum videret, hoc argumentum invenit: sumens calculos misit in urnam et ex multitudine calculorum aqua ex urna sursum porrecta est, et sic suam satiavit sitim (2).

14

PUER ET SCORPIUS. *

Puer, in silva auguria captans, stetit super quemdam lapidem, sub quo jacebat scorpius, quem conabatur puer vertere. Cui scorpius dixit sic: Vide miser, ne, dum me captas, te ipsum perdas.

Præcipit hæc fabula, nihil tale audere, quod sit periculosum.

(9) Hæc et sequentia desunt apud Vincent. R. U. *pericula.*

(10) R. U. *doctrinæ nobis debent esse.*

(11) Ita edidi ex Anon. Nil. R. U. et D. habent, *exire vero tarde est.* Notanda hoc loco inscriptio fabulæ apud Vinc. *Contra illos, qui domos potentum facile intrant.*

Cornix. — (1) R. D. perperam *quam*, pro quo legendum, *quoniam.*

(2) Hæc fabula, quæ legitur apud R. D. est fab. XXVII Aviani. Deficit in Edit. Ulmensi, nec habet Romulus Nilantii. Vide quæ de ea notantur in Lessingii Rom. et Rimic. pag. 52.

Puer et Scorpius. — (*) Etiam hæc fabula, quæ occurrit apud R. D. deest in Edit. Ulmens. Romuli; nec habet Romulus Nilantii. Vid. quæ observat Lessingius in Romul. et Rimic. l. c.

15. Malo homini nunquam fides adhibenda est (1). Hanc pro hoc audi fabulam (2).

ASELLUS ÆGER ET LUPUS.

(Nil. fab. A. p. 142.)

Asinum ægrum (3) lupus visitavit (4), et cœpit corpus ejus tangere et interrogare, quæ partes corporis ei maxime dolerent (5). Respondit asellus : quas tu tangis.

Sic homines mali, etiamsi prodesse se fingant (6), *et bene loqui simulatorie velint, magis nocere festinant* (7).

16. Majoribus aliquando minores solent inter se detrahere. De hoc audi fabulam (1).

DE HIRCO MAJORE ET TRIBUS MINORIBUS.

(Nil. fab. A. p. 143.)

Tres hirci minores quum viderent unum majorem fugientem et timentem (2), deridebant eum. Ille autem respondebat eis : o desperati et ignari, si sciretis quis me persequitur (3), non minus paveretis (4). Sic ergo (5) sæpius potentibus personis ab inferioribus detrahi solet (6).

Asellus æger et Lupus. — (1) R. D. *malorum hominum nunquam fides credenda est.*
(2) R. D. *hanc per hoc a. f.*
(3) R. D. *lassum.*
(4) R. D. *visitabat.*
(5) R. D. *quæ membrorum partes ei m. d.* R. U. *quæ maxime partes corporis ejus dolerent.*
(6) R. U. *fingunt.*
(7) R. U. *festinent.*

De Hirco majore et tribus minoribus. — (1) Verba, *de hoc audi fabulam*, desunt in R. D.
(2) R. D. *ubi erant tres hirci, viderunt equum timentem, leonemque fugientem et deridebant* etc.
(3) Rom. Ulm. *qualem hircum fugio.*
(4) R. U. *non derideretis.*
(5) *ergo* deficit in R. U.
(6) R. U. *detrahitur.*

17. Virtutis opus est, factis aliquid probare (1). Hanc pro (2) hoc audi fabulam.

HOMO ET LEO.

(Anon. Nil. fab. LII; Rom. Nil. fab. XLIV; App. Burm. fab. XXV.)

Homo et Leo quum inter se certarent, quis esset superior, et quærerent hujus altercationis testimonium, venerunt (3) ad monumentum, ubi erat pictura, quomodo leo ab homine suffocatur (4). Ostendit homo ille testimonium in pictura (5). Cui leo ait: hoc ab homine pictum est; nam si leo pingere nosset (6), pinxisset (7) quomodo leo suffocasset hominem. Sed ego, inquit, dabo tibi verum testimonium. Deduxit (8) leo hominem ad amphitheatrum, et ostendit illi vera fide, quomodo homo a leone suffocatur, et dixit: hic colorum non sunt opus testimonia, sed veritate factum (9).

Hæc fabula probat, mendacium, colore compositum (10) a veritate cito superari, ubi est certa probatio.

18. Aliquanti, quum nihil sint, ipsi se magnificant; ut hæc (1) auctoris brevis fabula narrat.

PULEX ET CAMELUS.

(Anon. Nil. fab. LX; App. Burm. fab. XXXI.)

Pulex stans (2) in cameli sarcina, quum fuisset camelus onustus, plaudebat, se esse meliorem. Longum iter quum agerent,

Homo et Leo. —(1) R. U. *virtutis tempus factis a. p.*

(2) R. D. *per hoc*; R. U. *pro hoc audi fabulam.*

(3) Ita reposui ex Anonymo Nilant. male enim uterque Romulus, *quum venissent.*

(4) R. U. *suffocaretur.*

(5) Anon. Nil. *hanc ostendit homo picturam in testimonium.* Corrupte R. U. *inpictu'e.*

(6) R. U. *noscerct.*

(7) R. U. *se pictum videres.*

(8) Romulus Ulmens. *induxit.*

(9) Ita legendum ex Anon. Nil. Perperam enim R. D. *hic color testimonia non sunt, sed opus veritate factum*; sic quoque R. U. nisi quod hic *colorum* habeat.

(10) R. U. *coloribus.*

Pulex et Camelus. — (1) Rom. Ulmens. *sicut auctoris brevis fabula narrat.*

(2) *stans* deficit in R. D. pro *pulex* forte legendum ex Anon. Nil. *culex.* Cf. mox Not. 6.

venerunt simul ad vesperum (3) in stabulum (4). Pulex vero statim se ante pedes cameli excussit, et sic dixisse fertur: bene feci, inquit, descendens de tuo dorso, ne te diutius gravarem (5). Et camelus ad pulicem (6) sic ait: gratias ago, quod nec te imposito gravatus, nec te nunc deposito sum allevatus (7).

Hanc illi audiant fabulam, qui nec gravare, nec juvare aliquando possunt meliores.

---

19. De tardis ac pigris talem auctor retulit fabulam (1).

FORMICA ET CICADA.

(Anon. Nil. fab. LVI; Rom. Nil. fab. XLV; App. Burm. fab. XXVIII.)

Hiemis tempore formica frumentum ex caverna trahens siccabat (2), quod æstate colligens coagulaverat (3). Cicada autem esuriens eam rogabat, ut daret sibi (4) aliquid de cibo, ut viveret. Cui formica: quod faciebas (5), inquit, in æstate? At illa: non mihi vacabat (6); per sepes oberrabam (7) cantando. Ridens formica et frumentum includens (8) dixit: si æstate cantasti, hieme salta.

Hæc fabula pigrum docet, ut tempore certo laboret, ne dum minus habuerit et petierit (9), non accipiat.

(3) Romulus Ulmens. *vespere.*

(4) R. U. *ad stabulum.*

(5) R. D. *bene feci, inquit, parcens, ne te diutius gravarem.*

(6) R. D. *culicem.* Cf. paullo ante not. 2.

(7) R. D. *gratias ago, sed nec te imposito gravatus sum;* R. U. *gratias ago, quod nec te imposita gravatus, nec te nunc deposita sum alleviatus.* De verbo *allevio* lege quæ notat *Schellerus* in Lex.

Formica et Cicada. — (1) Desunt hæc in Romulo Ulm. Mox pro *hiemis tempore* Vincent. habet *hieme.*

(2) Sic legitur in utroque Romulo, et apud Vincentium. *Schw.* quasi humiditate hiberna madefactum sereno die aeri exposuisset formica, ne corrumperetur. Anon. Nil. habet *secabat*, quia integra grana edere nequibat. *Nilant.* ad Anon. fab. cit.

(3) Anon. Nil. *collocaverat.*

(4) Reposui *sibi* ex Anon. Nil. In R. D. et U. nec non Vinc. est *illi.*

(5) R. U. *fecisti.*

(6) Ita Vincent. R. U. *non mihi vacavit;* R. D. *at illa: dum me vacabat.*

(7) R. U. *oberravi.*

(8) R. D. *ridens formica frumentum inclusit, et dixit.*

(9) *et petierit* deest in R. D. Vincentius: *ne, dum minus habuerit, non accipiat, quum petierit*

20. Homo malus multos perdit, et ipse solus perit (1). Pro hoc audi fabulam (2).

DE GLADIO ET VIATORE.

(Nil. fab. A. p. 143.)

Gladium, viator dum ambulat (3), jacentem invenit in via, quem interrogavit: quis te perdidit? Cui contra telum (4): me quidem unus, ego vero multos.

Hæc fabula narrat, malum posse perire, sed ante multis nocere (5).

21. De injuriis innocentum Æsopus talem narrat fabulam (1).

OVIS ET CORNIX.

(Anon. Nil. fab. LV; App. Burm. fab. XXVII.)

Otiosa quædam cornix super (2) ovem consedit, tundens dorsum ejus (3). Hoc (4) quum diu fecisset, sic ad illam ovis dixisse fertur: Cani si hæc fecisses (5), non ferres latratum ejus (6), nec iracundiam oris illius (7). At (8) cornix talia ovi ait: Collo equidem forti sedeo (9), et scio, quem lacessere debeo (10), quia sum antiqua annis, improba innocentibus, amica autem asperis. Sic me creatam dii voluerunt (11).

Hæc fabula in illos dicta est, qui infirmis, et eorum (12) *innocentiæ injuriantur.*

De Gladio et Viatore. — (1) R. U. *et solus perit.*

(2) R. D. *ac per hoc audi fabulam istam.*

(2) R. D. *ambulabat.*

(3) R. U. *cui tale contra responsum dedit.*

(4) Ita fab. ant. apud Nil. l. c. R. U. *sed ante multis nocet*; R. D. *sed ante multos nocere posse.*

Ovis et cornix. — (1) R. D. *de i. i. Æsopus fabulam narrat.*

(2) R. D. *supra.*

(3) Desunt hæc in R. U.

(4) R. U. *hæc.*

(5) R. U. *cani temptationem hanc si faciebas.*

(6) R. U. *non ferebas latratus ejus.*

(7) R. D. *nec iracundiam ardoris illius.*

(8) R. D. *et.*

(9) Recepi *collo forti* ex Anon. Nilant. In Rom. Div. est *colli forti*; in Rom. Ulm. *collibus equidem fortibus.*

(10) R. D. *scio quem lacero.*

(11) R. D. *sic me creatam dii esse voluerunt.*

(12) R. U. *ipsorum.*

22.

DE STATUA SUA ÆSOPUS AD CIVES. *

Scripta et ingenium Æsopi ut agnoverunt, quod multarum semitarum amplissimas faceret vias, et pepercisset humilibus, dum alligaverit multos qui erant summi Atticorum, statuam posuerunt Æsopo, cui substatuti sunt circuli (1), Qm̄ (2) artis vias ingenio intellexi, mox fabulas edidi. Ideo vides posuimus statuam, quod est alicujus laboris bona renumeratio: sic scientes sequi querellas.

23.

MAGISTRO RUFO ÆSOPUS.

Memoriam tibi tradam beme (1) Rufe meam, membranis habeto scriptam et in candore quod mereris a me. Suscipe donum ut pretiosum labium saxis diversi coloris ornatum jucundam tuam vitam, spectans seniles annos, maturos amicis, semper

De Statua sua Æsopus ad cives. — (*) Notanda est h. l. observatio Lessingii in Romulo et Rimie. p. 52. *Dieser Zusatz in dem* Cod. Divion. *sind Worte ohne Sinn. Er folgt auf die 21ste Fabel des IV Buchs, und ist als eine besondere Fabel überschrieben :* De statua sua Æsopus ad cives. *Es ist eine barbarische Abkürzung und Verstümmelung von dem Epil. des II Buchs im Phädrus.* Ex hoc additamento emendatus est vs. 1. Epil. II; ubi vide.

(1) Ita scriptum invenias in MS. Divion. Addenda hoc loco fabula Romuli ex editione Ulmensi, quæ non invenitur in Codice Divionensi. Est vigesima lib. IV, et inscripta est:

De abiete et arundine.

Qui superbo et duro corde sunt, et nolunt se subdere domino suo, solet eis evenire, sicut arbori abietis, quæ vento veniente noluit se flectere. Stetit autem juxta eam arundo, quæ vento veniente flectebat se in quacunque parte ventus eam movebat. (Rom. Nil. in F. A. p. 144. *flectebatur in quamcunque partem ventus* etc.) Et dixit ad eam abies : quare non stas firmiter, sicut et ego? Respondit arundo : non est virtus mea, ut tua. Et dixit ad eam abies : et ideo scire potes, quia fortior sum tibi (Rom. apud Nilant. l. c. *te*.) Venit autem ventus validus, et abietem projecit in terram, arundinem vero dimisit. Sic sæpe elati projiciuntur, dum humiles maneant (Romul. apud Nil. l. c. *manent*) erecti.

(2) Ita MS. Divion.

Magistro Rufo Æsopus. — (1) Forte *benignissime*.

bonus vivas, uxori luxuriosus vaces, famulis disciplinam ingeras, tuorum vota bene cernas, et intentus legas fabulas. Et ne forte lector æstimet, lapsum me in imprudentiam, invenies in servis tuis esse narrandi vias. Nam veteres et paucæ olim fuere fabulæ, sed ut majus fieret corpus, adjeci et meas novas, aperte et breviter scriptas. Apposui vera malis, composui integra bonis; ostendi vias malorum, confirmavi bonorum, sequatur quisque quod libet. Per hæc omnia docto atque intellegenti parvus non est labor meus, ut norit quisquis, fabularum cur sit inventum genus, verum ipsam vitam hominum et mores ostendens, instruxi legere volentes.

EXPLICIT LIBER IV FABULARUM ÆSOPI.

REPERTORIUM

AD FABULAS

ROMULI DIVIONENSIS, PHÆDRI, ROMULI NILANTI, ET ANONYMI NILANTI;

AUCTORE

GOTTH. EPHRAIM LESSING.

ROMULUS DIVIONENSIS.	PHÆDRUS.	ROMULUS NILANTI.	ANONYMUS NILANTI.
Liber I, 1.	III, 12.	1.	»
2.	I, 1.	2.	»
3.	App. Burm. 6.	3.	»
4.	»	4.	»
5.	I, 4.	5.	»
6.	I, 5.	6.	»
7.	I, 6.	7.	»
8.	I, 8.	8.	»
9.	I, 19.	9.	»
10.	IV, 18.	»	11.
11.	I, 29.	»	12.
12.	App. Burm. 9.	10.	»
13.	II, 6.	12.	»
14.	I, 13.	13.	»
15.	I, 21.	14.	»
16.	App. Burm. 10.	15.	»
17.	App. Burm. 4.	16.	»
18.	App. Burm. 1.	»	»
19.	App. Burm. 12.	17.	»
Liber II, 1.	I, 2.	18.	»
2.	I, 31.	19.	»
3.	I, 23.	20.	»
4.	»	21.	»
5.	IV, 22.	22.	»
6.	III, 15.	23.	»
7.	V, 10.	»	62.
8.	I, 28.	11.	»
9.	App. Burm. 2.	24.	»
10.	App. Burm. 32.	»	61.
11.	App. Burm. 33.	»	65.
12.	I, 16.	»	»
13.	V, 3.	»	66.
14.	I, 26.	»	63.

ROMULUS DIVIONENSIS.	PHÆDRUS.	ROMULUS NILANTI.	ANONYMUS NILANTI.
Liber II, 15.	I, 7.	»	»
16.	I, 3.	»	26.
17.	III, 6.	»	»
18.	IV, 23.	»	27.
19.	I, 10.	»	28.
20.	I, 22.	»	29.
21.	I, 24.	»	33.
Liber III, 1.	App. Burm. 15.	25.	»
2.	»	26.	»
3.	App. Burm. 17.	»	37.
4.	App. Burm. 18.	27.	»
5.	App. Burm. 19.	28.	»
6.	App. Burm. 20.	»	40.
7.	I, 12.	29.	»
8.	»	»	»
9.	»	30.	»
10.	»	31.	»
11.	»	»	»
12.	IV, 7 (8).	»	42.
13.	App. Burm. 21.	32.	»
14.	App. Burm. 5.	33.	»
15.	III, 7.	34.	»
16.	»	35.	»
17.	App. Burm. 22.	36.	»
18.	»	»	47.
19.	II, 8.	»	48.
20.	IV, 12 (13).	37.	»
Liber IV, 1.	IV, 2 (3).	»	»
2.	IV, 1 (2).	»	»
3.	App. Burm. 23.	38.	»
4.	III, 18.	39.	»
5.	III, 2.	»	»
6.	»	40.	»
7.	»	»	»
8.	App. Burm. 24.	41.	»
9.	IV, 3 (4).	»	»
10.	I, 11.	42.	»
11.	»	»	»
12.	App. Burm. 30.	43.	»
13.	»	»	»
14.	»	»	»
15.	»	»	»
16.	»	»	»
17.	App. Burm. 25.	44.	»
18.	App. Burm. 31.	»	60.
19.	App. Burm. 28.	45.	»
20.	»	»	»
21.	App. Burm. 27.	»	55.

Vid. *Lessing*, *Beyträge zur Gesch. und Litter. I*, p. 80 sqq.

PHÆDRI

AUGUSTI LIBERTI

FABELLÆ NOVÆ

DUÆ ET TRIGINTA

EX CODICE PEROTTINO
REGIÆ BIBLIOTHECÆ NEAPOLITANÆ,

JUXTA EDITIONEM CATALDI JANNELLII.

LECTORI BENEVOLO

J. B. GAIL.

Nostra hæc Phædri editio ne manca quodammodo atque inchoata videretur, necesse fuit, post fabellas pridem vulgatas, subjungere duas et triginta alteras, anno hujus sæculi octavo, Neapoli in codice Perottino repertas, in lucemque prolatas.

Eas Phædro attribuere non dubitaverunt Itali, viri acuto ingenio, magna doctrina, singulari prudentia præditi, qui typis illas describendas curaverunt semel et sæpius: nos, quum suo cuique judicio sit utendum, nec negamus Phædri esse, nec confirmamus, nec diversas hac super re perpendimus nunc eruditorum opiniones. Extat enim de eodem argumento commentarius *J. F. Adry*, hominis hac potissimum doctrina admodum clari: qui commentarius quum in priore volumine editionis nostræ sit recusus, ibique accurate, copiose, prudenter disputetur utrum Perottinæ fabulæ Phædro tribuendæ sint, necne, eo lectorem rejicimus et ad præfationem nostram.

Secuti sumus, in fabellis novis, recensionem editionis Jannellianæ, Neapoli a. 1811 vulgatæ, quæ editio quum rarissima sit in Gallia, ex prægrandi commentario

fabellis ibi subjecto, excerpsimus commodissimas solummodo observationes.

In describendo fabellarum textu, sicubi depravata codicis Perottini scriptura correcta ab editore est, hanc typis cursivis, hoc est *Italicis*, ut aiunt, excudi curavimus. Quam quidem scripturam tabella ad calcem fabellarum pag. 533 hujusce voluminis posita exhibet. Jam specimen conjecturarum Cl. Cassitti in tomo I, pag. 213 inseruimus; quas forte cum Jannellianis conferre lectorem juvabit.

NICOLAI PEROTTI*

AD

PYRRHUM NEPOTEM.

PROLOGUS.

Non sunt hi mei, quos putas, versiculi;
Sed Æsopi sunt, Avieni, et Phædri:
Quos collegi ut essent, Pyrrhe, utiles tibi,
Tuaque caussa legeret Posteritas,
Quas edidissent viri docti, fabulas.
Honori et meritis dicavi illos tuis,
Sæpe versiculos interponens meos,
Quasdam tuis quasi insidias auribus.
Hos si leges, lætabor; sin autem minus,
Habebunt certe quo se oblectent posteri.
Nunc fabularum cur sit inventum genus
Brevi docebo: servitus obnoxia,
Quia, quæ volebat, non audebat dicere,
Adfectus proprios in fabellas transtulit,
Calumniamque fictis elusit jocis.
Redeo, unde discessi, ad libellum meum:
Hunc obtrectare si volet malignitas,
Imitari dum non possit, obtrectet licet.
Mihi magna laus est quod tu, quod similes tui

(*) Præter Phædri et Avieni fabulas, in eodem Codice non pauca Perotti carmina leguntur.

Labores libenter legant usque meos,
Dignosque longa judicent memoria.
Semper fugatæ plus vetustati favet
Invidia mordax, quam bonis præsentibus.

PHÆDRI

AUGUSTI LIBERTI

FABELLÆ NOVÆ.

FABULA I.

SIMIUS ET VULPES.

Avarum etiam quod sibi superest non libenter dare.

VULPEM rogabat partem caudæ Simius,
Contegere honeste posset ut nudas nates :
Cui sic maligna : Longior fiat licet,
Tamen illam citius per lutum et spinas traham,

FABULA I. *Simius et Vulpes.* — 1. *rogabat.* Proprie. Hoc enim verbo utimnr ad benefieia petenda, quum sit petere cnm precibus, postulare suppliciter. Sic noster lib. I, fab. XVI, 3 : *ovem rogabat cervus modium tritici.* — *Simius. Simius* vel *simia* latinis, græcis πίθηκος, notum animal, cauda expers et glabris ac depilatis natibus, ut hic inducitur. Est quidem et simia caudata græcis κερκοπίθηκος et καλλίθριξ. Sed simia absolute ea est, quæ cauda caret, quod et Bnffonins in sua quadrupedum Historia definivit, et propterea latini scriptores, ubi de caudatis simiis locnti sunt, græeas potius voces nsurparunt; ut Plinius lib. VIII, 54; Juvenal. Sat. XV, 4, et alii.

2. *honeste.* Decore, decenter; ne turpis nnditatis puderet.

3. *maligna.* Apposite *maligna* dicitur vulpes; etenim *malignus est qui difficultatem sui ostendit*, nt ait Donatus in Terent. Hecyr. I, II, 84, qui quum facile possit, vel ex malignitate animi et turpi invidia, vel ex sordida avaritia benefacere recusat, et jovare alios detreetat. Cf. Val. Max. lib. VI, 1, ext. 1, et Plin. Hist. Nat. lib. VII, 50, item lib. XXV, 8. — *longior.* Intelligitnr *mea cauda.*

Quam parvam quamvis partem impertiar tibi.

FABULA II.

AUCTOR.

Non esse plus æquo petendum.

Arbitrio si Natura finxisset meo
Genus mortale, longe foret instructius :
Nam cuncta nobis attribuisset commoda,
Quæcumque indulgens Fortuna animali dedit :
Elephantis vires, et leonis impetum,
Cornicis ævum, gloriam tauri trucis,

5. *impertiar*. Largiar, tribuam. Sic Cicer. pro Sylla, c. 3 : « oneris mei partem nemini impertio, gloriam bonis omnibus. » Hic versiculus sic legitur in codice : *quam tibi impartiar p. q. p.* Vid. quæ isti fabellæ subjicit Romulus lib. III, 17, unde Burmannus in Appendice, 22 : *Avare, te fabella hæc et locuples monet, qui, quamvis superest, nil tamen das pauperi*. Perottus vero : « avarum etiam quod sibi superest non libenter dare. » Quamobrem quis potius forte scriberet : *avare locuples, te fabella hæc admonet, libenter inopi quod tibi superest, dare. Locuples* latine tanquam substantivum nomen sumi potest, quum Ovidius III, Amor. VII, 6. scripserit : « Dives avarus. » *Monere* autem cum infinitivo modo copulavit Phædrus lib. III, fab. XVII, 13, et lib. IV, fab. IV, 13.

Fab. II. *Auctor*.—1. *Arbitrio meo*. Ex mea sententia. Cf. Phædr. lib. III, fab. XVIII, 10; et Senec. Œd. 882. —*finxisset*. *Fingere* est aliquid arte et sollerter componere. Cicer. pro Murena, cap. 29 : « natura te finxit ad honestatem. »

2. *instructius*. Supple dotibus, vel commodis, quod statim sequitur : ut Horatius, etsi adversa sententia, dixit Epist. I, XVIII, vs. 25 : *vitiis instructior*.

3. *attribuisset*. Nempe *natura*. *Attribuere* est veluti proprium tribuere, omnino adsignare. — *commoda*. Commodum hic non sumitur in abstracto pro utilitate et emolumento, sed pro dote, munere quæ utilitatem pariunt. Cf. Hor. A. P. v. 175, et Ovid. I, Amor. II, 38.

4. *indulgens fortuna*. In Cod. *fortuna indulgens*.

5. *impetum*. *Impetus* ea vis in animali est, qua vehementer, rapide, præceps in alium incurrit et fertur. Cf. Phædr. lib. I, fab. II, 10, et fab. XXIX, 9. Revera autem *impetus* et violentia maxima in Leone sunt, eaque potissimum dote ceteris omnibus animantibus præstat.

6. *Cornicis ævum*. Putabant vete-

Equi velocis placidam mansuetudinem,
Et adesset homini sua tamen solertia.
Nimirum in cælo secum ridet Jupiter,
Hæc qui negavit magno consilio hominibus,
Ne sceptrum mundi raperet nostra audacia.
Ergo contenti munere invicti Jovis,
Fatalis annos decurramus temporis,
Nec plus conemur quam sinit mortalitas.

res cornices per bene decem secula vitam protrahere. Cf. Cic. Tuscul. III, cap. 28, et Ovid. II, Amor. VI, 35. — *gloriam*. Hic *gloria* pro *gloriatio*, habitus nobilis, majestate et gloria plenus. Cf. Hor. Epist. I, XVIII, 21. — *Trucis*. Torvi, minacis, qui timorem quemdam aspectu incutit, quod ad majestatem facit. Ideo tauri veluti proprio adjecto dicti sunt *truces*. Cf. Plin. Hist. Nat. lib. VIII, c. 45; Senec. Octav. 765; Ovid. Metam. VII, 111 et alios.

7. *mansuetudinem*. Hoc loco *mansuetudo* ea animantis dos est qua facile ad manum accedit, facile regi, tractari patitur. Quæ prima sane et genuina vocis vis est. Nam *mansuetus* omnino est *manuisuetus* quod Paullus ex Festo, et Nonius, cap. 2, p. 59, observarunt. Cf. Justin. lib. XV, cap. ult.

8. *sua solertia*. Quæ sibi propria est, qua ab aliis animantibus discernitur. Etenim *sollertia* habitus animi est, quo ea omnia quæ delectant et juvant facile et celeriter invenimus, atque in usus nostros accommodamus, et mala arcemus et pellimus. Scilicet *solertia*, ut verbum sonat, omnium artium scientia est; fit enim ab Osco *solus* vel *sollus*, totus, omnis, ut Festus ait, et *ars*. Cf. Terent. Eunuch. III, II, 25.

9. *ridet Jupiter*. Cf. Phædr. lib. I, fab. II, 12.

11. *sceptrum*. Proprie virga, scipio fuit a Græco σκήπτεσθαι inniti, incumbere. Porro virga regum et principum. Hinc sumptum ut dominationis et imperii symbolum, at tandem metaphorice pro ipso dominio atque imperio. Cf. Virg. Æn. I, 257, et X, 852. — *raperet nostra audacia*. *Rapere* est contra jus fasque per vim et injuriam auferre. Haud dissimiliter Horat. Od. I, III, 25 sqq.

12. *invicti*. Bene *invictum* Jovem dicebant, ut notarent quam stulte homines cum Deo contenderent et sceptrum ejus affectarent, quod rapi nulla vi potest. Cf. Horat. Od. III, XXVII, 73; Ovid. Fast. V, 126, et VI, 650.

13. *Fatalis temporis*. A fatis scilicet nobis constituti. — *annos decurramus*. Eleganter sic *decurrere vitam* Noster in vulgat. lib. III, fab. XX, 1.

14. *conemur*. *Conari* hic est contendere, laborare quo aliquid negatum consequamur, magno nempe conatu velle et adfectare, ut adsequamur. Cf. Cic. in Catil. II, c. 9. — *mortalitas*. Conditio humana, ratio et lex qua homines sumus. Cic. ad Octavian. c. 18.

FABULA III.

MERCURIUS ET DUÆ MULIERES

De eodem, alia fabella.

Mercurium quondam hospitio mulieres duæ
Illiberali et sordido receperant:
Quarum una in cunis parvum habebat filium,
Quæstus placebat alteri meretricius.
Ergo ut referret gratiam officiis par*em*,
Abiturus, et jam limen excedens, ait:
Deum videtis, tribuam vobis protinus,
Quod quæque optârit. Mater supplicat, ro*gans*
Barbatum ut videat natum quamprimum suum:
Mœcha ut sequatur sese quidquid tetig*erit*.

Fab. III. *Mercurius et duæ Mulieres.* — 1. *quondam.* Hæc vox in Codice deest; ad metrum tamen necessaria, ad sententiam peropportuna videtur. Docti autem viderint an potior alia quærenda sit.

2. *Illiberali.* Apud veteres, quibus servi meræ res erant, et tota, ut ita dicam, humanitas in liberis capitibus erat posita, quod pulchrum, quod bonum, quod jucundum *liberale* dicebatur, adversum *illiberale* et servile.

5. *referret gratiam parem. Gratia* a *gratus* proprie est quod gratum et benevolum facit; verum quum plerumque ut munus muneri, ita maleficium maleficio pensetur, *gratia* generatim quævis remuneratio fuit. Sic noster in vulgat. lib. III, fab. II, 1.

6. *Abiturus.* Futurum plane proximum, jamjam abiens. Cf. Phædr. lib. IV, fab. XIX, 16. — *limen excedens.* Supple *domus.*

8. *Mater.* Ea scilicet ex mulieribus, quæ erat mater. — *supplicat rogans.* Idem est ac supplex rogat. Nam *supplico* absolute etiam usurpatur, et vi sua non orare, rogare est, sed plicare se, substernere se alicui. Ideoque *supplicat* non est orat, rogat, sed fit supplex. Unde recte *rogans* subjungitur.

9. *Barbatum.* Veteres haud statim a primis pubertatis annis pueros radebant, sed 21 vel 22 ætatis annum exspectabant. Quamobrem diu adolescentes floridam quamdam barbulam gestabant. Mater ergo petebat, ut filius suus fieret statim adolescens, nec omnes pueritiæ gradus percurrere cogeretur. Conf. Ovid. Fast. III, 60.

10. *sequatur sese.* De viris puto auctorem loqui. Quid enim meretrix petjisset? *sequor* ad hanc sententiam sæpius de feminis, unde *secutuleiæ* appellatæ, usurpatum est, ut ex Virg. Ecl. X, 22; Propert.

Volat Mercurius, intro redeunt mulieres;
Barbatus infans ecce vagitus ciet.
Id forte meretrix quum rideret validius,
Nares replev*it* humor, ut fieri solet.
E*mungere igitur* se *vol*e*ns*, *pre*ndit manu
Traxitque ad terram nasi *lon*gitudinem;
Et al*ium* ridens ipsa ridenda extitit.

FABULA IV.

PROMETHEUS ET DOLUS.

De Veritate et Mendacio.

Olim Prometheus, seculi figulus novi,

Eleg. XXXIV, 8; Ovid. Epist. XVI, Heroid. 323, et aliis abunde patet.

11. *Volat.* Proprie de Mercurio qui pedibus et capite alis instructus, revera, ut volucres, per aera volare putabatur. Conf. Virg. Æn. IV, 139.

12. *Barbatus infans.* Ille infans qui erat in cunis factus barbatus. Mercurius scilicet, non ut accipi per symbolum mater volebat, sed ut omnino sonabant ad verbum, eas preces perfecit. — *vagitus ciet.* Nam erat adhuc infans. *Ciere vagitus*, est ingeminare vagitus, graviores et altiores tollere. Cf. Virg. Ge. III, 517; IV, 64.

13. *rideret.* In Codice *ridet.*

14. *humor.* Naturalis humor qui in nares perfluit, mucus, pituita. Cicer. de Natur. Deor. II, 57.

15 sq. Sensus est: quum meretrix vellet emungere se, prehendit, manu nasum, sed quum pollicitus ei fuisset Mercurius se facturum ut eam sequeretur quidquid tetigisset, nasus manum tangentem se trahentemque statim est subsecutus, et quoniam meretrix pituitam usque ad terram projiciebat, nasus quoque longior semper evadens usque in terram productus est. Haud puto an hæc brevius majorique artificio dici possent. — *longitudinem.* Sic in vulgat. Lib. I, fab. VIII, 8.

Fab. IV. *Prometheus et Dolus.* — 1. *seculi novi. Seculum* vulgo est certus annorum numerus; sed Latinis etiam fuit soboles, progenies, genus. Lucretius, qui voce hac frequentissime utitur, ad istam unam fere potestatem semper usurpat. Ita « muliebre seclum, » « secla ferarum, » et similia passim. Et hæc quidem prima et genuina vocis potestas. Nam quum idea temporis abstractissima sit, nec gignatur nisi ex motus et successionis ideis, fit ut voces quæ illud exprimunt, antea motus, vel successiones expresserint. Et re quidem vera *seculum* a *sequor*, quod *secor* factum vide

Creta subtili Veritatem fecerat,
Ut jura posset inter homines reddere.
Subito accersitus nuntio magni Jovis,
Commendat officinam fallaci Dolo,
In disciplinam nuper quem receperat.
Hic studio accensus, facie simulacrum pari,
Una statura, simile et membris omnibus,
Dum tempus habuit, callida finxit manu.
Quod prope jam totum mire quum positum foret,
Lutum ad faciendos illi defecit pedes.
Redit Magister, festinante quo Dolus
Metu turbatus in suo sedit loco.
Mirans Prometheus tantam similitudinem

tur, ab Isidoro, lib. V, Orig. c. 35, omnino docetur. Itaque per *seculum* hic exprimitur genus humanum, quod *novum* dicitur, quoniam Prometheus tum finxisse homines intelligitur, quum jam cætera animantia extitissent. Sensus est igitur: quondam Prometheus, quum finxisset novum animantium genus, genus nempe hominum.

2. *subtili.* Tenuissima, pura, sincera. — *veritatem.* Signum nempe quod futurum erat *veritas.*

3. *jura reddere.* Sic noster in vulgat. Lib. IV, fab. XII, 8.

5. *officinam. Officina* quasi *opificina*, locus est qua fabri artificesque artem exercent. — *Dolo.* Dolus hic personam habet, et est Promethei discipulus ut sq. versu indicatur.

7. *studio accensus*, nempe imitandi illud Promethei opificium. — *simulacrum* a τῷ *similis*, est imago alicujus rei simillima.

9. *Dum tempus habuit.* Sensus est: fecit simile et aliis membris omnibus, quæ potuit per tempus perficere. — *callida.* Callidus vulgo vafer, astutus; sed non raro doctus, artis alicujus prudens, peritus; quæ prima vocis potestas est. Cicer. de Nat. Deor. lib. III, c. 10.

10. *positum foret.* Sollemne in hac sententia verbum. Conf. Horat. Od. IV, VIII, 6, et Art. Poet. vs. 34.

11. *Lutum.* Hic pro creta, argilla figuli. — *illi.* Simulacro scilicet, haud enim videtur legendum *defecit illi*, id est, dolo, quum sententia, ut puto, minus apta exsurgat, *deficio* autem sæpe absolute usurpatur. Sic apud Ovid. Met. VIII, 492 et alibi.

12. *festinante quo.* Non quod Prometheus festinanter et præpropere ad officinam se contulisset, sed potius quod Dolo, qui simulacrum suum perficere cupiebat, ejus reditus nimis festinus et subitus visus fuisset.

13. *in suo sedit loco.* Nam simulacrum fingens, magistri certe locum et instrumenta omnia artis occupasse æquum est.

Propriæ videri voluit artis gloriam.
Igitur fornaci pariter duo signa intulit;
Quibus percoctis, atque infuso spiritu,
Modesto gressu sancta incessit Veritas :
At trunca species hæsit in vestigio.
Tunc falsa imago, atque operis furtivi labor,
Mendacium appellatum est, quod *nequiverit*
Pedes habere *facile* quibus incederet.

FABULA V.[*]

AUCTOR.

Nihil diu occultum.

Simulata interdum vitia prosunt hominibus,
Sed tempore ipso tamen apparet veritas.

FABULA VI.

DE SIGNIFICATIONE POENARUM TARTARI.

Sensum æstimandum esse, non verba.

Ixion, qui versatus *jactatur rota*,

15. *gloriam. Gloria* hic est operis, artificii præstantia, unde quis gloriari se possit et tolli ab aliis laudibus.

17. *infuso spiritu.* Supple *in eis.* Spiritus, anima, principium sensus et motus. Cf. Virg. Æn. VI, 720.

18. *incessit.* Proprie ad majestatem gressus, quæ verbi potestas est. Virg. Æn. I, 50.

19. *species.* Proprie de simulacro quod vere habet alterius speciem. — *hæsit in vestigio.* Fixa et immobilis in loco suo mansit.

20. *operis labor.* Hic labor est ipsum signum quod elaboratum fuerat; *opus* vero artificium, opera in fingendo signo posita.

21. *Mendacium*, a *menda* est. *Mendas* dicebant veteres brachium brevius, crus decurtatum, pedem pravum et similia. Unde simulacrum Doli *mendacium* erat, quum mendam haberet, quum deessent pedes.

Fab. V. *Auctor.* — (*) Hi duo versiculi ad promythium vel epimythium alicujus fabulæ pertinuisse videntur.

Fab. VI. *De significatione pœnarum Tartari.* — 1. *Ixion.* Ixion, Thessaliæ rex, tentare Junonem

Volubilem fortuna jactari docet.
Adversus altos Sisyphus montes ag*ens*
Saxum labore summo, quod de vertice,
Sudore semper irrito, revolvitur,
Ostendit ambitus sine fine miserias.
Quod stans in amne Tantalus medio si*tit*,
Avari describuntur, quos circumfluit
Usus bonorum, sed nil possunt tangere.
Urnis scelestas Danaides portant aquas,
Pertusa nec complere possunt dolia,
Imo luxuriæ quidquid dederis perfluet.
Novem porrectus Tityos est per jugera,
Tristi renatum suggerens pœnæ jecur:
Quo quis majorem possidet terræ locum,
Hoc demonstratur cura graviore affici:
Consulto involvit veritatem Antiquitas,
Ut sapiens intelligeret, erraret rudis.

ausus, a Jove in Tartarum deturbatus est, et ad rotam alligatus, qua æternum versaretur.

2. *fortuna jactari*. Non dubitari jure potest, quin *fortuna* antea *vortuna* a *vorto* seu *verto* facta fuerit, solemni τοῦ *v* in *f* transmutatione. Recte igitur ait Noster volubilem hominem ab Ixione significari.

3. Sisyphus, Corinthi rex qui evulgatis quibusdam Jovis arcanis, ab ipso Jove ad supplicium quod hic describitur, damnatus est.

7. Tantalus, Phrygiæ rex, vocatis ad epulas Diis Pelopem filium membratim discerptum apposuit ut divinitatem eorum agnosceret, ideo protrusus est in Tartarum, et ad sitim famemque æternam, plane proximis aquis cibisque, damnatus.

8. *describuntur*. Sollemne in hac sententia verbum. Sic Noster in vulgat. Lib. IV, fab. VII, 2.

9. *Usus bonorum*. Bona nempe utilia, divitiæ ita in usum et fruitionem comparatæ, ut ipse usus dici possint.

12. *Imo*. Ex imo, ex fundo.

13. *Tityos*. Tityus, Terræ filius, quod Latonam ad stuprum compellasset, projectus est in Tartarum, et ad pœnam de qua hic agitur damnatus.

15. *quis*. In Codice *quisque*.

17. *involvit veritatem*. In figuris nempe et symbolis.

FABULA VII.

AUCTOR.

De Oraculo Apollinis.

Utilius nobis quid sit dic, Phœbe, obsecro,
Qui Delphos et formosum Parnasum incolis:
Quando sacratæ vatis horrescunt comæ,
Tripodes moventur, mugit adytis Religio,
Tremuntque lauri, et ipse pallescit dies.
Voces resolvit, acta Pythia numine:
Docetque gentes Delii monitus dei:
Pietatem colite; vota Superis reddite;
Patriam, parentes, natos, castas conjuges
Defendite; armis hostem et ferro pellite;
Amicos sublevate; miseris parcite;
Bonis favete; subdolis ite obviam;
Delicta vindicate; castigate impios;
Punite turpi thalamos qui violant stupro;
Malos cavete; nulli nimium credite:
Hæc eloquuta concidit Virgo furens,
Furens profecto; nam, quæ dixit, perdidit.

Fab. VII. *Auctor.* — 1. *Utilius.* Scilicet ad vitam recte ducendam.

3. *sacratæ vatis.* Pythiæ.

4. *moventur.* Proprie; nam Pythia quum oraculum fundens furebat et bacchabatur per antrum, tripodas movebat, spargebat. Cf. Lucan. lib. V, 172. — *religio.* Scil. vox quædam horrenda ex religiosis adytis exauditur. Sic Noster in vulgat. lib. IV, fab. X, 4. Sic fere Virg. de Sibylla, lib. VI, 98, et lib. III, 92.

5. *Tremunt Lauri.* Hanc putabant veteres arborem esse ad divinationem maxime propriam. Lauri autem, quæ circa Cortinam erant, quum ederetur oraculum, videbantur revera tremere. Cf. Virg. Æn. III, 90.

12. *ite obviam. Ire obviam* est opponere se, et veluti antevertere eum, qui in nos ruit. Vid. Cic. Verr. III, 41; Tacit. Ann. VI, c. 16.

13. *castigate. Castigare* non est *punire*, sed cohibere, temperare. Virg. Æn. V, 387.

16. *concidit.* Cecidit, in terram corruit.

17. *Furens.* Hic *furens* in vulgari potestate sumitur pro ea quæ sanæ

FABULA VIII.

ÆSOPUS ET SCRIPTOR.

De malo scriptore se laudante.

Æsopo quidam scripta recitarat ma*la*,
In quîs inepte multum se jactaverat:
Scire ergo cupiens quidnam sentiret Senex:
Numquid, ait, sum tibi visus superb*ior*?
Haud vana nobis ingenii fiducia est.
Confectus ille pessimo volumine,
Ego, inquit, quod te laudas vehementer probo;
Namque hoc ab alio numquam continget tibi.

FABULA IX.

POMPEIUS MAGNUS ET EJUS MILES.

Quam difficile sit hominem nosse.

Magni Pompeii Miles vasti corporis,
Fracte loquendo, et ambulando mol*liter*,
Famam cinædi traxerat certissimam.

mentis et integræ non est, quæ imprudenter et inepte agit.

Fab. VIII. *Æsopus et Scriptor.* — 4. *ait.* In Codice *inquit.*

5. *ingenii fiducia.* Sic Virg. Æn. I, 136: « fiducia generis; » et II, 162: « fiducia belli. » [Quæ quidem constructio elliptica, græcis familiaris. G.]

6. *Confectus.* Veluti necatus. — *volumine. Volumina* a volvo, quod circa se volverentur, dicti sunt scriptorum libri.

Fab. IX. *Pompeius Magnus et ejus Miles.* — 1. *vasti corporis.* Sic Noster in vulgat. lib. I, fab. V, 5.

2. *Fracte loquendo. Fracte loqui* non est loqui abrupte, sed vocem inflectendo et per varios tonos frangendo, quo placeat. Ea est quæ mulierculis delicato quodam flexu ducitur, ut in Lucret. lib. V, v. 231: « almæ nutricis blanda atque infracta loquela. »

3. *cinædi.* Effeminati et impudici hominis.

Hic insidiatus nocte jumentis ducis,
Cum veste, et auro, et magno argenti *pondere*,
Avertit mulos. Factum rumor dissipat,
Arguitur Miles; rapitur in prætorium.
Tum Magnus : Quid ais? Tune me, commilito,
Spoliare es ausus? Ille continuo exscreat
Sibi in sinistram, et sputum digitis disjicit :
Sic, Imperator, oculi extillescant mei,
Si vidi, aut tetigi. Tum vir animi simplicis,
Id dedecus castrorum propelli jubet,
Nec *cadere in ill*um credit tantam audaciam.
*Forte inter*cessit *prælium*, et fidens manu
Horrenda voce provocabat barbarus.
*S*ibi *qui*sque metuit, et primi mussant duces :
Tamen is cinædus habitu, sed Mars viribus,
Adiit sedentem pro tribunali ducem,
Et voce molli : Licet? Enimvero ejici,

5. *veste*. Hic *vestis* universa supellex, qua homines ad amictum vestitumque indigent.

9. *exscreat*. *Exscreare* est sputum cum sonitu et crepitu ejicere. Cf. Plaut. Asin. I, I, 28.

10. *disjicit*. In Codice *dissipat*. Spargit huc illuc, in parvas guttas infringit.

11. *extillescant*. *Extillescere* hic non est guttas destillare, stillas emittere, quo sensu Plautus, Pseud. III, II, 29, et Colum. R. R. lib. XII, c. 40, *extillo* usurpant; verum est se in stillas resolvere, quod expressit Terent. Phorm. V, VII, 81. [*Esco*, *escere* terminatio proprie frequentativa : sic apud Græcos λαμπτίσκω, πιπίσκω et alia bene multa. G.]

12. *simplicis*. Boni, creduli.

15. *intercessit*. Intervenit, accidit. — *fidens manu*. Qui viribus suis fidebat. *Manus* hic est virtus militaris, quæ manu præsertim ostenditur

16. *barbarus*. Scilicet unus e barbarorum exercitu.

17. *sibi quisque metuit*. Ne scilicet jussus cogatur prodire in hunc barbarum. — *et*. Deest in Codice. — *mussant*. *Mussare* est summissa voce loqui. Mussabant ergo illi Duces quod gravissimum negotium illud esse videbant, et quid consilii caperent nesciebant.

18. *is*. Miles de quo agitur.

19. *pro Tribunali*. *Tribunal* a Tribuno dictum suggestum quoddam ex quo primum Tribuni, tum ceteri magistratus jus dicebant. Non dubitandum autem quin Pompeius sedere hic *pro Tribunali* inducatur, ut de illa ipsa Barbari provocatione quid agendum esset decerneret.

20. *Licet?* Perinde ac dixisset : licetne mihi, imperator, in hostem prodire? — *ejici*. Supple *militem*.

Ut in re atroci, Magnus stomachans, imperat.
Tum quidam senior ex amicis principis :
Hunc ego committi satius fortunæ arbitror,
In quo jactura levis est, quam fortem virum,
Qui casu victus temeritatis te arguat.
Assensit Magnus, et permisit Militi
Prodire contra; qui, mirante exercitu,
Dicto celerius hosti recidit caput,
Victorque redit. His tum Pompeius super :
Corona, Miles, equidem te dono libens,
Quia vindicasti laudem romani imperî :
Sed extillescant oculi sic, inquit, mei,
(Turpe illud *imitans is quod ante fecerat*)
Nisi tu abstulisti *e sarcinis opes* meas.

FABULA X.

JUNO, VENUS, ET GALLINA.

De Mulierum libidine.

Quum castitatem Juno laudaret suam,
Jucunditatis caussam non repulit Venus :
Nullamque ut affirmaret esse illi parem,
Interrogasse sic Gallinam dicitur :
Dic sodes, quanto possis satiari cibo?
Respondit illa : Quidquid dederis satis erit;
Sed ut concedas pedibus aliquid scalpere.

21. *in re atroci.* Rem atrocem Romani vocabant ex qua aliquid detrimenti Respublica capere videretur.

FAB. X. *Juno, Venus, etc.* — 2. *Jucunditatis caussam.* Occasionem jocandi. — *non repulit.* Non omisit.

3. *Nullamque.* Absolute, sive Deam, sive mortalem feminam. — *affirmaret.* Hic *affirmo* non est simplex *aio*, *dico*, sed demonstro, quæ prima verbi potestas. — *parem.* In castitate.

7. *scalpere.* Spectat auctor illum Gallinarum morem, quo pedibus unguibusque terram vel minuta scruta scalpunt. Sic Hor. Sat. I, VIII, 26 : « scalpere terram. »

Ne scalpas, inquit, satis est modius tritici?
Plane, immo nimium est, sed permitte scalpere.
Ex toto, ne quid scalpas, quid desideras?
Tum denique illa fassa est naturæ malum:
Licet horreum mihi pateat, ego scalpam tamen.
Risisse Juno dicitur Veneris joco,
Quia per Gallinam denotavit feminas.

FABULA XI.

PATERFAMILIAS ET ÆSOPUS.

Quomodo domanda sit ferox juventus.

Paterfamilias sævum habebat filium:
Hic e conspectu patris quum recesserat,
Verberibus servos afficiebat plurimis,
Et exercebat fervidam adolescentiam.
Æsopus ergo narrat hoc breviter seni:
Quidam juvenco vetulum adjungebat bovem:
Is quum refugiens impari collo jugum,
Ætatis excusaret vires languidas:
Non est quod timeas, inquit illi rusticus:
Non ut labores facio, sed ut istum domes,
Qui calce et cornu multos reddit debiles.
Sic tu nisi natum tecum assidue retines,
Ejusque ingenium comprimis clementia,

8. *Ne scalpas.* Ut tu a scalpendo abstineas.

10. *Ex toto.* Ad summam, denique.

11. *naturale malum.* Hoc est, id vitium esse a natura ipsa sibi inditum, malum naturale et necessarium.

13. *joco.* In Codice est *jocos.*

Fab. XI. *Paterfamilias et Æsopus.* — 1. *sævum.* Sævus est qui facile irascitur, pronusque est ad alios vexandos.

4. *exercebat.* Et similibus facinoribus ferventem ætatem suam exercebat, agebat.

5. *seni.* Patrifamilias.

7. *refugiens.* Recusans et veluti retro fugiens a jugo, quod ferendum sibi erat, non cum alio bove viribus sibi pari, sed cum juvenco ardente.

Vide ne querela major accrescat domus.
Atrocitati mansuetudo est remedium.

FABULA XII.

PHILOSOPHUS ET VICTOR GYMNICUS.

Quomodo comprimatur aliquando jactantia.

Victorem forte gymnici certaminis,
Jactantiorem quum vidisset Philosophus,
Interrogavit, an plus adversarius,
Suus valuisset. Ille: Ne istud dixeris,
Multo fuere vires majores meæ.
Quod, inquit, ergo, stulte, meruisti decus,
Minus valentem si vicisti fortior?
Ferendus esses forte, si te diceres
Superasse, qui fuisset melior viribus.

FABULA XIII.

ASINUS AD LYRAM.

Quomodo ingenia sæpe calamitate intercidant.

Asinus jacentem vidit in prato lyram;
Accessit, et tentavit chordas ungula:

14 sq. *Vide ne querela*, etc. Sensus est: attende, ne querela quæ fit a domo et familia de filio tuo, in dies major fiat. Atrocia ingenia cum mansuetudine tractanda sunt. *Atrocitas* est asperitas morum. Fit ab *atrox*, quod ex græco etymo (τράγα) est proprie acerbum, non maturum, ideoque non domitum.

Fab. XII. *Philosophus et Victor gymnicus.* — 2. *Jactantiorem.* Qui se plus æquo de victoria jactaret. — *Philosophus.* Quidam Philosophus.

9. *melior viribus.* Supple *te.* Te validior. Conf. Virg. Æn. IX, 556; Horat. Epist. I, x, 34.

Fab. XIII. *Asinus ad Lyram.* — 1. *jacentem. Jaceo* eleganter usurpatur de rebus derelictis, neglectis Sic Noster in vulgat. lib. III, fab I, vs. 1.

2. *Accessit.* Ad lyram.

Sonuere tactæ. Bella res, mehercules,
Male cessit, ait, artis quia sum nescius.
Si reperisset aliquis hanc prudentior,
Divinis aures oblectasset cantibus.
Sic sæpe ingenia calamitate intercidunt.

FABULA XIV.

MULIER VIDUA ET MILES.

Quanta sit inconstantia et libido mulierum.

Per aliquot annos quædam dilectum virum
Amisit, et sarcophago corpus condidit;
A quo revelli nullo quum posset modo,
Et in sepulcro lugens vitam degeret,
Claram assecuta est famam castæ virginis.
Interea fanum qui compilârant Jovis,
Cruci suffixi luerunt pœnas numini.
Horum reliquias ne quis posset tollere,

3. *Bella res. Bellus* non est absolute pulcher, sed quadam pulchritudine et venustate jucundus. Cf. Martial. lib. II, Epigr. VII.

4. *Male cessit.* Malum exitum habuit. — *artis.* Nempe musicæ.

5. *prudentior.* Doctior me in arte musica.

6. *Divinis.* Suavissimis. — *cantibus.* Cantus sæpe de quovis musico sono sumitur, et quorumlibet instrumentorum.

7. *Sic sæpe*, etc. Sic hominum ingenia misere pereunt. Sic præstantis ingenii viri quum negliguntur, tum alia calamitate non iis occurrunt, qui quanti sint faciendi sciunt.

Fab. XIV. *Mulier vidua et Miles.* — (*) Hanc historiolam late celebrem et vulgatam, eleganter narrat Petronius arbiter Phædro ætate proximus et suppar.

1. *Per aliquot annos.* Aliquot abhinc annis.

2. *sarcophago. Sarcophagus* proprie lapis dictus fuit, qui carnes exederet, ex σὰρξ, græce *caro*, et φάγω, *comedo*.

3. *revelli.* Abstrahi, separari.

5. *virginis. Virgo* dicebatur non ea tantum quæ esset conjugii expers, sed nupta vel vidua dummodo viridi adhuc et integra esset ætate.

7. *suffixi.* In cruces sublati proprie. Nam *suffigere* est in altum figere. Hor. Sat. I, III, 82.

8. *reliquias.* Gravioris criminis damnati sepultura arcebantur. Fiebat igitur, ut damnatorum cadavera sive alibi, sive in crucibus exposita,

Custodes dantur milites cadaverum,
Monumentum juxta, mulier quo se incluserat.
Aliquando sitiens unus de custodibus,
Aquam rogavit media nocte ancillulam,
Quæ forte dominæ tunc adsistebat suæ,
Dormitum eunti : namque lucubraverat,
Et usque in serum vigilias perduxerat.
Paullum reclusis foribus miles prospicit,
Videtque ægram, sed facie pulchra feminam.
Corruptus animus illico succenditur,
Et uritur impud*icitiæ* cupid*ine*.
Sollers acumen mille caussas *inven*it,
Per quas videre possit *ill*am sæp*ius*.
Quotidiana capta consuetudine,
Paullatim facta est adv*enæ* summissior;
Mox arctiore vinxit *an*imum *co*pula.
Hic dum consumit noctes custos diligens,

sensim putrescerent, ac solverentur, et propterea post aliquot dies quædam tantummodo eorum *reliquiæ* superessent. Hæc autem spectans, ut videtur, damnatorum cadavera generatim *reliquias* dixit auctor. — *tollere*. Detrahere de crucibus, vel delapsas colligere, ut sepulturæ traderent, quod expressit Petronius.

11. *Aliquando*. Hic brevissimum temporis spatium, et paucissimos tantum dies significat.

14. *lucubraverat*. Domina nempe, vidua usque tum ad lucernam laboraverat; quæ verbi potestas est.

15. *in serum*. In seram noctem.

16. *prospicit*. Absolute. Introrsum curiose spectat.

18. *Corruptus animus*. Forma feminæ victus, depravatus. Sed non interpretari posset, animus utpote jam corruptus et vitiosus, jam aliis flagitiis depravatus. Certe *corruptus animus*, *corruptus homo*, sic absolute sumta, ut hic sumi velint, haud facile, ut puto, penes puriores latinos scriptores occurrent.

20. *Sollers acumen*. Supple militis.

23. *advenæ*. Militi scilicet. Satis constat et ex auctore nostro, et ex Petronio militem hunc haud civem, sed externum fuisse. Attamen quando civis fuisset, vox non esset culpanda. Nam quum mulier se ab omni societate et a civitate etiam secrevisset, recte *advena* dicitur qui *ad* eam *venit*. Tum certum est recte dici *advenas*, vel qui in eadem urbe de domo in domum transeunt, ibique excipiuntur. — *summissior*. Facilior.

24. *vinxit animum*. Supple suum, hoc est, mulier. — *copula*. *Copula* est vinculum. Cf. Hor. Od. I, XIII, 18.

25. *diligens*. Ironice. Nam cou-

Desideratum est corpus ex una cruce.
Turbatus miles factum exponit mulieri:
At sancta mulier: Non est quod timeas, ait;
Virique corpus tradit figendum cruci,
Ne subeat ille pœnas negligentiæ.
Sic turpitudo laudis obsedit locum.

FABULA XV.

DUO JUVENES PROCI, DIVES, ET PAUPER.

Fortunam interdum præter spem atque exspectationem hominibus favere.

Una expetebant virginem Juvenes duo:
Vicit locuples genus et formam pauperis.
Ut nuptiarum dictus advenit dies,
Amans dolorem quia non poterat perpeti,
Mœrens propinquos contulit se in hortulos;
Quos ultra paullo villa splendida divitis
Erat acceptura virginem e matris sinu,
Parum ampla in urbe visa quod fuerat domus.

stitutus fuerat ad custodienda cadavera.

26. *Desideratum est.* Non est inventum, detractum fuit. *Desidero* vi sua non est opto, cupio, sed occido, deficio, desum. Nam a *de* et *sidus* fit, ut certum esse Festus scribit, notatque omnino siderum occasum, et propterea quemvis defectum et absentiam.

28. *sancta.* Pro pudica, per ironiam, quam et Petronius servat.

31. *Sic turpitudo*, etc. Sensus est: atque ita locus pudicitiæ antea laude clarissimus, factus est impurus et turpis. Hic enim *locus laudis* haud abstracte sumitur ut sensus sit: turpitudo successit laudi, sed, ut diximus, locus est in quo mulier aliquandiu clausa mansit, et ille loquendi modus ex stylo Phædri est, qui adjectiva nomina in substantiva et abstracta sæpius convertit.

Fab. XV. *Duo Juvenes proci, dives, et pauper.* — 1. *Una.* Eodem tempore, non societatem, sed unitatem propositi et consilii significat.

4. *Amans.* Nempe pauper qui adhuc ardenter amabat. Tum locuples non erat amplius *amans*, sed sponsus.

6. *Quos ultra paullo.* Paullo ultra quos hortulos.

Pompa explicatur, turba concurrit frequens,
Et conjugalem præbet Hymenæus facem.
Asellus autem, qui solebat pauperi
Quæstum referre, stabat portæ in limine :
Illum puellæ casu conducunt suæ,
Viæ labores teneros ne lædant pedes.
Repente cælum, Veneris misericordia,
Ventis movetur, intonat mundi fragor,
Noctemque densis horridam nimbis parat;
Lux rapitur oculis, et simul vis grandinis
Effusa trepidos pulsat, et omnes dissipat;
Sibi quemque cogens petere præsidium fugæ.
Asellus notum proximum tectum subit,
Et voce magna sese venientem indicat.
Procurrunt pueri, pulchram affirmant virginem,
Et admirantur, deinde domino nuntiant.
Inter sodales ille paucos adcubans,
Amorem crebris avocabat poculis.
Ubi nuntiatum est, recreatus gaudiis,
Hortante Baccho et Venere, dulces perficit,
Æqualitatis inter plausus, nuptias.
Quærunt parentes per præconem filiam,
Novus maritus conjuge amissa dolet.
Quid esset actum postquam populo innotuit,
Omnes favorem comprobârunt Cælitum.

13. *puellæ*. Virgini sponsæ, ut super eo asino vectaretur ad villam.

16. *intonat mundi fragor*. Validissima tonitrua fiunt. Hic *mundus* pro cælo sumitur.

17. *nimbis*. *Nimbus* est pluvia repentina, præceps, tenebrosa.

23. *Procurrunt*. Prodeunt foras ad vocem.

25. *adcubans*. Supple ad mensam.

27. *recreatus gaudiis*. Quod tam insperato casu virgo quam ardentissime amabat, in manus suas pervenisset.

29. *Æqualitatis*. Æqualium scilicet suorum, coævorum sodalium de quibus mentio est vs. 25. Quod ex stylo Phædri est, ut jam notavimus.

33. *Omnes favorem*, etc. Sensus est : Omnes ratum habendum dixerunt, quod Dii singulari favore operati fuerant.

FABULA XVI.

ÆSOPUS ET DOMINA.

Quam noceat sæpe verum dicere.

Æsopus turpi quum serviret feminæ,
Quæ se expingendo totum intricabat diem,
Vestem, uniones, aurum, argentum sumeret,
Nec inveniret digito qui se tangeret :
Licetne paucis, inquit? Dicas : Censeo,
Quidvis efficies, cultum si deposueris.
Adeone per me videor tibi meliuscula?
Imo, nisi dederis, sponda cessabit tua :
At non cessabunt latera, respondit, tua ;
Et objurgari jussit servum garrulum.
Paullo post armillam tollunt argenteam :
Eam non apparere ut dictum est mulieri,
Furore plena vocat omnes ad verbera,

Fab. XVI. *Æsopus et Domina.* — 1. *turpi*. Deformi, fœda et turpi facie. Sic Noster in vulgat. lib. III, fab. VIII, 2.

2. *se expingendo.* Faciem fuco, pigmentis illinendo. — *intricabat. Intricare* est *tricis* impedire, *tricæ* autem sæpe res nihili dicuntur. *Intricare diem* intelligi potest in tricis diem exigere.

3. *sumeret.* Consumeret. Non quod ea usu attereret, sed quod alia super alia in dies emens et aggerens, plura certe haberet sibi extra usum et plurimam pecuniam in his rebus perderet.

5. *Licetne paucis, inquit?* Supple verbis alloqui. Hæc Æsopus ad Dominam. — *censeo.* Hic Æsopus loquitur.

6. *Quidvis efficies*, etc. Sensus est : ut ego quidem censeo, tu omni voto frueris, quosvis ad te pellicies, si istum cultum exueris.

7. *meliuscula*, id est, pulchrior, sine cultu et ornatu.

8. *Imo, nisi dederis.* Æsopus sermonem resumit, et ait : imo nisi tu quod in cultum impendis, amatoribus tuis largiaris. — *sponda cessabit.* Lectus tuus vacabit. *Sponda* proprie est pars lecti exterior. *Cessare* autem est vacare, otiari, nihil agere.

9. *cessabunt latera.* Nempe a verberibus. — *respondit.* Scilicet Æsopo Domina.

10. *objurgari.* Flagris verberari. Cf. Varr. de L. L. VI, pag. 80.

13. *vocat. Vocare ad verbera* non

Proponit *gravia verum* si non dixerint.
Aliis minare, *inquit*, me non fallis quidem :
Flagris sum cæsus, verum quia dixi, modo.

FABULA XVII.

GALLUS LECTICA A FELIBUS VECTUS.

Nimiam securitatem sæpe in periculum homines ducere.

Feles habebat Gallus lecticarios :
Hunc gloriose Vulpes ut vidit vehi,
Sic est locuta : Moneo, præcaveas dolum :
Istorum vultus namque si consideras,
Prædam portare judices, non sarcinam.
Postquam esurire cœpit societas fera,
Discerpsit dominum, et fecit partes facinoris.

est reipsa verberare, sed intentare, minari verbera.

15. *me non fallis.* Nunquam fiet, ut ex timore tautum verberum, manifestando tibi veritatem flagris vere cædar, et sic propterea tu me fallas.

Fab. XVII. *Gallus lectica a Felibus vectus.* — 2. *gloriose.* Cum ostentatione, jactatione.

3. *est locuta.* Nempe ad Gallum. — *præcaveas. Dolum præcavere* est providere, cavere antequam malum quod timetur accidat. *Dolus* autem bic est periculum quoddam latens, quod specie fallat, et ideo *dolosum* dici possit.

5. *Prædam*, etc. Sensus est : tu senties istos non portare te ut onus, sed ut prædam, ut cibum, quem devorent.

6. *societas.* Feles nempe lecticarii, qui plures erant, quatuor puta, aut sex.

7. *facinoris.* Galli per facinus et scelus occisi. Quod ex stylo Phædri est, ut sæpius jam observavimus. Cf. Phædr. lib. I, fab. V, 3.

FABULA XVIII.

SCROFA PARTURIENS ET LUPUS.

Faciendum prius de homine periculum, quam ejus te committas fidei.

Premente partu Scrofa quum gemeret jacens,
Accurrit Lupus, et obstetricis partibus
Se posse fungi dixit, promittens opem.
Quæ vero quum nosset pecoris fraudem improbi,
Suspectum officium repudiavit malefici :
Et satis est, inquit, si recedas longius.
Quod si perfidiæ se commisisset Lupi,
Pari dolore fata deflesset sua.

FABULA XIX.

SERVUS PROFUGUS ET ÆSOPUS.

Non esse malo addendum malum.

Servus profugiens dominum naturæ asperæ,
Æsopo occurrit notus e vicinia :
Quid tu confusus? Dicam tibi clare, Pater;
Hoc namque es dignus appellari nomine,
Tuto querela quia apud te deponitur.

Fab. XVIII. *Scrofa parturiens et Lupus.* — 1. *Premente.* Imminente, urgente; eleganter.

6. *satis est.* Supple *mihi.*

7. *perfidiæ lupi.* Ex auctoris stylo pro *lupo perfido.*

8. *Pari dolore.* Sensus est : eodem dolore, quo tum angebatur parturiens. — *fata deflesset sua.* Hic fatum pro calamitate, exitio. Sic Noster in vulgat. lib. I, fab. IX, vs. 10 : *fata deploras tua.*

Fab. XIX. *Servus profugus et Æsopus.* — 1. *profugiens.* Proprie de servis fugitivis. — *naturæ asperæ.* Sævæ indolis.

2. *notus.* Qui ei erat notus.

3. *Quid tu confusus?* Verba Æsopi ad servum. Quid tu ita perturbatus? — *clare.* Aperte.

Plagæ supersunt, *desunt nunquam verbera*.
Subinde ad villam *mittor servus rusticis*:
Domi si cœnat *totis præsto* noctibus,
Sive est vocatus, *dego* ad lucem in *semita*.
Emerui libertatem, canus servio:
Ullius essem culpæ mihi si conscius,
Æquo animo ferrem, nunquam sum factus satur,
Et sævum *dominum* patior infelix super!
Has propter caussas, et quas longum est *promere*,
Abire destinavi, quo tulerint pedes.
Ergo, inquit, audi: quum mali nil *feceris*,
Hæc experiris, ut refers, incommoda:
Quid si peccâris? Quæ te passurum putas?
Tali consilio est a fuga deterritus.

6. *supersunt*. *Superesse* sæpe est abundare, quo sensu puto hic verbum sumi, ut in Terent. Phorm. I, III, 10. — *desunt verbera*. Supple *mihi*. *Verbera* sunt ictus qui loris, flagris, aut fustibus infliguntur; plagæ autem percussiones, quæ pugnis, calcibus, saxis, veluti tundendo fiunt. Vid. Forcellin. Lexic. in his vocibus.

7. *Subinde*. Hic, ut puto, est identidem, sæpe, per intervalla. — *servus rusticis*. Ut sim tanquam servus rusticis.

8. *cœnat*. Dominus scilicet. — *præsto*. Maneo, sto coram eo per integras noctes.

9. *vocatus*. Ad cœnam apud alios. *Vocatus* proprie. — *dego*. Maneo, expecto. — *in semita*. *Semita* proprie est via angusta, quasi *semi iter* ut ait Varro L. L. lib. IV, cap. 4.

10. *Emerui libertatem*. Hic loquitur servus tanquam ex stricto jure in libertatem asserendus fuisset, ob longissimum servitium. — *canus*. Jam senex, cano capite.

12. *nunquam sum factus satur*. Nunquam tantum cibi mihi largitum est, ut fierem satur, ut famem explerem.

13. *super* pro insuper.

14. *et quas*. Et propter alias caussas quas. — *promere*. Proprie. Nam de occultis et ignotis caussis agitur.

16. *Ergo, inquit*, scilicet Æsopus.

18. *Quid si peccâris?* Quid futurum erat, si tu peccasses?

FABULA XX.

EQUUS QUADRIGALIS IN PISTRINUM VENUMDATUS.

Ferendum esse æquo animo quidquid acciderit.

Equum e quadriga multis palmis nobilem
Abegit quidam, et in pistrinum vendidit.
Productus ad bibendum quum foret a molis,
In circum æquales ire conspexit suos,
Ut grata ludis redderent certamina.
Lacrymis obortis : Ite felices, ait :
Celebrate sine me cursu solemnem diem :
Ego quo scelesta furis attraxit manus,
Ibi sorte tristi fata deflebo mea.

FABULA XXI.

URSUS ESURIENS.

Famem acuere animantibus ingenium.

Si quando in silvis urso desunt copiæ,
Scopulosum ad littus currit, et prendens petram,
Pilosa crura sensim demittit vado :
Quorum inter villos simul hæserunt canceres,

FAB. XX. *Equus quadrigalis in pistrinum venumdatus.* — 2. *Abegit.* Proprie; nam jumenta, quæ abducuntur et avertuntur, vi *abigi* dicuntur.

3. *Productus.* Eductus foras. — *a molis.* E pistrino, quod molis maxime constabat.

8. *quo.* In pistrino. — *attraxit.* Vi abduxit.

9. *sorte tristi.* Dura necessitate. *Sors* est quod cuique obtigit, quod a fatis attribuitur.

FAB. XXI. *Ursus esuriens.* — 1. *copiæ.* Cibi.

2. *Scopulosum.* Scopulis abundans, non ad terram quæ littus dicitur, sed ad mare et vadum, quod littus alluit, refertur. — *prendens petram*, complectens tanquam brachiis petram, id est, scopulum.

3. *sensim.* Ne turbet vadum et ne strepitu esca fugiat. — *demittit.* Deorsum mittit. Sic legimus pro *dimittit* in Cod.

4. *Quorum*, nempe crurum. —

In terram arripiens excutit prædam maris,
Escaque fruitur passim collecta vafre.
Ergo etiam stultis acuit ingenium fames.

FABULA XXII.

VIATOR ET CORVUS.

Verbis sæpenumero homines decipi solere.

Quidam per agros devium carpens iter,
Ave exaudivit, et moratus paululum,
Adesse ut vidit neminem, cepit gradum.
Iterum salutat, idem ex occulto sonat;
Voce hospitali confirmatus restitit,
Ut quisquis esset, par officium reciperet.
Quum, circumspectans, errore hæsisset diu,
Et perdidisset tempus aliquot millium,
Ostendit sese corvus, et supervolans,
Ave usque ingessit. Tum se lusum intelligens.
At male tibi sit, inquit, ales pessime,
Qui festinantis sic detinuisti pedes.

simul. Simul ac. — *canceres.* Cancri, genus piscis, quod in vadis et ad petras invenitur.

5. *arripiens,* supple *se,* in littus se celerrime proripiens, projiciens. — *prædam maris*, ex mari collectam.

6. *passim.* Non uno ex loco, huc illuc.

7. *stultis.* Urso scilicet, quem stultorum symbolum auctor posuit.

Fab. XXII. *Viator et Corvus.* — 1. *devium carpens iter.* Quum per avia et devia loca teneret iter.

2. *Ave exaudivit.* Hæc vox *ave* ad aures suas pervenit.

3. *cepit gradum.* Resumpsit gressum.

4. *Iterum salutat,* etc. Rursus eadem vox sonore ex occulto loco redditur.

5. *hospitali.* Amica; quam scilicet ab aliquo, qui hospitari eum vellet, reddi putaret.

6. *par officium reciperet.* Parem salutationem pateretur.

7. *errore.* Ex errore.

8. *aliquot millium.* Quod in percurrenda aliquot millia utilius impendisset.

10. *ingessit.* Ingeminavit, iteravit. *Ingessit* eleganter, sic Horatius Sat. I, v, 11, « convicia ingerere. »

12. *detinuisti.* Moratus es festinantem.

FABULA XXIII.

PASTOR ET CAPELLA.

Nil occultum esse quod non reveletur.

Pastor capellæ cornu baculo fregerat.
Rogare cœpit, ne se domino proderet:
Quamvis indigne læsa, reticebo tamen;
Sed res clamabit ipsa quid deliqueris.

FABULA XXIV.

SERPENS ET LACERTA.

Ubi leonis pellis deficit, vulpinam insuendam esse: hoc est, ubi deficiunt vires, astu utendum.

Serpens lacertam forte adversam prenderat;
Quam devorare patula quum vellet gula,
Arripuit illa prope jacentem surculum,
Et pertinaci morsu transversum tenens,
Avidum solerti rictum frenavit mora.

Fab. XXIII. *Pastor et Capella.* — 1. *baculo*. Virga pastorali. Proprie. Cf. Ovid. Metam. II, 781.

2. *Rogare cœpit.* Pastor scilicet. Animadvertendum autem, hæc e stylo Phædri esse, qui sæpissime ad similia τῷ *cœpi* utitur, ut passim videre est in vulgatis: lib. I, fab. II, 8; fab. VIII, 5; fab. XII, 8; fab. XIV, 2, etc., etc.

4. *res clamabit.* Ipsum cornu abruptum te prodet, etsi ego taceam; ex proverbio. *Clamabit* eleganter. Sic Cicer. de Finib. lib. II, c. 20, et IV, c. 19. — *quid deliqueris.* Quodnam fuerit peccatum tuum.

Fab. XXIV. *Serpens et Lacerta.* — 1. *adversam.* Ex parte adversa; ex cauda scilicet, non ex capite.

3. *Arripuit.* Nempe ore celerrime corripuit. Similem solertiam de ranis Ægypti, et Chamæleonte ex Alexandro Myndio refert Ælianus in Histor. Animal. lib. I, cap. 3, et lib. IV, cap. 33. — *surculum.* Parvam quamdam virgulam.

4. *pertinaci.* *Pertinax* ex *per* et *tenax*, qui obstinate et constanter tenet.

5. *rictum.* Oris hiatum et latam aperturam, *patulam* nempe *gulam*. — *mora* non abstracte hic sumitur

Prædam dimisit ore serpens irritam.

FABULA XXV.

CORNIX ET OVIS.

Multos lacessere debiles, et cedere fortibus.

Odiosa cornix super ovem consederat,
Quam dorso quum tulisset invita et diu,
Id, *inquit*, si *dentato* fecisses cani,
Pœnas dedisses. Illa contra pessima :
Despicio inermes, *eadem* cedo fortibus;
Scio *quem* lacessam, *cui* dolosa blandiar :
Ideo *mihi* senectam *in* annos prorogo.

FABULA XXVI.

SERVUS ET DOMINUS.

Nullum maledictum esse gravius conscientia.

Quum servus *secretam admisisset noxiam*,

pro eunctatione, sed pro ea re, qua fit mora.

6. *dimisit ore*. Coactus fuit dimittere. — *irritam*. Vanam, qua frui et vesci non poterat.

Fab. XXV. *Cornix et Ovis*. — 1. *consederat*. Se imposuerat, in ejus dorso obstinate manebat. *Sedeo* ad hanc rem eleganter sumitur. Sic Ovid. Amor. III, v, 23.

2. *Quam*. Cornicem.

3. *dentato*. *Dentatus* est dentibus instructus. Tota etenim canum vis in dentibus et morsu constat, iisque tantum lædunt : tum oves paucos et ineptos habent, neque iis quemquam petunt.

5. *inermes*. Scite inermis opponitur *dentato* vs. 3. — *eadem*. Eadem ipsa.

6. *lacessam*. Lacessere vulgo est provocare. Hic vero ex prima sua potestate est absolute irritare, vexare. Fit enim a *lacero*, quod Charisius lib. III, Diomed. lib. I grammat. observarunt. Quo sensu eam vocem usurparunt, Lucret. IV, 598; Virg. Æn. XII, 85; Ovid. Trist. V, IX, 29.

7. *Ideo*, hac arte.

Fab. XXVI. *Servus et Dominus*. — (*) Hanc fabulam gallicus editor el. *Chambry*, inficetam et Phædro parum dignam, ut est misere restituta, judicavit, ita ut eam prorsus omiserit. [G.]

1. *noxiam*. Facinus occulte patra-

Uxorem domini *quod corrupisset* sui,
Idque ille sciret, *coram* circumstantibus,
Places tibi, inq*uit? Nam quum* non debes, places;
Sed non impune, quia *quum* debes, non places.

FABULA XXVII.

LEPUS ET BUBULCUS.

Multos verbis blandos esse, et pectore infideles.

*Quum vena*torem celeri pede fugeret lepus,
Et a bubulco visus veprem *ir*reperet:
Per Superos oro, perque spes omnes tuas,
Ne me indices, bubulce: nihil unquam mali
Huic agro feci. Et rusticus: Ne timueris,
Late securus. Jamque venator sequens:
Quæso, bubulce, numquid huc venit lepus?
Venit, sed abiit hac ad lævam, et dexteram
Demonstrat nutu partem. Venator citus
Non intellexit, seque e conspectu abstulit.

tum. *Noxia* autem ad hanc sententiam rectum et latinum est. Vid. Terent. Phorm. I, IV, 48, ubi Donatus, *noxiam nunc culpam*, *alias pœnam*.

2. *corrupisset*, constuprasset.

4. *Places tibi*, etc. Gaudesne modo de scelere quod patrasti? Tum places tibi, quum tibi placere non debes, nempe quum scelus patras.

5. *Sed non impune*. Sed hæc scelesta voluptas haud tibi impune cedit, quia quum tu debes placere tibi, quod votis potitus fueris, tum tibi non places, quod scilicet te facti pœnitet.

Fab. XXVII. *Lepus et Bubulcus*. — 2. *irreperet*. Proprie. Nam irrepere is in aliquem locum dicitur qui latenter se in eum inducit.

4. *indices*. Ostendas, prodas venatori.

5. *ne timueris*. Ne timeas.

6. *sequens*. Qui leporem insectabatur.

8. *dexteram*. Qua erat vepris, quo latebat.

9. *nutu*. *Nutus* dicuntur signa et motus oculorum, digitorum, brachiorum ad aliqua significanda, et proprie verbis sermonique opponuntur. Hic potissimum motus oculorum capitisque. — *citus*. Qui festinabat.

10. *Non intellexit*. Nutum Bubulci.

Tunc sic bubulcus: Ecquid est gratum tibi,
Quod te celavi? Linguæ prorsus non nego
Habere atque agere maximas me gratias,
Verum oculis ut priveris opto perfidis.

FABULA XXVIII.

MERETRIX ET JUVENIS.

Multa esse jucunda quæ tamen sunt incommoda.

Quum blandiretur juveni meretrix perfida,
Et ille læsus multis sæpe injuriis,
Tamen præberet sese facilem mulieri,
Sic infidelis: Plures muneribus licet
Contendant, ego te plurimi facio tamen.
Juvenis recordans quotiens deceptus foret,
Lubenter, inquit, mea lux, hanc vocem audio,
Non quod fidelis, sed quod jucunda es mihi.

11. *Ecquid.* Pro num, numquid, an. — *gratum.* Hic non est jucundum, sed quod gratum facit, et pro quo grates habendæ sunt.

14. *perfidis.* Qui datam mihi a te fidem prodiderunt, et nutu dexteram partem qua latebat Lepus indicaverunt.

Fab. XXVIII. *Meretrix et Juvenis.* — 1. *blandiretur.* Blanditias faceret. — *perfida*, quæ datam fidem sæpe falleret.

3. *præberet sese facilem.* Indulgeret, morem gereret.

5. *Contendant.* Supple *de me*, ut me potiantur. — *plurimi facio.* Plusquam ceteros amo.

7. *vocem.* Hic *vox* non una singillatim vox, unum verbum, sed dictum, sermo, oratio.

8. *jucunda.* Quod mihi places. Jucunda ea sunt quæ voluptatem afferunt, etiamsi aliunde grata non sint.

FABULA XXIX.

FIBER.

Multi viverent, si salutis gratia parvi facerent fortunas.

Canes effugere quum jam non possit fiber,
(Græci loquaces quem dixerunt castorem;
Et indiderunt bestiæ nomen dei,
Hi qui se jactant de verborum copia!)
Abripere morsu fertur testiculos sibi,
Quia propter illos sentiat sese peti:
Divina quod ratione fieri non negem.
Venator namque simul invenit remedium,
Omittit ipsum persequi, et vocat canes.
Hoc si præstare possent homines, ut suo
Vellent carere, tuti posthac viverent:
Haud quisquam insidias nudo faceret corpori.

Fab. XXIX. *Fiber.* — 1. *effugere.* Vitare, ne scilicet ab eis caperetur et necaretur. — *fiber.* Animal amphibium in ripis orisque fluminum vivens, unde factum ei nomen videtur, si Varroni, L. L. lib. IV, c. 15, et Festo in voc. credimus. Nam *fibras* seu *fimbrias* antiqui oras, fines dixerunt.

2. *castorem.* Etiamsi Fibri *castores* apud Romanos passim appellarentur, ut ex Plin. lib. XXXII, cap. 3, et aliis patet; et non pauci docti viri, Tertullian. puta I advers. Marcion. cap. 1; Serv. ad Virg. Ge. I, 58; Isidor. Orig. XII, cap. 2, tanquam *castor* latina omnino vox esset, a *castrando* derivarent: attamen plane exploratum est *castor* græcam esse vocem, et ad Romanos a Græcis transiisse. Nam Aristoteles qui ea ætate floruit, qua Romani vix litteras adhuc noverant, de castore ut notissimo apud suos animali locutus est lib. VIII, Hist. Anim. c. 5. Recte igitur ii faciunt qui κάστωρ, veluti γάστωρ dictum putant, quod animal sit ventriosum.

3. *indiderunt.* Imposuerunt.

4. *Hi.* Isti Græci.

5. *Abripere*, etc. Id ipsum tradiderunt, Plin. Hist. Nat. lib. VIII, cap. 30; Ælian. de Natur. Anim lib. VI, cap. 34, alii.

7. *Divina ratione*, consilio futurum præsagiente.

8. *remedium.* Castoreum scilicet, quod fiber ad venatorem, ut mortem fugeret, projecerat. Ad rem Juvenal. Sat. XII, 34.

9. *vocat*, ad se, ne amplius Fibrum insequantur.

10. *præstare.* Efficere, exsequi. — *suo.* Suis opibus, suis divitiis.

12. *nudo corpori.* Homini bonis spoliato.

FABULA XXX.

PAPILIO ET VESPA.*

Non præteritam, sed præsentem aspiciendam esse fortunam.

Papilio vespam præter *volitantem* videns,
O sortem *miseram*, *ductam de barathris*, *ait!*
Quorum ex *reliquiis animam nos accepimus.*

Fab. XXX. *Papilio et Vespa.* — (*) Hanc fabulam Gallicus editor, cl. *Chambry*, ita oblitteratam et tam misere restitutam judicavit, ut illam prorsus omiserit. Vid. in volumine priore pag. 206, *Examen des nouvelles Fables.* [G.]

2. *ductam.* Eductam, acceptam, haustam. — *de Barathris.* Nempe, ut ego puto, ex folliculis, quibus bombyces, antequam papiliones fierent, se includunt. Barathrum quidem Græci et Romani voraginem, foveam, altam scrobem appellabant. Verum haud mirum a Papilione folliculos, quibus se tumulat, dici *barathra*, nam primum de re odiosissima invidiosissime loquitur, unde quævis hyperbole videtur opportuna, tum etiam quod folliculi respectu sui revera sunt foveæ et barathra. Ita Plaut. Curc. I, ii, 24; Horat. Satyr. II, iii, 66; Epist. I, xv, 31, ventrem helluonis dixerunt *barathrum.* Et Hieronymus Vida, poeta elegantissimus, et vix principibus veterum concedens, eos ipsos folliculos papilionum, domos clausas, carceres tenebrosos appellavit in lib. II de Bombyce v. 258 sq. [Hunc locum aliter legit Cl. Cassittus, ut videre est in specimine lectionum Cassitti, vol. I, pag. 213 sq. G.]

3. *Quorum.* Nempe barathrorum, folliculorum. — *ex reliquiis.* Auctor inducere potuit papilionem vocantem *reliquias* corpus suum, quod in folliculum clauderet: quia in eo tanquam in sepulcro et conditivo se veluti mortuum et defunctum componeret et sepeliret. Certe Græci omnino νεκύδαλον, mortuum nempe et defunctum appellarunt. Et Vida in Bombyc. in ipsum Orcum demittit, et ad Stygem, et ad Ditem, et ad Cerberum. — *animam.* Fortasse hic *anima* haud vulgari et recepto sensu sumenda est, sed alio et penitiori. Græci papilionem ψύχην etiam appellabant, ut ex Aristot. Hist. Anim. lib. V, cap. 19, atque aliis patet, insectum scilicet quod *anima*, aura levi duceretur. Quidni ergo *anima* apud nostrum esse posset species, forma papilionis, qua volatilis factus esset et *anima* vehendus. Quamobrem utriusque versiculi sententia esset: O sortem miseram, quam nos duximus ex iis folliculis, ex quibus iterum sumpsimus animas, et in lucem denuo revocati sumus. Attamen si τὸ *barathris* non pro folliculis, sed pro inferis, pro Tartaro sumitur: si τὸ *re.....* non *reliquiis*, sed *recessibus* legimus, tum magis obvia forte et facilis senten-

Ego eloquens in *pace*, fortis præliis,
Arte omni princeps, *antea* qualis fui,
En cuncta levitas putris, et vol*ito cinis*.
Tu quæ fuisti mulus clitellarius,
Quemcumque visum est, lædis infixo acu*leo*.
Et vespa dignam moribus vocem edi*dit:*
Non qui fuerimus, sed qui nunc simus *vi*de.

FABULA XXXI.

TERRANEOLA ET VULPES.

Pravis non esse fidem adhibendam.

Avis, quam dicunt terraneolam Rustici,
In terra nidum quia componit scilicet,
Forte occucurrit improbæ vulpeculæ;
Qua visa pennis altius se sustulit.
Salve, inquit illa, cur me fugisti, obsecro,
Quasi non abunde sit mihi in prato cibus,
Grilli, scarabæi, locustarum copia.
Non est quod metuas, rogo, te *mult*um diligo,

tia exsurgeret. Esset enim hujusmodi: o sortem miseram quam nos ex ipso Orco, inferis traximus, ex quorum recessibus, latebris, recepimus animas nostras. Quidni ergo Vida, in Bombyc. loc. cit. aliquam veterem Fabulam spectare potuit, et eam etiam Auctor noster?

5. *Arte omni princeps.* Primus in omni arte. Et hæc OEdipo egent. Forte tamen spectavit Auctor artificium quod exercent *Bombyces*, vel quum erucæ sunt, vel quum folliculos sibi componunt.

6. *En cuncta.* Supple *mea*, vel *mei*. Quidquid ego modo sum. — *levitas putris.* Factus sum quid leve, putre. — *volito cinis.* Qui volito jamjam futurus cinis. Eodem modo Noster in vulgat. lib. III, fab. IX, v. 4: *dummodo absolvar cinis.*

Fab. XXXI. *Terraneola et Vulpes.* — 1. *terraneolam.* Hanc avem ex genere Alaudarum isto nomine etiam modo nuncupaot nostri rustici.

2. *In terra.* Omnino humi, in solo.

3. *vulpeculæ.* Vulpecula hic non vulpes parva, sed ipsa vulpes, et ad leporem et venustatem. Sic Noster in vulgat. lib. IV, fab. IX, 10: *tum Vulpecula evasit.*

5. *illa.* Vulpecula terraneolæ,

*Astut*os propter mores, et vitam probam.
Respondit contra : T*u qu*idem bene prædicas,
Non *sum tamen* pro*pius* tibi, sed sum sub dio :
Quin sequ*or*, et *sic vitam* tibi committo meam.

FABULA XXXII.

EPILOGUS.*

De iis qui legunt libellum.

Hoc qualecumque est Musa quod ludit mea,
Nequitia pariter laudat, et frugalitas;
Sed hæc simpliciter, illa tacite irascitur.

10. *Respondit.* Terraneola. — *prædicas.* Supple *de me.*

11. *sub dio.* Sum in aere. Terraneola enim ex aere suspensa loquitur. *Dium* veteres circumjacentem aerem et quod super nos est appellabant, et ipsum cælum.

12. *Quin sequor.* Quin inceptum iter per aera pergo. — *et sic*, etc. Hoc pacto. Ita vulpis vafricies ridetur. Nam verbis subdolis id efficere cupiebat, ut Terraneola sibi vitam suam committeret.

Epilogus. — (*) Hos tres versiculos suppeditat codex Perottinus, neque adhuc in edito Phædri libro apparuerunt. Visum est eos ad quempiam Epilogum pertinuisse.

2. *Nequitia.* Improbitas, malitia. Ex auctoris stylo, pro hominibus improbis. — *frugalitas.* Homines frugi, boni. Conf. Cicer. Tuscul. lib. III, cap. 8.

3. *simpliciter.* Supple *laudat.* Candide, ingenuo et sincero animo. — *tacite irascitur.* Invidi palam quidem mea carmina laudant, sed clam, in secreto mihi irascuntur.

PEROTTINI CODICIS SCRIPTURA.

Fab. I,	v. 5,	pag. 502,	Quam tibi impartiar parvam quamvis pa.... .
II,	4,		fortuna indulgens
	6,		C.rpus.. ævum.
III,	1,	504,	Mercurium hospitio mulieres duæ
	13,	505,	Id quum forte meretrix ridet validius
IV,	1,		seculi novi figulus,
	12,	506,	quo festiuante
	21,	507,	quod ne... Hic e vestigiis scriptum fuisse videtur *neget* aut *negat.*
	22,		Pedes habere f...le ipse o..s.n... Quod sic legi potest: *facile ipse consentio.*
VI,	1,		versari
	6,	508,	hominum
	14,		Tristis renatum suggerens pene jecur;
	15,		Quo quisque
VII,	3,	509,	Qu.d . sacratæ
	6,		Phyton
	10,		ferroque
IX,	10,	511,	dissipat
	15,		.... .ars ....recessit Quod sic legi potest *Fortuito Mars intercessit.*
	15,		et manu fidens
	16,		.....................s Ex vestigiis forte legendum: *Voce nostros ferus*
	17,		metuit, primi
	20,		ejici virum,
	26,	512,	abscidit
	30,		Corona militis
	31,		Imperii
X,	2,		caussa: *quod forte melius*
	2,		repellit
XI,	2,	513,	quum patris
XII,		514,	*In titulo:* Æsopus
	1,		Forte victorem
	2,		Æsopus,
	3,		ampliusne
	4,		Valuisset suus.
	9,		esset

Fab. XIII,	v. 2,	Pag. 514,	Accessit, tentavit
XIV,	17,	516,	et facie
	19,		Uriturque sensim
	25,		miles diligens
XV,	12,	518,	Quæstum ferre
XVI,	3,	519,	Vestes,
	9,		cessavit
	10,		tollit
	12,		Quam
	15,	520,	fallis certe:
XVII,	1,		lecticarius.
	2,		gloriosa
	6,		fera societas,
XVIII,	1,	521,	Tremente
	4,		Quæ vero nosset
XIX,	5,		Tuto quia apud te querela deponitur.
	9,	522,	Sive æstu
	13,		Et super infelix sævum patior dom....
XX,	1,	523,	Equum et quadrigam
XXI,	2,		pūdens pctr.
	3,		dimittit
	4,		Canc..
	6,	524,	vafer:
	7,		stulto
XXV,	7,	526,	Ideo senectam .... .. annos prorogo.
XXVI,	1,		Quum servus n..... s...... n........
	2,	527,	Uxorem domini ... .puisset sui
XXVII,	3,		Per superos, perque
	5,		ne timueris
XXVIII,	8,	528,	es
XXIX,	4,	529,	jactant verborum
	6,		se peti:
	11,		careret uti
XXX,	2,	530,	O sortem .... d.... m. ba..t...s,
	4,	531,	Ego loquens
	7,		Tu qui fuisti
XXXI,	3,		occurrit
	9,	532,	Propter .s..tos

CATALOGUS

FABULARUM NOVARUM

PHÆDRI.

INDICES DUO

NOMINUM, RERUM ET VERBORUM

IN PHÆDRI FABULAS

TUM VETERES, TUM RECENTIORES.

PRIOR INDEX

QUI EST

IN PHÆDRI FABULAS VETERES.

Primus numerus librum, alter fabulam, tertius vero fabulæ versum denotat.

BIL BOS

CAN CAP

DAR DEB

EFF EGO

GAU

GEN

HAB

HAB

ILL IMP

MAG

NAR NAT

OCC OFF

PAR PAR

QUA

RAP REC

TAN

TEM

URB UXO

XYS

ZMA

ZON

SECUNDUS INDEX

QUI EST

IN NOVAS PHÆDRI FABELLAS.

Prior numerus fabellam, posteriór versum indicat.

DES DUC

ELO EXC

MIR MUS

NOC NUM

OBV OPU

TRA TUT

FINIS INDICIS NOVARUM FABULARUM.

LECTORI SALUTEM

J. B. GAIL.

ANTEQUAM hanc nostram Phædri editionem ad finem perduxerimus, non ingratum tibi, Lector optime, fore judicavimus, si post *Indices* nominum, rerum et verborum in fabulas tum veteres, tum recentiores, sequentes duo excursus in operis absolutionem subjungerentur:

1° DE GABRIELE FAËRNO Cremonensi, Phædri exscriptore, dissertatiuncula, auctore J. G. S. SCHWABE; quæ, ut speramus, solitum hujus ingenii acumen, et sanæ critices sagacitatem novo confirmabit exemplo.

2° Observationes historicæ ac geographicæ, de quibus in præfatione nostra (T. I, pag. xij) mentio fuit, quas hic utpote gallico idiomate conscriptas et e nostro excerptas Philologo, exhibemus. In his invenies nonnulla Thucydidis et Strabonis loca, quæ cum duabus Phædri fabulis collata, mutuam sibi lucem afferre, et quædam memoratu digna, tum ad geographiam, tum ad auctoris nostri patriam pertinentia, illustrare videntur.

Deinde vocabula ipsa, videlicet *Græcia*, *Hellenes*, *Hellas*, quæ plurimum ad rem nostram faciebant, ita excutientur, ut eorum genuina pateat significatio.

His observationibus accedet infra pag. 623, Tabula Geographica, quæ jamjam animis probatam veritatem iterum oculis demonstrandam picta rerum imagine subjiciet: neque nobis hanc crimini vertendam, ut augendi librorum pretii caussam imputare poterit livor, quippe gratis et ad laudem Phædri solam tibi dabimus.

3° Supplementum Notitiæ literariæ de nostri auctoris

Editionibus et versionibus, quas forsitan propter mortem proximam omiserat Ant. Alex. BARBIER, inter nostros Bibliographos longe clarissimus, inter amicos qui communi ope et opera hanc Collectionem ad conscientiam adjuvere fidelissimus ac religiosissimus.

Hoc supplementum claudet perelegans omnique modo absoluta recentior Phædri editio, qua paterni nominis famam continuare aggressus est noster Jul. *Didot*, dum insigne et novum aliquid tot et tantis familiæ suæ adderet monumentis quibus in æternum inclarescet Gallica Typographice seu potius ars *Didotica* *.

* Vide in hac Collectione Virgilii Præfationem, tom. I, pag. xiv.

DE

GABRIELE FAËRNO

CREMONENSI

PHÆDRI EXSCRIPTORE

DISSERTATIUNCULA.

AUCTORE

JOANN. GOTTLOB. SAM. SCHWABE.

DE GABRIELE FAËRNO

PHÆDRI EXSCRIPTORE.

Gabriel Faernus, Cremonensis, vir litterarum latinarum pariter et græcarum admodum gnarus; auctor centum fabularum, quas hortante Pio IV Papa (1), ex antiquis auctoribus legit carminibusque explicavit latinis, metro vario easdem complexus, præcipue iambico, aliquando tamen et heroico; ingenii versuumque elegantia alter quidam veluti Phædrus; aptus, si quis alius, qui Phædro, si cum illo in idem tempus incidisset palmam fecisset dubiam (2). « Serpit enim, ut ait Gellertus (3), per omnem ejus fabulam idem sine affectatione lepor et suavis in narrando simplicitas cum brevitate (4). Elegans est dictio sine cincinnis, lecta sine quæsito colore. Satis laudatus erit, si eum post Phædrum inter Latinos optimum appellamus. » Joann. Caselius vero, Editor fabularum Faërni (5), testatur, istas fabulas ita præclare scriptas esse, ut veterem Latinitatem veteresque Romanos sales sapiant, easdemque esse cujuscunque generis ætati non minus utilissimas lectu, quam jucundissimas (6). Huic fabulatori hoc objectum est a Thuano (7), quasi in suis fabulis Phædrum imitatus, vel æmulatus esset scripta ejus, dissimulato Phædri nomine. Sed Perraultus, qui Faërni fabulas carmine gallico reddidit, defendit Italum, negans, Phæ-

(1) Vide *Teissier*, *Éloges des Hommes savants tirés de l'Histoire de M. de Thou*, T. II, p. 71.

(2) Gellerti de Poesi Apologor. Disp. p. 38, germanice versa Lips. 1773, in-8°. Ol. Borrich. de Poet. Lat. p. 98.

(3) Loc. cit.

(4) Faërnum brevitate Phædro inferiorem esse censeo. Vid. mox Fab. de Vulpe et Larva.

(5) Rostock. 1569, in-4°. Vid. titulum libelli.

(6) Singularem ingenii præstantiam et vastam eruditionem Faërni laudat etiam Gaddius de Script. non eccles. T. I, p. 191.

(7) In *Historia sui Temporis*. lib. XXXIX in fin. « Faërnus, *inquit*, non mediocrem gratiam a studiosis inivit fabellis Æsopicis, vario carminum genere expressis, majorem initurus, si Phædri, cujus sive imitatione, sive æmulatione luserat, nomen aut non dissimulasset, aut scripta quæ legerat et penes se habebat, non suppressisset. » Thuano quoque accedit *Baillet*, *Jugements des Savants*, T. IV, pag. 150.

drum Faërno unquam visum fuisse, nedum exscriptum, aut suppressum (1). « La beauté du style, *inquit*, dont Faërne a écrit ces Fables, l'a fait nommer le second Phèdre, quoiqu'il n'en ait jamais vu les ouvrages, qui ne sont venus à notre connaissance que plus de trente ans après sa mort (2); car ce fut M. Pithou qui, ayant trouvé le manuscrit dans la poussière d'une ancienne bibliothèque, le donna au public au commencement de ce siècle (3). M. de Thou, qui fait dans son Histoire une mention fort honorable de notre auteur, prétend que Phèdre ne lui a pas été inconnu, et même il le blâme de l'avoir supprimé pour cacher les larcins qu'il lui a faits; mais ce qu'il avance n'a aucun fondement, et ne peut lui avoir été suggéré que par la forte persuasion où sont tous les amateurs outrés de l'antiquité, qu'un auteur moderne ne peut pas faire rien d'excellent s'il n'a un auteur ancien pour modèle. Des cent Fables que Faërne a mises en vers latins, il n'y en a que cinq que Phèdre ait traitées (4), et de ces cinq il n'y en a qu'une (5) ou deux où la manière de les traiter soit un peu semblable, ce qui n'est arrivé que par l'impossibilité qu'il y a que deux hommes qui travaillent sur un même sujet ne se rencontrent pas quelquefois dans les mêmes pensées ou dans les mêmes expressions. » Vere quidem Perraultus, sed ad ea, quæ Thuanus Faërno exprobravit, et alio modo potest responderi.

Nemo dubitare debet, quin Fabula Faërni de *Jove et Minerva* e Phædri fabula XVII, lib. III, sit adumbrata, quum apud Phædrum solum legatur, neque occurrat in Græcis fabularum Æsopiarum Collectionibus, neque etiam apud Avianum (6) et Romulum fabula ejusdem argumenti inveniatur. Istam autem fabulam Faërnus ita expressit :

(1) Vide *Bayle* sub *Phædrus*, vers. germ.; Fabricii B. L. T. II, p. 28, F. v. *Blankenburg*, *Litter. Zusätze zu Sulzer*. T. I, p. 552, Lips. 1796, in-8°.

(2) Decessit Faërnus a. MDLXI, Gaddius l. c. T. I, p. 191.

(3) Cf. Notit. litter. de Phædro, ubi vide de Edit. ann. 1596.

(4) Memoriæ prodidit Gellertus l. c. Faërnum octo aut decem fabulas simul cum Phædro tractavisse. Mea quidem sententia tantummodo VI adumbravit fabulas. Sunt autem hæ : Jupiter et Minerva; Vulpes et Uva; Corvus et Vulpes; Canis et Caro; Lupus et Grus; Vulpes et Larva. Quæ plene respondent fabulis Phædri lib. III, fab. XVII; lib. IV, fab. III; lib. I, fab. XIII, lib. I, fab. IV; lib. I, fab. VIII; lib. I, fab. VII.

(5) Fabula de Jove et Minerva.

(6) Compara quæ dicta sunt in Disputatione de Phædro Antiquitatis Script. init.

Legere proprias Dii sibi quondam arbores,
Quam quisque vellet esse tutela in sua,
Quercum supremus Jupiter, myrtum Venus,
Pinum humidi tridentifer rector sali,
Apollo laurum, populum excelsam Hercules.
Mirata enimvero est Minerva, cur ita
Infructuosas legere voluissent, quibus
Tantum ad manum esset fructuosarum arborum.
Cui Juppiter caussam hanc roganti reddidit:
Ne existimemur fructu honorem vendere.
Tum Pallas: At vos facite, quod vobis lubet:
Ego, inquit, oleam fructuum caussa lego.
Exosculatus filiam tum Jupiter,
O nata, dixit, jure sapiens omnibus
Dicêre seclis; jure tu capitis mei
Propago: nam quod facimus, id nisi utile est,
Stulta omnis atque inanis inde est gloria.

Quæ si comparentur cum verbis Phædri, liquet omnibus a partium studio alienis, Faërnum fabulam Phædri ante oculos habuisse. In utraque enim fabula est idem argumentum, idem rei narratæ ordo, mira denique consensio cum singulorum verborum, tum locutionum et phrasium. Sed ex hoc non potest colligi, Faërnum omnes fabulas, quas simul cum Phædro tractavit, hoc poeta præeunte, scripsisse. Vero enim fit simile, Italum fabulam de *Jove atque Minerva* expressisse e *Cornucopiæ* Nic. Perotti, in quo dicta fabula ita exhibita est (1):

Olim quas vellent esse in tutela sua,
Divi legerunt arbores. Quercus Jovi,
Et myrtus Veneri placuit, Phœbo laurus,
Pinus Neptuno, populus celsa Herculi.
Minerva admirans, quare sterileis sumerent,
Interrogavit caussam. Dixit Jupiter,
Honorem fructu ne videantur vendere.
At me Hercules, inquit, quod quisque voluerit:
Oliva nobis propter fructus est gratior.
Tum sic Deorum genitor atque hominum sator:
O nata merito sapiens dicere omnibus:
Nisi utile est, quod facimus, stulta est gloria.

Narrant igitur et Perottus et Faërnus, pinum placuisse *Neptuno;* ita enim legebatur, ut probabile est, in libro scripto, quo utebatur Perottus; at Phædrus dictam arborem scribit sacram fuisse *Cybebæ*, cujus deæ nomen legitur in Codd. Phædri MSS. post Faërnum repertis. Hinc non inepte suspicari possis, Perottum, cujus *Cornucopiæ* hocce tempore a viris doctis studiose legebatur, in scribenda hac fabula Faërno præivisse. Nec

(1) Vide Edit. Basil. ann. 1526, in-fol., p. 999.

objici potest, hunc fortasse usum esse Codice fabularum Phædri manuscripto, in quo nomen legeretur *Neptuni*, non Cybebes, sicque stare posse exprobrationem Thuani. At non est credibile, Faërnum ejusmodi adhibuisse Codicem. Comparatio enim V fabularum Faërni, quas cum Phædro simul tractavit, cum Æsopi et Phædri fabulis, unumquemque docere potest, hunc poetam *græcas*, non Phædri fabulas essc secutum. Exemplo sit fabula de *Vulpe et Larva*, hoc modo expressa :

Mimi ingressa domum Vulpes (1), dum singula rerum
Visendi studio scenæ instrumenta revolvit (2),
Fnrmosi larvam simulacrum repperit oris (3) :
Inqne manus sumens (4), animoque et lumine lustrans :
O quam insigne caput (5), specie quam, dixit, honesta,
Sed ratinnis innps, cassoqne informe ccrebro!
Sordet hnnos fnrmæ, nisi cni sapientia juncta est.

Quæ si conferre velis cum Phædri fabula, non dubitabis, in nostram discedere sententiam. Atque etiam non sine caussa conjicere licet, Faërnum, si Phædrum ante oculos habuisset, et verba dare voluisset lectoribus, non solum fabulam de Jove atque Minerva, sed reliquas etiam quinque fabulas exscripturum fuisse. Atqui mirum in modum abstinet et singulis verbis, et epithetis, et integris locutionibus, obviis in Phædri fabulis; quod secus est in fabula, de Jove et Minerva. Compara, si lubet, fabulam de *Corvo et Vulpe* cum fabula Phædri ejusdem argumenti lib. I, fab. XIII, ut taceam de reliquis.

Editiones fabularum Faërni, editarum post mortem auctoris, earumdemque Versiones gallicas, italicas et anglicas recensent Fabricius (6) et F. *de Blankenburg* (7).

(1) Ἀλώπηξ εἰς οἰκίαν ἐλθοῦσα ὑποκριτοῦ.

(2) Ἕκαστα τῶν αὐτοῦ σκευῶν διερευνωμένη.

(3) Εὗρε καὶ κεφαλὴν μορμολυκείου εὐφυῶς κατεσκευασμένην.

(4) Ἀναλαβοῦσα ταῖς χερσίν.

(5) Ὦ οἵα κεφαλή.

(6) B. G. Vol. I, p. 653.

(7) L. c. p. 551 seq. Splendidissime prodiit Faërnus Londini 1744, in-4°, cum versione Perraulti gallica. V. *Gellert* l. c. p. 38. Reliqua Faërni Opera memorat *Teissier* l. c. T. II, p. 73. Nuper a Professore Bellovacensi, *Boinvilliers*, editæ sunt : Faërni, Cremonensis, Fabulæ C, notis illustratæ, nec non partim interjecta versibus interpretatione gallica accommodata in gratiam tironum, qui Phædri fabulas interpretaturi sunt, et ad usum Lycæorum, 1802, in-12. Vid. *Intell. Bl. der A. L. Z.* ann. 1803, m. Maii. Lucem quoque adspexerunt hæ fabulæ Lips. 1798, in-8°, Editore *Boysen*. Vid. Catal. *Bibliothecæ Gedickiæ*, p. 77, n. 1186.

Gravé par Berthe.

OBSERVATIONS

HISTORIQUES ET GÉOGRAPHIQUES

SUR DEUX FABLES DE PHÈDRE,

ADRESSÉES A M. *** PAR J.-B. GAIL.

Vous m'invitez, monsieur, à me montrer, même comme éditeur de Phèdre, fidèle à mon usage, de considérer la géographie par époque. Je vais m'efforcer de répondre à votre invitation.

Deux passages seulement m'ont paru mériter attention: 1° les vers 7 et suivants de la fable V du livre II; 2° les vers 17... 19... 54 et suivants du Prologue du livre III.

EXAMEN DU PREMIER PASSAGE RELATIF AU CAP MISÈNE, ETC.

On lit, fable V du livre II:

Cæsar Tiberius, quum, petens Neapolim,
In Misenensem villam venisset suam,
Quæ monte summo posita Luculli manu,
Prospectat Siculum, et despicit Tuscum mare.

Ces vers nous ont donné l'idée d'un *Excursus*, 1° *sur le cap Misène;* 2° *sur la position de la mer de Sicile*, d'après les textes de Thucydide, livre IV, chap. 24 et 53; de Strabon, livre II, p. 185, édition d'Amsterdam; et de Phèdre, livre II, fable V, vers 17 et suivants. (Voyez la carte géographique ci-jointe.)

Les géographes sont peu d'accord sur ce qu'on doit appeler la mer de Sicile. La dénomination a varié, et a dû nécessairement varier selon les époques.

Chez les uns, la mer de Sicile est le bassin qui baigne les îles Éoliennes ou de Lipari : suivant d'autres, la mer de Sicile est le bassin qui, de la Sicile, s'étend jusqu'à la Crète, *mare quod a Sicilia Cretam usque excurrit* (1). Selon Burmann, la mer de Sicile est la mer qui, du cap Misène, s'étend jusque vers la Sicile, *mare quod a Miseno promontorio versus insulam Siciliam patet* (2). Chez d'autres, la mer de Sicile est au sud-est, et non au nord. Exposons les opinions de Thucydide, de Strabon, et de Phèdre.

THUCYDIDE (IV, 24).

« En gagnant une victoire navale, les Syracusains, déjà maîtres de Messine, espéraient emporter aisément Rhégium. En effet, le promontoire de Rhégium, en Italie, et celui de Messine, en Sicile (IV, 24), étant fort voisins l'un de l'autre, les Athéniens ne pourraient plus en approcher, ni être maîtres du détroit; car le détroit est cette portion de mer qui est entre Rhégium et Messine, au point où la Sicile se rapproche le plus du continent : c'est ce lieu, appelé *Charybde*, qu'Ulysse traversa, dit-on. Comme le passage est étroit, comme l'eau qui l'occupe est la réfusion des deux graudes mers de Thyrrhénie et de Sicile, et que cette eau se précipite, en bouillonnant, sur un même point (ἐς αὐτό), il est, avec raison, réputé dangereux. »

Il résulte de ce passage, 1° que la portion de mer qui est entre Rhégium et Messine est le détroit qu'on appelle *Charybde;* 2° que ce détroit nommé *Charybde* est comme la limite des mers de Tyrrhénie et de Sicile;

(1) Phèdre, édit. *ad usum Delphini*, Londres, 1822, page 117.
(2) Phèdre, édit. *ad usum Delphini*, Londres, 1822, page 445, 2ᵉ col.

3° que la mer de Tyrrhénie est au nord-ouest du détroit, et la mer de Sicile à l'est de la Sicile.

Thucydide confirme cette position de la mer de Sicile (IV, 53) dans cet autre passage qui fait mention de l'incursion des Athéniens à Cythère (olymp. $\frac{88}{4}$) ou dans la Cythérie :

« Le même été, les Athéniens, avec soixante vaisseaux, deux mille hoplites, un peu de cavalerie, et des alliés rassemblés de Milet et de divers autres endroits, marchèrent sur Cythère, île adjacente à la Laconie, et située vis-à-vis *de Malée*.

« Elle est habitée par des Lacédémoniens pris parmi les *Périèces* (1), ou tirés des villes *périèces, des villes voisines de Sparte;* et chaque année, Lacédémone y envoyait un Cythérodice, et de plus une garnison faisant bonne garde.

« En effet, Cythère était pour les Lacédémoniens un port où il leur arrivait, d'Égypte et de la Libye, des vaisseaux marchands; et d'ailleurs les pirates les infestaient moins : car c'était par les côtes seulement qu'on pouvait les attaquer, la Laconie s'avançant de ses deux flancs vers les mers de Sicile et de Crète. »

Ce paragraphe, qui indique la position de la Sicile, donnera lieu à diverses notes philologiques.

(1) Un lexicographe bien estimable, et dont le *Lexicon* prouve d'immenses recherches, traduit *περίοικοι* par *ceux qui habitent autour de la ville;* c'est manquer le sens historique de ce terme. Chez Hérodote (IX, 11), Thucydide (I, 101; IV, 8; IV, 53; VIII, 22), Xénophon (voyez *Lexicon Xenoph.*), *περίοικοι* désigne les voisins de Sparte soumis à sa domination, mais sans être serfs. Les Crétois aussi avoient des *périèces.* Aristote en parle (Politique, liv. II, chap. 8) dans son *Examen* de cette constitution Crétoise qui servit de modèle à celle de Sparte. Nous aurons occasion de revenir sur ces *périèces* de Sparte et de Crète, et d'examiner quelle étoit leur existence politique.

1° Λακεδαιμόνιοι δ' εἰσὶ τῶν περιοίκων. X traduit, *Lacedæmonii vero sunt accolæ circumcirca*. Il résulte de cette traduction, et de celle de M. Lévesque, que Cythère a des Lacédémoniens qui habitent autour de Cythère. Mais jetez les yeux sur les cartes 72, 85 (1), et vous ne verrez que de l'eau autour de Cythère. Περίοικοι est donc mal rendu, et par *qui habitent autour*, et par *accolæ*, comme le veut le savant M. Poppo, qui, dans son Thucydide, donne *accolæ*, version équivoque, universellement, mais à tort, adoptée. Les Lacédémoniens *périèces*, dont parle Thucydide (*l. l.*), n'habitaient pas auprès de Cythère : ils n'étaient pas *accolæ* de Cythère, puisqu'ils habitaient dans Cythère. *Accolæ*, terme pour le moins équivoque, ne peut donc être version de περίοικοι. Il faut donc, je crois, préférer notre explication à celle de nos devanciers. (Voyez, 1° le *Schol. grec* de Thucydide, donnant à la Cythérie deux villes, celle de Cythère et celle de Scandée, laquelle longe la mer); 2° Xénoph. Hellénіq., IV, VIII, 8, donnant à la Cythérie le port de Phéniconte (c'est-à-dire probablement port Phénicien. Voyez carte n° 85).

2° ἀνέχει. X et Bauer, et autres, entendent ἀνέχει de l'île de Cythère. Mais ἀνέχει dépend, je crois, de τὴν Λακωνικὴν qui précède. On voit, en effet, sur la carte n° 72, de mon Atlas, la Laconie s'avancer de ses deux flancs vers les mers de Sicile et de Crète.

STRABON.

Cet historien s'exprime ainsi (II, p. 185) :

« La mer de Sicile, s'étendant sur les parties orien-

(1) Voyez mon Atlas (107 pl.) pour servir à l'intelligence d'Hérodote, de Thucydide, Xénophon, etc.

tales de la Sicile et de l'Italie (ἐπὶ τὸ πρὸς ἕω μέρος), embrasse ce bassin qui est entre la Rhégie et les Locriens, d'une part; Syracuse et Pachynum, de l'autre. A l'est, cette mer embrasse encore les extrémités de la Crète, et longe une très grande partie du Péloponnèse, et remplit le golfe de Corinthe.

« Dans les régions septentrionales, elle gagne le promontoire d'Iapygie, l'embouchure du golfe Ionien, et les parties méridionales de l'Épire. »

PHÈDRE. (*Cæsar ad Atriensem*, II, V, 7 et suiv.)

Cæsar Tiberius, quum, petens Neapolim,
In Misenensem villam venisset suam,
Quæ monte summo posita Luculli manu,
Prospectat Siculum, et despicit Tuscum mare.

On a longuement disserté, sans rien dire de satisfaisant, sur ces mots, *prospectat* et *despicit*, et l'on n'a rien dit de *posita monte in summo*. Ils donneront lieu à des remarques géographiques, historiques, et grammaticales.

Commençons par les remarques géographiques : elles conduiront à l'explication historique et grammaticale.

La *villa* (maison de campagne) de Tibère *avait été construite par Lucullus* (*Luculli manu*), *sur le cap Misène* (que Virgile qualifie de cap *Aérien*, antique dénomination de ce cap avant qu'Énée y eût élevé le tombeau de Misène).

Voilà ce que dit Phèdre. Pour le bien comprendre, jetons les yeux, 1° sur la carte jointe à ces observations, pag. 623; 2° sur le *Guida di Pozzuoli e contorno, dal canonico Andrea da Jorio* (Naples, ann. 1817), et sur le *Guida ragionata di Pozzuoli*, etc. Napoli, 1792. Je dois ce dernier à l'extrême obligeance de son Exc. l'ambassadeur de Naples.

La montagne ou cap Misène (1), dont parle Phèdre, se trouve baignée par la mer de Toscane. Placé sur le haut de cette montagne, le voyageur voit (*spicit de*), de haut en bas, la mer de Toscane, qui est non seulement voisine du mont, mais encore qui le baigne; et, de plus, il aperçoit dans le lointain (*spectat pro*) la mer de Sicile.

A l'aide de ces détails topographiques, nous avons l'explication grammaticale de *prospectat, despicit,* termes d'une bonne latinité qui font image.

M. Noël, savant distingué (2), traduit ce *prospectat* par *a la vue sur la mer de Sicile*. A la vérité, *pro* peut avoir parfois le sens restreint de *en avant, à une faible distance;* mais, ce que le génie de la langue ne dit pas, l'aspect de la carte nous apprendra que, *du cap Misène à la mer de Sicile,* la distance étant de soixante lieues, *pro*, géographiquement expliqué, doit signifier *voir dans le lointain.* Le sens que j'attache à la préposition *pro*, considérée géographiquement, et d'après le contexte, se trouve justifié grammaticalement par le *prospicit* de Catulle (édit. du savant M. Sillig, épithal. de Pélée et Thétis, LXIV, LXI, p. 119). Catulle le fortifie, ou, si l'on veut, l'explique deux vers auparavant par *procul.*

Tacite aussi (*Annal.* XIV, 9) dit un mot du cap de Misène : *Mox domesticorum cura levem tumulum accepit, viam Miseni propter, et villam Cæsaris dictatoris, quæ subjectos sinus editissima prospectat.* Dotteville (4ᵉ édit.) traduit : « Ses domestiques lui (à Néron) construisirent dans la suite un tombeau médiocre sur

(1) « Le territoire Misénate, suivant la carte du savant Marcello Scotti, comprenait le promontoire avec la plaine située au-dessous, le mont Procida, et toute la campagne qui s'étend depuis Misène jusqu'au mont Procida, ainsi que la mer Morte qui formait anciennement le port de Misène. » Voyez *Guida di Pozzuoli*, p. 132.

(2) Voyez son Lexique latin.

le chemin de Misène, proche de cette maison du dictateur César qui domine au loin sur le golfe. » Et M. Dureau de la Malle: « Le long du chemin de Misène, près de cette maison du dictateur César qui, de la hauteur où elle est située, domine sur tout le golfe. »

Aucun des commentateurs n'ayant fait de note sur ce *sinus subjectos,* arrêtons-nous-y grammaticalement et géographiquement.

Pour se convaincre que le pluriel, *sinus subjectos,* n'est point du tout pour le singulier, que l'on jette les yeux sur les cartes. On y verra le cap Misène, qui a sa direction vers le midi, dominer, 1° le golfe de Pouzzole; 2° le vaste golfe de Naples; 3° au-delà de l'île de Caprée, le golfe de Salerne; 4° la mer de Sicile qui baigne les îles Éoliennes.

Le pluriel, *sinus subjectos,* n'est donc pas pour le singulier, puisqu'il s'entend, non d'un seul golfe, comme le veulent MM. Dotteville et Dureau de la Malle, mais spécialement des divers golfes que nous avons nommés.

EXAMEN DU DEUXIÈME PASSAGE RELATIF A LA PATRIE DE PHÈDRE.

Quelle était la patrie de Phèdre? Ce fabuliste, ayant beaucoup moins écrit pour transmettre son nom à la postérité que pour consoler ses douleurs, n'a pas laissé d'autre moyen pour répondre à la question que les vers suivants:

Ego quem Pierio mater enixa est jugo,
In quo tonanti sancta Mnemosyne Jovi,
Fecunda novies, artium peperit chorum (1),

(1) Prol. du liv. III, 17... 19. Pour l'intelligence de plusieurs détails topographiques, voyez mon Atlas, pl. 39.

et ceux-ci :

> *Ego, litteratæ qui sum propior Græciæ*
> *Cur somno inerti deseram patriæ decus,*
> *Threissa quum gens numeret auctores suos,*
> *Linoque Apollo sit parens, musa Orpheo* (1).

Ces mots de Phèdre, *Ego quem Pierio mater enixa est jugo* (2), rapprochés de ceux-ci, phrase de Strabon son contemporain : Πιερία καὶ Ὄλυμπος τὸ παλαιὸν ἦν Θρᾴκια χωρία καὶ ὄρη· νῦν δὲ ἔχουσι Μακεδόνες (3), lesquels signifient : *la Piérie, l'Olympe faisaient autrefois partie de la Thrace, et maintenant sont annexés à la Macédoine* (4), pourraient donner lieu à des recherches historiques sur les conquêtes, soit des rois de Macédoine envahissant la Piérie, soit des Romains envahissant la Macédoine (5) et le mont Piérium, soit enfin sur l'existence de quatre Piéries (6). Mais nous avons cru devoir nous for-

(1) Prol. liv. III, 54... 57.

(2) *Ibid.* v. 17 et suiv.

(3) Strabon, X, p. 723.

(4) M. Coray (trad. franç. T. IV, 1re Part. p. 102) traduit : *la Piérie, l'Olympe, Pimpléa, le mont Libéthrus, sont autant de lieux ou de monts qui réellement appartiennent à la Thrace, quoique annexés aujourd'hui à la Macédoine;* mais est loin du texte littéral, lequel dit, non que la Piérie, l'Olympe, appartiennent à la Thrace, mais qu'elles lui appartenaient autrefois.

(5) La Macédoine, dit le savant M. Goss. (trad. franç. de Strabon, T. III, p. 124), fut détruite 168 ans avant l'ère chrétienne.

(6) M. Jannelli, p. 4 et 5, artic. *de Vita Phædri*, indique les quatre Piéries. « Una nempe in Syria circa Orontem (*a*) (Strab. VII, p. 487, *a*; XIV, p. 994, *b*; XVI, p. 1087, *a* (*b*)), ubi etiam Pierius mons (Ptolem.

(*a*) « La première cité syrienne qu'on rencontre après la Cilicie est la Séleucie dans la Piérie, près de laquelle se décharge le fleuve Oronte. » Le grec donne Κιλικίαν-Σελεύκεια-Πιερία, c'est-à-dire trois désinences semblables. Pourquoi donc M. Coray met-il l'article *la* devant le premier, et pas aux deux suivants ? Il a peut-être raison. Mais pourquoi ne s'est-il pas expliqué? Voyez la note *b*.

(*b*) La Séleucide (ἡ Σελευκὶς) est le meilleur des pays de la Syrie : on l'appelle Tétrapole (c'est-à-dire contenant quatre villes) d'après le nombre de ses principales villes, car elle en renferme plusieurs autres. Mais les quatre plus considérables sont Antioche *Epidaphné* (Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνῃ), Séleucie (Σελεύκεια).

mer une opinion d'après le texte seul de Phèdre (1).

« *La Thrace*, dit ce texte, *a ses écrivains*. Linus y reçut le jour d'Apollon. Une muse y fut mère de cet Orphée dont la lyre harmonieuse a jadis ému les rochers, domté les bêtes féroces, et suspendu par une douce violence les flots impétueux de l'Hèbre. Pourquoi donc, moi, qui suis plus voisin qu'eux de la Grèce lettrée (*ego litteratæ qui sum propior Græciæ*); [moi, qui dois ressentir plus vivement les influences inspiratrices de cette terre poétique], abandonnerais-je dans un lâche sommeil l'honneur de ma patrie? »

Dans ce passage, je croirais voir la preuve, 1° que Phèdre était Macédonien, né sur le mont Piérium de Macédoine (2), ou, ce qui revient au même, dans la Piérie Thermaïque, faisant partie de la Macédoine; 2° qu'il n'avait pas, comme le prétend M. Jannelli (3),

liv. V, Géogr. ch. 15); altera *sub Pangæo* monte ad Nestum fluvium; unde proximus sinus Thucydidis ætate, seipso teste (liv. II, ch. 99), Piericus dicebatur, ejusque regionis incolæ Pieres sunt, de quibus Herodotus (VII, 112), et Plinius (IV, H. N. 10): tertia in Bœotia existit, ubi et Pierium oppidum et Pierius mons; de qua, præter ceteros (Herodot. VIII, p. 207, édit. Steph.), Tzetzes (Chiliad. VI, ch. 90). Quarta tandem in Macedonia ad sinum Thermaicum intra Peneum et Aliacmonem vel Axium amnem fuit posita. »

(1) J'ai, avant tout, voulu établir mon opinion d'après le seul texte de Phèdre. Cette opinion une fois formée, j'ai alors lu les excellentes dissertations du P. Desbillons et de M. Jannelli, qui m'ont été de la plus grande utilité. L'édition de Phèdre par ce dernier, rare à Paris, m'a été obligeamment prêtée par M. Renouard, libraire, homme de lettres. Elle a été imprimée à Naples, année 1811.

(2) Paus. IX, ch. 29, etc., etc.

(3) « Ergo Phædrus et gentem et natale solum cum Lino et Orpheo

dans la Piérie (ἐν Πιερίᾳ), Apamée et Laodicée (Ἀπάμεια καὶ Λαοδίκεια). Ce passage, où nous voyons Séleucie (Σελεύκεια) qualifiée de ville, prouve que M. Coray a eu raison de ne pas mettre l'article *la* devant *Séleucie*. Mais alors Strabon (je n'ose ici prononcer, faute d'un assez grand nombre d'exemples) a-t-il parlé, comme l'aurait fait Thucydide par exemple, en donnant la même désinence à *Séleucie*, ville, et à *Piérie*, pays?

une patrie qui lui fût commune avec Linus et Orphée, puisque, né sur le mont Piérium, et dans la Macédoine, qui était à l'entrée de la Grèce, il se dit plus près de la Grèce que Linus et Orphée.

D'après le texte de Phèdre ainsi commenté: *Pourquoi renoncerais-je* (1) *à la gloire de la Macédoine ma patrie, lorsque la Thrace, quoique barbare et illustrée, a produit un Orphée, un Linus?* D'après ce raisonnement, que nos auteurs et nos logiciens appellent un *a fortiori*, l'ingénieux Desbillons, avec qui nous sommes fiers de nous être rencontrés, faisait de Phèdre un Macédonien (ou habitant de la Piérie de Macédoine). Un savant, cité par Jannelli, l'a combattu ainsi: *Inepte: nam si hæc fuisset Phædri mens, tum Threissa gens et quæ sequuntur collocanda erant post tres priores versiculos;* mais il n'a pu nous convaincre.

M. Jannelli, d'accord avec nous sur le premier point, pense comme Desbillons que Phèdre était né sur le mont Piérium, dans la Piérie Thermaïque de Macédoine, et qu'il faut voir dans les vers de Phèdre des notions géographiques relatives à la patrie, et non un langage poétique, comme le prétend Pagenstecherus (2).

commune habuit, et propterea non in Thracia circa Hebrum, sed in Pierica Thermaica ex autiquissima Thracum gente natus est. » Jannelli, passage cité p. 22.

(1) *Cur ego deseram*, etc., p. 8 *de Vita Phædri* de Jannelli.

(2) *Quod se dicit in jugo Pierio natum, vera certe ipsius est ac simplex sui generis declaratio, non ostentatio poetica, vel instituta per metaphoram fictio quæ male cohæreret cum iis quæ subsequuntur.* Ainsi s'exprime le P. Desbillons, T. I, pag. 156 de cette édition. Quant a M. Jannelli (pag. 7 *de Patria Phædri*), il invoque aussi les principes: *Necesse est ut in geographicis potissimum ex communi consuetudine, ex recepto et constanti usu loquamur, ni omnia temere confundere et perdere velimus.*

Mais le même M. Jannelli diffère avec nous, et ne peut nous convaincre sur le second point, lorsqu'il nous dit que la même patrie fut commune à Linus, à Orphée, et à Phèdre? Comment peut-il avancer que le même sol a produit Linus, Orphée, et Phèdre, lorsque celui-ci se dit, non pas né sur le même sol, mais sur un sol différent, sur un sol plus voisin de la Grèce lettrée (*ego litteratæ qui sum propior Græciæ*), et né presque dans la Grèce, l'école du genre humain (*in ipsa pæne* (1) *natus schola*)? Notons cette dernière phrase. La Piérie et le mont Piérium étaient sur les confins de la Macédoine et de la Thessalie, qui faisait partie de la Grèce, de cette Thessalie à qui Thucydide (2) semble adjuger le séjour des muses, comme si la Macédoine, autrefois partie de la Thrace, était indigne de le posséder, Phèdre pouvait-il désigner plus clairement qu'il était voisin de la Grèce et presque Grec.

Nous venons de démontrer, 1° que Phèdre était né dans la Piérie de Macédoine; 2° que Linus et Orphée n'étaient pas du même pays que Phèdre (3). Examine-

(1) Phèdre, Prol. du liv. III, v. 20. Cette glose servira de correctif à ma très fautive version de ce vers que j'ai traduit par *presque né au sein des écoles*.

(2) V, XIII, 1 : *μέχρι Πιερίου τῆς Θεσσαλίας διῆλθον*. Un de mes manuscrits donne ici la leçon ou plutôt la faute inédite θαλασσίας; mais κωλυόντων δὲ Θεσσαλῶν, qui suit, prouve la bonté de l'ancienne leçon. Au reste, notons la leçon inédite Πιερίου, qui dépend peut-être de ὄρους, sous-entendu. Notons ensuite Πιερίου τῆς Θεσσαλίας, qui signifierait peut-être mieux le Piérium (dépendant de la Thessalie, quoique situé au midi de la Macédoine) que le Piérium faisant partie de la Thessalie; sens à tort adopté par Æ. Portus. Voyez Thucydide de Bauer sur les variantes de ce passage.

(3) Voyez, au reste, les arguments de M. Jannelli, p. 15 et suivantes *de Vita Phædri*. Quelque opinion qu'on embrasse sur ce dernier point, qui ne peut faire difficulté que pour ceux qui vont, hors de Phèdre, chercher la vie de Phèdre, et interroger des écrivains moins clairs

rons-nous maintenant les raisons alléguées par ceux qui font de Phèdre un Macédonien? Non, car ce serait une dispute de mot à résoudre en deux lignes. Phèdre était Thrace, si l'on considère la Macédoine à l'époque où elle faisait partie de la Thrace. Phèdre sera jugé Macédonien, et né dans la Piérie Thermaïque de Macédoine, si l'on réfléchit qu'aux temps de Phèdre la Macédoine, autrefois partie de la Thrace, avait cessé d'être Thrace. C'est ce que dit positivement Strabon, contemporain de Phèdre (1).

A l'occasion du mont Piérium et de la Thrace, M. Schwabe (2), ailleurs philologue si judicieux et savant, cite Pline et Cellarius. C'est suivre un peu trop l'usage des modernes éditeurs, qui, négligeant fort les passages géographiques (3) des auteurs qu'ils éditent, devraient du moins s'occuper, à l'aide des *index* existants, de citations qui, pour être faciles, n'en seconderaient pas moins ceux qui s'occupent de recherches géographiques.

Au lieu de se borner à Pline et à Cellarius, qui est loin de prévenir la confusion des noms, il fallait remonter à Hérodote (4), à Thucydide, à Strabon. Avec leurs textes comparés et discutés, on apprendrait qu'il y a eu deux Piéries: l'une en Macédoine, l'autre en

que Phèdre; le point le plus important, et où il s'agit de prononcer sur la patrie de Phèdre, me semble bien établi.

(1) *Coævus Phædri Strabo*, dit M. Jannelli, pag. 13 *de Vita Phædri*.

(2) Vie de Phèdre, p. 12 de mon édition.

(3) M. Jannelli est loin de mériter ce reproche dans la vie de Phèdre, morceau extrêmement soigné.

(4) Son *Lexicon* ne donne pas une seule fois ni le mont Piérium, ni les Pières.

Thrace; que des Pières, les uns habitèrent la Macédoine, et les autres habitaient la Thrace au-dessous du Strymon, mais originaires de Macédoine. Avec et d'après Thucydide (1), nous apprendrions un fait omis par Dodwel dans ses Annales Thucydidéennes (2), que la quatrième année de la septième olympiade, troisième année de la guerre du Péloponnèse, Alexandre, père de Perdiccas, et ses frères aînés (3), aussi Téménides et originaires d'Argos, conquirent les premiers ce pays maritime (4) qu'on appelle aujourd'hui la Macédoine (et qui alors apparemment (5) n'avait pas ce nom, ou du moins n'avait pas celui-là), et y régnèrent, après avoir chassé de la Piérie les Pières, qui depuis (ὕστερον) allèrent habiter *Phagres* et d'autres places (χωρία) vers le mont Pangée (ὑπὸ τὸ), au-delà du Strymon : d'où, jusqu'à ce jour, on appelle golfe Piérique le territoire qui s'étend au-dessous de Pangée (ὑπὸ τῷ Παγγαίῳ) vers

(1) II, 99.

(2) Voyez mon édit. de Xén. T. V, 2ᵉ Part., pag. 209. J'ai moi-même omis ce fait dans mes Tableaux chronol. 5ᵉ *siècle*, *olymp*. 87, 4. Voyez aussi Thucydide, édit. Bauer, et *ibid*. la note de Dueker, et Spanheim, Dissert. VII.

(3) M. Larcher (Hérodote, 2ᵉ édit. T. V, p. 534), traduisant ce passage de Thucydide, rend Τημενίδαι, et omet ὁ Περδίκκου πατὴρ, qui, traduits tous deux, eussent averti d'une difficulté. Nous reviendrons sur les deux textes d'Hérodote et de Thucydide, et sur des différences qui nous semblent exister dans Hérodote et Thucydide. Le πρόγονοι de Thucydide signifie-t-il *ancêtres, majores,* comme M. Jannelli (p. 5 de sa vie de Phèdre) et tant d'autres le traduisent, ou seulement *nés avant?* ce qui se dirait de *frères aînés*. En second lieu, le ἐξ Ἄργους de Thucydide (II, 99, 1) ne doit-il pas, comme dans Hérodote (VIII, 137, 1), signifier *point de départ*, et non pas *origine?* Et alors n'y aurait-il pas à proposer une construction nouvelle? etc., etc.

(4) J'avais d'abord construit fautivement τὴν περὶ θάλ. par *canton voisin de la mer*.

(5) Conjecture qui me semble conséquence de νῦν Μακ.

la mer. Ils chassèrent aussi de la Bottiée les Bottiéens, qui confinent maintenant à la Chalcidique. Ils conquirent aussi la partie étroite (1) de la Péonie qui suit le cours du fleuve Axius (παρὰ τὸν Ἄξιον π.), et qui va de l'intérieur des terres (2) jusqu'à Pella et à la mer. Ils ont aussi sous leur puissance, au-delà de l'Axius jusqu'au Strymon, ce qu'on appelle la Mygdonie, d'où ils ont chassé les Édoniens. Ils ont repoussé du pays maintenant nommé Éordie les Éordiens, dont le plus grand nombre a été détruit, et dont les faibles restes se sont établis à Physca (περὶ (3) Φύσκαν). Ils ont aussi chassé de l'Almopie les Almopes. Enfin, ces Macédoniens établirent leur puissance sur d'autres nations qui leur sont encore soumises, sur l'Anthemonte, la Crestonie, la Bisaltie, et une grande partie du terrain qui compose la haute Macédoine elle-même. Tous ces différents pays sont compris sous la dénomination commune de *Macédoine*. »

A l'aide de ces documents et autres sur l'existence de Pières en Macédoine et en Thrace, on expliquerait pourquoi Phèdre, originaire de la Piérie, a été dit Macédonien par les uns et Thrace par les autres : pourquoi de célèbres géographes mettent le mont Piérium au nord de la Thessalie, tandis que Thucydide (4) déclare qu'il était, non en Thessalie, mais qu'il était peut-être

(1) D'une partie de la Péonie, de ce pays étroit qui est le long du fleuve Axius. (M. Larcher.)

(2) Ἄνωθεν signifie-t-il *de l'intérieur des terres?* ou désigne-t-il une partie de la Péonie entourée de montagnes?

(3) M. Larcher, que le *περὶ* embarrasse si souvent, omet ce membre de phrase si intéressant topographiquement et dans l'histoire des émigrations. Ma première version de Thucydide (II, 99) donne *autour de Physca*, évidemment fautif.

(4) V, 13.

de son temps dépendant des Thessaliens (1)? On concevra comment, en raison de sa position (2), le mont Piérium est mis, ici en Macédoine, là en Thessalie; pourquoi le golfe Piérique (3) est appelé, chez le géographe Riga, golfe Strymonique.

Nous avons vu ci-dessus, à trois lignes de distance, l'un de l'autre, ὑπὸ τὸ π., et ὑπὸ τῷ Παγγαίῳ. Le sens de ὑπὸ considéré géographiquement étant fort négligé, arrêtons-nous-y un moment. M. Larcher (4) traduit le premier, *au pied du mont Pangée*, et le second, *au bas du Pangée;* et M. Jannelli (5), deux fois par *sub Pangœo*.

On me dira peut-être qu'ici ὑπὸ avec l'accusatif et ὑπὸ avec l'ablatif, différents grammaticalement, souvent, comme ici, ne diffèrent point par le sens. Mais, pour répondre à cette question : *les Pières allèrent-ils s'établir sous* ou seulement *vers le Pangée?* il faudrait entreprendre un travail considérable, bien étudier l'itinéraire de Xerxès (6), le suivre avec son armée depuis le point de départ; arrivé avec lui en Thrace, examiner la position des divers peuples de la Thrace qu'il traverse; chercher ces positions difficiles à déterminer dans un texte jusqu'ici assez négligé; examiner le chapitre 112, où nous voyons Xerxès longer, en laissant

(1) Au reste, ceci est conjecture, car les textes grecs ici me sembleraient équivoques.

(2) Voyez mon Atlas, pl. 39.

(3) Thucydide, II, 99, 2, nomme *golfe Piérique* la côte maritime qui est au pied du Pangée.

(4) Trad. d'Hérodote, 2ᵉ édit. T. V, p. 535.

(5) Page 5 *de Phædri Vita*

(6) Sujet que je n'ai qu'effleuré dans ma Géographie d'Hérodote, T. I, p. 273, et T. II, p. 127, et sur-tout p. 162, etc., chap. CXIII du livre VII d'Hérodote.

le Pangée à sa droite, les deux places Phagrès et Pergame, occupées par les Pières, ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Πάγγαιον οὖρος ἀπέργων; donner ensuite une grande attention au chapitre 113 du même historien, dont M. Larcher, d'ailleurs si souvent bon à consulter, me paraît n'avoir compris dans les deux premières lignes, ni le ὑπεροικέοντας τὸ Π., qu'il traduit par *au-dessus du mont Pangée* (1), tandis que ὑπὲρ, avec l'accusatif, signifie *au-delà;* ni πρὸς βορέω, qui signific *à partir du nord*, et non *vers le nord* (car alors πρὸς, avec l'accusatif, serait nécessaire); ni παρεξιὼν, qu'il rend par *passa le long de;* ce qui ne rend nullement ἐκ, qui exprime *action de dévier*. Ne pouvant tout faire, je me bornerai à signaler les difficultés et les moyens de les discuter; mais j'ajouterai qu'à l'occasion de l'exemple précité, j'aurais desiré que MM. Larcher, Jannelli, et autres, expliquassent du moins grammaticalement le ὑπὸ avec l'accusatif et avec le datif. Pourquoi n'ont-ils pas dit, ce qui me semble incontestable, que ὑπὸ (ὑπὸ τὸ Π. ᾤκησαν), avec l'accusatif, indique mouvement des Pières, qui, chassés de la Piérie de Macédoine, se dirigent vers leur nouvelle patrie (*vers le Pangée* peut-être, et non *sous le Pangée*); et que le second ὑπὸ (ὑπὸ τῷ Π. γῆ) exprime, non pas *mouvement*, mais *immobilité* (et ce en vertu du datif, cas destiné à exprimer cette idée), *position d'un territoire* situé au pied du Pangée.

Ainsi, dans le ὑπὸ Ἰλίῳ et le ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον d'Homère, le dernier se dira des Hellènes se dirigeant vers Ilium; et le premier ὑπὸ, avec datif, des Hellènes qui, arrivés à Ilium, sont sous Ilium, sous les remparts d'Ilium.

(1) Voyez ma Géographie d'Hérodote, T. I, p. 273; T. II, p. 162 et suiv.

On a vu ci-dessus (p. 632) le nom de *Grèce*. Les écrivains romains, et depuis eux les modernes écrivains, ont employé constamment le nom de *Grèce*. *Hellade*, *Hellènes*, étant les seuls termes usités chez les anciens Grecs, les seuls dont veuillent se servir les Grecs modernes dans leurs relations, soit politiques, soit littéraires (1).

A tout moment le mot *Hellade* (Ἑλλὰς) se rencontre, et aussitôt l'on se représente cette partie méridionale de l'Europe qui est au sud-est de l'Italie et à l'ouest de l'Asie. Mais, avec cela, on a, je crois, des idées fausses : en effet, par exemple, dans le passage où Hérodote (II, 50, 1) dit que *tous les noms des dieux sont venus de l'Égypte dans l'Hellade*, le mot *Hellade* désigne, 1° la Grèce (*stricto sensu*) du sud-est de l'Italie; 2° ce qu'on a postérieurement appelé *la grande Grèce;* 3° les colonies grecques de l'Épithrace, ou littoral de la Thrace; 4° les Ioniens de l'Ionie et autres colons, qui tous étaient religieusement attachés au culte de la métropole. Dira-t-on que le mot *Grèce* suffise pour exprimer toutes ces idées? Non, je pense.

Grèce ne peut pas davantage être synonyme de *Hellade*, VII, 105, où Hérodote nomme les Hellènes du littoral de la Thrace et des îles adjacentes. Les Hellènes de ce pays, je le répète, font partie de l'*Hellade*. *Grèce*, terme restreint, ne peut donc encore ici remplacer *Hellade*, terme d'une acception très étendue.

Thucydide, I, 12, 2, fait mention de colonies helléniques envoyées dans l'Italie et ailleurs; et il les dit fai-

(1) Dans le *Journal des Débats* (14 juin 1825), et autres journaux, se rencontrent souvent les termes *Hellade* et *Hellènes*.

sant partie de l'Hellade (τῆς Ἑλλάδος). Dans ce passage encore, *Grèce* ne pourrait pas être équivalent de *Hellade*.

Il ne le serait pas plus, soit livre II, 18, 1, où Thucydide nomme la Sicile comme faisant partie de l'Hellade; soit, I, 14, 1, où Thucydide, après avoir dit que les tyrans de la Sicile et les Corcyréens avaient quantité de trirèmes, ajoute que c'était là les flottes les plus considérables de l'Hellade. Remplacez *Hellade* par Grèce, le récit historique devient inintelligible.

Hellènes. Par une conséquence nécessaire, le mot *Grecs* ne sera pas synonyme de *Hellènes.* Hérodote, II, 51, 1, emploie *Hellènes;* M. Larcher le conserve. Mais pourquoi l'abandonner au chapitre 52, où *Hellènes* a l'acception la plus étendue? Hérodote, V, 45, 1, dit de Philippe, fils de Butacidès, qu'il était le plus beau des Hellènes de son temps. Ce Philippe, qualifié d'*Hellène,* était de Crotone. *Grecs* ne peut remplacer *Hellènes,* ni dans ces passages, ni dans celui où Thucydide (I, 95, 1) qualifie d'Hellènes les peuples de l'Ionie, etc.

Hellénique. Hérodote (1) qualifie *la Sané de l'Athos* de *ville hellénique,* πόλις Ἑλλάς. On traduirait moins bien par *ville grecque;* car la Sané de l'Athos étant colonie d'Andros, l'une des Cyclades voisines de l'Eubée (2), il serait mieux, ce semble, de préférer *ville hellénique,* locution générique, à *ville grecque,* locution restreinte. Notez, en passant, Ἑλλὰς (πόλις), employé adjectivement, tandis que, vulgairement, Ἑλλὰς signifie *l'Hellade,* pris alors substantivement en vertu d'une ellipse; car, dans

(1) T. II, p. 273.
(2) *Ibid.* p. 275.

la vérité, Ἑλλὰς est l'adjectif de χώρα (territoire) sous-entendu. Voyez mon Atlas, pl. 73, Ἑλλὰς pris dans un sens restreint, et signifiant *la Sicile*.

En terminant ces observations, nous ferons, 1° une remarque sur l'annonce (1) de nos trois fabulistes; 2° un court supplément aux Notices de Phèdre.

Dans les notes supplémentaires à la Notice littéraire de M. Schwabe, on répète, d'après le *Journal de Paris*, que mes trois fabulistes sont à l'usage des écoles centrales; et, de plus, que mes notes, semées avec goût dans mon Ésope et dans mon Phèdre, seront lues avec fruit. Mon Phèdre, souvent cité par M. Schwabe avec éloge, a pu être de quelque utilité: mais jamais mon Ésope (2) (1er vol. des trois fabulistes), d'une lecture peut-être intéressante pour les gens du monde, n'a été annoncé par moi comme utile aux élèves de nos écoles, à qui des traductions seront toujours nuisibles. Quant aux notes sur Ésope, on les a louées avec trop de générosité: car on n'y trouvera pas une seule note. Je les ai réservées pour l'édition in-12 de nos écoles. L'Ésope (1er vol. de mes trois fabulistes), joint à Phèdre et à La Fontaine, et publié dans des temps malheureux (3), a été imprimé comme moyen de comparer entre eux les trois fabulistes (4), et non comme ouvrage qui fût

(1) Voyez T. I, pag. 145, ann. 1796. N'ayant point corrigé l'épreuve de la Notice littéraire (c'est M. Pillon, de la Bibliothèque du Roi, qui a bien voulu se charger de ce soin), je n'ai connu ce bienveillant article du *Journal de Paris* qu'au moment où je me suis occupé de ma préface.

(2) Je parle de mon édition des trois fabulistes, qui a paru en quatre volumes et non en trois, comme l'a dit M. Schoël, et qui maintenant en a cinq.

(3) Voy. mon Xén. T. I, 1re Part. Not. hist. p. 179. V. Præf. T. I, p. vij.

(4) La table des matières offre dans Ésope, Phèdre, et La Fontaine, ce moyen de comparaison.

digne de l'attention des savants. *Dans mon Recueil de Fables d'Ésope*, ai-je dit (1), *rien pour la critique, et fort peu d'efforts pour la traduction.*

SUPPLÉMENT

AUX NOTICES (2) DES ÉDITIONS DE PHÈDRE.

Éditions de Phèdre omises, soit par M. Schwabe dans sa Notice littéraire, soit par M. Barbier dans son Supplément à cette Notice.

On en remarquera plusieurs, telles que l'édition de 1636, qui certes méritaient mention.

1636. PHÆDRI Aug. Lib. Fabularum Æsopiarum lib. V, nunc primum in lucem editi, cum Festi Avieni Fab. Parisiis, Johan. *Libert*, in-32.

1771. PHÆDRI Fabulæ. Parisiis, *Aumont*, in-12.

1780. PHÆDRI Fabularum lib. V, ex recensione Burmanni, cum selectis variorum notis, edidit *Schwabe*. Halæ, 3 vol. in-8°.

1798. *Fables de* PHÈDRE *en latin à l'usage des colléges, suivies de celles de La Fontaine. Genève, Bonnaut*, in-12.

Traductions et imitations de Phèdre omises par M. Schwabe et par M. Barbier.

1652. *Fables de* PHÈDRE *traduites en français, avec le latin à côté. Seconde édition. Paris*, in-12. (*C'est la seconde édition de la version de Le Maître de Sacy; M. Schwabe la porte par erreur à l'année* 1647, *et la première édition à l'année* 1646; *mais cette première édition, quoique imprimée en* 1646, *ne parut qu'en* 1647, *comme l'a fort bien remarqué M. Barbier.*)

1742. *Phrases et sentences tirées des cinq livres de* PHÈDRE,

(1) T. I, 1re Partie, p. 179, de mon édit. et traduct. de Xénophon.

(2) Voyez T. I, p. 43, 121, et 124.

avec un abrégé de sa vie et de celle d'Ésope. Paris, Hipp. et Jacq. Guérin, in-12.

1746. Phædrus *traduit en polonais par J. Épifau. Minasowicz, Varsovie*, in-4°.

1777. Phædri Fabularum lib. IV, *avec la traduction en vers polonais. Varsovie*, in-12.

1780. *Le Favole in volgar prosa tradotte, con annotazzioni d' Ant. Millo. Seconda edizione. Vercelli*, in-8°.

1783. *Fables de* Phèdre *en vers blancs italiens, par Trombelli, avec la construction en italien*. In-8°.

Éditions postérieures à la Notice de M. Schwabe et omises par M. Barbier.

1805. *Fables de* Phèdre, *traduction nouvelle, avec des notes par l'abbé Paul. Lyon, Tournachon*, in-12.

. 1810. Phædri Fabul. lib. V, cum notis gallicis, P. Syr. sentent. parallelisque *de La Fontaine* fab., juxta *Brotier*. Sexta edit. Ed. nova ad usum schol. Lugd. ap. *Yvernault et Cabin*, in-12.

1811. Phædri Fabul. lib. V, cum numeris ad explanandam constructionem accommodatis. Avenione, *Laur. Aubanel*, in-18.

1811. *Fables de* Phèdre, *avec celles de La Fontaine, et le Dictionnaire par Ch.-Const. Le Tellier. Paris, Le Prieur*, in-12.

1812. Phædri Fabulæ cum notis gallicis. Tolosæ, *Douladoure*, in-12.

— Phædri Fabulæ curante C. P. Paris. edit. stereot. *Herhan, Belin*, in-16.

— Phædri Fabellæ novæ duo et triginta ex cod. Perottino juxta edit. Cataldi Jannellii. Paris. *Renouard*, in-12.

— Phædri novæ et veteres Fabulæ cum notis selectis *D. Schwabe. Paris, Nicolle*, in-8°.

— *Nouvelles Fables traduites en vers italiens par Petroni, et en français par Biagioli. Paris, Didot*, in-8°.

— Phædri Fabulæ selectæ cum not. Genevæ, *Manget*, in-12.

1813. Phædri Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, accedunt Fabulæ Flavii Aviani, Anonymi Neveleti, Romuli, et Ano-

nymi Nilantii. Patavii, typis seminarii, 2 vol. in-8°. (*L'exemplaire de la Bibliothèque du Roi est sur vélin.*)

— PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, cum notulis gallicis cur. C. P. Tolosæ, *Tislet*, in-12.

— PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, cura ejusdem. Paris. edit. stereot. *Herhan*, *Belin*, in-16.

1814. PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, cum not. gallic. et Dictionariolo. *Andegavi*, *Pavie*, in-16.

— PHÆDRI Aug. Lib. Fabularum Æsopiarum lib. V, cum P. Syri sentent. parallelisque Fab. Fontanii, juxta edit. *Brotier.* Insulis, *L. Lefort*, in-12.

1816. PHÆDRI Aug. Lib. Fabul. Æsopiarum lib. V, repetita ad usum scholar. Lugdun. *Cabin*, in-12.

— PHÈDRE *traduit avec des notes par l'abbé Paul. Lyon, Tournachon-Molin*, in-12.

1818. PHÈDRE, not. gallic. numerisque vocabulorum seriem indicantibus illustraverunt DD. *Lallemant.* Decima edit. Paris. *Delalain*, in-16.

— *Les Fables de* PHÈDRE *divisées en quatre livres égaux, et traduites en français, avec le texte en regard, par J.-E.-J.-F. Boinvilliers, correspondant de l'Académie royale des inscriptions. Seconde édition suivie d'un Appendice qui complète les œuvres de Phèdre. Paris, Aug. Delalain*, in-12.

1819. PHÆDRI Fabulæ, gallicis versibus redditæ a Dom. *de La Fontaine*, ad usum collegiorum. Tolosæ, *Belle-Garrigue*, in-16.

1823. PHÆDRI Aug. Lib. Fabularum Æsopiarum libr. V, excudebat Julius *Didot* natu major, Regis typographus, in-fol.

PHÆDRI Fabulæ, Nova edit. cum P. Syri sentent. ad usum scholarum. Avenione, *Seguin*, in-16. (*Sans date.*)

TABULA

RERUM QUÆ IN HOC SECUNDO ET ULTIMO VOLUMINE CONTINENTUR.

Pag.

EXCURSUS AD LIBRUM III, IV, ET V.

APPENDIX FABULARUM ÆSOPIARUM XXXIV.

ROMULI FABULARUM ÆSOPIARUM LIB. IV.

VOLUMINIS SECUNDI ET ULTIMI
FINIS.